

שבוע פרשת יתרו

(16 – 22 January 11)

י"א – י"ז שבט ה'תשנ"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדָרְתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַפָּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אוֹתוֹ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁחַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגְדֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כְּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדחו מפני שאלו ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לִמְנִיצַח לְדוֹד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי כִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ אֹתִי
לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה:
ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יָמִינִי:
ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקָח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
יְתוּמִים וְאִשָּׁתוֹ אֶלְמָנָה: י וְגֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשֹׁאֲלוֹ וְדָרְשׁוּ מִחֲרֻבֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּזְעָה
לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוֹנֵן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ
לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכֹּר | עֵן אֲבָתִיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמַר אֶל־תִּמְחָח: טו יִהְיוּ
נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן
וְנִכְאָה לִכְבֹּב לְמוֹתָת: יז וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וּתְבוֹאָהּ וְלֹא־חִפֵּץ בְּבִרְכָּהּ וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה
כְּמֹדוֹ וַתִּבֹּא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה:
כ זֹאת | פָּעִלְתָּ שְׁטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַעַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי
לְמַעַן שִׁמְךָ בִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג כִּצְל־כְּנֻטוֹתָ
נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְפָּה: כד בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מִצּוֹם וְכִשְׁרִי כָחַשׁ מִשְׁמֵן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרָפָה
לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעִוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִדְּךָ זֹאת אַתָּה
יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלֹל־הַפֹּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוֹ | וַיִּכְשׁוּ וַעֲבַדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי כְלָמָה
וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: ל אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן
לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נִפְשׁוֹ:

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולק על אברהם כשביל שהביר את בוראו בילדותו לכך זכת לשם:

א לְדוֹד מִזְמוֹר נָאִם יְהוָה | לְאֲדֹנָי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ תַּדָּם לְרַגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרְךָ יִשְׁלַח
יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבִּי אֵיבֹיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָם חִילְךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל
יִלְדְּתֶךָ: ד גִּשְׁפַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶתֶּה־כִּתֵּן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרִתִּי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יָמִינֶךָ
מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מְלֹא גִּזְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה
עַל־פָּן יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין.....ב
כ) שולחן ערוך הלכות שבת	ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י.....ג
אדמו"ר הזקן.....קעו	ג) מאמר ד"ה באתי לגני (עם ביאור בדרך אפשר)
כא) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון	ש"פ בשלח, י"א שבט, ה'תשל"א.....ה
אדמו"ר הזקן.....קעו	ד) מאמר ד"ה וכל העם (עם ביאור בדרך אפשר)
כב) לקוטי תורה – ד"ה כי תצא	ש"פ יתרו, י"ז שבט, ה'תשד"מ.....לו
אדמו"ר הזקן.....קעז	ה) שיחת שבת פרשת יתרו י"ז שבט ה'תשד"מ.....לט
כג) שערי אורה	ו) לקוטי שיחות פרשת יתרו (בלה"ק) כרך טז.....נז
אדמו"ר האמצעי.....קעט	ז) לקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
כד) דרך מצותיך – ספר המצוות	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....סא
אדמו"ר ה"צמח צדק".....קעט	ח) ילקוט גאולה ומשיח על פרשת יתרו.....סב
כה) תורת שמואל תרל"ב	ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת יתרו.....סד
אדמו"ר מוהר"ש.....קפ	י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת יתרו.....צג
כו) קונטרס החלצו	יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
אדמו"ר מוהרש"ב.....קפא	לשבוע פרשת יתרו.....צד
כז) ספר המאמרים ה'תשי"י	יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת יתרו.....קא
אדמו"ר מוהריי"צ.....קפא	יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....קד
כח) לקוטי דיבורים	שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:
אדמו"ר מוהריי"צ.....קפב	יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת יתרו.....קז
כט) ספר הזכרונות	טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת יתרו.....קלח
אדמו"ר מוהריי"צ.....קפג	טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת יתרו.....קמג
ל) אגרות קודש	יז) נביאים וכתובים
אדמו"ר מוהריי"צ.....קפד	שמואל-א פרק כד, תהלים פרק יא.....קמה
לא) חומש לקריאת התורה פרשת יתרו	יח) עין יעקב מסכת שבת.....קמז
ע"פ חומש "תורה תמימה".....קפה	יט) מסכת זבחים עם ביאורים
לב) לוח זמנים לשבוע פרשת יתרו.....קצ	מדף סז עד דף עג.....קמח
לג) סדר הדלקת נרות לשבת קודש.....קצא	

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מאמר זה מיוסד על מאמר דיבור המתחיל "באתי לגני" שנכתב על ידי כבוד
2 קדושת אדמו"ר הרי"צ על מנת ללומדו ביום הסתלקותו ביו"ד שבט ה'תש"י.
3 במאמר של כבוד קדושת אדמו"ר הרי"צ ישנם עשרים פרקים.
4 כל שנה בהגיע התאריך יו"ד שבט או בסמיכות לו נוהג כבוד קדושת אדמו"ר

5 שליט"א לאמר מאמר חסידות
6 המתחיל במילים "באתי לגני"
7 המיוסד על המאמר של אדמו"ר
8 הרי"צ. במאמר הנאמר כל שנה
9 מבואר אחד מתוך עשרים
10 הפרקים, כך שבמשך עשרים
11 שנה מתבארים כל עשרים
12 הפרקים, וחזור חלילה. ביו"ד
13 שבט ה'תש"א, יום קבלת
14 הנשיאות על ידי כבוד קדושת
15 אדמו"ר שליט"א, נאמר המאמר
16 הראשון המיוסד על פרק א',
17 כעבור עשרים שנה, ביו"ד שבט
18 ה'תש"ל נאמר מאמר המיוסד על
19 פרק כ'. כעבור שנה הותחל
20 המחזור מחדש, באמירת
21 מאמרים חדשים המבארים

22 ענינים נוספים בכל אחד מעשרים הפרקים. משנת ה'תשמ"ט ואילך לא נאמרו
23 מאמרים ביו"ד שבט, אך כל שנה יצא לאור מאמר מהמחזורים הקודמים, מוגה
24 על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א.
25 בשנה זו ה'תשע"א מתחילים את המחזור הרביעי. המאמר המובא כאן הוא
26 מאמר המיוסד על הפרק הראשון, שנאמר למחרת יו"ד שבט, ב"א שבט
27 ה'תשל"א.
28 במאמר זה מדובר אודות תכלית הכוונה אשר בשבילה נברא העולם. תכלית
29 זו היא בהתגלות השכינה בעולם הזה הבאה על ידי עבודת האדם. התגלות זו
30 היתה כבר תיכף לאחר בריאת העולם ושוב בשעת הקמת המשכן, ושלמותה
31 תהיה לעתיד לבוא בימות המשיח ובתחיית המתים. במאמר זה מבוארת
32 מהותה של התגלות זו, כמו כן מבוארת מהותה של עבודת האדם הנדרשת

בס"ד. שבת קודש ומוצאי שבת קודש פרשת בשלח, י"א שבט, ה'תשל"א*

בְּאֵתִי לִגְנֵי אַחֲוֹתֵי כֹהֵן, וּמִבֵּיא כ"ק מוֹרֵי וְחָמִי
אֲדָמוֹר בַּעַל הַהֲלֹלָה בְּהַמְאָמֵר דְּיוֹם
הַהִסְתַּלְקוֹת וְיוֹם הַהֲלֹלָה שְׁלוֹ, דְּאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה
(בְּמִקּוּמוֹ) לִגְנֵי לִגְנוֹנִי, לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עֲקָרִי בְּתַחֲלָה,
דְּעָקֵר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים הֵיטָה, אֲלֵא שְׁעַל־יְדֵי הָעֲנִינִים
הַבְּלִתִּי רְצוּיִים (מִתְחִיל מִחֲטָא עֵץ הַדַּעַת) נִסְתַּלְקָה
הַשְּׂכִינָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה עַד לְרָקִיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחֵר כֵּן
עָמְדוֹ צְדִיקִים (מִתְחִיל מֵאֲבָרָהֶם אֲבִינוֹ) וְהוֹרִידוֹ אֶת
הַשְּׂכִינָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, עַד שֶׁבֶא מִשָּׁה שֶׁהוּא
הַשְּׁבִיעִי, וְכָל הַשְּׁבִיעִין חֲבִיבִין³, וְהוֹרִידָה לְמַטָּה בְּאַרְצָן.

לשם כך, ויתירה מכך, מבואר כיצד היירידות והנפילות השונות שבאו בעקבות
בחירת האדם, גם הן קשורות בסופו של דבר להבאת העולם כולו אל התכלית
בשבילה הוא נברא.

בְּאֵתִי לִגְנֵי אַחֲוֹתֵי כֹהֵן¹, פסוק זה הכתוב בשיר השירים מתאר את בואו
של הקדוש ברוך הוא ה"חתן"
אל עולם הזה, המקום בו נמצאת
ה"כלה" בני ישראל, ביום בו
הוקם המשכן על ידי משה רבינו.
וּמִבֵּיא כ"ק מוֹרֵי וְחָמִי
אֲדָמוֹר בַּעַל הַהֲלֹלָה
בְּהַמְאָמֵר דְּיוֹם
הַהִסְתַּלְקוֹת וְיוֹם הַהֲלֹלָה
שְׁלו², דְּאִיתָא (=שמובא)
בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (בְּמִקּוּמוֹ)
חז"ל אומרים שבמילה "לִגְנֵי"
רמוזה המילה "לִגְנוֹנִי",
משמעות המילה "לִגְנוֹנִי" בארמית
היא בית, ההיכל שלי. כלומר
מדובר אודות מקום השייך לי.
אם כן משמעות המילים "באתי
לגני" היא ביאתי למקום השייך

לי, כלומר למקום ששייכותי אליו אינה מתחילה ברגע זה אלא היתה קיימת
מאז ומתמיד לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עֲקָרִי נמצא בו בְּתַחֲלָה, כלומר ביאתו של
הקדוש ברוך הוא היא למקום השייך אליו מאז ומתמיד. מקום זה איננו עולמות
עליונים אלא דווקא עולם הזה הגשמי בו נמצאת ה"כלה", בני ישראל. דְּעָקֵר
שְׂכִינָה בְּעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים הֵיטָה כבר בתחילת הבריאה, אֲלֵא
שְׁעַל־יְדֵי הָעֲנִינִים הַבְּלִתִּי רְצוּיִים (מִתְחִיל מִחֲטָא עֵץ הַדַּעַת)
נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה עַד לְרָקִיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחֵר
כֵּן עָמְדוֹ צְדִיקִים (מִתְחִיל מֵאֲבָרָהֶם אֲבִינוֹ) שהוא הראשון ולאחריו
חמישה דורות של צדיקים נוספים: יצחק אבינו, יעקב אבינו, לוי, קהת ועמרם)
וְהוֹרִידוֹ אֶת הַשְּׂכִינָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, עַד שֶׁבֶא מִשָּׁה
שֶׁהוּא הָדוֹר הַשְּׁבִיעִי, וְכָל הַשְּׁבִיעִין חֲבִיבִין³,

(*) יצא לאור בקונטרס יו"ד שבט – תנש"א, "לקראת יום הבהיר יו"ד שבט הבעל"ט, יום מלאות ארבעים ואחד שנה לנשיאות
כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויום הסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ וצוקללה"ה נבג"מ ז"ע . . ד' בשלח, ח' שבט, שנת
ה'תנש"א".

המאמר "מיוסד בעיקרו על פרק הראשון מהמשך ההילולא, ויוצא לאור לקראת יו"ד שבט שנה זו – בו לומדים פרק הנ"ל
בפעם השלישית".*

המאמר נאמר ב' פעמים: בהתוועדות דיום ש"ק פ' בשלח, י"א שבט, ובהתוועדות דמוצאי ש"ק – עם הוספות וכו' מאחד על
השני. בהנדפס להלן נכללו ב' המאמרים.

(*) ראה ב"פתח דבר" לד"ה זה ה'תשכ"ח – תורת מנחם ספר המאמרים באתי לגני ח"ב ע' תקצד ובשו"ג ב' נוראה גם שם ח"א
ע' vi. ונ"ו].

(1) שה"ש ה, א. 2) ד"ה באתי לגני ה'ש"י" (נרפס בסה"מ ה'תש"י ע' 111 ואילך. לעיל ע' 3 ואילך), שניתן על ידי בעל המאמר
ליו"ד שבט ה'ש"י, יום הסתלקותו. (3) ויק"ר פכ"ט, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְהוֹרִידָהּ לַמָּטָה בְּאֶרֶץ. דַּעֲנֵן זֶה (הַמִּשְׁכַּת וִירִידַת הַשְּׂכִינָה
לַמָּטָה בְּאֶרֶץ) נַעֲשֶׂה גַם עַל יְדֵי יְרִידַת הַשְּׂכִינָה לַמָּטָה בַּמַּעֲמָד הַר סִינַי,
אֶךְ בְּעֶקֶר⁴ עַל-יְדֵי הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה כְּמוֹ שְׁכָנוֹב⁵ וְעָשׂוֹ
לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם". וְפָעוּלָה זֶה, כְּלוּמַר הוֹרֶדֶת הַשְּׂכִינָה לַמָּטָה,
הַנַּעֲשִׂית עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַצִּדִּיקִים,

זֶהוּ מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב
7 "צִדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ
8 וְיִשְׁכְּנוּ לָעַד עָלֶיהָ"⁶,
9 מִשְׁמַעוֹת הַמִּילִים "וְיִשְׁכְּנוּ לָעַד
10 עָלֶיהָ" הֵיא שְׁצִדִּיקִים הֵם
11 מְשִׁכְּנִים (כְּלוּמַר)
12 מְשִׁכְּנִים וּמְגִלִּים לַמָּטָה⁷
13 אֶת הַשְּׂכִינָה הַרְמוּחָה בְּמִילָה
14 "לָעַד", כִּיּוֹן שֶׁהֵיא נִקְרָאת
15 בְּשֵׁם "עַד", עַל שֶׁם הַקְדוּשׁ
16 בְּרוּךְ הוּא הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שׁוֹכֵן
17 עַד מְרוֹם וְקְדוֹשׁ"⁸,
18 וְהַצִּדִּיקִים גּוֹרְמִים לַכֹּךְ שְׁתִּיהָ
19 בְּגִלּוֹי לַמָּטָה.

וְלִהְיֶיר, שֶׁהִסְדֵּר בּו מוֹפְעִים
21 הַדְּבָרִים בְּמִדְרַשׁ שׁוֹנֵה מִהִסְדֵּר בּו
22 מוֹפְעִים הַדְּבָרִים בְּמִאֲמַר "בֹּאתִי
23 לְגַנִּי". שְׁבַמְדָּשׁ שֵׁם
24 מְבָאֵר תַּחֲלָה פְּרוּשׁ
25 הַפְּסוּק צִדִּיקִים יִירָשׁוּ
26 אֶרֶץ גּוֹ' וְלֹאֲחֲרֵי-זֶה
27 אוֹמֵר שֶׁעֵקֶר הַשְּׂרָאָת
28 הַשְּׂכִינָה בְּאֶרֶץ הָיְתָה
29 בַּיּוֹם שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן,
30 וּבְהַמְאָמֵר מִשְׁנָה אֶת סֵדֶר
31 הָעֲנִינִים, כִּכֹּן שֶׁהַפְּסוּק
32 צִדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ גּוֹ'
33 מוּבָא בְּהַמְאָמֵר לֹאֲחֲרֵי
34 שְׂאוּמֵר שֶׁעֵקֶר הַהַמְשָׁכָה
35 הָיְתָה עַל-יְדֵי עֲשִׂית
36 הַמִּשְׁכָּן.

וְיֵשׁ לוֹמֵר שִׁישׁ בִּכֹּן הוֹרָאָה
37 עֲבוּרִינוּ, הַסְּבֵרַת הַדְּבָרִים: הֵיא
38 נִיתָן לַחֲשׁוֹב שֶׁהוֹרֶדֶת הַשְּׂכִינָה
39 לַמָּטָה הַסְתִּימָה בְּדוּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
40 רְבִינוּ כֹךְ שֶׁמִּכָּאֵן וְאֵילָךְ אֵין מָה
41 לַהוֹסִיף דְּבַר, אֲמַנֵם כִּכֹּן
42 שְׁבַמְאֵר "בֹּאתִי לְגַנִּי", מוּבָא
43 הַפְּסוּק הַמֵּתָאֵר אֶת עֲבוֹדַת
44 הַצִּדִּיקִים, לֵאחֹר שֶׁכֵּבֵר הַחֹכְרָה
45 עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רְבִינוּ בְּהַקְמַת

דַּעֲנֵן זֶה (הַמִּשְׁכַּת וִירִידַת הַשְּׂכִינָה לַמָּטָה בְּאֶרֶץ) נַעֲשֶׂה
בְּעֶקֶר⁴ עַל-יְדֵי הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה כְּמוֹ שְׁכָנוֹב⁵ וְעָשׂוֹ
לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם. וְזֶהוּ צִדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ
וְיִשְׁכְּנוּ לָעַד עָלֶיהָ⁶, שְׁצִדִּיקִים הֵם מְשִׁכְּנִים (מְשִׁכְּנִים)⁷
אֶת הַשְּׂכִינָה שְׁנִקְרָאת עַד, שׁוֹכֵן עַד מְרוֹם וְקְדוֹשׁ⁸,
שְׁתִּיהָ בְּגִלּוֹי לַמָּטָה.

וְלִהְיֶיר, שְׁבַמְדָּשׁ שֵׁם מְבָאֵר תַּחֲלָה פְּרוּשׁ הַפְּסוּק
צִדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ גּוֹ' וְלֹאֲחֲרֵי-זֶה אוֹמֵר
שֶׁעֵקֶר הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּאֶרֶץ הָיְתָה בַּיּוֹם שֶׁהוּקָם
הַמִּשְׁכָּן, וּבְהַמְאָמֵר מִשְׁנָה אֶת סֵדֶר הָעֲנִינִים, שֶׁהַפְּסוּק
צִדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ גּוֹ' מוּבָא בְּהַמְאָמֵר לֹאֲחֲרֵי שְׂאוּמֵר
שֶׁעֵקֶר הַהַמְשָׁכָה הָיְתָה עַל-יְדֵי עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן. וְיֵשׁ
לוֹמֵר, שְׁבַזָּה מְרַמֵּז, דָּזָה שְׁצִדִּיקִים מְשִׁכְּנִים הַשְּׂכִינָה
לַמָּטָה (וְיִשְׁכְּנוּ לָעַד עָלֶיהָ), הַפְּנוּנָה בְּזָה הֵיא לֹא רַק
לְהַמְשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי שְׁבַעַה הַצִּדִּיקִים שְׁמַאֲבָרָהֶם עַד
מֹשֶׁה (עַל-יְדֵי עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן), אֲלֹא גַם לְהַמְשָׁכָה
שְׁלֹאֲחֲרֵי הַהַמְשָׁכָה שְׁהִיְתָה עַל-יְדֵי עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן. שְׁגַם
לֹאֲחֲרֵי הַהַמְשָׁכָה שְׁהִיְתָה עַל-יְדֵי עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן, אֲף
שְׁהִיְתָה הַמְשָׁכָה נַעֲלִית בְּיוֹתֵר, מְשִׁכְּנִים צִדִּיקִים, וְעַמֻּךְ
כָּלֶם צִדִּיקִים⁹, הַמְשָׁכָה נַעֲלִית עוֹד יוֹתֵר. דְּלֹאֲחֲרֵי
הַהַמְשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי שְׁבַעַה הַצִּדִּיקִים, וּבְפָרֵט עַל-יְדֵי
מֹשֶׁה שְׁעַל-יְדֵי נְמִשְׁכָּה הַשְּׂכִינָה לַמָּטָה בְּאֶרֶץ, עַל-יְדֵי-
זֶה נִתָּן הַפֶּחַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהַמְשִׁיף עוֹד
יוֹתֵר.

וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּכְמוֹ שֶׁהַמִּשְׁכַּת הַשְּׂכִינָה לַמָּטָה שְׁעַל-יְדֵי
עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן הָיְתָה עַל-יְדֵי כָּל יִשְׂרָאֵל [כְּמוֹ
שְׁכָנוֹב¹⁰ דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ' וְעָשׂוֹ לִי מִקְדָּשׁ
וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם, שֶׁהַצְּוִי לַעֲשׂוֹת מִקְדָּשׁ וְלִהְיֶיר עֵקֶר

(4) מִשָּׁא"כ בַּמִּתָּה — רָאָה ד"ה בֹּאתִי לְגַנִּי ה'תשכ"ח הַעֲרָה 5 (תוֹרַת
מִנְחָם סֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים בֹּאתִי לְגַנִּי ח"ב ע' תַּקְצֵד). (5) תְּרוּמָה כָּה, ח. (6)
תַּחֲלִים לֹד, כֹּט. (7) רָאָה מ"כ וּמַהֲרִזּוֹ לְבַמְדַּבֵּר פ"ג, ג. ב. מַהֲרִזּוֹ
לְב"ר פ"ט, ז. (8) כ"ה בְּהַמְשָׁךְ הַהִילּוּלָא. וְרָאָה ד"ה בֹּאתִי לְגַנִּי ה'נ"ל
הַעֲרוֹת 27-28 (תוֹרַת מִנְחָם סֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים בֹּאתִי לְגַנִּי ח"ב ע' תַּקְצֵד).
(9) יִשְׁעִי"ס, כָּא. (10) תְּרוּמָה כָּה, ב. ח.

הַמִּשְׁכָּן, הֵיא שְׁבַזָּה מְרַמֵּז, דָּזָה שְׁצִדִּיקִים מְשִׁכְּנִים וּמוֹרִידִים אֶת
הַשְּׂכִינָה לַמָּטָה (וְיִשְׁכְּנוּ לָעַד עָלֶיהָ), הַפְּנוּנָה בְּזָה הֵיא לֹא
רַק לְהַמְשָׁכָה וְהַהוֹרָדָה שֶׁל הַשְּׂכִינָה לַמָּטָה שְׁנַעֲשִׂתָה עַל-יְדֵי שְׁבַעַה
הַצִּדִּיקִים שְׁמַאֲבָרָהֶם עַד מֹשֶׁה (עַל-יְדֵי עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן),
אֲלֹא שֶׁהַכּוּוֹנָה בּוֹה הֵיא גַם
לְהַמְשָׁכָה וְהַהוֹרָדָה שֶׁל
הַשְּׂכִינָה לַמָּטָה שְׁבָאָה לֹאֲחֲרֵי
הַהַמְשָׁכָה שְׁהִיְתָה עַל-
יְדֵי עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן. כְּלוּמַר,
לְמִרוֹת שְׁבַעֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן יִרְדָּה
כֵּבֵר הַשְּׂכִינָה לַמָּטָה אֶךְ נִיתָן
לַהוֹסִיף בּוֹה עוֹד וְעוֹד, שְׁגַם
לֹאֲחֲרֵי הַהַמְשָׁכָה שְׁהִיְתָה
עַל-יְדֵי עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן,
אֲף שְׁהִיְתָה הַמְשָׁכָה
וְהַתְּגַלּוּת נַעֲלִית בְּיוֹתֵר, אֶךְ
בְּכָל זֹאת מְשִׁכְּנִים צִדִּיקִים
בְּמִשְׁךְ כָּל הַדּוּרוֹת הַבָּאִים,
וְהַדְּבָרִים אֲמוּרִים לֹא רַק כְּלָפִי
אֲנִשִּׁים מְסוּיָמִים בְּעַלִּי מַעֲלָה
אֵלָא כְּלָפִי כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁהִי
כּוֹלֵם נִקְרָאִים צִדִּיקִים כְּכַתוּב
"וְעַמֻּךְ כָּלֶם צִדִּיקִים"⁹,
הַמְשָׁכָה וְהַתְּגַלּוּת שֶׁל הַשְּׂכִינָה
נַעֲלִית עוֹד יוֹתֵר. דְּלֹאֲחֲרֵי
שְׁנַעֲשִׂתָה תַּחֲלִיל הַהַמְשָׁכָה
וְהַתְּגַלּוּת הַשְּׂכִינָה שְׁעַל-יְדֵי
שְׁבַעַה הַצִּדִּיקִים, וּבְפָרֵט
עַל-יְדֵי מֹשֶׁה שְׁעַל-יְדֵי
נְמִשְׁכָּה הַשְּׂכִינָה לַמָּטָה
בְּאֶרֶץ, הֵיא עַל-יְדֵי-זֶה נִתָּן
הַפֶּחַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל בְּדוּרוֹת הַבָּאִים
לְהַמְשִׁיף עוֹד יוֹתֵר.

וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּכְמוֹ
שֶׁהַמִּשְׁכַּת
הַשְּׂכִינָה לַמָּטָה שְׁעַל-יְדֵי
עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן בּוֹמְנוּ שֶׁל
מֹשֶׁה רְבִינוּ הָיְתָה עַל-יְדֵי
הַשְּׁתַּפּוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל [כְּמוֹ
שְׁכָנוֹב¹⁰ בְּפִסּוּק הַמִּסְפָּר
אוֹדוֹת צִיּוּי הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן
"דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ'
וְעָשׂוֹ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתִי
בְּתוֹכָם", שֶׁהַצְּוִי לַעֲשׂוֹת
מִקְדָּשׁ וְלִהְיֶיר עֵקֶר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האלוקית הנקראת בשם "עיקר שכנה", ומדוע היא מתגלה בעולמות
התחתונים דווקא. ובהפרקים שלאחריו מבאר את מהות העבודה
הנדרשת מהאדם על מנת לגרום להתגלות "עיקר שכנה" בעולמות התחתונים,
שהיא העבודה דועשו לי מקדש כלומר עשיית והקמת משכן לה'
(וגם העבודה המתבצעת

במשכן ומקדש לאחר
עשייתו¹⁴) שעל-ידיה
נעשה כלשון הכתוב
"ושכנתי בתוכם", דהיינו
המשכת עקר שכנה
בתחתונים.

ומבאר בפרק הראשון,
דהטעם על זה שעקר
שכנה בתחתונים היתה
הוא כפי¹⁵ תכלית הפונה
של הקדוש ברוך הוא בבחינת
והתהוות העולמות

העליונים והתחתונים הוא
שנתיאנה הקב"ה להיות
לו יתברך דירה דווקא
בתחתונים¹⁶. ומבאר,
דזה שנתיאנה הקב"ה
להיות לו יתברך דירה
בתחתונים, ב"תאונה" זו

ישנם שלושה פרטים: א- הוא
שיהיה גלוי אלקות
בעולמות למטה ב- (גילוי זה
יהיה לא על-ידי המשכה
והתגלות של אור אלוקי

מלמעלה על ידי הקדוש ברוך
הוא אלא) על-ידי עבודת
האדם, ג- ושהעבודה של
האדם שעל-ידיה נעשה
גלוי אלקות בעולם היא
העבודה הכרוכה במלחמה

של האדם ביצר הרע ובכוחות
הטומאה הנקראים בשם "סטרא
אחרא" (=הצד האחר), שזו
העבודה דאיתכפא

רגיל בדרושי דא"ח בסיומו) – כי זהו סיום הביאור דכללות הענין.
(13) תשל"א (שנת אמירת מאמר זה) – שנה הראשונה ללימוד ההמשך בפעם השני'. ובשנה זו
(תנש"א) מתחילים ללמוד ההמשך בפעם השלישית. – ראה ב"פתח דבר" לד"ה זה ה'תשכ"ח (תורת
מנחם ספר המאמרים באתי לגני ח"ב ע' תקצד ובשנה"ג ב נוראה גם שם ח"א ע' V. וישנ').
(14) בפ"ב – עבודת הקרבנות (בהמשכן לאחר עשייתו), ובפ"ג ואילך – העבודה דועשו לי מקדש.
(15) כ"ה גם בד"ה באתי לגני תשי"א ס"ד (לעיל ע' ט) ש'והענין הוא כו' דירה בתחתונים" הוא
ביאור על זה שעיקר שכנה בתחתונים היתה. (16) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג.

שכנה למטה, הוא לכל ישראל], והסיבה למה שכתוב
במדרש רק אודות כך שמשה המשיך השכנה למטה ולא מוזכרת
השתתפותם של כל בני ישראל הוא, כי עקר עשיית המשכן וכמו כן
עיקר ההמשכה והתגלות השכנה שבאה על-ידיה היתה על-ידי
משה, וגם כאשר מדובר

שכנה למטה הוא לכל ישראל], ומה שכתוב במדרש
שמשה המשיך השכנה למטה הוא, כי עקר עשיית
המשכן וההמשכה שעל-ידיה היתה על-ידי משה,
וגם על-ידי נמשך ה'נתינת כח' לישראל שעל-ידי ועשו
לי מקדש יהיה ושבנתי בתוכם, על-דרך-זה הוא בנוגע
להמשכת השכנה עכשו, שהיא המשכה נעלית יותר גם
מהמשכה שעל-ידי עשיית המשכן, שהפך שפכל אחד
ואחד מישראל להמשיך המשכה זו היא על-ידי
הצדיקים ראשי אלפי ישראל שפכל דור, אתפשטותא
דמשה שפכל דור¹¹, עד לכ"ק מורי וחמי אדמו"ר בעל
ההלולא נשיא דורנו.

(ב) והנה לאחר שכתב בהמאמר (בפצור) מאמר
המדרש בכללותו¹², מבאר בפרטיות יותר
ובעמק יותר פרטי הענינים. בפרק הראשון דהמאמר
(הפרק השיף לשנה זו¹³) מבאר הענין דעקר שכנה
בתחתונים, ובהפרקים שלאחריו העבודה דועשו לי
מקדש (וגם העבודה במשכן ומקדש לאחר עשייתו¹⁴)
שעל-ידיה נעשה ושבנתי בתוכם, המשכת עקר שכנה
בתחתונים. ומבאר בפרק הראשון, דהטעם על זה
שעקר שכנה בתחתונים היתה הוא כפי¹⁵ תכלית הפונה
בבחינת ווהתהוות העולמות הוא שנתיאנה הקב"ה
להיות לו יתברך דירה בתחתונים¹⁶. ומבאר, דזה
שנתיאנה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים הוא
שיהיה גלוי אלקות למטה (לא על-ידי המשכה
מלמעלה אלא) על-ידי עבודת האדם, ושהעבודה שעל-
ידה נעשה גלוי אלקות בעולם היא העבודה דאיתכפא

(ב) והנה לאחר שכתב בהמאמר (בפצור) מאמר
בהמאמר (בפצור) את
מאמר המדרש
בכללותו¹², מבאר
בפרטיות יותר ובעמק
יותר פרטי הענינים.
בפרק הראשון דהמאמר
(שהוא הפרק השיף לשנה
זו¹³) מבאר את הענין
ד"עקר שכנה
בתחתונים", בפרק זה מבאר
מהי מהותה של המדרגה

(11) תקו"ז תיקון סט (קיב, רע"א. קיד, רע"א). (12) להעיר מש"כ
בהמאמר בתחלתו (לפני "והענין הוא") "וזהו באתי לגני כו'" – (סגנון
רגיל בדרושי דא"ח בסיומו) – כי זהו סיום הביאור דכללות הענין.

(13) תשל"א (שנת אמירת מאמר זה) – שנה הראשונה ללימוד ההמשך בפעם השני'. ובשנה זו
(תנש"א) מתחילים ללמוד ההמשך בפעם השלישית. – ראה ב"פתח דבר" לד"ה זה ה'תשכ"ח (תורת
מנחם ספר המאמרים באתי לגני ח"ב ע' תקצד ובשנה"ג ב נוראה גם שם ח"א ע' V. וישנ').
(14) בפ"ב – עבודת הקרבנות (בהמשכן לאחר עשייתו), ובפ"ג ואילך – העבודה דועשו לי מקדש.
(15) כ"ה גם בד"ה באתי לגני תשי"א ס"ד (לעיל ע' ט) ש'והענין הוא כו' דירה בתחתונים" הוא
ביאור על זה שעיקר שכנה בתחתונים היתה. (16) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְאַתְּהֶפְכָּא. כאשר האדם מכופף את היצר הרע, את הסטרא אחרא, כך
2 שהיא נכפית תחתיו הרי עבודה זו נקראת בשם "אתכפיא" וכאשר האדם
3 מצליח להפוך לגמרי את כוח הסטרא אחרא לכוח של קדושה הרי עבודה זו
4 נקראת בשם "אתהפכא". התגלות השכינה בעולם היא על ידי עבודת האדם
5 ב"אתכפיא" ו"אתהפכא".

6 כְּמֵאֲמַר הוּזָר ¹⁷ "כַּד" 1
7 אֶתְכַפֵּיא סְטְרָא-אַחְרָא 2
8 אֶסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא- 3
9 בְּרִיךְ-הוּא בְּכֻלָּהוּ 4
10 עֲלֵמִין" (=כאשר נכפית 5
11 הסטרא אחרא מתעלה גילוי אור
12 ה' בכל העולמות). וּמִבְּאֵר 6
13 בַּמֶּאֱמָר "באתי לגני", שהסיבה
14 לכך שההתגלות הבאה בעקבות
15 עבודת האדם היא מתוארת
16 כהתגלות כזו המתרחשת "בכל
17 העולמות", היא מפני שמדובר
18 אודות התגלות עליונה ביותר.
19 דְּפִרּוּשׁ הדבר שההתגלות
20 האלוקית היא "בְּכֻלָּהוּ 13
21 עֲלֵמִין" (=בכל העולמות) 14
22 הוּא, שמדובר כאן אודות אור 15
23 עליון שמעלתו מתבטאת בכך
24 שְׁהוּא בְּכֻלָּהוּ עֲלֵמִין
25 בְּשֹׁה. וְהוּא הָאֹר שְׁלֹמְעֵלָה מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת.

26 הסברת הדברים: הקדוש ברוך הוא כשלעצמו הינו בלתי בעל גבול לעומת
27 מציאות העולמות והנבראים שהינם בעלי גבול. משל למה הדבר דומה, לרב
28 גדול וחכם העומד מול תלמיד קטן. דרגת השכל של הרב היא למעלה משכלו
29 המצומצם של התלמיד. כאשר הרב ניגש ללמד את התלמיד, אנו רואים
30 שבהתגלותו אל התלמיד ישנם שתי צורות. האחת היא התגלות שכלו של הרב
31 מבלי שהוא מתאימו לדרגת התלמיד, כלומר הרב נשאר בעולם השכל שלו
32 אלא שהוא "חושב בקול רם". והצורה השניה היא שהרב מודד את דיבוריו
33 בהתאם ליכולת שכלו של התלמיד. כך גם בהתגלותו של אור ה' ישנם שני
34 אופנים. האחד הוא התגלות האור האלוקי כמו שהוא, אור אין סוף בלתי בעל
35 גבול. והשני הוא התגלותו של אור ה' באופן מדוד ומוגבל בהתאם ליכולתם
36 של העולמות לקבלו. התגלות זו אשר ביכולת העולמות להכילה נקראת בשם
37 "אור השייך לעולמות", לעומתה ההתגלות האלוקית הבלתי מוגבלת נקראת
38 בשם "אור שלמעלה משייכות לעולמות".
39 כאמור, מכך שנאמר בספר הזהר שעל ידי עבודת האדם באופן של אתכפיא

40 ואתהפכא נעשית התגלות של אור אלוקי המאיר בכל העולמות במידה שוה,
41 הרי מכך מובן שמדובר אודות מדרגת האור שלמעלה משייכות לעולמות.
42 דְּכַשְׁמִדּוּבֵר בְּמִדְרַגַּת הָאֹר הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת שהוא האור השייך
43 לעולמות, כיון שהוא מאיר ומתגלה בהתאם ליכולת העולמות לקבלו, לכן
44 אופן התגלותו משתנה מעולם

45 לעולם, בהתאם למהותו של כל
46 עולם. לכן מבחינת אור זה יֵשׁ
47 חִלּוּק והבדל בֵּין עוֹלָמוֹת
48 עֲלִיּוֹנִים לעוֹלָמוֹת
49 תַּחְתּוֹנִים שהרי העליונים,
50 להיותם מזוככים יותר, יכולים
51 להכיל מדרגה עליונה של
52 התגלות אלוקית לעומת
53 התחתונים, כְּמֵאֲמַר
54 רַבּוּתֵינוּ ז"ל ¹⁸ נָטָה
55 הקדוש ברוך הוא את יד יָמִינוּ
56 וּבְרָא שְׁמַיִם נָטָה הקדוש
57 ברוך הוא את יד שְׁמָאלוֹ
58 וּבְרָא אָרֶץ, במקום אחר
59 חו"ל מתארים את ההבדל בין
60 שתי הידים בכך ש"שמאל דוחה
61 ומיין מקרבת". כלומר שיד ימין
62 מבטאת את התקרבות והתגלות
63 האהוב אל האהוב לעומת

64 השמאלית שמבטאת התרחקות. שייכותם של השמים והארץ לימין ושמאל
65 של הקדוש ברוך הוא היא בכך שְׁהֵמְשָׁכָה וההתגלות בְּשְׁמַיִם
66 (המסמלת את העוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים) היא מְבַחֶינָה יָמִין כלומר
67 התקרבות והתגלות יתירה של אור ה', וְהֵמְשָׁכָה וההתגלות בְּאָרֶץ
68 (המסמלת את העוֹלָמוֹת תַּחְתּוֹנִים) היא מְבַחֶינָה שְׁמָאל כלומר
69 התגלות רחוקה ומצומצמת יותר של אור ה'. אך כשמדובר אודות אור
70 וּבְחִינַת התגלות כזו שהיא בְּכֻלָּהוּ עֲלֵמִין, כלומר מדרגת הָאֹר
71 שְׁהוּא כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּשֹׁה, הרי אין זה האור השייך לעולמות אלא
72 הוּא הָאֹר שְׁלֹמְעֵלָה מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת, כיון שאור זה אינו מודד
73 את עצמו בהתאם למציאות העולמות אלא הוא מתגלה כמו שהוא, אור אין
74 סוף, לכן הימצאותו בתחתונים ובעליונים היא במידה שוה. וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר
75 כַּד אֶתְכַפֵּיא סְטְרָא-אַחְרָא אֶסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא
76 בְּכֻלָּהוּ עֲלֵמִין, שְׁעַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּאֶתְכַפֵּיא וְאַתְּהֶפְכָּא ¹⁹
77 נִמְשָׁךְ ומתגלה ²⁰ הָאֹר שְׁהוּא בְּכֻלָּהוּ עֲלֵמִין בְּשֹׁה, אֹר
78 שְׁלֹמְעֵלָה מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת.

במדבר ר"פ פ"ג, ו. תניא רפ"ו. (17) ראה תניא פכ"ז (לד, א) ולקו"ת ר"פ פקודי (מזח"ב קכח, ב. וראה גם שם סז, ב. קפד, א).
תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. (18) ראה פדר"א פי"ח. זהר ח"א ל, א. ח"ב כ, א. לז, א. פה, ב. (19) הביאור בזה שמוסיף
אתהפכא – ראה לקמן סעיף יב. (20) ונקראת המשכה זו בשם "אסתלק", לפי שהוא גילוי האור שבבחינת רוממות (תו"א שם).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְצִרְיָהּ לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה, כִּיּוֹן שְׁכוּנוֹת הַפֶּרֶק הָרִאשׁוֹן בְּמֵאמֶר הָיָא לְבֹאֵר
2 אֵת דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ שֶׁבְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה עִקְר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים הִיְתָה, הָרִי לִשְׁם כַּךְ
3 מִסְפִּיקָה הַסְּכֵרָה שֶׁ הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁעִקְר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים הִיְתָה
4 הוּא כִּי נִתְאַוָּה הַקֶּבֶ"ה לְהִיְוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים, וְיִמָּה

5 נוֹגַע פֶּאֶן לְבֹאֵר פֶּרֶטִי

6 הַדְּבָרִים א'- שֶׁעֲשִׂית הַדִּירָה 1
7 צְרִיכָה לְהִיְוֹת דְּוֹקָא עַל- 2
8 יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם, ב'- 3
9 וְשֶׁהָעֲבוּדָה שֶׁעַל-יְדֵיהָ 4
10 נַעֲשִׂית הַדִּירָה הִיא דְּוֹקָא 5
11 הָעֲבוּדָה דְּאִתְּפָּא 6
12 וְאִתְּהַפְּכָא, ג'- וְשֶׁעַל-יְדֵי 7
13 עֲבוּדָה זֹאת הוּא הַמְּשַׁכֵּת 8
14 הָאוּר שֶׁלְמַעְלָה מְשִׁיכֵת 9
15 לְעוֹלָמוֹת. 10

16 וַיֵּשׁ לְזֹמֶר הַבְּאוּר בְּזֶה, 11
17 דְּבִמְאֻמֶּר הַמִּדְרָשׁ "עֵקֶר 12
18 שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים 13
19 הִיְתָה", שְׁנֵי עֲנִינִים. הַעֲנִין 14
20 הָרִאשׁוֹן הוּא הַמְּעַלָּה 15
21 דְּתַחֲתוֹנִים (לְגַבִּי 16
22 עֲלִיוֹנִים), דְּבִר הַמִּתְבַּטָּא בַּכֶּךְ 17
23 שֶׁבֶּהֱמָ דְּוָקָא הִיְתָה עֵקֶר 18
24 שְׂכִינָה, וְהַעֲנִין הַשֵּׁנִי הוּא 19
25 שֶׁדִּרְגָת הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיְתָה 20
26 בְּתַחֲתוֹנִים הִיא (לֹא 21
27 שְׂכִינָה סֵתָם, אֶלָּא) עֵקֶר 22
28 שְׂכִינָה. וְפֶרֶטִי הַעֲנִינִים 23
29 שֶׁבֶּהֱמָמֶר "בִּאתִי לְגַנִּי" 24
30 (בְּפֶרֶק הָרִאשׁוֹן) הֵם 25
31 בְּאוּר עַל שְׁנֵי עֲנִינִים 26
32 אֵלֶּה. דְּעִינִין זֶה שֶׁהִקְדוּשָׁה 27
33 בְּרוּךְ הוּא נִתְאַוָּה שֶׁהִגְלוֹי 28
34 אֱלֻקוֹת לְמִטָּה (דִּירָה 29
35 בְּתַחֲתוֹנִים) יְהִיָּה דְּוֹקָא 30
36 עַל-יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם, 31
37 מְדַגֵּשׁ אֵת מַעְלָת 32
38 הַתַּחֲתוֹנִים. הַסְּכֵרָה הַדְּבָרִים:

39 מִשָּׁל לְאָדָם טוֹב הַמְּשַׁפֵּיעַ לְזוּלָתוֹ טוֹב וְחֹסֵד. כֹּאשֶׁר הֻזְלָת אִינוֹ רָאוּי שִׁישְׁפִּיעוּ
40 לוֹ אוֹי נִיכְרָת רַק מַעֲלַת הַמְּשַׁפֵּיעַ, הָאָדָם הַטוֹב, אֲשֶׁר לְטוֹבוֹ אֵין גְּבוּל וְלֹכֵן
41 הוּא מַעֲנִין גַּם לְמִי שְׁאִינוֹ רָאוּי. אִמּוֹנִים כֹּאשֶׁר הֻזְלָת רָאוּי שִׁישְׁפִּיעוּ לוֹ בְּגִלְל
42 פְּעוּלָה שֶׁעָשָׂה מִצִּידוֹ, אוֹי נִיכְרָת גַּם מַעֲלָתוֹ שְׁלֹו. מַעֲלָה יִתִּירָה קִיַּמַת בְּזוּלָת
43 מִתִּי שֶׁהַפְּעוּלָה שֶׁנַּעֲשָׂתָה מִצִּידוֹ הִיא דְּבִר חִידוּשׁ שֶׁרַק הוּא מְסוּגֵל לַעֲשׂוֹתוֹ.
44 בְּדוּגְמַת תַּלְמִיד קֶטֶן הַיּוֹשֵׁב וּמִקְבֵּל חֲכָמָה מְרֻבּוֹ, שְׁדוּקָא שְׁאֵלוֹת וְקוּשִׁיּוֹת
45 הַתַּלְמִיד מוֹסִיפּוֹת בְּחִכְמַת הָרֵב שֶׁעַל כֵּךְ נִאֲמַר "מִתְלַמְּדִי יוֹתֵר מִכּוֹלֵן". כֵּךְ גַּם
46 הַדְּבָרִים אֲמִוּרִים אוֹדוֹת הַתְּגַלּוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹת הַתַּחֲתוֹנִים.

47 הַתְּגַלּוּת זֹאת יְכוּלָה לְהִיְוֹת מִצַּד מַעֲלָתוֹ שְׁלֹו אֲשֶׁר לְהִיְוֹת בְּלִי גְבוּל לֹכֵן בִּיכּוּלָתוֹ
48 לְהַתְּגַלּוֹת אֲפִילוֹ לְמִטָּה מִטָּה, אֵךְ אֵין זֶה קְשׁוֹר כָּלֵל עִם מַעֲלַת הַנִּבְרָאִים
49 הַתַּחֲתוֹנִים בְּעַצְמָם. אִמּוֹנִים כֹּאשֶׁר הַתְּגַלּוּת הָאֱלֻקִּית בְּעוֹלָם בָּאָה בְּעֻקְבוֹת
50 פְּעוּלָתוֹ שֶׁל הַנִּבְרָא אוֹי נִיכְרָת מַעֲלָתוֹ שֶׁל הַתַּחֲתוֹן גַּם כֵּן. דְּנוֹסָף לְזֶה
51 שֶׁמַּעֲלַת הַתַּחֲתוֹנִים מִתְבַּטָּא

52 בְּעַצְמָם זֶה שֶׁנִּתְאַוָּה שֶׁהַדִּירָה 1
53 (גְּלוֹי אֱלֻקוֹת) תְּהִיָּה דְּוֹקָא 2
54 בְּתַחֲתוֹנִים, מַעֲלָתָם מִתְבַּטָּא 3
55 בַּכֶּךְ שֶׁ נִתְאַוָּה שְׁגָם עֲשִׂית 4
56 הַדִּירָה תְּהִיָּה עַל-יְדֵי 5
57 עֲבוּדַת הַתַּחֲתוֹנִים וּבַכֶּךְ 6
58 מִתְבַּטָּא מַעֲלָתָם עוֹד יוֹתֵר. 7
59 דְּעַל-יְדֵי שֶׁהִגְלוֹי אֱלֻקוֹת 8
60 בְּתַחֲתוֹנִים נִמְשָׁךְ עַל- 9
61 יְדֵי עֲבוּדָתָם, הֵם פְּלִים 10
62 רָאוּיִם לְהִגְלוֹי, וְיִתִּירָה 11
63 מְזָה, עִיקֶר מַעֲלַת הַתַּחֲתוֹנִים 12
64 הִיא מִתִּי שֶׁהִגְלוֹי הָאֱלֻקִּי 13
65 שֶׁנִּמְשָׁךְ בִּהֶם הוּא מִצַּד 14
66 דְּבִר חִידוּשׁ שֶׁרַק בִּיכּוּלָתָם 15
67 לַעֲשׂוֹתוֹ, עֲנִין הַקְּשׁוֹר בְּמַהוּת 16
68 הַתַּחֲתוֹנִים גּוֹפָא (=עַצְמָם). 17
69 וּמוֹסִיף בְּמֵאמֶר וּמִבְּאֵר, 18
70 שֶׁאֵין הָעֲבוּדָה שֶׁעַל-יְדֵיהָ 19
71 נַעֲשִׂית הַדִּירָה לְקוּדוּשׁ בְּרוּךְ 20
72 הוּא הִיא עֲבוּדָה כְּזוֹ אֲשֶׁר כָּל 21
73 כּוֹלָה בְּבַחֲנֵית חִידוּשׁ שֶׁרַק 22
74 בִּיכּוּלָת הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּעוֹלָמוֹת 23
75 הַתַּחֲתוֹנִים לַעֲשׂוֹתָהּ, שֶׁ הִיא 24
76 הָעֲבוּדָה דְּאִתְּפָּא 25
77 וְאִתְּהַפְּכָא דְּוֹקָא, שְׁהִיָּה 26
78 עֲבוּדָה זֹאת שֶׁל כְּפִיַת הָרַע 27
79 וְהַפִּיכָתוֹ לְקוּדוּשָׁה מִתְאַפְּשֶׁר רַק 28
80 לְמִטָּה בְּעוֹלָם שְׁלֹו כִּיּוֹן שְׁדוּקָא 29
81 בּוֹ יִשְׁנָה בְּעִיקֶר מִצִּיאוֹת שֶׁל 30
82 "סֵטְרָא אַחֲרָא". כִּי עַל-יְדֵי- 31
83 זֶה מְדַגֵּשׁ עוֹד יוֹתֵר 32
84 שֶׁהִגְלוֹי שֶׁנִּמְשָׁךְ 33

85 בְּתַחֲתוֹנִים הוּא מִצַּד עֲנִינִים וּמַהוּתָם שְׁלֵהֶם, דְּנוֹסָף לְזֶה שֶׁכֹּאמֹר 1
86 הִגְלוֹי שֶׁנִּמְשָׁךְ בִּהֶם הוּא עַל-יְדֵי עֲבוּדָתָם וְלֹא כְּמַתַּנְת חִינִים הַנִּתְנָת 2
87 מִלְּמַעְלָה, הָרִי גַּם סוּג הָעֲבוּדָה (שֶׁעַל-יְדֵיהָ נִמְשָׁךְ הִגְלוֹי) הִיא 3
88 עֲבוּדָה שֶׁמִּצַּד עֲנִין וְחִידוּשׁ הַקִּיָּים דְּוֹקָא בְּמִצִּיאוֹת הַתַּחֲתוֹנִים. 4
89 וְהַעֲנִין הַשֵּׁנִי הַמְּבֹאֵר בְּפֶרֶק א' שֶׁל הַמֵּאמֶר, זֶה שֶׁהַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוּת 5
90 שֶׁעַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּאִתְּפָּא וְאִתְּהַפְּכָא הוּא הַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוּת 6
91 הָאוּר שֶׁעֲלִיוֹ נִאֲמַר שֶׁהוּא בְּכֻלָּהוּ עֲלָמִין (=בְּכָל הָעוֹלָמוֹת) בְּשִׁוְרָה, 7
92 הוּא בְּאוּר עַל הַלְּשׁוֹן "עֵקֶר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים" חו"ל מְכִינִים

93 הַתַּחֲתוֹנִים הוּא מִצַּד עֲנִינִים וּמַהוּתָם שְׁלֵהֶם, דְּנוֹסָף לְזֶה שֶׁכֹּאמֹר 1
94 הִגְלוֹי שֶׁנִּמְשָׁךְ בִּהֶם הוּא עַל-יְדֵי עֲבוּדָתָם וְלֹא כְּמַתַּנְת חִינִים הַנִּתְנָת 2
95 מִלְּמַעְלָה, הָרִי גַּם סוּג הָעֲבוּדָה (שֶׁעַל-יְדֵיהָ נִמְשָׁךְ הִגְלוֹי) הִיא 3
96 עֲבוּדָה שֶׁמִּצַּד עֲנִין וְחִידוּשׁ הַקִּיָּים דְּוֹקָא בְּמִצִּיאוֹת הַתַּחֲתוֹנִים. 4
97 וְהַעֲנִין הַשֵּׁנִי הַמְּבֹאֵר בְּפֶרֶק א' שֶׁל הַמֵּאמֶר, זֶה שֶׁהַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוּת 5
98 שֶׁעַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּאִתְּפָּא וְאִתְּהַפְּכָא הוּא הַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוּת 6
99 הָאוּר שֶׁעֲלִיוֹ נִאֲמַר שֶׁהוּא בְּכֻלָּהוּ עֲלָמִין (=בְּכָל הָעוֹלָמוֹת) בְּשִׁוְרָה, 7
100 הוּא בְּאוּר עַל הַלְּשׁוֹן "עֵקֶר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים" חו"ל מְכִינִים 8

ביאור בדרך אפשר

1 את דרגת ההתגלות האלוהית בעולמות התחתונים בשם "עיקר שכניה",
2 וְכַמְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר²¹ שְׁעָקָר שְׁכִינָה הוּא הָאֹר שְׁלִמְעָלָה
3 מְעוֹלָמוֹת. האור השייך לעולמות נקרא בשם "שכניה" על שם ירידתו של
4 האור האלוהי לשכון בעולמות המוגבלים, לעומת האור שלמעלה משייכות
5 לעולמות הנקרא בשם "עיקר שכניה".

6 (ג) וּלְהוֹסִיף, דְּשִׁנִּי עֲנִינִים
7 הַנִּ"ל הקשורים בתכלית לשמה
8 נברא העולם, ענין אחד הוא
9 שהתכלית היא בהתגלות האור
10 שלמעלה משייכות לעולמות
11 והענין השני הוא שהתגלות זו
12 תהיה דווקא בעולמות
13 התחתונים, הרי שני ענינים אלה
14 מוכחים ומוֹכְנִים גַּם מִהַדְרִיק
15 בְּלִשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁶
16 המסביר את הסיבה לבריאת
17 העולם בכך ש"נִתְאַוָּה כו'
18 הקדוש ברוך הוא להיות לו
19 דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים", חז"ל
20 משתמשים במילה "נִתְאַוָּה"
21 דְּקָא. וְהַעֲנִין הוּא,

22 דְּבִדְהָר וּבְעֵץ חַיִּים אֵתָא (=מובא), שְׁשִׁשְׁנָם טַעֲמִים המובנים
23 בשכלינו עַל הסיבה לְבִרְיַת הָעוֹלָמוֹת [דְּבִדְהָר²² אֵתָא (=מובא)
24 שְׁהַטַּעַם לבריאת העולמות הוּא בְּגִין דִּישְׁתַּמּוּדְעוֹן לִיה (=בשביל
25 שידעו אותו, את הקדוש ברוך הוא) דבר המתאפשר רק לאחר שישנה מציאות
26 של עולמות ונבראים אשר הם ידעו אותו. וּבְעֵץ חַיִּים²³ אֵתָא
27 (=מובא) דְּהַטַּעַם לבריאת העולמות הוּא בְּכַדִּי שְׁתִּתְגַּלּוּ שְׁלִמְוֹת
28 כְּחוֹתֵיו וּפְעוּלוֹתָיו של הקדוש ברוך הוא, אשר שלימותו של כל כח היא
29 כאשר הוא בא לידי ביטוי בפועל. לדוגמא אומן אשר בכוחו ליצור מלאכת
30 אומנות מופלאה, הרי לא די בכך שהוא מודע לכוחו הגדול אלא שלימות כוחו
31 מתממש כאשר הוא בא לידי פועל. כמו כן שלימות כוחו של הבורא מתגלה
32 ביכולת בריאת העולמות והנבראים מאין [יש], וְלַעֲוֹמָת זֹאת כְּמֵאֲמַר
33 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל הַנִּ"ל אֵתָא (=מובא) שהסיבה לבריאת העולמות אינה
34 קשורה עם טעם המובן בשכלינו אלא דְּבִרְיַת הָעוֹלָמוֹת הִיְתָה לְפִי
35 שְׁנִתְאַוָּה הַקֶּבֶ"ה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים, דְּעֲנִין
36 נִתְאַוָּה הוּא לְמַעַלָּה מִטַּעַם שְׁכִי, וּבְלִשׁוֹן אֲדָמוֹר²⁴ הִתְקַן
37 אוֹיָף אַ תְּאוּה אִיז קִיין קְשִׁיָּא (=על תאוה לא שייכת שום קושיא),
38 הִיִּינוּ "תאוה" היא רצון חזק שלא ניתן להקשות עליו קושיות, הסיבה לכך
39 איננה בגלל שמדובר בסתם עקשנות אלא שְׁעֲנִין הַתְּאוּה הוּא בְּמָקוֹם
40 (דְּרָגָא) כזה בנפש שְׁאִין שִׁיף שֶׁם קְשִׁיָּא לְפִי שְׁהוּא מָקוֹם פְּנִימִי
41 שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁכָּל. וְיִדְוַע הַבְּאוּר בְּנָה, הסברת הדברים: על מנת

ביאור בדרך אפשר

42 להקל על הבנת הדברים כדאי להתבונן במושג "בחירה חפשית" אשר מושג
43 זה קשור גם באותה "תאוה" העומדת מאחורי בריאת העולמות שהרי תאוה
44 זו היא בחירתו של הקדוש ברוך הוא לברוא אותם. מהותה של בחירה חפשית
45 היא היכולת לבחור בדבר מסוים מבלי שישנו גורם חיצוני המכריח את
46 הבחירה דווקא בדבר זה. לעיתים

47 הגורם החיצוני הם מעלותיו של
48 הדבר הנבחר המכריחות את
49 השכל וההגיון של האדם לבחור
50 דווקא בו. יכולתה של הנפש
51 לבחור בחפשיות נובעת מהיותה
52 מובדלת ומרוממת מכל מה
53 שסביבה עד כדי כך שהמעלות
54 של הדבר שעומד מולה אינן
55 נחשבות בעיניה, כך שבחירתה
56 איננה תלויה בהם וביכולתה
57 לבחור גם בדבר שלא ניכרות בו
58 מעלות מיוחדות. במילים
59 אחרות: בנפש האדם ישנם
60 רבדים שונים, באופן כללי
61 מדובר בשני רבדים כלליים
62 הנקראים בשם "עצמות הנפש"
63 ו"הגילויים". "עצמות הנפש"

64 הינו הרובד היותר פנימי הקשור עם הנפש כמו שהיא לעצמה, מובדלת
65 ומרוממת מכל המציאות שמחוץ לה. לעומת זאת "הגילויים" הינם הרובד
66 החיצוני יותר הקשור עם התייחסותה והתגלותה של הנפש אל מה שסביבה.
67 כשמדובר אודות ה"גילויים" הרי ברובד זה הנפש קשורה ו"מקובעת" בתבניות
68 שונות, בתבנית של שכל, של רגש וכו'. אך כשמדובר אודות "עצמות הנפש"
69 היא מופשטת מכל תבנית שהיא. כאשר נפש האדם בוחרת בדבר מסוים דרך
70 רובד ה"גילויים" שלה, היא בוחנת את הדבר בהתאם לאותה תבנית בה קשורה
71 התגלותה של הנפש, ומחפשת את המעלות הנחשבות כמעלות בעיני אותה
72 תבנית, מעלות שכליות, רגשיות וכו'. ברובד זה הבחירה איננה חפשית, השכל
73 מכריח לבחור באותם מעלות החשובות בעיני ההגיון, הרגש מכריח לבחור
74 במעלות הקשורות בעולם הרגש וכו'. בחירה חפשית תיתכן רק כאשר היא
75 נובעת מ"עצמות הנפש", שם אין חשיבות למעלות השונות ובמילא אין
76 ביכולתם להכריח את הבחירה בהם. במילים אחרות: ברובד ה"גילויים", ישנם
77 טעם וסיבה לבחירה, ומה הם? מעלותיו של הדבר הנבחר. אך ברובד "עצמות
78 הנפש" הבחירה איננה בגלל טעם וסיבה, איננה בגלל מעלותיו של הדבר
79 הנבחר, אלא אך ורק מפני שכך הנפש בחרה. כמו כן כשמדובר אודות הבחירה
80 והרצון של הקדוש ברוך הוא לברוא את העולמות. ישנה המדרגה הקשורה
81 ב"עצמות", כפי שהוא לעצמו, מובדל ומרומם, ושם מציאות העולמות איננה
82 נחשבת לגביו. לעומת זאת ישנה המדרגה של ה"גילויים" של הקדוש ברוך
83 הוא, הקשורה בירידתו והתגלותו של אור ה' במציאות העולמות. כאשר מדובר

(21) ד"ה באתי לגני ה'תשי"א (לעיל ע' ו ואילך). (22) ח"ב מב, ב. (23) שער ההקדמות הקדמה ג. ע"ח שער א (דרוש עיגולים ויושר) ענף א. (24) אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ס"ע ז. סה"מ ה'תש"ב ע' 34.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אודות עצמותו של הקדוש ברוך הוא, הרי במקום זה אין מקום להצטיירות
2 בתבנית כל שהיא, מה שאין כן כשמדובר אודות מדרגת הגילויים. על פי זה
3 מובן שהסיבה לכך שבוחר ובעץ חיים ישנם טעמים שכלים המסבירים את
4 המעלה הקיימת בבריאת העולמות הרי זה משום **דְּבִהֲרָה וּבְעֵץ חַיִּים**

5 **מְדַבֵּר בְּעֵנִין הַסִּיבָה ל**

6 **בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת כְּמוֹ**
7 **שֶׁהָיָא מִצַּד בַּחֲנִית**
8 **ה' גְּלוּיִים", וְכִיּוֹן**
9 **שֶׁגְּלוּיִים גַּם גְּלוּיִים הָכִי**
10 **נִעְלִים הֵם מִגְּדָרִים**
11 **בְּאִיזָה גָּדֵר (=תבנית), לכן**
12 **הָרָצוֹן לַעֲשִׂית אִיזָה דְּבָר**
13 **מִבְּחִינָתָם שֶׁל הַגְּלוּיִים, הוּא**
14 **מִפְּנֵי שְׁאוֹתוֹ הַדְּבָר הוּא**
15 **כַּעַל חֲשִׁיבוֹת בְּהִתְאָם**
16 **לְהַגְדֵּר וְהַתְּבִינָה שְׁלֵהֶם**
17 **(כלומר ישנו טעם שכלי**
18 **המחייב לרצות בדבר), וְלַעֲמֹת**
19 **זֹאת כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל**
20 **הַנֶּ"ל הַמְּסַבֵּיר אֵת בְּרִיאַת**

21 **הָעוֹלָמוֹת כַּכּ שְׂמִדּוּכָר ב'תאוה'**
22 **הִרִי זֶה מִשּׁוּם שֶׁ מְדַבֵּר בְּעֵנִין**
23 **הָרָצוֹן אֹדוֹת הַבְּרִיאָה**
24 **שְׂמִצָּד דְּרִגַּת ה'עֲצָמוֹת' שֶׁל**
25 **הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, דְּכִיּוֹן**
26 **שְׂאִינוּ מְגִדֵּר בְּשׁוּם גָּדֵר,**
27 **לִכֵּן הָרָצוֹן לְבְרִיאַת**
28 **הָעוֹלָמוֹת שְׂבִה'עֲצָמוֹת'**
29 **הוּא לֹא מִפְּנֵי שִׁישׁ אִיזָה**
30 **עֲלוּי בְּהַבְרִיאָה אֲלָא רַק**
31 **מִפְּנֵי שְׂכָף נִתְאַוָּה, לְמַעַלָּה**
32 **מִטַּעַם.**
33 **וְכִמוֹ שֶׁהֶעֱנִין דְּנִתְאַוָּה**
34 **הוּא בְּה'עֲצָמוֹת' כְּלֹמֶר**
35 **הַמוֹשָׁג 'תאוה' מְקוֹמוֹ בְּעֲצָמוֹתוֹ**
36 **מִמֶּשׁ, הִרִי גַם הֶעֱנִין שֶׁהוּא**

37 **מִתְאַוָּה אֲלֵיו הוּא** דבר כזה השיך לעצמותו, לכן ה'תאוה' של עצמותו
38 **הִיא שִׁיחָהּ לֹא דִירָה בְּתַחְתּוֹנִים, 'דִּירָה' דווקא, דְּעֵנִין דִּירָה**
39 **הוּא²⁵ עַל-דֶּרֶךְ דִּירַת הָאָדָם** שדירה אמיתית היא מתי ש'עֲצָמוֹת
40 **הָאָדָם דֵּר בְּהַדִּירָה,** כמו כן תאוותו של הקדוש ברוך הוא בדירה
41 **בְּתַחְתּוֹנִים, הֵינּוּ שְׂבִהַתְּחֻנּוֹתֵי תְּהִיָּה הַמְּשַׁכֵּת וְגִלּוּי**
42 **ה'עֲצָמוֹת'.**

43 **וְהִנֵּה יִדְעָה²⁶ דְּהִתְחַכְּחָה עַל זֶה שֶׁהִסְפִּיחָה לְבְרִיאַת הָעוֹלָמוֹת**
44 **הִיא לְפִי שְׁנִתְאַוָּה (כלומר לְמַעַלָּה מִהַטַּעַם), הִיא, כִּי הִסִּיבוֹת**
45 **הַשְּׂכִלִיּוֹת הַמּוֹבָאוֹת בּוֹהֵר וּבַעֵץ חַיִּים אִינֶם מַצְדִּיקוֹת אֵת בְּרִיאַת עוֹלָם הוּא**
46 **הַתַּחְתּוֹן אֲלָא רַק אֵת הַתְּהוּתָם שֶׁל הַעֲלוּיִים. שְׁהִי בְּכַדִּי שִׁיחָהּ וַיִּתְּבַע**
47 **הֶעֱנִין הַמּוֹבָא בּוֹהֵר בְּתוֹר סִיבָה**

48 **לְבְרִיאָה, בְּכַדִּי דִּישְׁתְּמוּדְעוֹן**
49 **לִיה (=שִׁדְעוֹ אוֹתוֹ, כְּלֹמֶר**
50 **שֶׁתִּהְיֶה בְּעוֹלָמוֹת יִדְעִית**
51 **אֱלֻקוֹת) הִרִי לִשְׁם כֵּךְ הִנֵּה**
52 **מִסְפִּיק בְּהַתְּהוּוֹת עוֹלָמוֹת**
53 **הָעֲלוּיִים (עוֹלָם**
54 **הָאֲצִילוֹת וְעוֹלָמוֹת הָאֵין-**
55 **סוֹף שֶׁלְּמַעַלָּה מְאֲצִילוֹת)**
56 **וְלֹא הִנֵּה צְרִיף לְהִיּוֹת**
57 **הַתְּהוּוֹת עוֹלָמוֹת**
58 **הַתַּחְתּוֹנִים. וְאֲדַרְבָּא,**
59 **עָקֵר הֶעֱנִין דִּישְׁתְּמוּדְעוֹן**
60 **לִיה הוּא מִתְּבַע דְּוִקָּא**
61 **בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלוּיִים בְּעוֹלָם**
62 **הָאֲצִילוֹת וְלַמַּעַלָּה יוֹתֵר.**

63 **דְּהִידְעָה וְהַשְּׂגָה**
64 **בְּאֱלֻקוֹת שְׂמִתְאֲפִשְׁתָּ**
65 **בְּעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים**
66 **(עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יִצִּירָה-**
67 **עֲשִׂיָּה הַרְוַחְנִיִּים שְׁלִמְטָה**
68 **מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת) אִינֵה יִדְעָה**
69 **וְהַשְּׂגָה אֲמִיתִית כִּיּוֹן שֶׁהִיא רַק**
70 **יִדְעָה וְהַשְּׂגָה בְּהַמְצִיאוֹת**
71 **דְּאֱלֻקוֹת וְלֹא בְּהַמְהוּת.**
72 **"יִדְעִית הַמְצִיאוֹת" מִסְּתַכְמַת**
73 **בִּידְעָה שֶׁהִדְבֵּר נִמְצָא, וּבִידְעָה**
74 **אֹדוֹת פְּעוּלוֹתֵיו, אֵךְ לֹא כֹל**
75 **הַשְּׂגָה מִהוּ הַדְּבָר בְּעֲצָמוֹ, מִה**
76 **שְׁאִין כֵּן ב'הַשְּׂגָה הַמְהוּת'.**
77 **דוּגְמָה ל'יִדְעִית הַמְצִיאוֹת':**
78 **הָאֵדָם יוֹדַע אֹדוֹת מְצִיאוֹת הַנֶּפֶשׁ**

79 **אֵךְ לֹא הַשְּׂגָה מְהוּתָה, כְּלֹמֶר הוּא יוֹדַע שֶׁהִיא נִמְצָאָה, הוּא מְכִיר בְּפִעּוּלוֹתֶיהָ**
80 **הַשְּׁנוּת אֵךְ לֹא כֹל הַשְּׂגָה בָּה עֲצָמָה. וּמִכָּל-שְׂכָן כֹּאשֶׁר מְדוּבָר בְּעוֹלָם**
81 **שְׁלֹנוּ שְׁהוּא עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הַגִּשְׁמִי, שְׁהִי הַחוּמָר הַגִּשְׁמִי מִסְּתִיר לְגַמְרִי**
82 **עַל הָאֱלֻקוֹת כֵּךְ שְׁאִין נִרְגָּשׁ וּמוֹשָׁג בֹּא רַק הַמְהוּת שֶׁל הָאֱלֻקוֹת אֲלָא**
83 **גַּם לֹא הַמְצִיאוֹת דְּאֱלֻקוֹת. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא כֹּאשֶׁר מְדוּבָר**
84 **בְּהַטַּעַם לְבְרִיאָה הַמּוֹבָא בַּעֵץ חַיִּים, שְׁהוּא בְּכַדִּי דִּיתְגַּלּוּ שְׁלִמְטָה**

(25) אוה"ת שם. המשך תרס"ו ס"ע ג. תש"ב ע' 27. ובכ"מ. – נסמן בד"ה באתי לגני ה'תשכ"ח הערה 32 (תורת מנחם ספר המאמרים באתי לגני ח"ב ע' תקצו). (26) בהבא לקמן – ראה המשך תרס"ו ע' ד ואילך. סה"מ ה'תש"ב ע' 32 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כחותיו ופעולותיו של הקדוש ברוך הוא, אין די בסיבה זו על מנת להצדיק
2 את בריאת עולמות התחתונים שהרי בכדי שיתגלו שלמות כחותיו
3 היה מספיק בהתהוות עולמות העליונים. שהרי כוחו של הבורא
4 מתגלה ביכולתו לברוא מציאות חדשה מאין ליש ואם כן למרות שבעולמות

5 העליונים הכוח האלוקי המהיה
6 ומקיים אותם הוא גלוי עד כדי
7 כך שהם דבוקים ומאוחדים בו
8 ועד כדי כך שמציאותם שלהם
9 אינה מורגשת, אך דכיון שגם
10 עולמות העליונים הם
11 בעלי מציאות ממש,
12 והתהוותם בכוחו של הקדוש
13 ברוך הוא היא בדרך
14 התחדשות (כלומר מציאותם
15 נחשבת כחידוש ממש יש
16 מאין ולא רק כמציאות שהיתה
17 קיימת מאז ומתמיד וכעת היא רק
18 התגלתה), לכן על-ידי
19 שאור אין-סוף מהווה
20 אותם מתגלה בפעולה זו
21 הכח האין סופי שבו²⁷ (אשר
22 האין סופיות שבו מתבטאת בכך
23 שפכחו להוות דבר
24 חדש)²⁸. ויתירה מזו יש
25 לומר, שעקר גלוי
26 שלמות כחותיו של הבורא
27 הוא דוקא בהתהוות
28 עולמות העליונים. הסיבה
29 לכך שמציאותם של העליונים
30 דבוקה בכוח האלוקי היא מכיון
31 שהוא עוסק בלהוות מבלי
32 שהוא מסתיר את עצמו מהם. מה שאין כן בעולמות התחתונים הכח האלוקי
33 עוסק בלהוות ולהחיות תוך כדי שהוא מסתיר עצמו מהם, שלכן מציאותם
34 יכולה להיות מורגשת כבעלת ישות נפרדת. אם כן התגלות שלמות כחותיו
35 של ה' אינה בתחתונים דכיון שהתהוות עולמות התחתונים
36 (בריאה-יצירה-עשיה) הוא על-ידי שהכח האלקי שמהווה
37 אותם הוא מתעלם מהם, הרי בפעולה זו דהכח (התהוות
38 בריאה-יצירה-עשיה), אין מתגלה הכח. הרברים אמורים אפילו

ה' מכריחה כי הסיבה לבריאת העולמות אינה קשורה בטעם שכלי, שהרי
מבחינת השכל אין מקום ליצירת עולם שאין בו כשלעצמו כל מעלה ואדרבא
הוא מלא בטרא אחרא.
וְיֵשׁ לֹמֵר דָּוָה שֵׁשׁ הֹוֹכְחָה בְּשֶׁכֶל עַל הָעֲנִין שְׁבִרִיאת העולם
היא רק בגלל דְּנִתְאָה (כלומר מדובר ברצון שלמעלה מהטעם)
וְשֶׁהֹוֹכְחָה עַל כֵּן הִיא מֵהִתְהוּת עוֹלָם הָהָה הַתְּחָתוֹן שֶׁאֵין
תְּחָתוֹן לְמִטָּה מְמֻנָּה, הרי הטעם לזה שהעולם עצמו 'מספר' אודות כך

27 ראה סה"מ תרס"ד ע' קכט. וראה גם המשך תער"ב ח"ב ספ"כ ח' ואילך שהגילוי ד"כח" הוא בזה שפועל דבר דח"ש. 28 להעיר, שהענין ד"יש מאין" שבהתהוות ב"ע הוא יותר מהענין ד"יש מאין" שבהתהוות האצילות. ועפ"ז, השלימות דגילוי כחותיו היא דוקא ע"י התהוות הנבראים. אבל ראה ספ"ה"צ להצ"צ (קלד, א ואילך), דשם משמע דענין "יש מאין" בנבראים שאינו בנאצלים הוא שהנבראים נראים ליש – ו"חידוש" זה (שהנברא נראה ליש) הוא אדרבה מצד התעלמות הכח, כדלקמן בפנים. ומה שמבואר שם (קכח, ב ואילך) שגילוי כח הא"ס הוא דוקא בהתהוות הנבראים – יש לומר, כי שם מדבר (בעיקר) בענין כח העצמות שבבריאה יש מאין. 29 תניא רפ"ו.

39 כאשר מדובר אודות מציאות הנבראים הרוחניים הקיימים בעולמות בריאה
40 יצירה עשיה ומפל-שפן שאינו מתגלה בהתהוות עולם הָהָה
41 התחתון, שהרי הַהַעֲלָם דְּכַח האלוקי הַמְּהוּוֹת את עולם הזה התחתון
42 הוא עוד יותר שהרי בעולמות בריאה יצירה עשיה הרוחניים, למרות

43 שמורגשת מציאותם, אך מורגש
44 גם הכוח האלוקי, לעומת עולם
45 הזה הגשמי בו מורגשת מציאותו
46 של הנברא כלבד. וּמִזָּה
47 לשלמות הכל נִתְהוּוֹ (לא רק
48 עולמות האין-סוף, עולם
49 האצילות ולמעלה יותר, אלא
50 גם) עולמות בְּרִיָּאָה-
51 יצירה-עשיה הרוחניים,
52 ומפל-שפן מֵהִתְהוּת
53 דְּעוֹלָם הָהָה הַגִּשְׁמִי,
54 שאין בו (מצד עצמו)
55 שום מעלה, וּבְלִשׁוֹן
56 אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן²⁹ תְּחָתוֹן
57 שאין תְּחָתוֹן לְמִטָּה
58 מְמֻנָּה, הרי מכל זה מוכח,
59 שתְּכִלִית פְּנוּת הַבְּרִיָּאָה
60 היא (לא מצד הטעם
61 השכלי איזה שיהיה, אלא)
62 בעיקר לְפִי שְׁכָךְ נִתְאָה,
63 ומה היא התאוה? שְׁעוֹלָם
64 הָהָה הַתְּחָתוֹן יִהְיֶה דִּירָה
65 לוֹ יִתְבָּרַךְ, הכוונה במילה לוֹ
66 היא לְעִצְמוֹתוֹ ממש. על פי
67 כל האמור עד כאן, מובן שעצם
68 ההתבוננות במהותו של העולם
69 הזה בתור עולם המסתיר על אור

ה' מכריחה כי הסיבה לבריאת העולמות אינה קשורה בטעם שכלי, שהרי
מבחינת השכל אין מקום ליצירת עולם שאין בו כשלעצמו כל מעלה ואדרבא
הוא מלא בטרא אחרא.
וְיֵשׁ לֹמֵר דָּוָה שֵׁשׁ הֹוֹכְחָה בְּשֶׁכֶל עַל הָעֲנִין שְׁבִרִיאת העולם
היא רק בגלל דְּנִתְאָה (כלומר מדובר ברצון שלמעלה מהטעם)
וְשֶׁהֹוֹכְחָה עַל כֵּן הִיא מֵהִתְהוּת עוֹלָם הָהָה הַתְּחָתוֹן שֶׁאֵין
תְּחָתוֹן לְמִטָּה מְמֻנָּה, הרי הטעם לזה שהעולם עצמו 'מספר' אודות כך

27 ראה סה"מ תרס"ד ע' קכט. וראה גם המשך תער"ב ח"ב ספ"כ ח' ואילך שהגילוי ד"כח" הוא בזה שפועל דבר דח"ש. 28 להעיר, שהענין ד"יש מאין" שבהתהוות ב"ע הוא יותר מהענין ד"יש מאין" שבהתהוות האצילות. ועפ"ז, השלימות דגילוי כחותיו היא דוקא ע"י התהוות הנבראים. אבל ראה ספ"ה"צ להצ"צ (קלד, א ואילך), דשם משמע דענין "יש מאין" בנבראים שאינו בנאצלים הוא שהנבראים נראים ליש – ו"חידוש" זה (שהנברא נראה ליש) הוא אדרבה מצד התעלמות הכח, כדלקמן בפנים. ומה שמבואר שם (קכח, ב ואילך) שגילוי כח הא"ס הוא דוקא בהתהוות הנבראים – יש לומר, כי שם מדבר (בעיקר) בענין כח העצמות שבבריאה יש מאין. 29 תניא רפ"ו.

שבת קודש ומוצאי שבת פרשת בשלח, י"א שבט, ה'תשל"א

יג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שבריתו קשורה בתאוותו של הקדוש ברוך הוא, הוא, כי התהוות
2 עולם הזה התחתון מזה שנתאנה היתה [לא באפן כזה
3 שהענין ד'נתאנה' כלומר הכוונה האלוקית שהביאה לבריאת העולם,
4 נשאר כמוס בעצמותו וזה שבסופו של דבר מהענין ד'נתאנה'

5 נתנה עולם הזה

6 התחתון הוא באפן
7 ד'הכוונה האלוקית נשארה
8 ברוממות ובהבדלה ואיננה
9 מורגשת בעולם הזה, אין זה כך
10 [אלא] בריאת העולם היא
11 באופן כזה שהענין
12 ד'נתאנה' נמשך מתגלה
13 ומורגש בעצם ההתהוות
14 דעולם הזה התחתון.
15 [ודבר זה מובן על-דרך משל
16 מכה התענוג שבאדם אשר
17 כח זה קשור בעצמותה של
18 הנפש (השימוש בדוגמא מכה
19 התענוג הוא בדיוק כיון דהמקום
20 בעצמות הנפש שממנו נובע
21 ה'נתאנה' שיך לתענוג),
22 דהגם שהתענוג הוא
23 למעלה מכל הכחות,
24 למעלה גם מרצון, מכל-
25 מקום (ומצד זה גופא),
26 הוא נמשך מתגלה ומורגש
27 בכל כחות הנפש וגם
28 באברי הגוף, ועד כדי כך
29 שענין המרחב הנפשי
30 הקשור בכח ד'התענוג, הרי
31 מרחב זה נמשך ומתפשט
32 גם בהעצמות שברגל,
33 דבר המתבטא בלשון הכתוב
34 "שמועה טובה תדשן
35 עצם"³⁰] ולכן ההתהוות
36 דעולם הזה התחתון
37 עצמה (זה שנוכח תחתון
38 שאין תחתון למטה
39 ממנו) מוכיחה את הענין
40 ד'נתאנה'. ועל פי האמור

41 בסעיף ב' ששלימות התגלות ה' בעולם, איננה כשהיא נובעת רק מחסד ה',
42 אלא דווקא כאשר העולם שייך לה ו"כלי ראוי" לה, הרי יש להוסיף, דזה
43 גופא (=זה עצמו) שההתהוות דעולם הזה התחתון היתה באפן

התהוות עולם הזה התחתון מזה שנתאנה היתה [לא
באפן שהענין ד'נתאנה' נשאר בעצמותו וזה שמהענין
ד'נתאנה' נתנה עולם הזה התחתון הוא באפן דהבדלה,
אלא] שהענין ד'נתאנה' נמשך בהתהוות דעולם הזה
התחתון. [ועל-דרך התענוג שבאדם (ד'נתאנה' שיך
לתענוג), דהגם שהתענוג הוא למעלה מכל הכחות,
למעלה גם מרצון, מכל-מקום (ומצד זה גופא), הוא
נמשך בכל כחות הנפש וגם באברי הגוף, ועד שהמרחב
דהתענוג נמשך ומתפשט גם בהעצמות שברגל, שמועה
טובה תדשן עצם³⁰]. ולכן ההתהוות דעולם הזה
התחתון עצמה (זה שנוכח תחתון שאין תחתון למטה
ממנו) מוכיחה הענין ד'נתאנה'. ולהוסיף, דזה גופא
שההתהוות דעולם הזה התחתון היתה באפן שהענין
ד'נתאנה' נמשך בהתהוות, הוא, כי בכדי שתשלם
הכונה ד'דירה בתחתונים, שהתחתונים יהיו דירה
לעצמותו מצד ענין התחתונים גופא, צריך שתהיה להם
איזו שיכות לה' עצמות' (עוד לפני שנעשים דירה), ולכן
ההתהוות דעולם הזה התחתון מזה שנתאנה היתה
באפן שבהעולם עצמו (בהתהוותו) יהיה הענין
ד'נתאנה', רצון ה' עצמות'.

(ד) ועל-פי-זה יש לבאר מה שכתוב בהמאמר דהטעם
על זה שעקר שכינה בתחתונים היתה
הוא כי נתאנה הקב"ה להיות לו יתברך דירה
בתחתונים, דלכאורה, על-פי הבאור (בהמאמר) דזה
שנתאנה דירה בתחתונים הוא שהגלוי אלקות למטה
(דירה בתחתונים) יהיה (לא על-ידי המשכה מלמעלה
אלא) על-ידי עבודת האדם, איך הענין ד'נתאנה' כו'
דירה בתחתונים הוא טעם על זה שבתחלת הבריאה³¹
(לפני שהיתה עבודת האדם) עקר שכינה בתחתונים
היתה. ויש לומר הבאור בזה, דזה שעקר שכינה

משמש כ טעם על זה שבתחלת הבריאה³¹ (לפני שהיתה
עבודת האדם) כבר אז עקר שכינה בתחתונים היתה. ועל פי
מה שלמדנו בסעיף הקודם יש לומר הבאור בזה, דזה שנאמר בדברי

44 שהענין ד'נתאנה' נמשך מתגלה ומורגש בהתהוות, הוא, כי
45 בכדי שתשלם הכונה ד'דירה בתחתונים, שהתחתונים יהיו
46 דירה לעצמותו מצד ענין התחתונים גופא (=עצמם), צריך
47 שתהיה להם איזו שיכות לא רק להתגלות דרגת ה"גלויים" של הבורא
48 אלא גם לה' עצמות' (שייכות
49 זו צריכה להיות עוד לפני
50 שנעשים דירה בפועל, שהרי
51 דווקא כך ההתגלות האלוקית
52 שתבוא לאחר מכן תהיה שייכת
53 אליהם מצד עצמם), ולכן
54 ההתהוות דעולם הזה
55 התחתון מזה שנתאנה
56 היתה באפן שבהעולם
57 עצמו (בעצם ההתהוות)
58 יהיה מאיר ומורגש הענין
59 ד'נתאנה', היינו שיורגש בו
60 רצון ה' עצמות'.
61 (ד) ועל-פי-זה יש לבאר
62 מה שכתוב בהמאמר
63 "באתי לגני" דהטעם על זה
64 שעקר שכינה בתחתונים
65 היתה, הוא כי נתאנה
66 הקב"ה להיות לו יתברך
67 דירה בתחתונים,
68 דלכאורה יש מקום לתמוה,
69 שהרי על-פי הבאור
70 (המובא לעיל בסעיף ב'
71 בהמאמר) דזה שנתאנה
72 הקדוש ברוך הוא ל דירה
73 בתחתונים הוא כיון דווקא
74 בכך שהגלוי אלקות
75 למטה (דירה בתחתונים)
76 יהיה (לא על-ידי
77 המשכה מלמעלה אל
78 על-ידי עבודת האדם, אם
79 כן לא מובן איך הענין
80 ד'נתאנה' כו' דירה
81 בתחתונים
82 שהתממשותו היא רק בעבודת
83 עבודת האדם, בכל זאת הוא
84 משמש כ טעם על זה שבתחלת הבריאה³¹ (לפני שהיתה
85 עבודת האדם) כבר אז עקר שכינה בתחתונים היתה. ועל פי
86 מה שלמדנו בסעיף הקודם יש לומר הבאור בזה, דזה שנאמר בדברי

ביאור בדרך אפשר

1 חז"ל ש עקר שכינה בתחתונים היתה (בתחלת הבריאה) לא
2 מדובר אודות התגלותה בפועל של עיקר שכינה אלא כוונת הדבר הוא
3 שהתהוות עולם הזה התפתחון היתה באפן שהענין ד' עיקר
4 שכינה" כלומר "עצמות ה'" שייך אליו ויכול להתגלות בו דבר הנובע מכך
5 שענין ה' נתאחד נמשך
6 מתגלה ומורגש בהתהוות
7 שלו (פנ"ל סעיף ג'),
8 שעל-ידי-זה נעשה בו
9 ההכשרה³² לכך שעל-ידי
10 עבודת האדם שתבוא לאחר
11 מכך יהיה דירה
12 לה' עצמות' של ה' גם
13 מצד ענינו (דהעולם).
14 ויש לומר, דזהו עומק
15 הענין בדברי חז"ל שעל-ידי
16 החטאים נסתלקה עקר
17 שכינה, כי פיון שחטא
18 הוא הפך הרצון והתענוג
19 דלמעלה שהרי כל משמעות
20 החטא היא עשיית היפך רצון ה',
21 לכן, על-ידי החטאים
22 נסתלקה עקר שכינה
23 מהארץ, כלומר בנוסף לכך
24 שעל ידי החטאים נסתלקה
25 מהעולם ההתגלות האלוקית
26 שבאה על ידי עבודת האדם, הרי
27 נסתלקה ממנו עצם שייכותו
28 להשראת השכינה בו, בכך
29 שלא היה מורגש ומאיר בו
30 הענין ד'נתאחד'. ועל-
31 פי-זה, מובן שגם כאשר
32 מדובר בהמשכה חזרה של
33 עיקר שכינה למטה בארץ
34 על-ידי המשכן שעשה
35 משה, הרי יש בכך שני
36 ענינים. ענין אחד הוא המשכת והחזרת עצם שייכותה של עקר שכינה
37 למטה, שעל כך נאמר באתי לגני למקום שהיה עקרי בתחלה,
38 שעל-ידי-זה נעשה העולם שוב מכשר להיות דירה לו
39 ותברך, כמו שהיה בתחלת הבריאה. והענין השני הנוסף לזה
40 הוא, שעל-ידי העבודה של האדם דועשו לי מקדש, נעשה גם

ביאור בדרך אפשר

41 העולם דירה לו ותברך, כלומר דירה לה' בפועל היינו שנמשך בו
42 (בהמשכן, ועל-ידו בכל העולם) גלוי אלקות.
43 (ה) והנה ידוע שכל ירידה היא לצורך עליה. דירידת הנשמה
44 למטה לעולם הזה היא בכדי שעל-ידי-זה תתעלה הנשמה
45 למדרגה נעלית יותר
46 מכמו שהיתה קדם
47 ירידתה למטה³³, ועל-
48 דרך-זה הוא בהירידה
49 (וההשתלשלות)
50 דהעולמות, אשר גם ירידה זו
51 היא צורך עליה. כאשר מדובר
52 אודות סדר השתלשלות
53 העולמות, משל למה הדבר דומה
54 לאדם המדבר עם חברו, תחילה
55 האותיות אותן הוא מדבר היו
56 כלולות ונמצאות בתוך מחשבתו
57 וכעת הן מתגלות ויוצאות ממנו.
58 כשאותיות הדיבור היו עדיין
59 בתוך מחשבתו של האדם הן היו
60 רוחניות וקרובות לנפש יותר, כך
61 שיצאתן החוצה בשעת הדיבור
62 היא ירידה מבחינתן. כך גם סדר
63 עמידת העולמות הוא זה תחת
64 זה, עולם תחתון עומד תחת
65 עולם עליון ממנו. מציאותו של
66 כל עולם גנוזה תחילה בעולם
67 שמעליו ולאחר מכן מתגלה
68 ויורדת למטה. אך כל זה צורך
69 עליה דזה שירדו ממדרגה
70 למדרגה (מעולם לעולם)
71 עד שנתהוה מהם עולם
72 הזה התחתון, הוא
73 בשביל העליה שנעשית
74 על-ידי-זה³⁴ [והעליה היא
75 בכך שעולם הזה התחתון
76 דוקא הוא נעשה דירה לו ותברך, עליה זו נחשבת כעליה גם לגבי
77 העולמות העליונים כיון שבהם כשלעצמם מתגלה רק דרגת ה"גילויים" של
78 הקדוש ברוך הוא, מה שאין כן עולם הזה נעשה דירה לה' עצמות' של
79 הבורא].
80 ומזה מובן, שעל-דרך-זה הוא בנוגע להירידה שנעשית

(32) ראה סה"מ עת"ר ע' רטו"ז, דזה שבתחלת הבריאה עיקר שכינה בתחתונים היתה – הוא שהעולם נברא באופן שיהי' מוכשר שימשך בו עיקר שכינה, אבל ההמשכה עצמה היתה ע"י העבודה ד"לעבדה ולשמרה". (33) ראה בהנסמן בס' המפתחות לספרי אדה"ז (קה"ת, תשמ"א) ערך נשמות ירידה צורך עלי'. (34) ראה לקו"ת פינחס עז, ג. ר"ה נה, ב. סה"מ תרנ"ח ע' לב ואילך. תרפ"ה ע' קלה. שם ע' קנ. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בעולם הזה עצמו, שהידידה שנעשתה בו אחרי בריאתו,
2 על-ידי חטא עץ הדעת והענינים הבלתי-רצויים שלאחר-
3 זה הרי גם ירידה זו היא צרך עליה, בכדי שהמשכת ירידת והתגלות
4 עקר שכינה למטה עכשו (לאחרי שנסתלקה) תהיה נעלית
5 יותר מהמשכת עקר

6 שכינה בתחתונים
7 שהיתה בתחלת הבריאה.
8 ולכאורה היה אפשר
9 לומר, דזה שירידה היא
10 לצרך עליה הוא
11 כשהירידה היא ברצונו
12 יתברך [שאז מברך לומר
13 שהרצון בהירידה הוא
14 בשביל העליה שבאה על-
15 ידי הירידה שהרי ה' הוא
16 עצם הטוב ובוודאי ירידה
17 הנגרמת על ידו היא רק על מנת
18 להגיע לטוב יותר]. מה-
19 שאין-כן ירידה שבאה
20 על-ידי חטא, שהרי כל
21 מציאותו של חטא הוא הפך
22 רצון העליון [האפשרות
23 לכך שיהיה דבר הפך רצון ה'
24 ניתנת על ידי ה' בעצמו דעל-
25 ידי כח הבחירה שנתן
26 להאדם ביכולתו לבחור
27 הפך הרצון והפונה
28 שבשבילים נברא], הרי
29 אין הכרח לכאורה שגם
30 ירידה זו היא לצרך
31 עליה ולכאורה אדרבא התכנית
32 האלוקית כולה עליו, והאדם
33 בבחירתו הלא נכונה קילקל בה.
34 והגם שאין שייך שבחירת
35 האדם תעכב את מימוש
36 התכנית האלוקית במידה כזו
37 שלא תשלם חס-ושלום
38 הפונה
39 בתחתונים³⁵, ובחירת
40 האדם קובעת רק את
41 מהירות
42 הפונה³⁶ האלוקית, דמזה
43 מוכח, שהסלוק דעקר
44 שכינה שנגרם על-ידי
45 חטא עץ הדעת
46 והחטאים שלאחריו היה

להירידה שבעולם הזה עצמו, שהירידה שנעשתה בו
על-ידי חטא עץ הדעת והענינים הבלתי-רצויים
שלאחר-זה היא צרך עליה, בכדי שהמשכת עקר
שכינה למטה עכשו (לאחרי שנסתלקה) תהיה נעלית
יותר מהמשכת עקר שכינה בתחתונים שהיתה בתחלת
הבריאה.

ולכאורה היה אפשר לומר, דזה שירידה היא לצרך
עליה הוא כשהירידה היא ברצונו יתברך
[שאז מברך לומר, שהרצון בהירידה הוא בשביל
העליה שעל-ידי הירידה]. מה-שאין-כן ירידה שעל-ידי
חטא, שהוא הפך רצון העליון [דעל-ידי כח הבחירה
שנתן להאדם ביכולתו לבחור הפך הרצון והפונה
שבשבילים נברא], אין הכרח לכאורה שגם ירידה זו
היא לצרך עליה. והגם שאין שייך שבחירת האדם תעכב
שלא תשלם חס-ושלום הפונה דדירה בתחתונים³⁵,
ובחירת האדם קובעת רק את מהירות השלמת
הפונה³⁶, דמזה מוכח, שהסלוק דעקר שכינה שעל-ידי
חטא עץ הדעת והחטאים שלאחריו היה (מלכתחלה)
רק לפי שעה, הרי ענין זה הוא רק הוכחה דזה שעל-ידי
החטאים נסתלקה עקר שכינה היה זה (מלכתחלה) רק
לפי שעה, ובהכרח שאחר כך תהיה המשכת עקר
שכינה למטה. אבל, מהי ההוכחה שהמשכה למטה
לאחרי הסלוק היא נעלית יותר מהמשכה שהיתה
בתחלת הבריאה.

והענין הוא, דאיתא במדרש³⁷ על הפסוק³⁸ נורא
עלילה על בני אדם, עלילה נתלה בו (באדם
הראשון) שהוא הביא את המיתה לעולם (פי ביום
אכלך ממנו מות תמות³⁹), שהרי התורה קדמה אלפים

(35) כי הכוונה דדירה בתחתונים היא שהעצמות נתאוו להיות לו דירה
בתחתונים, ואין שייך שבחירת האדם (נברא) תעכב כ"ו רצון וכוונת
העצמות. וראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 977 בהערה. וראה גם לקו"ש
ח"ו ע' 82. 36) לקו"ש ח"ג שם. ושם, שזהו ע"ד מאד"ל (סנהדרין
צח, א) זכו אחישנה לא זכו בעתה. 37) תנחומא וישב ד. 38) תהלים
סו, ה. 39) בראשית ב, יז.

47 (מלכתחלה) רק לפי שעה התגלות השכינה בעולם הזה היתה אמורה
48 להיות בשלימותה תיכף בבריאת האדם וחטאו גרם לכך שהדבר יתעכב עד
49 יצירת המשכן, הרי ענין זה שההשלכה שישנה לבחירת האדם היא רק
50 לפי שעה הוא רק הוכחה דזה שעל-ידי החטאים נסתלקה
51 עקר שכינה היה זה
52 (מלכתחלה) רק לפי
53 שעה, ובהכרח שאחר כך
54 סוף סוף תהיה המשכת
55 והתגלות עקר שכינה
56 למטה. אבל, מהי
57 ההוכחה שגם מאחורי ירידה
58 שנגרמה בעקבות בחירה לא
59 נכונה של האדם, עומד רצון
60 אלוקי המכון זאת על מנת
61 להגיע לעליה יותר גדולה,
62 להגיע לכך שהמשכה
63 והתגלות האלוקית שתהיה
64 למטה לאחרי הסלוק
65 שנגרם בעקבות החטאים השונים
66 היא נעלית יותר
67 מהמשכה שהיתה
68 בתחלת הבריאה.
69 והענין הוא, דאיתא
70 (=מובא) במדרש³⁷ על
71 הפסוק³⁸ בתהלים האומר על
72 הקדוש ברוך הוא שהוא "נורא
73 עלילה על בני אדם",
74 חז"ל מבארים שפסוק זה
75 מתייחס לאשמה המוטלת על
76 אדם הראשון בעקבות חטאו
77 כעלילה שגולגלה עליו. האשמה
78 המוטלת עליו היא בבחינת
79 עלילה שנתלה בו (באדם
80 הראשון). האשמה המוטלת
81 עליו היא שהוא הביא את
82 המציאות של מיתה לעולם
83 שהרי לפני החטא האדם, היה
84 אמור לחיות לעולם ואכילתו
85 מפרי עץ הדעת הביאה את
86 מציאות המיתה לעולם (כפי
87 שהזהר בפירוש "כי ביום
88 אכלך ממנו מות
89 תמות"³⁹), וכל זה לכאורה
90 אינו אלא עלילה המופלת עליו
91 שהרי התורה קדמה
92 אלפים שנה לעולם

ביאור בדרך אפשר

1 וכתוב בה⁴⁰ "זאת התורה אדם כי ימות באהל" כלומר מציאות
2 המיתה כבר נקבעה מראש.
3 ומבאר אדמו"ר האמצעי⁴¹, יתירה מזו דעה שעלילה נתלה בו
4 (באדם הראשון) הוא לא רק כשמדובר אודות העונש שבא בעקבות
5 החטא היינו בנוגע להמיתה
6 שבאה על-ידי חטא עץ
7 הדעת אלא הדברים אמורים
8 גם בנוגע להחטא עצמו.
9 כי זה שלפעמים גובר
10 הרע דיצר-הרע על
11 האדם, הוא לפי
12 שמלמעלה משמים הסיתו
13 עליו את היצר-הרע כדי
14 להביאו לחטא זה. [ואלא
15 שאין זה מפרע וסותר לכן
16 שיטתה בחירה חפשית מלאה
17 לאדם כיון שהעצור שבא
18 מלמעלה לצד הרע
19 שבאדם שיוכל להתגבר
20 על הטוב שבו, וכן
21 בפעמים אחרות כשמדובר אודות
22 העצור הניתן מלמעלה לצד
23 הטוב שבאדם שיוכל
24 להתגבר על הרע שבו,
25 הרי העור הזה שהינו הרצון
26 האלוני המוליך את הדברים
27 מלמעלה, בגלל היותו בלתי
28 מוגבל לכן ביכולתו לפעול
29 באדם תוך כדי שהוא נשאר
30 מבדל ומרום מהאדם
31 ואינו נרגש בו, ולכן אינו
32 מכריח את האדם לכאן או
33 לכאן, וזה שהאדם בוחר
34 בטוב או ברע הוא
35 בחירה חפשית. הסברת
36 הדברים: צריך להבדיל בין עצם
37 בחירת האדם כמעשה החטא
38 לבין המצב בו האדם והעולם
39 נקלעו אליו בעקבותיו. כשמדובר
40 אודות עצם הבחירה כמעשה
41 החטא הרי זו מרידה ממש
42 בקדוש ברוך הוא אך המצב בו
43 העולם והאדם נמצאים
44 בעקבותיו הרי זו בהשגחה
45 פרטית ומכוונת מלמעלה].
46 ואם כן כיון שהירידה

ביאור בדרך אפשר

47 דעולם (שהיא סלוק עקר שכינה) שבאה על-ידי חטא עץ
48 הדעת (אף שמעשה החטא עצמו הוא הפך הרצון האלוני) היתה
49 בכונה מלמעלה, אם כן בהכרח לומר, שהכונה האלונית דהירידה
50 הזו היא צרך עליה, בכדי שהמשכת עקר שכינה
51 שתהיה לאחרי שנסתלקה
52 תהיה נעלית יותר מכמו
53 שהיתה בתחלת הבריאה.
54 ועל-פי הנ"ל (סעיף ב)
55 שבלשון חז"ל "עקר
56 שכינה בתחתונים"
57 מדגשים שני ענינים -
58 ענין אחד הוא בכך שמדובר
59 בהתגלות נעלה ביותר הקשורה
60 במדינת עקר שכינה (האור
61 האלוני שלמעלה
62 מעולמות), וענין שני הוא
63 שהתגלות זו היא דווקא
64 בתחתונים (וכאמור בסעיף
65 ב' דעה שהתגלות עקר
66 שכינה היא דווקא
67 בתחתונים הוא (לא רק
68 מצד התגלותו של הכל יכול
69 מלמעלה אלא גם) מצד
70 ענינים ומהותם
71 דהתחתונים) - אם כן יש
72 לומר, שהיתרון הנעשה
73 בהמשכת והתגלות עקר
74 שכינה בתחתונים לאחרי
75 שנסתלקה לגבי כמו
76 שהיתה בתחלת הבריאה,
77 הוא בשני הענינים הן
78 בדרגת ההתגלות האלונית והן
79 בשייכות התחתונים אליה.
80 כלומר שהגלוי אלקות
81 שנמשך על-ידי עבודת
82 האדם עכשו אחרי הנפילה
83 שנגרמה על ידי החטאים השונים
84 הוא גלוי נעלה יותר
85 מהגלוי שנמשך ונתגלה
86 על-ידי עבודת אדם
87 הראשון קדם החטא, וגם
88 שהמשכת וקליטת הגלוי
89 האלוני בעולם
90 (בתחתונים) עכשו הוא
91 בפנימיות יותר והעולם שייך
92 אליו יותר.

שנה לעולם וכתוב בה⁴⁰ זאת התורה אדם כי ימות באהל. ומבאר אדמו"ר האמצעי⁴¹, דעה שעלילה נתלה בו (באדם הראשון) הוא לא רק בנוגע להמיתה שבאה על-ידי חטא עץ הדעת אלא גם בנוגע להחטא עצמו. כי זה שלפעמים גובר הרע דיצר-הרע על האדם, הוא לפי שמלמעלה הסיתו עליו היצר-הרע להביאו לחטא זה. [ואלא שהעצור מלמעלה להרע שבאדם להתגבר על הטוב שבו, וכן העצור מלמעלה להטוב שבאדם להתגבר על הרע שבו, הוא מבדל מהאדם ואינו נרגש בו, ולכן אינו מכריח את האדם, וזה שהאדם בוחר בטוב או ברע הוא בחירה חפשית]. וכיון שהירידה דעולם (סלוק עקר שכינה) שבאה על-ידי חטא עץ הדעת (אף שהחטא הוא הפך הרצון) היתה בכונה, בהכרח לומר, שהכונה דהירידה היא צרך עליה, בכדי שהמשכת עקר שכינה לאחרי שנסתלקה תהיה נעלית יותר מכמו שהיתה בתחלת הבריאה.

ועל-פי הנ"ל (סעיף ב) שבעקר שכינה בתחתונים מדגשים שני ענינים - עקר שכינה (שלמעלה מעולמות), ובתחתונים (דעה שעקר [שכינה] בתחתונים הוא (גם) מצד ענינם דהתחתונים) - יש לומר, שהיתרון בהמשכת עקר שכינה בתחתונים לאחרי שנסתלקה לגבי כמו שהיתה בתחלת הבריאה, הוא בשני הענינים. שהגלוי אלקות שנמשך על-ידי עבודת האדם עכשו הוא גלוי נעלה יותר מהגלוי שנמשך על-ידי עבודת אדם הראשון קדם החטא, ושהמשכת הגלוי בעולם (בתחתונים) עכשו הוא בפנימיות יותר.

(40) חוקת יט, יד. וראה ד"ה זאת התורה אדם כי ימות באוהל באוה"ת חוקת (ע' תתטז). ד"ה הנ"ל תרמ"ז (סה"מ תרמ"ז ע' קכב). עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תקטו). ועוד. (41) בתו"ח פ' תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך (יב, ד ואילך). וראה גם מאמרי אדה"ז על מאמרי רז"ל ע' קמא ואילך. סה"מ תקס"ב ח"א ע' צו ואילך. תקס"ג ח"ב ע' תשלא ואילך. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' שלט ואילך (ועם הגהות - באוה"ת יתרו ע' א"ז ואילך). שערי תשובה לאדמו"ר האמצעי ח"א שער הבחירה פ"ב (כא, ד).

39 הראשון עם כל אחד מבני ישראל בהסבירים דהטעם שנוכח האדם
40 תחילה יחיד ללא אדם נוסף, הוא ללמדנו שכל אחד מן ישראל
41 הוא דגמת אדם הראשון, הרי יש לו מר, דהפלא האמור איך
42 שיך ענין החטא הוא גם בכל אחד ואחד מן ישראל⁴⁷, כי כל
43 אחד מבני ישראל מצד עצמו
44 אינו שיך כלל לחטא. דכין
45 שנפש השנית שבו היא
46 חלק אלקה ממעל
47 ממש⁴⁸, למעלתו היא גם
48 כשמדובר בנוגע להגוף
49 דישאל נאמר⁴⁹ שהרי נאמר⁴⁹
50 "ובנו בחרת מכל עם
51 ולשון" ואיתא (=ומובא)
52 בתנא⁵⁰ שענין זה שהקדוש
53 ברוך הוא בחר בנו מכל העמים
54 אינו כלפי הנשמה האלוהית
55 אלא קאי (=מוסב) על הגוף
56 החמרי של היהודי דווקא,
57 משום שנדמה בחמירותו
58 לגופי אמות העולם,
59 הסברת הדברים: הוסבר לעיל
60 בסעיף ג' שבחירה אמיתית היא
61 דווקא כאשר איננה נובעת
62 ממעלותיו של הנבחר אלא אך
63 ורק בגלל בחירתו החפשית של
64 הבוחר, לכן אמיתיותה של
65 בחירה היא דווקא כאשר
66 הבחירה היא בין שני דברים
67 אשר לא ניכרת מעלה באחד על
68 השני ובכל זאת נבחר דווקא
69 האחד. כאשר מדובר אודות
70 הנפש האלוהית הרי אין דומה

1 (ו) ויבן יתרון זה הנעשה דווקא לאחר היירדה הכרוכה במעשה החטא,
2 בהקדים באור בהמוכא לעיל דהגם שמציאות של חטא (חטא
3 עץ הדעת, וכן כל החטאים) הוא הפך רצון העליון,
4 מכל מקום הוא בכונה מלמעלה. והענין הוא כמו שכתב בעל
5 ההלולא של יו"ד שבט
6 בהמאמרים דחג הגאלה
7 42 שלו יב' ויג' תמו, דכמו
8 שכל דבר שקיים בעולם
9 למטה יש לו שרש
10 ומקור רוחני בעולם יותר עליון
11 ועד למעלה מעלה, על-
12 דרך זה הוא בנוגע
13 למציאות של חטא ועון,
14 שיש למציאות זו מקור רוחני
15 המשמש כסבה ונתינת
16 מקום על חטא זה
17 למעלה. ומביא הוכחה
18 על זה שמוכרח הדבר שישנה
19 סיבה רוחנית עליונה הנותנת
20 מקום לחטא, מחטא
21 הראשון שהיה בעולם,
22 הוא חטא עץ הדעת.
23 דלכאורה אם לא קיימת סיבה
24 עליונה לחטא זה יפלא כיצד
25 אדם הראשון הגיע לכך, הרי
26 אדם הראשון היה
27 בתכלית העלוי הן מצד
28 דרגת נפשו דבר התבטא בכך
29 שחכמתו היתה גדולה
30 יותר מחכמת שכלים
31 הנבדלים⁴³ הם המלאכים
32 העליונים, והן מצד זכות
33 גופו, שגופו של אדם הראשון לא היה ילוד אשה אלא היה יציר
34 בפיו של הקב"ה⁴⁴ לכן חומר גופו היה בהיר ומאיר כל כך עד
35 שנעקבו של אדם הראשון עם היותו החלק התחתון והגס שבגוף היה
36 מכה את האור החזק של גלגל חמה⁴⁵ בדוגמת אור הנר הנראה ככהה
37 לגבי אור היום, ואיך שיך אם כן שחטא ועבר על צויו ה'
38 ולהוסיף, שעל-פי מאמר רבותינו ז"ל⁴⁶ בו הם מקשרים את אדם

71 לה בעולמות כולם אף לא בעליונים כך שכלפיה לא שייכת התייחסות באופן
72 של בחירה אמיתית. בחירתו של הקדוש ברוך הוא בעם ישראל היא מצד אותו
73 חלק הדומה בחיצוניותו לשאר הנבראים שהוא הגוף החומרי.
74 ועל-פי הידוע⁵¹ ומבאר לעיל בסעיף ג' שאמיתית ענין הבחירה
75 הוא בה'עצמות', מוכן, שבהגוף דישאל יש יתרון גם לגבי
76 הנשמה, בכך שבו (בהגוף) דווקא הוא בחירת ה'עצמות', ולפי

33 גופו, שגופו של אדם הראשון לא היה ילוד אשה אלא היה יציר
34 בפיו של הקב"ה⁴⁴ לכן חומר גופו היה בהיר ומאיר כל כך עד
35 שנעקבו של אדם הראשון עם היותו החלק התחתון והגס שבגוף היה
36 מכה את האור החזק של גלגל חמה⁴⁵ בדוגמת אור הנר הנראה ככהה
37 לגבי אור היום, ואיך שיך אם כן שחטא ועבר על צויו ה'
38 ולהוסיף, שעל-פי מאמר רבותינו ז"ל⁴⁶ בו הם מקשרים את אדם

(42) י"ב תמוז תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך [תרצ"א ע' שיח]. וראה שם קצב, א"ב [שם ע' שיט ואילך]). (43) הם המלאכים – ראה ב"ר פ"ז, ד: אמר להן (הקב"ה להמלאכים) חכמתו מרובה משלכם. (44) ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יב (ב). וראה אדר"נ ספ"א. (45) ויק"ר פ"כ, ב. תנחומא אחרי ב. מדרש משלי בסופו. זהר ח"א קמב, ב. ח"ג בהשמטות שו, ב. תקו"ז בהקדמה י, ב. ועיין ב"ב נח, א. (46) סנהדרין לו, א. (47) ראה זח"ג יג, ריש ע"ב. שם טז, א: ונפש כי תחטא תוהא. (48) תניא רפ"ב. (49) בנוסח התפלה (אהבת עולם). (50) פמ"ט. וראה סה"ש תורת שלום ע' 120 ואילך. לקו"ש ח"ח ע' 409 ואילך. (51) ראה לקו"ת אמור לח, ב. סה"מ תש"ג ע' 24.

ביאור בדרך אפשר

1 כל זה אינו מוכן איך שִׁיָּהִי בִּישְׂרָאֵל חֲטָא. וְהַבְּאוּר בְּזֶה
2 (הַמּוֹבָא בַּמֶּאֱמָר הַנִּלְדָּבָעַל הַהִלּוּלָא), שֶׁהִסְבֵּה הַרוּחָנִית
3 וְהַנְּתִינָת מְקוֹם לָכֵן שֶׁתּוֹכַל לִהְיוֹת מְצִיאוֹת שֶׁל חֲטָא (לְעֵתִים מִשְׁמַעוֹת
4 שֶׁל חֲטָא אֵינָה עֲבִירָה מִמֶּשׁ אֲלָא חִסְרוֹן בְּשִׁלְמוֹת הַרוּחָנִית אֵךְ כִּאֵן מְדוּבָר
5 בַּחֲטָא כְּפִשְׁטוֹ, הַקּוֹרָה

6 בעולם שלנו (לְמִטָּה) הֵנָּה
7 הַגּוֹרֵם לְמְצִיאוֹת שֶׁל חֲטָא לְמִטָּה
8 הִיא בִּכְךָ שִׁישׁוּנָה מְצִיאוֹת הַדּוּמָה
9 לְחֲטָא הַקִּיּוּמָה בְּהַעֲנִינִים
10 דְּלִמְעַלָּה בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים.
11 בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא הַמְּאוֹרֵעַ
12 שֶׁל מְעוֹט הֵיכָל⁵² מִבְּחִינַת
13 הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת הֵיכָל מִשְׁמֶשׁ
14 כְּמִשְׁלֵם לְסְפִירַת הַמַּלְכוּת. סְפִירַת
15 הַמַּלְכוּת לִהְיוֹתָה הַתַּחְתּוֹנָה מִבֵּין
16 כּוֹלֵם אֵין בָּהּ אֲלָא מָה שֶׁהִיא
17 מִקְבֶּלֶת מִהַסְּפִירוֹת שֶׁלֹּמְעַלָּה
18 מִמֶּנָּה, בִּכְךָ הִיא דּוּמָה לִירֵחַ
19 שֶׁאֵת אֹרֹר הוּא מִקְבֵּל מִהַשֶּׁמֶשׁ.
20 בַּתְּחִילַת הַבְּרִיאָה הֵיכָל הִיא בַּעַל
21 אֹרֹר גְּדוֹל כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, עַד

22 שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵיעֵט אֶת אֹרֹר. בְּאוֹתוֹ אֹפֵן הַדְּבָרִים אֲמוּרִים כְּלִפִּי סְפִירַת
23 הַמַּלְכוּת, הַסְּפִירוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת מִשְׁמַעוֹת כְּצִיּוּר דְּרָכָה מִתְּגַלָּה אֹרֹר ה'
24 בְּעוֹלָמוֹת. תַּחֲלִילָה אֹרֹר ה' מֵאִיר בְּסְפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת יוֹתֵר וְלֵאחֲרָיָה מִכֵּן בַּתְּחִינּוֹת
25 כִּשֶׁהֶאֱחָרֻנָּה שֶׁבָּהֶן הִיא הַמַּלְכוּת אֲשֶׁר עַל יְדֵה הָאֹרֹר יוֹרֵד לְעוֹלָמוֹת שֶׁמִּתְחַח
26 לְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת. בַּתְּחִילַת הַבְּרִיאָה, בְּאוֹתָהּ מִידָּה בָּהּ הָאִיר הָאֹרֹר בְּסְפִירוֹת
27 הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת כֵּךְ הָאִיר גַּם בְּסְפִירַת הַמַּלְכוּת וּבְמִילָא הָאִיר כֵּךְ
28 גַּם לְמִטָּה בְּעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים. "מֵיעוֹט הֵיכָל" מִשְׁמַעוֹת צִמְצוּם הָאֹרֹר הָאֱלֹקִי
29 הַיּוֹרֵד לְהָאִיר בְּסְפִירַת הַמַּלְכוּת כֵּךְ שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר בָּהּ כְּמוֹ שֶׁהוּא מֵאִיר לְמַעַל
30 מִמֶּנָּה. בְּעֻקְבוֹת צִמְצוּם זֶה נִגְרַם שֶׁבְּעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים הָאֹרֹר הָאֱלֹקִי מִסְתַּתֵּר
31 לְגַמְרִי. מֵיעוֹט הֵיכָל נִקְרָא בְּשֵׁם "חֲטָא" כְּמוֹכֵן שֶׁל חִסְרוֹן הָאֹרֹר.

32 וְלִמְעַלָּה יוֹתֵר, לְמַעַלָּה גַּם מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת הִסְבֵּה הַקְּדוּמָה יוֹתֵר
33 וְנְתִינָת מְקוֹם לְחֲטָא הוּא - שְׂבִירַת הַפְּלִים דְּתַהוּ. הַסְּפִירוֹת
34 מִשְׁמַעוֹת כְּמוֹמַעַע אֲשֶׁר עַל יְדֵיהֶם נַעֲשֶׂה הַחִיבוּר שֶׁל הָאֹרֹר הָאֱלֹקִי הַבְּלָתִי
35 מוֹגְבֵּל עִם מְצִיאוֹתָם הַמּוֹגְבֵּלֶת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת. יְכוּלָתָם שֶׁל הַסְּפִירוֹת לְשַׁמֵּשׁ
36 כְּמוֹמַעַע בֵּין אֹרֹר אֵין סוּף לְנִבְרָאִים הוּא בְּגַלּל הַיּוֹתֵם מְכִילִים בְּעֻצָּמָם אֶת שְׁנֵי
37 קְצוֹתָהּ אֱלֹהִים. מִצַּד אֶחָד הַסְּפִירוֹת הֵינָם הַתְּגַלּוֹת שֶׁל אֹרֹר ה' אֵךְ מִצַּד שְׁנֵי יֵשׁ בָּהֶם
38 כַּח הַמְּגַבִּיל אֶת הַתְּפִשּׁוּת הָאֹרֹר וְהַתְּגַלּוֹתוֹ כֵּךְ שִׁאִיר בְּמִידָּה. זֶה הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל
39 שְׁנֵי הַמְּרַכְּבִים שֶׁל מְצִיאוֹת הַסְּפִירוֹת: "אֹרֹרוֹת" וְ"כִלִּים". הַ"אֹרֹרוֹת" הֵינָם אֹרֹר
40 ה' הַמְּאִיר בְּסְפִירוֹת וְהַ"כִּלִּים" הֵינָם הַכַּח הַמְּגַבִּיל. בְּסְפִירוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
41 הַ"אֹרֹרוֹת" וְהַ"כִּלִּים" הֵם שִׁלּוּב וְאִזּוּן נִכּוֹן, הַ"אֹרֹרוֹת" הֵינָם מוֹעֲטִים בְּמִידָּה

ביאור בדרך אפשר

42 כְּזוֹ שֶׁהַכִּלִּים יְכוּלִים לְהַכִּילִם. בַּתְּחִילָה, לְפָנֵי הַתְּהוּוֹת עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, הַקְּדוֹשׁ
43 בְּרוּךְ הוּא הָאִיר סְפִירוֹת עֲלִיוֹנוֹת יוֹתֵר אֲשֶׁר בָּהֶם הַ"אֹרֹרוֹת" הִיוּ מְרוּכָבִים בְּיוֹתֵר
44 כֵּךְ שֶׁהַ"כִּלִּים" לֹא יָכּוּל לְעַמּוֹד בְּפָנֵיהֶם וּלְהַכִּילִם וּכְתוּצָאָה מִכֵּךְ "נִשְׁכַּרְו".
45 לֵאחֲרָיָה מִכֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁבַּ וְהָאִיר סְפִירוֹת בְּרוֹת-קִיּוּם, אֲלֵה הֵן הַמְּאִירוֹת
46 בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת. הַסְּפִירוֹת

47 שֶׁבָּהֶם הִיתָה שְׂבִירָה נִקְרָאִים
48 סְפִירוֹת שֶׁל עוֹלָם הַ"תְּהוּוֹ"
49 וְהַשְּׂבִירָה נִקְרָאֵת "שְׂבִירַת
50 הַכִּלִּים" דְּתוּהוּ. רְצוֹן ה' הוּא
51 דְּוּקָא בִּכְךָ שֶׁהַ"כִּלִּים" יָכּוּל אֶת
52 הַ"אֹרֹרוֹת" כֵּךְ שֶׁעַל יְדֵם תּוֹכַל
53 לִהְיוֹת הַתְּגַלּוֹת שֶׁל אֹרֹר ה'
54 בְּעוֹלָמוֹת. אִם כֵּן, מְצִיאוֹת עוֹלָם
55 הַתְּהוּוֹ וּבְעִיקָר הַשְּׂבִירָה שֶׁקִּרְתָּה
56 בּוֹ, אֲשֶׁר כָּל מִהוּתָהּ הִיא אִי
57 יְכוּלַת הַתְּגַלּוֹת הָאֹרֹרוֹת לְמִטָּה
58 וְחֻזְרָתָם וְהַסְּתַלְקוּתָם לְמַעַלָּה,
59 הֵינָה הַפּוֹכָה מִרְצוֹן ה', בְּדוּגָמָה
60 "חֲטָא". הֵינִי דְּבָרִיאָת
61 עוֹלָם תְּהוּוֹ, עוֹלָם שֶׁעָלִי
62 נִאֲמַר בְּמִדְרַשׁ "שֶׁלֹּא אֶהְיֵי

63 לֵיָּה" (=שֶׁלֹּא גִרְמִי לוֹ הַנָּאָה)⁵³ (שֶׁלֹּכֵן הָיָה בּוֹ הַשְּׂבִירָה), הוּא
64 (כְּמוֹ) הֵפֶךְ הֵרָצוֹן. וְלִכֵּן הוּא סְבִיבָה וְנְתִינָת מְקוֹם לְחֲטָא.
65 וְלִמְעַלָּה יוֹתֵר, הִסְבֵּה הָרֵאשׁוֹנָה וְנְתִינָת מְקוֹם לְחֲטָא הוּא -
66 צִמְצוּם הָרֵאשׁוֹן שֶׁהִיָּה בְּדֶרֶךְ שֶׁל סְלִיק. לְפָנֵי בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת אֹרֹר
67 ה' הִיא מְמַלָּא אֶת כָּל הַמְּצִיאוֹת כֵּךְ שֶׁלֹּא הִיא "מְקוֹם" לְעַמִּידַת הָעוֹלָמוֹת. כִּיּוֹן
68 שֶׁאֹרֹר ה' כִּשְׁלַעֲצָמוֹ הֵינּוּ בְּלִי גְבוּל, לִכֵּן כָּל זְמַן שֶׁהוּא בַּתְּגַלּוֹת בְּכָל תּוֹקְפוֹ,
69 מְצִיאוֹתָם הַמּוֹגְבֵּלֶת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת לֹא יְכוּלָה לְעַמּוֹד בְּפָנָיו. לְפִיכֵךְ מְבָאֵר
70 הָאֲרִיז"ל שֶׁכִּשְׁעַלָּה בְּרִצּוֹן ה' לְבְרֹא אֶת הָעוֹלָמוֹת, תַּחֲלִילָה סִילַק וְגַזַּן אֶת הָאֹרֹר
71 הַגְּדוֹל עַד שֶׁנִּשְׁאָר "מְקוֹם פְּנוּי" לְעַמִּידַת הָעוֹלָמוֹת. לֵאחֲרָיָה מִכֵּן הָאִיר הַקְּדוֹשׁ
72 בְּרוּךְ הוּא אֹרֹר מְצוּמָצֵם יוֹתֵר אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ בָּאָה הַתְּגַלּוֹת הַסְּפִירוֹת (תַּחֲלִילָה בְּאֹפֶן
73 שֶׁל "תְּהוּוֹ" וְלֵאחֲרָיָה מִכֵּן בְּאֹפֶן שֶׁל "תִּיקוּן"). צִמְצוּם זֶה הַנִּקְרָא "צִמְצוּם
74 הָרֵאשׁוֹן" הִרִי הוּא כְּבִיכּוֹל בְּדוּגָמַת "חֲטָא" כְּמוֹכֵן שֶׁל פְּעוּלָה הַהַפּוּכָה מִרְצוֹן
75 ה' כִּי רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הוּא שֶׁכָּל תְּכִלַּת הַבְּרִיאָה הִיא שִׁיָּהִי גְלִי אֹרֹר,
76 וְלְעוֹמֶת זֹאת פְּעוּלַת סְלִיק הָאֹרֹר (צִמְצוּם הָרֵאשׁוֹן) הוּא (כְּמוֹ)
77 הֵפֶךְ הֵרָצוֹן [דְּהִגָּם שֶׁכְּפִנָּת ה' בִּיצִירַת הַצִּמְצוּם הִיא גַּם כֵּן בְּשִׁבְלִי
78 הַגְּלִי שֶׁל אֹרֹר ה' שִׁאִיר בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר בְּעוֹלָמוֹת, שֶׁדְּבַר זֶה מִתְּאִפְשֵׁר רַק
79 לֵאחֲרָיָה נְתִינָת מְקוֹם לְעַמִּידָתָם, הֵרִי מִכֵּן מְקוֹם מְצִיאוֹת הַצִּמְצוּם עֲצָמוֹ,
80 מֵאַחֲרָיָה שֶׁמִּהוּתוֹ כִּשְׁלַעֲצָמוֹ הִיא הָעֵדֶר הָאֹרֹר, הוּא הֵפֶךְ הֵרָצוֹן⁵⁴.
81 וְהֵעֲנִין דְּהֵפֶךְ הֵרָצוֹן (כְּבִיכּוֹל) שֶׁקִּיָּם בְּצִמְצוּם הָרֵאשׁוֹן הוּא
82 הִסְבֵּה הָרֵאשׁוֹנָה וְנְתִינָת מְקוֹם (עַל-יְדֵי הַמְּאוֹרֵעוֹת שֶׁבָּאוּ בְּעֻקְבוֹתָיו

(52) וְלֵהֲעִיר מִמְּדוּל (חֻלִּין ס, ב) הַבִּיאוּ כִּפְרָה עָלֵי שְׁמִיעֲטִית אֶת הֵיכָל, הֵינּוּ שְׁמִיעוֹת הֵיכָל הוּא חֲטָא כְּבִיכּוֹל, שְׂצִירָה לְכִפְרָה.
(53) ב"ר פ"ג, ז. פ"ט, ב. קה"ר עה"פ (קהלת ג, יא) אֶת הַכֵּל עָשָׂה יִפָּה בַּעֲתוֹ (פ"ג, יא (א)). יִלְקוּט שְׁמִיעוֹנֵי קֶהֶלֶת שֵׁם (רִמּוֹ תַּתְּקַסָּה).
(54) כ"ה הַלְשׁוֹן בְּסֵה"מ קוֹנְטֵרְסִים שֵׁם [תַּרְצָא ע' שִׁכ].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שהם שְׂבִירַת הַפְּלִים דְּתָהוּ וּמַעוֹט הַיָּרֵחַ (לְמַצִּיאוֹת שֶׁל חֲטָא מַמַּשׁ
2 הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי הָאָדָם, שֶׁהוּא הַפֶּךְ הָרָצוֹן כְּפִשּׁוּטוֹ.
3 וּלְהַעֲרִיר, שֶׁהַהוֹכָחָה עַל זֶה שֶׁגַּם עֲנִין דְּמַצֵּד עֲצֻמוֹ הוּא הַפֶּךְ
4 הָרָצוֹן, גַּם הוּא בְּכֻנָּה תַּחֲלִיל מַלְמַעֲלָה, הוּא לֹא כֹךְ מִמַּעוֹט הַיָּרֵחַ
5 וּמִשְׁבִּירַת הַכִּלִּים שֶׁל עוֹלָם
6 הַתָּהוּ אֵלָּא בְּעֶקֶר מַצְמָצוֹם
7 הָרֵאשׁוֹן. כִּי בִמְאֻרַע שֶׁל
8 מַעוֹט הַיָּרֵחַ לֹא מוּכָרַח שְׁהִיָּה
9 זֶה בְּכוּנָה תַּחֲלִיל מַלְמַעֲלָה, כִּי
10 הֵגֶם שֶׁהִקְבָּה הוּא זֶה
11 שֶׁהִמְעִיט אֶת הַיָּרֵחַ, הָרִי
12 הַסֶּבֶה הַגְּלוּיָה לְזֶה הִיָּה לֹא
13 כֹךְ רָצוֹן ה' מַלְכַּתְחִילָה אֵלָּא
14 קְטִירוֹג הַלְבָנָה⁵⁵. כֹּאמֹר,
15 בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה, הַלְבָנָה הִתְהַוָּתָה
16 בַּעֲלַת אֹרֶךְ גְּדוֹל כְּשֶׁמַּשׁ, חֲז"ל
17 מְסַפְּרִים שֶׁהִיא קְטִירָגָה בְּטַעֲנָה כִּי
18 "אִי אִפְשָׁר לִשְׁנֵי מַלְכִּים
19 שִׁישְׁתַּמְשׁוּ בְּכֶתֶר אֶחָד", אָמַר לֵה
20 הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא "לְכִי וּמַעֲטִי
21 אֶת עֲצֻמִּךְ".
22 וְגַם כְּשֶׁמְדוּבָר אֻדּוּת שְׂבִירַת
23 הַפְּלִים דְּתָהוּ, הֵגֶם שְׂכָאן
24 בְּרוּר שֶׁהִדְבַּר מְכוּוֹן בְּכוּנָה
25 תַּחֲלִיל מַלְמַעֲלָה שֶׁהִרִי בְּרִיאַת
26 עוֹלָם הַתָּהוּ מַלְכַּתְחִילָה
27 הִתְהַוָּתָה בְּאֶפֶן דְּבוּנָה עַל-
28 מְנַת לְסַתֵּר⁵⁶, אֲךָ יֵשׁ
29 לִזְמַר, שֶׁסָּדַר זֶה שֶׁל בְּנִיית וּשְׁבִירַת עוֹלָם הַתָּהוּ כְּהַקְדָּמָה לְעוֹלָם הַתִּיקוֹן,
30 הוּא עֲצֻמוֹ בֹּא בְּעַקְבוֹת הַצִּמְצוּם הָרֵאשׁוֹן הַמִּשְׁמַשׁ כְּהַקְדָּמָה לְמַצִּיאוֹת הָעוֹלָמוֹת
31 כּוֹלֵם, דְּעַל-יְדֵי שֶׁהִיָּה הַצְמָצוֹם, שֶׁהוּא שְׂרָשׁ וְהַקְדָּמָה לְהַתְהַוּוֹת
32 הָעוֹלָמוֹת, רַק בְּעַקְבוֹתָיו נִקְבַּע שֶׁהַתְהַוּוֹת עוֹלָם הַתִּיקוֹן תִּהְיֶה
33 לְאַחֲרֵי בְּנִין וּסְתִירַת עוֹלָם הַתָּהוּ⁵⁷, שֶׁעַל כֵּךְ נֹאמַר בּוֹנֵה עַל-מְנַת
34 לְסַתֵּר וְסוֹתֵר עַל-מְנַת לְבָנוֹת⁵⁶.
35 וְאִמָּנִים עֶקֶר הַהוֹכָחָה עַל-זֶה שֶׁגַּם עֲנִין דְּהַפֶּךְ הָרָצוֹן הוּא
36 שֶׁלֹּא בְּמַקְרָה חֲסִי-שְׁלֹום אֵלָּא בְּכֻנָּה תַּחֲלִיל מַלְמַעֲלָה, הוּא
37 מַצְמָצוֹם הָרֵאשׁוֹן. לְכַאוּרָה כִּינן שֶׁמַּצִּיאוֹת הַצִּמְצוּם מוּכָרַחַת עַל מִנַּת
38 לְאַפְשָׁר אֶת בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, אִם כֵּן, מַצִּיאוֹת הַצִּמְצוּם מִתְאַיֶּמָה לְרַצּוֹן ה'. אֲךָ
39 אִין זֶה כֵּךְ, דְּכֻנָּגָע לְמַצִּיאוֹת הַצְמָצוֹם אִי אִפְשָׁר לִזְמַר שֶׁהִיָּה
40 הִכָּרַח כְּכִיכּוֹל מִבְּחִינַת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּיִצִּירַת הַצְמָצוֹם בְּכָדִי
41 שִׁיכּוֹל לְהִיָּת הַתְהַוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, לְמִרוֹת שֶׁמַּצִּיאוֹתוֹ מִתְחַיִּיבֵת

42 שֶׁהִרִי כָל הָעֲנִין דְּהַתְהַוּוֹת הָעוֹלָמוֹת (שֶׁהֵם בְּעֵלִי מַצִּיאוֹת כּוֹז הַחֲשָׁה
43 כְּבַעֲלַת יִשׁוֹת לְעֲצֻמָּה דְּבַר הַמִּתְאַפְשָׁר עַל יְדֵי הַתְּעַלְמוֹתוֹ שֶׁל הָאֹרֶךְ הָאֱלֹוִקִי,
44 שׁוֹז מִשְׁמַעוֹת הַמִּילָה "עוֹלָם" מִלְשׁוֹן הָעֵלָם⁵⁸) הוּא מִתְאַפְשָׁר רַק
45 מַצֵּד הַצְמָצוֹם הַיּוֹצֵר חֲלָל ו"מְקוֹם פְּנוּי". אֲךָ בִּאֲמַת מִבְּחִינַת הַכֹּחַ הַכֹּל
46 יְכוֹל שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא יְכַלּוּ
47 לְהַבְרָאוֹת עוֹלָמוֹת כֹּאֵלָּה שֶׁלֹּא
48 תִּהְיֶה בָהֶם תְּכוּנָה שֶׁל הַסְתָּרַת
49 הָאֹרֶךְ הָאֱלֹוִקִי וְכֹל מַצִּיאוֹתָם
50 תִּהְיֶה רַק גִּילּוֹי אֹרֶךְ ה'. מִבְּחִינָה
51 זֹו נִיתֵן לְרִאוֹת אֶת מַצִּיאוֹת
52 הַצִּמְצוּם כְּהִפְךָ הָרָצוֹן, אֲךָ בִּיחַד
53 עִם זֹאת מְדוּבָר בְּפַעּוֹלָה שֶׁל
54 הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. הַסְתָּרַת
55 הַדְּבָרִים הָאֻמּוּרִים וְכֵן הַבָּאִים
56 לְקַמּוֹ: כֹּאמֹר בְּסַעֲפֵי ג',
57 בְּהַתְּגַלּוּתוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
58 יִשְׁנֵם שְׁתֵּי מַדְרִיגוֹת בְּאֶפֶן כִּלְלִי,
59 "עֲצֻמוֹתוֹ יִתִּי" וְהַ"גִּילּוּיִים".
60 עֲצֻמוֹת ה' מוּבָלָד וּמְרוּמָם וְלֹא
61 נִיתֵן לְתַאֲרוֹ וְלַהֲגִידוֹ בְּתַבְנִית כֹּל
62 שֶׁהִיא. כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֻדּוּת
63 מַדְרִיגַת הַ"גִּילּוּיִים" שֶׁל הַקֹּדֶשׁ
64 בְּרוּךְ הוּא, הַקְּשׁוּרָה בְּהַתְּגַלּוּת
65 וּבְהַתְּפַשּׁוּת שֶׁל אֹרֶךְ ה'
66 בְּעוֹלָמוֹת, הִרִי הִיא "מַצְטִיירַת"
67 בְּהַגְדָּרָה וּבְתַבְנִית שֶׁל "אֹרֶךְ".
68 מִהוּתוֹ הָרוּחָנִית שֶׁל "אֹרֶךְ" הִיא
69 "גִּילּוֹי" ו"הַתְּגַלּוּת". מִבְּחִינַת
70 "עוֹלָמוֹ" שֶׁל ה"אֹרֶךְ", קִיַּמַת מַעֲלָה רַק בְּמַצִּיאוֹת שִׁישׁ לֵה קֶשֶׁר עִם "אֹרֶךְ"
71 ו"גִּילּוֹי", כְּלוֹמַר מַצִּיאוֹת כּוֹז הַמַּסִּיעֶת לְגִילּוֹי הָאֹרֶךְ וְכִמּוֹן כֵּן מַצִּיאוֹת זָכָה אֲשֶׁר
72 בְּאִפְשָׁרוֹתָה לְקַלּוֹט אֶת הָאֹרֶךְ וְלַהֲתַאֲחֵד עִימוֹ. לְעוֹמַת זֹאת, מַצִּיאוֹת כּוֹז, שֶׁלֹּא
73 זֹו בְּלִבְדֹּ שְׁאִינָה מַסִּיעֶת בְּגִילּוֹי הָאֹרֶךְ אֵלָּא אִף מַעֲלִימָה וּמַסְתִּירָה עֲלִיּוֹ, הִרִי
74 בּוּדָאִי שֶׁב"עוֹלָמוֹ" שֶׁל הָאֹרֶךְ אִין לֵה מְקוֹם. מִכָּךְ מוּבָן אֻדּוּת ה"צִּמְצוּם",
75 אֲשֶׁר עִם הִיּוֹת שֶׁמַּצִּיאוֹתוֹ קְשׁוּרָה בְּהַתְהַוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, אֲךָ כִּינן שֶׁמָּה שֶׁהוּא
76 "נוֹתֵן" לְעוֹלָמוֹת, זֶה אֶת הִיּוֹתָם בְּעֵלִי יִשׁוֹת נְפֻרְדַּת לְעֲצֻמָּם, לְכֵן בְּעִינֵי ה"אֹרֶךְ"
77 וְהַ"גִּילּוּיִים" הִרִי מַצִּיאוֹתוֹ שֶׁל הַצִּמְצוּם הִיא הִפְךָ הָרָצוֹן מַמַּשׁ. דְּהַרְצוֹן
78 הָאֱלֹוִקִי לְעוֹלָמוֹת הַקִּיַּם בְּדִרְגַּת הָאֹרֶךְ אִין-סוֹף שֶׁלְפָנֵי הַצְמָצוֹם
79 הוּא רָצוֹן כּוֹז שֶׁמִּבְּחִינָתוֹ כֹּל הַמַּטָּרָה שֶׁבְּשִׁכְלָה יְהִי עוֹלָמוֹת, הִיא רַק
80 בְּשִׁכְלָה שֶׁבָּהֶם יְהִיָּה גִלּוֹי הָאֹרֶךְ אֲבָל אִין בְּעִינֵי מַעֲלָה בְּמַצִּיאוֹת
81 הָעוֹלָמוֹת כְּשֶׁלְעֲצֻמָּה. דְּכִינן שֶׁכֹּל עֲנִין גִּידְרוֹ וְתוֹאֲרוֹ שֶׁל ה"אֹרֶךְ" הוּא
82 "גִּילּוֹי", לְכֵן גַּם הָרָצוֹן לְעוֹלָמוֹת שֶׁהִיָּה קִיַּם בְּ"עוֹלָמוֹ" שֶׁל הָאֹרֶךְ

(55) ראה ב"ר פ"ו, ג. (56) סה"מ תקס"ג ח"ב ע' תשכח. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ב ס"ע תקפב ואילך. (57) להעיר מסה"ש תורת שלום ע' 145 (ועד"ז בהוספות לסה"מ תער"ב-תרע"ו ע' קמט). (58) לקו"ת שלח לו, ד. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' שג. ח"ג ע' אינט. וראה לקו"ש חל"ד ע' 112 הערה 63. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא (לא רצון להעולמות כשלעצמם, אלא) רק להגלוי אור
2 שיהיה בעולמות. ומבחינה זו הצמצום הוא היפך הרצון, בדוגמת 'חטא'.
3 אמנם מכך שבפועל ישנו צמצום מובן שישנה גם בו כוונה אלוקית כמבואר
4 לקמן ואדרבא כוונה זו קשורה בעצמות ה' שאינו מוגדר בשום 'ציור' ו'תבנית',
5 אף לא ב'תבנית' של 'אור'.

6 ומזה מוכן, דהפונה 1
7 האלוקית הטמונה בהצמצום 2
8 [שעניינו הוא סלוק האור, 3
9 וכמו כן תפקידו כלפי העולמות
10 הוא בכדי שיתהוו עולמות
11 שענינם הוא העולם האור] 5
12 היא לא רק שהצמצום ישמש
13 כמצע בכדי שעל-ידי-ה 7
14 ישלם הרצון לעולמות 8
15 שהיה תחלה קיים בהאור 9
16 שקדם הצמצום⁵⁹, אלא
17 שיש בזה עוד פונה⁶⁰
18 נסתרת, שהיא הפך הרצון
19 שהיה תחלה⁶¹. כאמור,
20 עצמותו ית' מובדל ומרום מכל
21 "הצטיירות" בתואר מסוים
22 ומכל הגדרה ותבנית אפילו
23 כשמדובר אודות תבנית של
24 "אור" ו"גילוי" כיון שסוף סוף
25 גם זו תבנית. לכן רוממות זו של
26 עצמותו ית' נקראת גם בשם

27 "העלם שלמעלה מגילוי". רוממות זו מתבטאת בכך שאינו מוכרח "להצטייר"
28 בציור של "אור" אלא ביכולתו להתגלות גם במציאות של העלם והסתור האור.
29 ואדרבא, דווקא מציאות הצמצום שכל כולה עניין של העלם מבטאת את
30 "העלם שלמעלה מגילוי". וְהִינֵנו, דְּכֹנֶנֶת ה' העומדת מאחורי הצמצום
31 כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּדִרְגָּתוֹ וְעוֹלָמוֹ של האור (היינו, זה שאור אינן-סוף
32 צמצם עצמו, כלומר משמעות הצמצום מבחינת האור), הוא לא
33 בצמצום עצמו אלא רק בשביל שיהיה גלוי של אור בהעולמות
34 שיתהוו מהצמצום, וְאֵילּוּ כֹנֶנֶת ה' הטמונה בצמצום כְּמוֹ שֶׁהִיא
35 קשורה במהותו של הצמצום עצמו היא - שְׁדוּקָא בּוֹ מִתְגַּלְגֵּל

36 ענין נעלה יותר ממה שמתגלה על ידי האור, והיינו ההעלם שלמעלה
37 מגלוי, וְעֵינֵינוּ הוּא שֶׁה'עצמות' אֵינּוּ מְכַרְח וּמוֹגֵדֵר חִס־וְשָׁלוֹם
38 בְּעֵינֵי הַגְּלוֹי ואדרבא בִּיכְלָתוֹ לְהִיּוֹת (גַּם) בְּהֶעֱלֵם. אמנם, כיון
39 שכל מהותו של ההעלם הינה "העלם" לכן גם המעלה והיתרון שבו נעלמים.
40 כלומר כאשר מביטים במציאות

41 הקשורה בהסתור האור האלוקי
42 איננה 'מספרת' על כך שמהותה
43 הפנימית היא נעלה ביותר אלא
44 היא מסתירה גם על כך. אלא
45 שמבחינה זו קיימת מעלה ב'אור'
46 ואדרבא ביכולתו 'להאיר' גם את
47 החושך וההסתור עצמו ולגלות
48 את מעלתו הנעלה המוסתרת
49 בתוכו. שְׁגֻלַּי עֵינֵי הַהֶעֱלֵם
50 [כלומר שיהיה מורגש שמהותו
51 האמיתית של הַהֶעֱלֵם איננה
52 כמו שהוא נראה בחיצוניותו
53 אלא כל קיומו הוא רק מְפִינִי
54 שהוא מבטא שֶׁה'עצמות'
55 אֵינּוּ מְכַרְח חִס־וְשָׁלוֹם
56 בְּעֵינֵי הַגְּלוֹי] הוא על-
57 יְדֵי הַגְּלוֹי אור שְׁנִמְשָׁךְ
58 יורד ומתגלה בתוך מקום החלל
59 אַחֲרֵי הַצְּמָצוּם. דְּעַל-יְדֵי
60 הַגְּלוֹי אור שְׁנִמְשָׁךְ ומאיר
61 בעולמות שְׁנִתְהוּוּ

62 מהצמצום, יְכוּלִים הֵם לְהַרְגִישׁ (נוסף על הרגש מעלת הגלוי
63 כשלעצמו) גַּם את שְׁרֵשׁ וְסִפָּת הַהֶעֱלֵם שְׁקִיִּים בָּהֶם, שֶׁהוּא מִצַּד
64 יְכָלֶת ה'עצמות'. במילים אחרות: מבחינת ה'אור' שלפני הצמצום כל
65 מטרת הצמצום היא לשמש כהקדמה לאור האלוקי שיאיר לאחר מכן
66 בעולמות, אך מבחינה יותר עליונה הקשורה בעצמות ה' אדרבא האור שמאיר
67 אחרי הצמצום הוא על מנת לגלות ו'להאיר' את מעלתו של הצמצום בעצמו
68 [דברים אלה אמורים בכל העולמות, גם העליונים, כיון שגם מציאותם היא
69 במסגרת ההעלם והגילוי שאחרי הצמצום. וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה עִם הָעֵינֵי
70 דְּדִירָה בְּתַחְתּוֹנִים דווקא, שמשמעותה של דירה זו היא שְׁעוֹלָם הַזֶּה

59) בדוגמת הכוונה בבנין וסתירת התהו בכדי שאח"כ תהי' התהוות עולם התיקון, שהרצון בהתהוות התיקון הוא גם מקודם.
60) להעיר, דהטעם על זה שהצמצום הי' באופן כזה שנסתלק האור לגמרי ואח"כ נמשך הקו, הוא כי באם הי' נשאר אור, אפילו רק אור הקו, לא הי' אפשר להיות התהוות הכלים (המשך תער"ב ח"א פ"ח, ובכ"מ). ומזה מובן לכאורה, דבכלים שני ענינים:
ענינם העצמי – העלם שאין לו שייכות לגילוי, ואדרבא היפך האור והגילוי, שלכן באם הי' נשאר אור (איזה אור שיהי') לא הי'
אפשר להיות התהוותם; וזה שהם כלים להאור הוא כמו ענין שנתוסף על עצם מציאותם (ע"י שאח"כ נמשך הקו, שממנו הוא
התהוותם בפועל). ובאם התהוות הכלים היתה רק מצד הרצון שיהי' גילוי בעולמות – לא הי' אפשר להתהוות מזה ענין של העלם.
וזה שנתהווה ענין ההעלם שבהם [ובפרט שענין זה הוא עצם מציאותם] הוא לפי שבהתהוותם יש עוד כוונה (כוונה דהעלם)
כבפנים. 61) להעיר מהמשך תער"ב ח"ב ע' תתקטז, "זה שהי' האוא"ס מאיר בגילוי ה"ז שהי' הרצון בגילוי אור והצמצום
והתעלמות האור ה"ז ביטול הרצון כביכול".

47 כל יָכוֹל, בָּרָא אֶת הָאָדָם בְּאֶפֶן שְׁיֻכָּל לַעֲבֹד בְּכַח עֲצָמוֹ,
48 עַל־יְדֵי־זֶה מִתְגַּלֶּה שֶׁהַמִּצְוֹת הָאִמִּיתִית שֶׁל כָּח הַבְּחִירָה שֵׁנִית
49 בִּידֵיו דְּהָאָדָם (כוֹלל גַּם זֶה שְׁיֻכָּל לִבְחֹר חֲסִי־שָׁלוֹם בְּהֶפֶץ
50 הַרְצוֹן) הוּא מִצַּד יָכֹלֶת ה'עֲצָמוֹת'.

51 וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם תּוֹרַת

52 הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב⁶³ עַל

53 הַפְּסוּק⁶⁴ שֶׁנֶּאֱמַר אֲדוֹת הַיּוֹם

54 הָרָאשׁוֹן שֶׁל הַבְּרִיאָה "וַיְהִי

55 עָרֵב וַיְהִי בֹקֶר גו'",

56 דְּאִיתָא (=שְׁמוּבָא) עַל כֵּךְ

57 בַּמִּדְרָשׁ⁶⁵ שֶׁהַמִּילִים "וַיְהִי

58 עָרֵב" הַקְּשׁוּרֹת בַּחוּשׁ אֱלֹ

59 מַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל רְשָׁעִים

60 וְהַמִּילִים "וַיְהִי בֹקֶר"

61 הַקְּשׁוּרֹת בְּאוֹר אֱלֹ מַעֲשֵׂיהֶן

62 שֶׁל צַדִּיקִים, וְאֵינִי יוֹדֵעַ

63 בְּאִיזָה מִהֵן חֲפֵץ כְּלוֹמֵר,

64 הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא יַצֵּר מִצִּיאוֹת

65 בֵּה יִשְׁנֵם מַעֲשֵׂיהֶם הַמֵּאִירִים שֶׁל

66 אֱלֹהִים וּמַעֲשֵׂיהֶם הַחֲשׁוּכִים שֶׁל

67 אֱלֹהִים מִבְּלִי שֶׁנִּכְרַת מַעֲלָתָם זֶה

68 עַל זֶה, אֲלֵא בֵּינָן דְּכֵתִיב

69 (=שְׁכַתוּב)⁶⁶ "וַיֵּרָא אֱלֹקִים

70 אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב", הִיוּ

71 בְּמַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל צַדִּיקִים

72 הוּא חֲפֵץ כְּלוֹמֵר מִפְּסוּק זֶה

73 מוֹבֵן שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹחֵר

74 וּרּוּצָה דּוּקָא ב"אוֹר" וּרּוּאָה בּוֹ

75 אֶת הַצֵּד הַטּוֹב. וְאֹמֵר עַל כֵּךְ

76 הַבְּעַל שֵׁם טוֹב, שֶׁהַדְּבָר תְּמוּנָה,

77 אֵיךְ שִׁיף קֶסֶל־קֶאֱדֶתָא

78 (=שִׁיעֵלָה עַל הַדַּעַת) שֶׁהוּא

79 חֲפֵץ בְּמַעֲשֵׂה רְשָׁעִים.

80 וּמִבְּאֵר הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב,

81 דִּישׁ תּוֹעֵלֶת וַיִּתְּרוֹן

82 הַנִּגְרָמוֹת לְאוֹר דּוּקָא מִן

83 הַחֲשָׁךְ⁶⁷, הֵינִי שֹׁמֵעַל

84 יִתְּרוֹן הָאוֹר נִפְתָּר⁶⁸

85 וּמִתְּגַלֶּה דּוּקָא מִצַּד הַחֲשָׁךְ,

86 וְכֵן מַעֲלַת הַחֶכֶם נִפְתָּר⁶⁸

87 וּמִתְּגַלֶּה דּוּקָא מִצַּד

88 הַטֶּפֶשׁ⁶⁷, מַעֲלַת הַצִּדִּיק

89 מִתְּגַלֶּה דּוּקָא מִצַּד הַרְשָׁע

90 וְכו'. וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ בְּלִשׁוֹן

91 חז"ל "וְאֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה

92 מִהֵן חֲפֵץ", דְּכֵינָן שְׁגָם

1 הַתְּחִלָּתוֹ דּוּקָא נַעֲשֶׂה דִּירָה לְה'עֲצָמוֹת' שֶׁל ה', כִּי בַּעֲוֹלָם הָזֶה
2 הוּא עֶקֶר הַהֶעָלָם שֶׁהָיָה עוֹלָם הוּא הֵינּוּ גִשְׁמִי, וְהַגִּשְׁמִי מְרַגֵּשׁ רַק אֶת
3 עֲצָמוֹ, וְעַל־יְדֵי שְׁמִתְּגַלֶּה שְׁכָל מִצִּיאוֹת הַהֶעָלָם שָׁבוּ הוּא רַק
4 מִצַּד יָכֹלֶת ה'עֲצָמוֹת', אִזִּי הוּא נַעֲשֶׂה מִצַּד מִהוּתוֹ שֶׁלּוֹ בַּעֲצָמוֹ,
5 דִּירָה לְה'עֲצָמוֹת'.

6 (ז) וְעַל־דִּרְךָ־זֶה הוּא

7 בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, דְּזֶה

8 שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת דָּבָר

9 שֶׁהוּא הֶפֶץ רָצוֹן הַעֲלִיּוֹן

10 [שְׁנִיתִית הַמָּקוֹם לִכְךָ זֶה

11 נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם

12 הָרָאשׁוֹן, כִּנ"ל] הוּא מִפְּנֵי

13 שֶׁה'עֲצָמוֹת' אֵינֶנּוּ מִכְּרָח

14 בְּשׁוּם דָּבָר. אֲלֵא שֶׁבַעֲנִין זֶה [הַכַּחַשׁ שֶׁנִּתֵּן

15 לָאָדָם לַעֲשׂוֹת הֶפֶץ הַרְצוֹן], הַעֲנִין דִּיכּוּלֶּת ה'עֲצָמוֹת'

16 הוּא בְּתַכְלִית הַהֶעָלָם וְהַסֵּתֵר. וְעַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם עוֹבֵד אֶת

17 ה' וְהַעֲבוּדָה הִיא בְּכַח עֲצָמוֹ וּבִכְחִירָתוֹ⁶² [דְּהִגָּם שְׁאוֹר

18 אֵין־סוֹף הוּא בְּכָל מָקוֹם וְאֵין דָּבָר חוּץ מִמֶּנּוּ, מְכַל־

19 מָקוֹם בֵּינָן שֶׁהוּא יִתְּבַרֵךְ הוּא כָּל יָכוֹל, בָּרָא אֶת הָאָדָם

20 בְּאֶפֶן שְׁיֻכָּל לַעֲבֹד בְּכַח עֲצָמוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְּגַלֶּה

21 שֶׁכָּח הַבְּחִירָה דְּהָאָדָם (גַּם זֶה שְׁיֻכָּל לִבְחֹר חֲסִי־שָׁלוֹם

22 בְּהֶפֶץ הַרְצוֹן) הוּא מִצַּד יָכֹלֶת ה'עֲצָמוֹת'.

23 וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם תּוֹרַת הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב⁶³ עַל הַפְּסוּק⁶⁴

24 וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בֹקֶר גו', דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ⁶⁵ וַיְהִי

25 עָרֵב אֱלֹ מַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל רְשָׁעִים, וַיְהִי בֹקֶר אֱלֹ מַעֲשֵׂיהֶן

26 שֶׁל צַדִּיקִים, וְאֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מִהֵן חֲפֵץ, בֵּינָן דְּכֵתִיב⁶⁶

27 וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, הִיוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל

28 צַדִּיקִים הוּא חֲפֵץ. וְתִמּוּנָה, אֵיךְ שִׁיף קֶסֶל־קֶאֱדֶתָא

29 שֶׁהוּא חֲפֵץ בְּמַעֲשֵׂה רְשָׁעִים. וּמִבְּאֵר הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב,

30 דִּישׁ תּוֹעֵלֶת וַיִּתְּרוֹן לְאוֹר מִן הַחֲשָׁךְ⁶⁷, הֵינִי שֹׁמֵעַל

31 יִתְּרוֹן הָאוֹר נִפְתָּר⁶⁸ מִצַּד הַחֲשָׁךְ, וְכֵן מַעֲלַת הַחֶכֶם

32 נִפְתָּר⁶⁸ מִצַּד הַטֶּפֶשׁ⁶⁷, מַעֲלַת הַצִּדִּיק מִצַּד הַרְשָׁע וְכו'.

33 וְזֶהוּ וְאֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מִהֵן חֲפֵץ, דְּכֵינָן שְׁגָם מַעֲשֵׂה

34 לְמַחֲשָׁבָה שֶׁל מִירְדָּה מִמֶּשׁ ח"ו

35 בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַל־יְדֵי

36 שֶׁהָאָדָם בִּבְחִירָתוֹ הַחוּפְשִׁית

37 עוֹבֵד אֶת ה' וְהַעֲבוּדָה

38 הִיא בְּכַח עֲצָמוֹ

39 וּבִכְחִירָתוֹ⁶² הַחֲפְשִׁית

40 [דְּהִגָּם שְׁאוֹר אֵין־סוֹף

41 הוּא בְּכָל מָקוֹם וְאֵין דָּבָר

42 חוּץ מִמֶּנּוּ, מְכַל־מָקוֹם

43 בֵּינָן שֶׁהוּא יִתְּבַרֵךְ הוּא

דִּירָה לְה'עֲצָמוֹת', כִּי בַּעֲוֹלָם הָזֶה הוּא עֶקֶר הַהֶעָלָם,
וְעַל־יְדֵי שְׁמִתְּגַלֶּה שֶׁהַהֶעָלָם שָׁבוּ הוּא מִצַּד יָכֹלֶת
ה'עֲצָמוֹת', הוּא נַעֲשֶׂה דִירָה לְה'עֲצָמוֹת'.

(ז) וְעַל־דִּרְךָ־זֶה הוּא בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, דְּזֶה שֶׁהָאָדָם
יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הֶפֶץ רָצוֹן הַעֲלִיּוֹן [שִׁנָּה

נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם, כִּנ"ל] הוּא מִפְּנֵי שֶׁה'עֲצָמוֹת'
אֵינֶנּוּ מִכְּרָח בְּשׁוּם דָּבָר. אֲלֵא שֶׁבַעֲנִין זֶה [הַכַּחַשׁ שֶׁנִּתֵּן

לָאָדָם לַעֲשׂוֹת הֶפֶץ הַרְצוֹן], הַעֲנִין דִּיכּוּלֶּת ה'עֲצָמוֹת'
הוּא בְּתַכְלִית הַהֶעָלָם וְהַסֵּתֵר. וְעַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם עוֹבֵד אֶת

ה' וְהַעֲבוּדָה הִיא בְּכַח עֲצָמוֹ וּבִכְחִירָתוֹ⁶² [דְּהִגָּם שְׁאוֹר
אֵין־סוֹף הוּא בְּכָל מָקוֹם וְאֵין דָּבָר חוּץ מִמֶּנּוּ, מְכַל־

מָקוֹם בֵּינָן שֶׁהוּא יִתְּבַרֵךְ הוּא כָּל יָכוֹל, בָּרָא אֶת הָאָדָם
בְּאֶפֶן שְׁיֻכָּל לַעֲבֹד בְּכַח עֲצָמוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְּגַלֶּה

שֶׁכָּח הַבְּחִירָה דְּהָאָדָם (גַּם זֶה שְׁיֻכָּל לִבְחֹר חֲסִי־שָׁלוֹם
בְּהֶפֶץ הַרְצוֹן) הוּא מִצַּד יָכֹלֶת ה'עֲצָמוֹת'.

וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם תּוֹרַת הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב⁶³ עַל הַפְּסוּק⁶⁴
וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בֹקֶר גו', דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ⁶⁵ וַיְהִי

עָרֵב אֱלֹ מַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל רְשָׁעִים, וַיְהִי בֹקֶר אֱלֹ מַעֲשֵׂיהֶן
שֶׁל צַדִּיקִים, וְאֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מִהֵן חֲפֵץ, בֵּינָן דְּכֵתִיב⁶⁶

וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, הִיוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל
צַדִּיקִים הוּא חֲפֵץ. וְתִמּוּנָה, אֵיךְ שִׁיף קֶסֶל־קֶאֱדֶתָא

שֶׁהוּא חֲפֵץ בְּמַעֲשֵׂה רְשָׁעִים. וּמִבְּאֵר הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב,
דִּישׁ תּוֹעֵלֶת וַיִּתְּרוֹן לְאוֹר מִן הַחֲשָׁךְ⁶⁷, הֵינִי שֹׁמֵעַל

יִתְּרוֹן הָאוֹר נִפְתָּר⁶⁸ מִצַּד הַחֲשָׁךְ, וְכֵן מַעֲלַת הַחֶכֶם
נִפְתָּר⁶⁸ מִצַּד הַטֶּפֶשׁ⁶⁷, מַעֲלַת הַצִּדִּיק מִצַּד הַרְשָׁע וְכו'.

וְזֶהוּ וְאֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מִהֵן חֲפֵץ, דְּכֵינָן שְׁגָם מַעֲשֵׂה
לְמַחֲשָׁבָה שֶׁל מִירְדָּה מִמֶּשׁ ח"ו

בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם בִּבְחִירָתוֹ הַחוּפְשִׁית
עוֹבֵד אֶת ה' וְהַעֲבוּדָה הִיא בְּכַח עֲצָמוֹ

וּבִכְחִירָתוֹ⁶² הַחֲפְשִׁית [דְּהִגָּם שְׁאוֹר אֵין־סוֹף
הוּא בְּכָל מָקוֹם וְאֵין דָּבָר

חוּץ מִמֶּנּוּ, מְכַל־מָקוֹם בֵּינָן שֶׁהוּא יִתְּבַרֵךְ הוּא

חז"ל "וְאֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מִהֵן חֲפֵץ", דְּכֵינָן שְׁגָם

חז"ל "וְאֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מִהֵן חֲפֵץ", דְּכֵינָן שְׁגָם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מַעֲשֵׂה הָרָשָׁעִים הוּא כִּסָּא לְמַעֲשֵׂה צְדִיקִים, לִכְן יֵשׁ
2 מְקוֹם לֹמֵר שֶׁהַכֹּל נִכְנָס בְּאַחַדוֹת אֶחָד חֹסֶד-וְשִׁלּוּם, כְּלוּמֹר
3 שִׁישְׁנָה אִפְשָׁרוֹת לְחֹשֶׁב שִׁמְעִישֵׁם שֶׁל רָשָׁעִים יִכּוּלִים לִהְיוֹת חֲשׁוּבִים
4 כְּמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל צְדִיקִים, לְכֹךְ נֶאֱמַר וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב
5 אֱלוֹ מַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל צְדִיקִים
6 דווקא, כִּי בְּהִתְיַחֲסוּת 1
7 לְמַעֲשֵׂה הָרָשָׁעִים צָרִיךְ 2
8 לִיצוֹר הַבְּדִלָּה, שֶׁתִּהְיֶה נִיכְרָת
9 מֵעֵלְת מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל הַצְדִּיקִים
10 [וְעַל-פִּי-זֶה מִבָּאָר שֵׁם
11 הַפְּתוּבִי⁶⁹ חֲשַׁבְתִּי דָרְכִי
12 וְאֲשִׁיבָה רַגְלִי אֶל
13 עֲדוּתִי, כְּדִלְקֶמֶן סֶעִיף
14 יג]. עַד כֵּאֵן תּוֹרָה זוֹ שֶׁל הַבַּעַל
15 שֵׁם טוֹב.
16 וְצָרִיךְ לְהִבִּין, דָּזָה
17 שִׁיתְרוֹן הָאוֹר נִכְרָ מִתּוֹךְ
18 הַחֲשֵׁךְ הוּא (לְכַאֲרָה) 11
19 שְׁעַל-יָדֵי הַפְּחִיתוֹת
20 דִּהְחֲשֵׁךְ נִכְרָ יִתְרוֹן הָאוֹר
21 כְּלוּמֹר כֹּאשֶׁר הָאוֹר "עוֹמֵד" לִיד
22 הַחֲשֵׁךְ אִזִּי נִיכְרָת פְּחִיתוֹתוֹ שֶׁל
23 הַחֲשֵׁךְ וּמִתּוֹךְ כֹּךְ בּוֹלֵט יוֹתֵר
24 מֵעֵלְת הָאוֹר, זֹאת אוֹמֵרֵת
25 שֶׁהַצּוֹרֵה בֵּה הַחֲשֵׁךְ מִשְׁרַת
26 וְעוֹזֵר לְגַלּוֹת אֶת מֵעֵלְת הָאוֹר
27 דווקא מְדַגִּישָׁה עַד כֵּמָה לֹא נִיתֵן
28 לְהַשׁוּת בֵּינֵיהֶם וְאִיךְ שִׁיךְ
29 לֹמֵר שֶׁמִּפְּנֵי זֶה שֶׁהַחֲשֵׁךְ
30 מִשְׁרַת אֶת הָאוֹר לִכְן הִיָּה מְקוֹם
31 לְחֹשֶׁב שֶׁגַּם מַעֲשֵׂה
32 הָרָשָׁעִים (הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם
33 'חֲשֵׁךְ') נִכְנָס בְּאַחַדוֹת
34 אֶחָד עִם מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל צְדִיקִים
35 (הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם 'אוֹר')⁷⁰. וַיֵּשׁ
36 לֹמֵר, שֶׁלֹּא מְדוּבָר אִדּוּת מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל רָשָׁעִים הַנִּעֲשִׂים בְּפוּעַל, אֲלֵא מְדוּבָר
37 אִדּוּת עִצֵּם הַאִפְשָׁרוֹת לִכְן. דִּהְפֹּנָה בְּזֶה שִׁיתְרוֹן הָאוֹר נִכְרָ עַל-יָדֵי
38 הַחֲשֵׁךְ, הִיא שְׁעַל-יָדֵי עִצֵּם הַאִפְשָׁרוֹת לְבַחֵר בְּמַעֲשֵׂה
39 הָרָשָׁעִים נִכְרָ שֶׁמַּעֲשֵׂה הַצְדִּיקִים הוּא בְּכַחֲתָתָם הַחֲפָשִׁית,
40 נִיכָר שֶׁמְדוּבָר בְּעִבּוּדָה הַנִּעֲשִׂית בְּכַח עִצֵּמָם. וְכִיּוֹן שֶׁכֹּאמֹר, עַל-יָדֵי

הַעֲבוּדָה שֶׁל הָאָדָם הַנִּעֲשִׂית בְּכַח עִצֵּמָו מִתְגַּלֶּה שֶׁגַּם עִצֵּם
הַאִפְשָׁרוֹת לְבַחֵר בְּמַעֲשֵׂה הָרָשָׁעִים הוּא מִצַּד יְכָלֵת
הַ'עֲצָמוֹת', לִכְן הִיָּה מְקוֹם לֹמֵר שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא חֲפֵץ
בְּמַעֲשֵׂה הָרָשָׁעִים' כְּלוּמֹר שִׁישְׁנָה תְּכִלִּית אֱלוּקִית בְּעִצֵּם אִפְשָׁרוֹת
הַבְּחִירָה בְּלֹא טוֹב, הִיָּינוּ
שֶׁהִיָּה מְקוֹם לֹמֵר שֶׁהַתְּעִנּוּג
דְּלִמְעָלָה שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא [וְכֵן גְּלוֹי אִחַדוֹתוֹ
יִתְבָּרֵךְ - שׁוֹ מִשְׁמַעוֹת
הַמִּילִים שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב;
נִכְנָס בְּאַחַדוֹת אֶחָד] הוּא
לֹא רַק בְּכֹךְ שֶׁהָאָדָם בּוֹחֵר
בְּמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל צְדִיקִים, אֲלֵא גַּם
בְּעִצֵּם הַאִפְשָׁרוֹת לְבַחֵר
בְּמַעֲשֵׂה הָרָשָׁעִים. וְלִכְפֹּךְ
נֶאֱמַר וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת
הָאוֹר כִּי טוֹב, כִּיּוֹן שֶׁבִּסְטוֹפּוֹ
שֶׁל דְּבַר, לְמִירוֹת שֶׁלְּגַבִּי עֲצוּמוֹתוֹ
מִצִּיאוֹת ה"אוֹר" וְה"חֲשֵׁךְ"
שׁוֹיִם, אֵךְ בְּכַחֲתָתוֹ הַחֲפָשִׁית
הוּא חֲפֵץ וּבּוֹחֵר בְּמַעֲשֵׂיהֶן
שֶׁל צְדִיקִים דּוֹקָא.
(ח) וְהִנֵּה נִתְבָּאָר לְעִיל
(סֶעִיף ו) דְּכִכְנוֹת ה'
הַעוֹמֵד מֵאֲחֹרֵי הַצִּמְצוּם
שֶׁנִּי עֲנִינִים. הַעֲנִין הָאֶחָד
הוּא, שֶׁהַצִּמְצוּם מִשְׁמַשׁ כְּהַקְדָּמָה
בְּשִׁבִּיל הַגְּלוֹי שֶׁהִיָּה לְאַחֵר
מִכֵּן בְּעוֹלָמוֹת, [הַעֲנִין הַשֵּׁנִי
הוּא, שֶׁהַצִּמְצוּם אִינוֹ מִשְׁמַשׁ
כְּאִמְצָעִי עַל מִנֵּת לְהַגִּיעַ לְעוֹנִין
אַחֵר אֲלֵא שֶׁשְׁעַל-יָדֵי
הַצִּמְצוּם בְּעִצְמוֹ מִתְגַּלֶּה
עֲנִין הַהֲעָלָם (שְׁלִמְעָלָה
מְגִלוֹי) שֶׁמִּצַּד יְכָלֵת
הַעֲצָמוֹת. וְלִהְיוֹסִיף, דְּמִבָּאָר בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת⁷¹ שֶׁגַּם כְּשֶׁמְדוּבָר
אִדּוּת הַעֲנִינִין הָרִאשׁוֹן הַקִּיִּים בְּכִכְנוֹת הַצִּמְצוּם, כְּלוּמֹר, הִיָּתוֹ מִשְׁמַשׁ
כְּאִמְצָעִי בְּשִׁבִּיל הַגְּלוֹי, הָרִי גַם כּוֹזֵשׁ יִשְׁנֵם שְׁנֵי עֲנִינִים. הַסְּכֵרֵת הַדְּבָרִים
הָאִמּוּרִים לְקֶמֶן: כְּאִמּוּר, לְפָנֵי בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת אוֹר אֵין סוֹף הִיָּה מִמֶּלֶא אֶת
מְקוֹם הַחֲלָל כֹּךְ שֶׁלֹּא הִיָּה "מְקוֹם" לְעִמִּידַת הָעוֹלָמוֹת. לְצוּרֵךְ בְּרִיאַת

(69) תהלים קיט, נט. 70) דלהפירוש שנעשה יתרון בהאור ע"י שהחושך נהפך לאור (המשך ההילולא פרק א ובכ"מ) יש מקום לטעות שיהי "אחטא ואשוב" בכדי להגיע להעילוי דהפיכת זדונות לזכיות. משא"כ להפירוש שיתרון האור ניכר ע"י שרואים הפחיתות דחושך – הרי אדרבה, ידיעה זו מעוררת רצון לצאת מהחושך. 71) המשך תרס"ו ע' ד. ע' תקט. המשך תער"ב ע' תתקכד. סה"מ 'התש"ב ע' 32. ובכ"מ.

שבת קודש ומוצאי שבת קודש פרשת בשלח, י"א שבט, ה'תשל"א

כג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

המדרגה התחתונה, לפני הצמצום היא נקראת בשם 'האור שהיה ממלא את מקום החלל' ולאחר הצמצומות לצורך הארתה בעולמות, היא נקראת בשם 'אור הקר'.

כאמור, בהתגלות אור ה' בעולמות אחרי הצמצום ישנם שני עניינים. עניין אחד הוא שפונת ה' העומדת

מאחורי הצמצום היא, בכדי שאתו הגלוי דאור אין-סוף ששהיר להיות בעולמות, וכןמלא לא היה אפשר להיות מציאות העולמות, ובמלא לא היה הגלוי בעולמות, ועל-ידי הצמצום נתחדש שגלוי דאור אין-סוף יהיה גם בעולמות. וישעל-ידי הצמצום יהיה הגלוי דפנימיות ועצמות אור אין-סוף שלמעלה מהאור ששהיר ממלא מקום החלל. ומבאר שם, דהאור ששהיר ממלא מקום החלל הוא ההעלם דאור הקו (היינו שהמשכת הקו מאור זה היא באפן דגלוי ההעלם), (שרש) אור הממלא, והאור שלמעלה מהאור ששהיר ממלא מקום החלל הוא (שרש) אור הסוכב. וצריך להבין, איך אפשר שיהיה בהעולם גלוי נעלה כזה שלא האיר אפלו קדם הצמצום, ואף-על-פי-כן לא תבטל העולם ממציאותו.

(ט) והנה ידועה תורת הרב המגיד⁷³ על הפסוק⁷⁴ עשה לך שתי חצוצרות כסף, שהקב"ה והאדם -

מהאור ששהיר ממלא בתחילה את 'מקום החלל'. ומבאר שם באותם מקומות המוזכרים לעיל, שההבדל בין שתי מדרגות אלה הקיימות באור אין סוף שלפני הצמצום הוא דהאור ששהיר ממלא את 'מקום החלל' הוא ה'העלם' כלומר השורש הנעלם דאור הקו (היינו שהמשכת והתגלות הקו מאור זה שלפני הצמצום איננה חידוש אלא היא תגלות אור הקו ממנו היא התגלות של מה שהיה קיים בו לפני כן בצורה נעלמת), (אור זה שהיה ממלא את מקום החלל הוא גם השרש של) אור הממלא, ולעומת זאת האור שלמעלה מהאור ששהיר ממלא את מקום החלל הוא (השרש של) אור הסוכב. וצריך להבין, איך אפשר שיהיה בהעולם גלוי נעלה כזה שלא האיר אפלו קדם הצמצום, ואף-על-פי-כן לא תבטל העולם ממציאותו.

(ט) בסעיף זה נשאלת שאלה זו בצורה נוספת והנה ידועה תורת הרב המגיד⁷³ ממזריטש על הפסוק⁷⁴ "עשה לך שתי חצוצרות כסף", שהקב"ה והאדם - כלומר בני ישראל, כיון שעליהם נאמר

העולמות הקדוש ברוך הוא סילק וגזג את האור הגדול כך שנשאר 'חלל' ו'מקום פנוי' לעמידת העולמות. לאחר מכן הקדוש ברוך הוא חזר והאיר אור, אך מדובר באור מצומצם כך שהעולמות יוכלו להכילו. הסברת הדברים ביתר פירוט: משל לרב הניגוש ללמוד עם תלמידו. 'עולם השכל' של הרב גבוה מ'עולם השכל' של התלמיד.

כאשר הרב עוסק בלימוד סוגיא מסוימת בינו לבין עצמו הרי הוא מבין לא רק את רובד ה'פשוט' שבה אלא גם את חלק ה'סוד'. לעומת זאת שכלו של התלמיד אינו תופש כלל ב'סוד' אלא רק ב'פשוט'. אך באמת רוממות שכלו של הרב לעומת שכלו של התלמיד היא גם כאשר הרב עוסק בלימוד חלק ה'פשוט' שבסוגיא כיוון שגם ברובד זה ביכולתו להרחיב ולהבין דבר מתוך דבר עד אין קץ, לעומת שכל התלמיד אשר ביכולתו להבין רק את סיכום וקיצור הענין. סיכום וקיצור הסוגיא חבויים בתוך שכלו של הרב. על הרב לסלק את מחשבתו אודות ה'סוד' ולצמצם ולתמצת את הבנתו בחלק ה'פשוט' כך שהדברים יוכלו להיקלט אצל תלמידו. במילים אחרות: דרגת שכלו של התלמיד נקראת בשם 'מקומו' של התלמיד. 'מקום' זה נמצא כאמור גם בתוך שכלו של הרב אך מכוסה בו. הבנתו של הרב בחלק ה'פשוט' ממלאה את 'מקום' זה באופן ש'מקום' התלמיד אינו ניכר, לעומת חלק ה'סוד' שאינו שייך ל'מקום' זה כלל, לגביו אינו נחשב כלל.

כמו כן כביכול הדברים אמורים כלפי מעלה. כאשר מדובר אודות אורו הגדול של הקדוש ברוך הוא אשר תחילה היה מאיר כך שלא היה 'מקום' לעמידת עולמות בעלי גבול ומידה. אור זה מכונה בשם 'אור אין סוף שלפני הצמצום'. באור זה ישנם שתי מדרגות אשר שתייהן בבחינת אין סוף. המדרגה התחתונה באור, למרות שלפני הצמצום הינו בלתי בעל גבול, אך לאחר הצמצום הוא 'מתמעט' ו'מתקצר' כך שהעולמות יוכלו להכילו. מדרגה זו, כביכול, כבר מתחילה היא ממלאה את 'מקום' העולמות, כלומר היא שייכת אליו, ואין זה אלא שלפני הצמצום 'מקום' זה אינו ניכר. המדרגה העליונה יותר אשר היא קשורה בפנימיותו ועצמותו של אור אין סוף שלפני הצמצום איננה שייכת כלל ל'מקום' זה, הוא נחשב כאין לגביה.

(72) ראה ע"ח שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב. אוצרות חיים ומבוא שערים בתחלתם. (73) אור תורה פ' בהעלותך (מה, ד. בהוצאת קה"ת תשמ"א ואילך - סימן קלד). הובאה ונתבארה באוה"ת (יהל אור) לתהלים צח, ו (ס"ע שנו ואילך). ובארוכה - בהמשך תער"ב ח"ב פשפ"ד (ע' תשצ) ואילך. (74) בהעלותך יו"ד, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 אַתֶּם קְרוּיִין אָדָם 75 - הֵם שְׁתֵּי חֲצוּצְרוֹת, שְׁתֵּי חֲצָאֵי צוּרוֹת
2 כְּמִילָה חֲצוּצְרוֹת מִסְתַּתְרוֹת הַמִּילִים "חֲצָאֵי צוּרוֹת", וּשְׁתֵּי חֲצוּצְרוֹת הֵם שְׁתֵּי
3 חֲצָאֵי צוּרוֹת. הָאֵדָם הֵינוּ חָצִי צוּרָה וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵינוּ חָצִי צוּרָה שְׁנִיָּה.
4 דְּהַמִּילָה "אָדָם" הוּא אוֹתִיּוֹת אֶלֶף דָּ"ס 76, הָאוֹת אֶלֶף הוּא
5 רֹמְזוֹ עַל הַקֶּבֶ"ה כִּיּוֹן שֶׁהוּא
6 נִקְרָא "אֱלֹהֵינוּ שֶׁל עוֹלָם", 1
7 וְבִאוֹתִיּוֹת דָּ"ס הוּא רֹמְזוֹ עַל 2
8 הָאָדָם [בְּגִלְגַּל שְׁהָאָדָם 3
9 מִצַּד עֲצָמוֹ, לִפְנֵי 4
10 שְׁמַתְדִּבְק בְּהַקֶּבֶ"ה, הוּא 5
11 בְּחִינַת דָּם הָדָם מִסְמַל אֵת 6
12 הַחַיּוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית 7
13 שְׂבָאֵדָם, וּלְפָנֶי הַתְּדַבְּקוֹת הָאֵדָם 8
14 בְּבוּרָא, כֹּלּוֹ בְּהִמּוּת], דְּזֵהוּ 9
15 שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 77
16 מָאִי דְּכֶתִיב 78 (=מִהִי
17 מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב) "לֹא 11
18 תֹאכְלוּ עַל הָדָם", לֹדְמִים 12
19 מִכֹּךְ חוֹ"ל שֶׁלֹּא תֹאכְלוּ קֶדָם 13
20 שְׁתַּתְּפְּלוּ עַל דְּמָכֶם, כִּי 21
22 הָאָדָם מִצַּד עֲצָמוֹ (לִפְנֵי 22
23 שְׁמַתְדִּבְק בְּהַקֶּבֶ"ה עַל־ 23
24 יְדֵי הַתְּפִלָּה) הוּא בְּחִינַת 24
25 דָּם 79. וּמִמִּשְׁךְ הָרֵב הַמְּגִיד:
26 וְכָל אֶחָד מֵהֶם [כְּלוֹמֵר 25
27 הָאֶלֶף זֶה הַקֶּבֶ"ה 26
28 וְהַדָּ"ס זֶה הָאָדָם] הוּא 27
29 רַק חֲצִי צוּרָה, 28
30 וּכְשֶׁמַּתְדִּבְקִים יַחַד נַעֲשֶׂה 29
31 צוּרָה שְׁלֵמָה, הַמִּתְבַּטֵּאת 30
32 כְּמִילָה הַשְּׁלִימָה "אָדָם". 31
33 וּמִבְּאֵר 32
34 שְׁהַתְּחַבְּרוֹת דְּהַקֶּבֶ"ה 33
35 עִם הָאָדָם הוּא עַל־יְדֵי 34
36 שְׁהַקֶּבֶ"ה עֲשֶׂה כְּמָה 35
37 צִמְצוּמִים דְּרָךְ כְּמָה 36
38 עוֹלָמוֹת כְּדֵי שְׁיִהְיֶה אַחֲדוּת עִם הָאָדָם הַנִּמְצָא לְמַטָּה מִטָּה.
39 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא מִצַּד הָאָדָם, שְׂבִכְדֵי שְׁיִתְחַבֵּר עִם הַקֶּבֶ"ה
40 צָרִיךְ הוּא לְפָרֵשׁ אֵת עֲצָמוֹ מִכָּל הַגְּשָׁמִיּוֹת עַד שְׁיַעֲלֶה דְּרָךְ
41 כָּל הָעוֹלָמוֹת וְיִהְיֶה אַחֲדוּת עִם הַקֶּבֶ"ה עַד שְׁיִבְטַל
42 בְּמִצְיָאוֹת 80 כְּלוֹמֵר הָאֵדָם יֵגִיעַ לַהֲתַבְטָלוֹת מוֹחַלְטָת הַנוֹכֵחַת מִהַתְּכַלְלוֹת

ביאור בדרך אפשר

42 בְּמִצְיָאוֹת ה', וְאִזּוּ יִקְרָא אָדָם. וּמִבְּאֵר ה'צִמְצוּמִים צִדְק' 81, דְּזֵה
43 שְׁהַקֶּבֶ"ה מִצִּידוֹ עֲשֶׂה כְּמָה צִמְצוּמִים כו' עַל מִנַּת לַהֲתַחְבֵּר עִם
44 הָאֵדָם, וְהָאָדָם מִצִּידוֹ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ אֵת עֲצָמוֹ כו' עַל מִנַּת לַהֲתַחְבֵּר
45 עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוּא כְּמִבְּאֵר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה' בְּמֵאמֵר
46 דְּבוּר־הַמִּתְחִיל תִּקְעוּ
47 הַשְּׂנִי 82 שְׂבִכְדֵי שְׁיִהְיֶה
48 הַחֲבִיר דְּעָלִיוֹ וְתַתְּחוֹן
49 צָרִיךְ הָעָלִיוֹ לִירֵד לְמַטָּה
50 מִמִּדְּרָגָתוֹ, וְהַתְּחַתְּחוֹן
51 צָרִיךְ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה
52 מִמִּדְּרָגָתוֹ. וּמִבְּאֵר אֲדַמּוּ"ר
53 ה'צִמְצוּמִים צִדְק', דְּזֵה שְׁהַקֶּבֶ"ה
54 עֲשֶׂה כְּמָה צִמְצוּמִים כו' 54
55 הוּא כִּי בְּנוּגַע לְמִדְּרָגַת
56 הָאֵין־סוֹף שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
57 הוּא נֶאֱמָר 83 "כִּי לֹא אָדָם
58 הוּא" הַסְּבֵרָה הַדְּבָרִים: לְמַדְנֵנו
59 שֶׁעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
60 מִשְׁמָשׁוֹת כְּמִבְּצֵעַ בֵּין אֹרֶךְ אֵין
61 סוֹף לְעוֹלָמוֹת. מִכֹּךְ מוֹבֵן שְׂאוֹר
62 אֵין סוֹף בְּעֲצָמוֹ הוּא לְמַעְלָה
63 מֵהֶם וְהַתְּגַלּוּתוֹ דְּרָכֶם כְּרוּכָה
64 בְּהַצְטַמְצוּמוֹת. הַהֲתַגְלוּת דְּרָךְ
65 הַסְּפִירוֹת הִיא ב'תְּבִנָּה' "אֲדָם"
66 אֵךְ כְּשֶׁמְדוּבָר אֹדוֹת אֹרֶךְ אֵין סוֹף
67 בְּעֲצָמוֹ הִרִי הוּא לְמַעְלָה מִתְּבִינָה
68 זֹו וְלִכֵּן הוּא מְכֻנָּה בְּשֵׁם "לֹא
69 אֲדָם", וּבְכִדֵּי לְהַתְּלַבֵּשׁ
70 בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת, אֲשֶׁר
71 הַהֲתַגְלוּת דְּרָכֶם הִיא בְּצִיּוֹר
72 (=תְּבִינָה) אָדָם, הוּא עַל־
73 יְדֵי כְּמָה צִמְצוּמִים.
74 וּמוֹסִיף, שִׁיכּוֹתָן שֶׁל עֶשֶׂר
75 הַסְּפִירוֹת לְתְּבִינָה "אֲדָם" אֵינָה
76 בְּמוֹכֵן גִּשְׁמִי כְּמוֹכֵן, אֵלֹא
77 מִבְּחִינַת מֵהוּתוֹ הָרוּחָנִית. מַעֲלָה
78 הָאֵדָם עַל שְׂאוֹר הַיְצוּרִים הִיא בְּכֹךְ שֶׁהוּא מְכִיל בְּתוֹכוֹ אֵת כָּל הַקְּצוּת
79 הָאֲפִשְׁרִיּוֹת. יֵשׁ בּוֹ אֵת יְכוּלַּת הַנְּתִינָה וְהַחֲסָד וְיֵשׁ בּוֹ אֵת מִידַת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה.
80 קִיּוּמָת בּוֹ הָרוּחָנוּת הַקְּשׁוּרָה בְּעוֹלָם הַמַּחֲשָׁבָה וּבִיחָד עִם כֹּךְ יֵשׁ בּוֹ אֵת יְכוּלַּת
81 הַפְּעוּלָה בְּעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה. כְּמוֹ כֵּן דְּזֵה שְׁהָעֶשֶׂר סְפִירוֹת הֵם בְּצִיּוֹר
82 אָדָם הוּא לְפִי שְׁעֶשֶׂר סְפִירוֹת הֵם כּוֹלִים בְּתוֹכֵן ג' קוּיִין 84

(75) יבמות סא, רע"א. (76) של"ה כא, א. (77) ברכות יו"ד, ב. (78) קדושים יט, כו. (79) אוה"ת לתהלים שם ע' שנה. המשך תער"ב שם פשע"א ואילך. (80) הלשון באור תורה (הנדפס) "נמצאות", אבל ביהל אור ע' שנה ובהמשך תער"ב ר"פ תז "במצאות", כפנים. (81) באוה"ת לתהלים שם ס"ב. (82) לקו"ת דרושים לר"ה נה, סע"ג. (83) שמואל"א טו, כט. (84) ראה תו"א יתרו עא, ב —

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

השונות של התגלות אור ה' בעשר הספירות. למטה מהם קיימים עולמות
הנבראים, אשר גם בהם מדרגות שונות. עולמות הנבראים נקראים בשם
"בריא, יצירה ועשיה" לעומת עולמות האין סוף הנקראים בשם "בריא, יצירה
ועשיה הכלליים". עולם האצילות נקרא בשם "עשיה דכללות" להיותו
התחתון מבין עולמות האין סוף, והוא למעלה מעולמות "בריא, יצירה
ועשיה" הנבראים. ועל-פי-זה, זה שהקב"ה עשה כמה צמצומים על
מנת שאורו הגדול יוכל להתלבש בציור אדם, הפונה בזה היא
להצמצומים שעל-ידם היא ההמשכה של האור האלוקי
ל"בריא-ה-יצירה" עשיה הכלליים, שהם שלשה מיני צמצומים
עצומים כלליים⁸⁸. דכל צמצומים אלו הם בכדי שתהיה ההמשכה בסופו
של דבר בציור אדם העליון, שאלה הם עשר הספירות שבעולם האצילות.
ולאחרי-זה, בכדי שתהיה ההמשכה למטה מאצילות, לעולמות
ה"נבראים" בריא-ה-יצירה עשיה, הוא על-ידי הפרסא (= מסך, מחיצה).
וכמו שכתוב בתורת הרב המגיד הנ"ל בפרוש הפתוב⁸⁹ "ועל דמות הפסא"
התגלותו של הקדוש ברוך הוא מתוארת נביא בדוגמת אדם היושב על הכסא, הרב המגיד מבאר שבמילה "כסא" ישנה
משמעות של "כיסוי", שהוא יתברך מכסה שם, כלומר, מדובר בכך האלוקי
המסתיר על אור ה' כך שביכולתו לרדת גם לעולמות הנבראים. ומבאר
ה'צמח צדק'⁸¹ ד'כסא' (מלשון פסוי) משמעותו הרוחנית הוא ה'פרסא' שמהותה היא כח ההסתרה בו משתמש הקדוש
ברוך הוא על מנת לאפשר את התגלותו למטה מעולם האצילות, אשר הוא
דגמת הרב שלצורך הסכרת רעיון עמוק לתלמיד קטן ישנו ה'משל' שמכסה
ומסתיר⁹⁰ על השכל העמוק שבתוכו. וצריך להבין, דכיון שהחבור דאור
אין-סוף עם האדם הוא על-ידי כמה צמצומים

וקצוות, הקצה והקו הימני הם הספירות הקשורות במידת החדש וההשפעה,
הקצה והקו השמאלי הם הספירות הקשורות במידת הדין והגבורה והקצה
והקו האמצעי הם הספירות המאחדות ומשלבות ביניהם הקשורות במידת
התפארת. וגם לפי שעשור ספירות הם בדרך כלל (= בצורה כללית)
בדוגמת מחשבה דבור ומעשה, הספירות העליונות הינם בדוגמת המחשבה שהיא
הקצה העליון הקשור למעלה מעלה, התחתונות הינם בדוגמת המעשה שהוא הקצה
התחתון הקשור ביכולת הפעולה למטה מטה, וביניהם הספירות המאחדות
ומשלבות בין מעלה ומטה בדוגמת הדיבור המחבר בין עולם המחשבה
והמעשה, שלוש מדרגות אלה רמוזות באותיות המרכיבות את המילה
"אדם" א' ד' מ"ם ה' הא' רמוזות על רוממות המחשבה והאותיות ד ה
הם ראשי התיבות של המילים דיבור ומעשה. ואדמו"ר ה'צמח צדק' מקשר
זה עם ענין ג' בחינות אדם. ולכאורה הפונה היא, דזה שג' האותיות
אד"ם רומזים על מחשבה דבור ומעשה, הפונה בזה היא לא רק לג' הבחינות
מחשבה דבור ומעשה שבעשור ספירות דאצילות עצמם, שהם בחינת אדם
אחד, אלא גם לג' בחינות אדם שונות. בהתגלותן של הספירות ישנן
מדרגות שונות, תחילת התגלותן היא למעלה מעלה מעולם האצילות, ולאחר
מכן יורדות למטה יותר עד שמתאפשרת התגלותן בעולם האצילות. באופן
כללי מדובר בשלוש מדרגות, כלומר בשלוש מדרגות של "אדם" הנקראות
בשם "בריא-ה-יצירה-עשיה הכלליים" (הנקראות בלשון הקבלה "אדם-קדמון",
עתיק ואריך", "ואצילות")⁸⁶, שהם גם כן דגמת מחשבה דבור ומעשה⁸⁷.
הסכרת הדברים: כאשר מדובר אודות מציאות העולמות, ישנם "עולמות האין סוף" וישנם "עולמות
הנבראים". עולמות האין סוף עם היות שהם אחרי הצמצום הראשון אך הם
למעלה ממציאות הנבראים. ענינים של עולמות האין סוף הוא המדרגות

הובא ביהל אור שם. (85) ראה לקו"ת בהעלותך לא, ג. (86) ראה בארוכה ד"ה להבין מ"ש בע"ח שיש ג' בחי' אדם להצ"צ – נדפס באוה"ת בלק ע' תתקסב ואילך. אוה"ת ענינים ע' עז ואילך. (87) ראה בארוכה לקו"ת אחרי כה, סע"ד ואילך (בענין ב"ע הפרטיים). (88) לשון אדה"ז בתניא פמ"ט (סט, רע"א). אלא שבתניא שם מדבר בענין ב"ע הפרטיים. (89) יחזקאל א, כו. (90) משא"כ הצמצומים שלפני הפרסא אינם מסתירים. ולכן באצילות, אלקות הוא בגילוי אלא שהגילוי הוא בצמצום. וראה תו"א וירא יד, ב.ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְכִמְהָ צִמְצוּמִים וְגַם עַל־יְדֵי פְרָסָא אֲשֶׁר מִכָּךְ מוֹבֵן עַד כִּמְהָ רְחֹק
2 הָאֵדָם הַגִּשְׁמִי הַנִּמְצָא בְּסוֹף הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת כּוֹלֵם מֵאוּר אֵין סוֹף בְּרוּךְ
3 הוּא, אֵיךְ שֵׁיף שֶׁהָאֵדָם עַל־יְדֵי עֲבוּדָתוֹ יִמְשִׁיף גְּלוּי שֶׁל אוֹר
4 אֵין סוֹף בְּעִצְמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַצְמָצוּם.

5 יו"ד) וְהַעֲנִין הוּא, דְּכֵתִיב⁹¹ "וַעֲבַדְתֶּם אֶת
6 הוֹי' אֱלֹהֵיכֶם", וַיְמַדִּיק²
7 אֲדָמוֹר מֵהָר"ש⁹²,
8 דְּעִנֵּן וּמִשְׁמַעוֹת הַמוֹשֵׁג
9 "עֲבוּדָה" הוּא תִקּוֹן⁴
10 וְיִשְׁרוֹת מִה שֶׁהָעֶבֶד עוֹבֵד
11 וּמִתְקֵן לָרְבוֹ כְּלוֹמֵר הַמוֹשֵׁג
12 "עֲבוּדָה" שִׁיךְ רַק כְּלָפִי אֲדוֹן
13 כֹּה שֵׁישׁוֹן מִשְׁהוּ שֶׁהוּא זָקוּק לֹ
14 אוֹ חֶסֶר לוֹ וְהַעֲבַד בָּא וּמִשְׁלִימוֹ,⁹
15 וְכִינֵן שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ הוּא
16 שְׁלִימוֹתָא דְּכָלָא⁹³
17 (=שְׁלִימוֹת הַכֹּל), אֵיךְ שֵׁיף
18 עֲנִין הַ"עֲבוּדָה" בְּנוֹגֵעַ
19 לְמַעְלָה כְּלָפִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
20 הוּא. וּמִבְּאֵר⁹⁴ אֲדָמוֹר
21 מֵהָר"ש, דְּבִאֲמַת אֵין שֵׁיף
22 לּוֹמֵר שֶׁהָעֲבוּדָה שֶׁל הָאֵדָם
23 בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיא צִרְף
24 "גְּבוּהָ" עַל־דִּרְךָ שְׁרוֹת
25 הָעֶבֶד לָרְבוֹ, אֲלֵא כֹל
26 מִשְׁמַעוֹת עֲבוּדַת הָאֵדָם הִיא רַק
27 מִפְּנֵי שֶׁכֵּן עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ
28 יִתְבָּרֵךְ, שִׁיתְּאֹהִי לְהִיֹּת
29 לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים,²²
30 וְתַאוּתוֹ הִיא שְׂדֵה יְהוָה עַל־
31 יְדֵי עֲבוּדַת הָאֵדָם.
32 וּמִבְּאֵר שֵׁם, שְׁמִיכִין שֶׁעֲבוּדַת

34 הָאֵדָם כְּשֶׁלְּעִצְמָה אֵינָהּ "תּוֹפֶסֶת מְקוֹם" כְּלָפִי מַעְלָה, לִכֵּן עֵיקַר הַדָּגֶשׁ בְּעֲבוּדַת
35 הָאֵדָם הוּא לֹא כֹל כֵּךְ עַל פְּרִטֵּי הַדְּבָרִים אֲלֵא דְּעֵקֶר עֲנִין הַ"עֲבוּדָה"
36 הוּא כְּשֶׁעוֹשֶׂה הָאֵדָם דְּבַר שֶׁהוּא הִפָּךְ רִצּוֹנוֹ, עֲבוּדָה זוֹ נִקְרָא כֵּאמֹר
37 בְּסֵעִף ב' בִּשְׁם אֲתַכְפִּיא שֶׁהָאֵדָם "מְכוּפָּה" אֶת יִצְרוֹ. וְכִדְאִיתָא (=וְכִמְהוּ
38 שְׁמוּבָא) בְּגִמְרָא⁹⁵ עַל הַפְּסוּק⁹⁶ "וְשִׁבְתֶּם וְרִאיתֶם גו' בֵּין
39 עוֹבֵד אֱלֹהִים לְאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוּ", הַגְמָרָא מִסְבִּירָה שְׁשֵׁתִי הַדְּמוּיוֹת,
40 "עוֹבֵד אֱלֹהִים" ו"שֹׁלָא עֲבָדוּ" הַיָּנִים צִדִּיקִים גְּמוּרִים, "עוֹבֵד אֱלֹהִים" הוּא
41 הַחֹחֵר עַל תַּלְמוּדוֹ מֵאֵה וְאַחַת פְּעָמִים, לְעוֹמֶת הַ"שֹׁלָא עֲבָדוּ" שֶׁהוּא הָאֵדָם

42 הַחֹחֵר עַל תַּלְמוּדוֹ מֵאֵה פְּעָמִים בְּלִבְדוּ. מִסְבִּיר עַל כֵּךְ אֲדָמוֹר הִזְקֵן
43 דְּכִשְׁשׁוֹנָה פְּרָקוֹ (=כֵּאשֶׁר חֹחֵר עַל תַּלְמוּדוֹ) מֵאֵה פְּעָמִים בְּלִבְדוּ
44 נִקְרָא "לֹא עֲבָדוּ" כִּי לְמוֹד תַּתּוֹרָה שֶׁלוֹ הוּא כְּפִי הִרְגִּילוֹת
45 שֶׁל הָאֵדָם וְלֹא יוֹתֵר, (שְׁבִימִיָּהם, בְּתַקּוּפַת הַמִּשְׁנָה וְהַגְמָרָא הִזְהָ

46 הִרְגִּילוֹת לְשָׁנוֹת (=לִשְׁנֵן
47 וְלַחֲזוֹר) כֹּל פְּרָק מֵאֵה
48 פְּעָמִים), וְכִשְׁשׁוֹנָה פְּרָקוֹ
49 מֵאֵה פְּעָמִים וְאַחַד, כְּלוֹמֵר
50 הָאֵדָם עוֹשֶׂה פְּעוּלָה שִׁישׁ בָּה
51 שְׁנֵי הִרְגִּילוֹת, שׁוֹ מוֹהוּתָה
52 שֶׁל עֲבוּדַת הָאֲתַכְפִּיא, אוֹי
53 נִקְרָא הָאֵדָם עוֹבֵד אֱלֹהִים.
54 וְזֵהוּ גַם שֶׁהַמִּשְׁמַעוֹת
55 הַפְּנִימִית שֶׁל הַמִּילָה
56 "עֲבוּדָה" הוּא מְלִשׁוֹן
57 "עוֹרוֹת עֲבוּדִים" כְּלוֹמֵר
58 שֶׁהַמִּילָה "עֲבוּדָה" קִשּׁוּרָה
59 בְּמַלְאכַת "עִיבוּד" בְּדוּגְמַת עִיבוּד
60 עוֹרוֹת הַבְּהֵמָה לְצוּרֵךְ הַפִּיכָתָם
61 לְקַלֵּף וְכִדּוּמָה, כִּי עֲבוּד
62 עוֹרוֹת הוּא עַל־יְדֵי
63 שְׁדוּרְכִים אוֹתָם⁹⁷ אֲשֶׁר יֵשׁ
64 בְּכֵן מִשְׁמַעוֹת שֶׁל בִּטּוֹל
65 "יִשׁוּתָם", כִּמוֹ כֵּן עֵיקֶר עֲנִיָּה
66 שֶׁל עֲבוּדַת הָאֵדָם הִיא יִצִּיאָתוֹ
67 מִרְגִּילוֹתוֹ הַקִּשּׁוּרָה בְּפְעוּלָה
68 שֶׁהִיא נִגַּד רִצּוֹנוֹ. וְזֵהוּ
69 הַיִּתְרוֹן הַקִּיִּים בְּעֲבוּדָה
70 דְּאֲתַכְפִּיא לְגִבִּי אֲתַהֲפִכָא
71 בְּכֵן שֶׁעֵיקֶר עֲנִין הַ"עֲבוּדָה" קִיִּים
72 בִּאִיתַכְפִּיא דּוּוּקָא. כִּי עֲנִין
73 הַעֲבוּדָה הוּא שְׁמִיגָע
74 עֲצָמוֹ נִגַּד טְכָעוֹ⁹⁸. כִּי

75 לְמִירוֹת מַעְלָתָה שֶׁל עֲבוּדַת הַ"אֲתַהֲפִכָא" שֶׁהִיא יְכוּלַת הַפִּיכָת כֹּחַ הַיִּצֵּר הָרַע
76 לְטוֹב, הָרִי לְאַחַר שֶׁהָאֵדָם הִפָּךְ אֶת רִצּוֹנוֹתָיו לְטוֹב נִשְׁאֵר הוּא בְּטַבְעוֹ הַחֲדָשׁ
77 וְאֵינָנו מְבַטֵּל עֲצָמוֹ. מֵה שֶׁאֵין כֵּן כֹּל מוֹהוּתָה שֶׁל הַ"אֲתַכְפִּיא" זוֹ הִ"יִּצִּיאָה
78 מִעֲצָמוֹ". וּמִבְּאֵר שֵׁם בְּמֵאמֵר שֶׁל אֲדָמוֹר מֵהָר"ש, שְׂדֵהוּ גַם הַמַּעְלָה
79 שְׁבַעֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה לְגִבִּי עֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים, כִּדְאִיתָא (=כִּמוֹ שְׁמוּבָא)
80 בְּתַנְאֵי דְּבִי־אֱלִיהוּ⁹⁹ בְּנוֹגֵעַ לָמָּה שֶׁנִּדְרַשׁ מִכְּעַל־תְּשׁוּבָה, שֶׁאֵם
81 הִזְהָ רִגִּיל לְקָרוֹת דָּף אַחַד יִקְרָא ב' דְּפִים, לְשָׁנוֹת פְּרָק אַחַד
82 יִשְׁנָה ב' פְּרָקִים.

(91) מִשְׁפָּטִים כג, כה. (92) בַּהֲמִשְׁךְ מִים רַבִּים תִּרְל"ו פפ"ו (ע' צא). (93) רָאָה תְּקוּ"ו בַּהֲקִדְמָה ("פֶּתַח אֱלִיהוּ") יז, ב. עֲבוּדַת הַקְדוּשָׁה
ח"א פ"ח. (94) שֵׁם פ' צ (ע' צה"ו). (95) חֲגִיגָה ט, ב. (96) מֵלָאכִי ג, יח. (97) רָאָה עֲד"ו ד"ה כִּימִי צִאתָךְ הַתְּשׁוּבָה ("תו"מ סה"מ נִסְכֵּן
ס"ע קֶסֶט) ס"א. (98) רָאָה גַם אֲגַה"ק ס"ב (ק"ח, א וְאֵילֶךְ) "לִשׁוֹן עֲבוּדָה אֵינוֹ נּוֹפֵל אֲלֵא עַל דְּבַר שֶׁהָאֵדָם עוֹשֶׂה בִּיגִיעָה עֲצוּמָה
נִגַּד טַבְעוֹ נִפְשׁוֹ". (99) כֵּן נִסְמָן גַּם בִּאֲגַרְתָּ הַתְּשׁוּבָה פ"ט. וְרָאָה וִיק"ר (פכ"ה, א), הוֹבָא בְּרֵאשִׁית חֲכָמָה שֶׁעַר הַתְּשׁוּבָה פ"ג נד"ה

שבת קודש ומוצאי שבת קודש פרשת בשלח, י"א שבט, ה'תשל"א

כז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיֵּשׁ לַהֹוֹסִיף¹⁰⁰, דְּמָזָה שְׁכָתִיב "וַעֲבַדְתֶּם אֶת הָוִי" (אֱלֹקִיכֶם) כְּלוֹמַר מִכָּן שֶׁבִפְסוּק מִזְכָּר לֹא רָק שֵׁם "אֱלֹקִים" הַמִּבְטָא
2 אֶת הַתְּגִלּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּפִי שֶׁהָיָה לְאַחֵר רִיבֵי צִמְצוּמִים, אֲלֹא
3 מִזְכָּר גַּם שֵׁם "הוֹי" הַמִּבְטָא אֶת הַתְּגִלּוֹתָיו שֶׁל אֹרֶן אֵין סוּף הַבְּלִי גָבוּל,
4 מוֹכֵן שְׁכַעֲקוּת כֵּן שֶׁנִּתְּאָוָה
5 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעַבְדוּת הָאָדָם
6 לִכְן הָעֲבֹדָה (הַשִּׁירוֹת)
7 הָיָה נִוְגַעַת לֹא רָק לְשֵׁם
8 "אֱלֹקִים", הַמִּבְטָא אֶת
9 מִדְרִיגַת אֹרֶן הַמִּמְלָא¹⁰¹
10 הַקְשׁוֹר עִם הַצִּמְצוּמִים הַשְּׁנוּיִם,
11 אֲלֹא גַם נִוְגַעַת לְשֵׁם
12 "הוֹי", הַמִּבְטָא אֶת מִדְרִגַת
13 אֹרֶן הַסּוֹכֵב¹⁰¹ הַקְשׁוֹר
14 בְּגִילּוֹי אֹרֶן אֵין סוּף הַבְּלִי גָבוּל.
15 וְלַהֹוֹסִיף, דְּעַל-פִּי מָה
16 שְׁכָתִיב הַרְמֵב¹⁰²
17 שֶׁהַתּוֹרָה נִכְתָּבָה שֶׁבִּכְתָּב נִכְתָּבָה
18 בְּסִגְנוֹן דְּשְׁלִישִׁי
19 הַמְדַּבֵּר¹⁰³ [כְּלוֹמַר לֹא בְּגוֹף
20 רִאשׁוֹן הַמְדַּבֵּר וּמִסְפָּר עַל עֲצוּמָה,
21 שֶׁאִם הָיָה צָרִיךְ לְהִיכַתֵּב "וְאִדְבַר
22 אֶל מֹשֶׁה", וְלֹא בְּגוֹף שְׁנִי
23 הַמִּסְפָּר אִדּוּת מִה שֶׁמְדַבְּרִים
24 וּמִסְפָּרִים לוֹ, שֶׁאִם הָיָה צָרִיךְ
25 לְהִיכַתֵּב "וְיִדְבַר ה' אֵלַי", אֲלֹא
26 הַתּוֹרָה נִכְתָּבָה בְּגוֹף שְׁלִישִׁי
27 נִסְתָּר וּמִסְפָּר וּמְדַבֵּר עַל
28 הַתְּגִלּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
29 אֶל מֹשֶׁה כְּמוֹ "וְיִדְבַר הוֹי"
30 אֶל מֹשֶׁה¹⁰³, וְיִדְוֹעַ
31 דְּשְׁלִישִׁי הַמְדַּבֵּר¹⁰³ לְהִיוֹתוֹ
32 נִסְתָּר לִכְן הוּא עֲצוּמָת אֹרֶן
33 אֵין-סוּף שְׁלִמְעֵלָה גַם מִהַתְּגִלּוֹת הַקְשׁוּרָה בְּשֵׁם הוֹי, לְפִי זֶה יֵשׁ
34 לֹמַר, דְּזֶה שֶׁהִמְצִינָה "וַעֲבַדְתֶּם אֶת הוֹי" הוּא נִאֲמָר בַּתּוֹרָה
35 בְּסִגְנוֹן שֶׁל גּוֹף שְׁלִישִׁי הַמְדַּבֵּר "וְיֹאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי
36 יִשְׂרָאֵל... וְעַבַּדְתֶּם אֶת הוֹי" אֱלֹקִיכֶם הוּא מִפְּנֵי שְׁעִנְיָן הָעֲבֹדָה
37 נִוְגַעַת גַּם לְעֲצוּמָת אֹרֶן אֵין-סוּף. וְעַל-פִּי-זֶה הַפְּרוּשׁ שֶׁל
38 "וַעֲבַדְתֶּם אֶת הוֹי" אֱלֹקִיכֶם הוּא, שְׁעַל-יְדֵי "וַעֲבַדְתֶּם"
39 דְּוִוָקָא, כְּלוֹמַר "אֲתַפְּכִיָּא", נִמְשָׁךְ וּמִתְּגַלָּה בְּעוֹלָם הַגִּלּוֹי שֶׁל אֹרֶן אֵין

41 סוּף בְּרוּךְ הוּא הִרְמוּז בְּשֵׁם "הוֹי" הַמִּזְכָּר בִּפְסוּק, שֶׁהוּא אֹרֶן
42 הַסּוֹכֵב. וְיִתִּירָה מִזֶּה, הַמְשָׁכָת הַגִּלּוֹי דְּהוֹי עִם הִיוֹתָהּ מִלְּמַעְלָה
43 מִלְּמַעְלָה, הָיָה חֹדֶרֶת וּמֵאִירָה בְּפִנְיָמִיּוּת, וְעַד שֶׁ"הוֹי" הוּא נִעֲשֶׂה
44 "אֱלֹקִיכֶם", כֹּאמֹר שֵׁם "אֱלֹקִים" קְשׁוֹר בִּכְח וּבִחִיּוֹת שֶׁל הַעוֹלָמוֹת, אֲשֶׁר
45 בְּדֶרֶךְ כָּלל מְדוּבָר בִּכְח וּבִחִיּוֹת
46 מִצְּמִצְמִים וּמוֹגְבָלִים, וּפִירוּשׁ
47 הַמִּלִּים "הוֹי" אֱלֹקִיכֶם הוּא
48 שֶׁמְדַרְגַּת הָאֹרֶן הַבְּלִי גָבוּל הִיא
49 הִיא נִעֲשִׂית כְּחָכָם
50 וְחִיּוּתָכֶם¹⁰⁴, יְחִיד
51 וְהַתְּאֲחָדוּת "סוֹכֵב"
52 וְ"מִמְלָא". וְעַל-יְדֵי-זֶה
53 שֶׁמִּתְּחַבְּרִים וּמִתְּאֲחָדִים שְׁתֵּי
54 הַצּוּרוֹת שֶׁל גִּילּוֹי אֹרֶן ה', הַבְּלִי
55 גָבוּל וְהַגְּבוּל, (הַרְמוּזִים בְּשִׁמּוֹת
56 הוֹי וְאֱלֹקִים) הֵנָּה נִמְשָׁךְ גַּם
57 הַגִּלּוֹי דְּעֲצוּמָת אֹרֶן אֵין-
58 סוּף (שְׁלִישִׁי הַמְדַּבֵּר)
59 שְׁלִמְעֵלָה גַם מִהוֹי
60 (סוֹכֵב). וַיֵּשׁ לֹמַר,
61 שֶׁהַקְּבִלָּה שֶׁל הַשְּׁמוֹת הַשְּׁנוּיִם
62 לְמִדְרַגּוֹת הַקִּיּוּמוֹת בְּאֹרֶן אֵין סוּף
63 הִיא: דְּהוֹי שְׁהוּא מִבְטָא
64 אֹרֶן כֹּה שֶׁהוּא בְּגִדָּר
65 (=בְּתַבְּנִית) שֶׁל "גִּלּוֹי" אֲלֹא
66 שְׁהוּא לְמַעְלָה מִהַגְּבוּל שֶׁל
67 הַעוֹלָם¹⁰⁵, הוּא בְּכָלְלוֹת,
68 הָאֹרֶן שְׁלִפְנֵי הַצִּמְצוּמִים
69 וּמְדוּבָר אִדּוּת הָאֹרֶן שְׁגַם לְפָנֵי
70 הַצִּמְצוּמִים הָאֵיר בְּגִלּוֹי,
71 וְדִרְגַּת שְׁלִישִׁי הַמְדַּבֵּר
72 שְׁלִמְעֵלָה גַם מִשֵּׁם הוֹי
73 הוּא (בְּכָלְלוֹת) עֲצָם
74 הָאֹרֶן, כְּלוֹמַר, אוֹתָהּ מִדְרִיגָה בְּאֹרֶן ה' שְׁגַם לְפָנֵי הַצִּמְצוּמִים לֹא הָיָה
75 בְּגִלּוֹי.
76 וּבְאֹרֶן הָעִנְיָן הָאֲמֹר (שְׁעַל-יְדֵי הָעֲבֹדָה דְּאֲתַפְּכִיָּא, שְׁנוּי
77 הָרִגִּילוֹת וְהַטְּבַע שֶׁל הָאָדָם, נִמְשָׁךְ הַגִּלּוֹי דְּהוֹי וְגַם הַגִּלּוֹי
78 דְּבַחֲיִנַת שְׁלִישִׁי הַמְדַּבֵּר) יֵשׁ לֹמַר עַל-פִּי מָה שְׁכָתִיב
79 לֹמַר עַל-פִּי מָה שְׁכָתִיב בְּתוֹרַת הָרֵב הַמְּגִיד הַנִּל בְּפְרוּשׁ
80 הַפְּתוּכָה⁸⁹ הַמִּתְאַר אֶת הַתְּגִלּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא ("וְעַל דְּמוֹת

למדנו (קי, ב). 100) בהבא לקמן, ראה בארוכה ד"ה לא תהי' משכלה תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' ריז ואילך). וש"נ. 101) סה"מ צ' סב, א. ובכ"מ. 102) בהקדמתו לפירושו על התורה. 103) דבאם משה אומר זה הול"ל וידבר הוי' אלי, ובאם הוי' אומר זה הול"ל דיברתי אל משה, ולשון וידבר הוי' אל משה הוא כשלישי המדבר. 104) ראה לקו"ת ר"פ ראה. 105) דהוי' הוא למעלה מהזמן וגדר העולם הוא (מקום וזמן) (שעהיוה"א פ"ז – פב, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפסא דמות) כמראה אדם", שהקב"ה הוא כמו מראה
2 אדם, מבאר הרב המגיד שהמילה "אדם" בפסוק זה מוסבת לא רק על
3 הקדוש ברוך הוא אלא גם על האדם הגשמי הנמצא למטה. ופירוש המילים
4 "כמראה אדם" הוא, שהקדוש ברוך הוא מתגלה ומראה את עצמו "כמראה",

5 כלומר בדוגמת המראה שהאדם

6 הגשמי מראה מלמטה. כמו
7 שנתעורר בו (בהאדם) 2
8 בן נתעורר אצלו יתברך
9 [ונכמו שכתוב¹⁰⁶ "ה'
10 צלף", שה' הוא כמו
11 הצל שצלף¹⁰⁷]. ולכן,
12 על-ידי שהאדם כופה
13 את עצמו לעשות כנגד
14 רצונו וטבעו, הרי הקדוש
15 ברוך הוא מתגלה גם כן באותה
16 מידה, שהמשכת הגלויים
17 דלמעלה היא לא כפי
18 הטבע שלהם. כלומר שגם
19 האור הבלי גבול שהגלוי
20 שלו מצד "טבעו" הוא
21 רק במדרגות העליונות היכולות
22 להכיל אותו שהם המדרגות
23 שלפני הצמצום (למעלה
24 מעולמות), בכל זאת הוא
25 יוצא מ"טבעו" ו"רגילותו"
26 ומאיר גם בעולם, ויתירה
27 מזו, שגם האור שמצד
28 "טבעו" הוא למעלה לא
29 רק מהעולם אלא למעלה גם
30 מ"גלוי" (גם מגלוי לפני
31 הצמצום) הנה גם הוא
32 נמשך בגלוי בעולם.

33 (יא) והנה ענין הנ"ל הוא
34 באור על זה שהגלויים
35 הכי נעלים הם "יוצאים מטבעם"
36 ונמשכים בעולם. אבל
37 צריך להבין איך יכול
38 העולם לקבל גלויים
39 נעלים, שהם למעלה
40 ממנו באין-ערוך, ולא
41 יתבטל ממציאותו.

42 והנה אף שהאור שלא האיר גם לפני הצמצום הוא
43 אור נעלה יותר מהאור שהיה ממלא מקום
44 החלל, מכל-מקום, דיוק הנ"ל [דהצמצום שממנו נתהוו
45 העולמות, וגלוי האור שקדם הצמצום הם שני הפכים],
46 הוא בעקר בנוגע להאור שהיה ממלא מקום החלל.
47 וכמו שמבאר אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן בהמשך
48 תער"ב¹⁰⁸ החלוק בין פעלת הצמצום באור הגבול
49 (שרש הממלא) ופעלת הצמצום באור הבלי-גבול
50 (שרש הסובב), דפעלת הצמצום באור הגבול היא
51 בהאור עצמו, שעל-ידי הצמצום בא במדה וגבול,
52 ופעלת הצמצום באור הבלי-גבול היא (לא בהאור
53 עצמו, אלא) שלא יאיר במקום החלל. וזהו

42 וביותר אינו מוכן,
43 דמציאות העולמות מצד
44 אחר, וגלוי האור שלפני
45 הצמצום מצד שני, (גם
46 גלוי האור שהיה ממלא

47 מקום החלל) הם שני הפכים שלכאורה אינם יכולים לעמוד ביחד,
48 כמובן מזה שההתהוות דמציאות העולמות היא אפשרית
49 דוקא מסלוק האור שלפני הצמצום, ואם כן איך יכולים הם
50 לקבל גלוי האור שקדם הצמצום.

51 והנה אף שהאור שלא
52 האיר גם לפני הצמצום,
53 הוא אור נעלה יותר
54 מהאור שהיה ממלא
55 מקום החלל, מכל-
56 מקום, דיוק הקושי הנ"ל
57 [שנקודתה היא דהצמצום
58 שממנו נתהוו העולמות
59 מצד אחד, וגלוי האור
60 שקדם הצמצום מצד שני
61 הם שני הפכים], הוא
62 בעקר בנוגע למדרגה
63 התחתונה הקיימת באור אין סוף
64 שהיא האור שהיה ממלא
65 את מקום החלל. וכמו
66 שמבאר אדמו"ר
67 (מהורש"ב) נשמתו-עדן
68 בהמשך תער"ב¹⁰⁸ אודות
69 החלוק בין פעלת
70 הצמצום שנגרמה ב"אור
71 הגבול" (שהוא האור שהיה
72 ממלא את מקום החלל שהוא
73 השרש של "אור הממלא")
74 ובין פעלת הצמצום
75 שנגרמה ב"אור הבלי-
76 גבול" (שהוא למעלה מהאור
77 שהאיר במקום החלל שהוא
78 השרש של "אור הסובב"),
79 דפעלת הצמצום שנגרמה
80 באור הגבול היא בהאור
81 עצמו, שעל-ידי הצמצום
82 האור עצמו בא במדה
83 וגבול, ולעומת זאת פעלת
84 הצמצום שנגרמה באור
85 הבלי-גבול היא (לא שינוי
86 בהאור עצמו, אלא רק)
87 שלא יאיר במקום החלל.

88 (יא) והנה ענין הנ"ל הוא
89 באור על זה שהגלויים
90 הכי נעלים הם "יוצאים מטבעם"
91 ונמשכים בעולם. אבל
92 צריך להבין איך יכול
93 העולם לקבל גלויים
94 נעלים, שהם למעלה
95 ממנו באין-ערוך, ולא
96 יתבטל ממציאותו.

97 והנה אף שהאור שלא האיר גם לפני הצמצום הוא
98 אור נעלה יותר מהאור שהיה ממלא מקום
99 החלל, מכל-מקום, דיוק הנ"ל [דהצמצום שממנו נתהוו
100 העולמות, וגלוי האור שקדם הצמצום הם שני הפכים],
101 הוא בעקר בנוגע להאור שהיה ממלא מקום החלל.
102 וכמו שמבאר אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן בהמשך
103 תער"ב¹⁰⁸ החלוק בין פעלת הצמצום באור הגבול
104 (שרש הממלא) ופעלת הצמצום באור הבלי-גבול
105 (שרש הסובב), דפעלת הצמצום באור הגבול היא
106 בהאור עצמו, שעל-ידי הצמצום בא במדה וגבול,
107 ופעלת הצמצום באור הבלי-גבול היא (לא בהאור
108 עצמו, אלא) שלא יאיר במקום החלל. וזהו

106 תהלים קכא, ה. 107 תו"א מקץ לו, ג (הובא באוה"ת לתהלים שם ע' שנט). 108 ח"ב ע'
תקכו ואילך. וראה שם ס"ע תתקלד ואילך.

שבת קודש ומוצאי שבת פרשת בשלח, י"א שבט, ה'תשל"א

כט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶהוּ כְּמוֹ שֶׁמִּבּוֹאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר שֶׁהִתְעַלְמִית דָּאוֹר הַבְּלִי-גָבוֹל
2 הִיא (לֹא שֶׁנִּתְעַלְמָה תוֹף הָעֵלֶם הַצְּמָצוֹם, כְּלוּמָר אֵין זֶה שְׁחוּשׁ
3 הַצְּמָצוֹם מִסְתִּיר עֲלָיו, שֶׁהִרְי אֵין בִּיכּוּלָתוֹ שֶׁל הַצְּמָצוֹם לִהְיוֹת לְגָבוֹל (אֵלָא)
4 שֶׁעָלָה וְנִתְעַלְמָה וְנִכְלָל בְּמִקּוּרָו שֶׁהוּא עֲצֻמּוֹת אֵין סוֹף מִמֶּשׁ, דְּעִנְיָן
5 ה"התעלמות במקורו"

6 הוּא זֶה שְׁאִינוּ מְאִיר 1
7 בְּמִקּוֹם הַחֲלָל, אָבֵל 2
8 בְּהָאוֹר עֲצָמוֹ לֹא נַעֲשֶׂה 3
9 שְׁנוֹי נְעִל-דְּרָךְ הַמִּבְאֵר 4
10 בְּמִקּוֹם אַחֵר¹⁰⁹ דְּבָאוֹר 5
11 הַבְּלִי-גָבוֹל לֹא יִהְיֶה 6
12 צְמָצוֹם מִמֶּשׁ וְרַק "נִגְעַ" 7
13 בּוֹ הַצְּמָצוֹם מִשְׁמַעוּתָהּ שֶׁל 8
14 "נִגְעִי" זֶה אֵינֶנּה בְּמִהוּת הָאוֹר 9
15 עֲצָמוֹ אֵלָא רַק שִׁיחּוּר וְיִתְכַלל 10
16 בְּמִקּוּרָו]. וְיִתִּירָה מִזֶּה, 11
17 שְׁגָם פְּעֻלָּה זֶה שֶׁל הַצְּמָצוֹם 12
18 בְּאוֹר הַבְּלִי-גָבוֹל שְׁאִינוּ 13
19 מְאִיר בְּגִלּוּי בְּמִקּוֹם 20
21 הַחֲלָל, הַשְּׁלֵכָה שֶׁל כֵּךְ הוּא 22
23 רַק בְּנוֹגֵעַ לְהַעֲלֹמּוֹת 24
25 (בַּעֲקֻבּוֹת הַצְּמָצוֹם נִגְרַם שְׁאוֹר 26
27 הַבְּלִי גָבוֹל אֵינוֹ נִרְגָּשׁ 28
29 בְּהֵם), וְלֹא בְּנוֹגֵעַ 30
31 לְהָאוֹר. כְּלוּמָר, מִבְּחִינַת אוֹר 32
33 הַבְּלִי גָבוֹל, הוּא נִשְׁאָר בְּאִי- 34
35 מוֹגְבָלוֹתוֹ גַּם אַחֲרֵי הַצְּמָצוֹם 36
37 וְשְׁנֵי עֲנִינִים בְּזֶה. עֵינֵן אֶחָד 38
39 הוּא: הָאוֹר הָאֱלּוּקִי נִמְצָא בְּכָל 40
41 מִקּוֹם כְּמִקּוּרָם, דְּבַר הַמִּתְבָּטֵא 42
43 בְּכֵךְ שֶׁלִּמְרוֹת שֶׁהִעֲלֹמּוֹת 44
45 הַנִּמְצָאִים בְּמִקּוֹם הַחֲלָל הֵם 46
47 מְרִיגִישִׁים כִּאִילוֹ הֵם מִצִּיאֹת 48
49 נִפְרֶדֶת מֵאוֹר ה', אֵךְ בְּאֵמֶת 50
51 מִצִּיאֹתָם מֵאוֹחֶדֶת וְכִלּוּלָהּ בּוֹ, 52
53 כְּלוּמָר כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אוֹדוֹת 54
55 הָאֵמֶת הָאֱלּוּקִית כִּפִּי שְׁהִיא 56
57 בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הִרִי גַם 58
59 עֲכָשׁוֹ (לֹא אַחֲרֵי הַצְּמָצוֹם) 60
61 הוּא מְאִיר בְּמִקּוֹם הַחֲלָל 62
63 בְּגִלּוּי מִמֶּשׁ, כְּמִבְאֵר 64
65 בְּכִמָּה מְקוֹמֹת¹¹⁰ נִקּוּדָה זֶה 66
67 קִשּׁוּרָה עִם הַיִּדּוּעַ שֶׁהַצְּמָצוֹם 68
69 הָרָאוּשׁוֹן עֲלָיו מְדַבֵּר הָאֲרִיז"ל 70
71 אֵינוֹ כְּפִשּׁוּטוֹ, כְּלוּמָר לֹא מְדוּבָר

שֶׁהִתְעַלְמִית דָּאוֹר הַבְּלִי-גָבוֹל הִיא (לֹא שֶׁנִּתְעַלְמָה תוֹף
הָעֵלֶם הַצְּמָצוֹם, אֵלָא) שֶׁנִּתְעַלְמָה וְנִכְלָל בְּמִקּוּרָו, דְּעִנְיָן
הִתְעַלְמִית בְּמִקּוּרָו הוּא זֶה שְׁאִינוּ מְאִיר בְּמִקּוֹם הַחֲלָל,
אָבֵל בְּהָאוֹר עֲצָמוֹ לֹא נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי נְעִל-דְּרָךְ הַמִּבְאֵר
בְּמִקּוֹם אַחֵר¹⁰⁹ דְּבָאוֹר הַבְּלִי-גָבוֹל לֹא יִהְיֶה צְמָצוֹם מִמֶּשׁ
וְרַק נִגְעַ בּוֹ הַצְּמָצוֹם]. וְיִתִּירָה מִזֶּה, שְׁגָם פְּעֻלָּה זֶה בְּאוֹר
הַבְּלִי-גָבוֹל שְׁאִינוּ מְאִיר בְּגִלּוּי בְּמִקּוֹם הַחֲלָל, הוּא רַק
בְּנוֹגֵעַ לְהַעֲלֹמּוֹת (שְׁאִינוּ נִרְגָּשׁ בְּהֵם), וְלֹא בְּנוֹגֵעַ
לְהָאוֹר. וְשְׁנֵי עֲנִינִים בְּזֶה. שְׁבִידִיעָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, גַּם עֲכָשׁוֹ
(לֹא אַחֲרֵי הַצְּמָצוֹם) הוּא מְאִיר בְּמִקּוֹם הַחֲלָל בְּגִלּוּי מִמֶּשׁ,
כְּמִבְאֵר בְּכִמָּה מְקוֹמֹת¹¹⁰. וְיִתִּירָה מִזֶּה, דְּכִינֵן שְׁלִגְבִּי
אוֹר הַבְּלִי-גָבוֹל אֵין הַצְּמָצוֹם מְעָלִים, הִרִי מִצַּד הָאוֹר
(הַבְּלִי-גָבוֹל) הוּא יָכוֹל לְהִיטֵת בְּגִלּוּי מִמֶּשׁ שְׁיִרְגָּשׁ גַּם
בְּהַעֲלֹמּוֹת. דָּאוֹר הַגָּבוֹל, כִּינֵן שְׁבּוֹ פְּעֻלַּת הַצְּמָצוֹם
שֶׁהִגְלוּי שְׁלוֹ בְּעוֹלָמּוֹת יִהְיֶה לְפִי עֲרֹךְ הַעוֹלָמּוֹת, לְכֵן,
קִשָּׁה כְּכִיכּוֹל¹¹¹ שֶׁיִּתְגַּלֶּה בְּעוֹלָמּוֹת כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּשִׁרְשׁוֹ
לְפָנֵי הַצְּמָצוֹם, כִּי שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלָה (פְּעֻלַּת הַצְּמָצוֹם
שֶׁהִיטָּה בּוֹ, וְהִגְלוּי שְׁלֹא כְּפִי הַסֵּדֶר שֶׁנִּקְבַּע עַל-יְדֵי
הַצְּמָצוֹם) הֵם שְׁנֵי הַפְּכִים. מִה-שְׁאִין-כֵּן אוֹר הַבְּלִי-
גָבוֹל, כִּינֵן שְׁלִגְבִּיָּה לֹא הִיטָּה פְּעֻלַּת הַצְּמָצוֹם, בְּכִדִּי
שֶׁיִּהְיֶה בְּגִלּוּי שְׁלֹא כְּפִי הַסֵּדֶר שֶׁנִּקְבַּע עַל-יְדֵי הַצְּמָצוֹם
(הֵינּוּ שֶׁהִגְלוּי שְׁלוֹ יִהְיֶה בְּאִפֶּן שְׁיִרְגָּשׁ גַּם בְּהַעֲלֹמּוֹת),
אֵין זֶה דְּבַר קִשָּׁה¹¹².

בַּהֲעֵדֶר חֹס וְשִׁלּוּם שֶׁל הָאוֹר הָאֱלּוּקִי, אֵלָא כָּל מִשְׁמַעוֹת הַצְּמָצוֹם הִיא רַק לְגַבִּי
הִרְגֵּשׁת הַנִּבְרָאִים, מִבְּחִינַת נִוְכָחוֹת הָאוֹר הָאֱלּוּקִי הוּא נִמְצָא בְּכָל מִקּוֹם
כְּמִקּוּרָם מִמֶּשׁ. וְהַעֲנִין הַשְּׁנִי הַקִּיִּים בְּכֵךְ שֶׁאוֹר הַבְּלִי גָבוֹל נִשְׁאָר בְּאִי-
מוֹגְבָלוֹתוֹ, הוּא יִתִּירָה מִזֶּה לֹא לְהַתְחַשֵּׁב בְּפַעּוֹת הַצְּמָצוֹם,
וְלִהְיוֹת בְּעוֹלָמוֹת גַּם
בְּהִרְגֵּשְׁתָם, דְּכִינֵן שְׁלִגְבִּי
אוֹר הַבְּלִי-גָבוֹל אֵין
הַצְּמָצוֹם מְעָלִים, הִרִי
מִצַּד הָאוֹר (הַבְּלִי-גָבוֹל)
הוּא יָכוֹל לְהִיטֵת בְּגִלּוּי
מִמֶּשׁ עַד כִּדִּי כֵךְ שְׁיִרְגָּשׁ גַּם
בְּהַעֲלֹמּוֹת. אִמְנֵם שׁוֹנָה
הַדְּבַר כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אוֹדוֹת אוֹר
הַגָּבוֹל דָּאוֹר הַגָּבוֹל, כִּינֵן
שְׁבּוֹ פְּעֻלַּת הַצְּמָצוֹם שְׁנוֹי
בְּעֵצֶם מִהוּתוֹ שֶׁהִגְלוּי שְׁלוֹ
בְּעוֹלָמּוֹת יִהְיֶה בְּמִדִּיָּה
וְהַגְבֵּלָה לְפִי עֲרֹךְ הַעוֹלָמּוֹת
וְלֹא יוֹתֵר, הוּא "קוֹבֵעַ" כְּכִיכּוֹל
בְּתַבְנִית הַשִּׁיכָּת לְגָבוֹל שֶׁל
הַעוֹלָמּוֹת, לְכֵן, קִשָּׁה
כְּכִיכּוֹל¹¹¹ שֶׁהוּא יִתְגַּלֶּה
בְּעוֹלָמּוֹת בְּאוֹתוֹ הָאוֹפֵן כְּמוֹ
שֶׁהוּא הִיא בְּשִׁרְשׁוֹ לְפָנֵי
הַצְּמָצוֹם, כִּי שְׁנֵי עֲנִינִים
אֵלָה (שֵׁם: מִצַּד אֶחָד הִיטָּה
מוֹגְבָל בַּעֲקֻבּוֹת פְּעֻלַּת
הַצְּמָצוֹם שֶׁהִיטָּה בּוֹ,
וּמִצַּד שְׁנֵי שִׁיחָה הִגְלוּי שֶׁל
שְׁלֹא כְּפִי הַסֵּדֶר שֶׁנִּקְבַּע
עַל-יְדֵי הַצְּמָצוֹם) הֵם
שְׁנֵי הַפְּכִים שֶׁאֵינֶם יָכוֹלִים
לְהַתְמַשׁ בִּיחֵד. מִה-שְׁאִין-
כֵּן כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אוֹדוֹת אוֹר
הַבְּלִי-גָבוֹל, כִּינֵן
שְׁלִגְבִּיָּה (=שְׁלִגְבִּי) לֹא
הִיטָּה פְּעֻלַּת הַצְּמָצוֹם
וְהוּא נִשְׁאָר בְּאִי-מוֹגְבָלוֹתוֹ, לְכֵן
בְּכִדִּי שֶׁהוּא יִהְיֶה בְּגִלּוּי
בְּעוֹלָמּוֹת שְׁלֹא כְּפִי הַסֵּדֶר
שֶׁנִּקְבַּע בְּהֵם עַל-יְדֵי
הַצְּמָצוֹם (הֵינּוּ שֶׁהִגְלוּי
שְׁלוֹ יִהְיֶה בְּאִפֶּן שְׁיִרְגָּשׁ
גַּם בְּהַעֲלֹמּוֹת), אֵין זֶה
דְּבַר קִשָּׁה¹¹².

109 רָאָה סֵה"מ תִּרְמ"ג ע' פ. הַמִּשְׁךְ תִּרְס"ו ע' קצד. וּבִכ"מ. 110 רָאָה
הַמִּשְׁךְ תִּעֲר"ב ח"ב ע' תִּתְקַפָּה. שֵׁם ע' תִּתְקַצָּב. סֵה"מ ה'תש"ד ע' 226.
וְעוֹד. 111) וְע"ד הַמִּבּוֹאֵר בְּכ"מ בְּעִנֵּין קִשָּׁה לְזוּוֹגֵן כְּקִרְיַעַת יֵם סוֹף
(סוּטָה ב, א. וּש"נ) כִּי בְּקִרְיָ"ס הִתְאַחֲדוּ שְׁנֵי הַפְּכִים (הַמִּשְׁךְ תִּעֲר"ב
שֵׁם ע' תִּתְקַכָּה). 112) וְהַמִּבּוֹאֵר שֵׁם שֶׁמִּצַּד הַגִּילּוּי דָּאוֹ"ס מִתְבָּטֵל
הָעוֹלָם מִמִּצִּיאֹתוֹ (כְּשֶׁאֵינוֹ כְּלִי לְהִגְלוּי) – הִרִי אוֹא"ס אֵינוֹ מוֹגְבָל
ח"ו גַּם בְּעִנֵּין זֶה. וְכִמוֹ בְּמִתֵּן תּוֹרָה "שֶׁהִי" גִּילּוּי אוֹא"ס מִמֶּשׁ לְמִטָּה
(וִירֵד הוּי' עַל הַר סִינִי) וְהַמִּטָּה הִי' בְּמִקּוֹמוֹ שֶׁלֹּא הִי' בּוֹ שׁוּם
הַזְּדִכְכוּת וְאֵעִפ"כ "לֹא נִתְבָּטֵל וְנִשְׁאָר בְּמִצִּיאֹתוֹ" כִּי "לְגַבִּי א"ס אֵין
שׁוּם דְּבַר מוֹנֵעַ וּמַעֲכֹב" (הַמִּשְׁךְ הַנ"ל ע' תִּתְקַלָּא).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהִנֵּה הַמְדוּבָר בְּהַמְשָׁךְ הַנִּלְשָׁל שֶׁל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדֹמֹ"ר הִרְשָׁ"ב אֹדוּת
2 הַחֲלִיטָה שֶׁבִּין אֹר הַגָּבֹל וְאֹר הַבְּלִי-גָבֹל הוּא בְּנוֹגֵעַ
3 לְהַמְשִׁכַת גָּלוּי הָאֹר. דְּהַמְשִׁכַת גָּלוּי אֹר הַגָּבֹל כְּמוֹ שֶׁהוּא
4 הִיא מֵאִיר בְּשֶׁרְשׁוֹ הוּא דְּבַר קָשָׁה, מֵהַשְׁאִינ־כֵּן הַמְשִׁכַת גָּלוּי
5 אֹר הַבְּלִי-גָבֹל. וְיֵשׁ

6 לֹמֶר, שֶׁעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
7 גַּם בְּנוֹגֵעַ לְזֶה שֶׁהָעוֹלָם
8 מְקַבֵּל גָּלוּי כֹּה שְׂאִינוֹ
9 בְּעֶרְכּוֹ. דְּבְנוֹגֵעַ לְגָלוּי
10 אֹר הַבְּלִי-גָבֹל, אֶפְשָׁר
11 שֶׁהָגָלוּי שָׁלוֹ בְּעוֹלָמוֹת
12 יִהְיֶה מִצַּד זֶה שֶׁהָאֹר
13 הוּא בְּלִי-גָבֹל, הֵגֵם
14 שֶׁהָעוֹלָמוֹת (מִצַּד עֲנִינִים)
15 אֵינָם "כְּלִים" לְהָגָלוֹי
16 שְׁלוֹ. וְעִיקַר הַשְׁאֵלָה וְהַדִּיּוּק
17 אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁהָעוֹלָם
18 יִקְבֹּל גָּלוּי שְׂאִינוֹ בְּעֶרְכּוֹ,
19 הוּא (שְׁאֵלָה זֹאת הִיא גַּם כֹּאשֶׁר
20 מְדוּבָר אֹדוּת אֹר הַבְּלִי הַגָּבֹל,
21 שֶׁהִיא כָּל זֶמֶן שֶׁהָעוֹלָם כְּשֶׁלְעֲצוּמוֹ
22 אֵינָנו יֹכֵל לְקַבֵּלוֹ וְאֵינוֹ "כְּלִי"
23 רְאוּי לֹ, עֲדִיין חֲסֵר בְּשִׁלְמוֹת
24 שֶׁל הַתְּגַלּוּת הָאֱלֹקִית, לְמִרּוֹת
25 שֶׁמִּצַּד הַיּוֹת אֹר זֶה בְּתִי מוֹגֵב
26 בִּיכּוּלָתוֹ לְהַתְּגַלּוּת גַּם בְּעוֹלָם.
27 אִמָּנִם שְׁאֵלָה זֹאת הִיא (בְּעֶקֶר)
28 בְּנוֹגֵעַ לְגָלוּי אֹר הַגָּבֹל.
29 דְּכִינֵן שְׁבָאוֹר זֶה פֶּעַל
30 הַצִּמְצוּם שֶׁהָגָלוּי שָׁלוֹ
31 בְּעוֹלָמוֹת יִהְיֶה לְפִי עֶרֶךְ
32 הָעוֹלָמוֹת, צָרִיךְ לְהִבִּין,
33 אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁהָעוֹלָם
34 יִקְבֹּל אֹר שְׂאִינוֹ בְּעֶרְכּוֹ.
35 וְהַסְבַּר הָעֲנִין הוּא,

36 כְּמִבְּאֵר בְּהַמְשָׁךְ הַנִּלְשָׁל¹¹³, שֶׁעַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה שֶׁל הָאָדָם
37 דְּאֶתְהַפֵּכָא חֲשׂוּכָא לְנוֹרָא (=שֶׁמֶהֱפֵךְ אֶת הַחוּשׁ לְאוֹר), לְמִרּוֹת
38 שֶׁהַחוּשׁ שְׁאוֹתוֹ הוֹפֵךְ הָאָדָם הוּא הַחוּשׁ הַנִּמְצָא בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי אֲשֶׁר הוּא
39 הַתְּחַתּוֹן שֶׁבְּעוֹלָמוֹת, אֵךְ עַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂית הַתְּהַפְכוּת גַּם שֶׁל הַחוּשׁ הָרָשׁוֹן,
40 כְּלוֹמֵר שֶׁמֶהֱפֵכִים אֶת חוּשֵׁךְ הַצִּמְצוּם לְאוֹר, מִשְׁמַעוּתָהּ שֶׁל הַתְּהַפְכוּת
41 זֹאת הִיא שֶׁמִּתְגַּלֶּה מִצִּיאָתוֹ הָאֱמִיתִית שֶׁל הַצִּמְצוּם, כְּלוֹמֵר מִתְגַּלֶּה שֶׁמִּשְׁמַעוּת
42 הַצִּמְצוּם הִינֵּה רַק לְגִבְיָנוּ מִצִּיאָתוֹ הַצִּמְצוּם אֵינָנו נִפְרֶדֶת מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
43 וְיִתְרִיהָ מוֹר, מִתְגַּלֶּה שְׁדוּקָא הַצִּמְצוּם קְשׁוֹר בְּכַח עֲלִיּוֹן יוֹתֵר שֶׁל עֲצֻמּוֹתוֹ ית'

עבודת האדם הנקראת בשם "אתהפכא" ו"אתהפכא" כמאמר ספר
הזוהר "בד אתהפכא סטרא אחרא אסתלק יקרא דקודשא-
ברוך-הוא בכולהו עלמין" (=כאשר נכפית הסטרא אחרא מתעלה אור
ה' בכל העולמות), הקושיא היא דבמאמר הזהר שמיא נאמר "בד
אתהפכא סטרא אחרא" כלומר מוכר רק סוג העבודה הנקרא בשם
"אתהפכא", שמשמעותה היא כפיית הרע בלבד ללא הפיכתו לטוב. ואילו
בבגוף המאמר "באתי לגני" אומר "אתהפכא ואתהפכא" כלומר
מוזכרת גם עבודת האתהפכא. ויש לומר הבאור בזה, כאמור, שלמות

וְהִנֵּה בְּהַמְשָׁךְ הַנִּלְשָׁל, הַחֲלִיטָה שֶׁבִּין אֹר הַגָּבֹל וְאֹר
הַבְּלִי-גָבֹל הוּא בְּנוֹגֵעַ לְהַמְשִׁכַת גָּלוּי הָאֹר.

דְּהַמְשִׁכַת גָּלוּי אֹר הַגָּבֹל כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּשֶׁרְשׁוֹ הוּא
קָשָׁה, מֵהַשְׁאִינ־כֵּן הַמְשִׁכַת גָּלוּי אֹר הַבְּלִי-גָבֹל. וְיֵשׁ
לֹמֶר, שֶׁעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא גַּם בְּנוֹגֵעַ לְזֶה שֶׁהָעוֹלָם מְקַבֵּל
גָּלוּי שְׂאִינוֹ בְּעֶרְכּוֹ. דְּבְנוֹגֵעַ לְגָלוּי אֹר הַבְּלִי-גָבֹל,
אֶפְשָׁר שֶׁהָגָלוּי שָׁלוֹ בְּעוֹלָמוֹת יִהְיֶה מִצַּד זֶה שֶׁהָאֹר הוּא
בְּלִי-גָבֹל, הֵגֵם שֶׁהָעוֹלָמוֹת (מִצַּד עֲנִינִים) אֵינָם כְּלִים
לְהָגָלוֹי. וְהַדִּיּוּק אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁהָעוֹלָם יִקְבֹּל גָּלוּי שְׂאִינוֹ
בְּעֶרְכּוֹ הוּא (בְּעֶקֶר) בְּנוֹגֵעַ לְגָלוּי אֹר הַגָּבֹל. דְּכִינֵן
שְׁבָאוֹר זֶה פֶּעַל הַצִּמְצוּם שֶׁהָגָלוּי שָׁלוֹ בְּעוֹלָמוֹת יִהְיֶה
לְפִי עֶרֶךְ הָעוֹלָמוֹת, צָרִיךְ לְהִבִּין, אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁהָעוֹלָם
יִקְבֹּל אֹר שְׂאִינוֹ בְּעֶרְכּוֹ.

וְהָעֲנִין הוּא, כְּמִבְּאֵר בְּהַמְשָׁךְ הַנִּלְשָׁל¹¹³, שֶׁעַל-יְדֵי
הָעֲבוּדָה דְּאֶתְהַפֵּכָא חֲשׂוּכָא לְנוֹרָא מְהִפְכִים
אֶת חוּשֵׁךְ הַצִּמְצוּם לְאוֹר, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂים הָעוֹלָמוֹת
(שְׁנִתְּהוּ מִהַצִּמְצוּם) כְּלִים לְגָלוּי אֹר נִעְלָה יוֹתֵר, הֵן
בְּנוֹגֵעַ לְגָלוּי אֹר הַגָּבֹל¹¹⁴ וְהֵן בְּנוֹגֵעַ לְגָלוּי אֹר הַבְּלִי-
גָבֹל, וְגַם גָּלוּי אֹר הַבְּלִי-גָבֹל מֵאִיר בְּהֵם בְּפִנְיָמוֹת.

(יב) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מֵהַ שִׁכְתוּב בְּהַמְאָמֵר
שֶׁעֲשִׂית הַדִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים הִיא עַל-
יְדֵי אֲתַכְפִּיא וְאֲתַהֲפִכָא כְּמִאֲמַר כֹּד אֲתַכְפִּיא סְטָרָא-
אַחְרָא אֲסִתְלַק יִקְרָא דְּקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא בְּכוּלָהוּ עֲלָמִין,
דְּכְמִאֲמַר הַזֶּהר שְׁמִיָּא נִאֲמַר כֹּד אֲתַכְפִּיא סְטָרָא-אַחְרָא
וּבְהַמְאָמֵר אֹמֵר אֲתַכְפִּיא וְאֲתַהֲפִכָא. וְיֵשׁ לֹמֶר הַבָּאוֹר

עבודת האדם הנקראת בשם "אתהפכא" ו"אתהפכא" כמאמר ספר
הזוהר "בד אתהפכא סטרא אחרא אסתלק יקרא דקודשא-
ברוך-הוא בכולהו עלמין" (=כאשר נכפית הסטרא אחרא מתעלה אור
ה' בכל העולמות), הקושיא היא דבמאמר הזהר שמיא נאמר "כד
אתהפכא סטרא אחרא" כלומר מוכר רק סוג העבודה הנקרא בשם
"אתהפכא", שמשמעותה היא כפיית הרע בלבד ללא הפיכתו לטוב. ואילו
בבגוף המאמר "באתי לגני" אומר "אתהפכא ואתהפכא" כלומר
מוזכרת גם עבודת האתהפכא. ויש לומר הבאור בזה, כאמור, שלמות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 החֲשֹׁךְ יִדְּי שֶׁהַחֲשֹׁךְ נִהְפָּךְ לְאוֹר נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן
48 הָאוֹר. דְּמִזֶּה מוֹכֵן, שֶׁהַמַּעֲלָה דְאַתְהֶפְכָּא הִיא לֹא רַק בְּנוֹגֵעַ
49 לְהַתְחַתֵּן (כלומר, מעלתה איננה רק בכך שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה
50 דְאַתְהֶפְכָּא נַעֲשֶׂה הַתְחַתֵּן כְּלִי), אֲלָא הִיא כַּמְעַלַת הָאוֹר הַמְּאִיר

51 מלמעלה שֶׁעַל־יְדֵי

52 אַתְהֶפְכָּא נַעֲשֶׂה גַם יִתְרוֹן

53 בְּהַתְחַתֵּן (יִתְרוֹן

54 הָאוֹר). וְאִילוּ בְּמִאֲמַר

55 הַזֶּהר שְׁמִיבִיא כּו' מְדוּבָר

56 אֲדוּת הַעֲבוּדָה שֶׁעַל יְדֵי נַעֲשִׂית

57 הַתְּגֻלּוֹת אֲדוּת אֵין סוֹף מִלְּמַעֲלָה

58 נֶאֱמַר "כִּד אֶתְּכַפֵּיא

59 סְטְרָא־אַחְרָא כּו'" כְּלוּמַר

60 מְדוּכַת עֲבוּדָה ה'אֶתְכַפֵּיא'

61 בְּלִבִּי. וְיֵשׁ לִזְמַר שֶׁהַסְּכֵרָה

62 בְּכָל זֶה הִיא, שֶׁלְּמִרּוֹת

63 שֶׁהַמִּשְׁכָּה שֶׁל הַתְּגֻלּוֹת

64 הַאֲלוּקִית מִלְּמַעֲלָה קְשׁוּרָה בְּשָׂתִי

65 הַעֲבוּדוֹת, 'אֶתְכַפֵּיא' ו'אֶתְהֶפְכָּא',

66 אֵךְ יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין הַתְּגֻלּוֹת

67 הַנִּמְשַׁכֶּת עַל יְדֵי כָל אַחַת

68 מִהַעֲבוּדוֹת הָאֲמֻרוֹת.

69 דְּהַתְחַתֵּן וְהַתְּגֻלּוֹת שֶׁל

70 אֲדוּת ה' שֶׁעַל־יְדֵי אֶתְכַפֵּיא

71 הִיא כַּמְדִּירָגָה כּוֹז שֶׁל הָאוֹר

72 הַאֲלוּקִי הַקְּשׁוּר ב'תְּבִנִית' שֶׁל

73 "גְּלוּי", אֲלָא שֶׁה'גְּלוּי"

74 עֲלִיו מְדוּבָר כֹּאן הִיא לְמַעֲלָה

75 מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת כַּמּוֹר

76 לְעִיל בְּסַעֲיָר ו' שְׁגַם כַּאֲשֶׁר מְדוּבָר אֲדוּת הָאוֹר הַאֲלוּקִי שֶׁלִּפְנֵי הַצְּמֻצוֹם, גַּם

77 הוּא קְשׁוּר ב'הַצְּטִירוֹת' תְּבִנִית שֶׁל 'אוֹר' ו'גְּלוּי' כִּיּוֹן שְׁאִינוֹ עֲצֻמוֹת מִמֶּשׁ,

78 אֲלָא שְׁמַכְל מְקוֹם מֵאֲחֵר שֶׁהוּא לְפָנֵי הַצְּמֻצוֹם לִכֵּן גַּם ה'תְּבִנִית' בַּה' מְצִטִּיר'

79 הָאוֹר הַאֲלוּקִי הִיא 'תְּבִנִית' שֶׁל בְּלִי גְבוּל וְלִכֵּן גַּם הַתְּגֻלּוֹת זֶה הִיא לְמַעֲלָה

80 מִמִּצִּיאוֹת הַעוֹלָמוֹת כְּשֶׁלְּעֻצְמָם. [הַתְּגֻלּוֹת זֶה בְּעוֹלָמוֹת הִיא עַל יְדֵי עֲבוּדָה

81 ה'אֶתְכַפֵּיא' דְּעַל־יְדֵי שֶׁהָאֲדָם עוֹשֶׂה כְּנֶגֶד טְבֵּעוֹ, עַל יְדֵי כֵךְ גַּם

82 הַמִּשְׁכָּת הַגְּלוּי הַאֲלוּקִי מִלְּמַעֲלָה הִיא לֹא כְּפִי הַטְּבַע שְׁלוֹ שֶׁל

83 הָאוֹר הַאֲלוּקִי בְּעֻצְמוֹ, וְדָבָר זֶה מִתְּבַטֵּא בְּכֵךְ שְׁגַם הָאוֹר שְׁלִמְעֵלָה

84 מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת (אֲשֶׁר אֲדוּת אֲדוּת זֶה מְדוּבָר בְּמִאֲמַר הַזֶּהר, דְּבַר הַרְמוֹחַ

85 בְּכֵךְ שֶׁהַתְּגֻלּוֹת מִתּוֹאֲרָה בְּלִשׁוֹן הַזֶּהר בְּמִילָה "אֶסְתַּלֵּק". כַּאֲשֶׁר מְדוּבָר

86 אֲדוּת מְדֻרְגָּת הָאוֹר הַאֲלוּקִי "הַשִּׁיךְ לְעוֹלָמוֹת", בִּיכּוֹלַת הַעוֹלָמוֹת לְהַכִּילוֹ

87 בְּשִׁכְלָם וּבְהַשְׁגָּתָם. אֲמֵן כַּאֲשֶׁר מְדוּבָר אֲדוּת מְדֻרְגָּת הָאוֹר הַאֲלוּקִי שֶׁלְּמַעֲלָה

88 מִשִּׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת, מֵאֲחֵר שֶׁהַתְּגֻלּוֹת זֶה אִינוֹה נִתְּפֶשֶׁת בְּשִׁכְלָם וּבְהַשְׁגָּתָם, לִכֵּן

89 הַתְּגֻלּוֹת זֶה, מִבְּחִינַת הַרְגֵּשֶׁת הַנִּבְרָאִים, הִיא מִצַּד אֶחָד 'נוֹגַעַת' בָּהֶם אֵךְ בִּיחָד

90 עִם כֵךְ 'מְסוֹלֶקֶת' מֵהֶם, הִיא נִשְׁאֶרֶת לְמַעֲלָה מִיכּוֹלַת תְּפִישָׁתָם. לִכֵּן נִקְרָאת

91 הַתְּגֻלּוֹת מְדֻרְגָּה זֶה בְּשֵׁם "אֶסְתַּלֵּק" (נִמְשָׁךְ בְּגְלוּי בְּעוֹלָם). וְאִילוּ

92 הָעֲבוּדָה דְאַתְהֶפְכָּא מַגַּעַת (=מְגִיעָה וְנוֹגַעַת) בְּמִקְוָם יוֹתֵר עֲלִיוֹן,

1 הַתְּגֻלּוֹת הַאֲלוּקִית בְּעוֹלָם הִינֵה כַּאֲשֶׁר יִשְׁנֵה א'- הַתְּגֻלּוֹת שֶׁל אֲדוּת הַבְּלִי גְבוּל
2 בְּעוֹלָם, ב'- הַתְּגֻלּוֹת הִיא בְּצוּרָה כּוֹז שֶׁהַעוֹלָם נַעֲשֶׂה "כְּלִי" רַאוי לֵה, בְּכֵךְ
3 מִתְּמַשֵּׁת אֲדוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים. מִכֵךְ מוֹכֵן
4 שֶׁתְּכִלִּיתָה שֶׁל עֲבוּדַת הָאֲדָם עֲלִי אֲדֻמּוֹת הִיא לְגִרוֹם לְשִׁנִּי עֲנִינִים אִלוֹ. זֶה גַם
5 חֲשִׁיבוֹתָם שֶׁל שְׁתֵּי הַעֲבוּדוֹת

6 "אֶתְכַפֵּיא" ו"אֶתְהֶפְכָּא". עַל פִּי

7 זֶה מוֹכֵן דְּבִמְאֲמַר הַזֶּהר, כּו

8 מְדוּכַת רַק עֲבוּדַת ה'אֶתְכַפֵּיא'

9 הִרִי זֶה מִשּׁוֹם שֶׁהוּא מְדֻבָּר רַק

10 אֲדוּת הַחֶלֶק שֶׁל עֲבוּדַת ה'

11 הַקְּשׁוּר, לֹא בְּהַפִּיכַת הַעוֹלָם

12 ל'כְּלִי" רַאוי לְגִלּוּיִם הַעֲלִיּוֹנִים

13 אֲלָא בְּכָל הַנוֹגַע לְעֻצְמָה

14 הַמִּשְׁכָּת הַגְּלוּי הַאֲלוּקִי

15 דְּלְמַעֲלָה (בְּסִפֵּר הַזֶּהר

16 מִתּוֹאֲרָה הַתְּגֻלּוֹת ה' הַבֵּאָה

17 בְּעֻקְבוֹת עֲבוּדַת הָאֲדָם בְּמִלִּים

18 "אֶסְתַּלֵּק יִקְרָא דְּקוּדְשָׁא"

19 בְּרִיךְ־הוּא בְּכֵלָהוּ

20 עֲלִמִין" (=מִתְּעַלָּה אֲדוּת שֶׁל

21 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל

22 הַעוֹלָמוֹת), כַּמּוֹר לְעִיל בְּסַעֲיָר

23 ב', בְּמִלִּים אִלוֹ אֵךְ מְדוּכָה דְּרַגַּת

24 הָאוֹר הַמִּתְּגַלָּה עַל יְדֵי, שֶׁהִיא

25 הַמִּשְׁכָּת "אוֹר הַסּוֹכֵב",

26 וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבוּדַת

27 ה'אֶתְכַפֵּיא' דּוּקָא, כְּלוּמַר

28 עַל־יְדֵי שֶׁהָאֲדָם עוֹשֶׂה

29 נֶגֶד טְבֵּעוֹ וְרִצּוֹנוֹ (כְּנִל

30 סַעֲיָר יו"ד שֶׁכַּאֲשֶׁר הָאֲדָם יוֹצֵא מִגְּדֻרָה וְעוֹשֶׂה דְּבַר נֶגֶד טְבֵּעוֹ וְרִצּוֹנוֹ, הִרִי

31 כֵךְ גַּם נִגְרַם לְמַעֲלָה, שֶׁלְּמִרּוֹת שֶׁהָאוֹר הַאֲלוּקִי מִצַּד "טְבֵּעוֹ" הִינוּ בְּלִי גְבוּל כֵךְ

32 שְׁאִינוֹ שִׁיךְ כָּלִל לְמִצִּיאוֹת הַעוֹלָמוֹת, אֵךְ גַּם הוּא "יוֹצֵא מִטְּבֵּעוֹ" וּמֵאִיר לְמִטָּה

33 מִטָּה), אֲבָל בְּכִדִּי שִׁיחִיָּה "דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים", דְּעִנְיָן הַדִּירָה

34 בְּתַחְתּוֹנִים הוּא, לֹא רַק שִׁיחִיָּה גִלּוּי אֲלוּקִי בְּעוֹלָמוֹת הַתְּחַתּוֹנִים אֲלָא גַם

35 שֶׁהַגְּלוּי שְׁנִמְשָׁךְ בְּתַחְתּוֹנִים יִהְיֶה גַם מִצַּד עֲנִינִים דְּהַתְּחַתּוֹנִים

36 בְּעֻצְמָם, כְּלוּמַר שֶׁהֵם יִהְיוּ כְּלִים לְזֶה (כְּנִל סַעֲיָר ב'), חִידוּשׁ זֶה

37 נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה שִׁישּׁוֹנָה עֲבוּדָה לֹא רַק בְּאוֹפֵן שֶׁל "אֶתְכַפֵּיא" אֲלָא דּוּקָא

38 עַל־יְדֵי שְׁתֵּי הַעֲבוּדוֹת בִּיחָד, כְּלוּמַר אֶתְכַפֵּיא וְאֶתְהֶפְכָּא.

39 לְמַדְנֵנו שֶׁלְּצוּרֵךְ יִצִּירַת דִּירָה לֵה' בְּעוֹלָמוֹת הַתְּחַתּוֹנִים יֵשׁ צוּרֵךְ בְּ/ עֲנִינִים,

40 בְּהַמִּשְׁכָּה וּבְהַתְּגֻלּוֹת הָאוֹר הַאֲלוּקִי הַבְּלִי מְגוּבֵל מִלְּמַעֲלָה, דְּבַר הַנִּגְרַם עַל יְדֵי

41 עֲבוּדַת ה'אֶתְכַפֵּיא', וְכִמּוֹ כֵן יֵשׁ צוּרֵךְ בְּהַפִּיכַת מִצִּיאוֹתָם שֶׁל הַתְּחַתּוֹנִים, שִׁיחִי

42 כְּלִי רַאוי לְגִלּוּיִם הַנִּמְשָׁכִים מִלְּמַעֲלָה, אֲשֶׁר פְּעוּלָה זֶה נַעֲשִׂית בָּהֶם עַל יְדֵי

43 עֲבוּדַת ה'אֶתְהֶפְכָּא. וְצִרִיךְ לְהִבִּין, דְּלְמִרּוֹת שְׁעִיקֵךְ מַעֲלָתָה שֶׁל עֲבוּדַת

44 הַאֶתְהֶפְכָּא אִינוֹה קְשׁוּרָה בְּהַמִּשְׁכָּת הָאוֹר מִלְּמַעֲלָה אֲלָא בְּהַכְשֶׁרֶת ה'הַתְּחַתּוֹן'

45 ו'הַפִּיכָתוֹ' לְכָלִי רַאוי לְגִלּוּיִם הַעֲלִיּוֹנִים, מְכָל מְקוֹם מְבַאֵר בְּהַמִּאֲמַר

46 "בְּאִתִּי לְגִנִּי" בְּעִנְיָן הַמַּעֲלָה דְאַתְהֶפְכָּא שִׁתְרוֹן הָאוֹר הוּא מִן

ביאור בדרך אפשר

1 במדריגה כזו שְׁהִיא לְמַעַלָּה מִ'הַצִּיטוּר' ב'תבנית' של "גלוי" כלומר
 2 מדובר בהתגלות של עצמותו ממש [הסיבה לכך שדווקא עבודת האתהפכא
 3 קשורה במדריגה זו כִּי זֶה שֶׁהַחֲשֵׁךְ נִהְפֵּךְ לְאוֹר הוּא מֵצֵד יְכוּלָּה
 4 ה'עצמות' כיון ש"אור" ו"חשך" שוים לגביה. ויתירה מזו,
 5 הסיבה לכך שעבודת האתהפכא
 6 קשורה לעצמותו ית' איננה רק
 7 בגלל שיכולת העצמות היא זו
 8 המאפשרת את הפיכת החושך
 9 לאור אלא גם, לְפִי שְׁעַל-
 10 יְדִי אֶתְהַפֵּךְ וְנַעֲשֶׂה
 11 הַתַּחְתּוֹן כְּלִי לְכָל הַגִּילויִים
 12 ועד להתגלות עצמותו ית' ממש
 13 (כַּנִּל סעיף י"א), שְׁעַל-
 14 יְדִי-זֶה דווקא נִשְׁלָמָה
 15 ומתממשת הַכּוֹנֵה דְדִירָה
 16 בַּתַּחְתּוֹנִים, אשר כוונה זו
 17 היא תאוות ופִּנּוּת
 18 ה'עצמות', וְעַל-יְדִי-זֶה
 19 שעבודת האדם, עבודת
 20 האתהפכא, 'נוגעת' בעצמותו
 21 ית', נַעֲשֶׂה יְתֵרוֹן גַּם כָּל
 22 מַדְרִיגוֹת
 23 וְ"הַגִּלּוּי" שֶׁנִּמְשָׁךְ מִשָּׁם
 24 אשר עם היות שכל המדריגות
 25 השונות של האור והגילוי של ה'
 26 הם למטה מעצמותו ית', דבר
 27 המתבטא בכך שהם 'מצייריים'
 28 ב'תבנית' הקשורה עם הגבלה
 29 ומדידה מסוימים, הרי על ידי
 30 עבודת האתהפכא, גם הם נעשים
 31 קשורים בעצמותו ית' ממש ובכך
 32 גם הם יוצאים מהגבלתם. וְלִכְן
 33 צָרִיכִים לְהִיטֵר שְׁנֵי
 34 הַעֲנָנִים, גם אֶתְהַפֵּךְ
 35 אֶתְהַפֵּךְ, כִּי בַתְחִלָּה צָרִיכָה לְהִיטֵר הַמִּשְׁכַּת ה'גלויים'
 36 העליונים שלמעלה מהעולמות, דבר הנעשה עַל-יְדֵי אֶתְהַפֵּךְ, וְעַל-יְדֵי
 37 אֶתְהַפֵּךְ שְׁלֹא־חֲרִי אֶתְהַפֵּךְ, נַעֲשֶׂה הַתַּחְתּוֹן כְּלִי לְהַגִּלּוּי
 38 שמאיר מלמעלה, וְגַם נַעֲשֶׂה יְתֵרוֹן גַּם בְּהַגִּלּוּי עצמו, שֶׁהַמִּשְׁכַּת
 39 מלמעלה היא מִמָּקוֹם עֵלִיוֹן הקשור בעצמותו ית' שְׁלֹמֶעֱלָה מ'גלוי'.
 40 (יג) וְהִנֵּה שְׁנֵי עֲנָנִים הַנִּל מעלת האתכפא ומעלת האתהפכא, למרות

ביאור בדרך אפשר

41 שישנם בכל אדם אך הם בַּעֲקָר בְּבַעַל-תְּשׁוּבָה. דְנוֹסָף לְזֶה שמעלת
 42 האתכפא מתבטאת אצלו בכך שֶׁהַבַּעַל-תְּשׁוּבָה לצורך תיקון חסרון
 43 העבר הוא קוֹרָא וְשׁוֹנָה יוֹתֵר מִטְבְּעוֹ וְרִגְלִיתוֹ כְּמוֹכָא לְעִיל
 44 (סעיף יו"ד) מְדַרְשֵׁי אֲדָמוֹר מִהַר"ש, הרי יתירה מזו,
 45 הַבַּעַל-תְּשׁוּבָה מאחר שהם
 46 טעמו טעם של חטא, הרי בכך
 47 שהם פורשים ממנו הם
 48 כּוֹבְשִׁים אֶת יִצְרָם יוֹתֵר
 49 מִצְדִּיקִים¹¹⁵ שלא טעמו
 50 טעם חטא מעולם, והרי כבישת
 51 היצר היא מהותה של עבודת
 52 האתכפא. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה,
 53 היתרון של בעל תשובה הוא
 54 גַם בְּהַעֲבֹדָה
 55 דְאֶתְהַפֵּךְ¹¹⁶ כִּי עָקֵר
 56 הַמַּעַלָּה דְאֶתְהַפֵּךְ
 57 חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא (=של
 58 התהפכות החושך לאור) הִיא
 59 כְּשֶׁהַפִּיכָת הַחֲשֵׁךְ לְאוֹר
 60 הִיא לֹא נַעֲשִׂית מֵצֵד הָאוֹר
 61 שגובר על החושך, אֶלָּא
 62 שֶׁהַחֲשֵׁךְ מֵצֵד עֲצָמוֹ
 63 נִהְפֵּךְ לְאוֹר¹¹⁷, וְעֵנִין זֶה
 64 הוּא בַּעֲקָר בְּבַעַל-
 65 תְּשׁוּבָה. הסיבה לכך היא, כיון
 66 דְּכַצְדִּיקִים, גַּם הַעֲבֹדָה
 67 דְאֶתְהַפֵּךְ שְׁלֵהֶם שהם
 68 מוזכרים את גופם ויצרם עד שהם
 69 הופכים לטוב ממש, הִיא לֹא
 70 כֹל כֵּךְ בְּכַח הַגּוֹף וְהַיֵּצֵר עצמם
 71 אלא עַל-יְדֵי שְׁמִרְגִּישִׁים
 72 את האלקות שמאירה עליהם
 73 מלמעלה, ובפני האלקות חומר
 74 הגוף והיצר מתבטלים, כלומר
 75 ההתהפכות לא נעשית בכח ה'חושך' עצמו אלא בכח גִּלּוּי מִלְּמַעַלָּה,
 76 וְלַעֲוֵמָה זֹאת אֶתְהַפֵּךְ דְּבַעַל-תְּשׁוּבָה, שֶׁמִּשְׁתַּנֵּה וְנִהְפֵּךְ מִן
 77 הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה, הִיא מֵצֵד עֲצָמוֹ¹¹⁸ שהרי בעקבות חטאיו הוא
 78 נִתְרַחַק מֵאֱלֹקוֹת וְלֹא מֵאִיר כּוֹ גִּלּוּי מִלְּמַעַלָּה כֵּךְ שֶׁהַסִּיכָה לְהַתְעוֹרְרוֹתָהּ הִיא
 79 הַתְּגִלָּה שֶׁל נְקוּדַת פְּנִימִית הַחֲבוּיָה אֲצִלּוֹ. וְיֵשׁ לִזְמֵר, דְּעֵנִין זֶה מִרְמֵז
 80 בַּתּוֹרַת הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב עַל הַפֶּסוּק וְיֵהִי עָרֵב בְּקָר גו' שֶׁמִּבְּאֵר שֵׁם

(115) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. (116) דנוסף לזה שעי" תשובה מאהבה (שלימות התשובה) וזרונות נהפכים לזכיות (יומא פו, ב) – גם העבודה דאתהפכא היא בעיקר בבעלי תשובה. (117) וכהלשון בההמשך דההילולא פרק ה' דהחושך עצמו יאיר". (118) ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 63 ואילך.

שבת קודש ומוצאי שבת פרשת בשלח, י"א שבט, ה'תשל"א

לג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (שְׁהוּבָאָה לְעִיל סְעִיף ז'), שְׁמָבָאָר שֶׁם [בְּהַמְשֹׁךְ לְהַבְאֹר
2 בְּעֵנִין "אֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מֶהֱן חֶפֶץ"] מֶה שְׁאָמַר דָּוִד
3 הַמֶּלֶךְ⁶⁹ "חֲשַׁבְתִּי דָרְכִי וְאָשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֲדוּתִיךָ", וּמִפֶּרֶשׁ
4 הַבֶּעַל שֶׁם טוֹב שֶׁשִּׁמְעוֹת הַמִּלִּים "חֲשַׁבְתִּי דָרְכִי" הוּא שֶׁדָּוִד הָיָה

5 חוֹשֵׁב, כְּלוּמָר עוֹסֵק בִּמְחַשְׁבוֹת

6 בְּדַרְכָיו, כְּלוּמָר בִּצְרִיכוֹ

7 הַגְּשָׁמִים (בְּמָבָאָר שֶׁם

8 הַטֵּעַם עַל זֶה שֶׁשְׁלִימוֹת

9 הַדְּבִיקוֹת בָּהֶן הֵיא כְּאִשֶּׁר הָאָדָם

10 לֹא סָר מִמֶּנָּה גַם בִּשְׁעַת

11 הַתַּעֲסָקוֹת בִּצְרִיכֵי הַגּוֹף), אֵךְ

12 כִּיּוֹן שֶׁסוֹף סוֹף זֶה יִירֵדָה

13 בְּמִדְרֵיגַת הַדְּבִיקוֹת הַרוּחָנִית

14 שֶׁהִיטָה קִיּוּמָה בְּזִמְנֵי הַתַּעֲסָקוֹת

15 בְּתוֹרָה וּבְתַפִּילָּה, לִכֵּן מִמִּשְׁךְ

16 דוֹד הַמֶּלֶךְ וְאוֹמַר "וְאָשִׁיבָה

17 רַגְלִי גוֹ" - וּמִפֶּרֶשׁ הַבֶּעַל

18 הַשֵּׁם טוֹב אֲשׁוּבָה לְהַרְגִּיל

19 ("וְרַגְלִי" מִלְשׁוֹן הַרְגִּיל)

20 כְּלוּמָר אַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְאֶשְׁנֶה אֶת

21 הַרְגִּילִי הָאֲחֵרִין, וְאֶחֱזוֹר אֶל

22 עֲדוּתִיךָ כְּלוּמָר אֶחֱזוֹר אֶל

23 הַדְּבִיקוֹת בָּהֶן הִקְיִמְתָּ בְּתוֹרָה

24 תַּפִּילָּה וּמִצְוֹת הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם

25 "עֲדוּתִיךָ". וַיֵּשׁ לִזְמַר,

26 דְּעֵנִינוּ וְתַפְקִידוֹ שֶׁל דָּוִד

27 הוּא שֶׁ"הִקִּים עָלָה שֶׁל

28 תְּשׁוּבָה"¹¹⁹. וּבְתוֹרָה

29 הַנִּלְ דְּהַבְעַל-שֵׁם-טוֹב

30 מִרְמֵז שְׁתִּי הַמַּעֲלֹת

[בְּהַמְשֹׁךְ לְהַבְאֹר בְּעֵנִין אֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מֶהֱן חֶפֶץ] מֶה

שְׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ⁶⁹ חֲשַׁבְתִּי דָרְכִי וְאָשִׁיבָה רַגְלִי אֶל

עֲדוּתִיךָ, חֲשַׁבְתִּי דָרְכִי הוּא שֶׁדָּוִד הָיָה חוֹשֵׁב בְּדַרְכָיו

הַגְּשָׁמִים (בְּמָבָאָר שֶׁם הַטֵּעַם עַל זֶה), וְאָשִׁיבָה רַגְלִי גוֹ

— אֲשׁוּבָה לְהַרְגִּיל (רַגְלִי מִלְשׁוֹן הַרְגִּיל) אֶל עֲדוּתִיךָ. וַיֵּשׁ

לִזְמַר, דְּעֵנִינוּ שֶׁל דָּוִד הוּא שֶׁהִקִּים עָלָה שֶׁל תְּשׁוּבָה¹¹⁹.

וּבְתוֹרָה הַנִּלְ דְּהַבְעַל-שֵׁם-טוֹב מִרְמֵז שְׁתִּי הַמַּעֲלֹת

שֶׁבְּכַעֲלִי-תְשׁוּבָה. אֲשׁוּבָה לְהַרְגִּיל — שְׁנוּי הַרְגִּילוֹת,

אֲתַפְּסֶיָּא, וּבִיאֹר הָעֵנִין דְּאֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מֶהֱן חֶפֶץ —

עֵנִין הַבְּחִירָה וְהַעֲבֹדָה בְּכַח עֲצָמוֹ (כַּנִּלְ סְעִיף ז'),

אֲתַהֲפֹכָא.

וַיֵּהוּ שְׁהַמְשַׁכְתָּ עָקָר שְׂכִינָה לְמִטָּה לְאַחֲרֵי הַסְּלֹק הִיא

נַעֲלִית יוֹתֵר מִכֵּמוֹ שֶׁהִיטָה בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, כִּי

הַמְשַׁכָּה לְאַחֲרֵי הַסְּלֹק שְׁעַל-יְדֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת

וְהַחֲטָאִים שְׁלֹאֲחֵרִיו הִיא דְּגָמַת עֵנִין הַתְּשׁוּבָה. וְהִתְרֹן

שְׁנַתְּחַדֵּשׁ בְּהַמְשַׁכָּה שְׁלֹאֲחֵרִי הַסְּלֹק הוּא בְּשָׁנִי

הָעֵנִינִים (כַּנִּלְ סוֹף סְעִיף ה'), הֵן בְּהַמְשַׁכָּת הַגְּלוּי

דְּלִמְעָלָה — כִּי הַמְשַׁכָּת הַגְּלוּי עֲכָשׁוּ הִיא עַל-יְדֵי

הָעֲבֹדָה דְּאֲתַפְּסֶיָּא [וְאֲתַהֲפֹכָא], וְהֵן בְּנוֹגֵעַ לְהַתְּחַתְּנוּנִים

— כִּי הָעֲבֹדָה עֲכָשׁוּ הִיא עֲבֹדָה בְּכַח עֲצָמוֹ [וְזֶה

שְׁעַל-יְדֵי הַצְּמִצּוֹם נִתְחַדֵּשׁ עֵנִין הָעֲבֹדָה בְּכַח עֲצָמוֹ

וְהֵן בְּנוֹגֵעַ לְעֵנִין הַשְּׁנִי שֶׁהוּא הַכְּשֵׁר וְהַפִּיכָה הַתְּחַתְּנוּנִים

לְהַתְּחַתְּנוּנִים, גַּם בְּכֵן יִשְׁנוּ יִתְרוֹן דוּקָא כַּעַת לְאַחֲרֵי הַחֲטָא - כִּי דוּקָא

הָעֲבֹדָה שֶׁל הָאָדָם עֲכָשׁוּ הִיא עֲבֹדָה בְּכַח עֲצָמוֹ [לְמִדַּת שְׁלֹמֹדָנוּ

בְּסִעִף ז' שְׁתִּיתָ הָאֲפִשְׁרוֹת לְעֹבֹדָה בְּכַח עֲצָמוֹ הִיא עַל יְדֵי הַצְּמִצּוֹם הָרִאשׁוֹן,

שְׁקָדָם גַּם לְחֲטָא עֵץ הַדַּעַת, אֵךְ מִכָּל מְקוֹם הַמִּימוּשׁ שֶׁל אֲפִשְׁרוֹת זֶה הוּא דוּקָא

לְאַחֲרֵי שֶׁהִיטָה מִצִּיאוֹת שֶׁל חֲטָא בְּפוֹעַל מִמֶּשׁ. וְזֶה שְׁעַל-יְדֵי הַצְּמִצּוֹם

נִתְחַדֵּשׁ עֵנִין הָעֲבֹדָה בְּכַח עֲצָמוֹ הוּא בְּעָקָר לְאַחֲרֵי חֲטָא

שֶׁבְּכַעֲלִי-תְשׁוּבָה. בִּיאֹרוֹ שֶׁל הַבֶּעַל שֶׁם טוֹב אֶת הַמִּלִּים "אֲשׁוּבָה

לְהַרְגִּיל" - שֶׁשִּׁמְעוֹתָם שְׁנוּי הַרְגִּילוֹת, זֶה מַעֲלָה הָאֲתַפְּסֶיָּא,

וּבִיאֹר הַבֶּעַל שֶׁם טוֹב אֹדוֹת הָעֵנִין דְּ"אֵינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מֶהֱן

חֶפֶץ" - שֶׁמִּדְּגִישׁ אֶת עֵנִין וּמַעֲלָה הַבְּחִירָה חֲפִשִּׁית שֶׁל הָאָדָם [מַעֲלָה

הָעֲבֹדָה הַנַּעֲשִׂית בְּכַח עֲצָמוֹ (כַּנִּלְ סְעִיף ז'), שׁוֹ מַעֲלָה

הָאֲתַהֲפֹכָא.

בְּתַחֲלִיל הַמֵּאמֹר לְמַדְנוּ שֶׁתְּכִלִּית בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא בְּהַתְּגַלּוֹת 'עֵיקֶר שְׂכִינָה'

בְּתַחֲתוֹנִים. וַיֵּשׁ בְּכֵן שְׁנֵי פִרְטִים: הַתְּגַלּוֹת שֶׁל 'עֵיקֶר שְׂכִינָה' וְקִלִּיטָה

בְּעוֹלָמוֹת הַתְּחַתְּנוּנִים בְּאוֹפֵן כּוֹה שֶׁהֵם יִהְיוּ 'כָּלִי' לִכֵּן. בְּסִעִף ה' לְמַדְנוּ

שֶׁבְּעֻקְבוֹת הַחֲטָאִים הַשּׁוֹנִים, תַּחֲלִילָה חֲטָא עֵץ הַדַּעַת וְלֵאחֲרָיו כָּל חֲטָאֵי בְּנֵי

הָאָדָם, נִגְרַמָּה יִירֵדָה בְּשְׁנֵי עֲנִינִים אֵלּוּ, וְנִסְתַּלַּקָּה 'עֵיקֶר הַשְּׂכִינָה' וְהָעוֹלָם יִירֵד

מִמִּדְרֵיגָתוֹ כֵּךְ שֶׁמִּצִּיאוֹתָיו הַגְּלוּיָה אֵינָה 'כָּלִי' לְהַתְּגַלּוֹת ה'. אֵךְ יִירֵדָה זֶה הִיא

צוּרֵךְ עֲלֶיהָ, כְּלוּמָר דוּקָא עַל יְדֵה תִּהְיֶה שְׁלִימוֹת יִתִּירָה בְּכָל עֲנִינִים אֵלּוּ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עַץ הַדַּעַת. על מנת שעבודת האדם תהיה בכח עצמו ולא בכח גילוי אור
2 המאיר מלמעלה יש צורך בהסתר גמור של האור האלוקי. גם לאחר הצמצום
3 הראשון, עדיין ישנו גילוי אלוקות בעולם, וכאמור בסעיף ג', רצון ה' מורגש
4 בעולם. מציאות של הסתר ממש באה בעקבות החטא], וְעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה
5 של האדם בתורה ומצוות בְּכַח
6 עֲצָמוֹ בכח בחירתו החפשית 1
7 של האדם הנובעת מתוך עצמו, 2
8 מתוך החושך וההסתר שְׁהִיא 3
9 דְּגַמַּת הָעֵנִין דְּאֵתְהַפְּכָא, 4
10 ובפֶּרֶט עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה 5
11 דְּאֵתְהַפְּכָא מִמֶּשׁ הקשורה 6
12 בעבודת התשובה בה האדם 7
13 משנה את מהותו מן הקצה אל 8
14 הקצה, נַעֲשֶׂה הָעוֹלָם עצמו 9
15 כְּלִי לְהַגְלוֹי. 10
16 (יד) וְעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ 11
17 וְעֲבוּדָתֵינוּ¹²⁰ הכוללים את 12
18 ב' סוגי העבודות הן את עבודת 19
20 האתכפא והן את עבודת 21
22 האתהפכא [דמשמעות המילה 23
24 "מַעֲשֵׂינוּ" הוא קיום 25
26 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת כְּפִי הַטָּבֵעַ 27
28 והרגילות שלנו, [משמעות 29
30 המילה "עֲבוּדָתֵינוּ" היא 31
32 הַיְגִיעָה בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת 33
34 נֶגֶד הַטָּבֵעַ שלנו (שזו עבודת 35
36 הַאֲתִכְפָּא)¹²¹. וַיֵּשׁ 37
38 לֹמֶר, שְׁבִמִילָה "מַעֲשֵׂינוּ" 39
39 אשר משמעותה היא אותם 40
41 מעשים הנעשים מצד הטבע 42
43 והרגילות שלנו, הרי למרות 44
45 שברוך כלל דבר זה נחשב 46

הוא בְּעֶקֶר לְאַחֲרֵי חֹטָא עַץ הַדַּעַת], וְעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה
בְּכַח עֲצָמוֹ שְׁהִיא דְּגַמַּת הָעֵנִין דְּאֵתְהַפְּכָא, ובפֶּרֶט
עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּאֵתְהַפְּכָא מִמֶּשׁ, נַעֲשֶׂה הָעוֹלָם כְּלִי
לְהַגְלוֹי.

(יד) וְעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעֲבוּדָתֵינוּ¹²⁰ [דמַעֲשֵׂינוּ הוא
קיום התורה ומצוות כְּפִי הַטָּבֵעַ,
וְעֲבוּדָתֵינוּ היא הַיְגִיעָה בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת נֶגֶד הַטָּבֵעַ
(אֲתִכְפָּא)¹²¹. וַיֵּשׁ לֹמֶר, שְׁבִמִילָה וְעַל־יְדֵי
הַיְגִיעָה נַעֲשֶׂה זֶה הַטָּבֵעַ שְׁלֹ (אֲתִכְפָּא)], ובפֶּרֶט בְּזִמָּן
הַגְּלוּת¹²⁰, מִתְקַנֵּים הַיְרִידָה שְׁהִיתָה עַל־יְדֵי חֹטָא עַץ
הַדַּעַת, וְעַד שְׁיִהְיֶה נֶרְגָּשׁ בְּגִלּוֹי שְׁהִירִידָה הִיא רַק
בְּשִׁבִיל הַעֲלִיָּה, וְעַל־דִּרְךָ־זֶה הוּא בְּכָל הַחֲטָאִים
[שְׁנִשְׁתַּלְשְׁלוּ מִחֹטָא עַץ הַדַּעַת], שְׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה
נִהְפָּכִים לְזִכִּיּוֹת. וַיֵּשׁ לֹמֶר שְׁעַל־דִּרְךָ־זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ
לְמִיתָה שְׁבָאָה עַל־יְדֵי חֹטָא עַץ הַדַּעַת, שְׁלַעֲתִיד לְבֹא
יִתְהַפֵּף לְחַיִּים. וְכַמְבָּאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת¹²² דְּעֵנִין תַּחֲתֵי
הַמֵּתִים הוּא שְׁהַגּוֹף הַמֵּת
עֲצָמוֹ יִהְיֶה חַי. וְעַל־דִּרְךָ־
זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְהַתְקוֹן
שֶׁל כָּל עֲנִי הַחוּשׁךְ וְהַצְמָצוֹם
שֶׁקֶדְמוֹ לַחוּשׁךְ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה,
הַחוּשׁךְ וְהַצְמָצוֹם דְּמַעוּט
הַיֵּרֶחַ וְדִשְׁבִּירַת הַכֶּלִים
וְעַד לְצַמְצוֹם הָרָאשׁוֹן
אֲשֶׁר לַעֲתִיד לְבֹא יִתְקַנּוּ כָּל
אֱלֹהִים, שְׁהַצְמָצוֹם לֹא
יִסְתִּיר, וְיִתִּירָה מְזָה,
שְׁהַצְמָצוֹם עֲצָמוֹ יֵאִיר.
ומאחר לחושך הצמצום הוא
המקור לחושך של מציאות עולם
הזה אם כן בעקבות כך שהוא
בעצמו יאיר וְעַל־יְדֵי־זֶה
יִהְיֶה עוֹלָם הַגִּשְׁמִי
בעצמו כְּלִי לְגִלּוֹי אֱלֻקוֹת,
כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב¹²³ "וְנִגְלָה כְּבוֹד הוֹי' וְרָאוּ כָּל
פִּי הוֹי' דְּבִר" שהבשר הגשמי, בעיני הבשר שלו יראה את דבר ה', כלומר
שְׁגֵם בְּשָׂר הַגִּשְׁמִי יִהְיֶה כְּלִי לְהַגְלוֹי אֱלֻקוֹת שִׁיחָה לַעֲתִיד לְבֹא,
הֵן לְהַגְלוֹי דְּרִמּוֹ בְּמִילִים "כְּבוֹד הוֹי'" (אשר המילה "כבוד" מבטאת
התגלות באופן של מְקִיף, דבר המסמל גילוי של אור שהוא למעלה מהגבלת
ה'כלי' שלכן האור אינו נתפש בתוכו אלא כביכול עומד ומקיף' עליו
מלמעלה) וְהֵן לְהַגְלוֹי דְּרִמּוֹ בְּמִילִים "פִּי הוֹי'" (אשר המילים "פי
ה'" מבטאות התגלות באופן פְּנִימִי, דבר המסמל גילוי של אור השייך
להגבלת ה'כלי' שלכן אור זה ממלא את תוך ה'כלי' ונמצא בפנים

(120) ראה תניא רפ"ז. (121) ראה לקוטי לוי"צ לתניא שם (ע' טו), שמציין לאגה"ק סי"ב (קח, א ואילך). וראה בארוכה תו"מ
סה"מ מנחם-אב"ע קפח ואילך. (122) ראה סה"מ עת"ר ע' ק "דתחא"מ הוא מעצמות או"ס דשם מות וחיים שוים ומשום זה יכול
גם המת לחיות". וראה עד"ו סה"מ ה'תש"א ע' 48. (123) ישע"י מ, ה.

- 1 ה'כלי' 124. וְנִקְרְדָה זֶה, אֲשֶׁר גִּשְׁמִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם הוּא תִּהְיֶה 'כְּלִי' לִקְלוֹט
2 בְּתוֹכָהּ אֱלֻקוֹת, וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 125 "הָעוֹלָם הֵבֵא אֵין
3 בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה", דִּהְגֵּם שְׁהַמוּשָׁג "עוֹלָם הֵבֵא"
4 בְּמֵאֵמֶר חֲזוֹ"ל זֶה קָאִי (=מוֹסֵב) לֹא עַל גֵּן עֵדֶן הַקִּיָּים בַּעֲלֻמּוֹת עֲלִיוֹנִים אֲשֶׁר
5 שֶׁם מְדוּר הַנִּשְׁמוֹת, וְשֶׁם אֵין כָּלל
6 מִצִּיאֹת שֶׁל גּוֹף גִּשְׁמִי, אֲלֹא
7 מְדוּבָר עַל זְמַן הַתְּחִיָּה
8 שִׁיחִיהָ בַּעֲלֻם הוּא, שְׁאֵז יִהְיֶה
9 נִשְׁמֹת נִמְצְאוֹת בְּגוֹפִים 126
10 גִּשְׁמִיִּים דְּרוּקָא וּמִכָּל-מְקוֹם
11 לֹא יִצְטָרְכוּ לְאֲכִילָה
12 וּשְׁתִּיָּה, וְהִסִּיבָה לֵכֶךְ הִיא כִּי
13 גּוֹף הַגִּשְׁמִי יִהְיֶה כָּלִי
14 לְאֱלֻקוֹת עַד כְּדִי כֵךְ שֶׁהוּא יִהְיֶה
15 נִזְוֵן בַּעֲצָמוֹ מִזֵּיו
16 הַשְּׂכִינָה 127 בְּדוּגְמַת הַנִּשְׁמָה
17 הָאֱלֻקִּית הַמִּקְבֶּלֶת אֶת חִיתוּתָהּ
18 מֵעֵצָה דְּבִיקוּתָהּ בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ
19 הוּא. וְיִתִּירָה מִזֶּה, 12
20 שְׁלַעֲתִיד לִבָּא יִהְיֶה הַגּוֹף
21 לְמַעְלָה גַּם מִהַנִּשְׁמָה, 14
22 שֶׁהִיא מְדִרִיגַת הָאֱלֻקוֹת אֲלֵיהָ
23 קִשּׁוֹר הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי הִיא עֲצָמוֹתוֹ
24 יֵת' מִמֶּשׁ לַעֲוֹנוֹת הַנִּשְׁמָה, אֲשֶׁר לִהְיוֹתָהּ רוּחָנִית לֵכֶךְ הִיא קִשּׁוּרָה בְּאוֹתָם
25 מְדִרִיגוֹת בְּאֱלֻקוֹת אֲשֶׁר גַּם הֵן 'מִצְטִיירוֹת' תַּכְתּוּנוֹת שֶׁל רוּחָנוֹת, אִם כֵּן אֵין
- 26 זֶה עֲצָמוֹתוֹ יֵת' מִמֶּשׁ, שְׁלַכְן תִּהְיֶה הַנִּשְׁמָה נִזְוִינִית מִן הַגּוֹף 128
27 כְּלוּמֶר הִיא תִּקְבֵּל אֶת הַתְּקַשְׁרוּתָהּ עִם ה' דְּרֵךְ הַגּוֹף, דְּרָכָהּ הִיא תַּחֲבֹרָה עִם
28 עֲצָמוֹתוֹ יֵת' מִמֶּשׁ.
29 וְכָל זֶה, כְּלוּמֶר הַהִתְגַּלּוּת הָאֱלֻקִּית שֶׁתִּהְיֶה לַעֲתִיד לִבָּא, נִעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
30 מַעֲשֵׂינוּ וְעֲבוֹדָתֵנוּ עֲכָשׁוּ
31 (כַּנ"ל), וּבִפְרָט עַל-יְדֵי
32 עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה אֲשֶׁר
33 בְּכוּחָהּ לְהַפְּיֹךְ אֶת הַחוּשׁ לְאוֹר
34 וּבִכְךָ לְגַלּוֹת אֶת מִצִּיאֹתוֹ
35 הָאֱמִיתִית, שֶׁלּוֹ וְשֶׁל כָּל הָעוֹלָם
36 כּוֹלֵו, וְהִיא הַבְּטִיחָה תוֹרָה
37 שְׁפוּף יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת
38 תְּשׁוּבָה בְּסוֹף גְּלוּתָהּ וּמִיד
39 הֵן נִגְאָלִין 129, בְּגִלְגָּלָה
40 הָאֱמִיתִית וְהַשְׁלָמָה עַל-יְדֵי
41 מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, דְּמַהֲעֲנִינֵם
42 שְׁיִתְחַדְּשׁוּ בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ
43 הוּא שְׁמִשְׁיחַ אֲתָא לְאַתְבָּא
44 צִדִּיקֵינוּ בְּתִיבְתָא 130
45 (=שִׁמְשִׁיחַ בָּא לְהַשִּׁיב אֶת
46 הַצִּדִּיקִים בְּתִשְׁבּוּבָה) כְּלוּמֶר שֶׁגַם
47 בַּעֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים תִּהְיֶה מַעֲלָת
48 הַתְּשׁוּבָה, וְתִתְקַיֵּם הַבְּטָחָה
49 הַנְּבִיא "הַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם" 131 וּבַעֲלֵי הַהִלּוּלָא בְּתוֹכָם,
50 וְיִזְכְּנוּ קוּמְמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ בְּקֶרֶב מַמְשָׁ.

124) הַמִּשְׁךְ תַּעֲרִיב ח"ב ע' תתקל. 125) בְּרִכּוֹת יז, א. 126) כְּדַעַת הַרִמְב"ן בְּשַׁעַר הַגְּמוּלָה בְּסוּפּוֹ (בְּהוּצָאָה שְׁאוּעוֹל – ע' שט). וְכִּי הַהִכְרָעָה בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת – רָאֵה לְקוֹנֵי צו טו, ג. דְּרוּשִׁים לְשַׁבַּת שׁוּבָה סה, סע"ד. סהמ"צ להצ"צ מִצּוֹת צִיצִית (דרמ"צ יד, ב). וּבִאֲוָה"ת חוֹקֶת (ס"ע תתט. שם כרך ה ע' א'תל"ז) כְּתָב, שֶׁאֵדָה"ז בְּהַדְרוּשִׁים מִזְכִּיר רַק דַּעַת הַרִמְב"ן. 127) הַמִּשְׁךְ וְכִכָּה תַרל"ז פצ"א-ב. הַמִּשְׁךְ תַּעֲרִיב שֶׁם ע' תתקלא. סה"מ תַרַח"ץ ע' ריט. וּבִכ"מ. 128) הַמִּשְׁךְ וְכִכָּה וְסה"מ תַרַח"ץ שם. 129) רַמְב"ם ה' תְּשׁוּבָה פ"ז ה"ה. 130) הוּבָא בְּלִקוֹנֵי דְרוּשִׁים לְשִׁמְע"צ צב, ב. שֶׁה"ש נ, סע"ב. וְכִּהְנִסְמָן בְּמֵאֵמֶר אֲדָמוֹר הָאֲמַצְעִי דְּבָרִים ח"ג ע' אִקְכָּט. וְרָאֵה זח"ג קנג, ב. 131) יִשְׁעִי כו, יט.

אגרות קודש

ב"ה, ז' שבט, תשי"ז

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

... בְּמִשְׁכֵּי ע"ד נִסְיָה לִכְאֵן - יְדוּעָה דַּעַתִּי בְּזֶה שֶׁל תַּלְמִידֵי תוֹרַת דְּלוּד חוֹב קְדוּשׁ לְלִמּוּד בְּאוּפֵן
כֹּזֶה שֶׁתִּתְּפָרֶסֶם יִשִּׁיבָה זֶה בְּכָל קְצוֹי אֲהִי"ק ת"ו לְתַהֲלָה וְלִשְׁמַע וְלִתְפָּאֶרֶת - וְאֵךְ וּרְק בְּהַתְּלַמְּדִים תַּלְוִי הַנִּיל
- וְלֹא לְבַלְבֵּל עֲצָמָם בְּמַח' דְּנִסְיָנוֹת לֵאמֹר מְקוֹם שִׁיחִי. וְהַלּוּאִי שִׁיזְכָּה וְיִצְלִיחַ לְהַשְׁפִּיעַ ע"י וְעַל שְׂאֵר הַתִּי
שִׁי בְּזֶה, שֶׁזֶה הַטוֹב לְפָנֵיהֶם בְּגוֹיֵר.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְאֶת הַלְפִידִּים וְאֶת הָהָר עֹשֶׁן
2 וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנּוּעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרְחוֹק¹, וַיִּדּוּעַ הַדִּיּוֹק בְּזֶה בְּדְרוּשִׁי
3 רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ², וְגַם בְּדְבוֹר הַמִּתְחִיל, זֶה שֶׁנֶּאֱמַר לִפְנֵי
4 מֶאֱזָה שָׁנָה (בַּשָּׁנָה תִּרְמָד³), דְּצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין הַקּוֹלוֹת

5 הַלָּלוּ, וְהֵלֵא כָּל הַדְּבָרִים
6 שֶׁנֶּצְטִיב בְּמִתֵּן תּוֹרָה הֵם
7 דְּבָרִים פְּשׁוּטִים כְּמוֹ לֹא
8 תִּרְצַח לֹא תַעֲנֶה כו',
9 שֶׁהֵם דְּבָרִים פְּשׁוּטִים
10 שֶׁגַּם אִם לֹא נִצְטִיב

11 עֲלֵיהֶם הָיָה מִהֲרָאִי
12 לַעֲשׂוֹתָם וּכְמֵאֱמָר
13 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בְּמִסְכָּת
14 עֵרוּבִין⁴) אֵלְמָלֵא לֹא
15 נִתְּנָה תּוֹרָה הֵינּוּ לְמִדִּים
16 צְנִיעוּת מִחֲתוּל וְגוֹל מִנְמִלָּה
17 וְכו', וְהָיָה אִפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְכָל
18 הַדְּבָרִים הַלָּלוּ בְּדֶרֶךְ הַחֲקִירָה
19 וְהַעֲוִין שֶׁל הַשֶּׁכֶל הָאֲנוּשִׁי.
20 וְהִנֵּה בְּמֵאֱמָר הַנ"ל שֶׁל
21 כ"ק אֲדָמוֹר⁵

22 (מוֹהֲרֵש"ב) נִשְׁמָתוֹ
23 עֲדָן³ מִמְּשִׁיף, דָּאֵם נֶאֱמַר
24 דְּמָה שֶׁנֶּצְטִיב עַל-זֶה (על
25 דְּבָרִים שֶׁמִּפְנֵי גוֹדֵל פְּשִׁיטוּת
26 הֵינּוּ כֹבֵד לְמִדִּים וְעוֹשִׂים אוֹתָם
27 מִעֲצָמֵינוּ, וּבִכֵּל זֹאת נִצְטוּנוּ גַם
28 עֲלֵיהֶם) הוּא מִפְּנֵי שֶׁגֹּדֵל
29 הַמִּצְוָה וְעוֹשָׂה מִמֶּי
30 שְׂאִינוּ מִצְוָה וְעוֹשָׂה
31 שֶׁמִּפְנֵי חִיבַת הַקִּבְיָה לְיִשְׂרָאֵל
32 לִכְן צִיּוֹם בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּיּוֹרוֹת גַּם
33 עַל דְּבָרִים פְּשׁוּטִים. (כִּי מִצְוָה

34 וְעוֹשָׂה פּוֹעֵל מִתּוֹךְ מַסִּירוֹת נֶפֶשׁ
35 לְמַעֲלָה מִכּוּחוֹתָיו הַגְּלוּיִם, וְעַל
36 כֵּן זֹכָה שְׂבָאִים אֲצִלוּ לְגִלּוֹי
37 כּוּחוֹתָיו הַנּוֹעֲלִים, יוֹתֵר
38 מִהַמִּתְנַדֵּב וְעוֹשָׂה⁵, מִכָּל-
39 מְקוֹם עֲדִין אֵינוּ מוֹבֵן
40 מֵהוּ עֲנִין הַקּוֹלוֹת וְהִרְעַשׁ
41 הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא שֶׁהָיָה
42 בְּעֵת מִתֵּן תּוֹרָה כו',
43 וּבִפְרָט שֶׁהֵם דְּבָרִים
44 פְּשׁוּטִים? וְעוֹד מְדִיק
45 בְּהֵאֱמָר שֶׁס'³ בְּמָה
46 שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל

בס"ד. שבת פרשת יתרו, י"ז שבט, ה'תשד"מ.

(הנחה בלתי מוגה)

וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת וְאֶת הַלְפִידִּים וְאֶת הָהָר עֹשֶׁן
עֹשֶׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנּוּעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרְחוֹק¹, וַיִּדּוּעַ
הַדִּיּוֹק בְּזֶה בְּדְרוּשִׁי רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ², וְגַם בְּדְבוֹר
הַמִּתְחִיל, זֶה שֶׁנֶּאֱמַר לִפְנֵי מֶאֱזָה שָׁנָה (בַּשָּׁנָה תִּרְמָד³),
דְּצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין הַקּוֹלוֹת הַלָּלוּ, וְהֵלֵא כָּל הַדְּבָרִים
שֶׁנֶּצְטִיב בְּמִתֵּן תּוֹרָה הֵם דְּבָרִים פְּשׁוּטִים כְּמוֹ לֹא תִרְצַח
לֹא תַעֲנֶה כו', שֶׁהֵם דְּבָרִים פְּשׁוּטִים שֶׁגַּם אִם לֹא נִצְטִיב
עֲלֵיהֶם הָיָה מִהֲרָאִי לַעֲשׂוֹתָם וּכְמֵאֱמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל
(בְּמִסְכָּת עֵרוּבִין⁴) אֵלְמָלֵא לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה הֵינּוּ לְמִדִּים
צְנִיעוּת מִחֲתוּל וְכו'. וְהִנֵּה בְּמֵאֱמָר הַנ"ל שֶׁל כ"ק
אֲדָמוֹר (מוֹהֲרֵש"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן³ מִמְּשִׁיף, דָּאֵם נֶאֱמַר
דְּמָה שֶׁנֶּצְטִיב עַל-זֶה הוּא מִפְּנֵי שֶׁגֹּדֵל הַמִּצְוָה וְעוֹשָׂה
מִמֶּי שְׂאִינוּ מִצְוָה וְעוֹשָׂה⁵, מִכָּל-מְקוֹם עֲדִין אֵינוּ מוֹבֵן
מֵהוּ עֲנִין הַקּוֹלוֹת וְהִרְעַשׁ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא שֶׁהָיָה בְּעֵת
מִתֵּן תּוֹרָה כו', וּבִפְרָט שֶׁהֵם דְּבָרִים פְּשׁוּטִים. וְעוֹד מְדִיק
בְּהֵאֱמָר שֶׁס'³ בְּמָה שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בִּילְקוּט⁶
שֶׁבִּשְׂעָה שֶׁיֵּצֵא הַדְּבוֹר אֲנָכִי כו' מִפִּי הַקִּבְיָה כָּל אֶחָד
וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הָיָה אוֹמֵר עָמִי הַדְּבוֹר מְדַבֵּר, וְזֶהוּ
שֶׁכְּתוּב אֲנָכִי ה' אֱלֹקֶיךָ לְשׁוֹן יְחִיד כו' (וְעַל-דִּרְפָּה-זֶה בִּשְׁאָר הַדְּבָרוֹת), וְצָרִיף
לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין זֶה שֶׁהַדְּבוֹר מְדַבֵּר עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כו'.

וְהִנֵּה בְּהֵאֱמָר דְּשָׁנָה תִּרְמָד לֹא נִמְצָא בְּגוֹף-כְּתִב־דִּרְקֵשׁ הַמְּשִׁיף הַמֵּאֱמָר,
אֲבָל יֵשׁ לְהִבִּין אֶת הַמְּשִׁיף הַבָּאוֹר בְּזֶה עַל-פִּי הַמְּבָאָר בְּדְרוּשִׁים אֲחֵרִים
מִבְּעַל הַמֵּאֱמָר עֲצָמוֹ (כ"ק אֲדָמוֹר נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן), וְגַם בְּדְרוּשִׁים שֶׁלִּפְנֵי-זֶה
שֶׁעֲלֵיהֶם מִיֵּסֵד מֵאֲמָרוֹ, בְּדְרוּשִׁי אֲדָמוֹר ה'צִמַּח צֶדֶק' וְאֲדָמוֹר ה'אֶמְצָעִי וְעַד
לְדְרוּשִׁי אֲדָמוֹר ה'נִקְן'.

וְהִנֵּה נִקְוֶה הַבָּאוֹר בְּזֶה (בְּדְרוּשִׁי רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ, וּבִפְרָט בְּדְרוּשִׁי בְּעַל
הַמֵּאֱמָר⁷), דְּעֲנִין מִתֵּן תּוֹרָה הָיָה הַמְּשִׁיבֵת הַעֲצָמוֹת בְּגִלּוֹי (כְּפִי שֶׁשִּׁיף עֲנִין

(1) יתרו כ, טו. (2) ראה לקו"ת במדבר יב, ב. ובכ"מ. (3) סה"מ תרמ"ד ע' רכד. וראה גם ד"ה וכל
העם תרע"ח, תש"ו. (4) ק, סע"ב. (5) קדושין לא, א. ובכ"מ. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 212 ואילך
ובהנשמך שם. (6) יתרו רמז רפו. (7) ד"ה וכל העם תרע"ח - סה"מ תרע"ח ע' קסד ואילך. וראה גם

47 בִּילְקוּט⁶ שֶׁבִּשְׂעָה שֶׁיֵּצֵא הַדְּבוֹר אֲנָכִי כו' מִפִּי הַקִּבְיָה כָּל
48 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הָיָה אוֹמֵר עָמִי הַדְּבוֹר מְדַבֵּר שְׂנוּמָה לְכָל
49 אֶחָד שֶׁהַבּוֹרָא דִּבֵּר אִתּוֹ בְּאוֹפֵן פְּרִטִי, וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֲנָכִי ה' אֱלֹקֶיךָ
50 לְשׁוֹן יְחִיד וְלֹא אֵלִיקִים לְשׁוֹן רַבִּים, בְּכַדִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד יִסְבּוֹר שְׁעָמוֹ
51 הַדְּבוֹר מְדַבֵּר כו' (וְעַל-דִּרְפָּה-
52 זֶה בִּשְׁאָר הַדְּבָרוֹת),
53 וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין
54 זֶה שֶׁהַדְּבוֹר מְדַבֵּר עִם כָּל
55 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כו'.
56 וְהִנֵּה בְּהֵאֱמָר דְּשָׁנָה
57 תִּרְמָד לֹא נִמְצָא בְּגוֹף-
58 כְּתִב־דִּרְקֵשׁ הַמְּשִׁיף
59 הַמֵּאֱמָר, אֲבָל יֵשׁ לְהִבִּין
60 אֶת הַמְּשִׁיף הַבָּאוֹר בְּזֶה
61 עַל-פִּי הַמְּבָאָר בְּדְרוּשִׁים
62 אֲחֵרִים מִבְּעַל הַמֵּאֱמָר
63 עֲצָמוֹ (כ"ק אֲדָמוֹר
64 נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן), וְגַם
65 בְּדְרוּשִׁים שֶׁל (קוֹדֵמִי)
66 הַאֲדָמוֹרִים שֶׁלִּפְנֵי-זֶה
67 שֶׁעֲלֵיהֶם מִיֵּסֵד מֵאֲמָרוֹ,
68 בְּדְרוּשִׁי אֲדָמוֹר ה'צִמַּח
69 צֶדֶק' וְאֲדָמוֹר ה'אֶמְצָעִי
70 וְעַד לְדְרוּשִׁי אֲדָמוֹר
71 ה'נִקְן'.
72 וְהִנֵּה נִקְוֶה הַבָּאוֹר בְּזֶה
73 (בְּדְרוּשִׁי רַבּוֹתֵינוּ
74 נְשִׂיאֵינוּ, וּבִפְרָט בְּדְרוּשִׁי
75 בְּעַל הַמֵּאֱמָר⁷), דְּעֲנִין
76 מִתֵּן תּוֹרָה הָיָה הַמְּשִׁיבֵת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַעֲצָמוֹת בְּגִלּוֹי (כְּפִי שֶׁשִׁיף עֲנִין הַגִּלּוֹי בְּהַעֲצָמוֹת). וְעֲנִין זֶה
2 נִפְעַל בְּמִתֵּן תּוֹרָה, כִּי בְּמִתֵּן תּוֹרָה נִהְיָה בְּטוֹל הַגִּזְרָה
3 דְּעֲלִיּוֹנִים לֹא יֵרְדוּ לְתַחְתּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְעֲלִיּוֹנִים
4 כִּי עַד מִתֵּן תּוֹרָה הִיטָה גִּזְרָה בְּדוֹמָה לַמֶּלֶךְ שְׁגוֹר וְאוֹמֵר "בְּנֵי רוּמִי לֹא יֵרְדוּ

5 לְסוּרִיהָ וּבְנֵי סוּרִיהָ לֹא יַעֲלוּ

6 לְרוּמִי", הֵינּוּ שִׁתְחַתּוֹנִים לֹא

7 יַעֲלוּ לַמַּעֲלָה וְהַעֲלִיּוֹנִים לֹא יֵרְדוּ

8 לַמַּטָּה. וּבְמִתֵּן תּוֹרָה נִתְבַּטְּלָה

9 גִּזְרָה זוֹ שֶׁל הַפְּרָדָה בֵּין רוּחָנִיּוֹת

10 לְגִשְׁמִיּוֹת, כְּלוּמֹר שֶׁנִּתְאַפְּשָׁר

11 יִחוּד גָּמוּר בֵּין הַתַּחְתּוֹנִים

12 לְעֲלִיּוֹנִים עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה

13 כְּדֵי לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁלוֹם

14 בֵּין פְּמִלִּיא שֶׁל מַעֲלָה (רוּחָנִיּוֹת)

15 לְבֵין פְּמִלִּיא שֶׁל מַטָּה

16 (גִּשְׁמִיּוֹת)⁸, וְלִכְּן נִפְעַל אֵז

17 עֲנִין הַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת

18 בְּגִלּוֹי בְּכָל מְקוֹם. וְלִכְּן

19 נֶאֱמָרוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה

20 דְּבָרִים פְּשׁוּטִים דְּוָקָא, כִּי

21 בְּמִתֵּן תּוֹרָה חֲדָרָה

22 הַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת בְּכָל

23 סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת גַּם

24 בְּדָבָרִים הִכִּי פְּשׁוּטִים כְּפִי

25 שְׁמוּסְכָר בַּחֲסִידוֹת שֶׁהַמִּצְוֹת

26 שֶׁקִּימוּ הָאֲבוֹת נִמְשְׁלוּ לְרִיחַ,

27 שֶׁרִיחַ אֵינוֹ עֵצֶם הַדָּבָר, וְלִמְרוֹת

28 שֶׁרִיחַ הָאָדָם דָּבָר מֵהָ, לֹא יִחַסֵּר

29 עַל יְדֵי זֶה מִן הַדָּבָר עֲצָמוֹ

30 מֵאוּמָה - כִּךְ קִיּוֹם הַמִּצְוֹת אֲצֵל

31 הָאֲבוֹת הִיָּה כְּדוֹגְמַת הָרִיחַ שֶׁאֵינוֹ

32 עֵצֶם הַדָּבָר. לְעוֹמֶת זֹאת בְּמִתֵּן

33 תּוֹרָה הַכִּנּוּס הַקִּבְ"ה עֲצָמוֹתוֹ

34 בַּתּוֹרָה וּמֵאֵז מִמְּשִׁיכִים יִשְׂרָאֵל

35 בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֱלוֹקוֹת

36 הַחֻדוֹרֶת אֶת הַגִּשְׁמִיּוֹת.

37 וְאֶדְרָבָה, הַמִּשְׁכַּת

38 הַעֲצָמוֹת שִׁיכָת לְעֲנִין

39 הַמַּטָּה דְּוָקָא, בְּמְקוֹם

40 תַּחְתּוֹן בְּיֹתֵר, וְכַמְבָּאֵר

41 בְּאַרְכָּה בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת,

42 וּבְכַרְט בְּדְרוּשֵׁי אֲדָמוֹר

43 הָאֲמָצְעִי⁹, שֶׁכָּל הַגְּבוּהָ

44 גְּבוּהָ בְּיֹתֵר יוֹרֵד לַמַּטָּה

45 מַטָּה בְּיֹתֵר כִּמְשֵׁל נְפִילַת

46 חוֹמַת אֲבָנִים, כֹּכֵל שֶׁמְקוּמָה שֶׁל

הַגִּלּוֹי בְּהַעֲצָמוֹת). וְעֲנִין זֶה נִפְעַל בְּמִתֵּן תּוֹרָה, כִּי בְּמִתֵּן
תּוֹרָה נִהְיָה בְּטוֹל הַגִּזְרָה דְּעֲלִיּוֹנִים לֹא יֵרְדוּ לְתַחְתּוֹנִים
וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְעֲלִיּוֹנִים⁸, וְלִכְּן נִפְעַל אֵז עֲנִין
הַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת בְּגִלּוֹי בְּכָל מְקוֹם. וְלִכְּן נֶאֱמָרוּ בְּמִתֵּן
תּוֹרָה דְּבָרִים פְּשׁוּטִים דְּוָקָא, כִּי בְּמִתֵּן תּוֹרָה חֲדָרָה
הַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת בְּכָל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת גַּם בְּדָבָרִים
הִכִּי פְּשׁוּטִים. וְאֶדְרָבָה, הַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת שִׁיכָת לְעֲנִין
הַמַּטָּה דְּוָקָא, בְּמְקוֹם תַּחְתּוֹן בְּיֹתֵר, וְכַמְבָּאֵר בְּאַרְכָּה
בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת, וּבְכַרְט בְּדְרוּשֵׁי אֲדָמוֹר⁹ הָאֲמָצְעִי, שֶׁכָּל
הַגְּבוּהָ גְּבוּהָ בְּיֹתֵר יוֹרֵד לַמַּטָּה מַטָּה בְּיֹתֵר. וְזֶהוּ גַם
הַטַּעַם לָמָּה שֶׁעֲנִין מִתֵּן תּוֹרָה הִיָּה בְּדָבָרִים פְּשׁוּטִים
דְּוָקָא, מִשּׁוּם שֶׁהַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת הִיא בְּדָבָרִים תַּחְתּוֹנִים
וּפְשׁוּטִים בְּיֹתֵר, הֵן בְּכִלּוֹת הָעוֹלָמוֹת, בְּעוֹלָם הִכִּי
תַּחְתּוֹן שֶׁאֵין לַמַּטָּה מִמֶּנּוּ¹⁰, וְהֵן בְּעוֹלָם זֶה עֲצָמוֹ,
בְּדָבָרִים פְּשׁוּטִים שְׂבֹו. וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּזֶהוּ גַם כֵּן מֵה
שֶׁנֶּאֱמָר בְּמִתֵּן תּוֹרָה וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
לְאָמֹר¹¹, דִּישׁ לוֹמֵר שֶׁפְּרוּשׁ לְאָמֹר כָּאן¹² הוּא שֶׁהַגִּשְׁמִי
וְהַתַּחְתּוֹן עֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה הָאוֹמֵר (אֵז אֲגַעֲרֵה), מִשּׁוּם שֶׁאֵז
הִיָּתָה הַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת מִצַּד עֲנִינוֹ (שֶׁל הַתַּחְתּוֹן)*.

וְזֶהוּ וְכָל הָעָם רֹאִים גו', וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנּוּעוּ וַיַּעֲמְדוּ
מִרְחוֹק, שְׂזָה הִיָּה מַעֲיֵן כָּלִי לְהַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת.
דְּהִנָּה כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה הַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת בְּמִתֵּן תּוֹרָה, הִנָּה
אֵף שֶׁאֵין שִׁיף שִׁיָּהִיָּה עֲנִין שֶׁל כָּלִי מִמַּשׁ אֶל הַעֲצָמוֹת,
מִכָּל-מְקוֹם צָרִיף שִׁיָּהִיָּה מַעֲיֵן הִכְנָה וְכָלִי אֶל גִּלּוֹי
הַעֲצָמוֹת, עַל-יְדֵי הַסֵּרֶת הַהִעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים
וְהַכְּלִיּוֹת. וְעַל-דֶּרֶךְ הַמְּבָאֵר בְּמְקוֹם אַחֵר¹³ בְּעֲנִין ג'
בְּחִינּוֹת אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִיא, הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִיא
הַקּוֹדֶמֶת לְאֲתַעְרוּתָא-דְּלַתְתָּא, וְהָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִיא

סה"מ תש"ו ע' 94 ואילך. 8) ראה שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וראא טו.
9) שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך. וראה גם ד"ה
באתי לגני תשי"ט פ"ד ואילך. 10) תניא פל"ו. 11) יתרו כ, א. 12) ראה
בזה לקו"ש ח"ו ע' 119. וש"נ. 13) לקו"ת שה"ש כג, ד ואילך.

* ובזה יש לבאר דברי הילקוט (שהובא לעיל) "שכאז"א מישאל ה' אומר עמו
ה' הדבור מדבר, היינו שכל א"א הרגיש בנפשו את השם הוי' שהאיר בנפשו.
ושרש ההמשכה היא מבחי' עצמות א"ס" (סד"ה וכל העם תרע"ח).

47 האבן בחומה גבוה יותר, כן תיפול למרחוק יותר. וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם לָמָּה
48 שֶׁעֲנִין מִתֵּן תּוֹרָה הִיָּה בְּדָבָרִים פְּשׁוּטִים דְּוָקָא, מִשּׁוּם
49 שֶׁהַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת הִיא בְּדָבָרִים תַּחְתּוֹנִים וּפְשׁוּטִים בְּיֹתֵר, הֵן
50 בְּכִלּוֹת הָעוֹלָמוֹת, בְּעוֹלָם הִכִּי תַּחְתּוֹן שֶׁאֵין לַמַּטָּה מִמֶּנּוּ¹⁰,
51 וְהֵן בְּעוֹלָם זֶה עֲצָמוֹ,

52 בְּדָבָרִים פְּשׁוּטִים שְׂבֹו.

53 וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּזֶהוּ גַם כֵּן

54 מֵה שֶׁנֶּאֱמָר בְּמִתֵּן תּוֹרָה

55 וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל

56 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר¹¹,

57 דִּישׁ לוֹמֵר שֶׁפְּרוּשׁ לְאָמֹר

58 כָּאן¹² הוּא שֶׁהַגִּשְׁמִי

59 וְהַתַּחְתּוֹן עֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה

60 הָאוֹמֵר (אֵז אֲגַעֲרֵה),

61 מִשּׁוּם שֶׁאֵז הִיָּתָה

62 הַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת מִצַּד

63 עֲנִינוֹ (שֶׁל הַתַּחְתּוֹן) שְׁעִין

64 הַמִּשְׁכַּת עֲצָמוֹתוֹ ית' מִתְּנַלָּה מִצַּד

65 תְּכוֹנָתוֹ שֶׁל הַגִּשְׁמִי וְהַתַּחְתּוֹן

66 עֲצָמוֹ וְעַל כֵּן יִתְפָּרֵשׁ תִּיבַת

67 'לְאָמֹר' שֶׁהַגִּשְׁמִי וְהַתַּחְתּוֹן הוּא

68 הָאוֹמֵר וּמִמְשִׁיךְ אֶת עֲצָמוֹתוֹ שֶׁל

69 הַקִּבְ"ה*.

70 וְזֶהוּ וְכָל הָעָם רֹאִים גו',

71 וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנּוּעוּ וַיַּעֲמְדוּ

72 מִרְחוֹק, שְׂזָה (עֲנִין הַבִּיטוֹל)

73 הִיָּה מַעֲיֵן כָּלִי לְהַמִּשְׁכַּת

74 הַעֲצָמוֹת. דְּהִנָּה כְּדִי

75 שֶׁתִּהְיֶה הַמִּשְׁכַּת הַעֲצָמוֹת

76 בְּמִתֵּן תּוֹרָה, הִנָּה אֵף

77 שֶׁאֵין שִׁיף שִׁיָּהִיָּה עֲנִין

78 שֶׁל כָּלִי מִמַּשׁ אֶל

79 הַעֲצָמוֹת, מִכָּל-מְקוֹם

80 צָרִיף שִׁיָּהִיָּה מַעֲיֵן הִכְנָה

81 וְכָלִי אֶל גִּלּוֹי הַעֲצָמוֹת,

82 עַל-יְדֵי הַסֵּרֶת הַהִעֲלָמוֹת

83 וְהַהִסְתָּרִים וְהַכְּלִיּוֹת.

84 וְעַל-דֶּרֶךְ הַמְּבָאֵר בְּמְקוֹם

85 אַחֵר¹³ בְּעֲנִין ג' בְּחִינּוֹת

86 אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִיא

87 [=הַתַּעְרוּרוֹת הָעֲלִיּוֹן מִלְּמַעְלָה],

88 א- הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִיא

89 הַמְעוֹרֶרֶת וְקוֹדֶמֶת

90 לְאֲתַעְרוּתָא-דְּלַתְתָּא

91 [=הַתַּעְרוּרוֹת הַתַּחְתּוֹן מִלְּמַטָּה],

92 ב- וְהָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִיא

ביאור בדרך אפשר

5 שָׁלִים =] הקב"ה אינו שורה

וְהָעֵנָן יִיכָן עַל־פִּי
הַמִּבְאֵר בְּדַבּוּר הַמַּתְחִיל
וְכָל הָעָם רֹאִים דְּשֻׁנָּת
תַּרְע"ה (בְּהַמְשָׁךְ)
תַּרְע"ב¹⁵), שֶׁקָּדָם לְכָל
הַיּוֹנָה וְהַתְּהוֹנוֹת (י"ש)
צָרִיף לְהִיּוֹת הַהֶעָדָר
(א'ד), וְכִמּוֹ עֵנָן הַעֲמָצוֹם
שֶׁבְּשִׁבְלֵי הַגְּלוּי כְּדוֹגְמַת
הַתְּבַטְלוֹת הַתַּלְמִיד לְרַבּוֹ הַמּוֹפְנָה
מִקּוֹם בְּתוֹדַעַת הַתַּלְמִיד לְגִילּוּיִם
הַנּוֹעֲלִים מִמּוֹרוֹ. דְּזוֹהוּ¹⁶ גַּם
כִּן עֵנָן הַחֲרָדָה עַל־יְדֵי
הַקּוֹלוֹת וּבִרְקִים שֶׁהֵיוּ
בְּמַתָּן תּוֹרָה (שֶׁזֶהוּ עֵנָן
וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנּוּעוּ גו',
עֵנָן הַחֲרָדָה), כִּידוּעַ שְׂבִמַּתָּן
תּוֹרָה נַעֲשׂוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל 'מִצִּיאוֹת'
חֲדָשָׁה, וְלִכְל הַתְּהוֹנוֹת חֲדָשָׁה
קוֹדֵם לָהּ הָעֵדָר וּבִטּוֹל הַמִּצִּיאוֹת
הַקּוֹדֵמַת שֶׁזֶהוּ הַהֶעָדָר
הַקּוֹדֵם אֶל הַתְּהוֹנָה (בַּחֲנִית
יִידָה צוֹרֵךְ עֲלֶיהָ), כְּדִי

וַיְהִי עֲנִיָּן יוֹכֵן עַל־פִּי הַמִּבְאֵר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל וְכָל הָעָם רוֹאִים דְּשֻׁנַּת תַּרְעָה (בְּהִמָּשֵׁךְ תַּעַר"ב¹⁵), שֶׁקֶדֶם לְכָל הַנוּחָה וְהַתְּהוּוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת הַהֶעָדֵר, וְכִמּוֹ עֲנִיָּן הַצִּמּוּם שֶׁבְּשִׁבְלֵי הַגְּלוּי. דְּזֵהוּ¹⁶ גַם כֵּן עֲנִיָּן הַתְּרָדָה עַל־יְדֵי הַקּוֹלוֹת וּבִרְקִים שֶׁהָיוּ בְּמַתָּן תּוֹרָה (שֶׁזֶהוּ עֲנִיָּן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנּוּעוּ גו', עֲנִיָּן הַתְּרָדָה), שֶׁזֶהוּ הַהֶעָדֵר הַקּוֹדֶם אֶל הַהוּוּחָה, כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ בְּבַחֲשִׁינָה בְּטוֹל שְׂיוֹכְלוֹ לְקַבֵּל אֶת גְּלוּי הַעֲצָמוֹת בְּמַתָּן תּוֹרָה. שֶׁהֶעָדֵר זֶה הוּא הַהֶכְנָה וְהַכְּלִי לַהֲמַשְׁכַּת הָעֵצָם, שֶׁהוּא הַהוּוּחָה הָאֲמִתִּית.

וּמִמֶּשִׁיךְ בְּהִמְשֵׁךְ תַּעֲרֹב שֵׁם, דַּעֲנֵן זֶה קָשׁוּר גַּם עִם
הַגְּלוּת הָאֲחֵרוֹן, עֶקֶבְתָּא דְּמִשִּׁיחָא, דְּכִשָּׁם
שְׂבִיציאת מְצָרִים וּמִפֶּן תּוֹרָה הִנֵּה בְּתוֹר הִכְנָה לְהַגְלוּי
דְּמִפֶּן תּוֹרָה הִיָּה צְרִיף לְהִיּוֹת הַקְדָּמַת הַהֶעָלָם וְהַהֶסְתֵּר
דְּגְלוּת מְצָרִים, שֶׁהוּא עֲנִין הַהֶעָדֵר הַקּוֹדֵם לְהִיּוֹתָּהּ, עַל-
דִּדְרָךְ-זֶה הוּא בְּתוֹרְתוֹ שֶׁל מֹשִׁיחַ, פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה,
שֶׁהַהִכְנָה אֵלֶיהָ הִיא עַל-יְדֵי הַהֶעָדֵר וְהַהֶעָלָם שֶׁבְּכָל
הַגְּלוּיּוֹת, וּבִפְרָט בְּגְלוּת הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן, וּבְעֶקֶבְתָּא
דְּמִשִּׁיחָא, שֶׁזֶּהוּ הַגְּלוּת הַכִּי הָאֲרָף וְכו' וְגְלוּת הַמֵּר וְכו',
שֶׁזֶּהוּ הַהֶעָדֵר הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְלָכֵן בָּאִים עַל-יְדּוֹ אֶל
הַהִיּוֹת הָאֲמִתִּית שֶׁהִיא הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה שָׂאִין
אֲחֵרֶיהָ גְלוּת, דִּהְשָׁעָם שָׂאִין אֲחֵרֶיהָ גְלוּת הוּא מִשׁוּם שָׂאִי
אֲפָשֵׁר שְׂתַּהֲיָה מְצִיאוֹת שֶׁל גְלוּת גְּדוּלָּה יוֹתֵר מִן הַגְּלוּת
הַזֶּה, וְלָכֵן גַּם הַגְּאֻלָּה (הַהִיּוֹת) שֶׁעַל-יְדּוֹ, הִיא גְּאֻלָּה
שָׂאִין לְמַעַלָּה הַיְמָנָה. וְיִהְיֶה-רָצוֹן שִׁיקָם זֶה בְּקֶרֶב מִמֶּשֶׁ,
וּבְכַבִּיאַת מֹשִׁיחַ צִדְקָנוּ, וְיוֹלִיכֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ בְּנֻעָרֵינוּ
וּבְזַמְנֵנוּ גו' בְּבִנְיָנוּ וּבְכַנּוּתֵינוּ¹⁷, וּבִמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשֶׁ.

50 בֵּן זֶה קָשׁוּר גַּם עִם הַגָּלוּת

הַאֲחֵרוֹן, עֵקֶב־תָּא 51

דְּמַשִּׁיחָא כִּיתְרוֹן הָאוּר הַבָּא
מִן הַחוּשֶׁךְ, וַיִּתְּרָה מִזֹּו, כְּגֹדֶל
הַיִּירִידָה כֵּן גֹּדֶל הָעֲלִיָּה,
דְּכֶשֶׁם שְׂבִיעִיאת מִצְרִים
וּמִתֵּן תּוֹרָה הִנֵּה בְּתוֹר
הַכִּנֵּה לְהַגְלִיז דְּמִתֵּן תּוֹרָה
הִיָּה צְרִיךְ לִהְיוֹת הַקְדָּמַת
הַהֶעֱלֵם וְהַהֶסְתֵּר דְּגִלּוֹת
מִצְרִים, שֶׁהוּא עֲנִין
הַהֶעֱדֵר הַקּוֹדֵם לְהוֹוִיָּה,
עַל־דִּרְדִּיזָה הוּא בְּתוֹרָתוֹ
שֶׁל מֹשֶׁה, פְּנִימִיּוֹת
הַתּוֹרָה, שֶׁהַכִּנֵּה אֵלֶיהָ
הִיא עַל־יְדֵי הַהֶעֱדֵר
וְהַהֶעֱלֵם שֶׁבְּכָל הַגְּלִיּוֹת,
וּבִכְרֵט בְּגִלּוֹת הַזֶּה
הָאֲחֵרוֹן, וּבְעֶקְבֵּיתָא
דְּמַשִּׁיחָא, שֶׁזֶּהוּ הַגְּלִיּוֹת
הַכִּי הָאָרְץ וְכו' וּגְלִיּוֹת
הַמֶּר וְכו', שֶׁזֶּהוּ הַהֶעֱדֵר
הַגְּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְלִכְן בָּאִים
עַל־יְדֵיו אֶל הַהוֹוִיָּה
הָאֲמִתִּית שֶׁהִיא הַגָּאֲלָה
הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלֵמָה שְׁאִין
אֲחֻרְיָה גְּלוֹת, דְּהַטַּעַם
שְׁאִין אֲחֻרְיָה גְּלוֹת הוּא
מִשּׁוֹם שְׂאִי אֶפְשֶׁר
שֶׁתִּהְיֶה מִצִּיאוֹת שֶׁל
גְּלוֹת גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִן
הַגְּלִיּוֹת הַזֶּה מִפְּנֵי גֹדֶל וְתוֹקֵף
הַשְּׁעִבּוֹר הָאֲחֵרוֹן הַזֶּה, וְלִכְן
גַּם תִּגָּאֲלָה (תִּתְּוִיָּה)
שְׁעַל־יְדֵיו, הִיא גָּאֲלָה
שְׁאִין לְמַעַל הַיִּמְנָה.
וַיִּהְיֶה־רָצוֹן שֶׁיִּקְרָא זֶה
בְּקִרּוֹב מִמֶּשׁ, בְּכִיאת
מֹשֶׁה צִדְקָנוּ, וַיּוֹלִיכֵנוּ
קוֹמָמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ בְּנִעְרֵינוּ
וּבְנִקְנֵינוּ גו', בְּכִנֵּינוּ
וּבְכִנְתֵּינוּ¹⁷, וּבְמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.

בס"ד. שיחת שבת פרשת יתרו, י"ז שבט ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

- א. ענין השבת הוא - שבו נפעלת העליה והשלימות דכל ששת ימי המעשה, כמו שכתוב "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם",
ובזה - ב' פירושים (כמבואר בארוכה בדרושי ה'צמח צדק' (אור התורה בראשית מב, ב): (א) "ויכולו" - מלשון כליון, היינו, העליה והכליון דכל הנבראים וכל הענינים שהיו בששת ימי המעשה, (ב) "ויכולו" - מלשון תענוג, היינו, שעליית כל הנבראים וכל הענינים דששת ימי המעשה היא - עד לבחינת התענוג, תכלית העילוי, שהרי "אין למעלה מענוג".
- וכמו כן בנוגע לשבת זו - שבה מתעלים כל הענינים שהיו בששת ימי המעשה, כולל - יום החמישי, חמשה עשר בשבט, וכאמור - לכל לראש באופן של כליון, ולאחרי זה - באופן של תענוג, תכלית העילוי.
- ב. ליתר ביאור - ובהקדמה:
ביום השבת ישנם ב' קצוות: מצד אחד - שבת מברך ומשפיע לכל ימי השבוע, "מיניה מתברכין כולהו יומין", אבל לאידך - שבת מקבל מכל ימי השבוע, שהרי "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", היינו, שהאכילה (התענוג) דשבת נפעלת על-ידי הטירחא והמלאכה דכל ימי השבוע, וזוהי השלימות דימי השבוע - שהם מהווים הכנה ליום השבת, ולכן עולים הם ונכללים ביום השבת באופן ד"ויכולו".
- דהנה, האכילה דשבת שונה היא מאכילת ימי החול, שכן, על האכילה דימי החול נאמר "בזעת אפך תאכל לחם", אכילה באופן של יגיעה ועמל, ולכן, גם כאשר האכילה היא באופן ד"ואכלת ושבעת" - אין זו אכילה של תענוג כו'; מה-שאינ-כן האכילה דשבת היא באופן ש"מצוה לענוג באכילה ושתייה" (שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים ריש סימן רמב), היינו, אכילה הקשורה עם ענין של תענוג.
- [כלומר: כשם שבקדושת השבת ישנו הענין ד"קדש מלה בגרמי", "מקדשא וקיימא" (דלא כביום-טוב שאומרים "מקדש ישראל והזמנים", מכיון שישראל קדשינהו לזמני), ובכל זאת מוסיף יהודי בקדושת השבת - כמו כן הוא גם בענין הענוג דשבת, שאף-על-פי ששבת מצד עצמו הוא ענין התענוג, צריך יהודי להוסיף בענין התענוג על-ידי-זה שמענג את השבת באכילה ושתייה, כדיוק לשון חכמינו ז"ל (שבת קיח, ב) "כל המענג את השבת", היינו, שיהודי מוסיף בענין התענוג דשבת].
- וטעם הדבר שהאכילה דשבת יכולה להיות באופן של תענוג (אף שאכילה מוכרחת לבוא לאחרי הקדמת המלאכה והיגיעה, כפשוט) - מכיון שביום השבת "כל מלאכתך עשויה", היינו, שכל המלאכה נעשתה כבר במשך ימי השבוע, ועל-ידי-זה - "יאכל בשבת", באופן של תענוג.
- ג. ויש להוסיף בזה:
בתענוג דשבת - ב' ענינים: (א) התענוג שבא כתוצאה מזה ש"כל מלאכתך עשויה", תענוג הקשור עם המנוחה הבאה מיד לאחרי העמל והיגיעה בענין המלאכה, (ב) עצם התענוג שאינו קשור עם מנוחה ממלאכה (ובזה גופא - כמה וכמה דרגות).
- וכמבואר בסידור (קעד, א ואילך) שענין השבת הוא על-דרך-משל מ"אדם שעושה מלאכה שמתפשטין כחות נפשו באותה המלאכה, וכששובת מן המלאכה נקרא נייחא דרוחא כידוע, וזהו וינפש, שבא אל עצמותו", וכל זה "בגמר המלאכה", כאשר "יוכשר בעיניו המלאכה הזאת אשר עשה, שאז מקבל עונג גדול". ולמעלה מזה - עצמות התענוג הפשוט כו'. וכמבואר גם בדרושי ראש-השנה בנוגע לענין התענוג.
- ועל-פי-זה: התענוג דסעודת השבת ("יאכל בשבת") הוא - עצם ענין התענוג, שלמעלה מהתענוג הקשור עם המנוחה שלאחרי המלאכה, שכן, התענוג שבא מיד לאחרי סיום וגמר המלאכה ("כל מלאכתך עשויה") ישנו תיכף ומיד בכניסת השבת, ולכן, כאשר מגיע זמן הסעודה דשבת - אזי התענוג הוא באופן נעלה יותר, עצם ענין התענוג.
- ויש להוסיף בזה - שלא זו בלבד שהתענוג דסעודת יום השבת הוא עצם ענין התענוג, אלא גם התענוג דסעודת ליל שבת (הסמוכה יותר לזמן המלאכה) הוא עצם ענין התענוג (בכללות על-כל-פנים), וטעם הדבר - מכיון

- 1 שסעודת ליל שבת באה לאחר תפלת השבת, לאחר קבלת שבת, ולאחרי תוספת שבת, היינו, משך זמן רב (בכמות,
2 ועל-אחת-כמה-זכמה באיכות) לאחר סיום וגמר המלאכה (שאז ישנו התענוג הקשור עם סיום וגמר המלאכה).
- 3 וכל זה נפעל - כאמור - על-ידי ההכנה דימי השבוע, כמאמר רבותינו ז"ל "מי שטרח בערב שבת יאכל
4 בשבת", שזהו מה שהשבת מקבל מימי השבוע, ועל-ידי-זה נפעלת העליה דכל ימי השבוע ביום השבת, באופן
5 ד"ויכולו", כב' הפירושים: ענין הכליון, ולמעלה מזה - ענין התענוג.
- 6 ד. והנה, על-פי האמור לעיל שביום השבת ישנו גם הענין ד"מיניה מתברכין כולוהו יומין" (נוסף על הענין
7 ד"ויכולו") - יש לומר שהעילוי ד"ויכולו" שנפעל בשבת זו הוא לא רק בנוגע לששת ימי המעשה בלבד, אלא
8 גם בנוגע ליום השבת שלפניו:
- 9 מכיון שכל ימי השבוע מתברכים מיום השבת שלפניו ("מיניה מתברכין כולוהו יומין"), היינו, שישנה פעולת
10 והשפעת השבת בכל ימי השבוע, הרי נמצא, שכאשר ששת ימי השבוע עולים ביום השבת באופן ד"ויכולו",
11 נפעל העילוי ד"ויכולו" גם בנוגע לבחינת השבת שבהם (הברכה שמקבלים מיום השבת).
- 12 ויתרה מזו - יש לומר: על-פי המדובר כמה פעמים [ונתבאר בארוכה בהתוועדות שלפני-זה (שיחת שבת
13 פרשת בא סעיף ב)] שהענין ד"מיניה מתברכין כולוהו יומין" הוא לא רק בנוגע לששת ימי המעשה, אלא גם
14 בנוגע ליום השבת עצמו, שאף הוא מתברך מהשבת שלפניו - מובן, שגם הענין ד"ויכולו" שבשבת הוא לא
15 רק בנוגע לברכה הנמשכת מיום השבת לששת ימי המעשה, אלא גם בנוגע ליום השבת עצמו, שגם הוא מתעלה
16 בשבת שלאחריו לדרגא נעלית יותר.
- 17 כלומר: מכיון שהברכה דיום השבת היא בנוגע לכל שבועת ימי השבוע, כולל יום השבת, נמצא, שגם יום
18 השבת מהווה (במדה מסויימת) הכנה ליום השבת שלאחריו, ולכן, גם הוא עולה ונכלל באופן ד"ויכולו" ביום
19 השבת שלאחריו (על-דרך ובדוגמת העליה דששת ימי המעשה להיותם הכנה ליום השבת).
- 20 בסגנון אחר קצת - ובעומק יותר:
- 21 המשכת הברכה מיום השבת על שבת הבאה - מהווה הוכחה שיש בשבת בחינה שלמעלה (לא רק מששת
22 ימי המעשה, אלא) גם מענין השבת, שלכן בכוחה לברך את יום השבת (כידוע שהמברך צריך להיות למעלה
23 מן המתברך).
- 24 ומכיון שכן, מובן, ששייך ענין של עליה גם בנוגע ליום השבת - שיום השבת עצמו מתעלה לדרגא נעלית
25 יותר, שזהו הענין ד"ויכולו" - העליה ד(כל שבועת ימי השבוע, כולל)יום השבת, לדרגא נעלית יותר, בשבת
26 שלאחריו - בחינת השבת שלמעלה מענין השבת כו'.
- 27 ובנוגע לעניינו:
- 28 מכיון ששבת זו מתברכת מהשבת שלפניה - השבת שבו חל יום ההילולא דעשירי בשבט, מובן, שבשבת
29 זו נפעל העילוי ד"ויכולו" (גם) בנוגע לשבת דיום ההילולא, היינו, שכל הענינים הקשורים עם השבת דיום
30 ההילולא - מתעלים לדרגא נעלית יותר, באופן של כליון, ועד לתכלית השלימות - ענין התענוג.
- 31 ה. אמנם, עדיין דרוש ביאור - בהאמור לעיל שהברכה דיום השבת ש"מיניה מתברכין כולוהו יומין" היא
32 (לא רק בנוגע לששת ימי המעשה, אלא) גם בנוגע ליום השבת:
- 33 נתבאר בארוכה בהתוועדות שלפני-זה (שיחת שבת פרשת בא הנ"ל) שבפשטות מסתבר לומר שהענין
34 ד"מיניה מתברכין כולוהו יומין" הוא בנוגע לכל שבועת ימי השבוע, כולל יום השבת, שהרי מוזר ביותר לומר
35 שבכל ששת ימי המעשה תהיה ברכה מיום השבת, ואילו ביום השבת - לא תהיה הברכה מיום השבת!
- 36 ובפרט על-פי המבואר בחסידות (לקוטי תורה שיר השירים כה, א. ועוד) שבכל שבוע מסיים ונשלם כללות
37 סדר הזמן (ולאחרי השבת מתחיל סדר זמנים חדש כו') - שעל-פי-זה, לא יתכן לומר שביום השבת, שבו נשלם
38 כללות ענין הזמן, אין ברכה מיום השבת!
- 39 ועל זה שאלו בהתוועדות שלפני-זה (שיחת שבת פרשת בשלח סעיף לז) - שלכאורה, מפורש בזהר (חלק
40 ב סג, ב) ובהערות אדוני-אבי-מורי-ורבי (לקוטי לוי יצחק סוף פרשת בשלח), שיום השבת הוא בדוגמת ספירת
41 הבינה שממנה "נמשך השפע לכל הששה מדות דזעיר-אנפין". שמיניה מתברכין שיתא יומין, ו' קצוות
42 דזעיר-אנפין" [וכפי שנתבאר לעיל שבוודאי אין כאן טעות הדפוס, וצריך להיות ז' במקום ו' - שהרי מבאר

- מילתא בטעמא, שבזעיר-אנפין ישנם ששה קצוות], ואם כן, כיצד מתאים ענין זה עם הסברא הפשוטה דלעיל
שבודאי גם יום השבת מתברך מיום השבת שלפניו?
- וכבר שקלו וטרו בזה ב"קובצים", ותירצו כמה וכמה תירוצים, וביניהם - שהמדובר שגם יום השבת מתברך
מיום השבת שלפניו, הרי זה לדעת ר' ייסא - בהמשך הענין בזהר שם - שסבירא-ליה ש"כן נמי כנסת ישראל
(מלכות) אקרי שבת כו", היינו, שגם ספירת המלכות נכללת בברכה הנמשכת מספירת הבינה.
- אמנם, תירוצן זה אינו מתאים כלל - כי:
- לכל לראש - יש להשתדל שלא לקשר זאת עם ענין של מחלוקת, אלא באופן ש"מר אמר חדא ומר אמר
חדא ולא פליגי".
- ובפרט בנידון דידן - שמדובר אודות ענין שיסודו הכרח שכלי: אילו ענין זה (שגם יום השבת מתברך מיום
השבת שלפניו) היה מיוסד על לימוד מפסוק, מאמר רבותינו ז"ל, וכיוצא בזה - הנה כאשר מוצאים קושיא
ממקום אחר, יכולים לבאר שיש פלוגתא בדבר, ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"; אבל כאשר מבארים ענין מסויים
מצד ההכרח של סברא שכלית פשוטה [שלא יתכן לומר שביום השבת יחסר חס-ושלום ענין של ברכה] - הרי
לא שייך לומר שסברא זו היא לדעת פלוני, כי באם יש מחלוקת בדבר, היינו, שיש סברא לכאן וסברא לכאן -
הרי זה מחליש את הסברא כולה, ובמילא - בטלה כל ההוכחה (הבנויה מלכתחילה על הכרח דסברא שכלית)!
- אלא הביאור בזה הוא - בפשטות, ומרוב הפשיטות - לא שמים לב לזה, ועד כדי כך - שמרוב הפלפול
והשקלא-וטריא בפרטי הענין [ביאור ב' השיטות האם הברכה דבינה היא על ו' קצוות דזעיר-אנפין או גם על
ספירת המלכות, וביאור השייכות דב' שיטות אלו עם בעל המאמר, ושאר ענינים כיוצא בזה] - שוכחים לגמרי
על עצם הענין שאודותיו סובבת והולכת כל השקלא-וטריא, ולכן, לא שמים לב לענין הכי פשוט, כדלקמן.
- ו. ובהקדים - המדובר כמה פעמים שדוקא על דברים הכי פשוטים, דברים רגילים וכיוצא בזה - לא שמים
לב. ולדוגמא:
- כתיב "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", "השמים מספרים כבוד א-ל גו'", וכתיב "כל הנשמה תהלל
י-ה", ואמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה פרשה יד, ט) "על כל נשימה ונשימה צריך לקלס להקב"ה", וכיוצא בזה.
- ולכאורה תמוה: לשם מה צריכים להדגיש ולעורר אודות ענין זה - הרי זה דבר הפשוט ומובן מאליו?!
- מכיון שמדובר אודות יהודי שמאמין בפסוקי התורה ובמאמרי חכמינו ז"ל - הרי הוא יודע ומאמין באמונה
פשוטה ש"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", וזאת - אפילו אם לא למד עדיין תורת הבעל-שם-טוב
אודות חידוש התהוות הבריאה בכל רגע ורגע מאין ואפס המוחלט. ואם כן, כאשר יוצא לרחוב ורואה את
השמים והארץ (או שרואה אותם מחלון ביתו) - בודאי יודע הוא שנבראו על-ידי הקב"ה, ויודע ש"מה רבו
מעשיך ה'" ו"מה גדלו מעשיך ה'", ואם כן, לשם מה צריכים להדגיש ולעורר אותו על ענין זה?!
- ועל-דרך-זה בנוגע להתעוררות על נתינת שבח והודיה להקב"ה על כל נשימה ונשימה - שלכאורה, הרי זה
דבר הפשוט ומובן מאליו:
- כאשר יהודי זוכה ב"הגרלה" בפרס הגדול ביותר - מתמלא לבו ברגש של שבח והודיה להקב"ה, ובודאי
משבח ומודה להקב"ה על ה"נס" שעשה עמו, וזאת - למרות שזכיה בפרס גדול זה אינה מוכרכת לקיומו,
והראיה - שהוא עצמו התקיים כמה וכמה שנים לפני-זה ללא זכיה זו, וגם לאחר שזכה - ישנם כמה וכמה
שלא זכו בפרס הכי גדול, וגם הם ימשיכו להתקיים לאורך ימים ושנים טובות, מתוך שמחה וטוב לבב.
- ועל-פי-זה: אם בנוגע לזכיה בפרס גדול שאינו מוכרח לקיומו של האדם - מודה הוא ומשבח להקב"ה, הרי
על-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות "נשימה", דבר הכי מוכרח לקיומו של האדם, שהרי לולי ענין הנשימה
חס-ושלום אינו יכול להתקיים כלל [כפי שרואים במוחש שכן הוא טבע הבריאה אצל כל בעלי-החיים] - הרי
בודאי ובודאי שצריך לקלס להקב"ה על כל נשימה ונשימה, מכיון שזהו דבר המוכרח לקיומו!
- אלא מאי - מכיון שזהו דבר הרגיל ביותר, שהרי בכל עת ובכל שעה נושם האדם - אין שמים לב לכך, ועד
שיתכן מצב שאדם ינשום במשך מאה ועשרים שנה, ולא יעלה על דעתו לקשר זאת [ועל-אחת-כמה-וכמה -
באופן 'עס זאל אים א טרייסל טאן' = שיעזעזע אותו] עם ענין של שבח והודיה להקב"ה (למרות היותו מאמין
באמונה פשוטה) - מכיון שעל דבר הכי רגיל לא שמים לב!

- 1 ועל-דרך-זה בעניננו - שמרוב השקלא-וטריא והחריפות כו', לא שמים לב לענין הכי פשוט, ועד ש"שוכחים"
2 אודות נושא הענין שעליו דנים, כדלקמן.
- 3 ז. נושא הענין שאודותיו מתנהלת שקלא-וטריא הנ"ל הוא - ענין ה"ברכה".
4 והנה, ענין הברכה הוא - כפשוטה - שיהודי מברך את רעהו בכל המצטרך לו, על-דרך הברכות שמצינו
5 בתורה אצל האבות וכיוצא בזה, ועל-דרך הברכות שמברכים ההורים את הבנים והבנות בערב יום הכיפורים,
6 או בכל ערב שבת - כמנהג כמה וכמה קהילות קדושות בישראל.
- 7 ומובן בפשטות שנתנית הברכה היא - בהתאם לצרכיו של המתברך: בענין שזקוק אליו - ולא בענין שיש
8 לו כבר, שעל-זה אין צורך בברכה, כפשוט, ולאידך - בענין השייך אליו, ולא בענין שבאין-ערוך למעמדו
9 ומצבו כלל.
- 10 דוגמא הכי פשוטה לדבר:
- 11 בכמה מקומות נוהגים שבערב שבת (או בערב יום הכיפורים) מתאספים הבנים הנכדים והנינים בביתו של
12 האב והסב - כדי לקבל את ברכתו, והוא מברך את כל אחד ואחת מבני המשפחה, מקטנם ועד גדולם: ילדים
13 הכי קטנים, בני ג' וד', נערים שהגיעו למצוות, בחורים שהגיעו לעונת השידוכין, אברכים נשואים, אברכים
14 שכבר נולדו להם בנים ובנות, עד ליהודים זקנים שכבר השיאו את בניהם ובנותיהם.
- 15 והנה, תוכן הברכות שמברך האב והסב לכל אחד ואחת מבני המשפחה - אינו באופן שוה (למרות שכולם
16 מקבלים ברכה מאותו האב), אלא לכל אחד ואחד לפי ענינו:
- 17 ליהודי שגידל כבר בנים ובנות עוסקים בתורה ובמצוות - לא יתנו ברכה שימצא.. "שידוך טוב" (!), ולבחור
18 שהגיע לעונת השידוכין - לא יתנו ברכה שיצליח ב.. "לימוד אל"ף-בי"ת" (!). ולאידך - לילד קטן לא יתנו
19 ברכה שיצליח בלימוד סודות התורה השייכים ל"בן ארבעים לביתה"!!
- 20 ופשיטא - שאף אחד לא יבוא בשאלה: מהו הטעם לשינוי בענין הברכות, שלאחד נותנים ברכה זו דוקא,
21 ולשני - ברכה אחרת דוקא? ! - אם משהו ישאל שאלה כזו, יאמרו עליו "שאינו מבחין בין ימינו לשמאלו"!!
- 22 כלומר: ענין של ברכה שייך רק ביחס לדבר שזקוק אליו, ולא ביחס לדבר שיש לו כבר, ולאידך - הברכה
23 צריכה להיות בענין השייך אליו, ולא בענין שאינו בערכו כלל [כבדוגמא הנ"ל: לברך ילד קטן בענין ד"בן
24 ארבעים לביתה"], שאז הרי זה לא רק באופן ד"השפעת להם רוב טובה כו'" (תענית כג, א), אלא ענין
25 שבאין-ערוך כלל למעמדו ומצבו, כפשוט.
- 26 ח. על-פי-זה מובן גם בנוגע לעניננו - המשכת הברכה מיום השבת:
- 27 כאשר מדובר אודות הברכה הנמשכת מיום השבת לימי המעשה - הרי ברכה זו היא בענינים הקשורים עם
28 ימי המעשה, היינו, ברכת הצלחה ב"כל מלאכתך אשר תעשה".
- 29 ובזה גופא - חילוק בין יום ראשון ליום שני וכו', כי כל יום ויום מקבל את הברכה השייכת אליו דוקא,
30 ולדוגמא: הברכה דיום ראשון - בענין ד"הי אור", הברכה דיום שלישי - בענין ד"הוכפל בו כי טוב", והברכה
31 דיום שני - לפעול את ענין ה"טוב" גם ביחס ל"ויבדל אלקים" דיום השני, וכיוצא בזה בשאר הימים. ומובן,
32 שאי אפשר לברך את יום ראשון בענין ד"נעשה אדם" השייך ליום שני, וכיוצא בזה בשאר הימים.
- 33 ועל-פי-זה מובן שכאשר מדברים אודות הברכה דיום השבת לימי המעשה - לא שייך לכלול בחדא מחתא
34 גם את הברכה השייכת ליום השבת, מכיון שהברכה דימי החול אינה שייכת כלל לברכה דיום השבת - שני סוגי
35 ברכות שונים לגמרי: הברכה דימי החול היא בנוגע לעשיה ומלאכה - "בכל מלאכתך אשר תעשה", ואילו הברכה
36 דיום השבת היא - לא בענין של מלאכה חס-ושלום, כי אם בעניני השבת, היפך בתכלית מענין של מלאכה.
- 37 ולכן: מכיון שבזהר מדובר אודות ברכה והמשכה מיום השבת (בינה), לששת ימי המעשה (ששה מדות
38 דזעיר-אנפין) - מודגש בזהר שהברכה היא על ששת ימי השבוע בלבד, ו' קצוות דזעיר-אנפין, מכיון שברכה
39 זו (בנוגע ל"כל מלאכתך אשר תעשה", מלאכת ימי החול) אינה שייכת כלל וכלל לענין השבת.
- 40 אמנם, כאשר מדברים אודות כללות הענין דהמשכת הברכה מיום השבת - מובן בפשטות שבודאי מתברך
41 גם יום השבת מהשבת שלפניו (כי למה יגרע יום השבת מימי החול), ואדרבה - ברכה נעלית יותר באין-ערוך,
42 בהתאם לעילוי דיום השבת לגבי ימי החול.

- ומה שלדעת רבי יהודה נכללת בזה גם ספירת המלכות - הרי זה מפני שבששה מדות (ו' קצוות דזעיר-אנפין) עצמם כלולה בחינת המלכות, כידוע בענין "ויהי ערב ויהי בקר", שה"ע"ב" דכל יום הוא בחינת המלכות.
- ט. אמנם, על-פי-זה צריך להבין לאידך גיסא - מהו החידוש בכל האמור לעיל, הרי זה דבר הפשוט?!
- והביאור בזה:
- ידוע ומבואר בכמה מקומות שהמברך צריך להיות למעלה מן המתברך, שלכן בכחו להמשיך לו ברכה. וזהו החידוש במה שנתבאר לעיל שמיום השבת מתברכין שבעת ימי השבוע - שביום השבת ישנו ענין נעלה עד כדי כך שבכוחו לברך (ולהמשיך) לא רק את ששת ימי המעשה, אלא גם את יום השבת.
- ועל-דרך-זה בנוגע להמבואר לעיל שכל שבעת ימי השבוע מתעלים באופן ד"ויכולו" ביום השבת שלאחריהם - שהחידוש בזה הוא, שהעילוי דיום השבת (השני) גדול כל כך עד שאין זה עילוי ביחס לששת ימי המעשה בלבד, אלא גם ביחס ליום השבת.
- ליתר ביאור:
- העילוי ד"ויכולו" שביום השבת הוא - לא רק שבו מתעלים כל הכחות שירדו לעניי עשיה ומלאכה וחוזרים לשרשם ומקורם כפי שהיו לפני הירידה (בחינת המנוחה והתענוג שבסיום וגמר המלאכה), אלא העילוי הוא לדרגא נעלית יותר מכמו שהיה לפני הירידה - בחינת עצם התענוג.
- [וכמדובר כמה פעמים שמכיון שכל ירידה היא לצורך עליה - בהכרח לומר שהעליה היא לדרגא נעלית יותר מכמו שהיה לפני הירידה, דאם לא כן, מהי איפוא התועלת שבדבר, ובלשון חכמינו ז"ל (בבא מציעא מ, ב. ושם נסמן): "זבון וזבין תגרא איקרי" (בתמיה)].
- ועל-פי-זה אתי שפיר שהעילוי ד"ויכולו" שייך גם בנוגע ליום השבת (העבר) - כי בבחינת עצם התענוג ישנם דרגות עד אין קץ, ולכן, שייך לומר שגם יום השבת מתעלה לדרגא נעלית יותר.
- י. על-פי כל האמור לעיל, מובן, גודל העילוי דשבת זו, להיותה השבת שלאחרי השבת דיום ההילולא:
- לאחרי גודל העילוי וה"שטורעם" בענין דיום ההילולא - על-פי המבואר ב'אגרת הקודש' סימן ז"ך וכ"ח, ובארוכה יותר - בדרושי ל"ג בעומר לכ"ק אדמו"ר האמצעי, ולכ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק', עד לדרושי בעל ההילולא, וכן דרושי אביו (כ"ק אדמו"ר מהורש"ב), ודרושי אביו זקנו (כ"ק אדמו"ר מהר"ש, שענינו "לכתחילה אריבער") - הנה מכיון שכל עניי קדושה הם באופן של "אין-סוף", מובן, שכאשר מגיע יום השבת שלאחרי זה, נפעל עילוי ושלמות נעלית עוד יותר בכל הענינים דיום ההילולא, באופן ד"ויכולו".
- ולאחרי כל זה - אומרים חכמינו ז"ל במשנתם: "המעשה הוא העיקר", היינו, שכל הענינים הכי נעלים, עד לעילוי דיום ההילולא כפי שהוא באופן ד"ויכולו" - צריכים לבוא ולהתבטא במעשה בפועל.
- כלומר: אין להסתפק בלימוד ופולפל בענינים עמוקים בתורה, עד לרזין ורזין שבתורה [ובפרט שמצד עצמו אינו שייך לזה... אלא שהקב"ה זיכה אותו ללמוד את דברי רבותינו נשיאנו, והוא חוזר על דברי התורה של אלו שתורתם נקראת על שמם] - אלא העיקר הוא שדברים אלו יבואו לידי מעשה בפועל.
- וענין זה (שהענינים הכי נעלים צריכים לבוא במעשה בפועל) מרומז גם בפרשת השבוע - פרשת יתרו: הנקודה הכללית והתיכונה דפרשת יתרו היא "מתן תורה".
- והנה, בנוגע לכללות הענין ד"מתן תורה" - ידוע דיוק רבותינו נשיאנו בדרושי חסידות, שכל ה"רעש" דמתן תורה, קולות ולפידים וכו', לא היה אלא בנוגע לדברים פשוטים ביותר - "לא תרצח לא תגנוב", "כבד את אביך ואת אמך", וכיוצא בזה, דברים הכי פשוטים.
- וזהו תוכן הנקודה האמורה לעיל - שהענינים הנעלים ביותר, ובעניננו: העילוי דיום ההילולא באופן ד"ויכולו" - צריכים לבוא ולהתבטא בענינים הכי פשוטים, עד למעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר".
- יא. ההוראה מכל האמור לעיל - באותיות פשוטות:
- כאשר נמצאים ביום ההילולא, או בשבת שלאחרי שבו נפעל העילוי ד"ויכולו", ומעוררים שיש להוסיף בענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל, להוסיף בענין הצדקה, וכיוצא בזה - יכול לבוא מישהו ולטעון: האם בשביל ענינים פשוטים כאלו יש צורך לנצל את הענין הכי נעלה ד"יום ההילולא"?

- 1 בהיותו ב"חדר" - ממשיך הנ"ל לטעון - למד כבר אודות הציווי "ואהבת לרעך כמוך", וכן אודות הציווי
2 ד"פתח תפתח" ו"נתן תתן" - אפילו כמה פעמים (ראה טו, ח"י ובפירוש רש"י), ואם כן, לשם מה צריכים
3 לעורר אודות ענינים פשוטים אלו בקשר ליום ההילולא, ובמעמד כמה וכמה מישראל, בבית הכנסת
4 ובבית-המדרש - מהו הצורך לנצל ענינים נעלים כאלו כדי לעורר אודות דברים הכי פשוטים?!
- 5 ועל זה מסבירים לו - שכן מצינו ב"מתן תורה", שלאחרי כל ה"רעש" דקולות ולפידים כו', ניתנו "עשרת
6 הדברות" - דברים הכי פשוטים, שאפילו שכל אנושי מחייבם, ובלשון חכמינו ז"ל (עירובין ק, סוף עמוד ב)
7 "אילמלא לא ניתנה תורה נחס-ושלום - כפי שמוסיף כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בכמה מקומות (ראה לקוטי שיחות
8 חלק ג עמוד 890 הערה 12) היינו למדים צניעות מחתול וגזל מנמלה", ואף-על-פי-כן, דוקא ענינים אלו ניתנו
9 במתן תורה.
- 10 ועל-דרך-זה מובן בעניננו - שהענינים הכי נעלים דיום ההילולא צריכים לבוא ולהתבטא בדברים פשוטים
11 ביותר, ענין הצדקה, אהבת ישראל ואחדות ישראל, וכיוצא בזה.
- 12 וטעם הדבר - כמבואר בדרושי רבותינו נשיאינו, שבכל דבר (גם הענין הנעלה ביותר) צריך להיות "בכ"ן
13 בנוגע למעשה בפועל, וזהו "אבן-הבוחן" שענינים אלו אכן חדרו בפנימיותו.
- 14 יב. והמעשה הוא העיקר:
15 בעמדנו ביום השבת שלאחרי יום ההילולא, שאז נפעל העילוי ד"ויכולו" בנוגע לכל עניני יום ההילולא -
16 הרי זה הזמן המתאים לקבל החלטות טובות להוסיף בכל הפעולות דהפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה,
17 בהתאם לציווי והוראת בעל ההילולא, והעבודה בכל ענינים אלו צריכה להיות מתוך תענוג - בהתאם להוראה
18 הנלמדת מכללות הענין דיום השבת, שענינו - עונג.
- 19 וכמדובר כמה פעמים שבוודאי ניתנו כל הכחות הדרושים לכך, ובפרט כאשר נמצאים בשבת פרשת יתרו,
20 שאז מתחדש כללות הענין דמתן תורה - לא רק הענין ד"משה ידבר והאלקים יענו בקול", בקולו של משה
21 (כפי שנתבאר בהתוועדות דט"ו בשבט סעיף לג), אלא באופן ד"וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר",
22 היינו שבכל פעם חוזר יהודי על דבריו של הקב"ה בעצמו - שמזה מובן גודל הנתנת כח על כל ענינים הנ"ל.
- 23 ונתנת כח מיוחדת בשבת זו - להיותה השבת שלאחרי יום ההילולא, ובלשונו של בעל ההילולא: "עמדו
24 הכן כולכם", מכיון שבוודאי נתנו ונותנים את כל הברכות מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, וכמו שכתוב
25 בסידור הבעל-שם-טוב - "הגדושה" (בגימ"ל), באופן מלא וגדוש.
- 26 ובפרט כאשר זכה ללמוד ב"חדר" וב"ישיבה" של רבותינו נשיאינו, ששם קיבל את ההוראה והנתנת-כח
27 להיות "נר להאיר" - הרי אין לו ברירה, ולא שייך אצלו ענין של "בחירה" בדבר, אלא מוכרח הוא להתנהג
28 בהתאם לכל האמור לעיל. ולכן, להיותו "חכם" - עושה זאת תיכף ומיד, ולא מתנהג כ"טפש" שממתין עד
29 שיכפו אותו (כפיה בדברים) לעשות זאת.
- 30 אבל עדיין יכול לבוא ולטעון: איתא בגמרא (נדה טז, ב) שקודם לידת האדם מכריז המלאך אם יהיה "חכם
31 או טפש". ואם כן, כיצד יכולים לבוא אליו בטענות על היותו "טפש" - הרי אין זה באשמתו, מכיון שכך הכריז
32 ה"מלאך"...! אם יש למישהו טענות - ילך ויטען אל ה"מלאך"!
- 33 הנה על זה אומרים לו - שבכחו וביכלתו לשנות אפילו מה שנקבע על-ידי המלאך:
34 כאשר יהודי מתקשר עם התורה - אזי נעשה הוא 'בעל הבית' על מציאות העולם, עד שבכוחו לשנות את
35 טבע הגוף של ילדה קטנה הנמצאת בקצוי תבל, כידוע דברי הירושלמי בזה (נדרים פרק ו הלכה ח. ועוד).
- 36 ועל-פי-זה - אם בכחו לשנות את מציאות העולם שמחוץ הימנו - הרי על-אחת-כמה-וכמה שבכוחו לשנות
37 את מציאותו הוא, שלמרות שה"מלאך" הכריז עליו שיהיה "טפש", ביכלתו להיות "חכם".
- 38 ולאלו השואלים היכן הוא המקור לכך בנגלה דתורה?! - הרי זה פסוק מפורש בתורה:
39 אודות יעקב אבינו - בחיר שבאבות - מסופר בתורה שנקרא בשם "ישראל", על שם "כי שרית עם אלקים
40 ועם אנשים ותוכל", היינו, שניצח את המלאך!
- 41 ומזה מובן בנוגע לכל אחד ואחד מישראל - שבכל מעמד ומצב שהוא, נקרא בשם "ישראל", כמאמר רבותינו
42 ז"ל (סנהדרין מד, ריש עמוד א) "אף-על-פי שחטא ישראל הוא", מכיון שיש לו שייכות ל"תורה", שהרי

1 "ישראל" ראשי-תיבות "יש ששים ריבוא אותיות לתורה" - שבכוחו לנצח את ה"מלאך", ובענינו - למרות
2 שהמלאך הכריז שיהיה "טפש", בכחו וביכולתו לשנות את הדבר ולהיות "חכם".

3 ויהי-רצון שכל אחד ואחד מישראל יהיה חכם וירא שמים ולמדן - בפועל ובגלוי, ותיכף ומיד - שהרי
4 אי-אפשר להמתין ולעכב את בני ישראל בגלות חס-ושלום, אלא צריכים "לרוץ" לקבל פני משיח צדקנו,
5 "בנערנו ובזקנינו ובבנותינו", וללכת אל הגאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו ממש, "נאו".

* * *

6 יג. כאן המקום להשלים ולבאר מה שנתבאר לעיל בהתוועדות שלפני-זה (שיחת ט"ו בשבט סעיף יג) בענין
7 "ראש השנה לאילן" - אחד מארבעה ראשי שנים:

8 נתבאר לעיל שבנוגע לחמשה עשר בשבט ישנה שקלא-וטריא בראשונים וכו' מהו המקור לכך שאין אומרים
9 בו תחנון - ענין של יום-טוב.

10 בנוגע לשאר ראשי שנים - הנה: א' בתשרי - הוא יום-טוב המפורש בתורה, א' בניסן וא' באלול - הם
11 בראש חודש, שבלאו-הכי אין אומרים בו תחנון [ועד שישנו מנהג שנשים אסורות במלאכה (ראה רש"י ותוספות
12 - מגילה כב, ריש עמוד ב. ועוד). ובפרט - מלאכת תפירה (ראה תשב"ץ חלק ג סימן רמד), כמובא בספרי
13 טעמי המנהגים]; מה-שאינ-כן חמשה עשר בשבט - שאינו ראש השנה [ולא שייך בו המנהג דאיסור מלאכה
14 כו'], ולא מצינו בש"ס שיקרא בשם יום-טוב.

15 והמקור היחידי לכך הוא - כמבואר בראשונים (מרדכי - ראש השנה פרק א סימן תש"א. הגהות מיימוניות
16 הלכות שופר פרק א) ש"כיון דקתני בהדי הדדי (כל ארבעה ראשי שנים ביחד) בהא דמיא אהדדי", כדמוכח
17 גם מדברי הגמרא במסכת מועד קטן (ד, א) שאם "גמרי בהדי הדדי, ילפינן מהדדי" (ראה שאלות ותשובות
18 מהר"ם מרוטנבורג סימן ה').

19 ועל זה נתבאר שענין זה גופא (שלא מצינו בש"ס שט"ו בשבט נקרא בשם יום-טוב, כי אם בראשונים כו')
20 מורה על גודל העילוי דט"ו בשבט - על-דרך המבואר (לקוטי תורה סוכות פ, סוף עמוד ג) בנוגע למנהג
21 ד"הקפות", שהוא נעלה יותר מ"ניסוך המים" שמפורש בתורה שבעל-פה, ונעלה יותר מ"ניסוך היין" המפורש
22 בתורה שבכתב, ואדרבה: מפני גודל מעלתו אינו יכול לבוא בהגבלה דתורה שבכתב, וגם לא בהגבלה דתורה
23 שבעל-פה [למרות שעליה נאמר "ששים המה מלכות גו' ועלמות אין מספר" - ריבוי מופלג], כי אם בתור
24 "מנהג ישראל". ועל-דרך-זה מובן בנוגע לט"ו בשבט - שמפני גודל מעלתו לא נתפרש בתורה שבעל-פה (משנה
25 וגמרא), כי אם בדברי הראשונים כו'.

26 ובהמשך לזה נתבאר שיש מעלה נוספת בט"ו בשבט ("ראש השנה לאילן") לגבי שאר ראשי שנים - שמצינו
27 בו פלוגתא בין בית-שמאי לבית-הלל: "באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית-שמאי, בית-הלל אומרים
28 בחמשה עשר בו", כלומר, שהלכה זו (שראש השנה לאילן הוא בט"ו בשבט) היא באופן דיתרון האור מן החושך,
29 שזהו ענין דבירור ההלכה לאחר שקלא-וטריא ומחלוקת כו' (ראה אגרת הקודש סימן כו), עד שמגיעים לעילוי
30 ד"הוי' עמו שהלכה כמותו" - נוסף על הענין ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים", ונתבאר שזוהי גם השייכות המיוחדת
31 ל"בית הלל" - כי "הלל" הוא מלשון "בהילו נרו" (איוב כט, ג. וראה לקוטי תורה שיר השירים מת, ג), ענין של
32 אור וגילוי, קו החסד, ובזה גופא - החסד שבא לאחר ענין הגבורה (דבית שמאי), שזהו ענין הרחמים כו'.

33 ושאלו על זה: הרי גם בנוגע ל"ראש השנה למעשר בהמה" ישנה פלוגתא במשנה - "באחד באלול ראש
34 השנה למעשר בהמה, רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי", ואם כן, גם בענין זה ישנו העילוי דיתרון
35 האור כו', ומהו איפוא המיוחד שב"ראש השנה לאילן"?

36 והנה, לכאורה הרי זו "קלאץ-קושיא", אבל - אם היו מתבוננים לרגע אחד, ועל-אחת-כמה-וכמה - כדי
37 הילוך מיל... היו מוצאים תירוץ פשוט על קושיא זו, כדלקמן.

38 יד. לכל לראש - כאשר מדברים אודות הענין דיום-טוב, שלילת אמירת תחנון, מובן, שהעילוי הקשור עם
39 ענין של מחלוקת כו' שייך רק בנוגע ל"ראש השנה לאילן", כי בנוגע ל"ראש השנה למעשר בהמה" - הרי לב' הדעות
40 ראש השנה הוא באחד בחודש, שבו אין אומרים תחנון בלאו-הכי - מפני היותו "ראש חודש",
41 מה-שאינ-כן בנוגע ל"ראש השנה לאילן" - בחמשה עשר בשבט.

- 1 ואפילו בנוגע לענין ד"ראש השנה" (שבזה יש פלוגתא גם בראש השנה למעשר בהמה) - יש לבאר זאת
- 2 בפשטות, ובהקדים:
- 3 בנוגע לענין של פלוגתא - ישנם כמה וכמה אופנים, ומן הקצה אל הקצה: ב' שיטות מנוגדות בתכלית בענין
- 4 כללי ביותר, שממנו מסתעפים ריבוי פרטים בכמה וכמה ענינים שונים, ועד לקצה השני - מחלוקת בפרט מסויים
- 5 בענין פרטי בלבד.
- 6 ולדוגמא: "שמאי והלל לא נחלקו אלא בג' מקומות" (שבת יד, ב), ואילו בכל שאר הענינים היו דיעותיהם
- 7 שוות, וטעם הדבר - מכיון ששניהם קיבלו משמעה ואבטליון, ולכן ברוב הענינים היו דיעותיהם שוות, ולא
- 8 נחלקו אלא בג' ענינים, כמבואר בארוכה בהמשך תער"ב (בתחלתו). ולעומת זאת - אצל תלמידיהם, "בית
- 9 שמאי" ו"בית הלל", נתברר המחלוקות ביותר, ובלשון הגמרא (סנהדרין פח, ב): "משברו תלמידי שמאי והלל
- 10 שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל כו'", ועד שנעשו ב' שיטות מנוגדות בענינים כלליים, ועד שיש
- 11 צורך לקבוע פסק-דין ש"בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה", ולעיתיד לבוא - הלכה כבית שמאי.
- 12 כמו כן ישנם כמה אופנים במחלוקת פרטית: מחלוקת הנובעת מכך שלמדים מב' פסוקים שונים, מב' מדות
- 13 שהתורה נדרשת בהם, וכיוצא בזה; ולאידך - קיימת מחלוקת ששניהם למדים מפסוק אחד או ממדה אחת, אלא
- 14 שנחלקו בפרט מסויים בפסוק זה ומדה זו גופא, וכיוצא בזה.
- 15 ובנוגע לעניננו:
- 16 בפירוש המחלוקת דתנא-קמא (רבי מאיר) עם רבי אליעזר ורבי שמעון - איתא בגמרא (ראש השנה ח, א):
- 17 "ושניהם מקרא אחד דרשו וכו'", אלא שכל אחד מהם מפרש את הפסוק באופן אחר.
- 18 ועל-פי-זה מובן החילוק שבין פלוגתת בית שמאי ובית הלל בנוגע לראש השנה לאילן, לפלוגתת רבי מאיר
- 19 עם רבי אליעזר ורבי שמעון בנוגע לראש השנה למעשר בהמה:
- 20 פלוגתת בית שמאי ובית הלל בנוגע לראש השנה לאילן - היא פלוגתא בענין כללי, שיטה כללית בתורה,
- 21 הקשורה ונוגעת לכמה וכמה ענינים; מה-שאינ-כן פלוגתת רבי מאיר עם רבי אליעזר ורבי שמעון - היא פלוגתא
- 22 בענין פרטי, ועד כדי כך - ש"שניהם מקרא אחד דרשו".
- 23 ומובן, שהעילוי דיתרון האור כו' (הבא כתוצאה מענין של מחלוקת) גדול יותר כאשר מדובר אודות מחלוקת
- 24 כללית וגדולה יותר, מאשר במחלוקת בענין פרטי בלבד.
- 25 טו. ויש להוסיף בזה ענין כללי - בנוגע לדרך הלימוד במשנה. ובהקדים:
- 26 דרך הלימוד בישיבות - שלומדים סוגיא מסוימת על כל פרטיה, בריבוי שקלא-וטריא וסברות לכאן ולכאן,
- 27 ברוחב ובעומק וכו', אבל - כל זה הוא רק בנוגע לביאור הסוגיא על אתר, ולא שמים לב ללמוד וללמד את
- 28 דרכי ואופני הלימוד, י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, וכיוצא בזה, כדי שהתלמיד יוכל ללמוד בעצמו - כדבעי
- 29 - בסוגיא אחרת, סוגיא שלא ילמדה מפי ה"ראש-ישיבה".
- 30 ובעניננו - הדרך בלימוד המשנה - לכאורה, איזו דרך יש בלימוד המשנה מלבד ביאורה בברייתא ובגמרא,
- 31 ואם לא מבינים את הגמרא - מעיינים בפירוש רש"י ותוספות, ומה יש עוד להוסיף בזה?
- 32 הנה לאמיתתו של דבר, מצינו בדברי גדולי ישראל שיכולים ללמוד את המשנה בדרך שונה מביאורה בגמרא,
- 33 וזאת - כאשר אין זה נוגע להלכה, היינו, כאשר מדובר אודות פירוש דברי המשנה בלבד (ולא בנוגע להלכה),
- 34 וגם אז - רק כאשר הפירוש הוא על-פי דרכי הלימוד שבתורה, כפשוט.
- 35 ולדוגמא:
- 36 בפירוש התוספות-יום-טוב לנזיר (פרק ה משנה ה) מביא שהרמב"ם מפרש משנה דלא כפירוש הגמרא,
- 37 ומבאר ש"הואיל ולענין דינא לא נפקא-מינה ולא מידי, הרשות נתונה לפרש כו', אלא שצריך שלא יכריע ויפרש
- 38 שום דין שיהא סותר דעת בעלי הגמרא".
- 39 ועל-דרך-זה ידוע בכללי הרמב"ם בספר ה"יד" - שלפעמים מביא פסוק אחר מהפסוק המובא בגמרא, מכיון
- 40 שמדובר אודות פירוש הפסוק בלבד (יד מלאכי כללי הרמב"ם סעיף ד). ומכיון שספר ה"יד" הוא "הלכות" - הרי
- 41 ענין זה גופא (שבאופן שאינו נוגע להלכה יכולים ללמוד פירוש שונה מהפירוש המובא בגמרא) הוא "הלכה".

וכמו כן מצינו בנוגע למשניות דמסכת אבות - שלמרות שישנו פירוש המשנה בברייתא דרבי נתן (אבות דרבי נתן), מכל-מקום, מצינו ריבוי פירושים שנאמרו על-ידי גדולי ישראל (רש"י והרמב"ם וכו'), עד לאחרוני האחרונים) באופן אחר (ועד לאופן הפכי) מהפירוש באבות דרבי נתן. וטעם הדבר - מכיון שמדובר אודות פירוש דברי המשנה בלבד, ואין זה בניגוד - חס-ושלום - להלכה, שאז יכולים לפרש את דברי המשנה בכמה וכמה אופנים (שלא כפירוש הברייתא והגמרא), על-פי כללי ודרכי לימוד התורה.

טז. ובנוגע לענינו:

בנוגע לדעת רבי אליעזר ורבי שמעון שראש השנה למעשר בהמה הוא בא' בתשרי, שאז ישנם ג' ראשי שנים בלבד - איתא בגמרא (ראש השנה ז, ב) שלדעה זו מחשיבים חמשה עשר בניסן כראש השנה לרגלים, מכיון שלדעת רבי שמעון בעינין של רגלים כסדרן בנוגע ל"בל תאחר", ובמילא - ישנם ד' ראשי שנים גם לדעה זו (כמובא גם בפירוש התוספות-יום-טוב).

[דרך אגב: גם כאשר מוסיפים חמשה עשר בניסן - עדיין נשאר ט"ו בשבט היחידי שבו זקוקים ללימוד ושקלא-וטריא בנוגע לשלילת אמירת תחנון (כנ"ל סעיף יג), שהרי חמשה עשר בניסן הוא יום-טוב בלאו-הכי - חג הפסח].

אמנם, בפירוש המשניות להרמב"ם - לא הובאו דברי הגמרא המבארים כיצד ישנם ד' ראשי שנים לדעת רבי אליעזר ורבי שמעון. וגם בפירוש הרב עובדיה מברטנורה - מגדולי ועיקרי מפרשי המשניות, שנתקבל בכל תפוצות ישראל, ופירושו מובא גם בדרושי חסידות - לא הובאו דברי הגמרא הנ"ל.

ונמצא, שישנם ב' אופנים בפירוש דברי המשנה "ארבעה ראשי שנים הם":

הגמרא מפרשת ש"ד' ראשי שנים" צריכים להיות לדברי הכל: "לרבי מאיר ארבעה - דל רגלים, לרבי שמעון ארבעה - דל מעשר בהמה"; אבל הרמב"ם והרב עובדיה מברטנורה לומדים בפירוש דברי המשנה שלדעת רבי שמעון ורבי אליעזר ישנם ג' ראשי שנים, ומה שכתוב "ארבעה ראשי שנים" - הרי זה רק לדעת תנא-קמא.

ועל-פי-זה יש לתרץ (באופן נוסף) מה שנתבאר לעיל אודות העילוי המיוחד ב"ראש השנה לאילן" מפני הפלוגתא שבו כו' (אף שגם בנוגע לראש השנה למעשר בהמה יש פלוגתא) - כי המדובר הוא אודות "ארבעה ראשי שנים" שבמשנה, כלומר, לדעת תנא-קמא, מה-שאינ-כן לדעת רבי אליעזר ורבי שמעון - ישנם רק ג' ראשי שנים, ולא ארבעה.

יז. כאן המקום להשלים את הביאור בפירוש רש"י על הפסוק "מקדש אדני כוננו ידיך" (בשלח טו, יז). ובהקדים:

כבר שקלו וטרו ב"קובצים" בפירוש דברי רש"י - ותירצו כמה וכמה תירוצים, ובחלקם - נקודות המתאימות ללימוד על דרך הפשט, ו"ישר-כחם" של כל המתרצים; אבל - תירוצים אלו נכתבו באריכות גדולה, דף וחצי, וכיוצא בזה, ומתוך הבאת כמה וכמה מקורות מדברי חכמינו ז"ל, מפרשים וכו', עד למקור מ'לקוטי שיחות' כרך פלוני הערה פלונית! ומכיון שמדובר אודות בן חמש למקרא - טוען הוא: מה רוצים ממנו עם אריכות גדולה כזו - רצונו להבין את דברי רש"י בפשטות ובקיצור, כדי שיוכל אחר-כך לשחק... ואין מה להסביר לו שקלא-וטריא ארוכה בדברי המפרשים, עד להוכחה מ'לקוטי שיחות' כרך פלוני, וב'לקוטי שיחות' גופא - ב"הערה", הכתובה ללא נקודות!...

ועוד - ועיקר: אם אכן דברי רש"י בפשוטו של מקרא מובנים ומוכרחים בפשטות (כפי שמבארים ב"קובצים") - היתכן שכל מדרשי חכמינו ז"ל וכל המפרשים לומדים באופן שונה מפירוש רש"י, ש"מקדש אדני כוננו ידיך" קאי על "מכון לשבתך פעלת ה'", ומה שכתוב ה' ימלוך לעולם ועד" הוא ענין בפני עצמו, ורק רש"י לומד ש"מקדש אדני כוננו ידיך" הוא ענין נוסף על "מכון לשבתך פעלת ה'", וקאי על מקדש דלעתיד שיבנה בשתי ידיים בזמן ש"ה' ימלוך לעולם ועד"?!

ולכן, בהכרח לומר שההיפך הוא הנכון - שמצד פשטות הכתוב מסתבר יותר לומר כדברי כל המפרשים, ש"מקדש אדני כוננו ידיך" הוא ה"מכון לשבתך", ו"ה' ימלוך לעולם ועד" הוא ענין בפני עצמו, אלא שלרש"י ישנו הכרח לפרש פסוק זה באופן אחר (היפך הסברה הפשוטה דכל המפרשים), מכיון שאזיל לשיטתו - שיטה שהובאה בפירושו בפסוקים שלפני-זה, כדלקמן.

- 1 יח. תוכן סיום "שירת הים" הוא - בקשר לכניסת בני ישראל לארץ ישראל:
- 2 "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת", "אז נבהלו אלופי אדום גו' נמוגו כל יושבי כנען", "תפול
- 3 עליהם אימתה ופחד גו' עד יעבור עמך ה' גו'", ונוסף לזה - "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך גו'",
- 4 היינו, לא רק הכניסה לארץ, אלא גם בנין בית המקדש.
- 5 ומכיון שכן, מסתבר - בפשטות לומר שהמשך הכתוב "מקדש אדני כוננו ידיך" קאי על ה"מכון לשבתך",
- 6 ולא על מקדש אחר שיהיה לעתיד לבוא, שהרי בכל המשך הפסוקים מדובר אודות הענינים שיהיו בסמיכות
- 7 זמן לכניסת בני ישראל לארץ.
- 8 זאת ועוד:
- 9 בפרשת שמות למד הבן-חמש למקרא שכאשר הקב"ה אמר למשה רבינו "אהיה אשר אהיה", "אהיה עמם
- 10 בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות" - אמר משה רבינו להקב"ה: "מה אני מזכיר להם צרה
- 11 אחרת, דיים בצרה זו", ואכן, הקב"ה קיבל את טענתו של משה רבינו, ואמר לו: "יפה אמרת כה תאמר וגו'"
- 12 (פירוש רש"י שמות ג, יד).
- 13 ועל-פי-זה: אם נאמר ש"מקדש אדני כוננו ידיך" קאי על מקדש אחר שיהיה לעתיד לבוא ("בזמן שה'
- 14 ימלוך לעולם ועד"), ודוקא מקדש זה יבנה "בשתי ידים", מה-שאינ-כן "מכון לשבתך", שלא תהיה בו מעלה
- 15 זו - יוקשה: מהו הצורך לומר לבני ישראל (ובפרט - בהמשך אחד - מיד לאחר שמבשרים להם אודות הכניסה
- 16 לארץ ובנין בית המקדש) שבית המקדש הזה ("מכון לשבתך") לא יהיה בשלימות, עד שיבוא המקדש דלעתיד
- 17 שיבנה בשתי ידים (על-דרך טענתו של משה דלעיל)?!
- 18 הוכחה נוספת לדבר: על הפסוק "תבאמו ותטעמו" - מפרש רש"י: "נתנבא משה שלא יכנס לארץ, לכך לא
- 19 נאמר תביאנו", כלומר, שדבריו של משה רבינו נאמרו באופן שניבא ולא ידע מה ניבא. וטעם הדבר שמוכרחים
- 20 להדגיש שלא ידע מה ניבא - מפני שאין מקום לומר דבר בלתי-רצוי (שמשה רבינו לא יכנס לארץ) באמצע
- 21 שירת הים, שבה מדובר אודות ענינים טובים כו'.
- 22 ומכל זה מובן - בפשטות - שמה שכתוב "מקדש אדני כוננו ידיך", קאי על ה"מכון לשבתך", ולא על
- 23 מקדש אחר שיבנה לעתיד לבוא.
- 24 יט. אמנם, לשיטתו של רש"י בנוגע לכללות ענין השירה (כדלקמן) - ישנו הכרח לפרש באופן אחר.
- 25 ובהקדים:
- 26 רוב המפרשים לומדים, שב"שירה" - הן בתורה, הן בנביאים והן בכתובים - דרך המקראות לחזור ולכפול
- 27 פעם אחר פעם, ליופי המליצה. אבל לדעת רש"י - גם ב"שירה" אין כופלים סתם, אלא אם כן כדי להוסיף ענין
- 28 חדש שלא נאמר בפעם הקודמת.
- 29 דהנה, על הפסוק "כי גאה גאה" (פסוק הראשון ד"שירת הים") - כותב רש"י: "וכן כל השירה הזאת תמצא
- 30 כפולה, עזי וזמרת ייה ויהי לי לישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם". וביחד עם זה - בכל הפסוקים
- 31 שלאחרי-זה מבאר רש"י את הטעם לכפל הענין: "כי גאה גאה - בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר
- 32 ודם לעשות כו'". "ה' איש מלחמה ה' שמו" - ההכפלה ד"ה' שמו" באה להוסיף ש"מלחמותיו לא בכלי זיין,
- 33 אלא בשמו הוא נלחם", וכיוצא בזה בשאר הפסוקים.
- 34 ומזה מובן, שלדעת רש"י - גם ב"שירה" לא קיימת הכפלה סתם, ליופי המליצה בלבד, כי אם כאשר כפל
- 35 זה מוסיף פרט וענין חדש.
- 36 ועל-פי-זה מובן החילוק שבין כל שאר המפרשים - לרש"י:
- 37 לדעת כל המפרשים שב"שירה" קיימת הכפלה ליופי המליצה בלבד - אפשר לפרש ש"מקדש אדני כוננו ידיך"
- 38 קאי על בית המקדש - "מכון לשבתך" - שהוזכר לפני-זה (כפשטות הכתובים), והכפל אינו אלא ליופי המליצה;
- 39 אבל לדעת רש"י, שגם ב"שירה" לא קיימת הכפלה סתם, כי אם כאשר נוסף פרט וענין חדש - בהכרח לומר
- 40 ש"מקדש אדני כוננו ידיך" הוא בהוספה ל"מכון לשבתך", ולכן מוכרח רש"י לפרש ש"מקדש אדני כוננו ידיך"
- 41 קאי על מקדש אחר, שיהיה לעתיד לבוא, "בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לבוא, שכל המלוכה שלו".

כ. אבל עדיין אינו מובן:

לשם מה מזכירים ב"שירת הים" אודות המקדש שיהיה לעתיד לבוא - שבזה מודגש שהמקדש ד"מכון לשבתך" (שהיה בכניסת בני ישראל לארץ) אינו תכלית השלימות (כנ"ל סעיף יח)!!
והביאור בזה - בפשטות:

מבואר במדרשי חכמינו ז"ל שאילו זכו ישראל - היתה הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד עם כניסתם לארץ.

ועל-פי-זה: כאשר בני ישראל אמרו ב"שירת הים" "מקדש אדניי כוננו ידיך" - לא היה הדבר צריך לקחת משך זמן רב, כי תיכף ומיד כשיכנסו לארץ יהיה ה"מכון לשבתך", ומיד לאחר-זה - "מקדש אדניי כוננו ידיך", "בשתי ידיים", ביחד עם קיום היעוד "ה' ימלוך לעולם ועד".

כלומר: אף שכפל השירה בא להוסיף פרט וענין חדש - הרי מובן, שהוספה זו אינה בענין חדש לגמרי שאין לו כל קשר כלל לענין שלפניו, אלא פרט נוסף באותו ענין (ולדוגמא: "על השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו" (מקץ מא, לב) - כפל המוסיף תוקף וזריזות בענין זה עצמו), ובנידון-ידיך: נוסף על בית המקדש ד"מכון לשבתך" יהיה מקדש אחר - "מקדש אדניי כוננו ידיך", אבל מקדש זה (שיבנה בשתי ידיים) אינו ענין בפני עצמו, דבר שיהיה לאחר משיך זמן ארוך ביותר (לעתיד לבוא) - שאז אין לזה שייכות ל"שירה" זו (כנ"ל בארוכה), אלא גם מקדש זה יהיה תיכף ומיד שיכנסו לארץ (מיד לאחר ה"מכון לשבתך"), שהרי באותה שעה היו בני ישראל במעמד ומצב שעמדו להכנס לארץ מיד, ותיכף ומיד היתה באה הגאולה האמיתית והשלימה, ביחד עם קיום היעוד "ה' ימלוך לעולם ועד".

כא. ויהי-רצון שלאחרי שכבר "כלו כל הקיצין", והיה כבר גם הענין ד"לאלתר לתשובה", ובפרט שענין התשובה הוא "בשעתא חדא ביומא חדא וברגעא חדא" (זהר חלק א קכט, סוף עמוד א) - נזכה בקרוב ממש "לאלתר לגאולה", וגם - בשעתא חדא,

ובפשטות - שתיכף ומיד ממש יוצאים כל בני ישראל מהגלות, באופן ד"שלימות העם" - "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", ביחד עם "שלימות התורה", קיום התורה ומצוותיה בשלימות, ובאופן כזה באים לארצנו הקדושה כפי שהיא בשלימותה - "שלימות הארץ", ויתירה מזה - "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך",

ושם זוכים לבנין בית המקדש השלישי - "מקדש אדניי כוננו ידיך", שיבנה בשתי ידיים, וביחד עם קיום היעוד "ה' ימלוך לעולם ועד",

במהרה בימינו ממש, "נאו", ושמחת עולם על ראשם.

* * *

כב. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' וכל העם רואים את הקולות גו'.

* * *

כג. נהוג בכל שבת ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, וכן לבאר ענין בהערות אדוני-אבי-מורי-ורבי על הזהר דפרשתנו.

בנוגע לפירוש רש"י - הנה בהמשך למאמר 'דיבור המתחיל' וכל העם רואים את הקולות גו', נתעכב על פירוש רש"י בפסוק זה (כ, טו):

רש"י מעתיק את התיבות "וכל העם רואים", ומפרש: "מלמד שלא היה בהם אחד סומא. ומניין שלא היה בהם אלם, תלמוד לומר ויענו כל העם. ומניין שלא היה בהם חרש, תלמוד לומר נעשה ונשמע".

והנה, המקור לפירוש רש"י זה הוא - במכילתא. ואף שרש"י אינו כותב "איתא במכילתא" [והציון למכילתא שמופיע בחומשים שלפנינו - אינו מדברי רש"י, אלא הוספת המדפיס כו'. ולכן, לא מצינו ציון זה בכתב-יד ובדפוסים הראשונים], מכיון שפירוש זה מוכרח בפשוטו של מקרא, וכמודגש גם בלשון רש"י "מלמד כו'", היינו, שפשוטו של מקרא מלמדנו כך וכך - הרי סוף-כל-סוף זהו מקורו של רש"י.

וכאשר מעיינים במכילתא, שמשם מביא רש"י את פירושו - מתעוררת קושיא:

1 במכילתא מצינו ב' ענינים נוספים: "מניין שלא היה בהם חגרים, שנאמר ויתייצבו בתחתית ההר. ומניין
2 שלא היה בהם טפשים, שנאמר אתה הראת לדעת".

3 וצריך להבין: מדוע מביא רש"י ממכילתא רק ג' ענינים - שלא היה בהם סומא, שלא היה בהם אלם, ושלא
4 היה בהם חרש, ואינו מביא את שאר הענינים שבמכילתא - שלא היה בהם חגר ושלא היה בהם טיפש?
5 דלכאורה - ממה נפשך: אם דרשת המכילתא שלא היה בהם סומא אלם וחרש מוכרחת היא בפשוטו של מקרא,
6 במה שונה, איפוא, הדרשה שלא היה בהם חגר וטיפש, שלכן לא הביאה רש"י בפירושו?!

7 ואין לומר שרש"י אינו מביא את הלימוד מהפסוק "אתה הראת לדעת" מפני שהבן-חמש למקרא עדיין לא
8 למד פסוק זה - שהרי נוסף לזה שעדיין קשה מה שלא הביא את הלימוד מהפסוק "ויתייצבו בתחתית ההר"
9 שנאמר לפני-זה, הרי"ן רש"י מביא את הלימוד מהפסוק "נעשה ונשמע" שבפרשת משפטים, אף שהבן-חמש
10 למקרא לא למד עדיין פסוק זה.

11 גם צריך להבין:

12 דרכו של רש"י לבאר דבר בפעם הראשונה שמתעורר קושי בענין זה. ועל-פי-זה - מדוע ממתין רש"י לבאר
13 "מניין שלא היה בהם אלם תלמוד לומר ויענו כל העם" עד לפסוק "וכל העם רואים את הקולות", הרי הפסוק
14 "ויענו כל העם" מופיע בפרשתנו (יט, ח) לפני הפסוק "וכל העם רואים את הקולות", ואם כן, היה רש"י צריך
15 להתעכב על הדיוק "ויענו כל העם" (שממנו למדים "שלא היה בהם אלם") בפסוק זה עצמו, ולא להמתין עד
16 שילמדו את הפסוק "וכל העם רואים את הקולות"?!

17 ואין לומר שהלימוד מהפסוק "ויענו כל העם" אינו על-פי פשוטו של מקרא - דאם כן, לא היה רש"י מביא
18 לימוד זה גם בפירושו על הפסוק "וכל העם רואים את הקולות", כפשוטו.

19 וכפי שיתבאר לקמן.

20 כד. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו (לקוטי לוי יצחק עמוד פג) מביא מאמר הזהר (סט, ב) "ויבוא
21 יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה, כולא איהו כללא חדא, ובניו בניו דיתרו, דהא לבתר דאתא משה לגביה
22 הוו ליה בנין. והכי הוה ביעקב דכיון דאתא לגביה דלבן ושוי דיוריה ביה הוו ליה בנין, אוף הכא משה, כיון
23 דשוי דיוריה ביתרו, הוו ליה ליתרו בנין. וכל ביתיה אייתי עמיה למיעל לון תחות גדפי דשכינתא וכו'",
24 כלומר: הזהר מבאר שכשם שאצל יעקב ולבן מצינו שבתחילה לא היו ללבן בנים, שנאמר (ויצא כט, ט)
25 "ורחל באה עם הצאן אשר לאביה כי רועה היא", "אפשר יש לו בנים והוא שולח בתו אצל הרועים" (פירוש
26 רש"י שם) - היפך ענין הצניעות לגמרי, ואילו לאחר שיעקב קבע מקומו בביתו של לבן אזי "ויברכני ה'
27 בגללך", "עכשיו היו לו בנים שנאמר וישמע את דברי בני לבן" (פירוש רש"י שם ל, כז) - כמו כן היה אצל
28 משה ויתרו, שבתחילה לא היו ליתרו בנים אלא בנות, שלכן שלחן יתרו כהן מדין לרעות את צאנו מכיון שלא
29 היתה לו בריה, ואילו לאחר שמשה קבע את מקומו בבית יתרו, אזי נולדו לו בנים.

30 אמנם, ישנו חילוק בין יתרו ללבן, שיתרו בא יחד עם כל משפחתו אל משה, כדי שיגיירם ויכניסם תחת
31 כנפי השכינה, ואילו לבן - הרי לא זו בלבד שלא בא להתגייר בעצמו, אלא אדרבה: אפילו בנוגע למשפחתו
32 של יעקב, טען לבן "הבנות בנותי והבנים בני" (שם לא, מג), ובודאי שלא הניח לבניו להתגייר כו'.

33 ומבאר אאמו"ר את פרטי הענינים בזה - באותיות הקבלה כו', אבל אינו מבאר את ההוראה שלמדים מענין
34 זה בעבודת האדם לקונו. וכמדובר כמה פעמים שאם מעניני העולם יש ללמוד הוראה בעבודת האדם לקונו,
35 הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא כאשר מדובר אודות עניני התורה.

36 וכפי שיתבאר לקמן.

37 כה. בהמשך להמדובר לעיל אודות הענינים המיוחדים דחודש שבט - חמשה עשר בשבט, יום ההילולא,
38 והעילוי המיוחד בשבת שלאחריהם, וכן כללות הענין דחודש שבט שמזלו יוסף, שזהו שמו הראשון של בעל
39 ההילולא. והרי "אנן מזרעא דיוסף קאתינן" (לשון חכמינו ז"ל ברכות כ, א) - ישנו ענין נוסף בחודש שבט,
40 שלא הודגש כל כך מכיון שכבר דובר אודותיו כמה וכמה פעמים:

41 אודות ראש חודש שבט - מצינו מקרא מפורש: "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש . .
42 הואיל משה באר את התורה הזאת" (דברים א, ג-ה), וכך נמשך הדבר בכל ימי חודש שבט, מדי יום ביומו,
43 עד להסתלקותו של משה בשבעה באדר.

- וזהו העילוי המיוחד דחודש שבט לגבי שאר חדשי השנה - שבכל ימי חודש זה היה הענין ד"באר את התורה הזאת" (כל "משנה תורה"), מה שלא מצינו בשאר חדשי השנה, כולל חודש אדר - שענין זה היה רק בהתחלת החודש, עד שבעה באדר.
- [בנוגע לאדר ראשון (כקביעות שנה זו, שנת העיבור) - ישנה שקלא-וטריא אם שנת הארבעים היתה שנה מעוברת אם לאו (על-דרך השקלא-וטריא בנוגע לשנת לידתו של משה), ואם נאמר שהיתה שנת העיבור, נמצא שגם בכל ימי אדר ראשון היה הענין ד"באר את התורה הזאת", אבל - כאמור - יש שקלא-וטריא בדבר, מה-שאינ-כן בנוגע לחודש שבט, שבודאי היה הענין ד"באר את התורה הזאת" בכל ימי החודש].
- ובענין זה ("באר את התורה") מודגשת השייכות המיוחדת לבעל ההילולא:
- בפירושו על הפסוק "הואיל משה באר את התורה" - מפרש רש"י: "בשבעים לשון פירשה להם" [על-דרך פירושו בפסוק "באר היטב" (תבוא כז, ח) - "בשבעים לשון". וכידוע גם ש"היטב" במספר הקדמי - ה', ה' י', ה' י"ט, ה' י"ט' - ב' - בגימטריא שבעים].
- וזהו השייכות המיוחדת לבעל ההילולא - כידוע גודל השתדלותו של בעל ההילולא שעניני התורה יתורגמו לכמה וכמה לשונות, עד ל"שבעים לשון", כדי להפיץ תורה ויהדות, עד ל"מעיינות" דתורה (פנימיות התורה), בכל מקום ומקום, גם אצל אלו שעדיין אינם שייכים ללשון הקודש.
- וענין זה (תרגום עניני התורה בשבעים לשון) מהווה הכנה לגאולה העתידה - שהרי לעתיד לבוא יקויים היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד", ומזה מובן שההכנה המתאימה לזה היא - לתרגם את עניני התורה בשבעים לשון.
- כו. ובהמשך לזה - הרי כאן המקום לעורר עוד הפעם אודות ההתעוררות שצריכים לקחת מיום ההילולא בכל הקשור למילוי שליחותו של בעל ההילולא בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה, שגם אם לא עסקו בזה בשלימות המתאימה, או שלא עסקו בזה בכלל חסו-שלום (מאיזה סיבה שתהיה), צריכים להשלים כל ענינים אלו ביתר שאת וביתר עוז, באופן ד"כפלים לתושיה".
- וכמדובר כמה פעמים שהפירוש ד"כפליים לתושיה" אינו רק כפל של ב' פעמים, כי אם כמה וכמה פעמים ככה, עד לריבוי מופלג,
- כדמוכח מדברי המדרש (שמות רבה פרשה מו, א) שכאשר משה רבינו הצטער על שבירת הלוחות, "אמר לו הקב"ה אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו בהם אלא עשרת הדברות לבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות, הדא הוא דכתיב ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושיה", והרי פשיטא שהענין ד"כפלים לתושיה" בלוחות שניות אינו כפל של ב' פעמים בלבד, כי אם - ריבוי מופלג, "הלכות מדרש ואגדות וכו'",
- ועד כדי כך - שהוספה זו ("הלכות מדרש ואגדות") פועלת עילוי גם בעניני התורה שהיו לפני-כן, כידוע שהוספת ענין אחד בתורה פועלת עילוי בהבנת שאר עניני התורה, שהרי יכולים להשתמש בסברא זו בנוגע לכמה וכמה ענינים נוספים.
- ומזה מובן בנוגע לענינו - ההוספה במילוי שליחותו של בעל ההילולא באופן ד"כפלים לתושיה", שהכוונה בזה להוספה בריבוי מופלג ביותר, הן בכמות והן באיכות.
- ותבוא עליהם ברכה - כל אלו שיקבלו על עצמם להוסיף בכל ענינים אלו.
- ומובן גודל העילוי כאשר מחליטים אודות ענינים אלו בהתוועדות חסידית - כידוע ומפורסם גודל מעלתה של התוועדות חסידית, ובפרט כאשר ההתוועדות נערכת במעמד כמה וכמה עשירות מישראל, ובמקום קדוש - בית הכנסת ובית-המדרש, שמגדלין בו תפלה ומגדלין בו תורה, ובפרט - במקום שבו התפלל ולמד בעל ההילולא במשך עשר שנותיו האחרונות בחיים חיותו בעלמא דין - שכל זה מוסיף בקבלת ההחלטות הטובות וקיומן במעשה בפועל.
- זאת ועוד: לאחר כל ההחלטות הטובות שהחליטו ברגעים שלפני-זה, וכן ההחלטות הטובות שיחליטו ברגעים שלאחרי-זה - הנה נוסף לזה שקיום החלטות אלו במעשה בפועל יהיה באופן של "יגעת ומצאת", היינו, באופן של מציאה שאינה בערך כלל לאופן היגיעה, הנה עוד זאת, המעשה בפועל יהיה באופן נעלה יותר ממה שהחליטו מקודם לכן, ובלשון חכמינו ז"ל: מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, מאתיים רוצה ד' מאות.

כז. והמעשה הוא העיקר:

להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל הפעולות דהפצת התורה והיהדות. ולכל לראש - בעניני ה"מבצעים": אהבת ישראל ואחדות ישראל, חינוך עצמו וחינוך הזולת, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים - יבנה וחכמיה, נרות שבת קודש ויום-טוב, כשרות האכילה ושתייה, וטהרת המשפחה, והמבצע שכל יהודי ירכוש אות באחד מספרי התורה הכלליים - "כל הנמצא כתוב בספר",

וכן ביטול הגזירה האיומה והאומללה ד"מיהו יהודי", באופן שלא ישאר ממנה מאומה רושם כלל וכלל.

וענין זה - ביטול הגזירה ד"מיהו יהודי", על-ידי-זה שייקבע שגיוור אינו אלא כהלכה - מהווה הכנה לקיום היעוד המובא בחכמינו ז"ל (שבת לב, ב) שלכל יהודי יהיו "ב' אלפים וח' מאות עבדים" [תכלית השלימות דמספר כ"ח - כפי שכל אחד כלול מעשר, ועשר מעשר כו'], ש"עבדים" אלו יהיו במעמד מצב ד"גר תושב", שזוהי התלת ענין הגירות (ראה 'לקוטי שיחות' חלק כ"ו עמוד 138 ואילך, ובהערה 50).

ועל-ידי ההתעסקות בכל ענינים אלו - באים בקרוב ממש לענין ד"ואלה המשפטים גו'", דקאי על הסנהדרין שיושבים בלשכת הגזית [שתשים סנהדרין אצל המזבח] (פירוש רש"י ריש פרשת משפטים) - כאשר יקויים היעוד "ואשיבה שופטך כבראשונה", ובלשון הרמב"ם (הלכות סנהדרין פרק יד הלכה יא): "קבלה היא שבטבריא עתידין לחזור תחילה ומשם נעתקין למקדש", בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

כח. ידוע ומפורסם עד כמה דייק כ"ק מורי וחמי אדמו"ר בעל ההילולא שכל דבר צריך להיות בסדר מסודר דוקא, כפי שתבע והדגיש כמה וכמה פעמים, אף שלכאורה הרי זה דבר פשוט.

כלפי מה אמורים הדברים - בערב שבת קבלתי ידיעה אודות תכנית מסויימת שתיערך ביום השבת, תכנית מפורטת אודות כל פרטי סדר היומי מלבד דבר אחד - התאריך . . . (!) שבו אמורה להתקיים תכנית זו!

כאשר כותבים את כל פרטי התכנית ליום השבת, ושוכחים להוסיף את התאריך המדוייק - הרי אי-אפשר לדעת אם תכנית זו שייכת לשבת זו, לשבת שעברה או לשבת הבאה!...

אמנם, מכיון ש"בהשגחה פרטית" נתקבלה הידיעה בערב שבת זה - מהווה הדבר "הוכחה".. שתכנית הנ"ל מתקיימת בשבת זו!

כט. תכנית הנ"ל נערכת עבור נשי ובנות ישראל, וזוהי השייכות המיוחדת לשבת זו, שבת פרשת יתרו - מכיון שבנוגע ל"מתן תורה" (שבפרשת השבוע) מודגשת מעלתן של נשי ישראל, כמו שכתוב (פרשתנו יט, ג) "כה תאמר לבית יעקב" - אלו הנשים, ואחר-כך - "ותגיד לבני ישראל" - האנשים, היינו, שביחס למתן תורה קדמו הנשים לאנשים.

וכמדובר כמה פעמים אודות מעלתן של נשי ישראל - שבהיות כל אחת מהן "עקרת הבית", הרי בה תלוי הנהגת הבית כולו, ועד שבכוחה וביכלתה להשפיע על הנהגת הבעל כו'. ונמצא, שהקדמת הנשים בנוגע למתן תורה - "כה תאמר לבית יעקב" - שייכת גם לאנשים, שכן, הנשים משפיעות ופועלות גם על האנשים בכל הענינים הקשורים עם מתן תורה.

ומזה מובן, שבשבת זו ישנה התעוררות ונתינת כח מיוחדת לעבודתן של נשי ישראל, ובמיוחד - בענינים השייכים אליהן: נרות שבת קודש, כשרות האכילה ושתייה, וטהרת המשפחה.

ל. ולכל לראש - בנוגע לתפקידן העיקרי - לגדל בנים ובנות, "פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה", מבלי לערב שום חשבונות ושיקולים כו', כי אם להסתמך לגמרי על הקב"ה שיתן את ברכתו בזמן המתאים ובאופן המתאים, ובודאי שלא לעשות חשבון שילד נוסף יביא לידי הוצאות נוספות (עד הלידה ולאחריה וכו') - כי בודאי יכול הקב"ה לזון ולפרנס ילד יהודי נוסף, כשם שזן ומפרנס את העולם כולו!

כל יהודי אומר בברכת המזון: "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים", ובודאי אינו אומר זאת בדיבור בלבד... אלא מתוך הכרה ואמונה שכן הוא באמת! ומכיון שהקב"ה זן ומפרנס את העולם כולו במשך ה' אלפים תשמ"ג שנה ועוד כמה חדשים, הרי בודאי שלא תהיה בעיה עבורו לזון ולפרנס ילד יהודי נוסף!...

- זאת ועוד: לידתו של ילד יהודי נוסף, המביאה בעקבותיה את המשכת ברכתו של הקב"ה לזון ולפרנס ילד זה - פועלת המשכת תוספת ברכה לכל העולם כולו,
- כפי שרואים בטבע האדם - שכאשר מעוררים אצלו את מדת החסד כדי לעשות חסד לפלוני, הרי זה פועל גם בכללות הנהגתו גם ביחס לאחרים, כי בהיותו כבר בתנועה שמדת החסד היא בהתגלות (כתוצאה מההתעוררות ביחס לפלוני) - אזי משפיע הוא לכל, ואינו מדקדק לדעת עד כמה זקוקים לחסד זה, אלא השפעת החסד היא באופן שלמעלה מהגבלה כו', ועד שמחפש למי להשפיע.
- ומזה מובן גם בנוגע להשפעת החסד שלמעלה - שכאשר מעוררים אצל הקב"ה את גילוי והשפעת החסד ביחס לילד יהודי נוסף (שנולד זה עתה), הרי זה מעורר תוספת גילוי והשפעת מדת החסד בכל העולם כולו, באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, ועד שמדת החסד שלמעלה מחפשת ויוצרת מקבלים שיוכלו לקבל את השפעת החסד כו'.
- וכפי שמצינו באברהם אבינו, שענינו גילוי מדת החסד שלמעלה, כמאמר רבותינו ז"ל "אמרה מדת החסד לפני הקב"ה מיום היות אברהם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי", היינו, שבהיותו בעולם שלמטה מילא את פעולתה של מדת החסד דאצילות - שהשפיע טוב וחסד לכל, אפילו לערביים, שהכניסם לביתו, האכילם והשקם וכו', ועד שכאשר לא היה לו למי להשפיע טוב וחסד - הצטער כו', ועל-ידי-זה פעל את מציאותם של המקבלים - שהרי הקב"ה שלח לו מלאכים, כדי שיהיה לו למי להשפיע טוב וחסד.
- וזוהי השליחות המיוחדת המוטלת על נשי ישראל - לגדל בנים ובנות באופן ד"פרו ורבו ומילאו את הארץ וכבשוה", ללא כל חשבונות כו', ועד שבכוחה להשפיע על הבעל בענין זה.
- דהנה, מעלתה של האשה - שהיא "עזר כנגדו", כלומר, לעזור לבעל בכל עניניו. ובלשון הגמרא (יבמות סג, א) "אדם מביא חטין חטין כוסס (בתמיה)", אלא האשה - שהיא "עזר כנגדו" - "מאירה עינו ומעמידתו על רגליו". ועל-דרך-זה בנוגע לעניני הרוחניים של הבעל - שעל-ידי-זה שהאשה ממלאת את תפקידה כ"עקרת-הבית" יכול הבעל ללמוד תורה מתוך מנוחת הנפש, הן בהיותו בביתו והן בהיותו מחוץ לביתו (בבית-המדרש וכיוצא בזה) - בידעו שיכול להסתמך על האשה, ובלשון הכתוב: "וידעת כי שלום אהלך", מכיון שבביתו נמצאת "אשת חיל", עליה נאמר "חכמת נשים בנתה ביתה". ועד שבכוחה של האשה להשפיע על הבעל בכל עניני טוב וקדושה, שלכן קדמו הנשים לאנשים במתן תורה, כנ"ל.
- כלומר: הן אמת שהאיש הוא בחינת משפיע והאשה היא בחינת מקבל, אבל ביחד עם זה ישנם ענינים שבהם משפיעה האשה על האיש. ועל-דרך המבואר לעיל (סעיף ב) בענין השבת, שביחד עם היותה בבחינת מקבל, שמקבלת מששת ימי השבוע, בחינת נוקבא - שבת מלכתא, הרי היא גם בבחינת משפיע, שהרי "מיניה מתברכין כולהו יומין", בדוגמת בחינת בינה, "אם הבנים שמחה", המשפיעה לכל המדות שלמטה ממנה, כנ"ל בארוכה.
- לא. והנה, כל האמור לעיל אודות מעלתן של נשי ישראל, שייך גם לבנות ישראל - שהרי כל אחת מהן מתכוננת לכך שבבוא הזמן תהיה היא "עקרת הבית" ו"אם הבנים" - בביתה הפרטי, והכנה זו נעשית על-ידי החינוך באופן המתאים למטרה זו.
- ומובן, שהכנה זו (על-ידי ענין החינוך) נחשבת ככר להתחלת הדבר - עוד יותר מאשר החלטה ומחשבה טובה. ואם בנוגע למחשבה טובה אמרו חכמינו ז"ל שהקב"ה מצרפה למעשה,
- וכידוע פירוש רבותינו נשיאנו שהקב"ה מסייע ומזמין לו מעשה בפועל שיצטרף למחשבתו הטובה [אלא שגם המעשה שהזמין לו הקב"ה - נחשב למעשה שלו, מכיון שסוף-כל-סוף נעשה הדבר על-ידו], ועל-דרך הפירוש במה שכתוב "והוא יכלכלך", שהקב"ה נותן גם את ה"כלים" -
- הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא כאשר ישנה כבר התחלת הענין - על-ידי החינוך באופן המתאים.
- וכאמור - בשבת זו שבה מודגשת מעלתן של נשי ישראל, ישנה נתינת כח מיוחדת בכל הקשור לעבודתן של נשי ישראל, כולל - חינוך בנות ישראל לבנות בתים בישראל, עד ל"בתי כהונה" ו"בתי מלכות" - בגאולה העתידה.
- לב. האמור לעיל (סעיף ל) שהוספת ברכתו של הקב"ה לילד יהודי נוסף פועלת תוספת ברכה בכל העולם כולו - הרי זה נוגע ביותר לימינו אלו, שהרי נמצאים אנו במצב של חושך כפול ומכופל, "החושך יכסה ארץ

- 1 וערפל לאומים", כפי שרואים במוחש בפרט בתקופה האחרונה, ומזה מובן גודל ההכרח להוסיף בברכתו של
2 הקב"ה בעולם כולו.
- 3 אמנם, מצב העולם החמור אין בו כדי לפגוע חס-ושלום בבני ישראל, שהרי "לא ינום ולא יישן שומר
4 ישראל", ובפרט כאשר ההנהגה בעניני העולם היא באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו"
5 - אבל אף-על-פי-כן, במדה מסוימת משפיע הדבר גם על בני ישראל (על-כל-פנים בנוגע לשלימות המנוחה
6 והשלוחה כו'), ולכן, צריכים בני ישראל לעשות את כל התלוי בהם כדי לשפר את מצב העולם.
- 7 וענין זה נפעל - לכל לראש - על-ידי-זה שבני ישראל מוסיפים בכל עניני טוב וקדושה, כולל ובמיוחד -
8 קיום הציווי "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה", שעל-ידי-זה פועלים תוספת השפעת והמשכת חסדו של
9 הקב"ה בכל העולם כולו (כנ"ל),
- 10 וכן - הפעולה להשפיע על אומות העולם שיקיימו שבע מצוות בני נח, שהרי [נוסף על העיקר - קיום ציווי
11 הקב"ה, "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקיים מצוות שנצטוו בני נח . . מפני שצוה
12 בהן הקב"ה בתורה" (רמב"ם הלכות מלכים סוף פרק ח) - הגה עוד זאת] על-ידי-זה פועלים שהנהגת העולם
13 תהיה על-פי צדק ויושר, "לשבת יצרה", באופן של שלום ומנוחה.
- 14 לג. ומזה באים לביאור ההוראה מדברי הזהר - אודות החילוק שבין יתרו ללבן. ובהקדים:
15 בנוגע לכללות הביורר דאומות העולם - המתבטא ביעוד "ועמדו זרים ורעו צאנכם" דלעתיד לבוא - ישנם
16 כמה דרגות: "זרים" כפשוטו, גוים ממש, שכל שייכותם לבני ישראל אינה אלא מפני ש"רעו צאנכם"; למעלה
17 מזה - "גר תושב", "קצת גירות" (כנ"ל סעיף כז); ועד לתכלית השלימות שבזה - גיור כהלכה ממש, "גר
18 שנתגייר" ממש, מכיון שגם נשמתו היתה במעמד הר סיני, כמבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק מא).
- 19 [וכמדובר כמה פעמים (לקוטי שיחות חלק יו"ד עמוד 89 הערה 14) אודות דיוק הלשון "גר שנתגייר", ולא
20 "בן-נח שנתגייר" [אף שלפני הגיור דינו כבן-נח לכל דבר] - שבזה מרומז בנגלה דתורה שלאמיתתו של דבר
21 ובפנימיות הענינים, הרי הוא בעצם "גר", עוד לפני שנתגייר בפועל, שהרי נשמתו היתה במעמד הר סיני, אלא
22 שענין זה בא לידי גילוי כאשר מתגייר בפועל, גיור על-פי הלכה, ואז מתברר שאצלו יש נשמה שהיתה בהר סיני.
- 23 כלומר : כיצד יכולים אנו לבחון ולדעת אם אצלו אכן נמצאת נשמה שהיתה במעמד הר סיני אם לאו? ! -
24 אלא כאשר עובר הוא את כל הליכי הגיור שעל-פי הלכה, מילה וטבילה וקבלת מצוות ("מודיעין אותו מקצת
25 מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות כו'"). הרי עובדה זו מהווה "אבן-הבחן" המוכיחה שאצלו יש נשמה
26 שהיתה במעמד הר סיני, ולכן קרינן ביה "גר שנתגייר".
- 27 ועל-פי-זה מובן החילוק שבין יעקב ולבן למשה ויתרו:
28 יעקב אבינו היה לפני מתן תורה, ולכן, לא היה יכול לפעול את הביורר דלבן על-ידי הגיור כו'. ועל-דרך
29 שאמר לעשו - "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" (וישלח לג, יד), "ואימתי ילך - בימי המשיח, שנאמר ועלו
30 מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו" (פירוש רש"י שם).
- 31 אבל משה רבינו שעל-ידו היה כללות הענין דמתן תורה - פעל את הביורר דיתרו בתכלית השלימות, שהרי
32 גייר את יתרו ובניו וכל משפחתו והכניסם תחת כנפי השכינה.
- 33 לד. ביאור ההוראה בנוגע לימינו אלו:
34 מכיון שנמצאים אנו בסוף זמן הגלות, בסמיכות לקיום היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו
35 שכם אחד" - צריכים להשתדל לעסוק גם בביורר אומות העולם, על-ידי ההשפעה על אומות העולם שיקיימו
36 שבע מצוות בני נח "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על-ידי משה רבינו", מעין ובדוגמת הביורר
37 דלעתיד לבוא, כאשר יקויים היעוד "אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", "והיתה לה' המלוכה".
- 38 וכמדובר כמה פעמים שבימינו אלו נקל לפעול זאת על אומות העולם - מכיון שבלאו-הכי מקיימים קשרים
39 עם אומות העולם בדרכי נועם וקירוב כו' בנוגע לעניני מסחר וכיוצא בזה, ולכן נקל לפעול ולהשפיע עליהם לקיים
40 שבע מצוות בני נח על כל פרטיהם וסניפיהם, ועד - "לכוף", כפיה בדברים, בדרכי נועם ודרכי שלום, בהתאם
41 לדרך התורה ש"דרכיה דרכי נועם גו'", ועד שהתורה עצמה (לא רק "דרכיה") "ניתנה לעשות שלום בעולם".
- 42 כאשר ניגשים לאינו-יהודי ומסבירים לו - בדרכי נועם - שהקב"ה דואג לטובתו האישית, ולכן שולח אותו

1 (את היהודי שיש בו ניצוץ משה רבינו) למסור את הציור שצוה למשה רבינו בהר סיני (ביחד עם נתינת התורה
2 לבני ישראל) שאומות העולם יקיימו שבע מצוות בני נח, ומסבירים לו את התועלת שבדבר בנוגע לשוב העולם
3 - הרי בודאי שדברים אלו יפעלו פעולתן.

4 כאשר פונים אל הגוי בבקשת סיוע במשלוח נשק, הרי, לצערנו, לא תמיד מתקבלת בקשה זו... (ואין להאריך
5 בדבר המצער כו'); מה-שאינ-כן כאשר מדברים עמו אודות קיום שבע מצוות בני נח - בודאי שיצליחו לפעול עליו.
6 ובפרט - שחלק משבע מצוות בני נח מקובל ומוכרח גם על-פי חוקי המדינה, כמו שפיכות דמים וגזילה,
7 וכן בנוגע לקבלת מלכותו של בורא העולם - שלילת הענין דעבודה-זרה [מה-שאינ-כן בנוגע לענין השיתוף
8 שבזה ישנה שקלא-וטריא אם בני נח הוזהרו על השיתוף (נסמן ב'דיבור המתחיל' מים רבים תשי"ז פרק ג)],
9 שכל ענינים אלו - "הדעת נוטה להן" (רמב"ם הלכות מלכים ריש פרק ט).

10 זאת ועוד: כאשר הגוי רואה שהיהודי מתעניין ודואג לטובתו כו', הרי זה פועל עליו יחס של כבוד והערצה
11 כלפי היהודי, וענין זה בא לידי ביטוי גם בכך שהגוי יסייע לו בעניניו הגשמיים (ראה לקוטי שיחות חלק כ"ו
12 שם סעיף יב). וכמובן - שכל זה בהוספה על עיקר הענין שבכך מקיימים את ציווי הקב"ה.

13 [מאמר המוסגר]

14 אין צורך להאריך בשלילת ההנהגה ההפכית - לתת לגוי "שוחד", לדבר סרה ולהלשין על יהודי,
15 רחמנא-ליצלן, וכיוצא בזה, שנוסף על חומר הענין מצד עצמו, הרי הנהגה זו עצמה פועלת את המטרה ההפכית
16 שכדי להשיגה נעשתה פעולה זו - כי בכך מפסיד הוא את ה"אימון" בפני הגוי, בראותו שהוא (היהודי) מסוגל
17 להתנהג היפך הוראת התורה "ואברכה מברכך" והפכו כו' - דבר שלמד גם הגוי בשפה האנגלית! ... ואז טוען
18 הגוי שהוא (היהודי) הביא על עצמו את כל הצרות כו'! ...

19 ומי שמתנהג כן בהסתמכו - כביכול - על הוראת התורה, הרי אדרבה: בכך מוסיף הוא חטא על פשע, שכן,
20 ענין כזה יכול להיות רק כאשר לומד תורה שלא כדבעי, שאז נעשית התורה היפך הענין ד"סם חיים" (ראה
21 יומא עב, ב), ועל זה קאי המשל שמביא אדמו"ר הזקן בספר התניא (סוף פרק כד) מ"האוחז ראשו של מלך
22 כו'" - משל שאינני רוצה לחזור עליו! ...]

23 ונחזור לעניננו - ההוראה הנלמדת מדברי הזהר אודות פעולת ההשפעה על אומות העולם שיקיימו שבע מצוות
24 שנצטוו בני נח, וכאמור - שעל-ידי-זה פועלים שהעולם כולו יהיה במצב של מנוחה ושלום, "לשבת יצרה".

25 ועל-ידי-זה זוכים לענין ד"מלכים אומנין ושרותיהם מניקותיך" עוד בזמן הגלות - באופן ד"טועמיה חיים
26 זכו" בערב הגאולה, כמסופר בגמרא (זבחים יט, ריש עמוד א) - "מעשה רב",

27 ובקרוב ממש זוכים לקיום היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד"
28 (כפסק-דין הרמב"ם בסיום וחותם הלכות מלכים) - בגאולה האמיתית והשלימה,

29 שאז יוצאים כל בני ישראל מהגלות, והולכים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה
30 מרשית השנה ועד אחרית שנה", ושם גופא - לירושלים עיר הקודש, "קרית מלך רב", אשר עתידה להתפשט
31 בכל ארץ ישראל, ושם גופא - להר הבית ולבית המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך",

32 וכל זה - בשעתא חדא וברגעא חדא, ובפשטות - "אז מ'גיט זיך אַ כאַפּ" שנמצאים בארצנו הקדושה ביחד
33 עם משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

* * *

34 לה. הביאור בפירוש רש"י - בקיצור על-כל-פנים:
35 כאשר לומדים את הפסוק "ויענו כל העם" (יט, ח) - אין הכרח בפשוטו של מקרא ש"לא היה בהם אלם",
36 מכיון שאפשר לומר שהדיוק "ויענו כל העם" (ולא "ויענו העם" סתם) מתייחס למה שכתוב בפסוק שלפני-זה
37 (שם, ז) "ויבוא משה ויקרא לזקני העם", ולכן צריכים להדגיש באופן מיוחד שהמענה לדבריו של משה (לזקני
38 העם) ניתן לא רק על-ידי "זקני העם", אלא על-ידי "כל העם", אבל אין זה מוכיח "שלא היה בהם אלם".

39 אבל כאשר לומדים את הפסוק "וכל העם רואים את הקולות", שכאן ישנה הדגשה מיוחדת שהענין דמתן
40 תורה פעל "שלא היה בהם סומא", כלומר, שינוי במציאות העולם, ענין של נס - אזי יכולים לפרש כן בפשוטו

- 1 של מקרא גם בפסוק "ויענו כל העם", "שלא היה בהם אלם", ושוב לא זקוקים לדחוק ולומר שההוספה ד"כל
2 העם" היא לשלול שמענה זה ניתן על-ידי "זקני העם" בלבד (דבר המובן גם אילו היה כתוב "ויענו העם" סתם,
3 ולא "זקני העם").
- 4 ומכיון שבפסוק זה ישנו הכרח שמתן תורה פעל שינוי הטבע לגמרי - לכן מוסיף רש"י פרט נוסף: "ומניין
5 שלא היה בהם חרש, תלמוד לומר נעשה ונשמע".
- 6 לו. אמנם, מה שכתוב בהמשך דברי המכילתא "מניין שלא היה בהם חגרים, שנאמר ויתייצבו בתחתית ההר,
7 ומניין שלא היה בהם טפשים, שנאמר אתה הראת לדעת" - לא מביא רש"י בפירושו, מכיון שענין זה אינו
8 מוכרח בפשוטו של מקרא:
- 9 ממה שכתוב "ויתייצבו בתחתית ההר" - אין כל הכרח בפשוטו של מקרא "שלא היה בהם חגר", כי גם
10 "חגר" יכול להתייבב על מקומו! - חגר אינו יכול ללכת כדבעי, אבל להתייבב ולעמוד על עמדו - יכול הוא!
11 וכמו כן בנוגע למה שכתוב "אתה הראת לדעת" - שמזה אין הכרח בפשוטו של מקרא "שלא היה בהם
12 טפש", כי:
- 13 בהמשך הכתוב נאמר "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו", היינו, שלא מדובר כאן אודות
14 ענין של "דעת" בכלל, אלא ידיעת דבר מסויים - ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו", על-ידי-זה ש"פתח להם
15 שבעה רקיעים כו' וראו שהוא יחידי" (פירוש רש"י על הפסוק).
- 16 ומכיון שכן, הרי גם כאשר מדובר אודות "טפש" - יודע הוא ענין זה, מפני ש"אתה הראת לדעת", וזאת -
17 למרות העובדה שגם לאחר-יזה נשאר הוא "טפש"!!!
- 18 לז. והנה, דובר כמה פעמים שפירוש רש"י הוא "פשוטו של מקרא", כפי שמדגיש רש"י בעצמו (בראשית
19 ג, ח): "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא", ואין ענינו של רש"י - בפירושו על התורה - לפסוק הלכות
20 בנוגע למעשה בפועל.
- 21 ועל-פי-יזה: מה שנתבאר לעיל שממה שכתוב "אתה הראת לדעת" אין הכרח "שלא היה בהם טפש" - הרי
22 זה רק כאשר לומדים את פירוש הפסוקים בפשוטו של מקרא; אבל בנוגע להנהגה בפועל - פשיטא שיש להתנהג
23 על-פי הלכה, ובענינו - ההלכה היא - על-פי מה שכתוב ב"מכילתא" (שענינו - הלכה), שממה שכתוב "אתה
24 הראת לדעת" למדים "שלא היה בהם טפש".
- 25 כלומר: כאשר מדובר אודות הנהגתו של יהודי בפועל ממש - עליו לדעת שמאז מתן תורה, כאשר "אתה הראת
26 לדעת", נקבעה הלכה לאמר שכל אחד ואחד מישראל [גם זה שהמלאך הכריז עליו באופן הפכיר...] - "חכם" הוא.
27 לח. ויהי-רצון שכל אחד ואחד מישראל יתנהג באופן המתאים וראוי ל"חכם" - על-פי הוראת היצר-טוב,
28 אשר "לב חכם לימינו".
- 29 ועד שיפעל כן גם אצל היצר-הרע אשר בחלל השמאלי שבלבו, "לב כסיל לשמאלו" - באופן של אתהפכא,
30 "בכל לבבך - בשני יצריך", וכתורת הבעל-שם-טוב על הפסוק "סור מרע ועשה טוב" - סור מרע ועשה ממנו טוב.
31 ועל-ידי-זה פועלים זאת בכל העולם כולו - כאשר יקויים היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו
32 שכם אחד", "והיתה לה' המלוכה", בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו
33 קוממיות לארצנו, במהרה בימינו ממש.
- 34 כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ניעט ניעט ניקאווא".
- 35 אחר-כך הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.
- 36 לאחר מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

לקוטי שיחות פרשת יתרו כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

לבני ישראל, כך ש"ויכלת עמוד וגם כל העם הזה על
מקומו יבא בשלום".

הוכחה נוספת לכך שדרכו של משה "לשפוט את העם..
מן הבקר עד הערב" היא דרך אמיתית על-פי התורה,
ובודאי תמנע את "נבול תבול...", ניתן ללמוד ממאמר
חז"ל⁸ שהשם "יתר" (או "יתרו") הוא "על שם שיתר
פרשה אחת בתורה ואתה תחזה".

מדיוק של חז"ל "שיתר פרשה אחת בתורה", ולא
שהוא זכה שהפרשה "נאמרה" (או "נכתבה") על ידו
(ביטוי הקיים לגבי פרשיות אחרות בתורה¹⁰), מובן,
שבאמצעות יתרו לא רק נתגלתה פרשת "ואתה תחזה",
אלא יותר מכך: יתרו גרם להוספה בתורה - באמצעותו
נוספה לתורה פרשת "ואתה תחזה", שלא היתה לפני כן
בתורה מצד עצמה¹¹.

מכך מובן, שלפני שגרם יתרו לתוספת זו בתורה, הרי
מצד תורת-אמת עצמה, לא היה קיים סדר ההנהגה של
"ואתה תחזה", אלא משה היה צריך לשפוט את העם
בעצמו על כל ענין¹². זוהי הסיבה לכך שמשה רבינו,
שכולו תורה, נהג כך.

אך לפי זה לא מובן מצד שני: אם גם על-ידי דרכו של
משה תיתכן מציאות של "ויכלת עמוד וגם כל העם הזה
על מקומו יבא בשלום", מנין התחדש החשש של יתרו,
שהנהגת משה עלולה להוביל לידי "נבול תבול..." ו"כבוד
ממך הדבר"¹³?

א.

הסיפור על עצת יתרו, והתמיהה על כך

1 בפרשת השבוע¹ מסופר, שכאשר ראה יתרו את משה
2 רבינו יושב "לשפוט את העם... מן הבקר עד הערב", הוא
3 טען כלפיו: "מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך
4 מן בקר עד ערב... נבול תבול גם אתה גם העם...?", ונתן
5 לו את העצה "ואתה תחזה..."², שמשה יבחר שרי אלפים
6 וכו' שישפטו "בכל עת", ורק את "הדבר הגדול יביאו
7 אליך", ועל-ידי כך "ויכלת עמוד וגם כל העם הזה על
8 מקומו יבא בשלום".

9 ידועה התמיהה בענין זה³: כיצד ייתכן, שמשה רבינו
10 "רעיא מהימנא" של ישראל לא חשש בעצמו שאופן
11 הנהגתו יכול להביא לידי "נבול... העם...", ולא עלתה
12 בדעתו העצה הפשוטה ביותר למנות שופטים שיעזרו
13 "לשפוט את העם", ורק יתרו כהן מדין, אשר הגיע לזמן
14 קצר, הבין והציע זאת?

15 [ידוע מאמר העולם ועמא דבר⁴ "א גאסט פאָר אַ ווילל,
16 זעט אויף אַ מייל" (=אורח לשעה קצרה רואה למרחק
17 מיל), אך חסידות-לילה לומר על משה רבינו, אשר הקב"ה
18 עצמו בחרו להיות רועה ישראל מרגע היוולדו⁵, וכבר היה
19 רועה נאמן של ישראל בפועל זמן ממושך⁶, שהוא לא ידע
20 דבר זה עד שיתרו העירו על כך].

21 מכך מובן, שמשה סבר - ואכן זוהי האמת מצד דרגת
22 משה - שהוא יכול, וצריך לעסוק בשפיטת העם בעצמו⁷,
23 הן "דבר הגדול" והן "דבר הקטן", והדבר לא יזיק לו ולא

האורה, דברי דוד ועוד לפרש"י ריש פרשתנו, ולאחרי עצתו בפועל כר,
הוסיפו לו אות וא"ו, ע"ש (הר"ת של) הפרשה "ואתה תחזה".
(10) ספרי ופרש"י בהעלותך ט, ז (ח). פינחס כז, ה. ב"ב קט, א. סנהדרין
ח, א.

(11) בספרי (שבהערה 7) "והלא אף בידי משה היו מסיני. ולמה נתעלם
מעיני משה.. כדי שיתלה הדבר ביתרו" - אבל מזה שבנד"ז נקט הלשון "שיתר
פרשה כו" משמע שבפרשתנו הי' ענין של יתרון בתורה, ככפנים. וראה לקמן
הערה 56.

וראה בארוכה - ע"ד החסידות - אוה"ת ריש פרשתנו, ד"ה ויאמר משה
תש"ט פ"ר - שיתרו פעל בתורה הענין דיתרון האור שבא מן החשך דוקא,
והר"ע שיתר פרשה כו'.

(12) להעיר מהפס"ד: לעולם יהי דין אלף מנה ודין פרוטה אחת שווין
בעיניך לכל דבר (רמב"ם הל' סנה" פ"כ ה"י).
(13) פרשתנו שם, יח.

(1) יח, יג ואילך.
(2) שם, כא ואילך.
(3) ראה עקידה, אברבנאל, ש"ך עה"ת ועוד כאן.
(4) ראה ברכות מה, א. סוגיית ב"ק (צב, א ושם).
(5) ראה דחז"ל עה"פ (שמות ג, א) ומשה הי' רועה. שמו"ר פ"א, יח. שם,
כא-כב. כד.
(6) להעיר משמות ב, יא: ויגדל גו' ויצא אל אחיו גו'. וראה הדיעות
בשמו"ר (שם, כז. וש"נ) בן כמה שנים הי' אז.
(7) ראה פרש"י דברים (א, ט. מספרי שם. וראה דב"ר פ"א, י"א): אפשר
שלא הי' משה יכול לדון את ישראל כו'.
(8) פרש"י ריש פרשתנו. ממכילתא שם. שמו"ר (פכ"ז, ח). תנחומא פרשתנו
ד. ספרי ופרש"י בהעלותך י, כט. ועוד.
(9) כ"ה בספרי ופרש"י שם. פרש"י בהעלותך שם*.
ואולי יש לתווכ, שמקודם נקרא "יתר" (ע"ש העתיד - ראה רע"ב. לבוש

(* בכמה דפוסים לפנינו איתא "יתר" (וכן גרס גם ברבעה"ת (הדר וקנים. וראה גם דעת וקנים) וריב"א ריש פרשתנו). אבל בדפוסים הראשונים ורוב כת"י רש"י, וכן בכ"כ מפרש
רש"י (רע"ב, רא"ם, דברי דוד ריש פרשתנו) הגירסא - "יתרו".

ב.

ענין זה דומה לענין שבבקשת ישראל "ואת תדבר אלינו"

1 ענין זה בקשר לטענת יתרו, לאחר (הלוחות השניות
2 של) יום הכיפורים¹⁴, שמשה העריך את עצמו ואת ישראל,
3 שלא כמשתמע מטענת יתרו, שביכולתם ומחובתם להישפט
4 על-ידי משה בעצמו, וללמוד ממנו רק את "חוקי האלקים
5 ואת תורותיו"¹⁵, ואת משפט הדבר הגדול -
6 דומה לענין הנמצא לפני-כן, מיד לאחר עשרת הדברות
7 (לוחות ראשונות), בקשר לישראל, שטענו שאין ביכולתם
8 לשמוע את "קול ה' אלקינו עוד"¹⁶, ובקשו ממשה "ואת
9 תדבר אלינו"¹⁷, ואשר על כך טען משה, (כפירוש רש"י)
10 שמשמעותה של "ואת" - לשון נקבה - היא "התשתם את
11 כוחי כנקבה שנצטערת עליכם ורפיתם את ידי.. וכי לא
12 היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני".

13 כלומר, לפי הערכתו של משה את ישראל, היה עליהם
14 לרצות, והיה ביכולתם ללמוד תורה "מפי הגבורה", אך
15 הקב"ה קבל את טענת ישראל "היטיבו כל אשר דברו"¹⁸,
16 כמו במקרה שלנו, שהקב"ה הסכים¹⁹ לעצת יתרו, כך
17 שהענין הפך לפרשה בתורה.

18 גם כאן קשה להבין: ההבדל בין דרגת ישראל כפי
19 שהוערכה על-ידי משה (שביכולתם ללמוד מפי הגבורה)
20 לבין דרגתם למעשה (שהם זקוקים ללימוד מפי משה) הוא
21 עצום,

22 [כפי שמוכן מכך, שההתוודעות למצבם גרמה למשה
23 ל"התשתם את כחי כנקבה"]

24 וכיצד ייתכן לומר, שמשה רבינו, הרועה ומפרנס של
25 כלל ישראל, לא העריך, כביכול, כלל לפי האמת את מצב
26 צאן מרעיתו?

ג.

כאשר משה מביט על ישראל, הן בדרגה גבוהה יותר

27 אחד מן הדברים שניתן לומר על כך הוא:

(14) מכילתא ופרש"י פרשתנו שם, יג (ומשמם מוכח, שכ"ה גם למ"ד יתרו קודם מ"ת בא - ראה בארוכה רא"ם ועוד שם. אבל בבעה"ת שם (ועוד) ס"ל שה"י לפני מ"ת. ואכ"מ).
(15) פרשתנו שם, טז.
(16) ואתחנן ה, כב. וראה פרשתנו כ, טז וברמב"ן שם (טו).
(17) שם, כד.
(18) שם, כה.
(19) ראה פרש"י (מכילתא) פרשתנו (שם, יט. שם, כג) "המלך בגבורה".
וראה פרש"י דברים (שם, ט. שם, יב. מספרים שם): לא מעצמי אני אומר לכם

28 אין הכוונה לכך, שמשה רבינו טעה, ח"ו, בהערכת
29 מצבם של ישראל, אלא הכוונה היא, שכאשר משה רבינו
30 מביט על ישראל, כאשר הם נמצאים יחד עמו²⁰, הם אכן
31 באמת בדרגה גבוהה יותר, כך שביכולתם ללמוד תורה
32 מפי הגבורה, כיוון שמשה מרומם ומקרם אל הדרגה
33 של²¹, ולפיכך כשם שהוא למד תורה מפי הגבורה, כך הוא
34 משפיע שגם ישראל יוכלו ללמוד מפי הגבורה.

35 אך ישראל טענו: יכולתם ללמוד מפי הגבורה נובעת
36 מכך שמשה מרומם לדרגה זו, אך הם מבקשים "לקבל"
37 את התורה בכלי ההבנה וההשגה שלהם, בכוחם העצמי²²,
38 במצב שבו הם שרויים מצד עצמם. על כך אמר הקב"ה
39 "היטיבו כל אשר דברו", כי באופן כזה תיקלט התורה
40 בפנימיותם²³.

ד.

ההסבר ל"חולשתו" של משה

41 בכך יובן הביטוי "התשתם את כוחי כנקבה", שאינו
42 מצביע על רגש של צער - "נצטערת עליכם" - אלא
43 מדגיש בעיקר את הענין של החולשה ("ורפיתם את ידי"),
44 אשר לכאורה קשה: כיצד מתאימה לכאן חולשת כחו של
45 משה?

46 ההסבר לכך הוא: כדי שמשה רבינו ילמד תורה את
47 ישראל לפי רצונם - "ואת תדבר אלינו" - היה עליו לרדת
48 מדרגתו²⁴, כי אם תאיר אז דרגת "משה" בגלוי במלוא
49 עוצמתה, יתרוממו ישראל לדרגת משה, והם יצטרכו
50 ללמוד "מפי הגבורה", ולא "ממני", ממשה.

51 לפיכך היתה מוכרחה להיות לפני כן חולשה וירידה
52 בדרגת משה²⁴ - תש כוחו של משה כנקבה - ועל-ידי כך
53 הוא יכול היה להיות "ממוצע" בין הקב"ה לישראל,
54 ולהעביר להם את דבר ה'.

ה.

משה סבר שישראל צריכים ללמוד את כל התורה ממנו

55 כאשר הגיע הזמן שמשה יתחיל ללמד תורה לישראל,
56 לאחר שהוא קבל את התורה מפי הגבורה בהר סיני,

אלא מפי הקב"ה.
(20) להעיר ממחז"ל (ברכות ה, סע"א) לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן כד.
(21) ראה בנוגע לדורו של משה - ע"ד הקבלה: ע"ח ש' הכללים פי"א.
ש' הפסוקים ר"פ שמות. ועוד. וראה לקו"ת בהעלותך לא, ד.
(22) להעיר ממחז"ל רוצה אדם בקב שלו מט' קבין של חבירו (ב"מ לח, א).
(23) להעיר ממחז"ל לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ (ע"ז יט, א).
(24) ראה סה"מ תרכ"ח ע' סו. ובארוכה לקו"ש ח"ח שיחה ב' לפי בהעלותך.

1 ולאחר נתינת לוחות שניות ביום הכפורים, הוא סבר, שאת
2 כל עניני התורה צריכים ישראל לשמוע ישירות ממנו²⁵.
3 כיוון שמשם למד את התורה "מפי הגבורה" ממש, אין
4 אדם זולתו יכול להעביר את דבר ה' לישראל באופן
5 מושלם ומאיר כל-כך²⁶. יתרה-על-כן: משה הוא "אנכי
6 עומד בין ה' וביניכם... להגיד לכם את דבר ה'"²⁷, ושכינה
7 מדברת מתוך גרונו של משה²⁸, ולפיכך, כאשר שומעים
8 ישראל תורה מפי משה, הרי זה כאילו "מפי הגבורה"²⁹.
9 [זהו ההסבר לדיוק בלשון שבתשובת משה לטענת
10 יתרו (מדוע הוא שופט לבדו את העם) - "כי יבא אלי העם
11 לדרוש אלקים"³⁰, וכפי שמפרש זאת רש"י "לשאול תלמוד
12 מפי הגבורה". כלומר, ישראל לומדים ממשה - "תלמוד
13 מפי הגבורה"³¹].
14 זאת, ועוד: כיוון שמשם מרומם את ישראל ומקרבם
15 לדרגתו שלו, הם יקבלו את התורה מפיו, כפי שהוא קיבל
16 אותה מפי הגבורה.
17 ועל-פי החסידות: דרגת משה היא "ראיה"³² - הוא
18 קבל תורה מפי הגבורה באופן של ראיה³³. ובנוסף לכך,
19 שאין להשוות בין קבלת דבר ממי שראה זאת בעצמו, לבין
20 קבלת דבר ממי ששמע על כך בלבד, (כמאמר חז"ל³⁴ אינה
21 דומה ראיה לשמיעה), הרי משה הביא, על-ידי הגבהת
22 ישראל, לכך, שגם אופן קבלת הדברים על-ידם ממשה³⁵
23 תהיה בדרגה של ראיה³⁶.
24 ומסיבה זו, שישראל מקבלים את השפעת התורה
25 ממשם באופן של ראיה, יכול, וצריך, רק משה בעצמו

(25) ראה ספרי ורש"י דברים (שם, יד) - בנוגע למינוי השרי אלפים כו' - "ממי נאה ללמוד תורה ממך או מתלמידך כו' ממך שנצטערת עלי' כו'". ולהעיר מ"סדר תורה" (עירובין נד, פב). פרש"י תשא לד, לב) שגם "ביד כל העם (הי' עכ"פ פעם) אחד" ממשה עצמו.

(26) ראה עירובין שם: כיון דמשה מפי הגבורה גמר מסתייעא מילתא. ולהעיר מפרש"י במדבר (ג, א) "נעשו אלו התולדות שלו שלמדן מה שלמד מפי הגבורה". וראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 11 ואילך, (שגם) מטעם זה, הענין ד"כל המלמד כו' ילדו" הוא בעיקר גבי משה [שלכן כותב רש"י "נעשה אלו התולדות שלו", ולא רק (כמ"ש לפנינו) "כאילו ילדו"] - כי ענין הלידה (מציאות חדשה) שנעשה ע"י "מלמד בן חבירו תורה" הוא מצד "פי הגבורה" שבתורה, וזה הי' בעיקר גבי משה "שלמד מפי הגבורה", וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 193.

(27) ואתחנן ה, ה.
(28) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 69 הערה 5. ועוד.
(29) ראה רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו בסופה.
(30) פרשתנו שם, טו.
(31) ראה גם מרכבת המשנה למכילתא שם. ולהעיר ממחז"ל (סנהדרין יט, סע"א. הובא באלשיך כאן) "לא לפנינו אתה עומד כו'".
(32) ראה לקו"ש ואתחנן ב, ד ואילך.

26 ללמד את ישראל תורה, ולשופטם בכל עניניהם "ויכלת
27 עמוד³⁷ וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום".

1.

יתרו ראה את ישראל במצבם העצמי

28 וזאת היתה פעולת יתרו:
29 יתרו בא מארצו, ובהיותו גר וכו', העריך את דרגת
30 ישראל מצד עצמם, ולא במצב שמשם מרומםם לדרגתו.
31 לכן הוא טען, ששפיטת העם אינה יכולה להעשות על-ידי
32 משה לבדו:
33 בענין לימוד התורה, כאשר ישראל באים ללמוד "את
34 החוקים ואת התורות... את הדרך ילכו בה ואת
35 המעשה..."³⁸, אפשרי לומר, שהלימוד עצמו משפיע ואז
36 מתעלים ישראל לדרגת משה, ולומדים בדרגתו, ולפיכך
37 ייתכן "והזהרתה (משה) אתהם את החוקים..."³².
38 אך כאשר הם באים להשפט על העסקים שלהם, וליישר
39 "דברי ריבותם"³⁹, הרי אז אין הם "עולמו" של משה,
40 ואין הם מסוגלים להתעלות ולקבל, וללמוד⁴⁰ את משפט
41 התורה בדרגת משה⁴¹.
42 אך המצב הוא, שכאשר בעלי-הדין עומדים לפני משה,
43 הרי עצם עובדה זו מרוממתם מעסקיהם, עד שביכולתם
44 לקבל וללמוד⁴⁴ ממנו את משפט התורה באופן של דרגת
45 משה.
46 [כפי שמבין אפילו "בן חמש למקרא", שכאשר הוא
47 נמצא בחדר עם ה"מלמד" - שונה הדבר מכפי שהוא נמצא
48 לבדו, ועוסק בצרכיו].

(33) להעיר ממחז"ל שבעת מ"ת היו כל ישראל רואים את (הקולות -) הנושם (פרש"י פרשתנו כ, טו - ממכילתא שם).

(34) ראה מכילתא פרשתנו יט, ט.
(35) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ח: נבואת משה רבנו כו' שראית בעיניך כו'.

(36) ראה לקו"ש שם (ג, ד) דבחי' ראי' דמשה היא מצד זה שדרגתו יסוד אבא - ודור המדבר שייכים ליסוד"א (ראה מקומות שנשמנו בהערה 21).
(37) ע"ד זה שילמד משיח תורה את כל העם כולו אף שיהיו "ריבוא רבבות אנשים וכו'" כי יהי' לימוד באופן של ראי' (לקו"ת צו ז, א-ב (וראה שם: ועד"ז ביקש משה כו'. וראה לקו"ת ואתחנן שם, ג). ד"ה וידבר אלקים (הב') תרצ"ט בתחלתו (וסופו).
(38) פרשתנו שם, כ. וראה לעיל הערה 25.

(39) רש"י שם, יט.
(40) כלשון חז"ל (כנ"ל הערה 25) "ממי נאה ללמוד תורה". ולהעיר מברכות (ו, א. הובא בש"ך עה"ת פרשתנו כאן) "דדינא נמי היינו תורה" (ו"אתאי שכינה").
(41) וגם מצד דרגת התורה - מכיון שענין המשפט הוא כמו שהתורה "יורדת" לדון בעניני העולם (ולא כמו"ש מצד עצמה, למעלה מן העולם), היא למטה מבחי' משה (וענין הראי').

1 בכל זאת הסכים הקדוש-ברוך-הוא לעצת יתרו, כי יש
2 לדאוג גם למצבם של ישראל לאחר כניסתם לארץ
3 ישראל⁴², כאשר "הנך שוכב... וקם העם הזה..."⁴³, שגם
4 כאשר הם לא ילמדו תורה מפי משה ויתעלו באמצעותו,
5 גם אז תגיע אליהם התורה, שהיא תמיד דבר ה', באמצעות
6 ראשי אלפי ישראל של הדור.

7 זוהי הסיבה לכך שמשה לא סבר שהוא צריך לעשות
8 זאת בעצמו, כי עצם הענין שרועה ישראל ישנה את סדר
9 הנהגתו כדי לדאוג למצב שלאחר הסתלקותו - הוא
10 חידוש, ובנוסף לכך: לא היתה אז מחשבה על מצב אחר,
11 כי לולא החטא שלאחר מכן. היה משה מכניס את ישראל
12 לארץ ישראל, והיתה גאולה שלימה שאין אחריה גלות⁴⁴,
13 שאז לומדים ישראל בדרגה של ראייה⁴⁵.

ז.

בחירת השופטים צריכה להעשות על-ידי משה
14 אך ענין זה עצמו צריך להיעשות על-ידי משה רבינו,
15 כי כל עניני התורה, ואף הענינים המתייחסים לדורות
16 מאוחרים, צריכים להגיע באמצעות משה. כמאמר חז"ל⁴⁶
17 "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בתורה הכל ניתן
18 למשה מסיני". כלומר, אף מה שתלמיד ותיק בדור מאוחר
19 מחדש, גם חידוש זה "ניתן למשה מסיני".

20 כיוון שחידוש זה של תלמיד ותיק חודש בשכלו שלו,
21 לפיכך אין יכול חידוש זה להיות חלק מתורת משה, אלא
22 אם כן הוא יעבור באמצעות משה, שאז זהו דבר ה'
23 ממש⁴⁷.

24 וזאת אמר יתרו למשה רבינו "ואתה תחזה - ברוד
25 הקודש שעליך"⁴⁸: משה צריך לבחור ולהציב, ברוח-הקודש

(42) שאז מתחיל הסדר דארץ נושבת - "שש שנים תורע שדך וגור" (ר"פ
בחר).

(43) וילך לא, טז.

(44) ראה שעה"ת לאדאמ"צ ח"ב (חינוך) בתחלתו. אוה"ת ואתחנן ע'
סה ע' צג. ויש"ג.

(45) ראה לקו"ת ואתחנן שם (ובארוכה אוה"ת שם מאמרי ד"ה ואתחנן),
דזה שמשו רצה להכניס בני" לארץ הוא, כי אז ה' בהם ענין הרא' נומכין
שלא פעל זה, אמר (לדור שנכנסו לארץ) "ועתה ישראל שמע גוי", בחי'
שמיעה. וי"ל שמשמע זה אמר אז משנה תורה שהיא התלבושות התורה בבחי'
השגת משה כר', כדלקמן הערה 45.

(46) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 70 הערה 11.

(47) ראה גם בארוכה לקו"ש (שם ע' 69 ואילך. ח"ט ע' 12 ואילך) -
בנוגע למשנה תורה, שעני"ו שהתורה נתלכשה ברוח"ק דמשה (דמשה מפי
עצמו אמרה - מגילה לא, ב), זה "פתח" שגם לימוד התורה של תלמיד ותיק
(מצד השגתו הוא) עד סוף כל הדורות הוא דבר ה' ממש. ולהעיר גם ממשנ"ת
(לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 74 ואילך) בענין "קול גדול ולא יסף".

(48) פרש"י עה"פ. וראה ב' הדיעות במכילתא שם "בנבואה.. באספקלריא
כר".

(49) להעיר, דגם בנוגע למשנה תורה (שאמרה משה מפי עצמו) ה"ו

שלו⁴⁹, את שרי האלפים וכו' שישפטו את העם, ועל-ידי
26 כך הוא משפיע על כל הדורות, ששפוטת ישראל על-ידי
27 חכמי ישראל הסמוכין איש מפי איש עד משה רבינו,
28 על-פי פסק דין שהם מגיעים אליו בשכלם, הוא משפט של
29 תורת אמת, תורת משה.
30

ח.

הדיוק בלשון "תחזה"

מכך יובן גם הדיוק בלשון "ואתה תחזה", ולא "ואתה
31 תראה":
32

אם משה יסתכל ברוח-הקודש שלו בדרגה של ראייה -
33 דרגת משה בכל עוצמתה, הרי לא יהא צורך בשרי אלפים
34 וכו'. כל הענינים עוברים דרך משה בגלוי והוא עצמו
35 שופט את כולם, את כל העם בעניניהם שלהם הן "דבר
36 הגדול", והן "דבר הקטן":
37

רק על-ידי כך שאצל משה חלה ירידה מדרגתו (בדומה
38 ל"התשתם את כוחי"), שבמקום ראייה קיימת אצלו הדרגה
39 של "תחזה", שהיא תרגום של ראייה⁵⁰, כלומר, כאשר
40 הענין של ראייה "מתורגם" ללשון ארמית, לשון העולם⁵¹,
41 וכמצוי בלשון החסידות⁵²: "אחוריים של בחינת ראייה"⁵³,
42 אז הוא רואה את ישראל כפי שהם מצד עצמם, ואז יש
43 צורך בבחירת שרי אלפים וכו'⁵⁴.
44

לפיכך נקראת הפרשה על שם יתרו - "על שם שיתר
45 פרשה אחת בתורה": כי מצד דרגת משה סדר ההנהגה
46 הוא שונה⁵⁵, ויתר-על-כן: לפי התורה מצד עצמה - גילוי
47 חכמת ה' (על-ידי משה) סדר ההנהגה הוא שונה. אך יתרו
48 גרם לתוספת בתורה, שגם הסדר של "ואתה תחזה" יהא
49 סדר של הנהגה על פי תורה⁵⁶.
50

המשך בעמוד קו

"ברוה"ק" (תוד"ה משה מעצמו מגילה שם).

(50) תור"א משפטים עה, ג. לקו"ת ואתחנן ז, רע"א. שער האמונה פכ"ה.
ועוד. וראה זח"א (ס"ת) פה, סע"ב.

(51) ראה תור"א שם בריש העמוד. שם עז, ד ואילך.

(52) לקו"ת (ועד"ז תור"א ושער האמונה) שם.

(53) וצ"ע בזית רענן ליל"ש פרשתנו (רמז ער) שמפרש דהמ"ד שס"ל
דואתה תחזה היינו באספקלריא - "פי' בנבואה באספקלריא המאירה". וכבר
הקשה עליו במרכבת המשנה למכילתא שם. ועוד.

(54) עפ"י יש לבאר ג"כ הא שבפ' דברים (א, ט ואילך) תלה משה הענין
דמינוי שופטים בעצמו ולא ביתרו (ראה אברבנאל פרשתנו כאן. ועוד) - כי
מכיון שמשנה תורה אמרה משה מפי עצמו, היינו כפי שהתורה נתלכשה
ברוח"ק שבמשה (ולא כמו"ש בגלוי "מפי הגבורה") - לכן, גם מצד בחי'
משה נרגש שצ"ל שופטים.

(55) ובפרט ע"פ הכלל (ראה ע"ה שער ד' פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א.
אגה"ק ביאור לסי' זך) דקדושה לא זזה ממקומה - הרי ישנה (גם עתה) בחי'
משה שמצדה צ"ל "ראי" (ולא - "תחזה").

(56) ומכיון שהוא חלק בתורה מוכן שניתן למשה מסיני, וכנ"ל (הערה 11)
מספרי "אף בידי משה היו מסיני". וע"פ משנ"ת בלקו"ש ח"ט ע' 387 הערה
54, דזה שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש (היינו שהוא חידוש) כבר ניתן

בריה התיכון, המבריה מן הקצה אל הקצה¹⁰, שאין שם מניעה ועיכוב כלל.

מצד קו הימין בלבד אין מהירות, כי קו השמאל מעכב עליו. מקו השמאל אין מהירות, כי קו הימין מעכב עליו. ובקו האמצעי אין שום עיכוב ומניעה והוא במהירות.

(הערות לזהר א עמ' רכו, הערות לתניא עמ' לח)

אני הי אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק¹¹.

ביעקב כתיב על אברהם אביך, ועל יצחק לא כתיב אביך, כי תפארת שייכת לחסד יותר מגבורה¹². וכן בשלשה ענפי ההדס, שכנגד חג"ת, ההדס האמצעי נוטה לימין¹³.

אמנם, אף שבעצם מהותו נוטה יעקב יותר לאברהם מאשר ליצחק, הנה תפארת סמוכה יותר לגבורה מאשר לחסד, ויעקב הוא בנו של יצחק, לא של אברהם. ומספר ריחוקו של יעקב מאברהם, מספר שם אדני, הוא יותר ממספר ריחוקו של יעקב מיצחק, מספר שם הוי"ה¹⁴.

(הערות לזהר ב עמ' ערב, ליקוטים ואגרות עמ' קט)

ויקרא שם המקום ההוא בית אל¹⁵.

לא כאברהם, שכתוב בו הר . . אלא כיעקב, שקראו בית¹⁶.

תפארת גבוהה מחסד, כי נחלת יעקב היא נחלה בלי מצרים¹⁷. ויעקב קראו בית, שהיא בחינה יותר גבוהה ממה שאברהם קראו הר. וכתוב¹⁸ לבית יעקב אשר פדה את אברהם, הרי שיעקב פודה את אברהם, ולא להיפך. וכתוב לבית יעקב, בית דוקא, הוא מה שיעקב קראו בית.

(הערות לזהר ב עמ' ערב, ליקוטים ואגרות עמ' קט)

יעקב אבינו

ויקרא שמו יעקב¹.

יעקב — מספרו שתי פעמים הוי"ה אדני². כי תפארת, קו האמצעי, מחבר הוי", חסד, ואדני, גבורה. ומספרו שתי פעמים הוי"ה אדני³, כי יש שני אופנים בחיבור ושילוב שני השמות.

א. הוא נוטה יותר לחסד מאשר לגבורה². כמו שכתוב³ לבית יעקב אשר פדה את אברהם, שיעקב שייך יותר לאברהם, חסד, מאשר ליצחק, גבורה. והוא שילוב אדני בהוי"ה, שאותיות הוי"ה קודמות.

ב. הוא נוטה יותר לגבורה מאשר לחסד. וכמו בתיבת רחמים, שקאי על תפארת, הרי מתחלה הוא ר"ח, מספר יצחק, גבורה, ואחר כך מים, חסד דאברהם. והוא שילוב הוי"ה באדני, שאותיות אדני קודמות.

(תורת לוי יצחק עמ' שיד)

ויעקב איש תם (גבר שלים, תרגום אונקלוס)⁴.

יעקב הוא שלם, גבר שלים, וכתוב⁵ ויבא יעקב שלם, ובדברי רז"ל מצינו⁶ ר' יעקב משלם, כי קו האמצעי, תפארת, יש בו שלימות, שכולל את שני הקוים של חסד וגבורה.

ויעקב אמר⁷ ושבתי בשלום,

שלם — הוא פנימיות התפארת, שאינו לא חסד ולא גבורה, ונקרא עמודא דאמצעייתא.

שלום — היינו שלום בין הפכים, והוא מה שתפארת כוללת ומחברת חסד וגבורה⁸.

(ליקוטים ואגרות עמ' קיב, תורת לוי יצחק עמ' קעג)

ויאמר יצחק אל בנו, מה זה מהרת למצוא בני⁹.

מדתו של יעקב, רחמים, תפארת, קו האמצעי, היא

(1) תולדות כה, כו.

2 פרי עץ חיים שער הלולב פ"א.

(3) ישעיה כט, כב.

(4) תולדות שם, כז.

(5) וישלח לג, יח.

(6) בבא קמא לט, ב.

(7) ויצא כח, כא.

(8) וזהו מה שכתוב בזהר (וארא כג, א) יעקב הוה שלימו דכלא (שלום) . . שלימא יתיר מכלהו (שלם) - הערות לזהר ב עמ' ג. וראה תורת מנחם

תפארת לוי יצחק שמות עמ' לב.

(9) תולדות כז, כ.

(10) תרומה כו, כח. זח"א א, ב.

(11) ויצא כח, יג.

12 פרי עץ חיים שער הלולב פ"א.

(13) סידור אדמו"ר הזקן דיני נטילת לולב.

(14) ראה לקוטי תורה להאריז"ל סוף פרשת וירא.

(15) ויצא כח, כט.

(16) פסחים פח, א.

(17) שבת קיח, א.

(18) ישעיה כט, כב.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת יתרו

קול השופר במתן-תורה דכתיב ויהי קול השופר חזק מאד כו' לא נקרא שופר גדול רק שהי' חזק מאד וכו'.

ולבין הטעם לזה הנה מבואר בכ"א ע"פ (שיר השירים א, ד) משכני אחרין נרוצה כו', שזהו כמשל הניצוצות שעומדים בקירוב לשלחבת שיש במאור השלחבת כח המושך להמשיך הניצוץ שירוך ויכלל בו כו', וע"ז א' כנסת ישראל להקב"ה משכני שבהיות קרוב אלינו יכול למשוך רוח ולב כנ"י שישבו אליו בתשובה שלימה כמו בעשרת ימי תשובה דכתיב (ישעי' נה, ו) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, שמתעוררים ממילא הכל גם מי שנתרחק מאד ימשיכנו אליו מצד היותו קרוב גם לרחוקים.

וכמו שהי' במתן תורה שהיו כולם עומדים בקירוב בהכנת לבם לקבלת התורה ואור ה' מאיר עליהם בקירוב גדול כמו שכתוב פנים בפנים דבר ה' עמכם וכו'.

ובמתן תורה הי' הקירוב גם מצד המקבל על כן אין זה רבותא כל כך ולא הי' צריך אז לשופר גדול אלא בשופר קטן הי' מספיק לעוררם וכמו שכתוב וכל העם רואים כו' ואת קול השופר כו' וירא העם ויגעו כו'.

אך כל זה אינו אלא שהמאור יורד ומתקרב שגם הנצוצים שנתרחקו ישיגם כח המושך, אבל אם הנצוצים נתרחקו כל כך למטה מטה בשאול תחתית כו' באופן שלא ישיגם כח המושך של המאור כלל, וגם המאור עצמו איננו יורד למטה כי הוא עומד בגובה רום כל כך שלא יגיע אורו למטה כלל להמשיך הנצוצות ולעוררם שאז יוכלו לידח ולישאר למטה וכו' הנה אז ודאי צריך לשופר גדול דוקא.

וזה יהי' בעת קבוץ גלויות דוקא, שאז יתקע בשופר גדול דוקא, כי בגלותי' קודב"ה אסתלק לעילא לעילא כמו שכתוב אסתיר פני ביום ההוא בעצמות סתימא דכל סתימין כו' והנצוצות דנשמות ישראל נתרחקו מאור פני מלך בעוצם הרחוק כל כך למטה כמאמר אתתא אתתא אתתא מבעלה כמו שכתוב (ישעי' נ, א) ובפשעיהם שלחה אמכם כו' ומגודל הרחוק מכל צד מן המשפיע והמקבל לא ישיגם כח המושך מעצמות המאור כלל ולא יועיל אז אור תורה להשיב הנדחים כו' אלא שופר גדול דוקא בקול גדול שהוא בבחי' עצמות אור אין סוף ממש דקמ"י כחשיכה כאורה וגם חשך לא יחשיך ממך כו' יכול לעורר גם נשמות הנדחים למטה מטה ביותר להוציאם מן החשך שיעלו משם ויבאו לפני ה' וכמו שכתוב ויבאו האובדים כו' והנדחים כו' והשתחוו לה' כו'.

וזהו כל עיקר ענין יתרון מעלת משיח דאתא לאתבא צדיקים גמורים בתשובה כידוע, וזהו ביום ההוא דוקא יתקע בשופר גדול שבמקום ומדרגת השפל ביותר צריך למדרגה העליונה ביותר כדי להעלות גם הרחוק כל כך שלא ישיגו כח המושך דאור תורה כו' והוא מעצמות אור אין סוף ממש כמו שהוא שיתגלה לעתיד לבוא כנ"ל.

עטרת ראש – שער ראש השנה

כ, א – וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר

ה. ידוע דבמ"ת נתנו כל הגלויים גם הבחינות היותר נעלות

יג, יז – ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל

א. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. אלו זכו ישראל היו כולם כהנים גדולים ולע"ל תחזור להם שנא' (ישעי' סא, ו) ואתם כהני ה' תקראו (מדרש ארקים).

בעל הטורים

וזהו העילוי שנתחדש בקבלת התורה לגבי יציאת מצרים – שבעת יציאת מצרים הי' אצל ישראל העילוי דעבודה בבכורות, ענין של כהונה סתם, ואילו בקבלת התורה נעשו כל ישראל בדרגת "כהנים גדולים", היינו לא רק כהן סתם, כהן הדייט, ואפילו לא סגן כהן גדול, אלא "כהן גדול" ממש. ויהי רצון אשר יתגלה אצל כל אחד ואחד מישראל בחי' ה"כהן גדול" שבו בעבודה בפועל, שזוהי העבודה הקשורה עם בחי' יחידה בנפש, כמבואר בתוס' (מנחות יח. ד"ה עד אחת) ש"אחת" קאי על הנפש שנקראת יחידה, שבה לא שייך ענין של טומאה כו'.

ועל ידי העבודה הקשורה עם בחי' יחידה שבנפש דכל אחד ואחד מישראל, זוכים לגילוי בחי' היחידה הכללית דכללות עם ישראל – משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בגאולה האמיתית והשלימה במהרה בימינו ממש.

תורת מנחם התועדויות תשד"מ עמוד 1842

יט, ח – ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה'

ב. משה את דברי העם. ס"ת למפרע מית"ה, שמתו כולם והוריד טל שעתיד להחיות בו המתים והחי' אותם (שבת פח:).

שפתי כהן

יט, טז – ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאוד ויחד כל העם אשר במחנה

ג. ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר וגו'. יש לדקדק הא דלא אמר בבוקר. י"ל משום דכתיב לעתיד (ישעי' ס, יט) לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם וגו', וכן בשעת קבלת התורה מחמת גילוי אור השכינה לא הי' ניכר אור היום אלא דאמר הכתוב בהיות הבוקר, כלומר בשעה שהי' ראוי להיות ניכר אור הבוקר.

פנים יפות

יט, יט – ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלקים יענו בקול

ד. לע"ל כתיב (ישעי' כז, יג) והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול כו', ביום ההוא דוקא ביום קבוץ גלויות וכו' וגם מה שהי'

דוקא כמו בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, בין שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד, ועי"ז ויום השביעי שבת כו', כי אורייתא סתים וגליא, וכן ישראל סתים וגליא, וכנודע מענין תלת דרגין, והתורה מחברת ישראל עם הקב"ה, ועי"ז גליא ההתקשרות מבחי' גליא כו', אבל עי"ז סתים כו', גם ב' בחי' אלו בכלל נק' אירוסין ונשואין, שמ"ת שהי' גילוי גליא שבתורה נק' אירוסין, ולע"ל שיהי' גילוי פנימית התורה נק' נשואין, מ"מ עד"ז יובן ההפרש בין חול לשבת שהרעיו לה' כל הארץ ר"ת הלכה זהו בחול, והשתחוה לה' בהדרת קודש ר"ת קבלה זהו בחי' שבת.

אור התורה פרשת יתרו עמוד תתקנ

**כ, כא – מזבח אדמה תעשה לי זבחת עליו
את עלתיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך
בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך
וברכתיך**

ח. כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שהן כקרקע דברי ר"א.

משנה חגיגה פרק ג משנה ח

חוץ ממזבח הזהב וכו'. מזבח הנחשת שהתורה קראתו מזבח אדמה. ומזבח הזהב כתיב (במדבר ג) המנורה והמזבחות, אתקש מזבחות זה לזה.

ר' עובדי' מברטנורא

מפני שהן כקרקע. כתב הר"ב מזבח הנחשת שהתורה קראתו מזבח אדמה. גמ', וכלומר המזבח שמעלין עליו העולות והשלמים, כדכתיב (שמות כ') זבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך, וקשיא לי דלמאי צריך לי' דהא מזבח הנחשת לא הי' אלא מקשה דאבנים סיד זפת ועופרת כדכתב הר"ב ברפ"ג דמדות, והרי הוא כשאר חומות אבנים שלא מצאנו טומאה בה אלא הנגעים ולא מגעות.

ואפשר דה"ק אילו הי' מזבח הנחשת כבימי משה רבינו ע"ה, אי נמי אם לעתיד יעשוהו משל נחשת יהא דינו ג"כ שלא יהי' טעון טבילה, מדקראו מזבח אדמה, ואי לאו הכי הוי טמא צפוייו.

תוספות יו"ט שם

שיתגלו בביאת המשיח כמ"ש כי תורה מאתי תצא, וקאי על זמן ביאת המשיח במהרה בימינו, כדאי' במד"ר ויקרא פי"ג א"ר אבין בר כהנא אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא חדוש תורה מאתי תצא, ותורה זו ילמוד מלך המשיח עם ישראל כמו שפי' המצו"ד במקומו מלך המשיח יורה את בנ"א ללכת בדרכי ה' וכו'.

וזהו וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר דמ"ת הוא משם אלקים, דהרמז הוא דכל הגלויים היותר גבוהים גם הגלויים העצומים דביאת המשיח תלויים בעבודת הסרת ההעלמות וההסתרים דע"י קיום כל מצוה והנהגה טובה יהי' מזה גילוי עצום בביאת המשיח במהרה בימינו אמן.

ספר המאמרים תרצ"ט, חלק ממאמר ד"ה וידבר אלקים וגו'

**כ, ב – אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ
מצרים מבית עבדים**

ו. כאשר קבלו ישראל התורה יצאה נשמתן והוריד הקב"ה טל של תחי' והחזיר נשמתן (שבת פח:). ויש להבין למה היד ה' תקצר ח"ו לעשות תיכף נסים שלא יצא נשמתן כלל. אבל כבר נודע כי ישראל נגאלו במצרים בתועבות ומלוכלכים בעונות והי' גופם בלתי כדאי לקבל התורה ולכנס בברית ה' ולכן יצאו נשמתן והרי הם מתים והגוף בטל, והוריד הקב"ה טל של תחי' ונעשה גוף חדש ובר' חדשה שהוא ענין טל של תחי' שיהי' גוף חדש כמ"ש המדרש נעלם פ' תולדות ע"ש, ואז היו ראויים לקבל התורה מפי גבורה.

וכן יהי' לע"ל כי ודאי גופנו אינו ראוי למעלה נשגבה שיהי' לישראל בזמן אשר נאמר עליהם (ישעי' נב, יג) הנה ישכיל עבדי וכו', רק שאז גם כן יהי' כמו מ"ת כמו שאומרים והוא ישמיענו שנית כו', וא"כ הגופים הזה המה מאוסים לפני הקב"ה כי המה מגואלים בעונות ולית לי' סבר אבל הקב"ה יחדשם בטל של תחי' גופים אחרים בר' חדשה והם ראויים לקבל כמו במ"ת.

יערות דבש חלק ראשון – דרוש ב' אב תקל"ה בק"ק מיץ

**כ, ט – ששת ימים תעבוד ועשית כל
מלאכתך**

ז. ששת ימים תעבוד יש לפרשו על עסק התורה ועבודה

♦ יום ראשון י"א שבט ♦

א וישמע יתרו רבא דמדון חמוהי דמשה ית
כל די עבד יי למשה ולישראל עמה ארי
אפיק יי ית ישראל ממצרים:

יח (א) וישמע יתרו כהן מדון חתן משה את כל-אשר
עשה אלהים למשה ולישראל עמו ביהוציא יהוה
את-ישראל ממצרים:

כז"י וישמע יתרו • מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (ובחים קטז). יתרו • שבע שמות נקראו לו: רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קני, פוטאל (מכילתא). יתר, על שם שיתר פרשה אחת בתורה: "ואתה תחזה". יתרו, לכשנתגיר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חובב, שחבב את התורה, וחובב הוא יתרו, שנאמר: "מבני חבב חתן משה". ויש אומרים: רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר (לעיל ב) "ותבאנה אל רעואל אביהן"? שהתינוקות קורין לאבי אביהן: אבא. בספרי. חתן משה • כאן היה יתרו מתכבד במשה: אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדלה בחמיו, שנאמר: "וישב אל יתר חותנו". למשה ולישראל • שקול משה כנגד כל ישראל. את כל אשר עשה • להם בירידת המן, ובבאר ובעמלק. כי הוציא ה' וגו' • זו גדולה על כלם (מכילתא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 201)

מה שמועה שמע ובא (רש"י יח, א) שאלתו אינה מה גרם ליתרו להתגיר, שהרי הדבר מופרש בכתוב – הוא שמע "את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל". שאלתו היא, מה גרם לו לבוא, היינו מדוע לא נשאר במדון והתגיר שם. לכן העדיף את לשון המכילתא, "ובא", על לשון הגמרא (ובחים קטז, א): "ובא ונתגיר". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הוציא. ותמצא כי רבותינו ז"ל נחלקו (ובחים קט"ז). באיזה מהשמועות נגרש, מהם אמרו קריעת ים סוף ומהם אמרו מלחמת עמלק, וזה מתאים לדברנו. ולדברי האומר מלחמת עמלק ממה שסמך לו וישמע, זה יגיד כי לא הספיק לו כל מה ששמע מהנפלאות כי יתלה שהסובב הוא פחזותו של פרעה שהתריס כנגד שלוחו של מרים לא לצרף הצלת ישראל כי לא היה ה' טורח כל כך בשבילם וכפי זה אין בשחון לישראל מעמים אשר קומו עליהם לזה אמר הכתוב ששמע מלחמת עמלק, וכבר הפליאו רבותינו ז"ל (מכילתא) לומר מה עצמה המלחמה הארוכה. ונראה לפרש לדבר זה אומרו כי הוציא פרוש לצד ששמע כל אשר עשה ובכלל זה מלחמת עמלק בזה הצדיק כי כל המופתים לא היו אלא למעלה ולחבת ישראל להוציאם ובשבילם עשה כל אשר עשה ושמיעת עמלק יגיד:

עוד ירצה באומרו כי הוציא לסמך אחריה הגדת קחת יתרו את צפרה וגו' על דרך אומנם ז"ל (שמו"ר פ"ד) כי אמר יתרו למשה למה אתה מוליך אשתך וכו' אמר לו עתידין ישראל לקבל התורה על הר סיני ולא יהיו בני בכלל אמר לו לך לשלום וכו' עד כאן, ולזה אמר הכתוב כי הוציא ויקח וגו' לקיים דברו:

יגיד כי אהב את יצחק, שהלא תראה איש שזנא לרעהו קצץ בהגדת שבתיו וטובו ונתחלל מדעת מצבו הטוב, אשר לא כן אהוב לאהובו, ורשם ה' בדתו כי זה האיש אהב את ישראל. עוד ירצה בדקדוק עוד למה הוציא הכתוב פרט זה של הוצאת ישראל ממצרים מכלל כל אשר עשה. ועוד כי הוא עקר כל אשר עשה ולא היה צריך לפרשה:

אכן לצד כי יתרו מן הסתם ידע תקף שבינת מצרים כאמור בדבריהם (מכילתא) כי אסירי מצרים לא פתחו מעולם, ומה גם לדבריהם (סנהדרין קו. שמו"ר פ"א) שאמרו כי יתרו היה מיועצי פרעה וקני במצרים ואסיריה, ולזה הגם שישמע כי הוציא וגו' לא יצדיק הוציא בלבד, לזה הקדים הכתוב דבר שממנו הצדיק כי הוציא ואמר וישמע יתרו את כל אשר עשה פרוש כל הנפלאות והנוראות אשר עשה ה' בהצדקת נביא, והוא אומרו אשר עשה למשה והנפלאות שעשה להצלת ישראל בין בירידת מתיוק בם בין בהפלאותם מהמכות בין בנס הנס וכו' ובה ידע כי הוציא וגו', ולזה לא אמר וכי הוציא וזולת שמיעת כל הנעשה מהפלאים לא היה מצדיק הגם שישמע ששלחם כי לא נאמין ואם נאמין לא יבטח כי יאמר שוב ירדפו אחריהם ואם ירדפו ולא יכלו יכינו עוד מחנה יורדפו:

אכן במה ששמע כל אשר וגו' הצדיק כי

א וישמע וגו'. צריך לדעת לאיזה ענין יחסו ביחסו כהן מדון שאין זו מעלה אלא ירידה ומן הנראי ראשונות לא תזכרנה. ואולי כי זכונ שבה האיש באומרו כהן מדון לומר שהגם שהיו לו ב' בחינות הרמוזות בכהן מדון שהם היותו ראש למדון ואדוק לעבודה וזה אף על פי בן עשה ב' דברים נגדיים והפכיים לב' הפרטים. כנגד היותו גדול אמר חתן משה שנתחנן לאדם שלא נודעה לו גדלה עדין, ודבר זה נקפידו עליו נזהגי שורה ואין צריך לומר א' המיחד לאמתו שיקפיד לתת בתו לאדם בלא שם, ונגד היותו אדוק לעבודה וזה כמשמעות המובן מתבת כהן אמר הכתוב (י"א) מה שאמר בסוף הענין עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים ודבר זה אין בו חדוש ומעלה גדולה כאמר בן גוי א' לקבעו בתורה אלא באמצעות מה שקדם ליחסו בשם כהן מדון דבר גדול הוא שכהן אמה אחת מהם ובהם יעיד על כי הכל יפצה פיהם:

עוד טעם אומרו כהן מדון לומר באמצעות בן השיג לדעת כל אשר עשה ה', כי לאנשים הגדולים יתגלה וידע הכל בצדק בלא תוספת וגרעון מה שאין בן לשאננים רשות הגם שיודע להם התדששות לא ידעו כל הדברים הנעשים.

את כל אשר וגו'. גם זה יגיד שבה האיש שהשתדל לדעת כל פרטי המעשים, וזה

(ב) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת־צִפְרָה אִשְׁתּוֹ מִשֵּׁה אַחֵר
שְׁלוּחִיהָ:

כ"י אחר שלוחיה • כשאמר לו הקדוש ברוך הוא במדין: "לך שב מצרים... ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו'", ויצא אהרן לקראתו "ויפגשוהו בהר האלהים", אמר לו: 'מי הם הללו? אמר לו: 'זו היא אשתי שנשאתי במדין, ואלו בני'. אמר לו: 'להיכן אתה מוליכן? אמר לו: 'למצרים'. אמר לו: 'על הראשונים אנו מצטערים, ואתה בא להוסיף עליהם? אמר לו: 'לכי לבית אביך'. נטלה שני בניה והלכה לה. אור החיים

(ג) וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֹחֵל גִּרְשָׁם כִּי אָמַר גֵּר
הָיִיתִי בָאָרֶץ נִכְרִיָּה: אור החיים

(ד) וְשָׁם הָאֹחֵל אֲלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֻזִּי וַיַּצֵּלְנִי
מִיָּחָרָב פְּרָעָה: אור החיים

כ"י וַיַּצֵּלְנִי מִיָּחָרָב פְּרָעָה • כשגלו דתן ואבירם על דבר המצרי ובקש להרג את משה, נעשה צוארו כעמוד של ש"ש. (מכילתא) •

(ה) וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה
אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הוּא חֲנָה שָׁם הָרַ הָאֱלֹהִים:

כ"י אַל הַמִּדְבָּר • אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם ונדרבו לבו לצאת אל המדבר, מקום תהו, לשמע דברי תורה. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

של זה קדם לטעמו של שם גרשם שבתחלה הצילו מחרב פרעה ואחר בא למדין וגר שם, וטעם שלא הקדים קריאת שם אליעזר הוא כי קרא למאנע שהיה בו אז בארץ נכריה ואחר כך הלך לחפש מאנעות קודמות, או לפי מה שפרשנו בפסוק גר הייתי (שם) שכן על גרותו בעולם הזה בחינה זו קדמה להצלתו מחרב פרעה ולזה הקדימו, ולצד בחינת גרות ב' בארץ נכריה קדם לו פניה הקדומה בקריאת שם אליעזר וכנגד זה אמר האחד ולזה הצריך לפרש מה הוא העזר שנגדו קרא לו שם ואמר ויצלני וגו', ובזה יצדק לומר עליו שם האחד, וזולת אומרו ויצלני מחרב פרעה הייתי מפרש שהעזר הוא אחר הגרות והקדימה שהקדים לומר גר הייתי וגו', תחבני לפרש בן יוסתם בפני טעם אומרו האחד:

(ה) אַל הַמִּדְבָּר וגו'. פרוש ואם תאמר מנין ידעו מקום תחנותו במדבר הגדול, לזה אמר אשר הוא חונה שם וגו' פרוש ובכר הודיעו משה מקום אשר דבר אתו שם האלהים ואמר אליו (לעיל ג' "ב) תעבדון את האלהים על החר הזה והודיעו החר שעליו יקבלו התורה, והוא אומרו אשר הוא חנה שם הר וגו' הודיע אצלו. ותמצא שאמר ז"ל (שמו"ר פ"ד) שאמר משה ליתרו ענין קבלת

באן לומר שבח יתרו ומעלת משה בעיניו שהגם ששלחה לקחה וטרח בכבודו ובעצמו להוליכה לו אפלו אחר שלוחיה, אלא לדבריהם ז"ל (שמו"ר) שאמרו שלא שלחה אלא סמך על הבטחת יתרו כי ידיו תביאנה, נראה לומר כי טעם אומרו אחר שלוחיה פרוש שלא היה הדבר אלא עד שקדמה ושלחה לו למשה שלוחים וידעה מקום תחנותו והסכים על ידה אז הוא שלקח יתרו וגו' ויבא אל המדבר וגו':

(ג) שם האחד גרשם וגו'. הצריך לכתב טעם השם פעם ב' אחר שקתבו בפגשת שמות (לעיל ב' כ"ב) כדי שתדע כי הוא זה האמור בפגשת שמות ולא אחר שנקרא על שמו: עוד אולי כי חש הכתוב שיאמר האומר כי טעם שנקרא לו שם גרשם הוא לצד שגרשו יתרו מעל שלחנו או מביתו, והגם שאמר הטעם גר הייתי וגו', אולי כי לצד שלא ירגיש יתרו אמר כן, לזה חזר הכתוב והצדיק הדברים אפלו בזמן שלא יחוש להרגשת יתרו כי טעם שם וגו' כי אמר וגו'. ופרוש משמעות כי אמר גר וגו' פרשתי בפגשת שמות (שם):

(ד) וְשָׁם הָאֹחֵל אֲלִיעֶזֶר וגו'. טעם אומרו האחד, כי לצד טעם קריאת השמות טעמו

(ב) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶ�ה. פרוש לצד שהיה חתן משה מצא עשות ככה שהלך להר האלהים וגו' שהניחיהו מיראתו של משה כי נפלה אימתו על כל העמים, אבל זולת זה היה מונעין אותו מלכת לכפר באמונתם ומה גם שהשוד היה בעיניהם, ותמצא שכל אמה תחביב מיתה לכופר באמונתם, ולצד היות יתרו לחתן משה היא שעמדה לו, ואולי שירמו עוד כי הגם שהיה ליתרו כנוי של גדלה לקרות כהן מדין מאס בכנוי זה ולקח לו כנוי חתן משה, והוא אומרו ויקח יתרו ומה לקח מהב' יחוסין שיחסו הכתוב בתחלה, חתן משה לא כהן מדין:

אחר שלוחיה. טעם שהצריך לומר אחר שלוחיה, גם דקדק לומר לשון שלוחין, וזולת דברי רבותינו ז"ל (שמות רבה שם) שקתבתי בפסוק את כל אשר עשה וגו' נראה לומר כי משה גרשה כשראה שהיה עוסק במצוות שלוחיות ותכרך לא ידע שעור הזמן ושלחה מביתו, והבנים אליעזר קטן היה וצריך לאמו שנוול בדרך במלון, וגרשם מן הסתם קטן היה סמוך לאליעזר מלפניו, או לדבריהם ז"ל שאמרו (מכילתא) שהתנה עם יתרו בן אחר לבת ובן ב' לאב, לטעם זה נקראו שניהם בידה, ובגנות הודעת ה' הדבר

(ו) וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֲתַנְךָ יִתְרוֹ בֶּן אֱלִיָּהוּ וְאַשְׁתְּךָ וְשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה:

כ"י וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה • עַל יְדֵי שְׁלִיחַ. אֲנִי חֲתַנְךָ יִתְרוֹ וְגו' • אִם אֵין אֶתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי, צֵא בְּגִין אֶשְׁתְּךָ, וְאִם אֵין אֶתָּה יוֹצֵא בְּגִין אֶשְׁתְּךָ, צֵא בְּגִין שְׁנֵי בָנֶיהָ. (מכילתא). אור החיים

(ז) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְאָת חֲתָנּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקֻלוּ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה:

כ"י וַיֹּצֵא מֹשֶׁה • כְּבוֹד גָּדוֹל נִתְּכַבֵּד יִתְרוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, בֵּינוֹן שֵׁיִצָּא מֹשֶׁה, יֹצֵא אֶהָרָן, נָדָב וְאַבִּיהוּא, וּמִי הוּא שְׂרָאָה אֶת אֱלֹו יוֹצֵאִין, וְלֹא יֹצֵא • אֲנִי יוֹדֵעַ מִי הַשְׁתַּחֲוָה לְמִי. כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "אִישׁ לְרֵעֵהוּ", מִי הַקְרִי אִישׁ? זֶה מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה" (מכילתא). אור החיים

(ח) וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֲתָנּוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצַּאתָם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצֵאֵם יְהוָה:

כ"י וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֲתָנּוֹ • לְמִשְׁפָּחָתָם אֶת לְבוֹ לְקַרְבוֹ לַתּוֹרָה (מכילתא). אֶת כָּל הַתְּלָאָה • שֶׁעַל הַיָּם וְשֶׁל עַמְלֶק (מכילתא).

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

דְּכָתִיב (בַּמִּדְבָּר י"ג ג') כָּלֵם אֲנָשִׁים שְׂאֵחַר שְׁזָכַר שְׁמֵם הָזֵר לֹמֵר כָּלֵם אֲנָשִׁים זֶה יִגִּיד לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת, מִה שְׂאִין כֵּן כְּשִׁיחָהּ בְּמִקּוֹם הַזֶּה שְׁמֵם כְּנֹוֹי זֶה אֵין זֹו מַעֲלָה כְּאוֹמְרוֹ (בַּמִּדְבָּר כ"ב ט') מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ וְהֵנָּה מְצִינוֹ שְׂאֵמֶר הַכְּתוּב (לְעִיל י"א) גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה, כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ (לְקַמֵּן ל"ב) הָרִי הַזֶּה כִּי שְׁמוֹ הוֹסִיף לֹמֵר הָאִישׁ זֶה יִגִּיד כִּי לְמַעַלָּה וְאֲדַנּוּת יִכְנֹוֹ, וְזֶה הוּא אוֹמְרֵם מִי הוּא שְׂקָרִי אִישׁ זֶה מֹשֶׁה פְּרוֹשׁ אִישׁ לְשׁוֹן שְׂרָרוֹת וּמִשְׁלִיחוֹת, אֲכָל יִתְרוֹ הִגֵּם שְׁמִצְנוֹ לֹו שְׁנִקְרָא אִישׁ לֹא מְצִינוֹ אוֹתוֹ בְּלִי אֵלָּא בְּמִקּוֹם זֶכְרוֹן שְׁמוֹ אִמֵּר הָאִישׁ וְהוּא שֵׁם הַצּוֹדֵק עַל כָּל נִבְרָא זָכַר, וּמַעֲתָה כְּשֶׁאִמֵּר הַכְּתוּב כָּאֵן אִישׁ הַדָּבָר שְׁקוֹל אִם הוּא כְּנֹוֹי הַרְגִּיל בְּכַחֲיוֹנָה הַזֵּכְרִים אוֹ פְּרוֹשׁוֹ הוּא אִישׁ הַרְשׁוֹם לְמַעַלָּה וְחֲשִׁיבוֹת, וְתִכָּה זֹו מִנְחָתָ בֵּין יִתְרוֹ וּבֵין מֹשֶׁה אִם נֹאמֵר שֶׁפְּרוֹשׁוֹ הוּא כְּנֹוֹי לְזָכַר יִכְנֵם בְּמִשְׁמָעוֹת גַּם יִתְרוֹ וּשְׁנֵיהֶם שְׁקוֹלִים בְּמִשְׁמָעוֹת וְאֵין אֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁנֵיהֶם שְׁהָרִי הַכְּתוּב לֹא אִמֵּר אֵלָּא אֶחָד כְּמוֹ שְׂדִיקְנֹו מִאוֹמְרוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ, וְאֶחָד זֶה אֵין אֲנִי יוֹדֵעַ מִי הוּא וְלֹא כָּא הַכְּתוּב לְסַתֵּם אֵלָּא לְפָרֵשׁ, וּבְהִתְרָם לֹמֵר כִּי פְּרוֹשׁ אִישׁ הָאִמֵּר כָּאֵן הוּא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת וּבְאוֹמְרוֹ כֵּן נִתְחַבֵּב לֹמֵר כִּי זֶה הוּא מֹשֶׁה הָאִישׁ שְׂאֵלִי נִתְיַחַד חֲשִׁיבוֹת זֶה וְלֹא לִיתְרוֹ וּבִנְהָ לֹא סַתֵּם הַכְּתוּב כְּנִתְנוֹ וְהָרִי פָּרַשׁ שֶׁעַל מֹשֶׁה הוּא אוֹמֵר:

שִׁיִּצְיָאָתוֹ הוּא לְקִרְאָת חֲתָנּוֹ, גַּם לְדְבָרֵיהֶם ז"ל (מְכִילְתָּא) שֶׁמֹּשֶׁה הוּא שֶׁהַשְׁתַּחֲוָה לִיתְרוֹ זֶה לֶךְ הָאוֹת כִּי לְכַבֹּדוֹ יֹצֵא, וְלִזְהָ אִמֵּר ז"ל (שֵׁם) כְּבוֹד גָּדוֹל נִתְּכַבֵּד יִתְרוֹ וְכו', וְזוֹלַת דְּבָרָנוּ מִנֵּן לֹו כְּבוֹד מִצִּיאָה זֹו דְּלִמָּא לְכַבֹּד בְּנִי וְאַשְׁתּוֹ יֹצֵא מֹשֶׁה: וַיִּשְׁתַּחֲוּ וְגו'. רְבוּתֵינוּ ז"ל (שֵׁם) אִמֵּר אֲנִי יוֹדֵעַ מִי הַשְׁתַּחֲוָה לְמִי כִּשְׁהוּא אוֹמֵר אִישׁ מִי הוּא שְׂקָרִי אִישׁ זֶה מֹשֶׁה עַד כָּאֵן. הֵנָּה טַעַם שְׂלֹא אִמֵּר כִּי שְׁנֵיהֶם הַשְׁתַּחֲוּוּ זֶה לְזֶה לְצַד שְׂאֵמֶר לְשׁוֹן יַחֲדִי וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקֻ לוֹ זֶה יִגִּיד כִּי אֶחָד לְכַד הַשְׁתַּחֲוָה. וְאִם תֹּאמְרוּ לְדְבָרֵיהֶם ז"ל וְהָלֹא מְצִינוֹ שְׁגַם יִתְרוֹ נִקְרָא אִישׁ דְּכָתִיב (לְעִיל ב' כ"א) וַיֹּאֲלֵ מֹשֶׁה לְשִׁכְתָּ אֶת הָאִישׁ, יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין קְרִיאָת אִישׁ שֶׁל יִתְרוֹ לְקְרִיאָת אִישׁ שֶׁל מֹשֶׁה, וְקִדְם אֲעִירָה שְׁחַר מִה מַעֲלָה יֵשׁ בְּשֵׁם זֶה שֶׁל אִישׁ וְהָלֹא כָּל אֶדָם יִקְרָא אִישׁ וְנִקְבְּלוֹ אִשָּׁה, וְגַם בְּהִמּוֹת מְצִינוֹ שְׂאֵמֶר הַכְּתוּב בְּפָרָשַׁת נֹחַ (בְּרֵאשִׁית ז') שְׂבָעָה אִישׁ וְאַשְׁתּוֹ, אֵלָּא שֶׁיִּשְׁתַּחֲוָה שֵׁם אִישׁ כְּשִׁיחָהּ בְּמִקּוֹם זֶכְרוֹן הָאֶדָם וְיוֹסֵף לוֹ לִי קְרִיאָת אִישׁ שֶׁזֶה יִגִּיד שְׁהוּא לְשׁוֹן מַעֲלָה לְבִמְקוֹם שְׂאֵמֶר אִישׁ בְּלֹא זֶכְרוֹן שְׁמוֹ זֶה יִמָּצֵא בְּמִקּוֹם הַשֵּׁם וְלֹא יִגִּיד מַעֲלָה, כְּמוֹ שְׂתֹאמְרֵם (בְּרֵאשִׁית כ"ד כ"א) וְהָאִישׁ מִשְׁתַּחֲוָה לָהּ, וַיִּמָּצְאוּ אִישׁ (בְּרֵאשִׁית ל"ז ט"ו), וְגַם זֶכְרוֹן אֲנָשִׁים שְׂאֵמֶר ז"ל (בְּמִדְבָּר פט"ז) שְׁהוּא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת דּוֹקָא בְּצִרוּף זֶכְרוֹן שְׁמֵם

הַתּוֹרָה וּכְתֻבָּתֵי הַתְּחִלַּת הַפָּרָשָׁה וְתִהְיֶה הוֹדְעַת הַר הָאֱלֹהִים מִכָּלֵל מִה שְׁהוֹדִיעוֹ:

(ו) אֲנִי חֲתַנְךָ וְגו' וְאַשְׁתְּךָ וְגו'. טַעַם שֶׁשְּׁנֵה הַכְּתוּב סוֹדֵם כָּאֵן מְסוֹדֵר שְׁכַתֵּב בְּפִסּוּק שְׁלִפְנֵי זֶה שֶׁהַקְדִּים הַבְּנִים לְאִשָּׁה, וְתִבְאָר עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל שְׂאֵמֶר (מְכִילְתָּא, שְׁמוֹר"ר כָּאֵן) אִם אֵין אֶתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי וְכו', אִם כֵּן מִמֹּשֶׁה לְמַעַלָּה סוֹדֵם הַכְּתוּב, לִזְהָ הַקְדִּים הָאִשָּׁה לְבָנִים שְׂאֵם לֹא יַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלִיהָ יַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלֵי הַבְּנִים, מִה שְׂאִין כֵּן כְּשֶׁהוֹדִיעַ הַכְּתוּב בִּיאָתָם לְמִדְבָּר וּסוֹדֵם סוֹדֵר הַחֲשׁוֹב חֲשׁוֹב קוֹדֵם הַקְדִּים הַבְּנִים, וְהִגֵּם שֶׁהַקְדִּים שֵׁם יִתְרוֹ לְבָנִים וְכָאֵן סוֹדֵר קוֹדֵם לְאִשָּׁה שְׂוִירָה שְׁהוּא לְמֹשֶׁה מִנְחָה, הוּא יִתְרוֹ דְּבַר בְּעִנְיָה וְשְׁפִלוֹת אֲכָל הַכְּתוּב כְּבוֹדוֹ וְהַקְדִּימוֹ לְצַד הַיּוֹתוֹ חוֹתָנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְצִרְיָד לְכַבֹּד אֶפְלוֹ מֹשֶׁה דְּכָתִיב (ש"א כ"ד) וְאָבִי רָאָה גַם רָאָה:

וְשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה. טַעַם אוֹמְרוֹ עִמָּה, נִתְּכַבֵּד לֹמֵר חֲלָקָה רְבִיעִית שְׂאֵם אֵין אֶתָּה עוֹשֶׂה בְּגִינָה לְכַד וְלֹא בְּגִין בְּגִינָה לְכַד צָרָף כְּבוֹד שְׁנֵיהֶם יֹצֵא:

(ז) וַיֹּצֵא וְגו' לְקִרְאָת חֲתָנּוֹ. פְּרוֹשׁ לְצַד שְׂאֵמֶר לֹו יִתְרוֹ אִם אֵין אֶתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי וְכו' לִזְהָ אִמֵּר הַכְּתוּב וַיֹּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְאָת חֲתָנּוֹ כִּי כְּבוֹדוֹ שֶׁל חֲתָנּוֹ הִסְפִּיק לוֹ לְצִיאָת לְקִרְאָתוֹ. וְאוֹלִי שֶׁעָשָׂה הַכֵּר לְדָבָר שֶׁצֵּא בְּיַחֲדוֹ לְקִרְאָתוֹ וְלֹא פָּנָה בִּיצְיָאָתוֹ לְמִקּוֹם אֶהָל הָאִשָּׁה וְלִדְיָהּ, אוֹ שְׁהָיָה אוֹמֵר בְּפִרּוֹשׁ

שיעור יומי ליום ראשון י"א שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – יח – פרשת יתרו
התלצה • למ"ד אל"ף מן הסוד של תבה, והתי"ו הוא תקון ויסוד הנופל ממנו לפקדים, וכן: תרומה, תנופה,
תקומה, תנואה. אור החיים

(ט) וַיַּחֲדֵי יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר הֶצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:
טוּחֲדֵי יִתְרוֹ עַל כָּל טֹבָתָא דִּי עֲבַד יי
לְיִשְׂרָאֵל דִּי שִׁזְבִּנֵּן מִיַּד דְּמִצְרָאִי:

כז"י וַיַּחֲדֵי יִתְרוֹ • וַיִּשְׁמַח יִתְרוֹ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. (סנהדרין צד) וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה: 'עָשָׂה בְּשֵׁרוֹ חֲדוּדִין חֲדוּדִין', מִצַּר עַל אֲבוֹד
מִצְרַיִם, הִינּוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי: "גִּיּוּרָא עַד עֲשָׂרָה דְּרִי לֹא תִבְזִי אֲרַמְאָה בְּאִפִּיה". עַל כָּל־הַטּוֹבָה • טוֹבַת הַמֶּן,
וְהַבָּאָר וְהַתּוֹרָה. וְעַל כֵּן 'אֲשֶׁר הֶצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם'. עַד עַכְשָׁו לֹא הָיָה עֹבֵד יָכוֹל לִכְרוֹת מִמִּצְרַיִם, שְׁהִיתָה הָאָרֶץ
מִסְגָּרָתָה, וְאֵלּוּ יֵצְאוּ שְׂשִׁימִם רְבּוּא (מכילתא) • אור החיים

(י) וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֶצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד
מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרָעָה אֲשֶׁר הֶצִּיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת
יַד־מִצְרַיִם:
י וַאֲמַר יִתְרוֹ בְּרִיךְ יי דִּי שִׁזְיַב יִתְכוֹן מִיַּד
דְּמִצְרָאִי וּמִיַּד דְּפָרְעָה דִּי שִׁזְיַב יִת עֲמָא
מִתַּחַת מְרוֹת מִצְרָאִי:

כז"י אֲשֶׁר הֶצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם • אִמָּה קָשָׁה. וּמִיַּד פְּרָעָה • מְלֹךְ קָשָׁה. מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם • כְּתִירוֹמּוֹ:
לְשׁוֹן רְדוּי וּמְרוֹת, הִיד שְׁהִיו מַכְבִּידִים עֲלֵיהֶם, הִיא הַעֲבֹדָה.

(יא) עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבָר
אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:
יא כַּעַן יִדְעָנָא אֲרִי רַב יי וְלִית אֱלֹהִי בֵּר מִנָּה
אֲרִי בְּפִתְגָמָא דְּחִשְׁבּוֹ מִצְרָאִי לְמִדּוֹן יִת
יִשְׂרָאֵל בְּהַ דְּנִנּוּן:

כז"י עֲתָה יָדַעְתִּי • מִכִּירוֹ הִיִּיתִי לְשַׁעֲבֵר, וְעַכְשָׁו בְּיוֹתֵר (מכילתא) • מִכָּל הָאֱלֹהִים • מִלְּמַד שְׁהִיָּה מִכִּיר בְּכָל עֲבֹדֹת
אֱלִילִים שְׁבַעוֹלָם, שְׁלֹא הֵינִי עֲבֹדֹת אֱלִילִים שְׁלֹא עֲבָדָה (מכילתא) • כִּי בִדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם • כְּתִירוֹמּוֹ: בְּמִים
דְּמוֹ לֹאבָדָם, וְהֵם נֹאכְדוּ בְּמִים. אֲשֶׁר זָדוּ • אֲשֶׁר הִרְשִׁיעוּ. וְרַבּוּתֵנוּ דְּרִשְׁוֵהוּ (סוטה יא) לְשׁוֹן (בראשית כה) "וַיִּזְדַּע יַעֲקֹב
נִזִּיד": בְּקִדְרָה אֲשֶׁר בָּשְׁלוּ, בְּהַ נְתַבְּשְׁלוּ. אור החיים

(יב) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עִלָּה וּזְבָחִים לְאֱלֹהִים וַיָּבֹא
אֵהָרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל־לֶחֶם עִם־חֲתָן מֹשֶׁה לִּפְנֵי
הָאֱלֹהִים:
יב וַיִּקְרִיב יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה עֲלֵיוֹן וְנִכְסֵת
קוּדְשִׁין קָדָם יי וַאֲתָא אֵהָרֹן וְכָל סְבִי
יִשְׂרָאֵל לְמִיכַל לַחְמָא עִם חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה
קָדָם יי:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

גם בְּרִדִּיפַת הַמִּלָּאָה אוֹתָם כְּמוֹ שִׁפְרִשְׁתִּי בַּסּוּק
(ח) וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה וְהַצִּילָם ה' נִתְחַדֵּד בְּשֵׁרוֹ,
וְדָבָר זֶה מְרָגֵשׁ הוּא אֲצֵל כָּל בַּעַל חַי מְרָגִישׁ:
(יא) עֲתָה יָדַעְתִּי וְגו'. פְּרוּשׁ כִּי הֵגַם שִׁישׁ
לְאֻמוֹת שָׂרִים גְּדוֹלִים וְעֲצוּמִים לְהִלָּחֵם
בַּעֲדָם וְלִהְרֹעַ לְאוֹיְבֵיהֶם וְכָל מְרִים יֵד כְּנָגֵדָם
אִף עַל פִּי כֵן לֹא יִכְנֹגוּ לְהִנָּקֵם מִהָאֻמוֹת
הַנִּגְדִּיִּים בְּדִמְיוֹן הַמֶּרֶד מִה שָּׂאִין בֶּן אֱלֹהִי
יִשְׂרָאֵל שִׁזְבִּנֵּן לְמַד בְּמִדָּה עֲצוּמָה שֶׁל הַמּוֹרֵד
וְעוֹשֶׂה רִשְׁעָה שֶׁקַּע שׁוֹקְעֵיהֶם וְכו', גַּם יֵשׁ
לְתוֹלֵת בְּמִאֲרַע הָרַע כִּי לֹא מִצַּד שִׁזְבִּנְגוֹד הִכָּה
מִה שָּׂאִין בֶּן אֱלֹהִי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל הַמְּכוֹת
וְהִיסּוּרִין אֲשֶׁר יִסֹּר פְּרָעָה הֵן מְכֻנָּיִם לְמָה
שֶׁזָּדוּ עֲלֵיהֶם. וַאֲזַי וּלְמַד מִה שָּׂאִינֵם ז"ל
(תַּחֲנוּמָא) בְּכוּיִן הַמְּכוֹת שֶׁכָּל אַחַת כְּנָגֵד מִדָּה
אַחַת רָעָה שֶׁזָּדוּ הַמִּצְרַיִם וְכו':

וּפְתָחוּ יִשְׂרָאֵל וּכְמוֹ שִׁפְרִשְׁנוּ שָׁם, וְכִשְׁשִׁמְעַ
יִתְרוֹ בֶּן אֲמֵר בְּרוּךְ וְגו' מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם
שֶׁהוּא הַשֵּׁר שִׁמְצָרִים שְׂמוֹ וְנִכּוֹן:
(ט) וַיַּחֲדֵי יִתְרוֹ. תַּרְגוּם אֲנָקְלוֹס וְחֲדִי. וְצִרִיף
לְדַעַת לְמָה יִדְבֵּר הַכְּתוּב כָּאֵן אֲרַמִּית לֹא
אָמַר לְשׁוֹן בְּרוּר שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ. וְהֵגַם
שָׂאִינֵם ז"ל (סוטה ל"ב). בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן, אִף
עַל פִּי כֵן דָּבָר יָגִיד בְּשִׁנּוּתוֹ אֵת טַעְמוֹ. וְנִרְאֶה
כִּי יוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי מֵרַב הַשְׁמָחָה נִתְחַדֵּד בְּשֵׁרוֹ,
כִּי תִמְצָא כְּשֶׁתִּהְיֶה לְאֵדָם שְׂמָחָה וְהוּא דָּבָר
שֶׁלֹּא כְּפִי הַמִּשְׁעָר בְּמִשְׁגַּח הַגִּיל תִּלְוֵד בּוֹ הַרְגָּשָׁה
בְּהִרְכָּבַת מִזְגוֹ וּלְפַעֲמִים יִתְעַלֵּף וּלְפַעֲמִים יִסְתַּפֵּן
מִמֶּשׁ, וְעֵינָי מִה שִׁפְרִשְׁתִּי בְּוִיגֵשׁ בַּסּוּק
(בְּרַאשִׁית מ"ה כ"ו) לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי. וְהֵנָּה
יִתְרוֹ הֵגַם שֶׁקָּדָם אֲצִלוֹ יִדְעָה מְבֹשְׁרוֹת
הַטּוֹבוֹת אִף עַל פִּי כֵן כִּשְׁשִׁמְעַ תִּכֵּן הֵסֵס וְכִּה

(ח) וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה. הֵגַם שָׂאִינֵם הַכְּתוּב וַיִּשְׁמַע
וְגו', אֵת כָּל אֲשֶׁר וְגו' אוֹלֵי שְׁהִיו פְּרָטִים
שֶׁלֹּא שִׁמְעָתָן אֲזָנוֹ. אוֹ אֲפִשֵּׁר שֶׁלֹּא הִצְדִּיק
הַפְּלֹאוֹת לְצַד הַגְּמוּת הַעֲנִיָּיִם, אוֹ שֶׁהֵגַם שֶׁקָּדָם
לוֹ מִהִידְעוּת עֲדוּן הִיָּה מִסְתַּפֵּק שֶׁלֹּא נִתַּק
חֶבֶל מִצְרַיִם שֶׁעַל צִוְּאֵיהֶם, וְסִפֵּר לוֹ מֹשֶׁה
עֲנִין שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְדַעַת מְזוּלָתוֹ וְהוּא הִרְיָגַת
שׁוֹר מִצְרַיִם שָׂאִינֵם רְבוּתֵיהֶם ז"ל (זהר ח"ב
נ"ב): שֶׁרָאָהוּ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָהּ הַחֲלִיט יִתְרוֹ
כִּי פָקַע יִנְרֵם מַעֲלֵיהֶם, וְאוֹלֵי כִי זֶה הוּא שֶׁרָמַז
הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְּאֵתָם
בְּדִרְךָ וַיִּצְלַם וְגו' שֶׁהוֹדִיעוּ מִרְדִּיפַת הַשֵּׁר כִּי
יִתְרוֹ כִּהֵן מִדֵּין הִיָּה וּמִן הַסֶּתֶם הֵם יִבְחִינּוּ
וְיִדְעוּ כִּי יֵשׁ שָׂרִי מַעֲלָה עַל כָּל אִמָּה וְסִפֵּר
לוֹ כִּי בִדְרָךְ אוֹתָם הוּא בְּעֲצָמוֹ דְּכִתִּיב (לְעִיל
י"ד י') וְהֵנָּה מִצְרַיִם נִסַּע אֲחֵרֵיהֶם וּמִזָּה רָצָהוּ

כ"א ע"ה • כמשמעה, שהיא כלה כליל. זכחים • שלמים. ויבא אהרן וגו' • ומשה היכן הלה, והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד? אלא שהיה עומד ומשמש לפניו. לפני האלהים • מכאן שהנהגה מסעדה שתלמיד חכמים מסבין בה, כאלו נהנה מזיו השכינה (ברכות כד). אור החיים

♦ יום שני י"ב שבט ♦

(יג) ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמוד העם על-משה מן הבקר עד-הערב:

יג ויהי מיום מיומא דבתרוהי ויתב משה למדן
ית עצמא וקם עצמא עלוהי דמשה מן צפרא
עד רמשא:

כ"א ויהי ממחרת • מוצאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי. ומהו ממחרת? לדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קדם מתן תורה אי אפשר לומר: "והודעתי את-חוקי וגו'" ומשנתנה תורה עד יום הכפורים, לא ישב משה לשפט את העם, שהרי ב"י בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחרת עלה בהשקמה ושהה שמנים יום וירד ביום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה בסדר, שלא נאמר: "ויהי ממחרת", עד שנה שניה, אף לדברי האומר יתרו קדם מתן תורה בא, שלוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שניה, שהרי נאמר כאן: "וישלח משה את-חתנו", ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה: (במדבר י) "נוסעים אנחנו אל המקום וגו'" אל נא תעזב אותנו". ואם זו קדם מתן תורה, משלחו והלה, היכן מצינו שחזר? ואם תאמר: שם לא נאמר יתרו אלא חובב, ובנו של יתרו היה, הוא חובב הוא יתרו, שהרי כתיב: (שופטים ד) "מבני חובב חותן משה". וישב משה וגו' ויעמוד העם • יושב כמלך וכלן עומדים, והקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודו של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר: "מדוע אתה יושב לבדך" וכלם נצבים. מן הבקר עד הערב • (שבת י) אפשר לומר כן? אלא כל דין שדן דין אמת לאמתו אפלו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאלו עוסק בתורה כל היום וכאלו נעשה שתף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית שנאמר בו: "ויהי ערב וגו'" (בבבליה י).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 212)

מוצאי יום הכפורים היה . . למחרת רדתו מן ההר (רש"י יח, יג) וקשה, לפי זה היתה הסעודה ביום כפור. ויש לומר, דהנה כל ענין יום כפור התחיל רק כאשר הקב"ה אמר "סלחתי כדברך", ומאז הוא נקבע "למחילה ולסליחה" (רש"י עקב ט, יח). מובן אם כן, שאי אפשר שדיני יום כפור יחולו על היום שירד משה מן ההר (אף בחלק היום שלאחר אמירת "סלחתי"), כאשר חלקו הראשון (לפני אמירת "סלחתי") לא היה יום כפור.

(יד) וירא חתן משה את כל-אשר-הוא עשה לעם ויאמר מה-הדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל-העם נצב עליך מן-בקר עד-ערב:

יד וירא חתן משה
את כל אשר הוא עשה לעם
ויאמר מה הדבר הזה
אשר אתה עשה לעם
מדוע אתה יושב לבדך
ועל כל העם נצב עליך
מן הבקר עד רמשא:

(טו) ויאמר משה לחתנו כי-יבא אלי העם לדרש אלהים:

טו ואמר משה לחתנו
ארי אתן לותי עצמא
למתבע אלפן מן קדם יי:

כ"א פי יבא • פי בא, לשון הוזהר. לדרש אלהים • כתרגומו: למתבע אלפן, לשאל תלמוד מפי הגבורה. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לעמוד לפני דין וזולתו וזה סבה ששוקלים העם הטרם ואם יחפץ ימנה עליהם דינים וילכו לדון לפניו, לזה השיבו כי לא מננו אלא מהעם כי יבאו מעצמו אלי ולא לזולתי חפץ ללכת, ולצד שיקשה לה למה יחפצו בטרם זה, השעם הוא כי יהיה להם דבר בא אלי ואמרו ז"ל (והר ח"ב ע"ח). בא אלי הדבר עצמו ויצטרך הדין לאמתו, ודבר זה לא ימצא בזולתי:

זו עושה והלא ראה יתרו כי בא אליו העם לדרש וכןנת קשיתו הוא למה יתנהג במנהג זה כי יש טרח לעם. ודבריו ברור מללו אתה יושב לבדך פרוש ואין שופטים אחרים לדון העם, ולו יהיה שלא הבין משה דבריו, הנה לו לשאל גזרת הדבור לא שייאמר לו דברים שעליהם הוא מקשה. ונראה כי משה הבין דבריו יתרו במה שאמר אשר אתה עושה וגו' משמע כי משה מקריחם ומחייבם שלא

(יב) ויבא יתרו וגו' עלה וגו'. הנה נתחכם יתרו לזבח שלמים רבים, וזה היה לו לאות כי מזמין הוא גדולי ישראל על שלחנו, ולזה לא אמר הכתוב ויקרא לאהרן ולזקני ישראל לאכל וגו' אלא ויבא אהרן וגו' פרוש מעצמן באו כי מעשיו מוכיחים שהמנהג כדו שלא יבואו קדשים לידי נזיר וכדוהו וכו' מעצמן אהרן והזקנים ולא הטריחוהו להזמין על הזבח: (טו) פי יבא אלי העם וגו'. קשה מה תשובה

טו כד הרי להון דינא אמן לוהי ודאינא בין
גברא ובין חברה ומהודענא להון ית קמנא
דיי וית אוריתא:

(מ) כִּי־יְהִי־לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשַׁפְטֹתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין
רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתָיו:

כז"י כִּי־יְהִי־לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי • מי שהיה לו הדבר, בא אלי.

יז ואמר חתן משה דמשה לה לא תקין פתגמא
דאת עבד:

(יז) וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה
עוֹשֶׂה:

כז"י וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה • דרך כבוד קורא הכתוב: 'חותנו של מלך'.

יח מלאה תלעה אף את אף עמא הדין
דעמך ארי יקיר מנה פתגמא לא תכול
למעבדה בלחודך:

(יח) נָבַל תִּבֶּל גַּם־אַתָּה גַּם־הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כָבֹד
מִמֶּךָ הַדָּבָר לֹא־תוֹכֵל עֲשׂוֹהוּ לְבַדְּךָ:

כז"י נָבַל תִּבֶּל • כתרגומו, וישונו לשון כמישה פלייטשר"א בלע"ז, כמו: (ירמיה ח) "והעלה נבל", (שעיה לד) "כנבל
עלה מגפן", שהוא כמוש על ידי חמה ועל ידי קרח, וכחו תש ונלעה. גם־אתה • לרבות אהרן וחור וע' זקנים.
כי־כבד ממך • כבדו רב יותר מכחך. אור החיים

יט כען קבל מני אמלכנך ויהי מימרא דיי
בסעדה הרי את לעמא (תבע) אלפן מן קדם
יי ויהי מיתי את ית פתגמא לקדם יי:

(יט) עָתָה שָׁמַע בְּקִלִּי אֵיעֶצְךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הָיָה
אַתָּה לְעַם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֹתָהּ אֶת־הַדְּבָרִים
אֱלֹהֵי־הָאֱלֹהִים:

כז"י אֵיעֶצְךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ • (מכילתא) בעצה אמר לו: צא, המלך בגבורה. היה אתה לעם מול האלהים •
שליח ומליץ בינותם למקום, ושואל משפטים מאתו. את־הדברים • דברי ריבונותם.

– נקודות משיחות קודש – (לקוטי שיחות לד עמ' 12)

צא המלך בגבורה (רש"י יח, יט) בפרשת דברים (א, טו) כתב רש"י: "זו אחת מושבע מדות שאמר יתרו למשה". אמנם, פשיטא
שמושה לא היה מסכים לשנות את סדר המשפט בלי הסכמת הקב"ה, וכמפרש ברש"י כאן. ולהעיר ממה שכתב להלן (פסוק
כא): "ברוח הקדש שעליך".

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ומעתה אין מציאות למנות דינים וילכו
העם לפניכם, וגמר אמר והודיעתי
וגו' פרוש גם דבר זה אי אפשר בוולתי.
ויתרו נסתפק במשמעות דברי משה שסובל
ב' דרכים. הא' כי לצד שבאים אצלו העם
הוא חש על המצוה לדון בין איש וגו'
לעשותה הוא ולא אחרים, והב' כי העם לא
יחפצו לוולתו לצד מה שפרשנו בדבריו, לזה
השיבו כנגד המוכן מדבריו כי יבחר עשות
המצוה בעצמו ולא ימנע עשות טוב אמר
לא טוב הדבר אשר אתה וגו' כאשר יבאר
השעם. וכנגד מה שמוכן מדבריו כי העם לא
יתרצו ללכת לוולתו אמר איעצך וגו' היה
אתה לעם וגו' ואתה תחנה וגו' ושפטו את
העם בכל עת פרוש בכל דין שהיה המשפט
רצוי לב' בעלי דינים ומן הסתם כשידונו
להם משפט רצוי למה יבחרו בטרם הגדול,
והיה וגו' פרוש וכשיהיה דבר גדול של

התעצמות הדין בין לצד השופטים שלא יוכלו
השג בין לצד הנשפטים שלא יתרוצו ב' הפתות
במשפטם יביאו אליה, ולא לצד פרט זה
תתחייב בכל:

(יח) נָבַל תִּבֶּל. כפל לומר נבל וגו', להיות כי
יש ב' גדרים במשמעות תבול, הא' כל
שיגורע כל שהוא מכחו הראשון יקרא עליו
הלאות לערך הקודם אבל על כל פנים יכול
עשות מה שהיה עושה קדם במעט יגיעה.
והב' הוא הלאות הנרגש לכל שהוא גדר המונע
האדם מעשות חפצו לצד כי לא ישאר בו כח,
לזה אמר אליו כי מה שגייע אליו מהלאות
כח לא שעור מעט אלא שעור שקפי האמת
יקרא לו תבול, והוא מה שגמר אמר לא תוכל
עשה לבדך. או אולי שקפל כנגד מה שאמר
גם אתה גם וגו':

גם אתה גם העם הנה. טעם אומר גם
בחלקה ראשונה ושניה, ירצה לא מבטיח

(ב) וְהִזְהַרְתָּה אֹתָהֶם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:

(כא) וְאִתָּה תִּחְזֶה מִכָּל־הָעָם אֲנָשֵׁי־חֵיל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֲמַת שְׁנָאִי בָּצַע וְשָׁמַת עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:

כַּתוּבָה יִתְהוֹן יֵת קִמְיָא וְיֵת אֲוִרִיתָא וְיֵת הַתּוֹדַע לְהוֹן יֵת אֲוִרִיתָא דִּיהֲכוֹן בַּהּ וְיֵת עֹבְדָא דִּיעֲבָדוֹן:

כא וְאִתָּה תִּחְזֶה מִכָּל עַמָּא גְבָרִין דְּחִילָא דְּחִלְיָא דִּי גְבָרִין דְּקִשּׁוּט דְּסַנֵּן לְמַכְלָא מְמוֹן וְתַמְנֵי עֲלִיהוֹן רַבְנֵי אֲלָפִין רַבְנֵי מֵאוֹתָא רַבְנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְנֵי עֶשְׂרִיתָא:

י"ב וְאִתָּה תִּחְזֶה • בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָלָךְ • אֲנָשֵׁי־חֵיל • עֲשִׁירִים, שָׁאִין צָרִיכִים לְהַחֲנִיף וּלְהַפִּיר פָּנִים. אֲנָשֵׁי אֲמַת • אֵלּוּ בְּעֵלֵי הַבִּטְחָה שֶׁהֵם כְּדַאי לְסַמֵּךְ עַל דְּבָרֵיהֶם, שֶׁעַל יָדֵי כֵן יִהְיוּ דְּבָרֵיהֶם נִשְׁמָעִין. שְׁנָאִי בָּצַע • שְׁשׁוֹנָאִין אֶת מְמוֹנָם בַּדִּין, כִּהְיָא דְּאִמְרִינָן: 'כָּל דִּינָא דְּמַפְקִין מִמּוֹנָא מִיגָה בְּדִינָא, לֹא דִינָא הוּא' (ב"ב נח). שָׂרֵי אֲלָפִים • הֵם הָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׂרִים לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אָלֶף (סנהדרין יח). שָׂרֵי מֵאוֹת • שֵׁשֶׁת אֲלָפִים הָיוּ. שָׂרֵי חֲמִשִּׁים • י"ב אָלֶף. וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת • שִׁשִּׁים אָלֶף. (מִה שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל כָּל הַשָּׂרִים כִּמְהָ הָיוּ, וְהוּא לְכַאוּרָה לֹא צָרָךְ, וְהִנֵּה בְּאֵמַת תִּשָּׁן בְּזֶה וְתִרְצֵן קִשְׂיָה בַּפְּסוּק דְּקִחְשִׁיב מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, רָצָה לומר: הַמִּסְפָּר מְרַבֵּה קֶדֶם מִסְפָּר הַמוּעָט, וְלֹא הָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ, אֶלָּא מִתְחִלָּה שָׂרֵי עֶשְׂרֵת בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֵּךְ בְּהַדְרָגָה כָּלָם. וְלִפִּי פְרוּשׁוֹ שֶׁהַזְכִּיר וּפָרַט סְכוּם מִנֵּן הַשָּׂרִים, צֵא וְחֻשָּׁב וְכִשְׁתַּדְּקֶךָ בְּמִנְיָנָם, וְלִגְבִּיהוּ אֶתִּי שְׁפִיר: מִסְפָּר הַמוּעָט תִּחְלָה, וְאַחֵר כֵּךְ בְּהַדְרָגָה, כֵּן נִרְאֶה לִי נֶכוֹן, וְדוֹק). אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אֲנָשֵׁי אֲמַת וְגו' אֶלָּא וְדַאי כְּדַכְּרֵנוּ שְׁלֹא הִזְכִּיר יִתְרוֹ שְׁאֵר הַפָּרָטִים אֶלָּא לְצַד שֶׁחָשׁ יִתְרוֹ שְׁלֹא יִמְצָא שְׁעוֹר הַמִּסְפִּיק מִכְחִינָה הַגְּדוּלָּה וְהִנֵּה מִסְתַּפֵּק בְּמַדְרָגָה קִטְנָה כְּנֻכָּר: וְרִאִיתִי לְתַת לֵב אִיךְ זָכָה יִתְרוֹ שֶׁתִּפְתַּח עַל יָדוֹ פֶּרֶשׁ זו, וְהֵן אֲמַת כִּי הוּא כָּבֵד מִשֶּׁהָ עֶבֶד ה' וְהִנֵּה שֶׁכָּרוּ שֶׁכְּבָדוֹ ה', אֶלָּא הָיָה ה' יָכוֹל עֲשׂוֹת לוֹ דֶּרֶךְ כְּבוֹד אַחֵר לֹא בְּדֶרֶךְ זֶה שִׁירָאָה חֹס וְשִׁלּוּם כְּפֻחוֹת דִּיעָה בְּעַם ה' עַד שֶׁכָּא כֵּהֵן מִדִּין וְהַשְׁפִּילָם:

וְנִרְאֶה כִּי טַעַם הַדִּבְרֵי הַזֶּה לְהִרְאוֹת ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַדּוֹר הַהוּא וְכָל דּוֹר וָדוֹר כִּי יֵשׁ בְּאֲמוֹת גְּדוּלִּים בְּהַבְנָה וּבְהַשְׁפָּלָה, וְצֵא וְלִמַּד מִהַשְׁפָּלָה יִתְרוֹ בְּעֲצָתוֹ וְאִפֵּן סֹדֶר בְּנֵי אָדָם אֲשֶׁר בָּחַר כִּי יֵשׁ בְּאֲמוֹת מִכִּירִים דְּבָרִים הַמְּאֻשְּׂרִים, וְהַפְּנוּהָ בְּזֶה כִּי לֹא בָּאָה הַבְּחִירָה בִּישְׂרָאֵל לְצַד שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַשְׁפָּלָה וְהַפְּרָה יוֹתֵר מִכָּל הָאֲמוֹת, וְזֶה לֵךְ הָאוֹת הַשְׁפָּלָה יִתְרוֹ הָא לְמַדָּת כִּי לֹא מִרֵּב חֲכַמַּת יִשְׂרָאֵל וְהַשְׁפָּלָתָם בָּחַר ה' בָּהֶם אֶלָּא לְחֹסֶד עֲלִיוֹן וּלְאַהֲבַת הָאֲבוֹת. וְיוֹתֵר יַעֲרֹב לְחוֹךְ טַעַם זֶה לְמֵאֵן דְּאָמַר (זְכַרְיָה קט"ז). יִתְרוֹ קֶדֶם מִתֵּן תּוֹרָה בֹּא כִּי נִתְחַפֵּס ה' עַל זֶה קֶדֶם מִתֵּן תּוֹרָה לומר שֶׁהִגֵּם שִׁישׁ בְּאֲמוֹת יוֹתֵר חֲכָמִים מִישְׂרָאֵל אִף עַל פִּי כֵן אוֹתָנוּ הִבִּיא ה' אֵלָיו וּבָחַר בָּנוּ, וְעַל זֶה בִּפְרָט עֲלִינוּ לְשִׁבְחָ לְאֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִצַּד חֲסִדִּיו. גַּם לְמֵאֵן דְּאָמַר אַחֵר מִתֵּן תּוֹרָה יֵשׁ טַעַם בְּמֵה שֶׁסֹּדֶר בִּיאָתוֹ קֶדֶם לְהִרְאוֹת הַפְּנוּהָ הַנִּזְכָּרָה שְׁזוֹלָת זֶה אֵין הַפְּנוּהָ הַנִּזְכָּרָה נִגְלִית וְהִבָּן:

רַחֲמִים, וּבְחִינָה זוֹ יִשְׁנָה גַם כֵּן בְּשָׂרֵי הָאֲלָפִים אֶלָּא שְׁנוּסָף בָּהֶם פָּרָטִים אַחֲרִים שָׁאִין צָרָךְ לָהֶם בְּשֵׁר הַמֵּאָה, וְכִנְגֵּד שָׂרֵי חֲמִשִּׁים אָמַר אֲנָשֵׁי אֲמַת שֶׁיִּסְפִּיק לְגַדֵּר זֶה הִגֵּם שְׁלֹא הִשְׁיָגוּ לְכַחֲנָה זוֹ שֶׁל יִרְאֵת עֵצֶם הַדִּין אֶלָּא שִׁיחִיו אֲנָשֵׁי אֲמַת שֶׁיִּשְׁתַּדְּלוּ עַל הַעֲמִידָה הָאֲמַת לְכָל תִּהְיֶה נְעֻדָּתָה, וְכִנְגֵּד שָׂרֵי עֶשְׂרֵת אָמַר שְׁנָאִי בָּצַע דִּי לָהֶם גְּדֵר זֶה וּבָזָה יִהְיוּ רַחוּמִים לְהִיּוֹת שָׂרֵי עֶשְׂרֵת, וְדַקְדֵּק לומר שְׁנָאִי פְרוּשׁ כִּי יִהְיֶה לָהֶם הַדִּבְרֵי שְׁנָאִי לֹא שִׁינְטֻכּוֹ לְהַחֲרִיק תּוֹאֲתָם כִּי לֹאֵלָּה יֵשׁ חֲשָׁד שִׁינְטֻחוֹ מִהֲרַשָּׁע הַמִּתְפַּתֵּה וְכָל מִדּוֹת הַג' יִשְׁנֵם בְּאֲנָשֵׁי חֵיל, וְכָל מִדּוֹת הַב' יִשְׁנֵם בִּירְאֵי אֱלֹהִים, וּמִדַּת שְׁנָאִי בָּצַע יִשְׁנָה בְּאֲנָשֵׁי אֲמַת וְהֵם זוֹ לְמַעְלָה מִזֶּה, וְלִזָּה לֹא אָמַר וִירְאֵי וְגו' וְאֲנָשֵׁי אֲמַת וְשְׁנָאִי בָּצַע אִם כָּלָם יִתְקַבְּצוּ יַחַד בְּאָדָם א' הִנֵּה צָרִיךְ לומר וְאִי כָּל אַחַת אוֹ לְפָחוֹת בְּחֻלְקָה הַאֲחֻרוֹנָה אֶלָּא וְדַאי כְּמוֹ שֶׁתִּבְחֵיתִי שָׁאִין צָרָךְ לָזֶה כָּל הַפָּרָטִים. וְהִנֵּה פְּשִׁטָּא שְׂאָם יִמְצָא מִמֵּין הַמִּשְׁבָּח שֶׁכָּבֵלָן לְכָל הַמְּנוּיִים מִה טוֹב וּמִה נָעִים, וְלִזָּה כֶּשֶׁבִקֵּשׁ מִשֶּׁה בִּישְׂרָאֵל מִצָּא מִמֵּין הַמִּשְׁבָּח אֲנָשֵׁי חֵיל שְׁעוֹר שֶׁיִּסְפִּיק לְכָלָם כְּאֻמְרוֹ וְיִבְחַר מִשֶּׁה אֲנָשֵׁי חֵיל מִכָּל יִשְׂרָאֵל וְלֹא הַצָּרֵךְ לְפָרֵט שְׁאֵר הַפָּרָטִים כִּי יִשְׁנֵם בְּבַחֲנֵינָת אֲנָשֵׁי חֵיל, וְזֶה יִצְדִּיק לָךְ גַּם כֵּן פְּרוּשְׁנוֹ בְּדִבְרֵי יִתְרוֹ, שְׂאָם כְּנֻתָּ לומר זֹאת וְעוֹד אִם כֵּן הָיָה לוֹ לְמַשֶּׁה לְבָחַר גַּם כֵּן כָּל הַרְמוּזִים בְּדִבְרֵי יִתְרוֹ, וְאֵין לומר חֹס וְשִׁלּוּם כִּי לֹא מִצָּא בִּישְׂרָאֵל יִרְאֵי אֱלֹהִים

(כא) וְאִתָּה תִּחְזֶה. פְּרוּשׁ לֹא שֶׁהָעַם יִמְנוּ עֲלֵיהֶם אֶלָּא הוּא יִחְזֶה. עוֹד כְּמוֹ כִּי לְצַד זֶה יִחְשָׁב כְּאֵלּוּ הוּא הַשּׁוֹפֵט כִּינֵן שֶׁהֵם שְׁלוּחָיו וְיִטַּל חֵלֶק בְּמַעֲוֹת:

מִכָּל הָעָם. פְּרוּשׁ הִגֵּם שִׁימְצָא בְּנֵי אָדָם שִׁירָאָה בְּעִינָיו כִּי הֵם רַחוּמִים לְדָבָר, אִף עַל פִּי כֵן לֹא יִהְיֶה מִתְרַצָּה בָּהֶם עַד שִׁיבְקֵשׁ כָּל הָעָם וְיִקַּח הַגְּדוֹל שֶׁכָּבֵלָם כָּל בְּחִינָה מִכְחִינֹת הַטּוֹבוֹת הַמְּנוּיֹת בְּדִבְרֵיו: אֲנָשֵׁי חֵיל וְגו'. אָמַר ד' הַדְּרָגוֹת כִּנְגֵּד ד' מְנוּיִים הַמְּזֻכָּרוֹת בְּדִבְרֵיו, כִּנְגֵּד שָׂרֵי אֲלָפִים אָמַר אֲנָשֵׁי חֵיל, תִּבְחַת חֵיל תִּגִּיד עֵצֶם הַשְׁלֵמָה הָאֲשֶׁר וְהַמְּדוּת וְהַגְּבוּרָה וְיִכְלָלוֹת הַשְׁלֵמָה, כִּי כֵן צָרִיךְ לְהִיּוֹת שֶׁר הָאֶלֶף, וְכִנְגֵּד שָׂרֵי הַמֵּאוֹת אָמַר יִרְאֵי אֱלֹהִים כִּי לְצַד פָּרֵט זֶה לֹא יִצְטָרֵךְ כָּל כֵּךְ אֶלָּא כִּשְׂיָהָה יִרְאֵי אֱלֹהִים רַחוּמִים לְהַתְמַנּוֹת שֶׁר לְמֵאָה, וְדַקְדֵּק לומר יִרְאֵי אֱלֹהִים שֶׁצָּרִיכִין לְהִיּוֹת יִרְאִים יִרְאֵת הַנֶּשֶׁךְ, כִּי יֵשׁ לָךְ לְדַעַת כִּי הִירָא בְּבַחֲנֵינָת שֵׁם הַנִּי"ה לְצַד שִׁיחִיָּה בְּדַעַתוֹ כִּי ה' רַחוּם וְחַנוּן לְפַעְמִים יִחְטָא וְיִסְמָךְ עַל רַחֲמֵיו כִּי יִצְרִיף אִפּוֹ וּכְדוּמָה אָבֵל יִרְאֵת הַעֲנֹשׁ תַּרְעִיד הַמִּשְׁפִּיל, וְכְמוֹ שֶׁתִּמְצָא שְׁכָל גְּדוּלֵי עוֹלָם יִרְאִים מִדְּקוּקֵי הַמִּשְׁפָּט הִגֵּם כִּי יוֹדְעִים שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם יִשְׂרִים וְנִכְוָנִים, וְצֵא וְלִמַּד מִמֵּאֵמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל (חגיגה ד') שֶׁאִמְרוּ בְּמַעֲשֶׂה בְּעֵלְת אוֹיֵב כִּשְׁעָלָה שְׁמוּאֵל וְהִבִּיא עִמּוֹ מִשֶּׁה רַבְּנֵי עֲלִיו הַשְּׁלוֹם וְעָנִן שֵׁם דְּבָרֵיהֶם, וְאֲשֶׁר עַל כֵּן אָמַר יִרְאֵי אֱלֹהִים כִּי צָרִיכִין לְהִיּוֹת כִּנְגֵּד יִרְאֵה מִדְּקוּקֵי הַמִּשְׁפָּט בְּאֵין

כב וידוננו ית עמא בכל עדן ויהי כל פתגם
רב יתון לותך וכל פתגם זער ידוננו אנון
ינקלון מנף ויסוכרון עמף:

(כב) וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכֹל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל
יָבִיאוּ אֵלָיךְ וְכֹל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעַלְיֶיךָ
וְנִשְׁאָו אֹתָךְ:

כס"א וְשָׁפְטוּ • וידוננו, לשון צווי. וְהָקֵל מֵעַלְיֶיךָ • דָּבָר זֶה לְהָקֵל מֵעַלְיֶיךָ. וְהָקֵל, כְּמוֹ "וְהַכְבֵּד אֶת לְבוֹ", "וְהַכֹּחַת
אֶת מוֹאָב", לְשׁוֹן הַזֶּה. אור החיים

כג אם ית פתגמא הדין תעבד ויפקדנך יי
ותכול למיקם ואף כל עמא הדין על אתרה
יהי בשלם:

(כג) אִם יִצְוֶנָּה אֱלֹהִים וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיִכְלַת עֲמֹד
וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מִקְמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם:

כס"ב וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיִכְלַת עֲמֹד • הַמֶּלֶךְ בְּגִבּוֹרָה, אִם יִצְוֶנָּה אוֹתָךְ לַעֲשׂוֹת כָּךְ – תוּכַל עֲמֹד, (מכילתא) וְאִם יַעֲכֹב עַל
יָדְךָ – לֹא תוּכַל לַעֲמֹד. וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה • אֶהְרֶן, נָדָב וָאֶבְיָהוּא וְע' זִקְנִים הַנְּלוֹיִם עִתָּה עֲמֹךְ (מכילתא) • אור החיים

♦ יום שלישי י"ג שבט ♦

כד וקביל משה למימרא דחמוהי ועבד כל
די אָמֹר:

כה וקבחר משה גברין דחילא מפל ישראל
ומני יתהון רישין על עמא רבני אלפין רבני
מאותא רבני חמשיין ורבני עשוריתא:

(כד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנּוֹ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמַר:

(כה) וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִּל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם
רָאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים
וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:

כו ודינינן ית עמא בכל עדן ית פתגם קשי
מיתן לות משה וכל פתגם זער דינינן אנון:

(כו) וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכֹל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּ
אֶל־מֹשֶׁה וְכֹל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ הֵם:

כס"ג וְשָׁפְטוּ • ודינינן ית עמא. יבִיאוּ • מִיתָן. יִשְׁפָּטוּ הֵם • כְּמוֹ "יִשְׁפָּטוּ" (בחולום), וְכֵן (רות ב) "לֹא תַעֲבֹרִי" כְּמוֹ:
"לֹא תַעֲבְרִי", וְתַרְגּוּמוֹ: דִּינִין אֲנוּן. מִקְרָאוֹת הַעֲלִיּוֹנִים הֵיוּ לְשׁוֹן צוּי, לְכָךְ מִתְרַגְּמִין וידוננו וידוננו, וּמִקְרָאוֹת
הַלָּלוּ לְשׁוֹן עֲשִׂיהָ.

כו ושלח משה ית חמוהי ואזל לה לארצה:

(כו) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֲתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֲרָצוֹ:

כס"ד וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל אֲרָצוֹ • לְגִיר בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ (מכילתא) •

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

על ידי אחרים כדי שיקים מצות הנבואה שאינה
יכולה להתקיים על ידי זולתו, והוא אומר אם
את וגו' וצוה אלהים פרוש כפאשר יצוה אלהים
המצוות אשר הוא מצוה בהודעת התורה
והמצוה תוכל עמוד בהם פרוש יהיה כף כח
לעמוד בהם. ואולי כי דקדק לומר לשון עמידה
לומר כי יהיה בו כח לקבל הנבואה מעמד
כאומרים ז"ל (זהר ח"א קע"א.) כי שאר
הנביאים היו נופלים על פניהם מה שאין כן
משה דכתיב ונצבת לי שם וגו' (שמות ל"ד
ב') פה עמד עמדי (דברים ה' כ"ח). ולזה אם
לא יקל מעליו זה יהיה לו סבה שיגרע מצדיק
עינו חס ושלום ולא יוכל עמוד:

מה שיטען כי סוף כל סוף הוא מונע מעצמו
המצוות ואין ממדת הצדיקים להקל מעליהם
המצוות הגם כי ייעף וכי ייגע כי אדם לעמל
יולד (איוב ה') בעמלה של מנוה, לזה אמר
אליו וצוה אלהים וגו' פרוש כי הנה ידוע הוא
עצם הכח אשר יצטרף לאיש נביא, וצא ולמד
ממאמרי דניאל (דניאל י') בדבר אליו מלאך
ומנה תשכיל לדברות אל, ולזה תמצא שאמרו
ז"ל (גדרים ל"ח.) אין נבואה שורה אלא על
גבור, והן אמת כי משה זכך גופו ולא יאָרע
לו התשות כח, אבל על כל פנים לא יוכל
להתאזר כל כך כשיהיה חלש בטבעו. ולזה
אמר אליו כי יותר במנוה זו שיוכלה להתקיים

כב) בכל עת. רמז אפלו בזמן שהיה משה
עסוק בקבלת חקי ה' ותורתיו וכדומה
אלו הם פנויים ישפטו בכל עת מה שאין כן
יכול עשות משה:

והקל מעליך ונשא. פרוש כי מה שאני
אומר לך להקל מעליך לא שלא תשפט
אלא הדבר הגדול אלא ונשא אתך פרוש
אתה והם תהיו במלאכה זו:

כג) אם את הדבר וגו' וצוה וגו'. צריך לדעת
פונת אומרו וצוה, אם להמלך בגבורה הוא
אומר כבר אמר לו כן פעם אחת דכתיב (פסוק
י"ט) איצוה ויהי אלהים עמך, ומה צריך בכפל
הדברים. ואולי שנתפון לומר לו תשובה על

♦ יום רביעי י"ד שבט ♦

יט (א) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינִי:

כז"י • בַּיּוֹם הַזֶּה • בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ. לֹא הָיָה צָרִיף לְכַתֵּב אֶלָּא בַּיּוֹם הַהוּא. מִהוּ בַּיּוֹם הַזֶּה? שִׁהִיּוּ דְבָרֵי תוֹרָה
חֲדָשִׁים עָלֶיךָ כָּאֵלוֹ הַיּוֹם נִתְּנוּ. אור החיים

(ב) וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר
וַיַּחֲנוּ־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֹגֵד הָהָר:

כז"י • וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים • לְמַה הֶעָרַף לַחֲזוֹר וּלְפָרֵשׁ מִהֵיכָן נִסְעוּ, וְהֵלֵא כָּכָר כֶּתֵב שֶׁבְּרִפִּידִים הָיוּ חוֹנִים, בִּידוּעַ שְׁמִשָּׁם
נִסְעוּ? אֶלָּא לְהַקִּישׁ נִסְיַנְתָּן מִרְפִּידִים לְבִיאַתָּן לְמִדְבַּר סִינִי בְּתִשְׁבָּה, אִף נִסְיַנְתָּן מִרְפִּידִים
בְּתִשְׁבָּה (מכילתא). וַיַּחֲנוּ־שָׁם יִשְׂרָאֵל • כָּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד, אֲבָל שָׂאֵר כָּל הַתְּנִיּוֹת בְּתַרְעוּמוֹת וּבְמַחֲלָקֶת (מכילתא).
נֹגֵד הָהָר • לְמַזְרְחוֹ, וְכָל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא נֹגֵד, פָּנִים לְמַזְרָח. אור החיים

(ג) וּמוֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר
לֵאמֹר בֶּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹגֵיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

היא תורנתו הנעימה:
ה'א' הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה
כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה,
ולזה תמצא כי כל מקום שזיכרון ה' לתורה
ידקדק לומר לשון חזק ואמץ עד גדר שימית
עצמו עליה דכתיב (במדבר י"ט י"ד) זאת
התורה אדם כי גמות וגו' וידרשו ז"ל (שבת
פ"ג: ג:) וכו', כמו כן רבותינו ז"ל ידקדקו
בהתקנתה לומר עסק התורה השתדלות התורה
ורבים כמוהו, ועין מה שפרשתי בספרי חפץ
ה' שחברתי על קצת ממסכתות הש"ס
בקטנותי במאמר רבותינו ז"ל (שם פ"ח:)
למיימנים בה כו' ותרצה כי לא תשג ההשגה
אלא בהתעצמות גדול, וכנגד זו אמר הכתוב
ויסעו מרפידים, לא בא להודיע מקום שממנו
נסעו שאם כן היה לו להקדימו קדם תחנותם,
אלא נתפן לומר שנסעו מבחינת רפיון ידים
כמו שמצינו שדרשו כן רבותינו ז"ל (סנהדרין
ק"ו.) בפסוק (לעיל י"ח ח') וילחם עם ישראל
ברפידים ברפיון ידים עד כאן. והן עתה נסעו
מבחינה זו והכינו עצמם לעבוד עבודת משה
בנעם ה', והוא אומרו ויבאו מדבר סיני.
וענין ב' הוא השפלות והענוה כי אין דברי תורה
מתקמין אלא במי שמשפיל עצמו ומשים
עצמו כמדבר, וכנגד זה אמר ויחנו במדבר פרוש
לשון שפלות וענוה כמדבר שכל דורכים עליו:
וענין ג' הוא בחינת יעוד חכמים בהתחברות
בלב שלם וקמים לא שיהיו בד כבוד
שעליהם אמר הכתוב (ירמיה ג') חרב אל הבדים

כי לגדל חשקו ברוך הוא בהם לא רצה
להביאם ולהתעכב זמן ארוך בלא חתונה בבית
חתנות, ולזה היה ממעיט הנמים ברחוק מקום,
ותקח לה שערן של דברים מחשוק וחסוקתו
כי לא יצטרע בעצבתו מבוא אליה כל זמן
שלא הגיעו עת הודים ועדין לא עלתה פלה
בהפתה אשר לא כן בעת פלה בהפתה לא
יצטר כח לעכב ביאתו אליה:
(ב) ויסעו מרפידים. קשה למה אחר המקדים
כי פסוק זה היה לו להקדים קדם פסוק
שלפניו שאמר באו מדבר סיני, ואולי שהוא על
דרך אומנם (סנהדרין ק"ה:) אהבה מקלקלת
השורה להקדים המאחר, שלחיות כי הוא זה
יום המקנה לבוא לתורה לעולם לעלונים
ולתחתונים ומיום הבריאה והם יושבים ומצפים
מתי יבואו בני ישראל מדבר סיני. לזה כשהגיעו
שמה לא עצרו כח לספר סדר הדבר ותכף קדמה
ההודעה באומרו ביום הזה באו וגו' הגיע חשוק
ונחשק לחושק וחשוק ושמוחו שמים וארץ כי
זה הוא תכלית הבריאה ותקנתה ואחר כך חזר
הכתוב להודיע פרטן של דברים:
עוד ירצה בהעיר עוד אומרו ויבאו מדבר
סיני והלא כבר אמר בכתוב שלפניו באו
מדבר סיני. עוד צריך לדעת למה הוצרך לומר
ויחנו במדבר הלא מובן הוא הדבר כי במקום
ביאתם חנו:
אכן בנות הכתוב הוא להקדים ג' ענינים הם
עקרי ההקנה לשכלת התורה
שבאמצעותם נתקנה ה' להנחילם נחלת שדי

(א) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי וגו'. הנה למה שקדם
מעצם חבתו ותכרוך בישאל וגדל חשקו
לתת להם ארוסתם זאת התורה תקשה למה
נתעכב ה' מתת התורה עד חודש השלישי כי
מן סימני האהבה היא שלא תעכב חושק מבוא
לחשוקתו. ואם לצד הדרך הלא מצינו שאפלו
לאליעזר עבד אברהם קפצה לו הארץ (סנהדרין
צ"ה.) בלקחו לקחת אשה ליצחק ומפל שכן
וקל וחמר לחתונת נשיאת ראש תקפץ הארץ
וגם השמים אם יצטרכו לה, אשר על כן בא
הקדוש ברוך הוא ונתן אמתלא לדבר כי לא
מעוט החשק הוא הסובב אלא לצד הכשרת
החתן כי לא היו ישראל ראויים לצד שהיו
בארץ הטמאה והיו לנדה בניהם והצרכו לספר
ספירת סגרתם שבע שבתות כדרך ז' נקיים
אשר צנה ה' לנדה (זהר ח"ג צ"ז:) והוא אומרו
לצאת בני ישראל פרוש לסבת יציאתם מארץ
מצרים הוא הסובב עכבת הדבר עד החודש
הג', והרצה כי כשצרכו ימי הכשרתם בו ביום
נסעו בו ביום באו, והוא אומרו ביום הזה
פרוש שנסעו בו ביום באו, וכן הובא בדבריהם
ז"ל (שבת פ"ו:) שבים שנסעו בו באו. והצדתי
בענין ואראה עצם חשקו ותכרוך בישאל
שנפרת מתוך מעשיו בהעיר למה הטריחם ה'
בדרך עד החודש הג'. ואם לסבה שמתכנו עדין
תקשה שהיה לו לקפץ הארץ ולהגיע למדבר
סיני בו ביום ושם יתעכבו עד ספר ז' שבועות
ויהיה זמן הכשר כנודר:
אכן זה יגיד עצם חשק ונתינת התורה לישראל,

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה עֲלֵה • בַּיּוֹם הַשְּׁנִי, וְכָל עֲלִיּוֹתָיו בְּהַשְׁכֵּמָה הִיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (לִקְבוֹן לֵד) "וַיִּשְׁכַּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר". כֹּה תֹאמַר • בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וּכְסֹדֶר הַזֶּה (שְׁבַח פו). לְבֵית יַעֲקֹב • אֵלֹה הַנָּשִׁים, תֹּאמַר לָהֶם בְּלִשׁוֹן רַכָּה. וְתִגִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל • עֲנִשׁוֹן וְדִקְדּוּקִין, פֶּרֶשׁ לְזָכָרִים דְּבָרִים הַקָּשִׁין כְּגִידִין (מְכִילָתָא). אֹרֹר הַחַיִּים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שגג ודבר אליו (לעיל ד' י"ג) שלח נא ביד תשלח, למה הרעתה וגו' (ה' כ"ב), לא הצלת וגו', וזה היה סבה גדל קרבתו לפני ה' נחקרה היראה כי פשיטא שאדם אחר שלא יהיה קרב כל כך תפל עליו אימתה ופחד. והנה האדון ה' צבאות לא כן יחשב כמו שאמר הכתוב (דברים י"ז) אשר לא ישא פנים ולא וגו' וקפיד אדרבה ביותר על אהובו ליסור בתוספת מרבה על עבדו אפלו פעם אחת ואפלו על הקלה שבקלים כאמרו (תהלים י') וסביביו נשערה מאד ואמרו ז"ל (ביק ג') שמדקדק עם חסידיו כחוט השערה, ואשר על כן בעת נתינת התורה חשב ה' מחשבות טובות להועיל בקבלת התורה ולפניו ב' דרכים, א' לדבר דברי אהבה וחבה ויש בזה תכלית דבר טוב כשיקבלוה מאהבה שקל הקדש כפול הוא בשקדם, ויש בזה צד אחר כי העושה מאהבה לפעמים לא ידקדק בפטר אחד מהתורה כדרך האב עם בנו המגעגעו והמשששעו כיון שאין עליו בחינת המורא מה שאין כן כשתהיה קבלת התורה מחמת יראה מדרך הירא לפחד על דקדוק אחד כעבד מרבו ונמצא תמיד עומד לשמור עין החיים וכן הוא בדבריהם ז"ל. (ירושלמי ברכות). ודרך ב' הוא לדבר דברים קשים כמלך שגזר על עבדו בנרית מרה ואימת מלכות, ויש בזה תכלית טוב שלא יזלזלו באחת מכל מצוות התורה ואפלו באקראי וצראי אלא שמגיעם מחצית שכן משכר המגיעם בעשותם מאהבה:

אשר על כן נתחכם ה' לצוות ב' אפנים בדרך אהבה ודרך שררה והפחד ואמר גם שניהם במתק לשון צדיק בנושא אחד, והוא מה שהתחיל לומר כה תאמר על זה הדרך כה פרוש בסדר זה שאני אומר לך תאמר לבית יעקב ותגיד וגו' פרוש יש בו אמירה רכה שהיא דרך אהבה וחבה ותגיד פרוש יש בו גם כן דברים קשים כגידים שהוא דרך הפחד והיראה. ודקדק לומר בית יעקב באמירה ובג' ישראל קשי, לומר חלק החסר לכל אחד משניהם על זה הדרך כי בית יעקב הם מדרגה הקטנה שבאמנתו הקדושה אשר לא ישיגו עבוד את ה' מאהבה אלא מיראה לזה המצוה להם שצריכין להוסיף עבוד מאהבה הרמוזה באמירה רכה כנזכר, ולכני ישראל שהם מדרגה הנבחרת והמקלה אשר ישיגו בחינת האהבה אחר כנגדם ותגיד שלא יספיק להם בחינת האהבה לגבי פרט

צוה ה' על הקול שיעבר דרך הר ומשם ישמע משה אמרו ולא יפנה לצדין גם לא ישמע לאזן משה קדם שיגיע להר אלא להר יבוא ומן ההר יהיה נשמע אליו. וזה הוא שעור הכתוב ויקרא אליו ה' ממקום ששמו שם כידוע וקריאה זו מן ההר לאמר פרוש מן ההר התחיל האמירה ולא קדם ולא מן הצדדים, ואם לא אמר הכתוב תבת לאמר היה בנשמע כי התחלת הקריאה היה מן ההר וכבר יורה שכינה שמה ולא כן הוא:

כֹּה תֹאמַר וגו' אַתֶּם יְרֵאִיתֶם וגו'. צריך לדעת למה כפל תאמר וגו' ותגיד וגו'. ורבותינו ז"ל אמרו (שמות רבה פכ"ח) בית יעקב הם הנשים ולכן יאמר מצוה רך ולכני ישראל דברים קשים כגידים. וקשה הלא לא מצינו שאמר ה' בדבריו ב' מיני שלחות אלא לשון א' כללם יחד אנשים ונשים אם הם קשים יחד ישמעוהו ואם הם רכים יחד ישמעוהו. ואין לומר שפשיעבר משה לשנה מצוה לשון מסדר הנדבך חס ושלום כי הלא תמצא כי בסוף דברי ה' אמר אליו (פסוק ו') אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל ואמרו ז"ל (מכילתא) וזה לשונם לא פחות ולא יותר. ולכשנאמר כי פונת אומרו אל בני ישראל הוא על האנשים, חסר דרך אשר ידבר בו לנשים, גם אין אני רואה דברים קשים בדברי ה' לאנשים אלא דברים הממחיים את הנפש.

אכן פונת דברי ה' הוא על זה הדרך וקדם אקדים המושג אצלנו מכל התורה כי האדון אלתי ישראל מדותיו הם להטיב ויותר מחשק המקבל חשקו להטיב, וזה לגדל הפלגת בחינת טובו, ויותר מהמה לכני ישראל, ומתחכם הוא יתברך להרבות שכרנו וטובתנו כי זה הוא אשר יחפץ ה'. והנה מצינו לו שגלה דעתו כי שכן המקום תורת ה' ומצוותיו מיראה הוא מחצה מהעושה מאהבה מב' כתובים הבאים בהודעת שכן המצוות באחד אמר (דברים ז' ט') לאלף דור ובאחד אמר (לקמן כ' ו') לאלפים ודקדק בשר האלף שהוא השומר מיראה ושר האלפים שהוא לעושה מאהבה. והנה יש בבחינת האהבה צד גורם רכה כי לא תספיק לבצילה להשמר בתמידות לכל עבוד איוה פעם באקראי כי יאמר שמצד קרבתו לבוורא וחביבותו לא יקפיד עליו על זה כמנהג וסדר הרגיל בין הנבראים, ולהשקילו בענין ממשוה אתה למד כי לצד רב קרבתו וחבתו עם ה'

(ברכות ס"ג), אלא יתועדו יחד ויחדדו זה לזה ויסבירו פנים זה לזה, וכנגד זה אמר ויחן שם ישראל לשון יחיד שנעשו כלן יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראויים לקבלת התורה:

ג) ומשה עלה וגו'. צריך לדעת למה עלה משה קדם שיקרא לו ה'. עוד צריך לדעת לאיזה מקום עלה, אם להר היה לו לומר אל ההר בפרוש. ורבותינו ז"ל אמרו (שמות רבה פכ"ח) זה הוא שאמר הכתוב (תהלים ס"ח) עלית למרום וגו'. ולדבריהם קשה עוד כי מצינו שאחר כך היתה הקריאה אליו מן ההר דכתיב ויקרא וגו' מן ההר ואם הוא כבר עלה לשמים מה מקום לקריאה ממקום נמוך למקום עליון. עוד יש לדקדק למה אמר הכתוב אל האלהים ולא אמר אל ה' כמו שגמר אמר ויקרא אליו ה' וגו':

אכן פונת הכתוב הוא להיות שקדם ה' ואמר למשה בסנה (לעיל ג' י"ב) בהוציאך את העם מעבודת את האלהים על ההר הזה, הוא מראהו כי שם הוא מקום קבלת התורה, אשר על כן בהגיעו שמה עשה משה משפט עבד נאמן וקדם ועלה אל ההר ולא הצריך להזכיר ההר כיון שהזכירו בסמוך דכתיב נגד ההר ועליו חזר אומרו ומשה עלה, ואמרו אל האלהים הוא טעם עליתו כי מה שיכות בעליה זו לזה אמר אל האלהים שקדם אצלו מהבואר תעבדו את האלהים על ההר הזה לזה אם היה מתעכב עד שיקרא ה' אליו יראה התרשלות ומעוט חשק בדבר, לזה תכף קדם והכין עצמו ועלה, וזולת מה שקדם לו במאמר ה' תעבדו את האלהים לא היה עולה אל ההר. ובהו נתישבו כל הדקדוקים שדקדקנו. ואין בפרוש זה סתירה לדברי רבותינו ז"ל שאמרו (שמו"ר שם) עלית למרום כי בעליתו ההר שהוא מקום שהרפין ה' שמים עליו הנה הוא נמצא עולה לשמים: ויקרא אליו ה'. פרוש כשקדם הוא ועלה תכף קרא לו ה'. ויש לך לדעת כי בחינת הקדשה לא תקדים אלא למזמין אותה ומעיר על הדבר, והוא מאמנם ז"ל (זהר ח"ג צ"ב) באתערותא דלתא אתערותא דלעילא, והוא סוד אומרו (בראשית ב' ו') ואד עלה מן הארץ והשקה מלמעלה את כל פני האדמה, וירמו באומרו ויקרא לשון יקר וגדלה עשה ה' למשה על הנחתו ונריותו בדבר:

מן ההר לאמר. פרוש לצד כי דבר ה' בא מן שמי השמים כי עדין לא ירד ה' על הר סיני, אשר על כן בא להודיענו הכתוב כי

(ד) אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֵשָׁא אֶתְכֶם
עַל־כַּנְפֵי נְשִׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי:

כ"ז"א אַתֶּם רְאִיתֶם • (שבת פ"ב) לא מסרת היא בידכם, ולא בדרךכם אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא "אתם ראייתם" אשר עשיתי למצרים, על כמה עברות היו תביין לי קדם שנזדונוגו לכם ולא נפרעתי מהם, אלא על ידכם. וְאֵשָׁא אֶתְכֶם • (מכילתא) ז"ה היום שבאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפזרין בכל ארץ גשן, וילשעה קלה כשבאו ליסע ולצאת, נקבצו כלם לרעמסס. ואונקלוס תרגם: 'ואשא', 'וינטלית יתכון', כמו ואסייע אתכם, – תקן את הדבור, דרך כבוד למעלה. על כנפי נשרים • כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמה יורק בו חץ, לפי שאין עוף אחר פורח על גביו. לכה נותנן על כנפיו, אומר: מוטב יכנס החץ בי ולא בכני. אף אני עשיתי כן: 'ויסע מלאך האלהים וגו', ויבא בין מחנה מצרים וגו', והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות, והענן מקבלם. וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי • כתרגומי. אור החיים

(ה) וַעֲתָה אִם־שָׁמְעוּ תִּשְׁמְעוּ בְּקֹלִי וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־בְּרִיתִי
וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי בְּלִי־הָאָרֶץ:

כ"ז"ב וַעֲתָה • אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא. שבת פ"ב). וְשִׁמְרַתֶּם

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שום התעוררות אף על פי כן אני הבאתי אתכם אלי ולא אתם התקרבתם אלי:

עוד ירצה לומר שאחר שהוציאם ממצרים היו חוזרים מאחרי השכינה כמו שמצינו להם שהמרו אמרי אל בים סוף במן בשלן ובדומה אף על פי כן היה ה' מושכם אליו בכל עת שהיו חוזרים לאחוריהם ומביאן ומקרבן אליו 'יתברך':

עוד ירצה על דרך אומנם ז"ל (הגדה) אלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים מיד כו', והטעם כדי שלא ישתקעו בבחינת הרע בטמאת מצרים ולא תהיה חס ושלום עוד תקומה לשונאיהם של ישראל לזה מהר להוציאם כדי שיעמדו במקום קדוש, והוא אומרו וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי ד"ק תבת אלי לשלל השתקעות בחלק הרע ורחמנא לצלן והבן:

עוד ירצה לשלל טענת הטוען כי הלא מצינו לו (ספרי ברכה) שהלך לשעיר ופארן לישמעאל ועשו והזמנים לקבל תורה ולא קבלו לטעם שאמרו ואם כן מה מעלה זו שמרום לעם ישראל, לזה אמר וְאָבָא וגו' פרוש על דרך אומנם ז"ל (זלקוט הראובני ר"פ בלק) בפסוק (במדבר כ"ג ד') ויקר אלהים אל בלעם וגו' משל למלך שבא אוהבו לדבר עמו וכו' עד כאן, פרוש כי אתם הבאתי אתכם אלי מה שאין כן הם ששלחתם להם למקומם לשעיר ולפארן ואין זה אלא לדחותם לעתיד לבוא ולחייבם בדין מה שאין כן אתם כי דעתו ורצונו לקרובם אלי ואין לדמות מעשה ישראל למעשה אדום וישמעאל:

והמופתים אשר עשה למצרים. גם כזה הראה בחינת האהבה והחבה שכל זה עשה בשבילנו הרעיש כל הבריא ונאבד אמה אחת בשבילנו, ולצד זה יתלהב אדם בחבת הבוה אשר הפליא חסדו להם, והנה הוא בחינת האהבה לה' אלהינו, והם ב' דברים הרמוזים באומרו תאמר לבית יעקב שלא תספיק היראה וצריך גם האהבה ותגיד לבני ישראל שלא תספיק בחינת האהבה וצריך גם היראה והטעם כמו שכתבנו:

וְאֵשָׁא אֶתְכֶם. הנה האריך האדון בבחינת האהבה כי הוא העקר במצוה להרויח כפל השכר, וצריך התעצמות גדול להשיגה, לזה אמר ראו חבתי בכם ברחם אב על בנים תביינן שאפלו מדרך כף רגליכם חסתי עליכם ונשאתי אתכם על כנפי נשרים פרוש ענני כבוד היו ממצעים תחתם, וכן הוא אומר (דברים ח' ד') ורגלך לא בצקה, ועוד יש לאלה מלין לעורר האהבה מה שאין כן היראה שנקל תפנס בלב האדם לזה הספיק לו ברמזותו במאמר אשר עשיתי למצרים כמו שפרשתי:

וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי. ירצה כי לא קדם הקרבנות אל ה' כמשפט כל הקרב הקרב למשכן ה' שיקדים הוא לעורר חבתו פדוע שאין אלהי עולם מקדים לקרב עד שיעורר המתקרב את האהבה, וכן הוא מהמוסר כי ההדיטות והקלים הם המשתדלים להתקרב לגדולים ונכבדים מהם ומפל שכן עם עבד מושלים, ואף על פי כן אמר ה' כי לא כן עשה אלא הגם שהיו גוי מקרב גוי ערם וצריה בלא

אחד וצריכין הם ליראה ולאהבה משעם שכתבנו, נמצאת אומר כי טובים השנים וצריך בהם לקיים התורה וצריך כל איש מישראל לקנות שניהם אהבה ויראה ושניהם יחד אומנם אל עליון בנעימות דבריו באומרו אתם ראייתם אשר עשיתי וגו' כאשר אבאר בסמוך בעזרת השם ודברי רבותינו ז"ל שאמרו (מכילתא) אלו הנשים ואלו האנשים הם דרך דרש:

(ד) אַתֶּם רְאִיתֶם וגו'. צריך לדעת פונת אל עליון כמה שדקדק לומר אשר עשיתי למצרים שיותר היה לו לומר אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים שהוא עקר הדבר להתחייב להשתעבד ולחבק אמריו על כל אשר גמלם ה'. ואם להזכיר נפלאותיו הרי הם רשומים באומרו אשר הוצאתי מארץ מצרים וידוע הוא כי לא הוציאם אלא באמצעות המסות הגדולות:

והנה לפי מה שפרשנו כי יבין ה' לב' דברים שהם בחינת האהבה ובחינת היראה לזה רשם ה' שניהם במאמר זה, היראה באומרו אשר עשיתי למצרים פרוש אשר יסורי נקמה לממאן עשות מאמרי כמה מכות רעות באין מספר על אשר מאן עשות מצותי לשלח אתכם, והיה הדבר הזה לכם לאות לעובר על מצותי כי אתנשם ממנו ביסורי נקמה וצרות רבות כאשר ראייתם וקחו מוסר, ונתפחו ה' לרמוז להם שהם בגדר זה עצמו של המצרים אם ימאנו לשמע אל התורה ואל המצוות וזו בחינת היראה יראת העש, גם יש בנשקע מאמר אשר עשיתי יראת הורממות בכל הנפלאות והאזנות

את-בריתי • שאכרת עמכם על שמירת התורה. סגלה • אוצר חביב, כמו: (קהלת ב) "וסגלת מלכים", כלי-יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם, כך אתם תהיו לי סגלה משאר אמות, ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חבתכם נכרת, כי לי כל הארץ", והם בעיני ולפני לכולם. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

גזרת הדבור שמקומו הוא תשמעו וגו' שעקר המצוה היא שמיעת התורה ומקנה נמשכים כל התועלות, הא' שהם נהנים מקול אלהים חיים, ב' יהיו שומרים המצוות ולא ישלט בהם יצר הרע, ג' והייתם לי סגלה וגו'. ולפי מה שפרשתי למעלה כי אומרו תשמעו הוא לתורה שבעל פה, תהיה גזרת הכתוב ושמרתם וגו' כי באמצעות התורה תצליחו מיצר הרע המחטיא, ואומרו בתוספת וא"ו, לומר מלבד שתהיה לכם ידיעה ממנה להבחין בין טוב לרע עוד עוד לכם שתשיגו השמירה ולא ישלט בכם השטן:

עוד יכון הכתוב על זה הדרך ועתה אם שמוע פרוש תכינו עצמכם לשמע אני אשמיעכם את קולי פרוש שלא אדבר עמכם על ידי שליח, גם כמו כי באמצעות שישמעו הדברים ממנו יתברך משמיעה אחת ישמעו עוד שמיעות רבות, על דרך אומרו (תהלים ס"ח) ה' יתן אמן המבשרות צבא רב ותדלה נפשים מים חיים חכמה ותבונה, וזה שיעור הכתוב אם שמוע פרוש שמיעה שממנה תשמעו עוד שמיעות רבות היא שמיעה בקולי, והוא אומרו תשמעו בקלי, עוד יש לכם תועלת בזה ושמרתם את בריתי על דרך אומרו ז"ל (שהש"ר פ"א בפסוק ישקני) כי השומע תורה מפי אדם היא עומדת לשבח ממנו מה שאין בן השומע מפי צלילן שמונה לעד ולעולמים, והוא אומרו ושמרתם את בריתי. גם ירצה על דרך אומרו ז"ל (שבת קמ"ו.) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה וחתמו, והפנה כי באמצעות דבור ה' להם בכח בגדי מלכות שנתן להם שהיא נפש אדם ובאמצעות בן תרצה הנפש למאס בגעולי גוים המתאזים הרע, והוא אומרו ושמרתם את בריתי:

והייתם לי וגו'. הפנה בזה היא כי נשם שהסגלה היא דבר שאינו כפי השבע כי הלא תמצא כי יש עשב שטבעו קר וסגלתו לרפאות חולי הקרירות, וכן יש עשב חם וכו', וזה אינו כפי הטבע אלא דבר סגלה, וכמו בן מבטיחם ה' שיהיו סגלה גם שלא כפי המשער, ויש הרבה ענפים בהבטחה זו, ראשונה על דרך אומרו ז"ל (שבת ס"ג) חשב אדם מישראל לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה נותנים לו שכר כאלו עשאה, ולא בן בעברה, ובאמות אינו בן אלא להפך, ואין זה מהשער כפי השכל ממה נפשך אם המחשבה תעשה דבר אם בן תעשה בחושב רע ואם לא תעשה אלא בבחינת הטוב ולא

הגבורה אז נעשה אנו מקבלין עלינו לעשות מעשה קדם שנשמעו, וחסלק ממנו שהוא מה שאמר תשמעו לעתיד שהוא תורת חכם ונשמע פרוש לא קבלו ולא מאנו אלא תלו הדבר עד שישמעו לרעת מה נעשה ישראל, כי הם דברים שאין להם שעור ואין גבול לקבלה זו כי בכל דור ודור יחדשו דינים וגדרים וסגים ותקנות ומי יכלל תורה שאין לה שעור כזה, לזה תלו שיהיה הדבר ברשותם עד שישמעו ויבחנו בכל דבר אם יוכלו קבל, ומעתה לא קבלו עליהם אלא תורה שבכתב אבל תורה שבעל פה הדבר תלוי ועומד, ועל זה כפה ה' עליהם הקר כנגית עד שקבלו עליהם תורת חכם, ובאנס היה עד ימי מרדכי שראו פעלת חכם לחיים אשר עשו להם מרדכי ואסתר חזרו לקבל ברצון לקים כל דבר אשר יחדשו ויתקנו עליהם חכמיהם אחר אשר ראו מה גדלו מעשה הצדיקים שזולתם לא היה נשאר רשם משונאיהם של ישראל. והם שרבותינו ז"ל (שם) דרשו אומרו נעשה ונשמע באופן אחר לשבח שדמו למלאכים שדקדמו לומר המעשה קדם השמיעה במלאכים שמקדימין (תהלים ק"ג) עשי דברו קודם לשמע בקול דברו, זה דרך דרש. וגם לדרשנו הרי אומרו נעשה קדם שישמעו ולא הקדימו השמיעה אלא בתורת חכם. או אפשר שהכתוב נתפסן לב' הפרושים אחד בצדיקים ואחד בשאר העם כי פשיטא שכן הסתם לא ישוו הדרגות ישראל יחד בצדקות:

עוד ירמוז בכפל שמוע תשמעו מה שהיה אחר האמת בקבלת התורה על פי דבריהם ז"ל (הוריות ח'). כי ב' דברות שמעו מפי הגבורה וחי' מפי המלאך שנבא מדבורו יתברך לזה אמר אם שמוע תשמעו ב' הדרגות השמיעה, ודקדק לומר כנגד שמיעה שישמעו ממש מהגבורה תשמעו בקולי ולא אמר לקולי והבן:

עוד ירצה לומר כי אם יתחיל לשמוע התורה ממש ואילך הוא יתאנה לשמע עוד, והוא אומרו אם שמוע עתה אני מבטיחכם כי תשמעו מעצמכם כשתשמעו טעמה, כאומרו (תהלים ל"ד) טעמו וראו כי טוב ה'. עוד ירצה על דרך אומרו ז"ל (סוטה כ"א:) תורה בין וכו' מגנא ומצלא, והוא אומרו אם שמוע פרוש אם תהיה השמיעה זה יהיה לכם לב' תועלות הא' שאתם שומעים קולו יתברך דברי אלהים שיש בהם חיים ותחיו כאומרו (ישעיה נ"ה) שמעו ותחי נפשכם, והב' ושמרתם את בריתי פרוש שיגן עליכם מיצר הרע, ולדרך זה הורחבו

(ה) ועתה אם וגו'. אומרו ועתה, על דרך אומרו ז"ל (ב"ר פכ"א) אין ועתה אלא תשובה, כי לצד שהיו ישראל מלכלכים בחרמי העונות אשר קדמו להם וגם החדשים מקרוב באו בהמארתם בכתוב בתורה כפה פרטי חטאים במן בשלו בשבת במים וכאשר רצה אל עליון לתת התורה זכה וברה יסוד הקדשה והטהרה ורוחניות הרוחניות, צוה להם שיחזרו בתשובה אפלו מחטא קל, וכבר קדם לנו מאמרם ז"ל (קדושין מ"ט:) בדין המקדש את האשה על מנת שהוא צדיק גמור ונמצא רשע שקדושיו קדושין כי חשיבן שמה עשה תשובה ובאמצעות תשובתו יקרא צדיק. עוד יתבאר בסמוך:

אם שמוע תשמעו וגו'. צריך לדקדק טעם כפל שמוע תשמעו, ואולי יכונן ה' לצוותם על קבלת ב' תורות אחת אשר ישמיעם באותו מצב, ואחת היא תורה שבעל פה ודקדוקי סופרים וספרים וגדרים חכמים ותקנותם וגזרתם אשר יורו כמיוז במצות (דברים י"ז) לא תסור מפל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ולזה אמר כנגד מה שמשמיעם מהמצוות אז אמר אם שמוע, וכנגד תורות העתידים מפי חכמי ישראל אמר תשמעו לעתיד. ולדרך זה ידע על נכון אומרו ועתה אם שמוע, כי להיות שמענה באומרו תשמעו על העתיד לזה סמך ועתה אם שמוע לומר אם שמוע עתה ותשמעו לעתיד כנזכר. ודקדק לומר בקלי, על דרך אומרו ז"ל (במד"ר פי"ד) שומע מפי חכם וכו' כשומע מפי הגבורה, והוא אומרו כי מצוה זו שאני אומר לכם שתקבלו תקנת חכם צריך שתהיה לכם שנה כאלו אם השמיעתיה והגדתיה לכם. ואולי כי בזה יתישב מאמרם ז"ל (במס' שבת פ"ח.) שדרשו בפסוק (י"ז) ויתיצבו בתחתית ההר שפפה עליהם הר כנגית ואמר להם אם אתם מקבלים וכו' ואם לאו שם תהא קבונתכם, וקשה והלא הם אומרו (לקמן כ"ד ז') כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ומה מקום לכפיה זו, והתוספות תרצו שם שמה היו חוזרים כשיראו האש הגדולה שציתה נשמתם עד כאן, ואין דבריהם נראים כי אדרבה יוסיפו פחד ופחד ויראו יראת ה' ורוממות. ולפי מה שפרשתי כי ה' אמר להם ב' תורות אחת מפי אדם ואחת לעתיד מפי חכמים כנזכר נוכל לפרש שתובתם שאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע שפונתם היא על זה האופן כל אשר דבר ה' חלק ממנו שהוא מה שאמר ועתה אם שמוע שהוא ענין הנאמר מפי

כֹּה־נִי וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלָכֶת כְּהֻנִּים • שָׂרִים, כִּמָּה דָּאֵת אָמַר: (שמואל ב ח) "וּבְנֵי דָּוִד כְּהֻנִּים הָיוּ". אֵלֶּה הַדְּבָרִים •
לא פחות ולא יותר.

שֶׁהָיָה בַּחֲנִינָה הַקְדָּשָׁה, וּבְכֹר כַּתְּמִי שָׁנָה עֲנָן מִזֶּה
 בְּפִרְשֵׁת וַיְחִי בַּסּוּק רְאוּבֵן בְּכָרִי גִּוִּי'. וּבִזְהָ
 מִצְאָנוּ מֵאוּר הַבְּרִינָה שֶׁבָּאנוּ עֲלֶיהָ. כִּי טַעֲמָה
 נִצְתָּח טַעֲמוֹ ג' הַכְּתוּת עֲשׂוֹ יִשְׁמְעָל עֲמוֹן
 וּמוֹאֵב כָּל אֶחָד לְמָה שֶׁנֶּגַע לוֹ, עֲשׂוֹ אָמַר כִּי
 שֶׁרֶשׁ נִפְשׁוֹתֵם הוּא מִבְּחִינַת הָרַע הֵהוּא שֶׁשְׂמוֹ
 רִצְיָהָ מִמֶּנּוּ הוּא כִּמְעָשָׁהּ וּבַעֲת קִבְּלָתֶם
 הַדָּבָר זֶה הוּא שְׁלִילַת הַוְּתִימָה, וְכֵמוֹ כֵּן עֲמוֹן
 וּמוֹאֵב וַיִּשְׁמְעָל, וְזֶה הוּא שֶׁדִּקְדַּק כָּל אֶחָד
 וְאָמַר כָּל עֲצָמוֹ שֶׁל אֲבִיהֶם וְכו' פְּרוּשׁ כָּל
 הַוְּתִימָה הוּא בְּנוֹי מִבְּחִינַת הָרַע שֶׁשְׂמָהּ רוּצָה,
 וְכֵמוֹ כֵּן אָמְרוּ מוֹאֵב וְכו' עֲצָמָה שֶׁל עֲרֻהָ
 פְּרוּשׁ שֶׁאִתָּה מִצְוָה עֲלֶיהָ לָהֶם הִיא פְּרוּשׁ
 הֵם בְּחִינָתָהּ וְאִיךָ קִבְּלוּ הַהִפְכּוּתִים אִם כֵּן זֶה
 הוּא בְּטוֹלָם, וְכֵן יִשְׁמְעָל אָמַר כָּל עֲצָמוֹ שֶׁל
 אֲבִיהֶם לְטִיטִים הִזָּה פְּרוּשׁ בְּחִינַת הָרַע הַנִּקְרָאת
 לְטִיטִים, וּמַעֲשִׂיהֶם הִזָּה מְגִיד עַל בְּחִינַת נִפְשָׁם
 מֵאִיזָה מְקוֹם בָּאָה. וְהִנֵּה עֲמוֹן וּמוֹאֵב הֹכִיחֻ
 בְּטַעֲנָתָם מַעֲשֵׂר הַוְּתִימָה שֶׁהִיָּתָה מִבְּחִינַת הַנְּאוּרָה,
 אָבֵל אָדָם וַיִּשְׁמְעָל לֹא הִפְר הַדָּבָר מַעֲשֵׂר
 הַבְּנוֹן אֲלֹא יִשְׁמְעָל עַל פִּי מִלֶּאֱךָ שֶׁאָמַר
 (בְּרֵאשִׁית ט"ז כ"ב) וְהוּא יִהְיֶה פֶּאֶר אָדָם יָדוֹ
 בְּכָל הָרִי כִּי מְגִיד לָהּ שֶׁרָשׁוּ פִּי הוּא זֶה,
 וְעֲשׂוֹ עַל פִּי יִצְחָק בְּאוֹמְרוֹ (בְּרֵאשִׁית כ"ז מ')
 וְעַל חֶרֶבֶךָ פְּרוּשׁ שֶׁאִתָּה מֵאוֹתָהּ בְּחִינָה. וְאֶשָּׂא
 עֵינַי וְאֶרְאֶה חֶבֶת הַקְדָּשׁ הוּא אֲדוֹן יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר הִתְנַהֵּג עִם הָעַמִּים בְּסֻדֵּר זֶה לְהַקְדִּים
 לְכָל אֶחָד מֵהֶם מִצְוָה שִׁישׁ לָהֶם טַעֲמָה כִּנְגֻדָּה,
 פִּי אוֹיֵל שִׁדְעָה שֶׁיִּקְבְּלוּ כִּינּוֹן שֶׁאֵין לָהֶם טַעֲמָה
 כִּנְגֻדָּה, וְנִתְחַכֵּם בְּרוּךְ הוּא כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְלוּ
 שָׂכָר עַל קִבְּלַת מִצְוָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁאֵין לָהֶם
 עֲלֶיהָ מִצְוָה, וּפִתַּח דְּבָרָיו לָהֶם רוּמָמוֹת אֵל
 לְהַשְׁמִיד מִנְחֵלַת שְׂדֵי וּבַחֵר לוֹ יֵה לַעֲמוֹ
 סִגְלָה. וְהִנֵּה דָרָךְ זֶה אוֹמְרוֹ וְהִיָּיתֶם לִי סִגְלָה
 הוּא גִזְרַת הַסּוּק, וְכַפִּי זֶה טַעַם אוֹמְרוֹ
 בְּתוֹסֶפֶת וְא"ו, לְתוֹסֶפֶת שָׂכָר מְלֻבָּד שֶׁאֵר
 פְּרִטֵּי הַמֶּשֶׁק מִהַמְעֻלוֹת עוֹד לָכֶם שֶׁתִּהְיֶה סִגְלָה
 בְּנִזְכָּר, וְלֹא הִצְרָךְ לְהַזְכִּיר כִּי מוּכָנִים
 מִמַּשְׁמַעוֹת תּוֹסֶפֶת וְא"ו שֶׁל וְהִיָּיתֶם גִּוִּי'. עוֹד
 יִרְצֶה בְּתוֹסֶפֶת וְא"ו לְרַמֵּז עֲנֵן אַחֵר, וְהוּא
 פִּי לֹא יִטְעָה לְבָבָם לְחַשֵּׁב כִּי הוּא הַקְדָּוִן
 בְּרוּךְ הוּא חֹס וְשְׁלוֹם צִדִּיק לָהֶם לְשׁוֹם דָּבָר
 לֹא כֵּן הוּא אֲלֹא סִגְלָה מְכַלְכִּים שֶׁחִפְצִים
 בְּדָבָר סִגְלָה שֶׁהוּא כָּלִי יָקָר הֵגֵם שֶׁאֵין לָהֶם
 עֲצָר בּוֹ, גַּם אִתָּם תִּהְיֶה לִי אֶכֶן יִקְרָה בְּעֶרְךָ
 לַעֲמִים וְלֹא שֶׁהַדָּבָר הוּא אֲצִיל לַצֶּרֶךְ כִּי

עומן ומאוב וכו' אמרו לו מה כתוב בה לא תנאף וגו' אמרו לו כל עצמה של ערוה להם היא הלך ומצא בני ישמעאל אמר להם וכו' לא תגנב וכו' רבונו של עולם כל עצמו של אביהם לסטים היה וכו' עד כאן. הנה מאמר זה תמוה הוא כי מה יצדק אנוש עם אל ומה טענה פחותה זו וכי בשביל שאביהם נשע היא טענה הנשמעת, ועוד מי שאכל שום וריחו וכו', ותגדל הקשוא איד קבל ה' את טענתם כנשמע שיש בה ממש:

אכן אשפילך כי כל אשר עיניך תחזינה בתורתנו בין במצוות עשה בין במצוות לא תעשה טעם הדברים הוא כי ה' בחן במה שברא והפיר בחינת הרע וההידלנו ממנו ובחן בחינת הטוב וקדשנו בו, והוא מאמר הזהר (תקו"ז תקון כ"א) בפסוק וצשה לי מטעמים כאשר אהבתי ממצות עשה ולא כאשר שנאתי ממצות לא תעשה, וכן הוא מאמר רבותינו ז"ל בספרא (מכילתא פסוק כי אני ה' רפאך) אמר ה' למשה אמר להם לישאל דברי תורה שאני נותן לכם רפואה הם לכם חיים הם לכם עד כאן, כפל לומר רפואה וחיים כנגד מצוות לא תעשה ומצוות עשה, רפואה לבל תחלו באכלכם או בעשותכם מהמעשים הרעים, וחיים הם בעשותכם מעשים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ותמצא כי בעת צוות ה' על דברים האסורים יאמר (ויקרא י"א מ"ג) אל תשקצו את נפשתיכם, אל תטמאו וגו' (ויקרא י"ח כ"ד), גם יזכיר העריות בשם תועבה וכדומה לזה, להגיד בא האלהים כי כל מחשבותיו הם לשמר אותנו להיות בבחינת הקדשה וצנונו להיות קדושים. ויש לה לדעת כי כל בחינת מעשה הרע יש לה שרש בבחינת רוח השממה, וכל בחינת מעשה הטוב היא בחינת שרש הקדשה והטהרה, והנה כל מצוה שצונו ה' עליה לבל עשותה שמה הוא שם בחינת הרע שממנו הוא, כמו שתאמר שקוץ הנאוף שרש בחינת הרע כף שמו, הגזל כמו כן כף שם שרש בחינת הרע, ובעת עשות האדם מפעל הרע הנה הוא מחזיק שרשו הרע, ובעת שיהיה נזהר מעשותו הנה הוא בטולו, וכמו שפירשו במאמרם ז"ל (מדרש תהלים פצ"ב) בפסוק הנה אביך ה' וגו'. ודע כי מעשה האדם יגיד על שרש נפשו אם שרש ראש ולענה שהוא בחינת הרע או אם שרש המתוק והערב

בבחינת הרע אם כן באמות למה בהפך. עוד
תמצא (סנהדרין ג"ט.) כותי שעוסק בתורה
או ששבת חייב מיתה, ואפלו שאר מצוות
אין לו לעשות, ולמה אם הפעלה מצד עצמה
פעלה טובה כל העושה הרי זה עושה דבר
טוב, לזה אמר הפתוב והייתם לי סגלה מכל
העמים כי אין פעלה טובה יוצאה אלא מידכם
שאין סגלת התורה והמצוות אלא מכם.
ואומרו כי לי כל הארץ, פרוש כי יאמר
האומר כי הבטחה זו שיהיו סגלה לא תצדק
אלא בשיהיו האמות חפצים ללמד ולעשות
וגו' בזה יצדק לומר שעשנו סגלה, אבל רואני
(ספרי ברכה) כי אדרבה מאנו העמים לקבל
תורה ומצוות בשדבר ה' לפארן ושעיר ומעטה
במה יבר טוביות הבטחת המעלה, לזה אמר
כי לי כל הארץ, כאן הודיע ה' כי אין לה
אמה ואמה שאין בה מפירי אלהותו! תבדוק,
וכן הוא אומר (מלאכי א') מקשר מגש לשמי
וגו' הרי כי כל הגויים לו יכרעו ואף על פי
כן לא ישלו שכן על הדבר ולא יעשה מעשיהם
רשם, וזו היא סגלתם של ישראל:
עוד ירצה שיהיו סגלה והסגלה היא שיהיו
מיוחדים לו ביחוד לעבד אלהי עולם
מכל העמים כי גם כל העמים לי הם פרוש
עבודתם לי הוא כי אינם עובדים אלא
למשלתיו הא פיצד עובדים לשמש ולזרע
ולצבא השמים הלא כלם משמשיו יתברך
ונמצאים עובדים לעבדיו כאומרו (דברים ד')
אשר חלק ה' וגו' לכל העמים:
וימה שמצינו שמרד פרעה וסנהריב וכו' הוא
בדרך טעות ושגיון, הא למה תדבר
דומה למלך שנחבא ויצא לפני שאינם מכירים
אותו הרי הוא בקדושת ולפעמים עבדיו עצמם
יזלזלו בו כפחות הפחותים כמו כן פרעה
לא ידע כי הוא זה האדון השלט על מי
שחושב שהוא אלהו, נמצאת אומר כי כל
הארץ למשתי מלכותו ישתחו ויבחר לו
לישראל שיעבדוהו לו ביחוד ועשום סגלה:
והצאתי בהשפלת דבר זה שאמרו "ל כספרי
בפרשת וזאת הברכה (דברים ל"ג
ב') וזה לשונו כשנגלה ה' על ישראל לתת
התורה הלך אצל בני עשו אמר להם מקבלים
אתם התורה אמרו לו מה כתוב בה ואמר
להם לא תרצח אמרו לפניו רבונו של עולם
כל עצמו של אותו אביהם רוצח הוא ועל
פך הבטיחו אביו ועל תרופה תחיה הלך אצל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 21)

ממלכת כהנים, שרים (רש"י יט, ו) יש לשאל, מדוע לא פרש 'משרתים', כפי שפרש לעיל (ויגש מז, כב): "כל לשון כהן משרת לאלקות הוא". ויש לומר, שהתאר 'משרת לאלקות' מתאים רק במי שמשרת בבית המקדש וכדומה, ככתוב (עקב י, ח) "לעמך לפני ה' לשרתו", אך לא לגבי כללות קיום המצוות של עם ישראל. אור החיים

♦ יום חמישי ט"ו שבט ♦

(ו) ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את בלי-הדברים האלה אשר צוה יהוה: אור החיים

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי עַמָּא וְסִדֵּר קִדְמִיהוֹן יַת כָּל פִּתְגָמֵי הָאֱלֹהִין דְּפִקְדֵה יי:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שאר שידבר דברי ה' להם יבוא לבאר הדברים להוסיף וזרו מעצמו להכניס מוראו בלב ישראל או להפליג באהבת הבורא, לזה אמר אליו אל תדבר עוד בדבר הזה וזולת אלה הדברים כי אם יאמר משה דברי יראה יבוא לעשות מצד היראה וה' לא כן יעץ ולא הופיר היראה אלא כמי שמוסיף תכלין בתבשיל להוסיף בו טעם ערב וכמו שכתבתי שם שהוא לבל יזלזל אדם באיזה זמן באיזה פרט באומרו כי לא יקפיד האהב אבל כל עקר העבודה צריכה באהבה ונמצא דברי משה מפסיד חס ושלום הפננה. עוד נראה כי רצה ה' לנסותם ושער דברים המספיקים להם מהמפורסם והמאהבה לצורך קבלת התורה ואם לא תרוץ נפשים בשמיעת דברים אלו זה יגיד כי רחוקים הם משה לב, לזה אם יוסיף משה לדבר דברים רבים בין בבחינת היראה בין בבחינת האהבה הגם שיאמר בפרוש שהם דברי עצמו הרי הוא מפסיד פונת הבורא בנסיגתו הגם שיקבלו יש מקום לומר כי רצויו של משה הוא הסובב. גם יש בזה פחיתות חבת התורה ושכח בית אביה האל הגדול, אשר על פני צוה ה' לבל יוסיף לדבר אפלו מפי עצמו דבר והבן:

(ז) ויקרא לזקני העם. הנה נתחכם משה רבנו עליו השלום בשליחותו לעשותה בהתבוננות, כי ירא ופחד לכבו דלמא תארא תקלה בדבר שהוא תכלית הכל ועקר העולם, וכבר אהזו תכלים לארץ שמא חס ושלום לא יקבלו ישראל את התורה, ונתחכם עליו השלום ולא דבר לכללות העם עד שקרא לזקנים והושיבם לפניו וכל ישראל יחד שומעים דברי משה אלא שהקביל הדברים לפני הזקנים, והועיל בזה כדי שלא יתחילו להשיב למשה אלא הזקנים ולא כללות העם כי חס דלמא חס ושלום יענו מהעם תשובה שלא כהגן מה שאין בן הזקנים מבטח הוא בהם שתשובתם תהיה כהגן ואחר שליבו הזקנים כהגן העם יטו אחריהם, ולו יהיה כי יקוה שניהם חס ושלום, כל זמן וזמן יזכר לכני משפחתו. ואולי כי בני אל חי נודעה להם התחבמות משה כי חס למאון חס ושלום והוציאו עצמם

לשכן בתוכנו ובחר ממנו כהנים וצוה לנו (ויקרא י"א מ"ד) והייתם קדושים, וכפי זה אומרו ואתם חוזר הדבר לכללות ישראל, והצורך לומר תבת ואתם, לבל יחשבו כי דבריו להם על העתיד לבוא בעלות הנפש אחר הפרדה מהגוף ישיג הרוחניות מעלות הסדורות אבל בחיים חיותו תרחיק הדעת השגה זו, לזה אמר ואתם פרוש אתם בעצמכם בעלי גויה תשיגו מעלה זו. ומצינו שהצדיקים השיגו מעלה זו שנקראים מלאכים וקדושים כי באמצעות התורה תגדל ותעלה מעלת האדם עד אין קץ למעלה מהמלאכים (סנהדרין צ"ג). וזה לך האות כי ה' בחר ליותר מעלה לקדשת מקום כבודו עם ישראל הא למדת כי הם למעלה מהם כי מצלין בקדש וכו':

עוד ירמז לפי מה שפרשתי בפסוק והייתם לי סגלה שירמזו לבוראי ניצוצות הקדשה אומרו ואתם וגו' להגדיל מעלת המקבר מהמתקבר כי המקבר יהיה ממלכת של כהנים ושל גוי קדוש שהם ב' הדרגות הקדשה המתקברים בנפוש, וחלקם לב' חלקים כי יש בנבחרים הדרגות עליונים והדרגות טנים כפי בחינת הקדשה, והפננה בזה כי בחינת מלכות יש להם על המתקברים, וצא ולמד ממושה כי לצד שהוציא ישראל ממצרים קנה מלכות עליהם:

אלה הדברים וגו'. פונת הכתוב לפי מה שפרשנו בסמוך בפסוק ואתם תהיו לי על ישראל ידבק הכתוב על זה הדרך שלא תחשב כי אמינותי ואתם תהיו לי וגו' חזרת עליכם משה ואהרן לא כן הוא אלא אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל כי המעלות להם הנה, ולפי מה שפרשתי שחזר על משה יבון באומרו אלה הדברים וגו' שלא יוסיף עליהם. ואם תאמר פשיטא שלא יוסיף עליהם ואם יש לחשוף חס ושלום למה לא צוה לו בשאר המצוות ששלחו עד עתה:

אכן הפננה היא שצוה לו שלא יפרש דברי ה' לישראל אלא יאמר הדברים כמות שהם, וטעם הבורא להיות שדוק בדבריו ענין היראה וענין האהבה וכמו שפרשנו בפסוק (ג) כה תאמר וחס הבורא למשה

לי כל הארץ פרוש ומעתה לא יצדק לומר שיש לי צרך בדבר ובאומרו (אייב ל"ה) אם צדקת מה תתן לו כי הכל שלו יתברך: עוד ירמז למה שאמרו ז"ל (שבת קמ"ו). ישראל ששמרו על הר סיני פסקה וזמנתו, וזו היא סגלתו מכל העמים שלא פסקה וזמנתו. עוד ירמז סתר עליון לפי מה שקדם לנו כי ענפי הקדשה נתפזרו בעולם ואין מציאות להם להתקבר וזולת באמצעות ישראל וביחוד באמצעות עסק התורה שהיא כאבן השואבת ניצוציה במקום שהם, ואותם ניצוצי הקדשה גם להם יקרא סגלה, והוא אומרו והייתם קרינן ביה והייתם פרוש בה"א מלאפור"ם כי הם יהיו היות סגלה מכל העמים אשר נפוצו שם באמצעות התורה כמאמר ז"ל וכמו שכתבנו כמה פעמים הדברים במעשה מצרים. ואומרו כי לי כל הארץ כאן רמז שיש לו סגלה מופתת בכל הארץ, וזה טעם פזר ישראל בד' רוחות העולם לחזר אחר הסגלה שהיא אבדתם. והנה זולת עונם של ישראל היו יכולים השגת הדבר בלא פזר בעולם אלא בכח עצם תורתם היו מולכים בכל העולם ושואבים כל בחינות הקדשות מכל מקום שהם, ובאמצעות החטא תש כחם וצריכין לדרת שמה לברר הטוב ההוא:

(ו) ואתם תהיו לי וגו'. צריך לדעת למה הצריך לומר ואתם כיון שעד עתה להם היה מדבר. ואולי כי על משה ואהרן חוזרים הדברים, ולהיות שעד עתה היה מדבר על כל ישראל ועצמם סגלה אם כן יאמר משה כי אין הפרש עוד בינם לבין ישראל, לזה אמר ואתם פרוש אתם ואהרן תהיו לי ממלכת כהנים כנגד אהרן, וגוי קדוש כנגד משה ומשפחתו על דרך אומרו (במדבר ח י"ח) הקדשתי אתם [לי ואקח את] הלוויים [וגו']:

או יראה לומר להם כי מעתה יהיו הם בבחינת פמליא של מעלה, כי למעלה יש להאדון משרתיו ומשמשים לפניו בפרוש ולהם יקרא כהנים גם יש לפניו צבא רב הנקרא קדוש דקתיב (ויאל ח) אחר קדוש, ואמר ה' כי אותם יעשה ה' במקום כהנים וקדושים העליונים, וכן היה שצוה לעשות לו בית

(ח) וַיַּעֲנוּ כָּל-הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה
נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מִשֵּׁה אֶת-דְּבַר יְהוָה:
וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת-דְּבַר יְהוָה וְגו' • בְּיוֹם הַמָּחָר, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלִישִׁי, שֶׁהָיָה בְּהַשְׁפָּמָה עָלָה. וְכִי צָרִיךְ הָיָה מֹשֶׁה לְהַשִּׁיב? אֵלָּא בֵּא הַכְּתוּב לְמַדְּךָ דֶּרֶךְ אֶרֶץ מִמֶּשֶׁה, שֶׁלֹּא אָמַר: הוֹאִיל וַיִּדְעֵה מִי שֶׁשְׁלַחְנִי, אֵינִי צָרִיךְ לְהַשִּׁיב. אִינִי צָרִיךְ לְהַשִּׁיב. אִינִי צָרִיךְ לְהַשִּׁיב.

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בֵּא אֵלֶיךָ בְּעֵב הָעֵנָן
בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרִי עִמָּךְ וְגַם-כִּי יֹאמְרוּ לְעוֹלָם
וַיִּגְדַּר מֹשֶׁה אֶת-דְּבַר יְהוָה:
ט וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֵא אֲנִי מִתְגַּלִּי לְךָ
בְּעִיבָא דְעֵנָא בְּדִיל דְּיִשְׁמַע עַמָּא בְּמַלְלוּתִי
עִמָּךְ וְאַף כִּי דְהִימְנוּן לְעֵלָם וְחַוִּי מִשֵּׁה יֵת
פִּתְגָמִי עַמָּא קְדָם יְיָ:

כז"י • בְּעֵב הָעֵנָן • בְּמַעֲבַה הָעֵנָן, וְזֶהוּ עֶרְפֶּל. וְגַם כִּי • גַם בְּנִבְיָאִים הַבָּאִים אַחֲרָיִךְ. וַיִּגְדַּר מֹשֶׁה וְגו' • בְּיוֹם
הַמָּחָר, שֶׁהוּא רִבְעִי לַחֲדָשׁ. אֶת-דְּבַר יְהוָה וְגו' • תְּשׁוּבָה עַל דְּבַר זֶה שֶׁמַּעֲתִי מֵהֶם שְׂרָצוֹנָם לְשִׁמְעַם מִמֶּךָ: 'אֵינִי
דוֹמָה הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַשְּׁלִיחַ לְשׁוֹמֵעַ מִפִּי הַמֶּלֶךְ, רָצוֹנָנוּ לְרֹאוֹת אֶת מַלְכֵנוּ'. אִינִי צָרִיךְ לְהַשִּׁיב. אִינִי צָרִיךְ לְהַשִּׁיב.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מִתְקַשֵּׁד וְלֹא הֵיכָּתוּב לְקַנְיָם לְהַשִּׁיב תַּחֲלָה וְעַתָּה
כָּל הָעָם יַחְדָּו כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה מִדְּעַתְנוּ
הַשְּׁלֵמָה וּבְרָצוֹנָנוּ הַפְּשׁוּט וְלֹא קְדָמָה תְּשׁוּבַת
הַקְּנִיָּה לְתַשׁוּבַת כָּל עַם ה', וְהֵנָּה הָרָאוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל עֵצִים אַחֲדוּתִים וְהַשְׁוֹתָא רָצוֹנָם בְּאַלְהִינֵנוּ
כִּי ס' רְבּוּא אָמְרוּ בְּהַשְׁוֹתָא דְּבֹר אֶחָד בְּאוֹמְרוֹ
יַחְדָּו וְלֹא נִתְאַחַר אֶחָד מֵהֶם וְלֹא קְדָם אֶחָד
לְחַבְרוֹ וְלֹא שִׁנָּה אֶחָד מֵהֶם לְהַשִּׁיב בְּנִסְחָא אַחֵר
אֲשֶׁרִי עוֹלָם שֶׁאֵמַר זֶה בְּתוֹכִי. וְכֵן דִּינָא מֵאִמֶּר
הַנִּבְיָא (נִרְמִיָּה ב') כֹּה אָמַר ה' יִכְרְתִי לֵךְ חֶסֶד
נְעוּרֶיךָ אֲהַבָה כְּלוּלֶיךָ פְּרוּשׁ אוֹמְרוֹ כְּלוּלֶיךָ
הוּא תְּשׁוּבָתָם שֶׁעָנוּ כָּל הָעָם יַחְדָּו שֶׁעָשׂוּ ב'
כְּלִיּוֹת בְּאַהֲבָה, הָא' תְּשׁוּבָה בְּהִגֵּן מִכְּלָם וְאֵין
גַּם א' שֶׁלֹּא נִתְרַצָּה בְּדָבָר. ב' שֶׁהָיוּ יַחְדָּו
בְּקוֹל הַתְּשׁוּבָה וּבְלִשׁוֹן הַתְּשׁוּבָה עַל דֶּרֶךְ
שֶׁכְּתִיב:

אֶת כָּל וְגו'. נִתְבָּרַן בְּאוֹמְרוֹ אֶת כָּל שֶׁלֹּא
שִׁנָּה מִהוֹדַעַת כָּל בֵּלָא מְגִרַעַת, וְאוֹמְרוֹ
הָאֵלָּה שֶׁלֹּא הוֹסִיף לְדַבֵּר דְּבַר כְּמֵאִמֶּר ה'
אֵלָיו (פסוק ו') אֵלָּה הַדְּבָרִים:
ח) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה. פְּרוּשׁ לְשׁוֹן חֲזָרָה כִּי מִלְכָּד
מֵה שֶׁקְדָּמָה הִיִּדְעָה לְבֹרָא מִתְּשׁוּבַת
יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא יוֹדֵעַ נִסְתָּרוֹת כְּלִיּוֹת הָאָדָם
וּמִכָּל שֶׁכֵּן הַנִּגְלוֹת עוֹד הַחֲזִיר הַדְּבָרִים פַּעַם
ב', וְהַטַּעַם הוּא לְשַׁבֵּחַ הַתְּשׁוּבָה כְּאֲשֶׁר אָבָר
בְּסוּמָךְ. אוֹ יִרְצָה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ ז"ל (מִכְלִילֵת)
שֶׁאֵמַר ה' לְמֹשֶׁה הַחֲזֹר לִי תְּשׁוּבָה, לִזְוָה אָמַר
וַיֵּשֶׁב פְּרוּשׁ כִּי לְצַד הַתְּשׁוּבָה שֶׁאֵמַר לוֹ ה'
הַשִּׁיבִי וְכו' הוּא שֶׁעָשָׂה, כִּי זוּלַת זֶה מִי יִגִּיד
לִפְנֵי יוֹדֵעַ כָּל בְּרוּךְ הוּא:

אֶת דְּבַר יְהוָה וְגו'. אֵין הַכְּנָה שֶׁהַשִּׁיב
שֶׁקְבִּלָה לְעִשׂוֹת אֵלָּה הַשִּׁיב לֵה' אִפֵּן סָדַר
הַתְּשׁוּבָה שֶׁעָנוּ כָּלָם יַחְדָּו עַל דֶּרֶךְ שְׁפָרְשִׁיתִי,
וְלֹא לְהוֹדַעַת אֵלָּא נִתְבָּרַן בְּזֶה לְפָאָר וְלִרְוִמָם
עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כְּפָה בְּחִינּוֹת טוֹבוֹת אֲשֶׁר

כְּשִׁיִּשְׁמַע הָעָם בְּדָבָרָם עִמּוֹ. אֵלָּא שִׁישׁ לְתַת
לֵב בְּדָבָרֵי הַרְמָב"ם אֵיךְ יִצְדָּק לומר שֶׁלֹּא
הָאֵמִינוּ בְּמִשָּׁה וְהָלֹא כְּכָר נֶאֱמַר (לְעִיל י"ד ל"א)
וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבְמִשָּׁה וְגו' כִּי מוֹפְתֵי וְאוֹתוֹתֵי
מִפְּלָאִים הֵם וּמֵה גַם מִעֲשֵׂה קְרִיעַת יָם סוּף
הוּא דְּבַר מִבְּהִיל וְכו' יִצְדִּיקוּ וְיִכְרְחוּ הָאֵמִינוּהָ,
הֵן אָמַרְתָּ כִּי בְּשָׂאָר נְבִיאִים לְצַד שְׂאִין צָרִיכִין
לְעִשׂוֹת אוֹתוֹת וְחֻקִּים וְגוֹלִים כְּאוֹתוֹת מִשָּׁה
לִזְוָה צָרִיכִין אֲנוּ לְחֻקִּים אֲמוּנָת נְבוֹאָתָם עַל פִּי
מֵאִמֶּר ה' אֲשֶׁר צָנָה לְשַׁמַּע לוֹ מֵה שְׂאִין כֵּן
מִשָּׁה. וְכֵן שֶׁכְּתִב רַמְבָּ"ם שֶׁם כִּי אוֹתוֹת
שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה לֹא הָיוּ כְּדִי שֶׁיֹּאמְרוּ בּוֹ אֵלָּא
לְצַדִּיק יִשְׂרָאֵל וְכו' כְּאִמֹּר שֶׁם, סוּף כָּל סוּף
יִשְׁתַּמַּע הָאֵמִת מִעֲצָמוֹ כִּי מִשָּׁה אָמַר:
וְנִרְאָה לומר כִּי הָאֵמִינוּהָ שֶׁהָאֵמִינוּ יִשְׂרָאֵל
בְּמִשָּׁה הִתְהַוָּה שֶׁהוּא עֶבֶד ה' וְה' חֲפֵץ
בּוֹ וְעוֹשֶׂה תַּפְּלָתוֹ וְרָצוֹנוֹ אִף לֹא הָאֵמִינוּ
שֶׁהָיָה ה' מְדַבֵּר עִמּוֹ, כִּי יֵשׁ סִבָּרָא מִתְּכַמִּי
אֲמוֹת שְׁמוּכִיחִים בְּהַרְבֵּה הוֹכְחוֹת כְּפִי
פִּילוֹסוֹפִיּוֹתָם כִּי מִן הָאֵי אֲפִשְׁרִיּוֹת שֶׁיִּדְבֵּר ה'
עִם אָדָם וְכו', וְאֵלָּה יִצְדִּיקוּ כִּי ה' יִשְׁמַע וַיַּעֲנֶה
וַיֹּאמֶר לְחַבְבִּיּוֹ וַיַּעֲשֶׂה רָצוֹנָם, וְלְצַד שִׁישׁ
סִבָּרָא זֶה בְּעוֹלָם נִכְלָה לומר כִּי הֵגַם שֶׁהָאֵמִינוּ
יִשְׂרָאֵל בְּמִשָּׁה עֲבָדוֹ פְּרוּשׁ שֶׁהוּא עֶבֶד ה'
וַיִּשְׁמַע ה' תַּפְּלָתוֹ וַיַּעֲשֶׂה חֲפָצוֹ וְרָצוֹנוֹ אֲבָל
לֹא מִפְּנֵי זֶה יִצְדִּיקוּ כִּי יִדְבֵּר ה', וַיִּשְׁנֶה עֲדִין
לְחֻשָּׁשׁ פִּילוֹסוֹפִי הָאֵמִינוּהָ, לִזְוָה אָמַר ה' אֵלָיו
בְּעִבְרוֹ יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עִמָּךְ וְכֵן יִצְדִּיקוּ
כִּי יִדְבֵּר ה' עִם הָאָדָם וְכו', וְאוֹמְרוֹ וְגַם כִּי
יֹאמְרוּ פְּרוּשׁ בְּאִמְצָעוֹתָם יֹאמְרוּ בְּנִבְיָא אֲשֶׁר
אָקִים לָהֶם תַּחֲתִיד כָּל דּוֹר וְדוֹר לְעוֹלָם כִּי
תַּפְּקֵם מֵהֶם טַעֲנַת סִבָּרָא זֶה. אוֹ יִרְצָה אוֹמְרוֹ
כִּי בְּאִמְצָעוֹת נְבוֹאָתָם כְּשִׁיִּצְדִּיקוּהָ כְּשֶׁתַּחֲצוּהָ
לָהֶם שֶׁיִּשְׁמַעוּן לְנִבְיָא עַל פִּי אוֹת יֹאמְרוּ
לְעוֹלָם לְכָל נְבִיָא וְנִבְיָא אֲבָל זוּלַת הַתְּדַקָּת

תַּגִּיד אִפֵּן הַתְּשׁוּבָה, לְזִכְרוֹת הַחֲזִיר מִשָּׁה הַדְּבָרִים
לִפְנֵי ה' עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (ר"ה א' י"ז) וְכִי עִמָּךְ
יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד:

ט) הִנֵּה אֲנֹכִי בֵּא אֵלֶיךָ וְגו'. אוֹלֵי שֶׁכֵּן
לומר לוֹ כִּי לְצַד שֶׁהָיָה ה' רָגִיל לְדַבֵּר
עִמּוֹ פְּנִים בְּפְנִים לִזְוָה אָמַר אֵלָיו שֶׁיִּדְבֹּר עִמּוֹ
בְּאִפֵּן אַחֵר דִּינֵנוּ בְּעֵב הָעֵנָן וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבָר
כָּל כִּי רִחוּתִי כְּרִגִּילוֹת הַקּוֹדֶם, וְנִתֵּן הַשְּׁעַם
בְּעִבְרוֹ יִשְׁמַע הָעָם כְּשִׁיִּדְבֹּר עִם מִשָּׁה וְאִם
יִדְבֹּר בְּסִדֵּר הַרְאִשׁוֹן בְּאִסְפָּקְלָרִיא הַמֵּאִירָה אֵין
כֵּחַ בִּישְׂרָאֵל לְשִׁמְעַם הַדְּבָרִים לְעֵצִים רִחוּתִיּוֹתָם,
וְה' חֲפֵץ שֶׁיִּשְׁמַע הַמֵּאִירָה לְיִשְׂרָאֵל, וְאָמַר
לוֹ שֶׁמֶלֶכְךָ תְּכַלִּית זֶה יִשְׁמַע הָעָם הַמִּצְוָה
מִפִּי הַבּוֹרָא וְיֵשׁ בְּזֶה חֲזוֹק הָאֵמִינוּהָ בְּלָכֶם
עוֹד יֵשׁ תּוֹעֵלָת שִׁיִּמְעוּ בְּמִשָּׁה לְעוֹלָם בְּשָׂאָר
מִצְוֹת כְּשִׁיִּצְוֶה אוֹתָם עַל פִּי ה'. וְנִתְבָּרַן ה'
בְּזֶה גַם כֵּן לְרִצּוֹת מִשָּׁה שֶׁלֹּא יִקְפִיד עַל
הַמַּעֲשֵׂה כְּבֹדוֹ מֵאִפֵּן הַדְּבָרִים הַרְגִּיל:

יֹאמְרוּ לְעוֹלָם. פְּרוּשׁ לְעוֹלָם לְדוֹרוֹת הַבָּאִים
יֹאמְרוּ בְּאִמְצָעוֹתָם כָּל הַנְּבִיאִים עַל
דֶּרֶךְ שֶׁכְּתִב רַמְבָּ"ם בִּפְ"ח מ' סוּדֵי הַתּוֹרָה
וְזֶה לְשׁוֹנוֹ כָּל נְבִיָא שֶׁיַּעֲמִיד אַחֵר מִשָּׁה רַבֵּנוּ
אֵין אֲנוּ מֵאֵמִינִים בּוֹ מִפְּנֵי הָאוֹת וְכו' אֵלָּא
מִפְּנֵי הַמִּצְוָה שֶׁצָּנָה מִשָּׁה בְּתוֹרָה וְאָמַר אִם
נִתֵּן אוֹת אֵלָיו שֶׁיִּשְׁמַעוּן עַד כָּאן. וְכָתִיב עוֹד
שֶׁם כִּי אֲמוּנָת מִשָּׁה לֹא הִתְהַוָּה לְצַד הַמּוֹפְתִים
וְכו' אֵלָּא לְצַד שֶׁיִּשְׁמַעוּ בְּדָבָר ה' עִמּוֹ וְהֵם
עֲדִים בְּאִמְצָנוֹת נְבוֹאָתוֹ. וְעַל פִּי הַדְּבָרִים יִכְלִנוּ
לְפָרֵשׁ וְגַם כִּי יֹאמְרוּ לְעוֹלָם טַעַם אוֹמְרוֹ
לְעוֹלָם רָצוֹנוֹ גַּם עַל שֶׁאֵר נְבִיאִים הַבָּאִים אַחֲרָיו
לְעוֹלָם כְּשִׁיִּבְאוּ גַם כֵּן נְבִיָא לָהֶם שְׁלֹחַ מִמֶּנִּי
יִצְדִּיקוּ נְבוֹאָתוֹ. כִּי הָאוֹתוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה לֹא יֹאמְרוּ
הַנְּבוֹאָה אֵלָּא בְּמִצְוָה ה' עַל אֲמוּנָתָם וְזוּלַת
הַכְּתָנָה זֶה גַּם הַמִּצְוָה בְּמִצְוָה זֶה יֵשׁ בּוֹ פִּקְדוֹן
כְּשֶׁתַּהֲיֶה אֲמוּנָתוֹ עַל פִּי הָאוֹתוֹת וְזוּלַת

נבואתך לא יועיל האות להאמין בנביאי כמו
שכתב רמב"ם. אחר שכתבתי זה מצאתי בריקת
במכילתא וזה לשונם גם כן גם בנביאים
שאחריו עד כאן, והם דברנו עצמם ובמה
שפרשתי תבין כונת דבריהם. והנה בשלמא העם
דברי ה' הצדיקו כלם יחד כי ידבר ה' עם האדם
וְחִי יָכֻמוּ שְׁהַגִּידוּ בַּפִּיָּהֶם וְאָמְרוּ (דברים ה' כ"א)
היום הזה ראינו כי ידבר ה' את האדם וְחִי,
יהם עדי ה' בדבר ונזכרה דעת הפילוסופים
בראיה ברורה, וגם הכירו מעלת הנביא משה
במה שגשגאור ה' בנבואתו דרתיב (פסוק י"ט)
משה ידבר והאלהים יענוו בקול יכמו שדרשו
ז"ל בכתוב (מכילתא) יעין שם דבריהם:

(טו) וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִים לְשִׁלְשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:
טו ואמר לעמא הוו זמינין לתלתא יומין לא תקרבון לצד אתתא:

כ"י"א הָיוּ נִכְנִים לְשִׁלְשֶׁת יָמִים • לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי, (שבת פז). ולדברי האומר: 'בששה בחדש נתנו עשרת הדברות', לא הוסיף משה כלום. ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי. אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה • כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמשו תוך שלשה ימים, שמא תפלט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה, ותחזור ותטמא, אכל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסרים ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת.

(טז) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲיִת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבְרָקִים וַעֲנַן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקָל שֹׁפָר חֹזֵק מֵאֵד וַיַּחֲרֹד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:
טז והיה ביום תליאתא במהווי צפרא ויהו קלין וברקין ועננא תקיף על טורא וקל שופרא תקיף לחדא וזע כל עמא די במשריתא:

כ"י"ב בַּהֲיִת הַבֶּקֶר • מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן, שיהא הרב ממתיין לתלמיד, וכן מצינו: (ביחזקאל א) "קום צא אל־הבקעה וגו' ואקום ואצא אל־הבקעה ונהגה־שם כבוד־ה' עומד".

(יז) וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בַּתַּחֲתִית הָהָר:
יז ואפיק משה ית עמא לקדמות מימרא דיין מן משריתא ואחשתדו בשפולי טורא:

כ"י"ג לִקְרַאת הָאֱלֹהִים • (מכילתא) מגיד שהשכינה יצאה לקראתם, כדתן היוצא לקראת פלה, וזהו שנאמר: (דברים לג) "ה' מסיני בא", ולא נאמר: 'לסיני בא'. בתחתית ההר • לפי פשוטו: ברגלי ההר. ומדרשו, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח). אור החיים

(יח) וַהֲרִי סִינִי עֹשֵׁן כָּלֹּו מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׁנוֹ בַּעֲשֵׁן הַכֶּבֶשֶׂן וַיַּחֲרֹד כָּל־הָהָר מֵאֵד:
יח וטורא דסיני תנן פלה מן קדם דאתגלי עלוהי יי באששתא וסליק תננה כתננא דאתונא וזע כל טורא לחדא:

כ"י"ד עֹשֵׁן כָּלֹו • אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פתח, אלא לשון פעל, כמו: אמר, שמר, שמע. לכן, תרגומו: 'תנן פלה', ולא תרגם תננא, וכל עשן שבמקרא, נקודים קמץ, מפני שהם שם דבר. הַכֶּבֶשֶׂן • של סיד. יכול כבשן זה ולא יותר? תלמוד לומר "בוער באש עד לב השמים". ומה תלמוד לומר כבשן? לסבר את האזן מה שהיא יכולה לשמע, נותן לבריות סימן הנכר להם. פיוצא בו: (הושע יא) "באריה ישאג". וכי מי נתן פת בארי, אלא הוא, והכתוב מושלו באריה, אלא אנו מכניין ומדמין אותו לבריותיו, כדי לסבר את האזן מה שיוכלה לשמע. פיוצא בו: (יחזקאל מג) "וקולו כקול מים רבים". וכי מי נתן קול למים? והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לבריותיו, כדי לסבר את האזן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 224)

והר סיני עשן כלו (יט, יח) האלשיף הקשה: "בהר סיני אין בו אילנות ועצים, כי מדבר הוא, ואיך יהיה עשן כלו מפני האש?". אבל מפרש לעיל (שמות ג, ב) שעל ההר היה סנה, ומסתבר שזה לא היה הצמח היחידי, ושם נאמר (פסוק א) "וינהג את הצאן אחר המדבר" (שלא ירעו בשדות אחרים, רש"י). וכתב (תשא לד, ג) "הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא". ולהעיר מרש"י שמות שם (פסוק ב): "ולא אילן אחר". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(יז) וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה וְגו'. אולי שלצד חרדתם פחדו מן ההר והוציאם משה והעמידם בתחתית ההר לקבל התורה מעמד:
(יח) וַהֲרִי סִינִי עֹשֵׁן כָּלֹו. פרוש ששלט האש בגופו של הר ונשרפו אבניו כמשפט הכבשן אשר ישרפו בו האבנים לעשות סיד, ומעתה אבני

סיני נעשו סיד, ואומר ויחרד כל ההר כי כן דרך האבנים כששולט בהם אש בכבשן יתועצו וישמיעו קול חרדה:

(יט) וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מֵאֵד מִשֶּׁה יִדְבֹּר
וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:
יט וַיְהִי קוֹל שׁוֹפָר אֶזֶל וְחֹזֵק לַחֲדָא מִשֶּׁה
מִמַּלְל וּמִן קִדְּם יִי מִתְעַנִּי לֵה בְּקוֹל:

כ"י"א הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מֵאֵד • מְנַהֵג הַדִּיט כָּל זְמַן שֶׁהוּא מֵאֲרִיף לְתַקְעַ, קוֹלוֹ מְחַלִּישׁ וְכוּהָה, אָכֵל פֶּאן: "הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מֵאֵד". וְלָמָּה כֵּן? מִתְחַלֵּה לְסַבֵּר אֲזִינְהֶם מֵה שִׁיכּוּלִים לְשִׁמְעַ. מִשֶּׁה יִדְבֹּר • כְּשֶׁהִיָּה מִשֶּׁה מְדַבֵּר וּמְשַׁמֵּעַ הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהִרִי לֹא שָׁמְעוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה, אֶלֶּא "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָךְ", וְהַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסִיעֵנו לְתֵת בּוֹ כַח לְהִיּוֹת קוֹלוֹ מְגִבִּיר וְנִשְׁמָע. יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל • יַעֲנֶנּוּ עַל דְּבַר הַקּוֹל, כְּמוֹ: (מַלְכִּים א יח) "אֲשֶׁר יַעֲנֶנּוּ בְּאֵשׁ", עַל דְּבַר הָאֵשׁ לְהוֹרִידוֹ. אור החיים

• יום שישי ט"ז שבט •

(כ) וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה
לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:
כ וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הָר סִינַי • כּוֹל יֵרֵד עָלָיו מִמָּשׁ? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: (לִקְמָן כ) "כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם". (מַכִּילָתָא)

מִלְמַד שֶׁהַרְפִּין שָׁמַיִם הַעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים וְהַצִּיעַן עַל גְּבִי הָהָר כְּמַצַּע עַל הַמִּטָּה, וַיֵּרֶד כְּפֶאס הַכְּבוֹד עָלֵיהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 228)

וַיֵּרֶד כְּפֶאס הַכְּבוֹד עָלֵיהֶם (רש"י יט, כ) בְּמַכַּת בְּכוֹרוֹת נֶאֱמַר (בא יב, יב) "וַעֲבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (אֲנִי בְּעַצְמִי וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, רש"י), וּבְכָל זֹאת לֹא מִצִּינוּ שֶׁהָיוּ שָׁם קוֹלוֹת, בְּרָקִים, עָנָן, קוֹל שׁוֹפָר וְעֶשֶׂן. וּבְכָדִי לְבָאֵר אֶת הַהִבְדָּל בֵּין מַכַּת בְּכוֹרוֹת לְבִין מוֹתָן תּוֹרָה מְדֻנֶּה וַיֵּרֶד כְּפֶאס הַכְּבוֹד: ה' יֵרֵד עַל הָר סִינַי בְּכָל הַדֵּר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, בְּהַתְיַשְׁבוּת וּבִקְבִיעוּת, וַיֵּרֵדָה כִּזוֹ גּוֹרְמַת לְכָל הַפְּרָטִים הַמְזַכְרִים לְעִיל. אור החיים

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעַד בָּעָם פְּנִיָּהֶרְסוּ
אֶל־יְהוָה לְרֹאוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב:
כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעַד בָּעָם פְּנִיָּהֶרְסוּ
דִּילְמָא יַפְגִּרוּן קִדְּם יִי לְמַחְזִי וְיִפְל מִמֶּנּוּ
סָגִי:

כ"י"א הָעַד בָּעָם • הַתִּירָה בָּהֶם שְׁלֹא לַעֲלוֹת בָּהֶר. פֶּן יִהְרְסוּ וְגו'. שְׁלֹא יִהְרְסוּ אֶת מִצְבֵּי עַל יְדֵי שְׁתַּאֲנוֹתָם אֶל ה' לְרֹאוֹת, וְיִקְרְבוּ לַעֲד הָהָר. וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב. (מַכִּילָתָא) כָּל מֵה שִׁיפֵּל מִמֶּה, וְאִפְלוּ הוּא יַחֲדִיר, חֲשׁוֹב לְפָנָיו רַב. פֶּן יִהְרְסוּ • כָּל הָרִיסָה מִפְּרֶדֶת אֲסִיפַת הַבְּנִין, אִף הַנִּפְרָדִין מִמִּצְבֵּי אֲנָשִׁים, הוֹרְסִים אֶת הַמִּצְבֵּי. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורות ב' ו' אברמוביץ

עוֹד יִרְצֶה עַל פִּי דְּבָרֵיהֶם ז"ל שֶׁאֲמָרוּ (מַכִּילָתָא פ"ט) כְּתוּב א' אוֹמֵר מִן הַשָּׁמַיִם וְגו' מִלְמַד שֶׁהַרְפִּין ה' שָׁמַיִם הַעֲלִיּוֹנִים וְכו' וְהַצִּיעַן עַל גְּבִי הָהָר וְדַבֵּר עִמָּהֶם עַד פֶּאן. וְזֶה הוּא שִׁיעוֹר הַכְּתוּב וַיֵּרֶד ה' עַל וְגו' פְּרוֹשׁ לֹא יֵרֵד מִמָּשׁ אֶלֶּא לְמַעַלָּה כְּרִמּוֹ בַּתְּכַת עַל וְשָׁמִי מְקוֹם מִצְבּוֹ הֵיוּ נוֹגְעִים אֶל רֹאשׁ הָהָר: עוֹד יִרְצֶה לְהוֹדִיעַ כִּי כְּשִׁיבֵר ה' פְּרוֹשׁ כְּשֶׁהַתְּחִיל לְהוֹרִיד שְׁכִינָתוֹ רָעַשׁ הָהָר וְעָלָה לְקִרְאָתוֹ כְּעֶבֶד רֵץ לְפָנָיו רַבּוֹ, וְזֶה הוּא שִׁיעוֹר הַכְּתוּב וַיֵּרֶד ה' וַיַּעֲנֵד לֹא גָלָה הַכְּתוּב לְאִזְיָה מְקוֹם יֵרֵד וְהוֹדִיעַ פְּעֻלַּת הָהָר הַגָּם הִיּוֹתוֹ דוֹמָם שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּעַל חֵי וְעָלָה קִדְּם שִׁיגִיעַ עֲדִיו, וְאַחֵר כֵּן הוֹדִיעַ הַכְּתוּב לְאִזְיָה מְקוֹם יֵרֵד וְאָמַר אֵל רֹאשׁ הָהָר, הָא לְמִדָּת שְׁעָלָה הָהָר קִדְּם הַגָּעַת שְׁכִינָתוֹ ה' אֵל רֹאשׁוֹ: (כא) פֶּן יִהְרְסוּ וְגו'. פְּרוֹשׁ לְכָל יַחֲשָׁבוּ בְּדַעְתָּם כִּי יִרְאוּ בְּרוּךְ הוּא הַגָּם שְׁמִיּוֹתוֹ

הַגִּיעַ. וְאוֹלֵי כִי בֹא לְשַׁלֵּל שְׁלֹא יֵרֵדָה שְׁכִינָה לְעֲדִידֵי הָהָר וְאִפְלוּ לְמַעַלָּה מַעֲשָׂהָ, הַגָּם שֶׁמִּצִּינוּ לוֹ שֶׁאִפְלוּ בְּמִקּוֹמוֹת הַנְּמוּכִים יֵרֵדָה שְׁכִינָה כָּל שִׁשׁ מִמֶּנָּה לְאֶרֶץ "טַפְחִים, וְצֹא וְלַמַּד מִתְמַשְׁכֵּן בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר יִחַנּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁכֵּן שָׁם כְּבוֹד ה', כֵּאֵן בָּהֶר לֹא יֵרֵד אֶלֶּא עַל רֹאשׁ הָהָר, וְלִזְוֶה מִצָּא מִשֶּׁה עֲלוֹת אֶל רֹאשׁ הָהָר, וּכְאֹמְרוֹ בְּסִמּוֹן וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הָהָר. וְצִרְדֵּי לְיִשָּׁב עֲדִין לְמָה לֹא אָמַר הַכְּתוּב וַיֵּרֵד ה' עַל רֹאשׁ הָר סִינַי. וְאוֹלֵי שֶׁחֵשׁ לְטַעוֹת בְּכֻנַּת דְּבָרָיו, כִּי לְעוֹלָם יֵרֵד עַל כָּלּוֹת הָר סִינַי רֹאשׁוֹ וְצִדְדֵי וְאוֹמְרוֹ עַל רֹאשׁ לַעֲד שְׁלֹא הִשָּׁה שְׁכִינָתוֹ מִמָּשׁ עַל הָהָר בְּבַחֲבִינַת כָּל חֶלֶק וְחֶלֶק מִהָהָר יִקְרָא מְקוֹם שְׁכִינָתוֹ ה' שָׁמָּה רֹאשׁ לְהִיּוֹתוֹ עֲלִיּוֹן מִמֶּנּוּ וְהִבֵּן, לִזְוֶה אָמַר בְּסִדֵּר זֶה וַיֵּרֵד ה' עַל הָר סִינַי לְמַעַלָּה מַעֲשָׂהָ וְאַחֵר כֵּן חֲזוֹר לְהוֹדִיעַ מְקוֹם שִׁיבֵר שָׁמָּה שֶׁהוּא אֵל רֹאשׁ הָהָר וְהִבֵּן:

(יט) מֹשֶׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים וְגו'. אוֹלֵי שֶׁהִיָּה מֹשֶׁה מְדַבֵּר לְפָנָיו ה' דְּבָרֵי שִׁיר וְשִׁבְחָ כְּמִקְבֵּל פְּנֵי מֶלֶךְ הַגָּדוֹל בְּרוּךְ הוּא, וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל פִּי בְּקוֹל הָאֱמּוּר בְּסִמּוֹן שֶׁהוּא קוֹל הַשׁוֹפָר כְּמִי שֶׁמִּתְרַצֶּה בְּדְבָרָיו. אוֹ יֹאמַר יַעֲנֶנּוּ לְמָה שֶׁהִיָּה מְדַבֵּר לוֹ, וְאוֹמְרוֹ בְּקוֹל פִּי בְּקוֹל גָּדוֹל בְּעִבּוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדְבָרוֹ עֲמוֹ כְּמוֹ שֶׁכְּתִבְנוּ לְמַעַלָּה שֶׁבָּהּ יִצְדִּיקוּ נְבוֹאָתוֹ. וְרוֹאֵנִי כִי יֵשׁ בָּהּ תּוֹסֶפּוֹת הַדְּרָגָה כִּי הִיָּה ה' עוֹנֶה לְדְבָרֵי מֹשֶׁה וְזֶה יוֹתֵר מִעָלָה מִמֶּה שֶׁהִיָּה ה' מְדַבֵּר תְּחִלָּה וַיַּעֲנֶהוּ מִשֶּׁה. וְרַבּוֹתֵינוּ ז"ל אָמְרוּ (מַכִּילָתָא) שֶׁכֵּן עַל הַדְּבָרוֹת שֶׁשָּׁמְעוּ מִפִּי מֹשֶׁה שֶׁהִיָּה ה' מְגִבִּיהַ קוֹלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְכו', וְזֶה דְּרָךְ דְּרֵשׁ וּכְפִסְטִישׁ וְגו':

(כ) וַיֵּרֶד ה' עַל הָר סִינַי. רַבּוֹתֵינוּ ז"ל אָמְרוּ (סָפָה ה') לְמַעַלָּה מַעֲשָׂהָ. וְצִרְדֵּי לְדַעַת לְמָה הִצְרִיךְ לּוֹמַר אֵל רֹאשׁ הָהָר כֵּן שֶׁהִגְבִּיהַ הוּא עֲשָׂהָ מִהָהָר פְּשִׁטָּא שֶׁאִפְלוּ לְרֹאשׁוֹ לֹא

(כב) וגם הפהנים הנגשים אליהוה יתקדשו פן יפרץ בהם יהוה:

כב ואף כהניא דקריבין לשמשא קדם יי יתקדשון דילמא יקטול בהון יי:

כז"א וגם הפהנים • אף הבכורות שהעבודה בהם (ובחים קטו) • הנגשים אל ה' • להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות. יתקדשו • יהיו מזמנים להתיצב על עמדם. פן יפרץ • לשון פרצה, יהרג בהם ויעשה בהם פרצה. אור החיים

(כג) ויאמר משה אליהוה לא יוכל העם לעלות אליהר סיני כי אלתה הערתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו:

כג ואמר משה קדם יי לא יכול עמא למסק לטורא דסיני ארי את אסהדת כנא למימר תחיים ית טורא וקדשה:

כז"א לא יוכל העם • איני צריך להעיד בהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות. אור החיים

(כד) ויאמר אליו יהוה לדורד ועלית אתה ואהרן עמך והפהנים והעם אליהרסו לעלת אליהוה פן יפרץ בהם:

כד ואמר לה יי אזיל חות ותסק את ואהרן עמך וכהניא ועמא לא פגורין למסק לקדם יי דילמא יקטול בהון יי:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שהתורה נדרשת בהם וסבר כי דוקא אהרן והכהנים שהתירם ה' אבל ישראל באסורם עומדים ולזה צעק לבו כי אזהרה זו אינה צריכה כי לא יוכל וגו' שכבר הערתה בנו, והשיבו ה' לך רד ועלית אתה וגו' ועל פסטי המקומות שאני מתיר לך ולא אהרן והכהנים אני מזהירך שמתעב בהגבלתם הרי זה מורה באצבע כי לצד מה שגלה בהם הקתר הוא שהצריך לחזור לאסורם:

ולפי מה שפרשנו באומרו הנגשים וגו' שהכונה הוא הנגשים לעבודת המשכן גם כן יהיה טעם חזרת האזהרה כמו שפרשנו לצד דבר שהיה בכלל אלא כי צדין לא גלה ה' החר עלית אהרן והכהנים שמצדה הצריך לחזור פעם ב' האזהרה ותכף קדם משה קדם שיגמור הדבור של החר עלית הכהנים ואמר לא יוכל וגו' וחזר ה' והודיעו התבוננות הדברים ואמר לו לך רד ועלית אתה וגו' והכהנים הרי התיר חלק מצלית החר ותכף סמוך ממש אמר לו והעם אל יהרסו פרוש כל עקר והכהנים לא יהרסו למקום אהרן ואהרן למקום משה ואז השפיל דעת עליון על דרך שפרשתי שהמחוש הוא לכל ידונו דבר שהיה בכלל וכו', ורמזו אל עליון בסדר הדבור שהיה לומר לו ועלית וגו' והכהנים וגו' ואחר כך והעם אל יהרסו וגו'. ומשה מצאנו נחת רוח במאמר ב' שאמר ה' למשה ועלית אתה וגו' וקשה כמה נפשוך אם הודה לו ה' על תשובתו אם כן למה חזר לומר פעם ב' והעם אל יהרסו, ודבר זה פשוט הוא כי כונתו היא שיאמר כן לישראל אם

שאין כן ישראל יתקדשו, פי' נעמדו בקדשתם ולא יוסיפו לעלות עוד פן וגו':

(כג) ויאמר משה וגו' לא יוכל וגו'. צריך לדעת תכן משמעות ענין ההפרש שהיה בין משה ובין ה' כי ה' אמר לו רד העד וגו' ולא הספיק מה שכבר צוה קדם ומשה מקשה ואומר כי אינו צריך ודי במה שקדם מהצווי והסתבחה. ונראה כי מתחלה צוה ה' על ישראל לכל יצלו ויכל יגעו בחר בדרך כלל ויבטחו ה' לומר למשה שיתקדשו הכהנים ורמז לו שיש להם מקום בחר לעמוד בו וכמו שדיקנו באומרו הנגשים אל ה' יתקדשו חש שישראל ידונו בדין זה דין דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל שללמד על הכלל כלי יצא והכהנים והעם ואהרן הכל בכלל נגיעת ועלית ה' היו וכשיצאו כהנים להחזיר חלק בחר ללמד על הכלל כלי יצא ויותרו כל ישראל בחלק שהתירו בו הכהנים ולפחות בחלק שלמשה ממנו בהדרגה, והגם שצדין לא נתנה תורה לדעת משפט זה אפשר שימצא בתוך ס' רבוא ישראל חכם שדין בחקמתו כזה. או לו יהיה שלא ידון אדם דין זה מדעתו עם כל זה ה' אוהב משפט צדק ולא יכול לחיבו מיתה לנוגע בחר במקום עצמיות הכהנים אחר שכפי משפט התורה פטור הוא בנזכר, לזה חזר ה' לומר לו רד העד בעם וכוז סתר שאין לדון בדין זה דבר שהיה בכלל שהרי גלה הדבר בפרוש לאסור חלק החר שיעלו בו הכהנים ומשה לא הבין דברי ה' ובנזכר כמו שפרשנוה כי צדין לא גלה לו ה' מדות

על דרך אומרו (תהלים ס"ג) טוב חסדך מחיים ומיתתם זו היא חיתתם, והוא אומרו פן יהרסו פרוש יסכימו על הריסתם אל ה' לראות פרוש כאלו אמר לראות אל ה', ואומרו ונפל ממנו רב פרוש תהיה נפילתם נפילה רבה מלבד שימותו תהיה להם נפילה אחר נפילה. או ירצה כי לצד שאורו יתברך ממלא המקום כשיבואו לראות יצטרף ה' לסלק האור שהוא לכל יבטו בו, וזה הוא אומרו פן יהרסו אל ה' פרוש לאורו לסבת ראותם, וברר זה מגיד כי לא ישיגו לראות אם יבואו לראות, ולזה לא אמר הכתוב פן יראו כי לא ישיגוהו בנזכר אלא הם יחשבו בדעתם לראות, ושם תאמר אין כאן לא הקרבת התועלת ולא נזק לזה אמר ונפל וגו' פרוש מלבד שלא יראו עוד להם הקרבת הנזק. ודקדק לומר רב פרוש אפלו יהיה הרב שבהם לא יאמר שלא אקפיד אלא על חזון העם אבל גדולי ישראל הראויים להשקטת שכינה לא אקפיד תלמוד לומר ונפל ממנו רב:

(כב) וגם הכהנים. פי' הגם שיש להם מצלת קריבה אל מקום המקדש לעבד בבית ה' כפי שהיה מקבל בידם או הבכורות או מזרע אהרן, יתקדשו פי' לא תהיה קדשתם מגעת עד גדר זה וצריכין הם לחשב עצמם בערך מקום זה כאלו אין להם קדשה כל עקר. ושעור תבת יתקדשו כשעור תבת ודשנו (במדבר ד' א'). או ירצה על פי דבריהם ז"ל (מכילתא) כי הגביל החר עד כאן גבול משה עד כאן גבול אהרן עד כאן גבול הכהנים, כפי זה אומרו הנגשים אל ה' פרוש שגבולם בחר נגשים מה

כ"א • לך-רד • (מכילתא) וְהָעֵד בָּהֶם שְׁנִית, שְׁמֹנְזִין אֶת הָאֲדָם קֹדֶם מַעֲשֵׂה, וְחֹזְרִין וּמְזִרִין אוֹתוֹ בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה. וְעָלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים • יְכוּל אִף הֵם עִמָּךְ? תִּלְמֹד לֹמַר: "וְעָלִית אִתָּה". אָמַר מַעֲתָה: אִתָּה, מִחֻצָּה לְעַצְמָךְ, וְאַהֲרֹן, מִחֻצָּה לְעַצְמוֹ, וְהַכֹּהֲנִים, מִחֻצָּה לְעַצְמָם. מִשָּׁה נִגַּשׁ יוֹתֵר מֵאַהֲרֹן, וְאַהֲרֹן יוֹתֵר מִן הַכֹּהֲנִים, וְהָעַם כָּל עֶקֶר אֵל יִהְיֶה אֶת מַצְבֶּךָ לַעֲלוֹת אֶל ה'. פֶּן יִפְרֹץ-בָּם • אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נִקְוֶה חֹטֵף קִמֵּץ, אֵינּוּ זֶה מִגְזַנְתּוֹ, כִּן דֶּרֶךְ כָּל תִּבְיָה שֶׁנִּקְדָּתָה מְלֵאפּוֹם, כִּשְׁהִיא בָּאָה בְּמִקְוֶה, מִשְׁתַּנָּה הַנִּקְוֶה לְחֹטֵף קִמֵּץ. אור החיים

כה ונחת משה לעמא ואמר להון:

(כה) וירד משה אליהם ויאמר אליהם:

כ"א • ויאמר אליהם • התראה זו.

א ומליל יי ית כל פתגמיא האלין למימר:

כ (א) וידבר אליהם את כל־הדברים האלה לאמר:

כ"א • וידבר אליהם • אין 'אלהים' אלא דין, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל שְׂכָר, ואם לאו, אינו מקבל עליהם פְּרַעֲנוֹת, (מכילתא) יכול אף עשרת הדברות כן? תלמוד לומר: "וידבר אליהם", דין להפרע. את כל הדברים האלה • מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן. אם כן, מה תלמוד לומר עוד 'אנכי' ו'לא יהיה לך'? – שחזר ופרש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (וקשית אם כן כו' פרוש: לפי זה שמוכח מ'את כל הדברים האלה' שגם שאר עשרת הדברות כלם אמר הקדוש ברוך הוא בדבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר: "אנכי וגו'" ? רצה לומר, מה בא להודיענו במה שפרט לשון ב' דברות אלו מהשאָר, מדהוציאם בלשון זה שהמשמעות, דוקא אלו שנים בפרט מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כלם כמותם, הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו דברם? ותרץ שחזר ופרש וכו' ורוצה לומר: באותה התורה, לא החזיר ללמד על הכלל יצא, אלא על הפרט, אלו שתי דברות ראשונות ביחוד (דוק). לאמר • מלמד שהיו עונין על הן, הן, ועל לאו, לאו. (מכילתא) • אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עוד יתבאר על דרך שאמר רב קטינא (מנחות כ"א.) ענישתו אעשה וכו' עד כאן, הרי שעל עשה לא יעניש הכתוב, לזה אמר ה' כי יביא ה' במשפט עניש על כל הדברים גם לעשין הרשומים ב' הדברות, אמירתו יתברך שהוא עקר הכל הרשומים בתחלת דבר ה' אנכי וגו', שבת, כבוד אב ואם, על אלו הגם שהם עשה יש אליהם שופטים בארץ, והוא אומר וידבר אליהם שהוא בחינת הדין את כל הדברים בין עשה בין לא תעשה:

עוד ירצה באומרו את כל הדברים לומר כי אין חפץ במקבל תורה אלא אם יקבל כל התורה, וכל המקבל עליו תורה חוץ ממצוה א' אין לו תורה (בכוזר ל:):

עוד ירצה על פי מה שהקדמתי בפרשת בראשית כי כשידבר ה' בתגברת המכות לשם אלהים ידבר דברים מפלאים אשר אין הפה יכול לדבר והוא שיאמר הדברים שלמים וכן רבים בדבור אחד כאשר עשה בבריאת עולם, כמו כן ביום מתן תורה דבר בתגברת את כל הדברים בדבור אחד, ואומרו תבת לאמר יתבאר בהעיר מה שיש להעיר בנסח עשרת הדברים מדוע שנה הכתוב נסח דבור מדבור כי בתחלה התחיל לדבר בסדר זה אנכי ה' אלהיך, הוצאתיך, על פני, כי ה' הוא המדבר על עצמו יתברך שמו ואחר כך יצא לדבר בדרך אחר את שם ה' אלהיך, לא

פלוגי התחלת המצוה היא מצת האזהרה, ולא כן היה דעת עליון, ולזה היה עליו דבר ה' חזק לחזור לומר כי זה הוא זמן ההגבלה. ולכשנאמר כי כן היה דעת עליון שאסור נגיעת הקר תחיל מצת צוותו, טעם שהצריך האזהרה פעם ב' כי בפעם הראשונה אמר כי סקול יסקל או וגו' הרי זו מיתת בית דין וכאן חדש כי מי שלא תרגוהו ישראל ש' פרץ וגו', ודקדק לומר לשון רבים לומר שהגם שהיה נסח כלם לראות ידנים בדין שמים ופרץ בם ה':

(כד) רד ועלית וגו' עמך. כפל לומר לך רד, אחת לגופה ואחת לומר לו לשון ירידה ואולי שהירידה היא כי מקדם לא היה למשה מקום מגבל בהר והיה עולה לראש ההר וכשסרב אמר לו רד ועלית וגו' פי' כשם שאהרן יש לו גבול גם אתה יש לך גבול והוא אומרו עמך הרי השנה האחרים בבחינת הגבול:

א) וידבר וגו' את כל הדברים וגו'. טעם זכרון שם אלהים בתנינת תורה, לומר כי התורה נתנה מופת הדין וממדת הרחמים, מדת הדין וידבר אליהם, מדת הרחמים אנכי ה', עוד הודיע סוד אומרו (מ"א י"ח) ה' הוא האלהים, כי דבר אלהים אנכי ה', והוא מה שאנו מייחדים פעמים באהבה בפי' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד:

כן לא נתקבלה תשובת משה, ואם נאמר גם כן שלא הורה על דברי משה למה לא השיבו תכף לסתור דבריו עד שהקדים לומר ועלית אתה ואהרן והכהנים כי היה לו לה' לגמר ענין השליחות שהתחיל לצוותו עליו שאמר לו העד בעם וגו' ואחר כך יצו האל דבר חדש שהוא ענין עליית אהרן והכהנים שלא הזכירו עד עתה, ובמה שפרשתי יבוא על נכון כי לעולם לא באה מצות העד בעם אלא לצד התר גבולין של אהרן אלא שלא המתין משה עד גמרן של דברים ולזה בדברי ה' אליו הקדים תשלום הדברים שלא הספיק משה לשמעם שהוא טעם האזהרה ואמר לו ועלית אתה ואהרן והכהנים הרי התיר גבול מההר לאהרן וגבול לכהנים וגמר אמר והעם אל יתרוסו לגבולין של אהרן והכהנים אלא כל ההר באסור:

עוד נראה לומר טעם ההתראה פעם ב' להיות כי התראה ראשונה לא נאמר בה זמן מאימתי מתחיל האסור, והגם שהזכיר שם ג' ימים לא נאמר בפרוש בענין אסור הגבלת ההר שמתחיל מיום הג' ונמצא שצדו לא ידעו ישראל זמן התחלתה, לזה כשידבר ה' תכף אמר למשה שירד להעד וגו' שהוא משעה זו ואילך, ותשובת משה צריך עיון. ואולי כי משה חשב כי אסור הגבלת ההר היא מצת צוותם כיון שלא נתבאר בפרוש לא תגע בו יד ביום

(ב) אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶנְאִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דִּי אִפִּיקְתָּךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדּוֹתָא:

מִבֵּית עַבְדִּים:

כ"ז אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • בְּדַאי הִיא הַהוֹצָאָה, שֶׁתִּהְיֶה מִשְׁעַבְדִּים לִי (מכילתא). דָּבָר אַחֵר: לְפִי שֶׁנִּגְלָה בַּיָּם כְּגִבּוֹר מִלַּחְמָה וְנִגְלָה כֵּן כְּזֶקֶן מְלֹא רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן כד) "וַתַּחַת רַגְלֵי כְּמַעֲשֵׂה לִבְנֵת הַסְּפִיר", זו הִיְהִי לְפָנָיו בְּשַׁעַת הַשְּׁעָבוֹד, וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם, מִשְׁנַגְגָּלוֹ – הוֹאִיל וְאִנִּי מִשְׁתַּנָּה בְּמִרְאוֹת, אֵל תֹּאמְרוּ: שְׁתִּי רָשִׁית הֵן. אֲנֹכִי הוּא אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מִמִּצְרַיִם וְעַל הַיָּם. דָּבָר אַחֵר: לְפִי שֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹלוֹת הַרְבֵּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת הַקּוֹלוֹת", קוֹלוֹת בְּאֵין מִדָּ, רוּחוֹת וּמִן הַשָּׁמַיִם וּמִן הָאָרֶץ, אֵל תֹּאמְרוּ רָשִׁית הַרְבֵּה הֵן. וְלָמָּה אָמַר לְשׁוֹן יְחִיד: "אֱלֹהֶיךָ"? לִיתֵן פֶּתַח וּפֶה לְמַשָּׁה לְלַמֵּד סִגְנוּרִיָּא בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר: (לקמן לב) "לָמָּה ה' יַחְרִה אִפְּךָ בְּעַמֶּךָ"? לֹא לָהֶם צְוִיתִי: 'לֹא יִהְיֶה לָכֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים' אֲלֵא לִי לְבָדִי. מִבֵּית עַבְדִּים • מִבֵּית פְּרָעָה שֶׁהִיִּיתָם עַבְדִּים לוֹ, אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר אֲלֵא "מִבֵּית עַבְדִּים", שֶׁהָיוּ עַבְדִּים לְעַבְדִּים? תִּלְמִיד לּוֹמֵר: "וַיִּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פְּרָעָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם". אָמַר מַעֲתָה, עַבְדִּים לְמִלְךָ הָיוּ וְלֹא עַבְדִּים לְעַבְדִּים. אִי הַחַיִּים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

תַּעֲשֶׂה, אֲנֹכִי הִיא עֵקֶר וְשָׂרֵשׁ כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה, לֹא יִהְיֶה לָךְ וְגו'. הִיא עֵקֶר וְשָׂרֵשׁ כָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, לָזֶה נֹטֵעַ ה' בָּהֶם מִפִּי אֵל עֲלִיּוֹן שָׂרֵשׁ ב' עֲקָרֵי הַמִּצְוֹת שֶׁבָּהֶן לֹא תִמּוֹט תּוֹרָה מִתּוֹעֲבֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד:

(ב) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'. טַעַם כָּפֵל אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו' מִבֵּית עַבְדִּים. פֶּשֶׁט הַדְּבָרִים הוּא שֶׁכִּנּוּתוֹ לְהַגְדִּיל עֵצִים שֶׁבִּיָּתָם שֶׁהָיוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מְקוֹם שֶׁאִסְרִינוּ לֹא פֶתַח (ישעיה י"ד י"ז) וְגו', נֹסֵף עַל הַפְּלִגָּת טַמְאָתָה, וְעוֹד שֶׁהָיוּ שָׁם כְּגִדְרָה עַבְדִּים וְהוֹצִיאָנוּ ה':

עוֹד יְכַנּוּ ה' לּוֹמֵר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ הֵנָּה הַיְּסוֹד בְּתַחֲלֵית דְּבָרֵי ה' ב'

עֲנִינִים הָאֵחָד הָיוּ ה' בְּרוּךְ הוּא שֶׁם הַיְּסוֹד זֶה יִגִּיד הָאֱמוּנָה כִּי מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ וּבִמְאֹמְרוֹ הִיָּה כָּל הַיָּה וְכָל מַה שֶׁהִיָּה וּמַה שִׁיְהִיָּה, גַּם יִגִּיד עַל הַיְּסוֹד יִתְבָּרַךְ הִיָּה וְהָיוּ וְהִיָּה, וְהַב' אָמַר אֱלֹהֶיךָ פְּרוֹשׁ שֶׁעֲלֵיהֶם לְקַבֵּל מֵאֶמְרוֹ וּבְגוֹרָתוֹ, וְכָל הַמִּקְרָה אֵת פִּי יִכְנֹו אֵלֶּה, וּכְנִגְדָּ ב' בְּחִינּוֹת אֵלוֹ בֵּא הָאֱלֹהִים לְהַכְרִיחַ כָּל אַחַת מֵהֶם בְּהוֹדָקָה שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם טַעֲנָה, כְּנִגְדָּ אוֹמְרוֹ אֲנֹכִי ה' זֶה לָךְ הָאוֹת אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם דַּע כִּי בְּאִמְצָעוֹת יִצְיָא מִצְרַיִם הַקְּחָשׁוּ כָּל הַדּוֹבָרִים שֶׁקָּרָא שִׁישׁ חֹס וְשִׁלּוֹם אֱמוּנָה זוֹלָתוֹ כִּי הַקְּחָשׁוּ הַמֵּאוֹרוֹת כִּי לֹא אֱלֹהִים הֵמָּה בְּהַחֲשִׁיךְ ה' מֵאוֹרָם, הַקְּחָשׁוּ הַיָּמִים כִּי ה' עֲשֵׂה בָהֶם אוֹתוֹת וּמִפְסָם לְדַם, הַקְּחָשׁוּ הָאֶרֶץ בְּהַכּוֹתָהּ ה' וּשְׁחַרְצָהּ שְׂרָצִים רָעִים, הַקְּחָשׁוּ בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁאֵין בָּהֶם וּבְמִזְלָם חֹזֶק, הַקְּחָשׁוּ כָּל אֱלֹהוֹת בַּעֲשׂוֹת ה' בָּהֶם שְׁפָטִים, הִרִי כִי ה' הוּא אֲדוֹן כָּל הַיָּה וְשׁוֹלֵט עַל הַיָּה וּמַכְחִידוֹ וּגְזוֹר עַל אֵין וְיִהְיֶה כַּאֲשֶׁר עֵינֵי יִשְׂרָאֵל רִוּאוֹת. וּכְנִגְדָּ מַה שֶׁאָמַר אֱלֹהֶיךָ שֶׁצִּירִיכִן לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם לְאֵלֶּה לְקַבֵּל כָּל דְּכָרֵי אָמַר טַעַם הַדְּבָר מִבֵּית עַבְדִּים פְּרוֹשׁ כִּי לְצַד שֶׁהִיִּיתָ עַבְדִּי לְזוֹלָת וְאִנִּי הוֹצֵאתִיךָ מִעַבְדּוֹתָם שׁוֹרֵת הָיוּ נוֹתֶנֶת כִּי תִקַּבֵּל אֱלֹהוֹתֵי עֲלִיד לְקַבֵּל כָּל דְּבָר:

לֹאמַר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ יִדְבַּר אֱלֹהִים אֵת כָּל וְגו' פְּרוֹשׁ בְּתַגְבֵּרַת הָאֱלֹהִים וְדַבָּר כָּלִם בְּדַבּוֹר אֶחָד גַּם עֲשֵׂה כַח בְּדַבְרוֹת שֶׁהֵם בְּעֶצְמָם יֹאמְרוּ לִישְׂרָאֵל כִּשְׁיִצְרָכֶם כְּמוֹ שֶׁכֵּן הִיָּה כִּי כִשְׁלֹא וְכָלִי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְעַת כָּלִם מִהַבְּבוֹרָה דְּבָרוֹ הֵם אֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁכְּתִיבנוּ:

עוֹד יְכַנּוּ בְּאוֹמְרוֹ לֹאמַר כִּי יֵשׁ בְּסִדְרָה זֶה שֶׁנֶּדְבָרוֹ בּוֹ הַדְּבָרִים מַעֲלָה וְרוֹמְמוֹת לִישְׂרָאֵל עַל הַדֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (דְּבָרִים כ"ו י"ח) וְה' הָאֱמִירָךְ וְגו' כִּי הַרְבֵּה תוֹעֲלִיּוֹת נִמְשָׁכוֹ מִזֶּה שֶׁפָּסְקָה וְהִמָּתֵן וְזֶה יְסוֹד קִנְיַת הַקְּדוּשָׁה בָּהֶם לְעוֹלָם:

עוֹד יִתְבָּאֵר הַכְּתוּב עַל הַדֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (פְּתוּחָא וּתְלוּדָה) שֶׁאֵין הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מִיַּחַד שְׁמוֹ עַל הַנִּבְרָאִים בְּחַיִּים חַיִּיתָם מִשׁוֹם (אֵיב ט"ו) הֵן בְּקִדְשֵׁי לֹא זִמְנִין, וְלָזֶה לֹא יַחַד שְׁמוֹ עַל אֲבִרְהָם לּוֹמֵר עֲלֵי אֱלֹהֶיךָ אֲלֵא אַחֵר מוֹתוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְיִדְבַּר אֱלֹהִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פְּרוֹשׁ בְּתַגְבֵּרַת הַדְּבָרוֹ כְּמוֹ שֶׁפָּרְשְׁנוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין הָאֵין יְכוּלָה לְשִׁמְעַ, וְהַטַּעַם הוּא לֹאמַר לָהֶם אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ פְּרוֹשׁ לִיַּחַד שְׁמוֹ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם לּוֹמֵר לוֹ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עַל כֵּן הִשְׁמִיעֵם אֵת קוֹלוֹ לְיִסְרֵם לְהַפְרִיד מֵהֶם הַזְהַמָּה וְכִנּוּ יִהְיֶה רְאוּיִים לּוֹמֵר לָהֶם כֵּן. וְלְדַבְּרֵי רְבוּתֵינוּ ז"ל (שָׁבַת פ"ח:) שֶׁאָמַר שֶׁפְּרוּחָה שְׁמִיתָם נִמְצָאת אוֹמֵר כִּי כִשְׁיִחַד שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם הִיָּה זְמַן יִצְיָאָה נִשְׁמָה אִזְ אָמַר לְכָל אֶחָד מֵהֶם אֱלֹהֶיךָ, וְהִגַּם שֶׁהָיוּ בְּחַיִּים וְשִׁמְעוּ גַם כֵּן לֹא יִהְיֶה לָךְ וְגו', לֹא יִתְחַס לָה אַחֵר כִּי הִכָּל אָמַר ה' בְּדַבּוֹר אֶחָד וְלֹא קִדְמָה אֶפְלוֹ אוֹת לְתַבְרָתָהּ. עוֹד אוֹמְרוֹ לֹאמַר יְכַנּוּ אוֹמְרָם ז"ל (וְהַר ח"ב צ"ג:) שֶׁכָּל הַתּוֹרָה כָּלָה רְמוּזָה בְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרֹת, וְהוּא אוֹמְרוֹ לֹאמַר פְּרוֹשׁ דְּבָרִים אֵלוֹ יֵשׁ בָּהֶם אֲמָרוֹת אַחֲרוֹת כְּלוּלוֹת וְרוּמוֹת. וְנִאֲמַר לְתַת טוֹב טַעַם בְּהַשְׁמַעַת ה' לִישְׂרָאֵל ב' דְּבָרוֹת אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ כִּי הֵם ב' שְׂרָשִׁים לְב' כְּלוּלוֹת הַמִּצְוֹת מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא

יִנְקָה ה', שְׁבַת לַה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי שִׁשַּׁת יָמִים עֲשֵׂה ה', שֶׁהִיָּה לוֹ לִסִּים כְּדֶרֶךְ שֶׁתַּחֲחִיל עַל זֶה הַדֶּרֶךְ לֹא תִשָּׂא אֵת שָׁמַיִם, כִּי לֹא אֲנִיָּה, כִּי ו' יָמִים עֲשִׂיתִי וְגו':

אֲכֵן יִתְבָּאֵר עַל הַדֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (מִכּוֹת כ"ד.) אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ מִפִּי הַגְּבוּרָה שֶׁמִּעֲנִים פְּרוֹשׁ בְּתַגְבֵּרַת הַדְּבָרוֹ וְיִכּוֹן כִּי כַּאֲשֶׁר דָּבָר ה' עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרִים בְּדַבּוֹר אֶחָד כְּמוֹ שֶׁכְּתִיבנוּ בְּסִמּוּף אֵין הָאֵין יְכוּלָה לְשִׁמְעַ כָּל הַגְּבוּרוֹת וּכְשֶׁהַשְׁמִיעֵם לִישְׂרָאֵל הִשְׁיָנוּ הֵם שְׁמוֹעַ ב' דְּבָרוֹת מֵהֶם שֶׁהֵם דְּבָרוֹ אֲנֹכִי וְגו' וְדַבּוֹר לֹא יִהְיֶה לָךְ וְיִצְתָה נִשְׁמָתָם כְּאוֹמְרוֹ (שֹׁה"ש ה') נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְּרוֹ וְלֹא יְכַלּוּ הַבֵּין עוֹד וְשִׁאֵר הַדְּבָרוֹת נִחְצְבוּ לְהַבּוֹת אֵשׁ מִקּוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ וְעַמְדוֹ סְדוּרִים עַל הַר סִינַי עַד שֶׁחִנּוּהָ נִשְׁמַת יִשְׂרָאֵל בְּטַל חַיִּים כְּאוֹ הַדְּבָרוֹת שֶׁהֵם קוֹלוֹת הָאֲדִיר בְּרוּךְ הוּא וְהָיוּ מִדְּבָרוֹת לְכָל א' מִישְׂרָאֵל, וְלָזֶה תִּמְצָא שֶׁאֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ יִתְקַוּוּ בְּתוֹרָה כְּסִדְרָה שֶׁאָמַרְם ה' אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ כִּי הָאֵלֶּה כְּכּוּדוֹ מִדְּבָר נֹכַח לִישְׂרָאֵל בְּעַד עֲצָמוֹ בְּרוּךְ הוּא וְכְמוֹ כֵּן בְּמִצְוֹת לֹא יִהְיֶה לָךְ גַּם כֵּן יִדְבַר כְּסִדְרָה זֶה אֲכַל מִשָּׁם וְאֵלֶּיךָ יִדְבַר קוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעַד מִלְּאֻכוֹ כְּאוֹמְרוֹ שְׁבַת לַה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי שִׁשַּׁת יָמִים עֲשֵׂה ה', עַל כֵּן בְּרוּךְ ה', וְגו' וְכֵן כָּלִם, כִּי אֵינוֹ יְכוּל הַקּוֹל לּוֹמֵר שְׁבַת לִי וְגו', עֲשִׂיתִי אֵת הַשָּׁמַיִם וְגו' וְנִתְחִי וְגו', כִּי אֵינוֹ אֲלֵא מִלְּאֻכוֹ יִתְבָּרַךְ וְהָיוּ וְיִעֲרֹב לְחֶפֶץ. וְהִגַּם שֶׁאָמַרְו ז"ל (מִכּוֹת כ"ג:) כִּי מִשָּׁה אָמְרָם לִישְׂרָאֵל, אֲפֹשֶׁר כִּי מִשָּׁה הִיָּה בּוֹ כַח יְכוּלָה שְׁמוֹעַ כָּלִם וּכְשֶׁבָאוּ הַקּוֹלוֹת לְדַבֵּר לִישְׂרָאֵל הִיָּה קוֹלוֹ שֶׁל מִשָּׁה גַם כֵּן מִדְּבָר. וְאוֹיֵל כִּי לָזֶה רְמוּז הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ (לְעִיל י"ט ט"ו) מִשָּׁה יִדְבַר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל. וְתִמְצָא שֶׁאָמַרְו ז"ל (שֹׁה"ש"ר פסוק יִשְׁמְעוּ) שֶׁכָּל דְּבָרוֹ וְדַבּוֹר הִיָּה עוֹמֵד עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִישְׂרָאֵל וְאוֹמֵר לוֹ תִּקְבְּלֵנִי עֲלִיד וְהוּא אוֹמֵר לוֹ הֵן יִמְחַבְּקוּ וּמִנְשָׁקוּ וְעוֹלָה וּמִתְעַשֵּׂר עַל רֹאשׁוֹ, וְלִפִּי זֶה יִתְשַׁבּ אוֹמְרוֹ

(ג) לא־יְהִיֶּה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי:

ג לא יהי לך אלה אחרן בר מני:

כ"א לא־יְהִיֶּה לָךְ • למה נאמר? לפי שנאמר: "לא תעשה לך", אין לי אלא שלא יעשה. העשוי כבר, מנין שלא יקום? תלמוד לומר: "לא יהיה לך" (מכילתא). אלהים אחרים • שאין אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא), ולא יתכן לפרש: "אלהים אחרים" זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אצלו. דבר אחר: "אלהים אחרים", שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואין עונים אותם, ודומה כאלו הוא אחר, שאינו מכירו מעולם. על פני • כל זמן שאני קים, שלא תאמר: לא נצטוו על עבודה זרה, אלא אותו הדור

(מכילתא) • אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

ישראל שם בארץ אויביהם ויעבדו בעובדיהם וישלטו בהם ויקחו את ארצם מידם וישבו בה לעיניהם ולש בזה יותר נחת רוח לישראל והגדת עצם היכלת כי יש אלהים שופטים בארץ ושולטים בה, לזה אמר ה' כי טעם הדבר הוא לצד שהארץ היא בית עבדים פרוש על דרך אומרו (דברים ל"ב ח) בהנחל עליון וגו' יצב גבלת עמים, ואמרו ז"ל (והר ח"א ק"ח:) כי י"י חלק מקומות העולם לשני מעלה זולת ארץ כנען אשר בחר לו לשמו כביכול, והוא אומרו מבית עבדים פרוש מקום שהוא של עבדים של י"י פרוש שממשלתו ממשלת שר אחד מעבדי י"י ולא רצה י"י שיהיו ישראל תחת ממשלת השמים אלא תחת ממשלתו ותברך בכל והוציאם מארץ מצרים לצד שהיא בית עבדים לתת להם ארץ אשר היא בית אלהים:

(ג) לא יהיה לך וגו'. פרוש לצד שקדם לצוות על אמונתו ותברך והוא דבר שעקר בלב לזה אמר כי כמו כן יצטרך להחזיק מלבו אלהות הזולת הגם שלא יוציאנו בשפתינו, והוא שדקדק לומר בתבת לך פרוש אפלו במחשבתך, וכפי זה מצינו אזהרה למחשבת עבודה זרה שאמרו ז"ל (קדושין ל"ט:) בפסוק (תקרא ל"ד ה) למען תפוש וגו', שה' מעניש על מחשבת עבודה זרה ואמרו ז"ל (נזקים כ"ד:) אין ענש בלא אזהרה, הרי לך אזהרתו:

עוד ירצה לומר כי כל עבודה זרה שבעולם אין פעלת העובד פועלת הדרגה בעבד לעשותו אלהים כאשר תעשינה פעלת איש ישראל כי נתן כח גדול בבחינת הרע וכופה חס ושלום בחינה המעלה לפני בחינת הרע ורמקא ללצול, והוא אומרו לא יהיה לך אלהים פ"י הויה שלך תעשנו אלהים:

עוד ירצה כי באמצעות העובד הוא ממציא הויה אחת שהיא אלהים מה שלא היה בן קדם:

עוד ירצה לומר כי אל דו אשר יעשה האדם וזולתו ותברך הוא השופט וקמה מעובדה על דרך אומרו (ימיה ב) תיפסד רעתך:

עוד ירצה כי בעשותו אל וזולתו ותברך מהנמנע

לה אנכי, ולזה אמר לשון יחיד אלהיך כי בחינת הנשמות הקדושות מתאחדת היא ואין בהם פרוש בעולם הפרוד שהוא עולם הזה, ותמצא שאמר דוד בדברי הימים (א' י"ז כ"א) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, פרוש אפלו בארץ במקום הפרוד הם גוי אחד כי נתקדשו ונעשו בארץ כמלאכים והוא השבח שמשבחם בו דוד עליו השלום, וכןגד בחינת הגוף ונחיותו שהוא בחינת הדומה לחיות הבהמי אמר הכרת חסד עולם הזה כי לא תוכל בחון בחשק ורחניות הנאור:

עוד ירצה אנכי ה' אלהיך פ"י קדם ביאתך לעולם הזה כי אתה אור מאור הקדוש חלק ה' באומרו (דברים ל"ב ט) חלק ה' עמו, ובחינה זו מגידה תבת אלהיך כי לא יתיחס דבר זה אלא לבחינת הקדשה שהוא מאור ותברך פידוע ליוצאי חן וכנרמו ברבי מאמרי ר"ל. ואמרו אשר וגו' פרוש אשר על כן הוצאתיך מארץ מצרים, ובה הגיד טעם אשר הרעים והרעיש י"י תבל ויושביה שמים וצבאיה בשביל ישראל להוציאם כי מהנמנע שיעציל חלקי הקדשה ולקרבם אליו:

עוד ירצה על זה הדרך אנכי י"י פרוש בין בזמן שאני מתחסד עמך אהיה לך לרבוץ בין בזמן שאני מנסך ומוכיחך אהיה אלהיך: עוד ירצה על דרך אומרו (תהלים קט"ז י"ג) כוס ישועות וגו' ובשם י"י אקרא, (שם פסוק ד"ה) צרה וגו' וגו' ובשם וגו', ודרשו ז"ל (ברכות ס:) מברכין על הרעה בשמחה כשם וכו', והטעם כי בחינת המוסר מה' אינו אלא לצד הטוב והחסד, והוא אומרו אנכי ה' פרוש מרת החסד והרחמים אפלו בזמן אלהיך פרוש שאני מנסך:

עוד ירצה באומרו מארץ מצרים מבית עבדים על זה הדרך אני אשר הוצאתיך מארץ מצרים אני עתיד להוציאך מבית עבדים, וזה ירמו על גלות האחרון אשר שעבדו בישראל כל אמה ולשון כמשפט הרגיל בעבד ורמו י"י כי יוציאנו מבית זה:

עוד ירצה על זה הדרך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ואם תאמר ולמה הוצאתנו משם ולא הגדלת חסדך עמנו שהיה ה' ממשיך

עוד ירצה בכפל מארץ מצרים מבית עבדים להודיע סוד כמוס פידוע ליוצאי חן כי נשמות ישראל שיצאו ממצרים הן הנה שהיו טבועים בטמאת מצרים ובאמצעות יעקב אבינו ובניו אשר ירדו מצרים הוציאו אותם באומרו (בראשית מ"ד ג) כי לגוי גדול אשימך שם. ועין מה שפרשתי שם, ואמרו יודעי נסתרות לה' כי הוא עצמו שאמר הכתוב עליו (דברים ד' ז) כי מי גוי גדול וגו', שעמדו בהר סיני. וכפי זה תבאר הכתוב על נכון אומרו אשר הוצאתיך מארץ מצרים הוא הוצאות הנשמות משביתם בטמאת מצרים פ"י שבררם באמצעות מוצאותיו ותברך, אכל עולם במצרים בבית עבדות, ואמר מבית עבדים כנגד מה שהוציא העם המבקר לכל שמתעבדו בהם שונאיהם:

עוד ירצה על דרך אומרו ז"ל (ירושלמי סנה פ"ה ה"ד) בפרוש יושב תהלות ישראל כי לא נתצוה הקדוש ברוך הוא בתהלת מהלליו כשאמרו אלהי עולם ולא אלהי המלאכים אלא כשאמרו ברוך י"י אלהי ישראל, והוא אומרו אנכי י"י אלהיך פרוש שלא נתציתי בשום כנוי המעלות אלא בקריאתו אלהיך ובה פרסם מעלות ישראל בעליונים, וכנגד פרסום בתחנות אמר אשר הוצאתיך וגו' פ"י מקום שאין מציאות לצאת משם וקריאת הוצאתיך פרסום גדול לכבוד ולתפארת, וצא ולמד מדברי יתרו שהוא אחד המיחד מהאמות. ואמרו מבית עבדים פרוש לא הוצאתיך בדרך שישאר עליך שם עבדות, המשל אם היה ה' מוציאם בדרך בריחה וכדומה הגם שהיתה ההצלה נכונה אף על פי כן שם עבדות לא יעקר מהם כי אלה עבדי פרעה, וממה שהוציאם בכמה נזירות עד שאמר פרעה הרי אתם לעצמכם הרי אתם בני חורין כו' (שמות י"ח), ועוד לו כשידבר שעשה ה' הפלא הגדול בהטבעתו בהם בזה פקע שם עבדות מהם:

עוד ירצה לדבר עם הנפש ונעם הגוף, כנגד הנשמה תכיר בחינת הרוחניות אמר אנכי ה' אלהיך כי הנשמה תכיר בחינת האלהות, ואולי באותו רגע עצמו היתה יציאת הנפש והפירה אלה שלה כשאמר

(ד) לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מַמְעַל
וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

כ"י פסל • על שם שגפסל. וְכָל תְּמוּנָה • תמונות כל דבר אשר בשמים. אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לו שיהיה לו אחד והגם שהוא לא ירצה לעבד אלא לאחד יתחייב לעשות רבים כי אין אחד, והוא אומר לא יהיה לשון יחיד וגמר אמר אלהים אחרים. או ירצה לומר כי כשיתחיל לעבד אחד לסוף יעבד רבים. וצא ולמד מדברי נביאי ישראל (סנהדרין ק"ב:) רבוי האלהות שהיו ישראל עובדים בארץ מצרים. ואומרו על פני יתבאר על פי מה שכתב רמב"ם בפ"ט מהלכות יסודי התורה כי ואמן נביא בדבריו אם יאמר לעבד על מצוה אחת ממצוות התורה לפי שעה על פי ה', ונדקא בשאר מצוות חוץ מעבודה וזה שאפלו לפי שעה הרי זה נביא שקר וכן מות הוא, וזה הוא אומרו על פני פרוש בכל פרטי הזמנים, כי כבר הקדים הודעתו יתברך בהקדמת שמו כי הוא הנה והנה ויהיה באין הפסק, ומעתה הרי זה הכניס בכלל האסור כל הזמנים והשעות והרגעים שכלם בכלל אסור לא יהיה:

עוד ירצה באומרו על פני רמז לשלל טענת פת הטוענים שעושים עבודה וזה לאמצעי לטענת שליחות המצאו חס ושלום, לזה אמר על פני פרוש כל הנה בעולם הוא על פני כי עיני ה' משוטטים בכל הארץ:

עוד ירצה לתת טעם לאזהרתו כי כפי שכל אנושי ירחיק הדבר משעם כי כל עובד אינו עובד אלא לאחד ממשמשיו יתברך ואדרבה מגדלת העבד גדלת האדון נודעת ואם כן העובד לשמש ולירם הרי זה עובד עבדו ומשמשיו יתברך ולמה יקפיד ה' על הדבר, לזה אמר על פני פרוש לסבה שאני מתפעל על הדבר משמשים אל ללא אל, ותחת פני לשון פעם על דרך אומרו (לקמן לג' י"ד) פני ילכו וגו', וכמו שאמר לבסוף כי אנכי וגו' אל קנא:

עוד ירצה על פני על סבת פני לכל תהיו נמנעים מהביט אל האלהים, כי אין לך ענג בעולם בראות פני ה' בעולם הנשמות כי הוא זה תכלית המקוה, והזהיר ה' לכל יסבבו מניעת עצמם מהשגה זו:

עוד ירצה על דרך אומרו (דברים כ"ח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ומעתה כשעובד אלהים אחרים הנה הוא

משנה בחינת הרע על הפנים אשר שם קנתה הקדשה מקומה:

(ד) לא תעשה לך פסל וגו'. צריך לדעת אחר אומרו לא יהיה לך וגו' ואפלו במחשבה מה צריך עוד לצוות על מעשה הפסילים, ואם לצוות על עשייתם אפלו לזולת אם כן לא היה לו לומר תבת לך. עוד לא היה לו לגמר אמר לא תשתתחו אם לא באה האזהרה אלא על מעשה אמן. עוד למה קרא לצלמים בשם פסל. עוד צריך לדעת למה הוצרך לומר פעם אחת ה' אלהיך שהיה מספיק לומר כי אנכי אל קנא וחוזרים הדברים להמדבר בתחלה אנכי ה' אלהיך. עוד צריך לדעת למה הוצרך לתת טעם כי וגו' אל קנא הלא בלא טעם זה יתחייבו לקבל גזרת מלכו של עולם ברוך הוא:

ונראה שיכונן לומר אסור מין עבודה וזה חוץ מהמזכר בפסוק לא יהיה לך, והוא כי יאמר אדם האמת כי ה' הוא האלהים וכל זולתו אין אבל לצד עצם גדלותו תתמעט תכונת האדם והשגתו לדבר לפניו ולשאל פרטי שאלותיו כי אינו ממוסר גדר הכבוד שתבוא בריה שפלה אפלה כמנוי ותשאל שאלות מלפני המלך הגדול והנורא ולפעמים ירצה בפרטי צרכיו דקים ורבים ואין יהיה לו כל כך צוות פנים להתרבות לשאל דקדוקי השאלות, אשר על כן יתעצב בדעת יצרו שיבחר לדבר דבריו לפני אחד ממשמשי עליון המשמשים לפניו בפרום והוא יעזר לו גם יהיה אמצעי לדבר דבריו לפני המלך הגדול בדבר הגדול אם יצטרף ובאמצעות כן כבד יכבד את השמש שהוא ויברכהו וישתתחו לפניו בדרך כל הכבוד והמעלה שבה יתרצה לשאת משאו עליו לעשות לו צרכיו. ודע כי טעות זה בה טעו רב העובדים עבודה וזה כי יודעים הם שעובדים ללא אלה אלא כדי שיהיה להם לאמצעי וכו' כנזכר, ובחינה זו לא יקרא לה שם אלה אלא פסל כי הוא יודע כי לא אלה הוא וזה הוא פסלותו שאין בו כח אלהי ופסלתו הוא לפני העקר שהוא הבורא עולם, או קראו פסל כי הוא עומד להתפסל כשיעבדונו ה' מממשלתו על ידי סבה או על ידי סבת זה המשתתחו

לו שיהיה לו אחד והגם שהוא לא ירצה לעבד אלא לאחד יתחייב לעשות רבים כי אין אחד, והוא אומר לא יהיה לשון יחיד וגמר אמר אלהים אחרים. או ירצה לומר כי כשיתחיל לעבד אחד לסוף יעבד רבים. וצא ולמד מדברי נביאי ישראל (סנהדרין ק"ב:) רבוי האלהות שהיו ישראל עובדים בארץ מצרים. ואומרו על פני יתבאר על פי מה שכתב רמב"ם בפ"ט מהלכות יסודי התורה כי ואמן נביא בדבריו אם יאמר לעבד על מצוה אחת ממצוות התורה לפי שעה על פי ה', ונדקא בשאר מצוות חוץ מעבודה וזה שאפלו לפי שעה הרי זה נביא שקר וכן מות הוא, וזה הוא אומרו על פני פרוש בכל פרטי הזמנים, כי כבר הקדים הודעתו יתברך בהקדמת שמו כי הוא הנה והנה ויהיה באין הפסק, ומעתה הרי זה הכניס בכלל האסור כל הזמנים והשעות והרגעים שכלם בכלל אסור לא יהיה:

עוד ירצה באומרו על פני רמז לשלל טענת פת הטוענים שעושים עבודה וזה לאמצעי לטענת שליחות המצאו חס ושלום, לזה אמר על פני פרוש כל הנה בעולם הוא על פני כי עיני ה' משוטטים בכל הארץ:

עוד ירצה לתת טעם לאזהרתו כי כפי שכל אנושי ירחיק הדבר משעם כי כל עובד אינו עובד אלא לאחד ממשמשיו יתברך ואדרבה מגדלת העבד גדלת האדון נודעת ואם כן העובד לשמש ולירם הרי זה עובד עבדו ומשמשיו יתברך ולמה יקפיד ה' על הדבר, לזה אמר על פני פרוש לסבה שאני מתפעל על הדבר משמשים אל ללא אל, ותחת פני לשון פעם על דרך אומרו (לקמן לג' י"ד) פני ילכו וגו', וכמו שאמר לבסוף כי אנכי וגו' אל קנא:

עוד ירצה על פני על סבת פני לכל תהיו נמנעים מהביט אל האלהים, כי אין לך ענג בעולם בראות פני ה' בעולם הנשמות כי הוא זה תכלית המקוה, והזהיר ה' לכל יסבבו מניעת עצמם מהשגה זו:

עוד ירצה על דרך אומרו (דברים כ"ח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ומעתה כשעובד אלהים אחרים הנה הוא

ה לא תסגד להון ולא תפלחנן ארי אנא יי
אלהך אל קנא מסער חובי אבהן על בנין
מדין על דר תליתי ועל דר רביעי לשנאי
כד משלמין בנאי למחטי בטר אבהתהון :

(ה) לא־תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה
אלהיך אל קנא פֿקֿד עון אבת על־בנים על־שלישים
ועל־רבעים לשנאי:

רש"י • אל קנא • מקנא להפרע ואינו עובר על מדתו למחל על עון עבודת אלילים. כל לשון קנא, אנפרימנ"ט בלע"ז, נותן לב להפרע. לשנאי • בתרגומו, כשאוחזין מעשה אבותיהם בדיניהם (סנהדרין כז). אור החיים

(ו) ועשה חסד לא־לפים לא־הבי ולשמרי מצותי:
ויעבד טיבו לא־לפי דרין לרחמי ולנטרי
פקודי:

רש"י • ועשה חסד • שאדם עושה לשלם שכר עד לא־לפים דור, נמצאת מדה טובה יתרה על מדת פרעניות אחת
על חמס מאות. שזו לא־רבעה דורות וזו לא־לפים (סוטה יא). אור החיים

(ז) לא תשא את־שם־יהוה אלהיך לשוא כי לא ינקח
יהוה את אשר־ישא את־שמו לשוא:

רש"י • לשוא • (השני, לשון שקר בתרגומו), כמה דתימר אי זהו שבועת שוא? נשבע לשנות את הידוע: על עמוד
של אבן שהוא זהב (הראשון לשון מגן, בתרגומו, זה הנשבע לחנם ולהקבל) על של עין, עין, ועל אבן, אבן (שבועות

כט. מכילתא). אור החיים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

אלו שהם עובדים מי־אֶה אם יצטרכו הדורות
לזכותו לא יאריך אלא עד אֶלף כמו שמפרש
בפסוק אחר דכתיב (דברים י ט) לֶאֱלֹף דור
וגו' :

(ז) לא תשא וגו'. פרוש לצד כי השבועה
תגיד גדלות ונשיאות לה' יחשב אדם כי
ישבע בשמו יתברך לכבוד ולתפארת כי הוא
זה רבונו ושלטו הגם שיהיה לשוא מה בכך
אם הנשבע לו לא יכיר בשקרו כי אם ידע
שהוא אדונו של זה והוא באפן שלא יתגלה
ההפך, לזה אמר לא תשא אפלו יש נשיאות
לשם שאתה נשבע בו. כי לא ינקח ה' הגם
שיהיה בנותו לשאת את שמו, כיון שהוא
לשוא:

עוד ירצה כי באמצעות שבועת שוא הוא
נושא מעליו שם ה' הנקרא עלי
ומתלבש בבחינת הרע המתחזקת בשם שוא
כי שם ה' אמת והמוציא בשקר פורח ממנו
בחינת השם לסבת בוחרו בשוא, וזה הוא
שעור הכתוב לא תשא מעליך שם ה' אלהיך
לסבת שוא, ואמר כי לא ינקח ה' לעושי כן:
עוד ירמוז שלא יהיה נושא עליו שם ה' שהוא
אלהו ואומר לכל שהוא איש יהודי ועובד
ה', והוא אומר שם ה' שהוא אלהיך ולכבו
לא כן יחשב, והוא אומר לשוא, ואזהרה זו
שלא ירמה ברוך הוא לומר כי הוא מעבדיו
ולא כן הוא. ובכלל אזהרה זו שלא יראה
על עצמו שהוא צדיק יותר ממה שהוא:

הם ג' מאות שנה ויומו של הקדוש ברוך
הוא אֶלף שנה וכמו שצימר תכף ומיד בערך
האדם ו' ו' שעות כמו כן יהיה בערך האדון
ג' מאות שנה. ובה תמצא ישוב טעם למה
האריך ה' לומר על ועל ולא אמר בדרך כלל
פקד עון עד רבעים כאמרו בעושה חסד
לא־לפים, כי ישתנה זה מזה והבן ועין בסמוך:
ידע כי התבוננות בדרך זה שאין ה' מתקנא
בעושי רשע הוא דבר מהקיל ומה גם
רשע מאריך ברשעתו ומצליח ברום ההצלחות,
והמשכיל בגדר אשר גבל הבורא שהוא לד'
דורות יצדיק משפט ישר, והוא שאמר אסף
(תהלים ע"ג י"ז) אבינה לאחריהם, פרוש אחרית
קצבת הדורות אשר קצב ה'. ודע כי כח
בחינת הרע ישנו עד ד' דורות ולא יפרע ה'
מדור ה' עון אבות הראשונים שהוא חמישי
להם מה שאין כן בחינת הטוב שתגדל עד
אֶלף ואלפים:

(ו) ועשה חסד לא־לפים וגו'. פרוש שגם
עושה חסד אין הקדוש ברוך הוא משלם
לו כל חסדו תכף ומיד אלא בוחר לו אפן
פרעון הנאות לו לדורות והולך ופורע בכל
דור אשר יצטרך אליו ויש בו דבר המעמיד
הגנה והצלה עד אלפים, והוא מאמרו ז"ל
(שמו"ד פ"ד מ"ד) שאם היה הקדוש ברוך הוא
פורע לאבות שכרם בעולם הזה במה היו
מתפננים בניהם בכל דור ודור ובגליות,
ואומר ולשמרי מצותי פרשו רבותינו ז"ל
(סוטה ל"א) שאינה נמשכת עם לא־לפים כי

(ה) פקד עון אבת וגו'. פרוש לצד כי אמר
שהוא קנאי ברוך הוא וידוע הוא כי
הקנאות תפעיל סמוך לדרך המתקנא עליו
ורואים אנו הכחשת הדבר חס ושלום כמה
זכמה מרדו ופשוטו ועשו והצליחו ולא נגעה
יד הקנאי, לזה אמר פקד פרוש ואם ראינו
הפכיות הקנא דע כי אני פקד פרוש זו היא
מדתי שאין אני נפרע מעושי רשע מיד ומאריך
אפי עד דור ב' וג' וד' פרוש לפעמים, ואין
אני מאריך אפי אלא עד זמן זה, והטעם כי
אם היה ה' מתקנא לאדם תכף אין קיום
לנבראים, לזה מתחכם ה' לעושי רשעה
ומעלים עין מלאכדם בעולם הזה כדי שיקומו
בניהם אולי יטיבו וירכיבו ונמצא עולם קיים
בהם, גם יועיל לאבות לזכותם בעולם הבא
כאומרים (סנהדרין ק"ד) ברא מזכה אבא, ואם
דור ב' התעיבו כמעשה אבות אז יפקד עליהם
עון אבותם אדם ימקו, ועדין ישנו לקנאות
רשע האב בפרעון הבנים, ולפעמים יוסיף ה'
להאריך אפו גם לדור ב' ותולה להם עד דור
ג' לטעם עצמו האמור וכשרשיעו יפקד
עליהם וכו', ולפעמים יוסיף גם כן להאריך
אפו גם לדור ג', אכל דור רביעי אין עוד
תקנה להם כי השרשו בקלפה לא ינתקו
מקנה וכערה כם קנאת ה' עונם ועון אבות
אבות אבותם מדור ראשון יחבר, והטעם כי
כלם בחינת רע שלשלת אחת. ואשכילך כי
בערך האדון ברוך הוא אפלו כשאריך אפו
עד דור רביעי יקרא מיד, כי ג' וד' דורות

(ח) זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

ח הָיָה דְּכִיר יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא לְקַדְּשִׁיהָ:

כ"ט • זְכוֹר וְשִׁמּוֹר בְּדַבּוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ, וְכֵן (לְקַבֵּל לֵא) "מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת", (במדבר כח) "וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כִבְשִׁים". וְכֵן: (דברים כב) "לֹא תִלְבֹּשׁ שַׁעֲטָנִיז", "גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ". וְכֵן: (ויקרא יח) "עֲרוֹת אֵשֶׁת אָחִיךָ", (דברים כב) "יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ". הוּא שְׁנַאֲמָר: (תהלים סב) "אֶחָת דְּבָר אֱלֹהִים שְׁתִּים זֹו שְׁמַעְתִּי". זְכוֹר לְשׁוֹן פְּעוּל הוּא, כְּמוֹ: (ישעיה כב) "אֲכוֹל וְשָׂתוּ", (שמואל ב ג) "הָלוֹךְ וּבָכָה", וְכֵן פִּתְרוּנוֹ: תָּנוּ לָב לְזָכֵר תָּמִיד אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת: שָׁאם נִזְדַּמֵּן לָךְ חֲפִץ יָפֵה, תֵּהָא מְזַמֵּינוּ לְשַׁבָּת (ביצה טז) • אור החיים

(ט) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכֶתְךָ:

ט שֵׁשֶׁת יוֹמִין תַּפְלַח וְתַעֲבֹד כָּל עַבְדְּתֶךָ:

כ"ט • וְעֵשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכֶתְךָ • כְּשֶׁתְּבֹא שַׁבָּת יֵהָא בְּעֵינֶיךָ כְּאִלּוּ כָּל מְלֹאכֶתְךָ עֲשׂוּיָהּ, שְׁלֵא תִהְרַהֵר אַחֵר מְלֹאכֶתְךָ (מכילתא) • אור החיים

(י) וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלֹאכָה אַתָּה | וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עִבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

כ"ט • אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ • אֵלּוּ קִטְנִים, אוֹ אֵינוּ אֵלָא גְדוּלִים? אַמְרַת: הָרִי כְּבֹר מְזֻהָרִים הֵם, אֵלָא לֹא בָּא אֵלָא לְהַזְהִיר גְדוּלִים עַל שְׁבִיתָת הַקִּטְנִים, וְזֶה שֶׁשָּׁנִינוּ: "קִטְן שָׂבָא לְכַבּוֹת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ", מִפְּנֵי שֶׁשְׁבִיתָתוֹ עָלֶיךָ. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שַׁבָּת לַה' בְּזֶה אַתָּה עוֹשֶׂה ה' כִּי הוּא אֱלֹהֶיךָ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (שמו"ר פכ"ה) כִּי שְׁקוּל שַׁבָּת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה. ואולי כִּי רְמוּזָה הִיא כָּל הַתּוֹרָה בְּתַבַּת שַׁבָּת עַל זֶה הַדֶּרֶךְ תִּרְ"א הֵם מִצְוֹת שְׁלֵא שְׁמַעוּם מִפִּי הַגְּבוּרָה אֵלָא מִפִּי נְבִיא וּב' מִצְוֹת אֲנִי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ שֶׁהֵם ב' מִצְוֹת שְׁנַצֵּטוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה מִצְוֹת אֲנִי הִיא מִצְוֹת עֲשֶׂה וְלֹא יִהְיֶה לָךְ הִיא מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וּבְכֵן הוֹדִיעֵנוּ רַבּוּתֵנוּ ז"ל כִּי מִצְוֹת עֲשֶׂה יִתְּכֵנוּ לְשֵׁם הַרְחֵמִים לְפִי שֶׁהֵם בְּכַחֲשֵׁינָם קִבְּלַת שֹׁכֵר וּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה יִתְּכֵנוּ לְשֵׁם אֲדוֹנִי לְפִי שֶׁהֵם בְּכַחֲשֵׁינָם הַדִּין לְעוֹבֵר עָלֵיהֶם, וְהֵנָּה חֲשׁוֹן הַגִּי' אֲדוֹנִי עוֹלָה צ"א וְתִרְ"א תְּרִי שַׁבָּת:

עוֹד יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בְּמִסְכַּת שַׁבָּת (ק"ח:) כָּל הַשּׁוֹמֵר שַׁבָּת כְּהִלְכָתוֹ אֶפְלוּ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה כְּאִנּוּשׁ מוֹחֲלִין לוֹ, וְהוּא אוֹמְרוּ יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' בְּזֶה נַעֲשֶׂה הוּא אֱלֹהֶיךָ וְלֹא זוּלָתוֹ הֵא לְמַדְתָּ שְׁנִיחָל לוֹ מֵה שֶׁקָּבַל לְאַלֶּה זוּלָתוֹ. וְתִבְרָךְ:

עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ שַׁבָּת לַה' כִּי לֹא תִהְיֶה לוֹ תְּמִנוּחָה וְהַשְּׁבִיתָה לְמִנוּחָתוֹ וּלְמִנוּחָתוֹ עוֹלָה: אֵלָא לְמִצְוֹת ה' אֱלֹהֵינוּ:

עוֹד יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְגו' יוֹם הַשְּׁבִיעִי גַם כֵּן יִהְיֶה לָךְ מְלָאכָה אַחַת וְהִיא שֶׁאֵתָה עוֹשֶׂה שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ וְלֹא מַעֲטִי לָךְ יוֹם הַשְּׁבִיעִי אֵלָא מִמְּלֹאכֶתְךָ שֶׁל עֲמָקָךְ:

וְטַעַם לְקַדְּשׁוֹ כִּי שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שַׁבָּת כְּמֵאֲמַר רַשִּׁי"ב (וְהָר"ב פ"ח:) וְאַחֲרָיָה בְּאֵר הַכְּתוּב מֵה יוֹם מִיּוֹמִים וְאֲמַר שֵׁשֶׁת יָמִים וְגו' כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים וְגו' הֵא לְמַדְתָּ כִּי עַל יוֹם ז' שֶׁל שֵׁשֶׁת יָמִים בְּרֵאשִׁית הוּא אוֹמַר: (ט) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְגו'. צִרִּיךְ לְדַעַת לְאִיזָה עֲנִין יָצָא ה' לְעַבֵּד בְּשֵׁשֶׁת יָמִים, גַּם מֵה הִיא פְּנוּתוֹ בְּאוֹמְרוֹ וְעֵשִׂיתָ וְגו'. וְנִרְאֶה כִּי וְכֵן עַל דֶּרֶךְ מֵאֲמַר הַכְּתוּב בְּפָרָשַׁת בְּהַר סִינִי (וַיִּקְרָא כ"ה כ' כ"א) וְכִי תֵאֱמָרוּ מֵה נֵאֱכָל בְּשֶׁנֶּה הַשְּׁבִיעִי וְגו' וְצוּרֵי וְגו', וְהֵם הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים כָּאן לְפִי מֵה שֶׁקִּדְּם לִזְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שְׁאֵין בּוֹ דְּבָרִי חַל אִם כֵּן הָעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל דְּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ מֵה יֵאֱכָל בְּיוֹם הַמִּקְדָּשׁ, לָזֶה אֲמַר שֵׁשֶׁת יָמִים לְכָר תַּעֲבֹד וּבְהֵם תַּעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכֶתְךָ פְּרוּשׁ הַצִּירִיכָה לָךְ לְשֵׁשֶׁת יָמִים וְלְשִׁבְעִי עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (שם) וְעֵשִׂיתָ אֶת הַתְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ וְגו' כִּי מִבְּטִיחַ ה' לְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו. עוֹד יִרְצֶה לְצוּת לְכָל יִחְשַׁב בְּמִלְאכָתָה חַל בְּשַׁבָּת, וְהוּא אוֹמְרוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים וְגו' וְיִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ כְּאִלּוּ עֲשִׂיתָ כְּכָר כָּל מְלֹאכֶתְךָ שֵׁשֶׁת יָמִים לְעֲשׂוֹת, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (מכילתא) שְׁבוֹת כְּאִלּוּ מְלֹאכֶתְךָ עֲשׂוּיָהּ, שְׁוֹלֵת זֶה יִחְשַׁב מִחֻשְׁבוֹת לְכוֹנֵן מְלֹאכֶתוֹ וְאֲשֶׁר יִחְשַׁב מִהֶמְלָאכָה לְעֲשׂוֹתָהּ בְּחַל, וְצֵא וְלִמַּד מִמַּעֲשֶׂה הַחֲסִיד (שַׁבָּת ק"ג:) שֶׁקִּנֵּס עֲצָמוֹ עַל אֲשֶׁר חֲשַׁב לְגִדֵּר גֶּדֶר נִפְרָץ בְּשַׁבָּת, לְכָל יִבְנֶהוּ עוֹד וְכו': (י) וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְגו'. פְּרוּשׁ כִּי בְּעֲשׂוֹתוֹ

(ח) זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וְגו'. פְּרוּשׁ שִׁינְיָהוּ מִיּוֹם א', וְלָזֶה הַקְדָּמִים הַמֵּאֲחָר כִּי מִן הַרְאוּי הִנֵּה לְהַקְדִּים וְלִזְכֹּר שֵׁשֶׁת יָמִים וְגו' וְאַחֲרָיָה כִּי יֵאֱמַר זְכוֹר, אֵלָא נִתְּכֵן לִזְכֹּר שֶׁהִזְכִּירָה תִּהְיֶה מִיּוֹם רֵאשִׁון עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (מכילתא) שֶׁכָּל יוֹם יֵאֱמַר הַיּוֹם יוֹם א' בְּשַׁבָּת וְכו' פְּרוּשׁ וּבְזֶה יִקְדְּשׁוּ לֹא יִטְעֶה בּוֹ. גַּם יִרְצֶה לְקַדְּשׁוֹ לְשׁוֹן הַמִּנְחָה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (ביצה ט"ז) מִחֵד בְּשַׁבָּא לְשַׁבָּא, גַּם יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (מדרש תהלים פ"ב) כִּי יוֹם שֵׁשִׁי שָׁבוּ נִבְרָא אָדָם הַרְאוּשׁוֹן וְחֲטָא וְנִצָּא חֲזָק בְּדִינוֹ בָּא יוֹם שַׁבָּת וְנַעֲשֶׂה סְגוּר לְאֵדָם לְפָנֵי ה' וְאֲמַר רַבּוֹן הַעוֹלָם לֹא נִהְיָ אָדָם מַעוֹלָם וְכִי אֲנִי מִתְחִיל וְכו' וְנִצּוֹל אָדָם וּכְשֶׁרָאָה אָדָם כְּחָה שֶׁל שַׁבָּת הַתְּחִיל לְשׁוֹר מְזֻמּוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, לָזֶה אֲמַר ה' זְכוֹר פְּרוּשׁ שִׁינְיָהוּ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת אֲשֶׁר בְּאִמְצָעוּתוֹ נִתְּכֵם אָדָם וְיִצְאִי חֲצִיּוֹ וְרֵאוּי לְהַחֲשִׁיבוֹ כִּי הוּא דְּבָר הַמַּעֲמִיד לְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְיִקְדְּשׁוּ. וְתִמְצָא כִּי מִי שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ גַּם בְּיוֹם אֶחָד יִהְיֶה הַיּוֹם הַהוּא מְכַבֵּד וְחֲשׁוֹב בְּעֵינֵי תָמִיד עֲצָה בְּשֶׁנֶּה, וְזֶה יוֹתֵר עַל חֲבִיבָה זֹו שֶׁהַשַּׁבָּת עֲצָמוֹ הוּא הַמַּצִּיל וְלָזֶה אֲמַר זְכוֹר לַהֲיוֹת הַדְּבָר חֲחוּק מִשְׁשִׁיל יָמִי בְּרֵאשִׁית. עוֹד יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת פְּרוּשׁ הַזִּכִּיר שְׁמוֹ שֶׁל שַׁבָּת וְהַטַּעַם לְקַדְּשׁוֹ כִּי כְּשֶׁאֵתָה מְזַכֵּר שְׁמוֹ שֶׁל שַׁבָּת בְּיוֹם זֶה בְּזֶה אַתָּה מְקַדְּשׁוֹ, וְזֶה הוּא שְׁעוֹר הַכְּתוּב זְכוֹר אֶת יוֹם, וְהֵא זְכוֹר, שַׁבָּת,

יא אֲרִי שְׂתֵּא יוֹמִין עֲבַד יְיָ יֵת שְׂמִיָּא וְיֵת
אֲרַעָא יֵת יִמָּא וְיֵת כָּל דִּי בְּהוֹן וְנַח בְּיוֹמָא
שְׂבִיעָאָה עַל כֵּן בְּרִיךְ יְיָ יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא
וְקִדְשָׁהּ:

(יא) כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן
בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ:

כז"י וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי • כְּבִיכּוֹל הַכְּתִיב בְּעֶצְמוֹ מְנוּחָה לְלִמּוּד הֵימְנוֹ קַל וְחִמְרָא לְאָדָם שְׂמִילָא כְּתוּבָה בְּעִמְלָא וּבִיגִיעָה
שְׂיֵהָא נַח בַּשַּׁבָּת. בֵּרַךְ • וַיְקַדְּשֵׁהוּ. בֵּרַכּוּ בְּמִן לְכּוֹפְלוֹ בַּשָּׁשִׁי, לְחֵם מִשְׁנֵה, וְקִדְשׁוּ בְּמִן, שְׁלֵא הָיָה יוֹרֵד בּוֹ. אור החיים

(יב) בַּבֶּר אֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

כז"י לְמַעַן יֵאָרְכוּן יָמֶיךָ • (מכילתא) אִם תִּכְבֵּד, יֵאָרְכוּן. וְאִם לֹא, יִקְצְרוּן, שְׂדִבְרֵי תוֹרָה נוֹטְרִיקוֹן הֵם נִדְרָשִׁים: מִכָּל
הֵן לֹא, וּמִכָּל לֹא הֵן. אור החיים

(יג) לֹא תִרְצַח לֹא תִנָּאף לֹא תִגְנֹב לֹא תִעֲנֶנָּה בִּרְעֶךָ עַד
שָׁקֵר:

כז"י לֹא תִנָּאף • אֵין נֹאוף אֱלָא בְּאִשָּׁת אִישׁ, שְׁנֵאָמֵר: (ויקרא כ) "מוֹת יוֹמַת הַנּוֹאֵף וְהַנּוֹאֶפֶת", וְאֹמֵר: (יחזקאל יז) "הָאִשָּׁה
הַמִּנְאֶפֶת תַּחַת אִישָׁה תִּקַּח אֶת זָרִים". לֹא תִגְנֹב • בְּגוֹנֵב נִפְשׁוֹת הַכְּתוּב מִדְּבַר. (ויקרא יט) "לֹא תִגְנֹבוּ", בְּגוֹנֵב מָמוֹן.
אוֹ אֵינִי אֱלָא זֶה בְּגוֹנֵב מָמוֹן וְלִהְלֵן בְּגוֹנֵב נִפְשׁוֹת? אִמְרַת: דְּבַר הַלְּמַד מִעֲנִינוֹ. מֵה "לֹא תִרְצַח", מֵה "לֹא תִנָּאף", מִדְּבַר
בְּדִבְרֵי שְׂחִיבִין עֲלֵיהֶם מִיתַת בֵּית דִּין, אֵף "לֹא תִגְנֹב", דְּבַר שְׂחִיב עֲלֵיו מִיתַת בֵּית דִּין (סנהדרין פו) •

(יד) לֹא תַחֲמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא־תַחֲמֹד אִשָּׁת רֵעֶךָ וְעַבְדְּךָ
וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וְחִמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לִרְעֶךָ:

♦ שבט קודש י"ז שבט ♦

(טו) וְכָל־הָעַם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִּידִם וְאֵת קוֹל
הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר עֵשָׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֵק:

כז"י וְכָל הָעָם רוֹאִים • מְלַמֵּד שְׁלֵא הָיָה בָּהֶם אַחַד סוּמָא. וּמַנִּין שְׁלֵא הָיָה בָּהֶם אֶלֶם – תַּלְמוּד לוֹמֵר: "וַיִּנָּעוּ
כָּל הָעָם", וּמַנִּין שְׁלֵא הָיָה בָּהֶם חֲרָשׁ? תַּלְמוּד לוֹמֵר: "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (מכילתא). רוֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת • רוֹאִין אֶת
הַנִּשְׁמָע, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְרֹאוֹת בְּמָקוֹם אַחֵר (שם). אֶת הַקּוֹלֹת • הַיּוֹצֵאִין מִפִּי הַגְּבוּרָה. וַיִּנָּעוּ • (שם) אֵין נוּעַ אֱלָא

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הז' ויום זה מצמיד העולם עוד ששת ימים
ובכל יום ששי לערב שכלתה תכונת העולם
יבוא שבת וימים העולם עוד ששת ימים
אחרים וכן על זה הדרך, ועין פרשת בראשית
(ב' ב):

(יב) לְמַעַן יֵאָרְכוּן. אִמֵּר יֵאָרְכוּן שְׂמִיָּע
מִעֲצָמָם וְלֹא אִמֵּר אֲאִירָךְ יָמֶיךָ. אוֹלִי
שִׁירָצָה לומר כי מִצְוָה זוֹ סְגֻלָּתָהּ הִיא אֲרִיכוֹת
יָמִים מִלְּבַד שְׂכָרָהּ מֵה', כִּי יֵשׁ מִצְוָה שִׁישׁ בָּהֶם
סְגֻלָּת נִפְלְאוֹת מִלְּבַד שְׂכָר אֲשֶׁר קִבַּע לָהֶם ה'
וְזוֹ גִלְגָּל אוֹתָהּ ה':

הַפְּעֵלָה הַיּוֹצֵאת אֲנוּ דָנִים הֵגֵם שְׁלֵא תִהְיֶה
בָּהּ גִּיעָה וְטִרְחָ, וְלִזְה כָּל שִׁשִּׁים מִלֵּאכָה עֲלֵיהָ
הֵגֵם כִּי יַעֲשֶׂה אָדָם בְּלֹא הַרְגָּשָׁת דְּבַר הָרִי
זֶה חֵיב עֲלֵיהָ:

עוֹד יִרְצָה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה
ה' וְגו', פְּרוּשׁ כִּי לֹא עָשָׂה בְּתִכּוֹנַת
בְּרִיאָתָם שִׁיעֲמָדוּ אֱלָא שֵׁשֶׁת יָמִים, וּמַעֲתָה
יִצְטָרֵךְ ה' לְחַדֵּשׁ הַבְּרִיאָה בְּכָל יוֹם רֵאשׁוֹן
וּבְאִמְצָעוֹת נִפְשׁ הָעוֹלָם שֶׁהוּא הַשַּׁבָּת שְׂכָרָהּ
ה', נַח מִהַתְמַמֵּת הַמִּלֵּאכָה, וּכְמֵאָמְרָם ז"ל
(ב"ר פ"י) שֶׁהִיָּה הָעוֹלָם רוֹפֵף וְרוֹעֵד וּבִבּוֹא
שַׁבָּת עֲמֵד בְּקִיּוּמוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיָּנַח בַּיּוֹם

יא) וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. כָּאֵן נִתְחַכֵּם ה'
לְאָסֵר מִלֵּאכּוֹת אֲשֶׁר מְנוּ חֲכָמִים מ'
מִלֵּאכּוֹת (ח"א) שִׁישׁ בָּהֶם מִלֵּאכָה שְׂאִין בָּה
שׁוּם טִרְחָ כָּלֵל בְּעִשְׂתָּהּ כְּמוֹ שֶׁתִּאֲמַר
שֶׁהַמּוֹצֵא כָּלִי מִרְשׁוֹת הַיָּחִיד לְרִשְׁוֹת הַרְבִּים
אוֹ לְהַפֵּךְ וּבִדּוּמָה לִזְה רַבִּים וְחִיבָהּ הַתּוֹרָה
מִיתָה עֲלֵיהֶם, וַיֹּאמֶר אָדָם מֵה טִרְחָ יֵשׁ בְּדִבְרֵי
זֶה לְהַתְחִיב לִזְה אִמֵּר הַכְּתוּב כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים
וְגו' וַיָּנַח וְגו' פְּרוּשׁ וְדוּק וְהַשְׁכֵּל בִּשְׁעֵם וְתִדַּע
כִּי אֵין הַדְּבַר לְצַד הַטִּרְחָ לְבַד וְהָרִי מִי שְׁנֵאָמֵר
בּוֹ (וְשִׁיעָה מ' כ"ח) לֹא יִיעָף וְלֹא יִיָּעַד, וְכוּ לֹא
יִצְדָק לומר מְנוּחָה, אֱלָא הַפְּנוּהָ הִיא לְצַד

זיע. ויעמדו מרחק • (שם) היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כארץ מחגיגה, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירן, שנאמר: (תהלים סח) "מלכי צבאות ידון ידיו".

(מז) ויאמרו אל־משה דבר־אתה עמנו ונשמעה ואל־ידבר עמנו אלהים פֿן־נמות: אור החיים

(יז) ויאמר משה אל־העם אל־תיראו כי לבֿעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על־פניכם לבלתי תחטאו:

כ"ז • לבֿעבור נסות אתכם • לגדל אתכם בעולם, שייצא לכם שם באמות שהוא בכבודו נגלה עליכם. נסות לשון הרמה וגדלה, כמו: (ישעיה סב) "הרימו נס", (שם כט) "ארים נסי", (שם ל) "וכנס על הגבעה", שהוא זקוף. ובעבור תהיה יראתו • על ידי שראיתם אותו יראוי ומאיים, תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו. אור החיים

(יח) ויעמד העם מרחק ומשה נגש אל־הערפל אשר־שם האלהים:

כ"ח • נגש אל הערפל • לפנים משלש מחצות: חשך, ענן וערפל, שנאמר: "ויהי בוער באש עד־לב השמים חשך ענן וערפל". ערפל הוא עב הענן, שאמר לו: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן".

(יט) ויאמר יהוה אל־משה כה תאמר אל־בני ישראל אתם ראייתם כי מן־השמים דברתי עמכם:

כ"ט • כה תאמר • בלשון הזה. אתם ראייתם • יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו: שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין. כי מן השמים דברתי • וכתוב אחד אומר: "וירד ה' על הר סיני". בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (דברים ד): "מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה": כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. (מכילתא) דבר אחר: הרפין השמים ושמי השמים והציען על ההר, וכן הוא אומר: (תהלים יח) "ויט שמים וירד".

(כ) לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם:

כ"י • לא תעשון אתי • לא תעשון דמות שמשי המושמים לפני בפרום. (מכילתא) • אלהי כסף • בא להזהיר על הפרובים שאתה עושה לעמד אתי שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות. ואלהי זהב • בא להזהיר שלא יוסיף על ב': שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב. לא תעשו לכם • לא תאמר: הריני עושה כרובים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, כדרך שאני עושה בבית עולמים, לכך נאמר: "לא תעשו לכם". אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

תחטאו, כי כל מי שיש לו בשת פנים שהיא יראתו האמונה לא במקרה הוא חוטא. עוד ירצה באמרו לבֿעבור נסות אתכם כדי שלא תהיה לכם טענה למה לא יבא ה' את כל ישראל, הרי נסה אותם בנבואה ולא יכלו עמוד:

(כ) לא תעשון אתי וגו'. צריך לדעת אומרו תבא אתי. ורבותינו ז"ל (מכילתא) דרשו שלא

לבֿעבור וגו' וכבר עשה ה' מחשבתו הטובה ועשה אתכם נס שהם מבדלים לטובה כי פסקה זהבכם באמצעות דבר האלהים, וגם טעם ב' ובעבור תהיה וגו' פרוש כי בעקירת הזהב מהם הנה קנתה היראה שהיא שכינתו יתברך מקום להיות בתמידות על פניהם כי צלם אלהי אשר יצר ה' את האדם בצלמו חזר לשקדמותו, וסרוחת ב' דברים אלו הוא לבלתי

טז) דבר וגו'. פרוש ואם לצד כי כשידבר ה' עמנו נקבל גזרותיו, מעתה הרי אנו מקבלין ממך ואם בן אין צריך בדבר ולמה נסתכן והוא אמרו פן נמות. עוד ירצה על זה הדרך דבר אתה עמנו ונשמעה פרוש יהיה כח בנו לשמע אכל אם ידבר ה' עמנו פן נמות ולא נשמע: (יז) אל תיראו. פרוש שידבר עמכם עוד כי

כא מדבּח אדמָתא תעבד קדמי ויהי דבּח
עלוהי ית עלותה ונת נכס קודשך מן ענך
ומן תורך בכל אתרא די אשרי ית שכנתי
לתמן אשלח ברפתי לך ואברכנך:

(כא) מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזִבְחָתָ עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ
וְאֶת-שְׁלֵמֶיךָ אֶת-צִאֲנֶךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
אֶזְכִּיר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכִיתִיךָ:

כ"ז"א מִזְבַּח אֲדָמָה • מחבר באדמה שלא יבנונו על גבי עמודים, או על גבי כפיים (נסחה אחרת: כפיים) (מכילתא). דבר אחר: שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנייתו. תעשה לי • שתהא תחלת עשייתו לשמי. וזבחת עליו • אצלו, כמו: (במדבר ב) "ועליו מטה מנשה" (מכילתא). או אינו אלא עליו ממש? תלמוד לומר: "הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך", ואין שחיטה בראש המזבח (ובחס נח). את עלתריך ואת-שלמריך • אשר מצאנך ומבקרך. את-צאנך ואת-בקרך • פרוש ל"את עלתריך ואת-שלמריך". בכל-המקום אשר אזכיר את-שמי • אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפרש שלי, שם 'אבוא אליך וברכתך', אשרה שכינתי עליך. מכאן אתה למד שלא נתן רשות להזכיר שם המפרש, אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה. שם נתן רשות לכהנים להזכיר שם המפרש בנשיאת כפיים לבקרך את העם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קח)

שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה (רש"י כ, כא) יש פאן רמז בעבודת ה': כלפי חוץ – צריך האדם לגלות עז ונחישות, ולא גבוש מפני המלעגים, בבחינת קשה ערף למעלותא. אבל בתוכו ובפנימיותו – עליו להיות 'מלא אדמה', בבטול ובהכנעה, בבחינת ונפשי כעפר לכל תהיה.

(כב) וְאִם-מִזְבַּח אֲבָנִים תַעֲשֶׂה-לִּי לֹא-תִבְנֶה אֹתָהּ גִּזִּית
כִּי חֲרַבְךָ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ וְתַחלָּלָהּ:

כ"ז"א וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים • (מכילתא) רבי ישמעאל אומר: כל אם ואם שבתורה רשות חוץ מג': "ואם מזבח אבנים תעשה-לי", הרי אם זה משמש בלשון כּאֲשֶׁר: "וכאשר תעשה-לי מזבח אבנים" – "לא תבנה אותה גזית", שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנגאמר: (דברים כז) "אבנים שלמות תבנה". וכן (לקמן כב) "אם כסף תלזה", חובה הוא, שנגאמר: (דברים טו) "והעבט תעביטנו", ואף זה משמש בלשון כּאֲשֶׁר. וכן: (ויקרא ב) "ואם תקריב מנחת בכורים", זו מנחת העמר שהיא חובה. ועל כרחך, אין 'אם' הללו תלויין אלא ודאין, ובלשון 'כאשר' הם משמשים. גזית • לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בברזל. כי חרבך הנפת עליה • הרי 'כי' זה משמש בלשון 'פן' שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה. ותחללה • היא למדת, שאם הנפת עליה ברזל, חללה (פרק ג' דמדות), שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והברזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין שיניף המקצר על המאריך. ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. לפיכך, לא יבא עליו פורת ומחבל. והרי דברים קל וחומר: ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום, אמרה תורה: "לא תניף עליהם ברזל", המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחברו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פרענות.

אור החיים על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

ממון על מנת לעבדה, ויאמר האדם בלבו רחמנא לבא בעי ובלבי אני מחרף ומגדף בעבודת ה' זה ואין מעשי אלא למחלית הרוח, וכנגד זה אמר ואלהי זהב לא תעשו לכם פרוש הגם שאין לבו ונפשו מאמינים בה דבר אלא לצד שהה זהב הזהב ובשביל הנאת זהב הוא משתתף אף על פי כן לא תעשו, וגלה שחטא זה הוא דוקא בבחינת האדם שהוא פוגם עצמו וממעיט דיוקנו, והוא אומר לבם לצד שלא חטא אלא במעשה והמחשבה מנגדת פגוליו לפני יודע תעלמות, לזה לא יעשה החטא סבה שתכניע בחינת הרע את בחינת הטוב כמעשה הראשון:

חסלת פרשת יתרו

לומר אתי כי העובד עובדה וזה ברצון נפשו הוא מקשיף בשרש נפשו בחינת הרע שבשרש העין ההוא והוא סוד (איקר ר"פ) נחש המקנן במגדל, כי כבר הודיענו הכתוב כי נפשות ישראל חלק אלה ממעל דתתיב (דברים ל"ב ט) חלק ה' עמו, ובעברו לעבדה וזה באמונת נפשו נותן מקום לס"מ לגנא במקום שרש נפשו היא שהוא מקום הקדשה, והוא שאמר שלמה (משלי ל' כ"ב) תחת עבד כי ימלוך, והוא אומר לא תעשון אתי, ואמר אלהי כסף פרוש לשון כסף שהוא עובדו מכוספו בו רחמנא לצלן. והב' הידוע בלבו אמונה שלמה כי הכל צואה בלי מקום אכל עובדה לסבת הנאה להנעת המועיל כמו שתאמר שיתנו לו

יעשו הכרובים ד', והוא אומר אלהי זהב שמעלה עליהם כאלו עשו אלהי זהב, ולא יעשו הב' של כסף ואם עשו מעלה עליהם וכו', גם שלא יעשו צורה לדמיון ה' להשתתף לה (ר"ה כ"ד) וכן תהיה לה' ולא צורת שמשים של ה'. ונראה לפרש הכתוב בדרדוק עוד למה חזר לומר פעם ב' לא תעשו לכם ולא הספיק כמה שקדם לומר לא תעשון אתי וגו'. עוד למה דרדק לומר תבת לכם.

אכן יבנו ה' לצוות על ב' מיני עבודות אלו אחר, האחד הוא העובד באמונת לבו כי מאמין בה וכוסף לעבדה, וכנגדה אמר לא תעשון אתי אלהי כסף פרוש אלהי כסף וזה יורה על העובד מאמונת לבו, ודרדק

(בג) וְלֹא־תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת עַל־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תַגְלֶה כג וְלֹא תִסַּק בְּדֶרֶגֶין עַל מִדְבְּחִי דְלֹא תַתְּגִל עֲרִיתָךְ עָלוּהִי: פ פ פ עֲרוֹתֶךָ עָלָיו:

כ"ז • וְלֹא תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת • כְּשֶׁאַתָּה בּוֹנֶה כֶּכֶשׁ לְמִזְבֵּחַ, לֹא תַעֲשֶׂהוּ מַעֲלֹת מַעֲלֹת, אֲשֶׁקְלוֹנִי שׁ בְּלַע"ז, אֲלֹא חֲלוּק יִהְיֶה וּמִשְׁפָּע. אֲשֶׁר לֹא תַגְלֶה עֲרוֹתָךְ • שְׁעַל יְדֵי הַמַּעֲלֹת אֶתָּה צִרְיָךְ לְהִרְחִיב פְּסִיעוֹתֶיךָ. וְאַף עַל פִּי שְׂאִינוּ גְלוּי עֲרוֹה מִמֶּשׁ, שְׁהָרִי כְּתִיב "וַעֲשֶׂה לָהֶם מִכְנָסִי־בד", מִכָּל מְקוֹם, הִרְחַבְתָּ הַפְּסִיעוֹת קְרוֹב לְגִלּוּי עֲרוֹה הוּא, וְאַתָּה נֹהֵג בָּהֶם מְנַהֵג בְּזִיוֹן. וְהָרִי דְבָרִים קָל נְחֻמָּר: וְמָה אֲכַנִּים הִלְלוּ שְׂאִין בָּהֶם דַּעַת לְהַקְפִּיד עַל בְּזִיוֹנָן, אֲמָרָה תּוֹרָה: הוֹאִיל וַיֵּשׁ בָּהֶם צִרְךָ, לֹא תִנְהַג בָּהֶם מְנַהֵג בְּזִיוֹן, חֲכָרְךָ שֶׁהוּא בְּדָמוֹת יוֹצֵרְךָ וּמַקְפִּיד עַל בְּזִיוֹנוֹ, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה:

ע"ב פסוקים, יונד"ב סימן. חסלת פרשת יתרו

הפטרה לפרשת יתרו נדפסה בעמ' קפח

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' א

1 ובין כשהיא נעשית מִבְּחוּץ, שהוֹאִיל וְלֹא שְׂוֹ בַּפְּנִים כְּבָחוּץ, וכפי
2 שיתבאר, אִין מִטְמָאִין בְּנִדְרִים אֵבִית הַבְּלִיעָה.
3 הגמרא מבררת את דברי הברייתא שאמרה ששחיטת חולין בפנים
4 ושחיטת קדשים בפנים ובחוץ אינם שוים בפנים כבחוץ. מקשה
5 הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר מה שאמרה הברייתא ששחיטת חולין
6 לֹא שְׂוֹ בַּפְּנִים כְּבָחוּץ, היינו שאם נאמר שבפנים יש בו טומאה
7 נמצא שאין שווים בפנים ובחוץ, ועל כן אינו מטמא גם בפנים,
8 שכשם שעוף שנשחט בחוץ שחיטתו כשרה ואין בו טומאה, כך גם
9 עוף שנשחט בפנים שאף ששחיטתו פסולה אין בו טומאה, שאין
10 טומאה אלא באופן שאפשר להשוות שוה בשניהם. אֲלֹא מַה שֶׁאֵמְרָה הַבְּרִייתָא שְׁעוֹף
11 מְטִרִיפָה שְׁאִיסוּרָה שוה בשניהם. אֲלֹא מַה שֶׁאֵמְרָה הַבְּרִייתָא שְׁעוֹף
12 קְדָשִׁים אינו מטמא בבית הבליעה, בין בחוץ ובין בפנים, משום
13 שאינו שוה בפנים כבחוץ, יש להקשות מדוע אינו שוה, הלא אִידִי
14 וְאִידִי – זה וזה, בין העוף שנשחט בפנים ובין העוף שנשחט בחוץ,
15 פְּסוּלִין נִינְהוּ [הם]–, ונמצא שהם שוים, ומדוע לא יטמאו כאן וכאן.
16 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא, מַה שְׁעוֹף קְדָשִׁים הִנְשַׁחַט בַּחוּץ אינו
17 מטמא בבית הבליעה, אִין זה משום הלימוד האמור בברייתא, אלא
18 סברא הוא, שֶׁאֵם הוֹעִילָה לוֹ שְׁחִיטָה חוּץ לַעֲזָרָה, לְחִיבּוֹ עֲלִיהָ כֶּרֶת
19 משום שוחט קדשים בחוץ, שנאמר (ויקרא יז ג) 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית
20 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׂב אוֹ עֵז בַּמִּקְדָּה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ
21 לַמִּקְדָּה, וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ וגו' וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא
22 מִקֶּרֶב עַמּוֹ, וּמֵאֵל אוֹשֶׁר יִשְׁחַט דּוֹרָשִׁים הִלְחָן (ק) לרבות שוחט עוף
23 קדשים בחוץ, ונמצא ששחיטתו שחיטה היא לענין זה, האם לֹא
24 תוֹעִיל לוֹ שְׁחִיטָה זוֹ לְטַהֲרָה לַעֲוֹף זֶה מִיְדֵי טוֹמְאָת נִבְלָה.
25 מבררת הגמרא: אֲשַׁכְּחִן – כל מה שלמדנו מסברא זו, לטהר עוף
26 קדשים שנשחט מבחוץ לעזרה, אולם עוף קדשים שנשחט בַּפְּנִים
27 העזרה, מְנַלְן – מנין לנו שאף הוא אינו מטמא. מבארת הגמרא: על
28 כך אומרת הברייתא שאינו מטמא הוֹאִיל וְאֵם תִּטְמְאוּ נִמְצָא לֹא
29 שְׂוֹ בַּפְּנִים כְּבָחוּץ, שבחוץ אינו מטמא ובפנים הוא מטמא, ועל כן
30 יש להשוות פנים וחוץ ולומר שגם בפנים אינו מטמא.
31 הגמרא מבררת מדוע לא נאמר כן בכדי לטהר עוף קדשים שנמלק
32 בחוץ. מקשה הגמרא: אִי הָבִי – אם כך, שהכלל לגבי טומאת בית
33 הבליעה הוא שיהיו חוץ ופנים שוים, מעתה נאמר שאם מִלֵּק עוף
34 קְדָשִׁים בַּחוּץ נִמְי' [גם כן] לֹא יטמא, משום דָּאֵם תִּטְמְאוּ נִמְצָא
35 לֹא שְׂוֹ בַּפְּנִים כְּבָחוּץ, שבפנים אינו מטמא [שהרי הוא כדנינו],
36 ובחוץ הוא מטמא. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב שִׁמְי' בַּר אֲשִׁי, דִּנְיָן
37 [למדמים] דְּבַר שְׁלֹא בְּהִיבְשָׁרוּ [–שלא נעשה כדנינו], כגון עוף קדשים
38 שנשחט שלא כדנינו להמלק, שלא תטמא, מְדַבֵּר שְׁלֹא בְּהִיבְשָׁרוּ,
39 כגון עוף קדשים שנשחט בחוץ שלא כדנינו להמלק בפנים, שכשם

40 שכאן אינו מטמא כך גם כאן אינו מטמא, וְאִין דִּנְיָן דְּבַר שְׁלֹא
41 בְּהִיבְשָׁרוּ, כגון מליקת קדשים בחוץ שנעשה שלא כדנינו להיעשות
42 בפנים, מְדַבֵּר שְׁבִיבְשָׁרוּ, כגון מליקת קדשים בפנים, שנעשו כדנים,
43 ועל כן אין ללמוד זה מזה.
44 מעתה גם אין ללמוד שחיטת חולין בפנים משחיטת חולין בחוץ,
45 שהרי אין ללמוד שחיטת חולין בפנים שהיא דבר שנעשה שלא
46 כהכשרו וכדנינו, משחיטת חולין בחוץ שהיא דבר שנעשה כהכשרו
47 ודנינו. אלא ניתן ללמוד שאין בה טומאה באחד משני האופנים
48 הבאים, או משחיטת חולין טריפה בחוץ שגם היא נעשית שלא
49 כהכשרה, או שיש ללמודה בדרך קל וחומר משחיטת קדשים בפנים
50 [ששחיטת קדשים בפנים דינם במליקה ואף על פי כן גם שחיטתם
51 אינה מטמאת וכל שכן חולין בפנים שמעיקרם הם בשחיטה ודאי
52 שלא יטמאו], ולא מהדיקש בפנים כבחוץ האמור בברייתא.
53 הגמרא מבררת האם אכן אין למדים דבר שלא בהכשרו מדבר
54 שבהכשרו. מקשה הגמרא: וְהֵאֵם לֹא לְמַדִּים דְּבַר שְׁלֹא בַּהֲכָשְׁרוֹ
55 מדבר שבהכשרו, וְהֵתִנְיָא בְּבִרְיָתָא, מְנִין לְיוֹצֵא מֵאִמּוּרֵי הַקִּרְבָּנוֹת
56 חוץ לעזרה, שנפסל בכך, שֶׁאֵם עָלָה לְמִזְבֵּחַ לֹא יֵרֵד, שְׁהָרִי מְצִינוּ
57 שְׁהִיוֹצֵא מִחוּץ לְמִקְדָּמוֹ כֶּשֶׁר בְּכִמְתָּה, שֶׁלֹא הִיא בַּה פְּסוּל זֶה כִּלְלִי,
58 וממה שיוצא כשר בבמה למדנו שפסול יוצא במקדש הוא פסול קל,
59 ועל כן אם עלה על המזבח לא ירד. ומבריתא זו שאמרה שאפשר
60 ללמוד מקרבנות הבמה לקרבנות המקדש, ואף שבבמה יוצא הוא
61 כהכשרו ודנינו, ואילו בלמקדש הוא שלא כהכשרו, מוכח שאפשר
62 ללמוד דבר שלא בהכשרו מדבר שבהכשרו.
63 מתרצת הגמרא: הֵתִנְיָא בְּבִרְיָתָא אִזְוֹת תּוֹרַת הָעוֹלָה' – על הפסוק
64 (ויקרא יב ב) 'זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה' שְׂרִיפָה לַת תּוֹרָה אַחַת לְכָל הָעוֹלִים
65 לְמִזְבֵּחַ כְּמִיָּד לִיה [–סמך את דבריו], ש'תורת' בא לרבות שכל
66 העוליים תורה אחת להם שאפילו הם פסולים, שלא ירדו, ו'זאת' בא
67 למעט שלא יהא דין זה בכולם, ועל כן יש לחלק ולומר שכל שנפסל
68 אחר שחיטה, כפסול יוצא, שנפסל אחר שכבר נתקדש בהן, או
69 שנפסל בשחיטה אך יש לו היתר במקום אחר, שאם עלה לא ירד,
70 ולא נקט התנא במה אלא כסמך בעלמא, ולעולם אין למדים דבר
71 שלא בהכשרו מדבר שבהכשרו.

משנה

72 המשנה מביאה מחלוקת בדין עוף קדשים שנמלק ונמצא טריפה, אם
73 הוא מטמא בבית הבליעה כדן כל עוף שמת בלא שחיטה ואו שלא
74 נשחט כדנינו: מִלֵּק עוֹף וְנִמְצָאָה שְׁחִיטָה, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר,
75 אִינוּ מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, וּמִן הַטַּעַם שִׁיתְבָּא בַּהֲמִשְׁחָה,
76

שיעורי תהלים לשבוע פרשת יתרו

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"א שבט מפרק ס עד סוף פרק סה	יום רביעי - י"ד שבט מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שני - י"ב שבט מפרק סו עד סוף פרק סח	יום חמישי - ט"ו שבט מפרק עז עד סוף פרק עח
יום שלישי - י"ג שבט מפרק סט עד סוף פרק עא	יום שישי - ט"ז שבט מפרק עט עד סוף פרק פב
שבת קודש - י"ז שבט מפרק פג עד סוף פרק פז	

יום ראשון י"א שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 50, פרק כ והנה מודעת... עד עמ' כו, ואפס ממש.

ליקוטי אמרים

פרק כ והנה מודעת זאת לכל כי מצות ואזהרת

ע"ז שהם שני דברות הראשונים

אנכי ולא יהיה לך הם כללות כל התורה כולה. כי דבור

אנכי כולל כל רמ"ח מצות עשה. ולא יהיה לך כולל

כל שם"ה מצות ל"ת ולכן שמענו אנכי ולא יהיה לך

לבד מפי הגבורה כמארו"ל מפני שהם כללות התורה

כולה. ולבאר היטב ענין זה צריך להזכיר תחלה

בקצרה ענין ומהות אחדותו של הקב"ה שנקרא יחיד

ומיוחד וכל מאמינים שהוא לבדו הוא כמו שהיה קודם

שנברא העולם ממש שהיה הוא לבדו וכמ"ש אתה

הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא כו' פי'

הוא ממש בלי שום שינוי כדכתיב אני ה' לא שניתני כי

תעשה" של עבודה זרה. ויוסברו הדברים להלן: משמעות "אחדות

ה" איננה רק שישנו בורא אחד, אלא גם שאין דבר שמחוץ להקב"ה,

כי הכל בטל ומיוחד עם הקב"ה. ממילא כשאדם עובר עבירה – דבר

שהוא נגד רצונו של הקב"ה, ובכך הוא מנתק את עצמו מהקב"ה

ומרגיש את עצמו ל"יש" ו"דבר נפרד" מאלקות – גם זו נקראת עבודה

זרה, וכפי שרבונו הוקן יסביר זאת להלן: **וְלִבְאֵר הַיִּטֵּב עֲנִין זֶה,** –

התייחסות כל העבירות ל"עבודה זרה", **צָרִיף לְהַזְכִּיר תַּחֲלָה**

בְּקִצְרָה עֲנִין וְמַהוּת אֶחָדוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בְּרִוך־הוּא, שֶׁנִּקְרָא

"יָחִיד וְיִמְיָחֵד", – משמעות הביטוי "יחיד ומיוחד" לגבי הקב"ה, היא:

כי במושג "אחדות ה'" אפשר לומר שהוא אלוהי אחד, בורא יחיד,

כן אפשר לומר שהקב"ה הוא אחד פשוט ולא מורכב – וכך הלאה,

ואילו בביטוי זה מודגש ענין נוסף באחדות ה' כדלהלן: **"וְכָל**

מַאֲמִינִים שֶׁהוּא לְבָדוֹ הוּא", – כולם הרי מאמינים, שהקב"ה הוא

אחד לבדו, גם אחרי שברא את כל העולמות וכל הנבראים, **כְּמוֹ**

שֶׁהָיָה קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם מִמֶּשׁ, שֶׁהָיָה הוּא לְבָדוֹ, – שום דבר

חוץ ממנו, הרי לא היה – כך גם אחרי שברא את העולם – קיים רק

הוא בלבד. **וְכְמוֹ שְׁאוּמְרִים:** "אתה הוא עד שלא נברא העולם,

אתה הוא משנברא כו'", – בעצם, היה צריך לומר: "אתה עד שלא

נברא העולם ואתה משנברא" – מה אומרת לנו המלה "הוא"

שנוכרת כאן פעמיים? – אלא הן מציינות: הוא – הוא, אותו אחד

ויחיד, **בְּרִיחַ** – משמעות (ציון) המלה "הוא", היא: **"הוא" מִמֶּשׁ** –

הוא שהיה לפני שנברא העולם, אותו אחד בדיק הוא לאחר שנברא

העולם, **בְּלִי שׁוּם שִׁנוּי, בְּדִכְתִּיב: "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי".** – מלפני

הבריאה ועד אחרי הבריאה – עם בריאת העולמות, לא נשתנה

1 **פֶּרֶק כ.** בפרקים הקודמים הסביר רבנו הוקן, כיצד "קרב מאד" לכל אחד

2 מישראל, לקיים תורה ומצוות מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה' –

3 באמצעות האהבה המסותרת שבו להקב"ה, אהבה מסותרת זו היא בחינת

4 ה"חכמה" שבנפש האלקית, בה שורה אור אין סוף ברוך הוא, ומשם נובע

5 הכוח ביהודי למסור את נפשו

6 ולא להיפרד ולהינתק חס

7 ושלוש מהקב"ה.

8 אם היהודי היה מרגיש, שעל-

9 ידי עבירה, הוא ניתק ונפרד

10 מהקב"ה, לא היה עובר על

11 שום עבירה. אך, אין הוא

12 מרגיש בכך, נדמה לו, שגם

13 בשעה שהוא חוטא, הוא נשאר

14 יהודי כפי שהיה. ואילו –

15 כשבאים לכפות עליו לכפור

16 בהקב"ה ולעבוד עבודה זרה –

17 הוא מרגיש שרוצים לנתק

18 ולהפריד אותו מהקב"ה, ואז

19 הוא מוסר את נפשו. בכוח זה

20 של מסירות נפש, הוא אכן יכול להישמר מכל עבירה ולקיים כל המצוות.

21 אך, כיצד יש באותו כוח של מסירות נפש, שלא לעבוד עבודה זרה,

22 להשפיע גם ביחס לעבירות אחרות? וכיצד יש גם בכוחו להביא לקיום כל

23 המצוות, – יוסברו הדברים בפרקים הבאים על יסוד הנחה שכל מצוות-

24 העשה קשורות במצות האמונה ואחדות ה' – "אנכי ה' אלקיך" וכל

25 מצוות לא-תעשה קשורות ב"לא-תעשה" של עבודה זרה – "לא יהיה לך

26 אלקים אחרים" – , בכך יובהר, כיצד אפשר לנצל את הכוח של מסירות

27 נפש לשמירת כל מצוות ה"עשה" וה"לא-תעשה".

28 **וְהִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת** – ידוע הדבר, **לְכָל, בִּי מִצְוֹת** – העשה של

29 אמונה ואחדות ה', **וְאַחֲרֵית עֲבֻדָּה זָרָה, שֶׁהֵם שְׁנֵי דְבָרוֹת**

30 **הָרִאשׁוֹנִים,** – מעשרת הדיברות, **"אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ",** – "אנכי

31 ה' אלקיך" – מצות העשה של אמונה ואחדות ה', "לא יהי' לך" –

32 מצות הלא-תעשה של עבודה זרה. **הֵם כְּלָלוֹת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה;** –

33 הן כוללות את כל התורה כולה. **בִּי דְבוֹר "אֲנֹכִי" כּוֹלֵל כָּל רִמ"ח**

34 **מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" כּוֹלֵל כָּל שְׁם"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה,**

35 – שתי מצוות אלו, הן ה"כלל", וכל שאר המצוות, הן "פרטים" מאותו

36 **"כלל". וְלִכֵּן שָׁמַעְנוּ "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" לְבַד מִפִּי הַגְּבוּרָה**

37 **כְּמֵאמֶר רַ"ז²,** – "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו", **מִפְּנֵי**

38 **שֶׁהֵם** – שתי דיברות אלו, **כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה כְּלָה.** – הרי, ששמענו

39 **"מפי הגבורה",** מפיו של הקב"ה, את כל התורה כולה, מאחר ששתי

40 דיברות אלו הן ה"כלל" האוצר בתוכו את כל ה"פרטים" – כל

41 התורה. בכך – שכל מצוות-העשה קשורות במצוות-העשה של

42 אמונה, וכל מצוות הלא-תעשה קשורות בלא-תעשה של עבודה זרה

43 – יובן ממילא, שאת הכוח של מסירות נפש, לשמור על האמונה

ליקוטי אמרים

10 "הוא לבדו הוא יחיד
11 ומיחד" אחר שפראם, -
12 כיצד אכן הדבר? לכאורה,
13 הרי נוספו עולמות
14 ונבראים, שלא היו קודם?
15 אלא - משום דבכלא
16 קמיה פלא חשיב, -
17 לגבי הקב"ה אין ערך לשום דבר, וכולם הם, וכאין ואפס
18 ממש.

עוה"ז וכן כל העולמות העליונים אינן פועלים שום שינוי באחדותו ית' בהבראם מאין ליש שכמו שהיה הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד קודם הבראם כן הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד אחר שבראם משום דכולא קמיה כלא חשיב וכאין ואפס ממש

1 שום דבר באחדותו
2 האבסולוטית של הקב"ה;
3 ביצירת העולמות - לא
4 נוסף שום דבר, כפי שרבונו
5 הזקן מסביר: כי עולם
6 היה וכן כל העולמות
7 העליונים - אינן פועלים
8 שום שינוי באחדותו יתברך בהבראם מאין ליש, שכן
9 שהיה "הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד" קדם הבראם, כן

יום שני י"ב שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כו, כי התהוות כל העולמות... עד עמ' כו, ודקות יותר.

55 תדבור שפלה, - והרי דיבור אחד אין לו שום ערך בהשוואה לכוח
56 הדיבור כולו, שייכול - כוח הדיבור של הנפש, לדבר דבורים
57 לאין קץ ותכלית; - שכן, העובדה שבאמת יש גבול לדיבוריו
58 של האדם, נובעת מכך שחלקי גוף האדם בהם תלוי דיבור האדם,
59 נחלשים מרוב דיבור
60 ומאבדים את כושרם. אך
61 מבחינת כוח הנפש, מסוגל
62 האדם לדבר בלי סוף -
63 ואיזה ערך, איפוא, יש
64 לדיבור אחד, לנוכח כוח
65 אינסופי זה של מלים? וכל
66 שכן - שאין ערך לדיבור
67 אחד, לגבי בחינת לבוש
68 הפנימי שפלה - של הנפש,
69 שהוא המחשבה, - הכוח
70 לחשוב, שהוא ה"לבוש"
71 הפנימי של הנפש - הנפש
72 מאוחדת יותר עם
73 המחשבה, שפמנה -
74 מהמחשבה, נמשכו
75 תדבורים - שכן, האדם

19 להלן יוסבר, איך לגבי הקב"ה כל הבריאה היא כאילו איננה קיימת
20 כלל; הבריאה כולה נוצרה וקיימת מדיבורו של הקב"ה; והרי גם
21 בבני אדם אנו רואים, שאין שום ערך לדיבור אחד של האדם לגבי
22 עצם כוח הדיבור של הנפש, שיכול לדבר מלים ללא סוף - איזה

23 ערך יש למלה אחת, או
24 לכמה מלים, לגבי הכוח
25 לדבר בלי סוף, כל שכן
26 ודאי הדבר שאין לאותו
27 דיבור שום ערך לגבי כוח
28 המחשבה, שממנו נובע
29 הדיבור; ועל אחת כמה
30 וכמה - לגבי עצם הנפש
31 שבאדם; כל שכן ועל אחת
32 כמה וכמה בלי השוואה
33 כלל, כשמדובר לגבי
34 הקב"ה, שאינו מוגבל כלל,
35 איזה ערך יש לגבי, לאותו
36 דיבור שממנו נבראו וקיימים
37 כל העולמות והנבראים.
38 וכך אומר רבנו הזקן: כי
39 התהוות כל העולמות

ליקוטי אמרים

כי התהוות כל העולמו' עליונים ותחתונים מאין ליש וחיותם וקיומם המקיימם שלא יחזרו להיות אין ואפס כשהיה אינו אלא דבר ה' ורוח פיו ית' המלוכש בהם. ולמשל כמו בנפש האדם כשמדבר דבר אחד שדבור זה לבדו כלא ממש אפי' לגבי כללות נפשו המדברת שהוא בחי' לבוש האמצעי שלה שהוא כח הדבור שלה שיכול לדבר דבורי' לאין קץ ותכלית וכ"ש לגבי בחי' לבוש הפנימי שלה שהוא המחשבה שממנה נמשכו הדבורים והיא חיותם וא"צ לומר לגבי מהות ועצמות הנפש שהן עשר בחינותיה הנ"ל חב"ד כו' שמהן נמשכו אותיות מחשבה זו המלוכשות בדבור זה כשמדבר כי המחשבה היא ג"כ בחי' אותיות כמו הדבור רק שהן רוחניות ודקות יותר

40 עליונים ותחתונים מאין ליש, וחיותם וקיומם המקיימם שלא
41 יחזרו להיות אין ואפס בשהיה, - שכן, כפי שיוסבר להלן
42 ב"תניא", אינה דומה בריאת העולם לעיבוד ויצירת כלי על-ידי
43 בשר ודם: כלי יכול להתקיים בצורתו ובתבניתו גם אחרי שיוצרו
44 מושך את ידיו ממנו. ואילו בבריאה שונה הדבר: מאחר שהנברא
45 נוצר מ"אין" ל"יש", מן ההכרח שהכוח האלקי יבאר ויחיה אותו
46 תמיד מחדש - לולא כוח אלקי זה, היה הנברא חוזר לאין ואפס.
47 יצירה זו, החיות והקיום של כל העולמות והנבראים, אינו אלא
48 דבר ה' ורוח פיו יתברך המלכש בהם. - בעולמות ובנבראים.
49 ולמשל, כמו בנפש האדם, כשמדבר דבור אחר, שדבור זה
50 לבדו - הוא, פלא ממש אפלו לגבי כללות נפשו המדברת,
51 הנפש שהיא המקור של כוח הדיבור, שהוא - כוח הדיבור,
52 בחינת לבוש האמצעי שפלה, - של הנפש. בשלשה לבושי הנפש,
53 מהווה המחשבה ה"לבוש" העליון ביותר; כוח המעשה - ה"לבוש"
54 התחתון ביותר; וכוח הדיבור - ה"לבוש" האמצעי, שהוא פח

מדבר את מה שהוא חושב, והיא חיותם; - ומאחר שהמחשבה
עדינה יותר מאשר הדיבור, וקשורה יותר עם הנפש - ודאי שאין
שום ערך לדיבור אחד לגבי המחשבה, ואין צריך לומר לגבי
מהות ועצמות הנפש, שהן עשר בחינותיה הנזכרים לעיל:
הקמח-בניה-דעת כו', - בהשוואה ללבושי הנפש, מחשבה,
דיבור ומעשה, נקראים עשר בחינות וכוחות אלה של הנפש
(חכמה, בינה, דעת, (והמדות): חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד,
יסוד, מלכות) - עצמות הנפש, שפמנה - מ"שכל" ו"מדות" הנפש,
נמשכו אותיות מחשבה זו המלכשות בדבור זה כשמדבר, -
שכן, האדם חושב או על ענין שכלי, או על ענין הקשור לרגשי
המדות - ומה שהוא חושב, הוא, לאחר מכן, מדבר, כי המחשבה
היא גם כן בחינת אותיות כמו תדבור, רק שהן - אותיות
המחשבה, רוחניות ודקות יותר. - אותיות הדיבור מגושמות
יותר מאשר אותיות המחשבה, אך בכל זאת יש דמיון בין הדיבור
לבין המחשבה - בכך ששניהם מורכבים מ"אותיות",

יום שלישי י"ג שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כו, אבל עשר בחי' חב"ד כו'... עד עמ' 52, ענייני העולם.

היתה החמדה ב"כוח השכל" וממנו נוצרה החמדה בלב, ואחר כך
חזרה ועלתה - החמדה, מהלב למח' לחשב ולתהדר בה איך
להוציא תאוות מבה אל הפעל להשיג המאכל או למידת
החכמה בפעל - או ללמוד את החכמה, שהוא חומד אותה, בפועל,
הרי בקאן - רק אז, כשהוא
חושב איך לממש את תאוותו
על-ידי השגת המאכל, או
לימוד חכמה זו או אחרת,
נולדה בחינת אותיות
במחש, שהן אותיות כלשון
עם ועם - כשפת כל עם,
המדרגים והמדרגים
בהם - באותן אותיות, כל
ענייני העולם: - כל אחד
חושב והוגה באותיות השפה
שהוא רגיל לדבר בה, אך,
לפני שהחמדה חוזרת ועולה
מהלב למחש, לחשוב
במימושה המעשית - אלא
היא שרויה במצב של עיצוב
בתור "מדה", בתחילה במחש
ולאחר מכן בלב - אין
לחמדה עדיין ביטוי
באותיות; יש בכך או משום
הרגשה בלבד וממילא אין אז מקום לכל הבדל בין השפות השונות.
בהתאם לאמור, מובן מה שלמדנו, שאין ערך כלל לדיבור אחד
בהשוואה ל"שכל" ול"מדות", הנחשבים ל"עצמות" הנפש של האדם.
ובודאי שאין שום ערך כלל לדיבור, בו נבראו ומתקיימים העולמות,
לגבי הקב"ה, שאינו מוגבל כלל. הרי, שכל העולמות והנבראים,
שיצירתם, חיותם וקיומם בא מהדיבור - הם כאין וכאפס לגבי
הקב"ה, ואינם "פועלים", משום כך, שום שינוי באחדותו של הקב"ה.

אבל עשר בחינות חכמה-בינה-דעת כו', הן שרש ומקור
המחשבה, - כמוזכר לעיל, ואין בהם - בכוחות ה"שכל"
וה"מדות", בחינת אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש
המחשבה. - רק לאחר מכן, כשהאדם חושב בכוח מחשבתו אודות
ה"שכל" או אודות הדברים
שהוא מתרגש מהם -
מופיעות האותיות. מאחר
ש"שכל" ו"מדות" הם בכלל
למעלה מאותיות - בודאי
ובודאי שלדיבור אחד אין
שום ערך לגביהם. להלן
מסביר רבנו הזקן, איך בשכל
ובמדות אין עדיין אותיות:
למשל, בשנופלת איזו
אהבה וחמדה בלבו של
אדם, קודם שעולה מהלב
אל המחשבה ולתהדר
בה - אין בה - בחמדת
הלב, בחינת אותיות עדיין,
רק חפץ פשוט וחשיקה
בלב אל התהדר, שהוא
הנחמד אצלו. וכל שכן
קודם שנפלה התאוה
והחמדה בלבו לאותו
דבר, רק היתה בבה חכמתו ושכלו - בינה, וידיעתו, - כוח
הדעת, שהיה נודע אצלו אותו דבר שהוא נחמד ונעים ומוב
ויפה להשיגו ולדבק בו, כגון: ללמד איזו חכמה, או לאכל איזה
מאכל ערב - הרי, כשהחמדה לדבר לא באה עדיין לידי ביטוי
רגשי, רק בשכלו "תפס" והשיג את ה"טוב" שבאותו הדבר - ודאי
שבאותה הבנה אין עדיין אותיות. רק לאחר שבער נפלה החמדה
והתאוה בלבו בבה חכמתו ושכלו וידיעתו, - אחרי שלפני כן

יום רביעי י"ד שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 52, פרק כא והנה... עד עמ' 52, במראה נבואתם.

הדיבור, שהן עשר בחינות הנפש עצמה. - כלומר "שכל" ו"מדות",
שכפי שהוסבר בפרק הקודם הם שורש הדיבור; ומאחר שהדיבור
מובדל משורשו, הוא יכול
להיראות כ"מציאות"
(כדבר), לעצמו, למרות
שכשהוא נמצא בשורשו,
הוא בטל לגמרי ואין לו שום
ערך. כך הדבר ביחס
לדיבורו של האדם. אבל

פרק כא. והנה, מדת תקדוש-ברוך-הוא שלא כמדת בשר ודם;
- שונה לגמרי ה"מושג" כפי שהוא מתבטא באדם, מאותו "מושג"
עצמו כפי שמשמשים בו
ביחס להקב"ה: שהאדם
בשמוך דבור, הרי הכל
הדיבור שפניו - בשעה
שהוא מדבר, הוא מרגש,
ונראה דבר בפני עצמו
מבדל משרשו, - של

ליקוטי אמרים

פרק כא והנה מדת הקב"ה שלא כמדת בשר ודם
שהאדם כשמוכר דבור הרי הכל
הדבור שפניו הוא מרגש ונראה דבר בפני עצמו
מובדל משרשו שהן עשר בחי' הנפש עצמה אבל

היפרדותו משורשו. ורק בגלל תכונתו הראשונה – לגלות לזולת את
המוסתר במחשבתו של המדבר – הוא נקרא למעלה בשם "דיבור" –
גילוייו של האור האלקי לעולמות ולנבראים. וְלֹא נִקְרָא דִּיבּוּר
וְתִפְרָד בְּשֵׁם "דִּיבּוּר" רַק עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל, כְּמוֹ שְׁדִיבּוּר הַתַּחְתּוֹן
שֶׁבְּאֲדָם הוּא מְגַלָּה
לְשׁוּמְעִים מִה שֶׁחִיָּה צָפוֹן
וְנִעְלָם בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, כִּד
לְמַעַלָּה בְּאִין־סוֹף בְּרוּךְ
הוּא, יְצִיאַת הָאֹר וְהַחַיּוּת
מִמֶּנּוּ וְתִפְרָד מִהַעֲלָם אֶל
הַגָּלוּי – בתחילה היו האור
והחיות בהעלם, ועתה הם
בהתגלות, לְבָרָא עוֹלָמוֹת
וְלַחַיּוּתָם, – לפני
שֶׁה"אֹר" וְהַחַיּוּת" היו
בהתגלות לא היו עולמות
בנמצא, רק אחרי התגלות
ה"אֹר" וְהַחַיּוּת", נבראים
ומתקיימים עולמות – הרי,
התגלות זו נִקְרָא בְּשֵׁם
דִּיבּוּר. – שכן, גם למעלה יש בכך משום התגלות לזולת, כלומר,
שיהיו עולמות ונבראים המרגישים עצמם כמו זולת, כדבר נוסף. וְהֵן
הֵן עֲשֶׂרָה מְאֻמְרוֹת – הכתובים בתורה, שֶׁבִּהְיֶה – ועל ידן, נִבְרָא
הָעוֹלָם⁵, – עשרה המאמרות מהווים התגלות האור והחיות
האלקית, לברוא עולמות ונבראים. עיין "שער היחוד והאמונה" סוף
פרק ד. וְכֵן – גם ב"דיבור" אחר שאינו כדי לברוא עולמות ולהחיות,
כלומר – שֶׁאֵדָר כָּל הַתּוֹרָה נִבְיָאִים וְכַתּוּבִים – שבנוסף לעשרה
מאמרות, נקראים בשם "דיבור" שכן, הם הרי התגלו, שֶׁחֲשִׁינּוּ
הַנְּבִיאִים בְּמִרְאָה נְבוֹאָתָם. – יש בהם משום התגלות האור האלקי
לנביאים. ומחמת ענין ה"התגלות", קוראים להם בשם "דיבור", כמו
שזה בכל דיבור למטה. אך, ענין הפירוד שקיים בדיבורו של האדם –
אינו בנמצא בדיבור שלמעלה.

הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא אֵין דִּבּוּר מְבָדֵל מִמֶּנּוּ וְתִפְרָד חֶם וְשְׁלוֹם, כִּי
אֵין דְּבַר חוּץ מִמֶּנּוּ, וְלִית אֲתֵר פָּנָיו מִנִּיהָ², – אין שום מקום (או
מדריגה) שהוא פניו ממנו, מהקב"ה. הרי, בכל מקום בו קיים דיבורו
של הקב"ה, באותו מקום עצמו נמצא הקב"ה, והדיבור נמצא תמיד
בתוך שורשו. וְלִכֵּן אֵין
דִּבּוּר וְתִפְרָד בְּדִבּוּרָנוּ חֶם
וְשְׁלוֹם – "דיבור" האדם,
בשעת דיבורו, נפרד
משורשו ונראה כ"מציאות"
לעצמו, גם בעיני האדם
המדבר. אך, דיבורו של
הקב"ה בטל תמיד לשורשו.
[כְּמוֹ – שמוכן הדבר, שֶׁאֵין
מִחְשַׁבְתּוֹ – של הקב"ה,
בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, בְּדַכְתִּיבָם³:
"כִּי לֹא מִחְשַׁבּוֹתֵי
מִחְשַׁבּוֹתֵיכֶם", וְכַתִּיבָם⁴:
"כֵּן נִכְחוּ דְרָכֵי מִדְרָכֵיכֶם
וְגו'"] – והפסוק מסיים:
"ומחשבותי ממחשבותיכם".
הרי, כשם שאנו מוצאים שמחשבתו של הקב"ה היא סוג מחשבה
אחר לגמרי כך אנו גם מבינים, שדיבורו של הקב"ה שונה לגמרי
מהדיבור שלנו. אלא, אם כך הדבר שדיבורו של הקב"ה אינו נפרד
ממנו, מדוע קוראים לו "דיבור"? כל ענין שלמעלה שאנו רוצים
להבין, אנו משיגים אותו לפי המושגים שלנו, מעצמנו ובשרנו. אנו
רואים באדם שהמלים שהוא מדבר – נפרדות ממנו, ולכן הן יכולות
להגיע לזולת; שונה הדבר באותיות המחשבה המאוחדות עם האדם
עצמו, ונעלמות מהזולת. בהתאם לכך אין מושג הדיבור שבאדם נותן
לנו תמונה מענין הדיבור כמו שהוא למעלה – מאחר, שלמעלה גם
הדיבור אינו מובדל משורשו – מדוע, איפוא, אנו קוראים לו בשם
"דיבור"? הדברים יוסברו להלן, שישנן שתי תכונות בדיבור: (א) הכוח
לגלות לזולת מה שמוסתר במחשבתו של המדבר, (ב) עובדת

יום חמישי ט"ו שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 52, והרי דבורו... עד עמ' כז, ולא יתבטלו במציאות.

ליקוטי אמרים

לפני, שְׁעֵלְתָה מִחֶלֶב לְמַח
לְתַרְחֵר כָּה בְּבַחֲנִית
אוֹתִיּוֹת, – באותיות
המחשבה. שֶׁאֵין הִיו אוֹתִיּוֹת
הַמַּחְשָׁבָה וְהַדִּבּוּר הֵוָה,
הַמַּחְשָׁבוֹת מִחֶמְדָּה
וְתִשְׁקָה זו בְּכַח כְּלָב,
וּמִיָּחָדוֹת שֶׁם בְּתַכְלִית
תִּיחֹד בְּשֶׁרֶשֶׁן, שֶׁחֵן

והרי דבורו ומחשבתו כביכול מיוחדות עמו
בתכלית היחוד ד"מ כמו דבורו ומחשבתו של אדם
בעודן ככח חכמתו ושכלו או בתשוקה וחמדה שכלכו
קודם שעלתה מהלב למוח להרהר בה בבחי' אותיות
שאו היו אותיות המחשבה והדבור הזה הנמשכות
מחמדה ותשוקה זו ככח כלב ומיוחדות שם בתכלית
היחוד בשרשן שהן החכמה ושכל שבמוח וחמדה

וְתִרִי דִּבּוּר וּמַחְשַׁבְתּוֹ
בְּבִיכּוֹל מִיָּחָדוֹת עִמּוֹ
בְּתַכְלִית תִּיחֹד, דֶּרֶךְ
מִשְׁל, כְּמוֹ דִּבּוּר
וּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם – לפני
שהוא חושב ומדבר אותם
בפועל. בְּעוֹדֵן בְּכַח חֶמְדָּתוֹ
וְשִׁכְלוֹ, או בְּתִשְׁקָה
וְחֶמְדָּה שֶׁבְּלִבּוֹ, קֶדֶם –

1 הַחֲכָמָה וְשִׁבְלָה שֶׁבַח וְהַמְדָּה וְתַשׁוּקָה שֶׁבַלְבִּי. – שֶׁהָזֶה הֵם "שׁוֹרֵשׁ"
2 הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדִּיבּוֹר. הָרִי כֶּשֶׁם שׁוֹה בָּאֵדָם, שֶׁלִּפְנֵי שֶׁהוּא חוֹשֵׁב וְהוֹגֵה
3 אֶת הָאוֹתוּת בְּדִיבּוֹר – הֵן מֵאוֹחָדוֹת לִגְמָרִי בְּשׁוֹרֵשׁ, כִּי בְּדִיבּוֹר
4 שֶׁלִּמְעַלָּה, (גַּם) אַחֲרֵי הַהִתְגַּלּוּת – הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדִּיבּוֹר כְּבִיכּוֹל מֵהַקֶּבֶה

5 – הֵם מֵאוֹחָדִים בְּתַכְלִית עִם
6 הַקֶּבֶה: וְכֵכָה מִשָּׁשׁ, דִּרְךְ
7 מִשָּׁל, מִיְּחֻדוֹת דְּבָרוֹ
8 וּמִחֲשָׁבָתוֹ שֶׁל הַקֶּדוֹשׁ –
9 בְּיָדָהּ הוּא תַּכְלִית הַיְּחֻד
10 בְּמַהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ,
11 גַּם אַחֲרֵי שֶׁיֵּצֵא דְּבָרוֹ
12 יִתְבָּרֵךְ אֶל הַפֶּעַל בְּבִרְיָאוֹת
13 הָעוֹלָמוֹת, – הוּא מֵאוֹחָד אוֹ
14 עִם הַקֶּבֶה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה
15 מִיְּחֻד עֲמּוֹ קִדְּם בְּרִיָּאֹת
16 הָעוֹלָמוֹת, וְאִין שׁוֹם שְׁנֵי
17 כָּלָל לִפְנֵי יִתְבָּרֵךְ – בֵּין
18 לִפְנֵי הַבְּרִיָּאָה לְבֵין אַחֲרֵי הַבְּרִיָּאָה, אֱלֹא – הַשֵּׁנִי הוּא רַק אֶל – לִגְבִּי,
19 הַבְּרִיָּאִים הַמְּקַבְּלִים חַיּוּתָם מִבְּחִינַת דְּבָרוֹ יִתְבָּרֵךְ – הַשֵּׁנִי
20 מִתְבַּטֵּא בַּפְּשׁוּטוֹת: בְּתַחֲלִילָה לֹא הָיוּ בְּרִיָּאִים כָּלָל, וְלֵאחֲרַי מִכֵּן נִבְרָאוּ
21 הָעוֹלָמוֹת וְהֵם מְקַבְּלִים חַיּוּתָם מִהַדִּיבּוֹר – וְזֹאת מִתִּי? – בְּבִחִינַת
22 יֵצֵאֲתוֹ כֶּבֶד – שֶׁל הַדִּיבּוֹר אֶל הַפֶּעַל בְּבִרְיָאוֹת הָעוֹלָמוֹת

ליקוטי אמרים

וְתַשׁוּקָה שֶׁבַלְבִּי. וְכֵכָה מִשָּׁשׁ ד"מ מִיּוֹחָדוֹת דְּבָרוֹ
וּמִחֲשָׁבָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה בְּתַכְלִית הַיְּחֻד בְּמַהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ
יִת' גַּם אַחֲרֵי שֶׁיֵּצֵא דְּבָרוֹ יִת' אֶל הַפֶּעַל בְּבִרְיָאוֹת
הָעוֹלָמוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִיּוֹחָד עֲמּוֹ קוֹדֵם בְּרִיָּאֹת הָעוֹלָמוֹ
וְאִין שׁוֹם שְׁנֵי כָּלָל לִפְנֵי יִת' אֱלֹא אֶל הַבְּרִיָּאִים
הַמְּקַבְּלִים חַיּוּתָם מִבְּחִי' דְּבָרוֹ יִת' בְּכַחַי' יֵצֵאֲתוֹ כְּבֵר
אֶל הַפֶּעַל בְּבִרְיָאוֹת הָעוֹלָמוֹת שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בָּהֶם
לְחַיּוּתָם ע"י הַשְׁתַּלְשָׁלוֹ מַעֲלָה לְעוֹלָל וִירִידָה הַמִּדְרָגָה
בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וְשׁוֹנִים עַד שִׁיּוּכָלוּ הַבְּרִיָּאִים לְקַבֵּל
חַיּוּתָם וְהַתְּהוּוֹתָם מִמֶּנּוּ וְלֹא יִתְבַטְּלוּ בְּמִצִּיאוֹת

23 שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בָּהֶם – דִּיבּוֹרוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה מִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת, לְחַיּוּתָם
24 עַל יְדֵי הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת מַעֲלָה לְעוֹלָל – עַל־יְדֵי יְרִידָתוֹ מִמִּדְרָגָה
25 עֲלִיּוֹנָה לְמִדְרָגָה מִתַּחְתִּיה. הַמִּדְרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה נִקְרָאת "עִילָה",
26 כְּלוּמָר שֶׁהִיא "סִיבָה" (גֹּרֶם) לְמִדְרָגָה מִתַּחְתִּיה, הַנִּקְרָאת "עוֹלָל" –
27 "מְסוּבָה" (תּוֹצֵאָה). וִירִידָתָהּ
28 הַמִּדְרָגָתָהּ – עַל־יְדֵי יְרִידָתָהּ
29 הַדִּיבּוֹר מִמִּדְרָגָה לְמִדְרָגָה,
30 בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וְשׁוֹנִים,
31 – הַמִּצְמָצֵם אֶת ה"אֹר" –
32 וְה"חַיּוּת" הָאֱלֹקִי שֶׁל הַדִּיבּוֹר,
33 עַד שִׁיּוּכָלוּ הַבְּרִיָּאִים לְקַבֵּל
34 חַיּוּתָם וְהַתְּהוּוֹתָם מִמֶּנּוּ –
35 מִדִּיבּוֹרוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה, וְלֹא
36 יִתְבַטְּלוּ בְּמִצִּיאוֹת, – שְׂכֹן,
37 אִם ה"חַיּוּת" שֶׁל הַדִּיבּוֹר, לֹא
38 הִיָּתָה מִתְצַמְצֶמֶת כָּל כֵּךְ,
39 אֲלֹא הִיָּתָה מֵאִירָה בְּהִתְגַּלּוּת
40 כְּפִי שֶׁהִיא, הָיוּ הַנְּבִרָאִים מֵאִבְדִּים אֶת מִצִּיאוֹתָם לִגְבִּי חַיּוּת
41 הָאֱלֹקִית. בְּרֵם, הַכּוֹנוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה הִיא הָרִי, שֶׁהַנְּבִרָאִים יִרְגִּישׁוּ עֲצֻמָּם
42 כ"מִצִּיאוֹת", וְעַל־יְדֵי עֲבוּדָתָם הָעֲצֻמִּית יִגְעוּ לְהַתְּבַטְּלוֹת לֵאלֻקוֹת –
43 לְכֵן עַל ה"חַיּוּת" לְעִבּוֹר צִמְצוּמִים רַבִּים; וְכִפִּי שִׁיּוּסָר לְהֵלֵךְ, בְּמֵה
44 מִתְבַּטְּאוֹת הַשְּׁפַעְתָּם שֶׁל הַצִּמְצוּמִים:

יום שישי ט"ז שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כז, וכל הצמצומים הם... עד עמ' כז, כלא חשיב ממש.

45 וְכָל הַצִּמְצוּמִים הֵם בְּחִינַת "הַסְתֵּר פָּנִים", – פְּנִימִיּוֹת חַיּוּת
46 הָאֱלֹקִית – מִסְתַּתֶּרֶת: לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים הָאֹר וְהַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ
47 מִדְּבָרוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁלֹּא יִתְגַּלֵּה בְּבִחִינַת גְּלוּי רַב – שֶׁאֵין הִיא זֶה
48 בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא יוּכָלוּ הַתַּחְתּוֹנִים – הַנְּבִרָאִים שֶׁבְּעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים,
49 לְקַבֵּל – חַיּוּתָם, וְלִכְנֹן –

50 מַחֲמַת שֶׁ"חַיּוּת" עוֹבֶרֶת
51 דֶּרֶךְ הַצִּמְצוּמִים הָרַבִּים, גַּם
52 בֵּין נִדְמָה לָהֶם – לְנִבְרָאִים,
53 אֹר וְחַיּוּת הַדְּבָר שֶׁל
54 מְקוֹם בְּרוּךְ־הוּא הַמְּלַבֵּשׁ
55 בָּהֶם כָּאֵלּוּ הוּא דְּבָר מְבָדֵל
56 מִמַּהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ,
57 – מִהַקֶּבֶה, רַק שֶׁנִּמְשָׁךְ
58 מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ כְּמוֹ דְּבָר
59 שֶׁל אָדָם – נִמְשָׁךְ מִנִּפְשׁוֹ.
60 – וּבִסּוּפּוֹ שֶׁל דְּבָר נַעֲשֶׂה
61 כְּדִבְרֵי נִפְרָד. כִּי נִדְמָה
62 לְנִבְרָאִים ה"חַיּוּת" הָאֱלֹקִית
63 שֶׁל הַדִּיבּוֹר שֶׁלִּמְעַלָּה וְזֹאת

64 יַעֲן שֶׁ"חַיּוּת" שֶׁל הַדִּיבּוֹר שֶׁלִּמְעַלָּה, מְגִיעָה אֵלֵיהֶם אַחֲרֵי צִמְצוּמִים
65 רַבִּים, וְלִגְבִּי הַנְּבִרָאִים מִסְתִּירִים הַצִּמְצוּמִים עַל ה"חַיּוּת", וְלִכֵּן יוּכָל

ליקוטי אמרים

וְכָל
הַצִּמְצוּמִים הֵם בְּחִי' הַסְתֵּר פָּנִים לְהַסְתִּיר וּלְהַעֲלִים
הָאֹר וְהַחַיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִדְּבָרוֹ יִת' שֶׁלֹּא יִתְגַּלֵּה בְּכַחַי'
גְּלוּי רַב שֶׁלֹּא יוּכָלוּ הַתַּחְתּוֹנִים לְקַבֵּל וְלִכְנֹן ג"כ נִדְמָה
לָהֶם אֹר וְחַיּוּת הַדְּבָר שֶׁל מְקוֹם ב"ה הַמְּלֻבָּשׁ בָּהֶם
כָּאֵלּוּ הוּא דְּבָר מוּבְדֵּל מִמַּהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ יִת' רַק שֶׁנִּמְשָׁךְ
מִמֶּנּוּ יִת' כְּמוֹ דְּבָר שֶׁל אָדָם מִנִּפְשׁוֹ. אִךְ לִגְבִּי הַקֶּבֶה
אִין שׁוֹם צִמְצוּם וְהַסְתֵּר וְהַעֲלֵם מִסְתִּיר וּמַעֲלִים לִפְנֵי
וְכַחֲשָׁכָה כְּאוֹרָה כְּדִכְתִּיב גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחֲשִׁיךְ מִמֶּךָ
וְגו' מִשׁוּם שֶׁאִין הַצִּמְצוּמִים וְהַלְבוּשִׁי דְּבָר נִפְרָד מִמֶּנּוּ
יִת' ח"ו אֲלֹא כְּהִדִּין קִמְצָא דְּלִבּוּשִׁי מִיְּנִיה וְכִיָּה כְּמ"ש

66 לְהִידְמוּת לָהֶם שֶׁהַדִּיבּוֹר שֶׁלִּמְעַלָּה דּוֹמֶה לְדִיבּוֹרוֹ שֶׁל הָאָדָם. אִךְ
67 לִגְבִּי הַקֶּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אִין שׁוֹם צִמְצוּם וְהַסְתֵּר וְהַעֲלֵם מִסְתִּיר
68 וּמַעֲלִים לִפְנֵי, וְ"כַחֲשָׁכָה" – הָעֵלֶם, בְּאִזְרָה, – גְּלוּי, לִפְנֵי
69 הַקֶּבֶה. בְּדִכְתִּיב: "גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחֲשִׁיךְ מִמֶּךָ וְגו'", – שְׂכֹן, גַּם
70 הַחוּשׁ הוּא "מִמֶּךָ",
71 מִהַקֶּבֶה, וְלִכֵּן אִין הַחוּשׁ
72 מִסְתִּיר בְּפִנֵּי הַקֶּבֶה, כְּפִי
73 הַמְּפּוֹרֵשׁ לְהֵלֵךְ, שְׂרָק דְּבָר
74 חִיצוֹנִי זֹר בְּכּוּחוֹ לְהַסְתִּיר,
75 אִךְ אִין בְּנִמְצָא שׁוֹם "יֵשׁ"
76 הַמִּסְתִּיר אֶת עֲצֻמוֹ עִם עֲצֻמוֹ,
77 מֵאַחֲרֵי שֶׁהַמּוֹסְתֵר וְהַמִּסְתִּיר
78 הֵם אוֹתוֹ אֶחָד – כְּמוֹ שֶׁרַבְּנוּ
79 חֻזָּק אוֹמֵר: מִשׁוּם שֶׁאִין
80 הַצִּמְצוּמִים וְהַלְבוּשִׁים
81 דְּבָר נִפְרָד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ
82 חֹם וְשִׁלּוּם, – כְּמוֹ שֶׁלִּמְדּוּנוּ,
83 שֶׁאִין שׁוֹם דְּבָר שִׁיָּהִי נִפְרָד
84 בְּאֵמֶת מִהַקֶּבֶה, אֱלֹא
85 בְּהִדִּין קִמְצָא דְּלִבּוּשִׁיה מִיְּנִיה וְכִיָּה, – כְּאוֹתוֹ עַב שֶׁלְבוּשׁוֹ צוּמָח
86 מִמֶּנּוּ עֲצֻמוֹ. כִּי גַם לְמַעַלָּה, הַצִּמְצוּמִים וְהַלְבוּשִׁים – הֵם עֲצֻמָּם

1 אלקות. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים", – שם הוי' רומז על
2 "גילוי" – התגלות אלקית, ושם אלקים, הוא הכוח האלקי
3 שב"העולם", להחביא ולהסתיר על אלקות, הרי הם דבר אחד,
4 כלומר: שם אלקים הוא אלקות באותה מדה כמו שם הוי', וְכֵמוֹ
5 שְׁנֵתְבָאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. –
6 ממילא לא שייך ששם
7 אלקים יסתיר על הקב"ה, 1
8 מאחר שהוא עצם אחד עם 2
9 שם הוי', שהוא כוח של
10 גילוי, וְלִכְּן קָמִיה – בְּלֹא בְּלֹא חֲשִׁיב מִמֶּנּוּ: – לפני הקב"ה, הכל
11 נחשב לכלום ממש. שכן, מה שאפשר לנבראים להרגיש עצמם
12 כ"מציות", נובע מכך, שכלפיהם מהווים הצמצומים והעלמות,
13 הסתרה על ה"אור" וה"חיות" האלקית – דבר זה נותן להם מקום
14 להחשיב את עצמם ל"יש" ול"מציות" – אך, לגבי הקב"ה אין
15 הצמצומים והעלמות מסתירים כלל, ממילא "כולא קמי" כלא חשיב

ליקוטי אמרים

כי ה' הוא האלהים וכמ"ש במ"א ולכן קמיה כולא
כלא חשיב ממש:

הבריאה כ"מציות" – מן הראוי להוסיף סיפור קצר מהמגיד
מקונין: לפני הסתלקותו אמר המגיד מקונין לבנו: ...אין לי כבר
גוף כלל. תפס הבן בידו ואמר לו: אבא, הריני מרגיש שאכן יש לי
גוף! ענה לו אביו: – מפני שאתה ממשש עם גוף – לכן אתה מרגיש
גוף.. כלומר, לאמיתו של דבר גופו איננו מציות של גוף כלל, רק
זאת, שמחמת שממששים עם גוף – מרגישים גוף.

יום שבת קודש י"ז שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כז, פרק כב רק שהתורה... עד עמ' כח, מאין ליש תמיד.

31 **פֶּרֶק כב.** בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן שאין דיבורו של הקב"ה דומה
32 לדיבורו של אדם: כשאדם מוציא דיבור מפיו, נראה הדיבור כדבר לעצמו,
33 נפרד משורשו, ה"שכל" שבמוח והתשוקה שבלב. אך, ביחס לדיבורו של
34 הקב"ה לא שייך לומר שהוא נפרד מהקב"ה. כי, הרי לא יתכן דבר שמחוץ
35 להקב"ה. ולכן, דיבורו של
36 הקב"ה מאוחד תמיד בשורשו
37 ובטל אליו. דיבורו של הקב"ה 3
38 נקרא גם הוא בשם "דיבור", 4
39 בגלל תכונה אחרת שישנה 5
40 בדיבור, והיא – לגלות את אשר 6
41 בהעלם המחשבה. ענין זה של 7
42 גילוי ההעלם – קיים גם בדיבור 8
43 שלמעלה. כמו עשרה 9
44 המאמרות, שבהם נברא העולם, 10
45 הרי הם התגלות ה"אור" 11
46 וה"חיות" האלקית לברוא בהם
47 עולמות ונבראים. כך גם שאר

ליקוטי אמרים

פרק כב רק שהתורה דברה כלשון ב"א ונקרא
בתורה דבורו של מקו' ב"ה בשם
דבור ממש כדבורו של אדם לפי שבאמת כך הוא
דרך ירידת המשכת החיות לתחתונים בצמצומים
רבים ועצומים מינים ממינים שונים להבראות מהם
ברואים רבים מינים ממינים שונים וכ"כ גברו ועצמו
הצמצומים והסתר פנים העליונים עד שיוכלו להתהוות
ולהבראות גם דברים טמאים וקליפות וס"א ולקבל
חיותם וקיומם מדבר ה' ורוח פיו ית' בהסתר פנים

הדיבורים האלקיים שבתורה, נביאים וכתובים, הם התגלות לנביאים במחזה
נבואתם. ואילו ענין הפירוד וה"מציות" שבדיבור שלמטה – אינו שייך
בדיבור שלמעלה. בפרק הבא, אותה אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן –
התורה הרי קוראת לדיבורו של הקב"ה בשם "דיבור", ומאחר שדיבורו של
האדם מייצג את ענין הפירוד, לאור העובדה שהוא נפרד משורשו – עליו,
לכן, לומר שגם בדיבור שלמעלה קיימת תכונה זו. ברם, לא לגבי הקב"ה, כי
אם לגבי הנבראים. כלומר: מהדיבור שלמעלה נוצרים נבראים כאלה
שבהרגשם הם "מציות" לעצמם ונפרדים מקדושתו של הקב"ה, והם –
ה"קליפות" וה"סטרא אחרא". רַק שְׁהַתּוֹרָה דְּפָרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם.¹
וְנִקְרָא בְּתוֹרָה דְּבִרּוּ שֶׁל מָקוֹם בְּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁם "דְּבִיר" מִמֶּנּוּ
בְּדִבּוּר שֶׁל אָדָם, – שכאמור, יש בדיבורו של האדם, ענין הפירוד

ממש" – כל המציות של עולמות ונבראים הם ממש אין ואפס; ואין
הם "פועלים" שום שינוי באחדותו ההחלטית של הקב"ה – הוא יחיד
ומיוחד אחרי שנבראו העולמות כמו לפני שנבראו. ביחס למה
שלמדנו שלגבי הקב"ה אין הצמצום וההעלם מהווים הסתרה, ולכן
כל העולמות והנבראים הם
אין ואפס לגבי הקב"ה,
כאילו אינם במציות ממש,
ורק בנבראים "פועלת"
ההסתרה, שיוכלו לקבל את
הבריאה כ"מציות" – מן הראוי להוסיף סיפור קצר מהמגיד
מקונין: לפני הסתלקותו אמר המגיד מקונין לבנו: ...אין לי כבר
גוף כלל. תפס הבן בידו ואמר לו: אבא, הריני מרגיש שאכן יש לי
גוף! ענה לו אביו: – מפני שאתה ממשש עם גוף – לכן אתה מרגיש
גוף.. כלומר, לאמיתו של דבר גופו איננו מציות של גוף כלל, רק
זאת, שמחמת שממששים עם גוף – מרגישים גוף.

משורשו, לְפִי שְׁבָאֵמֶת בָּךְ הוּא – שגם בדיבור שלמעלה ישנו ענין
הפירוד, אלא שאין זה אמור ביחס שבין הדיבור לגבי הקב"ה, אלא
זה מתבטא כך רק לגבי הנבראים, כפי שיוסבר להלן, שזה – הַרְרָךְ
יְיִרֶדֶת וְהַמְשַׁכֶּת הַחַיּוֹת – האלקית, לְתַתְּיוֹנִים, – לנבראים
התחתונים, הרי המשכה זו
היא בְּצַמְצוּמִים רַבִּים
וְעִצּוּמִים, – החיות
האלקית מתמעטת יותר
ויותר ונהיית מוגבלת מאד,
על־ידי הצמצומים הרבים,
מִיָּנִים מְמִינִים שׁוֹנִים, –
סוגי צמצומים שונים, וזאת
כדי לְהַבְרִאת מִהֶם
בְּרֹאִים רַבִּים, מִיָּנִים
מְמִינִים שׁוֹנִים, – השוני
שבסוגי הברואים הרבים,
מקורו בצמצומים השונים
שבאור וחיות האלקית. וְכָל בָּךְ נִבְרָו וְעִצּוּמוֹ הַצְמָצוּמִים וְהַסְתֵּר
פָּנִים הָעֲלִיּוֹנִים, – פנימיות ה"חיות" שלמעלה, נסתרת לגמרי, עַד
שְׁיֻכְּלוּ לְהַתְהַוּוֹת וְלְהַבְרִאת גַּם דְּבָרִים טָמְאִים וְקְלִפּוֹת
וְסִמְרָא אַחֲרָא, – לו היו אלה רק צמצומים רבים בלבד, אפילו
הרבה מאד צמצומים, כדי שה"אור" וה"חיות" האלקי יתגלה למטה
יותר ויותר, הרי למרות זאת לא היו נבראים מזה"אור" – דברים
טמאים, קליפות וסטרא אחרא. אלא, על־ידי התגברות הצמצומים,
כלומר: על־ידי צמצומים כאלה שה"אור" מוסתר בהם לגמרי –
אפשר להיברא דברים טמאים וסטרא אחרא, וְלִקְבֹּל – ושהדברים
הטמאים יקבלו חיותם וקיומם מְדַבֵּר ה' וְרוּחַ פִּי וְיִתְבָּרֵךְ
בְּהִסְתֵּר פָּנִים וְיִירֶדֶת הַמַּדְרָגוֹת. וְלִכְּן נִקְרָאִים – הקליפות,

1 "אלהים אחרים", מפני שניקתם וחיותם - שהן יונקות
2 מהקדושה, כי הרי כל דבר מן ההכרח שיקבל חיותו מהקדושה.
3 ברם, ניקת החיות שלהן אינה מבחינת "פנים" - איננה מפנימיות
4 רצונו של הקב"ה, אלא מבחינת "אחורים" דקדושה; - כלומר:

5 מחיצוניות רצונו של
6 הקב"ה. "פנימיות הרצון"

7 הוא כשרוצים את הדבר
8 עצמו, והוא רצון של תענוג.
9 ואילו "אחוריים" פירושו,
10 "חיצוניות הרצון", שאת
11 הדבר עצמו לא רוצים כי
12 אין בו תענוג, אלא רוצים בו
13 מחמת התועלת שתהיה
14 מכך לגבי דבר אחר שממנו
15 יהיה להם תענוג - ובלשונו
16 של ה"תניא": "ופרוש
17 "אחורים", - הוא: בְּאֵרֶם
18 תְּנוּתָן דְּבַר לְשׁוֹנָאוֹ שְׁלֵא
19 בְּרָצוֹנוֹ, - שלא ברצונו
20 הישיר, אלא הוא נותן לו
21 את הדבר מטעם צדדי, שאז
22 צורת הנתינה היא:
23 שמשליכו לו בְּלֹאֲחֵר
24 בְּתַפּוֹ, בִּי מַחְזִיר פָּנָיו
25 מִמֶּנּוּ מִשְׁנֵאתָ אוֹתוֹ; -
26 שכן, תנועת ותנודת הגוף
27 מקורן בתנועה כפי שהיא
28 מתבטאת בנפש; ומאחר
29 שקיימת בנפש שנאה כלפי

30 אותו איש, והנתינה לו היא שלא מתוך רצון אמיתי, אלא מתוך
31 חיצוניות רצונו - לכן, זה מתבטא גם בתנועה הגופנית בשעת
32 הנתינה: הוא מפנה את פניו ממנו בשעת מעשה, שכן, הפנים הוא
33 המקום בו משתקפת פנימיותו וחיותו של האדם. כך - גם, לְמַעַלָּה,
34 בְּחִיַּת "פנים" הוא פְּנִימִית הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן וְחִפְצוֹ הָאִמְתִּי, אֲשֶׁר
35 חֲפִץ ה' לְהַשְׁפִּיעַ חַיּוּת לְכָל חֲקֻרֹב אֵלָיו מִסְטֵרָא דְקַדְשָׁה; -
36 מצד הקדושה, אֲבָל הַסְטֵרָא אַחֲרָא וְהַטְמָאָה הִיא תוֹעֵבַת ה'
37 אֲשֶׁר שָׂנֵא³, וְאִינוּ מִשְׁפִּיעַ לָהּ - ל"סטרָא אַחֲרָא", חַיּוּת מִפְּנִימִית
38 הָרָצוֹן - העליון, וְחִפְצוֹ הָאִמְתִּי אֲשֶׁר - נאמר שהקב"ה חֲפִץ בָּהּ
39 - ב"סטרָא אַחֲרָא", חֵם וְשִׁלּוּם, בִּי אִם כִּמָּאן דִּשְׁרִי בְּתֵר בְּתַפּוֹ
40 לְשׁוֹנָאוֹ שְׁלֵא בְּרָצוֹנוֹ, - כמי שמשליך דבר לשונאו, מאחורי כתפו,
41 שלא מרצונו הטוב. כך גם השפעת חיות הקדושה לסטרָא אַחֲרָא -
42 אינה באה מתוך רצון טוב, רַק כְּדִי לְהַעֲנִישׁ - באמצעות הקליפה,
43 אֶת הַרְשָׁעִים, - הנמשכים אחרי הקליפה וה"סטרָא אַחֲרָא"
44 ומקבלים השפעתם מהן, וְלִתֵּן שְׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים דְּאִכְפִּיּוֹן
45 לְסְטֵרָא אַחֲרָא; - הכופים וכובשים את ה"סטרָא אַחֲרָא" ומושלים
46 עליה. לשם כך נזקקים ל"סטרָא אַחֲרָא", כדי שיהיה ענין הבחירה,

ליקוטי אמרים

וירידת המדרגות ולכן נקרא אלהים אחרים מפני
שינקתם וחיותם אינה מבחי' פנים אלא מבחי' אחוריים
דקדושה ופי' אחוריים כאדם הנותן דבר לשונאו שלא
ברצונו שמשליכו לו כלאחר כתפו כי מחזיר פניו ממנו
משנאתו אותו כך למעלה בחי' פנים הוא פנימית
הרצון העליון וחפצו האמיתי אשר חפץ ה' להשפיע
חיות לכל הקרוב אליו מסטרָא דקדושה אבל הס"א
והטומאה היא תועבת ה' אשר שנא ואינו משפיע לה
חיות מפנימית הרצון וחפצו האמיתי אשר חפץ בה ח"ו
כ"א כמאן דשדי בתר כתפוי לשונאו שלא ברצונו
רק כדי להעניש את הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקי'
דאכפייין לס"א וזה נקרא בחי' אחוריים דרצון העליון
ב"ה. והנה רצון העליון בבחי' פנים הוא מקור החיים
המחיה את כל העולמות ולפי שאינו שורה כלל על
הס"א וגם בחי' אחוריים של רצון העליון אינו מלוכש
בתוכה ממש אלא מקיף עליה מלמעלה לכך היא מקום
המיתה והטומאה ה' ישמרנו כי מעט מוער אור וחיות
שיונקת ומקבלת לתוכה מבחי' אחוריים דקדושה
שלמעלה הוא בבחי' גלות ממש בתוכה בסוד גלות
השכינה הנ"ל ולכן נקרא בשם אלהים אחרים שהיא
ע"ז ממש וכפירה באחדותו של מו"ה הקב"ה כי מאחר

גלות השכינה הנזכר לעיל⁴. - ש"חיות" הקדושה נמצאת בכיול
בגלות בתוך הקליפות, וְלִכֵּן נִקְרָא בְּשֵׁם "אלהים אחרים", - לא
רק מחמת הטעם האמור, שהם מקבלים את "חיותם" מבחינת
"אחוריים", כי אם: שְׁחִיָּא עֲבֻדָּה זָרָה מִמֶּשׁ וּכְפִירָה בְּאַחֲדוּתוֹ שֶׁל
מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים תְּקוּדָּה שִׁפְרוּד־הוּא, - הסברת הדברים: בכל
נברא נמצאים שני סוגי חיות - "חיות" המתלבשת א. בפנימיותו של
הנברא ומתאחדת אתו. חיות אלקית זו, מצומצמת ומותאמת לפי
מדתו של הנברא, עד כמה שהוא יכול לקלוט. ב. "חיות" המחיה
ומשפיעה בנברא בצורה "מקיפה". חיות אלקית זו, איננה מצומצמת
לפי מימדי הנברא ואינה מתלבשת בו; אלא בצורתה היא, כפי שהיא
למעלה מהתלבשות בנברא - היא משפיעה ומחיה את הנברא.
ל"קליפות" ול"סטרָא אַחֲרָא" גם כן שני סוגי חיות אלה. סוג ה"חיות"
השני, בקליפות ו"סטרָא אַחֲרָא", מאחר שהוא בא אליהן בבחינת
"מקיף", אין הוא מפריע ל"מציאותן", הן יכולות להחזיק את עצמן
ל"יש", ואינן צריכות להכחיש "חיות" זו, למרות שהן יודעות שהן
נבראו מ"חיות" זו (כפי שנאמר להלן, שהן קוראות להקב"ה "אלקא"
דאלקיא: הן חושבות את עצמן ל"מציאות", ל"אלקיא", למרות שהן

וכתוצאה מכך העונש המתאים לרשעים והשכר המתאים לצדיקים
- משום כך נותנים "חיות" ל"סטרָא אַחֲרָא". וְזֶה - צורה זו של
השפעה, נִקְרָא בְּחִיַּת "אחורים" דְּרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרִדְהוּא. - לכן
הם נקראים אלקים אחרים, כי ניקת ה"חיות" שלהן היא מבחינת
"אחוריים". וְהֵנָּה, רָצוֹן
הָעֲלִיּוֹן בְּבְחִיַּת "פנים", -
פנימיות הרצון העליון, מה
שהקב"ה רוצה את הדבר
עצמו, הוא מְקוֹר הַחַיִּים
הַמְּחִיָּה אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת,
וּלְפִי ש' - רצון זה, אִינוּ
שׁוֹרָה כָּלֵל עַל הַסְטֵרָא
אַחֲרָא, וְגַם בְּחִיַּת
"אחורים" שֶׁל רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן
- המחיה אותן, כאמור, אִינוּ
מְלַכֵּשׁ - בפנימיות, בְּתוֹכָהּ
- ב"סטרָא אַחֲרָא", מִמֶּשׁ,
אֵלָּא מְקִיף עָלֶיהָ
מְלַמְעָלָה, - בלבד, כמו
שמקיפים דבר מלמעלה,
לְכַךְ - לכן, הִיא - ה"סטרָא
אַחֲרָא", מְקוֹם הַמִּיָּתָה
וְהַטְמָאָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ, בִּי
מְעַט מוֹעֵר - המעט מן
המעט, אִזְר וְחַיּוּת, שְׁיוֹנְקָת
וּמְקַבֶּלֶת לְתוֹכָהּ מִבְּחִיַּת
"אחורים" דְּקַדְשָׁה
שְׁלֵמָעָלָה, הוּא בְּבְחִיַּת
גְּלוּת מִמֶּשׁ בְּתוֹכָהּ, בְּסוּד

1 עצמן מכירות שיש להן "אלקא" שברא אותן. מחמת חיות אלקית זו,
2 הן נקראות "אלקים אחרים", מפני שהן מקבלות את חיותן מבחינת
3 אחוריים. ואילו סוג ה"חיות" המתלבש בפנימיות, שאם היו
4 ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" מודות ב"חיות" זו, היתה בכך משום
5 סתירה ל"מציאות" שלהן, כי
6 "חיות" זו היא הרי "עצמות"
7 של הנברא עצמו – "חיות" זו,
8 הן מכחישות לחלוטין, והיא
9 נמצאת בהן בבחינת גלות.
10 בגלל "חיות" זו – הן נקראות
11 "אלקים אחרים", לא רק מפני
12 שהן מקבלות מ"אחוריים",
13 אלא מפני שהן מוזיקות את
14 עצמן ל"עבודה זרה".
15 וכופרות באחדותו של
16 הקב"ה – כפי שיוסבר להלן:
17 **בי מאחר שאור וחיות**
18 **הקדשה – ה"חיות" הפנימית,**
19 **הוא בבחינת גלות בתוכה**
20 **– אינה בטלה כלל לגבי**
21 **קדשת הקדוש ברוך הוא;**
22 **ואדרבה, מגביה עצמה כנשר, לומר:** "אני ואפסי עוד",
23 **וכמאמר:** – שאמר פרעה: "יאר לי ואני עשיתי". – ה"אור" –
24 הנילוס – הוא שלי, ואני עשיתי את עצמי, ולכן אמרו רז"ל, שגפות
25 הרוח שקולה כעבודה זרה ממש, כי עקר ושרש של עבודה זרה,
26 הוא מה שנהשך – הוא מחשיב את עצמו, לדבר בפני עצמו, נפרד
27 מקדשתו של מקום, – של הקב"ה, ולא בפירה בה' לגמרי, –
28 כלומר, גם כשלא כופרים לגמרי בהקב"ה, אלא רק מחשיבים את
29 עצמם לדבר בפני עצמו, כמו ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" הנקראות
30 "עבודה זרה", שכפי שלמדנו, הן אינן כופרות בהקב"ה לגמרי, אלא
31 כדאיתא – כמו שאנו מוצאים, בנמרא⁸ דקרו ליה "אלהא
32 דאלהיא", – ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" קוראות להקב"ה "אלקא

ליקוטי אמרים

שאור וחיות דקדושה הוא בבחי' גלות בתוכה אינה
בטילה כלל לגבי קדושת הקב"ה ואדרבה מגביה עצמה
כנשר לומר אני ואפסי עוד וכמאמר יאור לי ואני
עשיתי ולכן אמרו רז"ל שגפות הרוח שקולה כע"ז
ממש כי עיקר ושרש ע"ז הוא מה שנחשב לדבר
בפני עצמו נפרד מקדושתו של מקום ולא כפירה בה'
לגמרי כדאיתא בנמ' דקרו ליה אלהא דאלהיא אלא
שגם הם מחשיבים עצמם ליש ודבר בפני עצמו ובוה
מפרידים את עצמם מקדושתו של מקום ב"ה מאחר
שאין בטלים לו ית' כי אין קדושה עליונה שורה אלא
על מה שבטל לו ית' כנ"ל ולכן נקראי' טורי דפרודא
בוה"ק והרי זו כפירה באחדותו האמיתית דכולא קמיה
כלא חשיב ובטל באמת לו ית' ולרצונו המחיה את
כולם ומהוה אותם מאין ליש תמיד:

דאלקיא – הרי שהן מודות בהקב"ה, שהוא אלקא דאלקיא, ובכל
זאת זה נקרא "עבודה זרה" ו"אלקים אחרים". אלא שגם הם
מחשיבים עצמם ליש ודבר בפני עצמו, ובוה – במה שהן
מחשיבות את עצמן ל"יש", הן מפרידים את עצמם מקדושתו של
מקום ברוך הוא, מאחר
שאין – הן, בטלים לו
יתברך, כי אין קדושה
עליונה שורה אלא על מה
שבטל לו יתברך כנזכר
לעיל, ולכן נקראים –
הקליפות ו"סטרא אחרא",
"טורי דפרודא" – הרי
הפירוד, בזה הקדוש, –
אלה שמחזיקים את עצמם
ל"מציאות" ומגביהים את
עצמם כהרים ומרגישים את
עצמם נפרדים מהקב"ה.
והרי זו – יש בכך משום
כפירה באחדותו
האמיתית, – של הקב"ה,
שהיא – דכלא קמיה כלא
חשיב, – לגבי הקב"ה הכל נחשב לכולם, ובטל באמת לו יתברך
ולרצונו, הקמיה את כלם ומהוה אותם מאין ליש תמיד: – מאחר
שאחדותו האמיתית של הקב"ה היא שהכל בטל אליו, הרי
שההיחשבות ל"יש" ול"מציאות" – יש בה משום כפירה באחדותו של
הקב"ה. ולכן גסות הרוח שוה ל"עבודה זרה". הרי, שאחרי צמצומים
רבים ושונים, נבראו בדיבורו של הקב"ה, נבראים כאלה, כמו
ה"קליפות" ו"סטרא אחרא", המרגישים את עצמם כדבר נפרד
מהקב"ה. לכן, נקרא הדיבור שלמעלה בתורה, בשם "דיבור", כי ענין
הפירוד (המצין את הדיבור שלמעלה) קיים גם בדיבור שלמעלה, אלא
שהוא רק בשייכות לנבראים ולהרגש שלהם כלפי שורשם. ואילו
לגבי הקב"ה – אין שום דבר שנפרד ממנו.

5. ישע' מז, ח. 6. יחזקאל כט (ט - ג). 7. סוטה ד, א. 8. מנחות קי, א. 9. פרק ו.

היום יום . . .

יום ראשון	יום ראשון	יא שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בשלח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: פרק כ. והנה . . . כו וכאפס ממש.			

דער סדר פון טאג הויבט זיך אן מיט מודה אני, און דאָס זאָגט מען פאר נעגעל
וואסער אפילו בידיים טמאות, וואָרום כל הטומאות שבעולם זיינען ניט מטמא דעם מודה
אני פון א אידען. ער קען זיין א חסר בזה או בזה, אָבער דער מודה אני בלייבט גאנץ.

סדר היום מתחיל ב"מודה אני", ואומרים זאת לפני נטילת ידים אפילו בידיים טמאות, שכן
כל הטמאות שבעולם אינן מטמאות את ה"מודה אני" של יהודי. הוא יכול להיות חסר בזה או
בזה, אף ה"מודה אני" נותר שלם.

יום שני	יום שני	יב שבט	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בשלח, שני עם פירש"י. תהלים: סוֹסֶחַ. תניא: כי התהוות . . . כו ודקות יותר.		
	השכל וההתפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומישב, ועולם רותח ומבהל. וזאת היא עבודת האדם, לחברם להיות לאחדים. ואז הבהלה נהפכת לשאיפה, והשכל – למורה דרך בחיים של עבודה ופעל.		

יום שלישי	יום שלישי	יג שבט	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בשלח, שלישי עם פירש"י. תהלים: סט־עא. תניא: אבל עשר . . . עניני העולם.		
	יֶאֱרָצִיט [=יום השנה] – ביום המיתה אפלו בשנה ראשונה, ואפלו בשיום הקבורה רחוק מיום המיתה. מענה ה"צמח צדק" לאדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] בהיותו כבן שבע: החסד ויתרון המעלה אשר האלקים עשה את האדם ישר להיות הולך בקומה זקופה הוא, דהגם שהולך על הארץ, מכל מקום הוא רואה את השמים, לא כן בהולך על ארבע, דאינו רואה אלא את הארץ.		

יום רביעי	יום רביעי	יד שבט	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בשלח, רביעי עם פירש"י. תהלים: עב־עו. תניא: פרק כא. והנה . . . 52 נבואתם.		
	במנחה אין אומרים תחנון. בא כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, איז, לבד דער ענין פון התעוררות רחמים אויף די מקושרים, געווען א עבודה פון דערמאנען בינו לבין עצמו די מקושרים, און אריינטראכטען בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, וואס דאס איז מעורר די כחות פנימים פון דעם וואס מ'טראכט וועגען עם, ווי מיר זעהען במוחש, אז מ'קוקט שטארק אויף איינעם מוז ער אקוק טאן, ווייל די הבטה פנימית איז מעורר דעם עצם הנפש, און אזוי איז אויך אין דעם כח המחשבה.		

אצל כבוד קדשת אבותינו רבותינו הקדושים, הרי שמלבד הענין של התעוררות רחמים על המקושרים, היתה עבודה של הזכרת המקושרים בינו לבין עצמו, ולהתעמק במחשבה בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, שזה מעורר את הכחות הפנימיים של זה שחושבים עליו, כפי שאנו רואים במוחש שכאשר מביטים בחזקה על אדם, הוא חייב להתזיר מבט, כי ההבטה הפנימית מעוררת את עצם הנפש, וכן הוא גם בכת המחשבה.

יום חמישי	יום חמישי	טו שבט	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בשלח, חמישי עם פירש"י. תהלים: עז־עח. תניא: והרי . . . כז במציאות.		

בשנגשו להדפיס חלק שני של ה"תורה אור" – כבר נודע להחסידיים, אשר ישנם הגהות ובאורים מה"צמח צדק" על המאמרים. ונפצירו בה"צמח צדק" אשר ידפיסם עם המאמרים,

וַיֵּמָאן הַ"צִּמְח צֶדֶק". וַיַּחֲלֵם חֲלוֹם, אֲשֶׁר זָקְנוּ אַדְמוֹ"ר הַזֶּקֶן בָּא לְבַקְרוֹ וּמִבְקָשׁוֹ לְהַדְפִּיסָם. מִכָּל מְקוֹם הַעֲלִים הַדָּבָר, עַד אֲשֶׁר גַּם שְׁלֹשָׁה מִבְּנָיו חָלְמוּ הַחֲלוֹם הַזֶּה וַיִּסְפְּרוּ לְאַבְיָהֶם, וְאִזּוּ הַסִּפִּים לְהַדְפִּיס גַּם הַגְּהוּתִיו וּבְאוּרֵיו לְחַלֵּק הַשְּׂנִי, וַיִּקְרְאוּ לוֹ בְּשֵׁם "לְקוּטֵי תוֹרָה".

ה'תש"ג

טז שבט

יום שישי

יום
שישי

שיעורים. חומש: בשלח, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט"ב.

תניא: וכל הצמצומים . . . חשיב ממש.

אאמו"ר אמר: צווישען קעלט און כפירה איז גאר א דינע מחיצה. עס שטעהט כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, אלקות איז פלאם פייער, לערנען און דאוונען בעדארף מען מיט התלהבות הלב, אז כל עצמותי תאמרנה די דברי ה' אין תורה ותפלה.

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמַר: בֵּין קְרִירוֹת לְכַפִּירָה יִשְׁנָה מַחְצָה דָּקָה מְאֹד. כְּתוּב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכֶלֶה הוּא", אֲלֻקוֹת הִיא שְׁלֵהֶבֶת אֵשׁ, לְלִמּוֹד וּלְהַתְפַּלֵּל צָרִיךְ מִתּוֹךְ הַתְּלֵהבוֹת הַלֵּב, שֶׁ"כָּל עֲצָמוֹתֶי תֹאמַרְנָה" אֶת דְּבָרֵי ה' בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה.

ה'תש"ג

יז שבט, שבת שירה

שבת

שבת
קורש

עומדין בצת קריאת השירה.

הפטורה: ודבורה אשה גביאה.

שיעורים. חומש: בשלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"ז.

תניא: פרק כב. רק . . . תמיד.

עס איז א מנהג צו עסען שווארצע קאשע

גהוג לאכל דייסה שחורה.

שֶׁבֶת בְּשִׁלַּח שְׁנַת תַּרְכ"א אָמַר הַ"צִּמְח צֶדֶק" הַמֵּאֲמֵר "וְרָאוּ כִּי ה'" הַנִּדְפָּס בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה". וְסִפֵּר אַחֵר כִּף לִבּוֹ, אֲדֹנִי אָבִי זָקְנֵי מוֹרֵי וְרַבִּי [מַהֲר"ש]: שֶׁבֶת בְּשִׁלַּח שְׁנַת תַּקס"ה אָמַר אֲדֹנִי אָבִי זָקְנֵי מוֹרֵי וְרַבִּי [אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן] זֶה הַמֵּאֲמֵר. אַחֵר כִּף קָרָא אוֹתִי וְסִפֵּר לִי, אֲשֶׁר בְּשְׁנַת תַּקכ"ט בִּהְיוֹתוֹ בְּמַעֲזְרֵיטֵשׁ, קָרָא אוֹתוֹ הָרֵב הַמַּגִּיד לְחַדְרוֹ וְאָמַר לוֹ: שֶׁבֶת בְּשִׁלַּח שְׁנַת תַּקט"ז אָמַר הַבַּעַל שֵׁם טוֹב מֵאֲמֵר עַל פֶּסוּק "וַיָּשֶׁב הָיִם לַפְּנוֹת בִּקְרֹא לְאֵיתָנוּ" – לְתַנְאוּ, כְּמֵאֲמַר רַז"ל. בְּשְׁנַת תַּקכ"א (שְׁנָה אַחֲרֵי הַסְתַּלְקוֹת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב) הָיָה אֲצִלִּי – הַמְּשִׁיף דְּבָרָיו הָרֵב הַמַּגִּיד – רַבִּי (הַבַּעַל שֵׁם טוֹב), וְאָמַר הַמֵּאֲמֵר וְהוֹסִיף בְּאוֹר בְּעֵינָיו "עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ – וְלֹא דְּבָרוֹ – שֶׁל מְקוֹם". וְהַיּוֹם הָיָה אֲצִלִּי מוֹרֵי לְחִזּוֹר הַמֵּאֲמֵר. וְאָמַר הָרֵב הַמַּגִּיד הַמֵּאֲמֵר לַפְּנֵי אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן, וְהוֹסִיף בְּאוֹר בְּעֵינָיו גְּנָאִי נִהְרָא, שְׁוֵהוּ בְּעֵינָיו קְרִיעַת יָם סוּף.

וְסִים הַ"צִּמְח צֶדֶק": הַיּוֹם הָיָה אֲצִלִּי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, הָרֵב הַמַּגִּיד, וְאֲדֹנִי אָבִי זָקְנֵי מוֹרֵי וְרַבִּי [אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן], וְכָל אֶחָד אָמַר לִי הַמֵּאֲמֵר בְּסִגְנוֹנוֹ. –

כְּעֵבוֹר אֵיזָה שְׁעוֹת קָרָא הַ"צִּמְח צֶדֶק" אֶת אֲדֹנִי אָבִי זָקְנֵי מוֹרֵי וְרַבִּי [מַהֲר"ש] עוֹד הַפְּעָם, וְאָמַר לַפְּנֵיו בְּאוֹר עַל הַמֵּאֲמֵר.

ייצוא אתרוגים

יום ראשון י"א שבט ה'תשע"א

שטחים נרחבים לייצוא, ונמצא שהייצוא אינו גורם נזק לשוק המקומי (שבט הלוי ח"ב סי' קלו, ב).
וכן יש לומר שהאיסור נאמר רק על פירות "שיש בהן חיי נפש", וכן לעיל (ה"ב) לגבי החיוב להעמיד את השערים שלא ירוויחו יותר משתות, נפסק שהאיסור הוא רק בדברים שיש בהן חיי נפש "כגון יינות שמנים וסלתות, אבל העקרין כגון הקושט והלבונה (מיני בשמים)... אין פוסקין להן שער".
ואמנם לדעת הבית יוסף (חור"מ סי' רל"א, ובכ"מ שם) הדין אמור בכל מיני מאכל, אך נראה שאף לדעתו איסור ההוצאה מא"י לחו"ל לא נאמר בכל מיני מאכל, כי דבריו מיוסדים על סיום לשון הרמב"ם "אבל העקרין... אין פוסקין להן שער", ומשמע שדוקא אלו לא, אך מיני מאכל כן. אבל בהלכה זו הרמב"ם כתב "אין מוציאין... יינות שמנים וסלתות" ולא סיים "אבל עקרין מוציאין". מכאן שאיסור ההוצאה נאמר דוקא על אלו שהם עיקר חיי נפש ולא על שאר פירות (אפרקטא דעניא שם) ולכן יצוא האתרוגים מותר.

הלכות מכירה פרק יד, הלכה ח: אין מוציאין פירות שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות, מארץ ישראל לחוץ לארץ.
מזה דורות נהגו לייצא אתרוגים מארץ ישראל לחו"ל, והפוסקים האריכו ליישב את המנהג ולתת טעמים להיתר אף שאסור להוציא פירות מהארץ לחו"ל.
יש אומרים כי עיקר האיסור הוא משום ישוב ארץ ישראל, כדי שיהיו בה די פירות לצורך חיי נפש, וכאשר ייצוא הפירות לחו"ל מפרנס את אנשי הארץ, בודאי לא אסרו (אפרקטא דעניא ח"ב אר"ח סי' קג. פרי השדה ח"ג סי' קפא).
אך יש שפקפקו בכך, בטענה שבודאי גם בזמן ההוא היה הייצוא מביא תועלת לבעלי השדות, כי בריבוי הקונים יעלה המחיר, אך לנגד עיני חז"ל עמדה טובת הקונים הנצרכים שלא ישלמו ביוקר, וכיון שגם בימינו הייצוא מביא תועלת למוכרים ונזק לקונים, טעם התקנה במקומו עומד (אבן יקרא תליתאה סי' כא).
ויש מסבירים שהאיסור אינו שייך כאשר מלכתחילה זורעים

מהי גניבת דעת?

יום שני י"ב שבט ה'תשע"א

והוא יודע שאינו אוכל", וכן, "לא ירבה לו בתקרובת (מתנות) והוא יודע שאינו מקבל" (הל' דעות שם). והטעם - "משום שגונב דעתו להחזיק לו טובה בחינם" (רש"י חולין שם).
אך כל זה כאשר מפציר בו פעמים רבות, אבל אם אינו מבקש ממנו אלא פעם ופעמיים, אף אם הוא יודע שלא יאכל אצלו ולא יקבל את מתנותיו – מותר "כי זהו כבודו, שמכבדו לאכול עמו" (סמ"ע חור"מ סי' קצ"ח ס"ק ח, אדה"ז שם סי"ד).
וכן אם חברו חביב עליו, והיה מפציר בו לסעוד אצלו גם אם יודע שהיה נענה לו, וכן היה מציע לו מתנות גם אם יודע שהיה מקבל – מותר להפציר בחברו "אף על פי שיודע שעכשיו לא יסעד ולא יקבל", כי "אין זו גניבת דעת, כיון שהוא חביב עליו באמת, והוא מבקש באמת להנאותו... נמצא שאם יחזיק לו טובה, אינה בחינם (אדה"ז שם).

הלכות מכירה פרק י"ח, הלכה א: אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר או לגנוב את דעתם... ואפילו לגנוב דעת הפירות בדברים – אסור.
כתב הריטב"א (חולין צד, א ד"ה כדאמר): "איסור גניבת דעת של נכרי, כתבו מקצת חכמינו בשם בעלי התוס' ז"ל, שהוא איסור תורה, דנפקא לן מדכתיב לא תגנובו".
וה'קובץ' (על הרמב"ם, הל' דעות פ"ב ה"ו) הביא שיש חולקים וסוברים שאיסור זה הוא רק מדרבנן. וכן כתב אדמו"ר הזקן (חור"מ, הל' אונאה וגניבת דעת סי"ב). והוסיף ה'קובץ' שאף להסוברים שגניבת דעת אסורה מן התורה, הדבר אמור רק במכירה (כגון שמוכר בשר נבילה בחזקת שחוטתה) כיון שהקונה נותן לו כסף תמורתו, אבל במתנה הדבר אסור רק מדרבנן.
ובכלל גניבת דעת הוא אם מפציר בחבירו "שיאכל אצלו

מתי אסור למכור?

יום שלישי י"ג שבט ה'תשע"א

בדבר הבעלות על המכר. וזאת, כחלק מהחובה שלא לרמות את חברו ולא למכור לו נכס פגום. והרמב"ם מוסיף ומחדש כי גם אם המוכר בטוח שטענותיו של אותו צד שלישי ('העסיקין' או 'המערערין') אינן מבוססות, ובסופו של דבר לא תתקבלנה, עדיין מוטלת חובה על המוכר למסור את המידע על כך לקונה ("אסור למוכר למכור... עד שיודעו"). ואם עשה כך והקונה החליט לבצע את הקניה בכל זאת, לא תופעל כל ענישה כלפי המוכר (מגיד משנה).
הלכה זו שאסור למכור קרקע שיש עליה עסיקין או עוררין מבלי לגלות זאת לקונה, נפסקה להלכה בשולחן ערוך (חור"מ, רכו, ו) ומוסיף הגר"א: "ומטעם זה - יכול לחזור" (ביאור הגר"א, שם, ס"ק יא). כלומר: האיסור על המוכר למכור קרקע שיש עליה עסיקין מבלי לספר על כך לקונה, מעניק לקונה זכות לחזור בו מן המקח כאשר הדבר נודע לו.

הלכות מכירה, פרק יט, הלכה א: אסור למוכר למוכר לחברו קרקע או מטלטלין שיש בה עוררין ויש בה דין, עד שיודעו. שאף על פי שהאחריות עליו, אין אדם רוצה שיתן מעותיו ויורד לדין ויהיה נתבע מאחרים.
מקור הדברים הוא בדברי שמואל על הפסוק (יחזקאל יח, יח) "ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו" - "זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין" (שבועות לא, א). ופירש רש"י: "עסיקין - עוררין, כמו 'כי התעסקו עמו', שמערערין על המחזיק בה, וזה בא וקונה אותה, ובוטח על חזקו, שהוא איש זרוע". כלומר, יש למנוע מצב בו אדם בוחר מראש להיכנס למצב בעייתי, בציפיה שבהיותו איש זרוע, יצליח להשיג את מבוקשו.
ואף שדברי שמואל הם ביחס לקונה, הרמב"ם הטיל גם על המוכר חיוב למסור לקונה מידע על כך שיש טענות של צד שלישי

יום רביעי י"ד שבט ה'תשע"א

מכירה לזמן – מכירה גמורה?

וה'פרישה' (ח"מ ר"ב, ו) כתב, שמסיום דברי הראב"ד עולה כי למעשה מסכים לדעת הרמב"ם. ואף שניתן לפרש שכוונתו דוקא למכירה לזמן ארוך כששים או חמשים שנה, ואילו הרמב"ם דיבר במכירה לזמן קצר, לא מסתבר לחלק בין הדברים, במיוחד שהביא ראיה מיובל, שם מדובר גם במכירה לזמן קצר כגון המוכר שנה לפני היובל.

אך הגרש"ז אורבך (מעדני ארץ סי' י"ד, א) כתב שמדברי הראב"ד נראה שכוונתו דוקא במכירה לזמן ארוך, ואין להוכיח אחרת מהמכירה ליובל כי שם המכירה עצמה מוחלטת ללא הגבלת זמן, אלא שבהגיע היובל חייב הלוקח להחזירה למוכר והמוכר צריך לקנותה מחדש, אך בתוך זמן המכירה הקרקע של הלוקח לכל דבר, ואילו במכירה המוגבלת מתחילתה לזמן קצוב ובסיומו תחזור למוכר מאליה, ללא קנין חדש, אף בתוך הזמן אין הבעלות של הלוקח גמורה.

ומכל מקום כותב הראב"ד שבמכירה לזמן ארוך אפשר שאומדים את דעת המוכר שמתכוון להקנאה גמורה כעין המכר שחוזר לבעלים ביובל מחמת חוק התורה, אך במכירה לזמן קצר לא מסתבר שמתכוון לייפות כח הלוקח בכך.

הלכות מכירה פרק כג, הלכה ו: ומה הפרש יש בין המוכר הקרקע לזמן קצוב ובין המקנה אותה לפרותיה? שהקנה לפרות – אינו יכול לשנות צורת הקרקע... אבל הקנה לזמן קצוב – הוא בונה והורס, ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקנה קנין עולם לעולם.

כידוע, יש מי שהתירו עבודת הקרקע בשביעית על ידי מכירתה לנכרי בנימוק שבעלות הנכרי על הקרקע מפקיעה את קדושתה ולא חלים עליה המצוות התלויות בארץ.

והמקור לכך, שהלכה זו תקיפה אף במכירה לזמן מוגבל, הוא בדברי הרמב"ם כאן המעניק למכירה לזמן קצוב תוקף כמכירה גמורה, בשונה ממכירת קרקע לפירות שאין הלוקח רשאי להרוס את הקרקע, הלוקח לזמן קצוב רשאי לעשות בה "כמו שעושה הקנה קנין עולם" (שמן המור י"ד סי' ד).

אך הראב"ד כתב "איני מוצא מוכר לזמן קצוב שיבנה ושיהרוס...". ואם כן הרי הוא חולק על הרמב"ם, אבל בהמשך דבריו כתב - "אפשר מוכר שדהו לששים שנה או לחמשים שנה... שיעשה בה חפצו כל ימי המכר", והביא ראיה לכך ממוכר שדהו בזמן היובל, שאף שהקרקע עתידה לחזור ביובל, הלוקח עושה בה כרצונו.

יום חמישי ט"ו שבט ה'תשע"א

סירה אחת, שימוש כפול

בעת ההיא, היתה סירה זעירה זו בעלת שימוש כפול: הן לעלות באמצעותה לחוף, כי קוטנה איפשר להתקרב אל היבשה – 'ביצית'; והן לדוג בה דגים, כיון שניתן לנוע איתה בקלות על פני המים – 'דוגית'.

לפי זה ניתן לומר, שהרמב"ם הלך שלב אחד קדימה: אם כאשר הסירה משמשת לשתי מטרות, וקיומה כה חיוני, בכל זאת אין היא נכללת במכירת הספינה הגדולה – על אחת כמה וכמה שכך יהיה כאשר יש שימוש בודד לסירה, מעבר לחוף או דייג, וחשיבותה משנית.

(ב"ח חור"מ סי' ר"כ ט"ז א)

הלכות מכירה פרק כז, הלכה א: המוכר את הספינה. לא מכר את הבצית, והיא הספינה המקנה שהולכים בה על המים הקרובים לנפש; ולא מכר הדוגית, והיא הספינה המקנה שצידן בה המלחים את הדגים.

מדברי הרמב"ם עולה, ש'ביצית' ו'דוגית' אלו סירות שונות. הנחה זו סותרת, לכאורה, את קביעת הגמרא "ביצית היינו דוגית" – רבי נתן שהיה בבבל קרא לסירה זו 'ביצית', וסומכוס ששהה בישראל כינה את אותה סירה בשם 'דוגית' (ב"ב ע"ג, א)? משנבין מדוע ניתנו שני כינויים לסירה אחת, נוכל לתרץ את השאלה האמורה:

יום שישי טז שבט ה'תשע"א

נתינת מתנה בשבת

לו הלוקח ולכן אף המוכר נחשב כעושה קנין. ולכן כאשר מקבל המתנה הוא נכרי אין בכך איסור כלל.

ולפי זה מותר לבן חו"ל לתת מתנה לבן א"י ביום טוב שני בארץ ישראל, כי האיסור הוא רק על המקבל ואצלו הרי היום חול (בצל החכמה ח"ג סי' קכג).

והמהרש"ם מבערזאן תמה (שו"ת מהרש"ם ח"א סו"ס קס"ד), מדברי הרמב"ם כאן, שהמוכר או הנותן בשבת אעפ"י שמכין אותו מכת מרדות מעשיו קיימים, הרי שאף הנותן עובר ומכים אותו מכת מרדות!

ויש ליישב, שהרמב"ם מדבר במתנה באמצעות קנין סודר, כפי שמסיים: "וכן כל מי שקנו מידו בשבת הקנין קיים", והיינו לא רק במכירה או מתנה אלא אף בחלוקה או פשרה וכדומה

הלכות מכירה פרק ל, הלכה ז: המוכר או הנותן בשבת... אף על פי שמכין אותו – מעשיו קיימין. וכן כל מי שקנו מידו בשבת – תקנן קיים...

בן חו"ל המבקר בארץ ישראל וברצונו להעניק מתנה לידידיו תושבי הארץ, האם מותר לו ליתנה ביום טוב שני של גלויות כאשר אצלו הוא יום טוב ואצל המקבל הוא יום חול?

הדבר תלוי במחלוקת האחרונים: הגר"ש קלוגר כתב (ספר החיים סי' שכג) כי איסור נתינת מתנה בשבת ויו"ט חל רק על המקבל אך לא על הנותן. והוכיח זאת מכך שמותר לתת מזונות לגוי בשבת ואין בזה משום איסור מתנה. וטעם הדבר, משום שהנותן אינו נוטל חלק פעיל במתן המתנה אלא רק נותן רשות לקונה לקנות (בשונה ממכירה שהמוכר זוכה בדמים שמתחייב

שבה אף הנותן עובר, להדגיש שאף כאשר המכר נעשה באיסור חמור מדרבנן – לא רק באמירה מצד המוכר אלא אף במעשה המחייבו במכת מרדות - אין בכך כדי לבטל את המכר (בצל החכמה שם).

שתוקפן חל באמצעות קנין סודר, ובוזה אף הנותן עובר מאחר ונוטל חלק פעיל בקנין. אך במקומות שמצאנו היתר בנתינה לנכרי אין המדובר בקנין סודר אלא במשיכה, ובוזה אין איסור על הנותן כיון שאינו נוטל חלק בקנין. ומכל מקום הרמב"ם נקט כאן דווקא נתינה באמצעות סודר,

שבת קודש יז שבת ה'תשע"א

למי שייכים שטחי הפקר?

ה'מגיד משנה' כותב שדברי הרמב"ם לפיהם פירות שטחי הציבור הפקר, נאמרו בחוץ לארץ בלבד, אולם בארץ ישראל חלות תקנות יהושע בן נון, ולפיהן יש הבחנה בין בני השבט לכלל הציבור.

אך ה'לחם משנה' כותב שדברי הרמב"ם אמורים גם בארץ ישראל, אלא שנחלקו התנאים בפירושן של תקנות יהושע: התנא בברייתא המונה את תקנות יהושע סבור שבתקנות יהושע אין הבחנה בין השבטים, ואילו רבי שמעון בן אלעזר סבור שיש הבחנה, והרמב"ם פסק כתנא שבברייתא הראשונה. וה'אבן האזל' כותב שיש להבחין בין תקופות שונות של ההתיישבות בארץ ישראל, על פי דברי הרמב"ם עצמו (תרומות א, ה): בעת חלוקת הארץ בימי יהושע התחלקה הארץ לשבטים, כל שבט חילק את נחלתו ליחידים ומה שלא חולק ליחידים, נשאר בבעלות השבט, ולשבט היו זכויות יתר בו, ואולם חלוקה זו בטלה עם היציאה לגלות, ומעתה לא היה צורך בתקנות יהושע לגבי שטחי ציבור, כי כבר אינם בבעלות השבטים. לכן, בעת התיישבות השניה נקנתה הארץ ב'חזקה', ומה שלא נקנה בפועל נשאר הפקר.

הלכות זכיה ומתנה פרק א, הלכה א: ההפקר, כל המפקדון בו – זכה. וכן המדרגות והנדרות והנחלים, כל שפקדן – הפקר, וכל תקדום קדון – זכה. כגון העצמים והפרות של אילנות של יער וכו' וצא כהן.

והראב"ד משיג על הרמב"ם וכותב: "המדרגות ... דוקא לאותו השבט".

נראה שכוונתו לחלוק על הרמב"ם, ולומר שאין שטחי ציבור הפקר, אלא הם בבעלות של השבטים (והאפשרות לרעות בשטחים ציבוריים של שבט אחר תתכן רק על פי תקנת יהושע ומגבלותיה). השגתו מתבססת על ברייתא המובאת בגמרא (ב"ק פא, א): "תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: תלושין [=עצים שנחלשו על ידי הרוח] שבהרים בחזקת כל השבטים הן עומדים, ומחזורים – בחזקת אותו השבט". וכך גם בעניין הדג בימה של טבריה; לכל אדם רשות לדוג בימה של טבריה בחכה בלבד, אך לבני שבט נפתלי, שהים בתחומה, מותר לדוג גם ברשתות וקלעים.

נושאי כליו של הרמב"ם הציעו תירוצים שונים כדי לדחות את השגת הראב"ד, ולפי כל הסבר תהיה התוצאה ההלכתית שונה:

המשך מעמוד 8

ט.

דוקא על-ידי העבודה למטה מגיעים לדרגה נעלה

1 לפי זה יוצא, לכאורה, שהסדר של "ואתה תחזה" הוא
2 ירידה בלבד ח"ו, כדי לדאוג ליהודים הזקוקים לממוצע
3 בינם לבין משה, כשם שישאל נזקקו למשה כממוצע בינם
4 לבין "פי הגבורה".

5 אבל בפנימיות הענינים, הרי אדרבה: על-ידי שדואגים
6 ומרוממים יהודי השרוי למטה מטה ביותר, ניתן "לקבל"
7 את הגבוה-גבוה ביותר⁵⁷.

8 כפי שמאריך הרבי במאמרי ההילולא שלו⁵⁸ שדוקא

על-ידי העבודה כאן למטה, מקום שקיימת בו מלחמה
9 עצומה נגד הגוף והנפש הבהמית, מבזבזים את האוצרות
10 היקרים ביותר, שעד המלחמה אין מגלים אותם כלל,
11 ומטרת בזבז האוצרות היא, שהם עצמם יגיעו לאנשי
12 החיל, המנהלים את המלחמה למעשה, ולא לפקודי החיל
13 בלבד.
14

באמצעות זאת מתגשמת הכוונה העליונה של "נתאוה
15 הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים"⁵⁹, בעולם הזה התחתון,
16 שאין תחתון למטה ממנו⁵³, דבר שיהיה בשלימות ובגלוי
17 בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.
18

(משיחת ט"ו בשבט תשל"ה)

התלמיד ותיק הפרט – חידושו. וראה לקו"ש שם ע' 252 ואילך.
57) שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך. פל"ג ואילך. ובכ"מ.
58) באתי לגני השי"ת פרק יא. פרק ב.
59) תניא פל"ו. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 209 ואילך.

למשה מסיני, היינו לפי שבמ"ת "ניתנה" התורה כמו"ש מורשת ב"העלם העצמי דא"ס" (שלמעלה מהתורה כמו שבאה בבחי' המשכה וגילוי) – יש לומר, דמ"ש בספרי ש"נתעלם מעיני משה", הפירוש בזה הוא, שענין זה ניתן למשה באופן של העלם (שלמעלה מהתורה כמו שבאה בבחי' גילוי אצל משה). – מעין הביאור (והתירוץ) שלמשה ניתן הכלל שממנו ועל פיו חידש

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"א-י"ז שבט ה'תשע"א

יום ראשון י"א שבט ה'תשע"א

הלכות מכירה

פרק שלשה עשר

- 1 א. הממליך² פלים בכלים או בהמה בבהמה, אפלו מחט
- 2 בשיריים או טלה בסוס - אין לו הונאה; שנה רוצה במחט יותר
- 3 מן השיריים. אבל הממליך פרות בפרות³, בין ששמו אותם
- 4 קדם המכירה בין ששמו אותם אחר מכירה - יש להן הונאה.
- 5 ב. הלוקח בדמים⁴ אכסרה⁵, כגון שחפן ממועות⁶ ואמר לו:
- 6 מכר לי פרתך באלו⁷ - אף על פי שקונה⁸ בחליפין⁹, קנה
- 7 ומחזיר הונאה, כמו שפארנו¹⁰. והוא הדין ללוקח פרות
- 8 אכסרה¹¹ בסלע או בשמים, שקנה ומחזיר הונאה. בעל
- 9 הבית שמכר כלי תשמישו¹² - אין לו הונאה; שאולולי לא
- 10 הרבבו לו הדמים¹³ לא היה מוכר לו כלי תשמישו.
- 11 ג. האומר לחברו: על מנת שאין לך עלי אונאה - יש לו

- 12 עֲלֵיו הוֹנָה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּסֵתָם¹⁴; שְׁאִין יוֹדֵעַ
- 13 בְּמָה הוֹנָה יֵשׁ בּוֹ כְּדִי שְׁיִמְחֵל¹⁵. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם אָמַר
- 14 לוֹ: עַל מִנְתַּ שְׁאִין בּוֹ הוֹנָה¹⁶; שְׁהָרִי יֵשׁ בּוֹ¹⁷. אָכֵל
- 15 בְּמִפְרָשׁ¹⁸ - אִין לוֹ הוֹנָה; שְׁכָל תְּנַאי שְׁכָמֻמוֹן - קָם¹⁹.
- 16 ד. בְּיִצְדָּ²⁰ מוֹכֵר שְׁאֵמֵר לְלוֹקֵחַ: חֲפֵץ זֶה שְׁאֵנִי נוֹתֵן
- 17 בְּמֵאֲתָם, יוֹדֵעַ אֲנִי שְׁאֵינוֹ שָׁוֶה אֶלָּא מְנָה, עַל מִנְתַּ שְׁאִין
- 18 לָךְ הוֹנָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - אִין לוֹ עֲלֵיו הוֹנָה. וְכֵן לּוֹקֵחַ
- 19 שְׁאֵמֵר לְמוֹכֵר: חֲפֵץ זֶה שְׁאֵנִי לּוֹקֵחַ מִמֶּךָ בְּמְנָה, יוֹדֵעַ אֲנִי
- 20 שְׁשָׁוֶה מֵאֲתָם, עַל מִנְתַּ שְׁאִין לָךְ עֲלֵי הוֹנָה אֲנִי לּוֹקֵחַ מִמֶּךָ
- 21 - אִין לוֹ עֲלֵיו הוֹנָה.
- 22 ה. הַנוֹשֵׂא וְהַנוֹתֵן בְּאֲמוֹנָה - אִין לוֹ עֲלֵיו אֲוִינָה. בְּיִצְדָּ?
- 23 חֲפֵץ זֶה בְּכָךְ וְכָךְ לְקַחְתִּיר, כָּךְ וְכָךְ אֲנִי מוֹשֵׁפֵר בּוֹ²¹ - אִין
- 24 לוֹ עֲלֵיו הוֹנָה²².
- 25 ו. וְהַנוֹשֵׂא וְהַנוֹתֵן בְּאֲמוֹנָה, אִם לָקַח פְּלִים רַבִּים אוֹ בְּגָדִים
- 26 בְּמִמֶּךָ אַחַד²³ - לֹא יִחַשְׁבֵּה²⁴ אֶת הָרַע בְּאֲמוֹנָה²⁵ וְאֶת הַיָּפֶה
- 27 בְּשָׁוֶה²⁶, אֶלָּא זֶה וְזֶה בְּאֲמוֹנָה²⁷ אוֹ זֶה וְזֶה בְּשׁוֹנִין²⁸. וְיֵשׁ לוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) נתבארו הצדדין שאין בהם אונאה והדברים שאין במכירתן אונאה, והנמשך אחר זה. (2) בבבא מציעא מז. אמר רב אבא בשם רב הונא שאם אמר לו "מכור לי באלו" - אין לו עליו אונאה, לפי שהוא כחליפין ואף רבה לא נחלק עליו אלא מפני שאמר "מכור לי" ולפיכך דינו כמכירה. ובירושלמי שם פרק ד הלכה א אמרו: אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שור בפרה או חמור בשור הא ציבור [פירות] בציבור [פירות] לא קנה. ומפרשה רבינו לעניין אונאה, ועיין ראב"ד. (3) ראה למעלה פרק ה הלכה א שחליפין של "שווה בשווה", ישנם גם בפירות. (4) בבא מציעא (שם), כרבה בשם רב הונא ולא כרב אבא בשם רב הונא, וכחכרעת הרי"ף. (5) ללא מידה, מניין ומשקל; וראה למעלה פרק ה הלכה ג. ולהלן פרק כא הלכה א והערה ב. (6) שלקח מלוא חפניו מעות ללא הבחנה כמה מספרם. (7) דווקא אם אמר בלשון זו של מכירה, אבל אם אמר בלשון של חליפין אין בו דין אונאה כמו בחליפין (כסף משנה). (8) והזכיר כבר הרמב"ם דין זה לעיל (פרק ח), אבל שם לעניין הקניין, שזה נושא הפרק שלעיל, וכאן לעניין שלפנינו: אונאה. (9) כלומר, לא בחליפין ממש כי אין מטבע עושה חליפין, אלא מעין חליפין שלא הקפיד על כמות המעות - והלחם משנה תיקן: "כחליפין". ובגמרא (שם) הסיקו, שאף על פי, שעקרו חכמים קניין כסף במטלטלין - מכיוון שצורת קנייה זו היא בלתי שכיחה, ושוב לא גזרו בה חכמים, כי כלל הוא שגזירות חכמים ותקנותיהם אינן כוללות אלא דברים שכיחים. וכן נראה בדברי רבינו למעלה (פרק ה הלכה ג) שאין קניינו מטעם חליפין אלא מדין כסף ומהטעם הנ"ל. (10) לפי דיני אונאה שביאר הרמב"ם בפרק הקודם. (11) נלמד מההלכה הקודמת, אלא ששם הכסף הוא "אכסרה" - והחפץ מסויים, וכאן להיפך: הכסף הוא מסויים: סלע או שתיים, והחפץ אינו מסויים. (12) ודווקא כלי תשמישו אבל כלים העומדים לסחורה אף אצל "בעל הבית" יש דין אונאה. (13) טעם זה מובא בגמרא (שם). ורש"י מוסיף על זה: "והוא ליה כמפרש: יודע אני שיש בו דין אונאה, אבל על מנת שאין לך עלי אונאה" (שם בשם שאילתות דרב אחאי). ודווקא אם נתאנה הלוקח, אבל אם נתאנה המוכר, הרי הוא כשאר המוכרים ויש בו דין אונאה (כסף משנה). (14) חילוק זה העלה רבא (שם) מתוך השוואת שיטת רב עם תוכן ברייתא אחת. (15) [רש"י שם פירש שסבור שאין בו אונאה כלל. אבל רבינו לשיטתו למעלה (פרק יא הלכה טז) שאי אפשר להתחייב או לתת במתנה אלא דבר ידוע וקצוב - והוא הדין שאי אפשר למחול דבר שאינו ידוע ועיין שולחן-ערוך חושן משפט סימן רלב סעיף ז]. (16) שלא אמר בלשון: "אין לך עלי", אלא "שאין בו", ולביטוי זה משמעות הפוכה מזה הקודם. (17) כלומר, ביטוי זה לא רק שאינו מכיל מחילת האונאה, אלא להיפך יש בו משום הדגשת התביעה שלא יהיה בו אונאה (רש"י דיבור המתחיל שאין בו אונאה), ומתוך כך, כפי שמציין רש"י, אם יש רק אונאה כל שהיא, הרי זה מקח טעות - שהרי הותנה מפורש על העדר אונאה - והמתאנה יכול לחזור בו. (18) שמתנה במפורש את כמות האונאה, כדלהלן בהלכה ד. (19) כרבי יהודה בבבא מציעא שם. מפני שממון ניתן למחילה (שם). (20) כל ההמשך הוא לשון הברייתא המצוטטת בבבא מציעא שם. (21) ודבריו מתאימים למציאות שבאמת קנה בסכום שאמר. (22) לפי שלא סמך משעה ראשונה על שווי האמיתי של החפץ - אלא על המחיר שקנה זה (מגיד משנה). (23) בקנייה אחת, היינו שקנה בבת אחת סך מסויים של חפצים, בהם יפים, ששווים יותר, ובהם רעים, ששווים פחות, והלוקח הסכים לתת את המחיר הממוצע, בעד הטובים והרעים בשווה, כגון, שקנה עשרה דברים, חמישה מהם יפים ושניים דינר וחצי כל אחד, וחמישה מהם רעים ושניים כל אחד חצי דינר והלוקח מסכים לתת בממוצע דינר לכל חפץ (פירוש הר"ח, והביאו התוספות שם דיבור המתחיל לא יחשב). (24) אין המוכר יכול לחשוב. (25) כלומר, שישלם בשביל הרעים את הממוצע - היינו דינר, למרות שהם שווים פחות. (26) ובעד היפים ידרוש כפי מחירם האמיתי ולא הממוצע, היינו דינר וחצי. (27) היינו, שישלם מחיר ממוצע לכולם, שהרי לא הסכים להעלות על המחיר בשביל הרעים אלא על מנת שגם הטובים ימכור לו במחיר ממוצע זה. (28) מחיר ממוצע לכל היחידות, הטובות והרעות בשווה.

- 1 להעלות²⁹ על המקח שֶׁכָּר הִתְפַּח³⁰, וְשֶׁכָּר הִתְמַר³¹, וְשֶׁכָּר
2 פִּנְדָק³²; אֲבָל שֶׁכָּר עֲצָמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפֻעֵל³³ - אֵינוֹ
3 מוֹסִיף³⁴ אוֹתוֹ עַל הַמֶּקֶחַ, אֲלָא מִפְּרִשׁ³⁵ וְאוֹמֵר לוֹ: כֶּן וְכֶן
4 אֲנִי מְשַׁתְּפֵר.
5 ז. הַעֲפֹמִים³⁶ אֵין לוֹ הוֹנֵה³⁷; שְׁנֵאֲמַר: אִישׁ אֶת אֲחִיו³⁸.
6 וְעַכְשָׁם שֶׁהוֹנֵה³⁹ אֶת יִשְׂרָאֵל - מִחֲזִיר הוֹנֵה בְּדִינָן שְׁלֹנּוֹ⁴⁰;
7 לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוֹר מִיִּשְׂרָאֵל⁴¹.
8 ח. אֵלּוֹ דְּכָרִים⁴² שְׁאֵין לָהֶם הוֹנֵה⁴³: הַקְרָעוֹת⁴⁴,
9 וְהַעֲבָדִים, וְהַשְׁטָרוֹת⁴⁵, וְהַקְדָּשׁוֹת⁴⁶. אֲפֹלּוֹ מִכָּר שְׁוֶה אֶלָּף
10 בְּדִנָּר⁴⁷ אוֹ שְׁוֶה דִּנָּר בְּאֶלֶף - אֵין בָּהֶן הוֹנֵה. שְׁנֵאֲמַר: אוֹ
11 קָנָה מִיד עֲמִיתָךְ - דְּכָר הַנִּקְנָה מִיד לִיד⁴⁸. יֵצְאוּ הַקְרָעוֹת;
12 וְיֵצְאוּ עֲבָדִים, שֶׁהִקְשׁוּ לְקָרָעוֹת⁴⁹; וְיֵצְאוּ שְׁטָרוֹת⁵⁰, שְׁאֵין
13 גּוֹפֵן קְנוֹי אֲלָא לְרֵאשִׁי שֶׁבָּהֶן⁵¹; 'עֲמִיתָךְ' - וְלֹא הַקְדָּשׁ⁵².
14 ט. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹכֵר נִכְסֵי עֲצָמוֹ⁵³; אֲבָל
- 15 הַשְׁלִיחַ שֶׁטָּעָה⁵⁴ בְּכָל שֶׁהוּא⁵⁵, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקָרָעוֹת
16 - חֲזִיר⁵⁶. וְנִרְאֶה לִי⁵⁷, שֶׁכֵּן הָדִין בְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס⁵⁸ שֶׁטָּעָה בְּכָל
17 שֶׁהוּא, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקָרָעוֹת - חֲזִיר⁵⁹. וְאֵינוֹ דוֹמָה
18 לְבֵית דִּין⁶⁰, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָחִיד⁶¹.
19 י. בֵּית דִּין שֶׁמְכָרוּ נִכְסֵי יְתוּמִים וְטָעוּ, בֵּין בְּקָרָעוֹת בֵּין
20 בְּמִטְלָטְלִין: אִם טָעוּ בְּפָחוֹת מִשְׁתּוֹת⁶² - הָרִי זֶה מַחִילָה,
21 בְּהִדְיוּט; טָעוּ בְּשִׁתּוֹת - בְּטֵל הַמֶּקֶחַ. וְאִם רָצוּ שְׁלֹא לְבַטֵּל
22 הַמֶּמְכָּר וְיַחֲזִירוּ הַהוֹנֵה⁶³ - מִחֲזִירִין; לֹא יִהְיֶה כֵחַ הַדְּיוּט⁶⁴.
23 חֲמוֹר מִקֵּן⁶⁵.
24 יא. נִרְאֶה לִי, שֶׁבֵּית דִּין שֶׁמְכָרוּ קָרָע אוֹ עֲבָדִים⁶⁶ שֶׁל
25 יְתוּמִים שְׁוֶה מִנֶּה בְּמֵאֲתַיִם⁶⁷ - אֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לְחֹזֵר בָּהֶן;
26 לֹא יִהְיֶה כֵחַ הַדְּיוּט⁶⁸ חֲמוֹר מִכֵּחַ הַיְתוּמִים⁶⁹. וְכֵן הָדִין
27 בְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס⁷⁰ שֶׁמְכָר קָרָע וְעֲבָדִים, שְׁאֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל
28 לְחֹזֵר בְּהוֹנֵה, בְּדִין הַהִדְיוּט.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(29) על ריווח זה, שהמוכר קבע באמונה שאותו רוצה להרוויח, והלוקח הסכים לו, יכול המוכר עוד להוסיף את ההוצאות דלקמן. (30) הסבל שנשא את הסחורה בכתפו. (31) בעל החמור, שהעביר את הסחורה על חמורו. (32) המלון, שאליו נודק המוכר בעת העבירו את סחורתו. (33) שכר טירחתו כפועל. (34) אינו יכול להכניס במסגרת ההוצאות גם שכר טרחתו. (35) והשכר שהוא מתנה עליו, כולל גם את טירחתו. ועיין תוספות (שם דיבור המתחיל לא יחשב). (36) בכורות יג: (37) אינו יכול לתבוע את האונאה מישראל, שהונה אותו. (38) וגוי אינו אחיו של ישראל. וראה להלן הלכה ח. (39) בגמרא בכורות שם, מפורש שישראל יכול לחזור בו ממקחו שקנה אצל גוי, אם היה מקח טעות והוא הדין לאונאה (מגיד משנה). (40) לפי דיני אונאה בין ישראל לישראל. (41) שישראל מישראל יכול לתבוע אונאה. (42) משנה בבבא מציעא נו. (43) שהמאנה אינו יכול לתבוע בחזרה את האונאה. (44) במשנה שם, הסדר: "העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות" (ועיין תוספות יום טוב שם). [ובגמרא כ"ר (בדקדוקי-סופרים שם): "השטרות והקרקעות והעבדים וכו'"] וזהו לפי סדר הלימודים מהפסוק: "ממכר ולא שטר", "מיד ולא קרקעות ועבדים", "עמיתך ולא הקדש". (45) שמכר את השטר לגבות בו את החוב הכלול בו. (46) כגון, אם הגובר מכר נכסי הקדש או אפילו אדם פרטי שמכר קרבן שהקדישו להקריב ונפל בו מום. (47) כרבי אמי ולא כרבי יוחנן (שם נז.). שלא רק דין אונאה אין להם, אלא אף ביטול מקח אין בהם, ואפילו אם האונאה היא ביחס מופרז כזה של דינר אחד ואלף דינר - ולא כדעת הירושלמי שיש דין אונאה בקרקעות אם מכר שווה מנה במאתים. (48) נכסים העוברים מיד ליד, והיינו מטלטלין. (49) שנאמר בהם (ויקרא כה, מו): "והתנחלתם אותם - לרשת אחוזה", כלומר, שדה אחוזה (רש"י שם). (50) בגמרא למדו זאת מהביטוי בתורה: "ממכר". ורבינו לא הזכירו. (51) לעדות ולהוכחה, שיש חוב לגבות. (52) בגמרא מיעטו הקדש מ"אחיו" - "אחיו ולא הקדש". ואם כן, על כורחנו שדין הגוי נלמד מעמיתך - עמיתך ולא גוי (ראה בבכורות יג:), ואילו רבינו הפך את הדרשות הנ"ל. ראה למעלה הלכה ז (לחם משנה). (53) ולא על ידי שליח. (54) לדעת רוב המפרשים הכוונה גם לשליח בית דין (מגיד משנה). (55) אפילו פחות משתות, כך מובן מתוך הסוגייה בכתובות ק. ששם הסיקו: "שליח דינו כאלמנה", כלומר, כאלמנה שמכרה אפילו "שווה מנה ודינר במנה, מכרה בטל", וזהו פחות משתות. (56) שהמשלח יכול לטעון: "לתיקוני שדרתיך ולא לעוותיך" (לתקן שלחתיך ולא לקלקל), ובטלה השליחות. (57) סברת עצמו. (58) ממונה על פי בית הדין לפקח על נכסי יתומים; רש"י (בכמה מקומות) מסביר: "אפוטרו" בלטינית: "אב", ו"פוס" - בן, היינו, אבי הבנים - היתומים. (59) לדעת המפרשים ש"השליח" שלמעלה הוא גם שליח בית-דין, פשוט הוא שאפוטרופוס דינו כשליח. ואף לפי הפירוש, ששם הכוונה לסתם שליח, אבל שליח בית דין דינו כבית דין צריך לומר שאפוטרופוס אין כוחו יפה מסתם שליח (מגיד משנה), מפני ששליח בית דין נשלח על ידי בית הדין באופן מיוחד למכירה זו, ואילו האפוטרופוס לא נשלח על ידי בית הדין אלא לפקח על נכסי היתומים אבל לא מלאו ידו באופן מיוחד למטרת "מכירה זו" (לחם משנה). (60) שאם טעו בפחות משתות, הרי זו מחילה (להלן הלכה י). (61) בטענה זו נימקו בגמרא (כתובות שם) את השוני בין בית דין לבין שליח. (62) שהרי במשנה הזכירו: "שתות", משמע שבפחות משתות דינם כשאר בני אדם. (63) יפעלו, שתחזור להם האונאה, כלומר יתבעו ההוגייה מהלוקח (לחם משנה להלן הלכה יא). (64) שאף על פי שהאונאה יותר מבטל המקח - אם רצה המתאנה לקיים את המקח, אין המאנה יכול לעכב, כמו שכתב רבינו למעלה פרק יב הלכה ד. (65) מדין יתומים ששקדו חכמים על תקנתם, וראה למעלה פרק ט הלכה ג. (66) שאין בהם דיני אונאה וביטול מקח. ואילו במטלטלין אין הדין כן. (67) שהלוקח נתאנה. (68) שאינו יכול לחזור באונאת קרקעות ועבדים (למעלה הלכה ח). (69) ששקדו חכמים על תקנתם כדלעיל. והראב"ד סובר, שאף הלוקח יכול לחזור בו, שלא כשאר לוקחים. הוא מסתמך על המשנה שהזכירה מפורש ששני הצדדים יכולים לחזור: "פחתו שתות או הותירו שתות" - במקרה האחרון רק הלוקח מעוניין לחזור, ובגמרא פירשו, שהכוונה במשנה לקרקע, הרי ששניהם: גם בית-הדין וגם הלוקח יכולים לחזור בהם, והוא גם מנמק הלכה זו, מפני שסתם מי שקונה על פי בית-דין סומך עליהם שהקניין נעשה בצורה מושלמת ללא פגם ואין ברעתו לוותר על שום אונאה קטנה שהיא, ואף בקרקעות שכרגיל אין בהם אונאה. ברם הרמב"ן (מביאו המגיד משנה) מסביר, שבמשנה לא מדובר בלוקח, אלא בבעל חוב שנכנס לשדה הלווה לפי הוראת בית דין (הלכות מלווה ולווה), ואז יכול אף הוא לחזור, שהרי עושה מכוח בית דין, מה שאין כן בלוקח סתם, שעושה מדעתו (עיין מגיד משנה המסלק גם טענות אחרות נגד שיטת רבינו). (70) מדברי הטור (סימן

יח. נראה לי, שהקבלן יש לו הונאה⁹⁰. כיצד? כגון שקבל
עליו לארג בגד זה בעשרה זוזים, או לתפר חלוק זה בשני
זוזים - הרי זה יש לו הונאה; וכל אחד משניהם, בין קבלן
בין בעל הבגד, חוזר לעולם כמוכר⁹¹.

פרק ארבעה עשר

א. כבד בארנו, שהנושא נותן באמונה, ואמר: כך וכך אני
משתפר - אין לו הונאה. ואפלו אמר: זה לקחתי בסלע,
ובעשר אני מוכר - מתר. אבל בית דין חייבין לפסק
השוערים ולהעמיד שוטרין לכך. ולא יהיה כל אחד ואחד
משתפר כל מה שירצה, אלא שתות בלבד יפסקו להם
בשכרם, ולא ישתפר המוכר יתר על שתות.
ב. כמה דברים אמורים? בדברים שיש בהם חיי נפש, כגון
יינות שמנים וסלתות; אבל העקרין, כגון הקשט והלבונה
וכיוצא בהן - אין פוסקין להם שער, אלא ישתפר כל מה
שירצה.

ג. ואין משתפרין פעמים בביצים; אלא התגר הראשון הוא
מוכרן בשכר, והלוקח ממנו מוכרן בקרן בלבד.

ד. אסור לעשות סחורה בארץ ישראל בדברים שיש בהן
חיי נפש, אלא זה מכיא מגרנו ומוכר, וזה מכיא מגרנו
ומוכר, כדי שימגרנו בזול. ובמקום שהשמן מרבה, מתר
להשתפר בשמן.

ה. אין אוצרין פרות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל, וכן
בכל מקום שרבו ישראל, שהרי מגיע מדבר זה צער
ל'ישראל. כמה דברים אמורים? בלוקח מן השוק; אבל
המכנים משלו - מתר לעשות לו קבו אוצר.

יב. האחין והשתפין שחלקו המטלטלין⁷¹ - הרי הן
כלקוחות: פחות משתות - נקנה מקח, ואין מחזיר כלום;
יתר על שתות - בטל מקח; שתות - קנה ומחזיר אונאה.
ואם התנו ביניהם שיחלקו בשום הדינין⁷², וטעו בשתות -
בטלה חלקה; שהדינין ששמו ופחתו שתות או הותירו
שתות - מכרן בטל.

יג. בהקמה והמרגלית והסיף⁷³ וספר תורה - הרי הן כשאר
מטלטלין, ויש בהן הונאה. אין לה דבר שאין בו הונאה חוץ
מארבעה דברים שמינו חכמים; והוא שיהיה מוכר קונה
בנכסי עצמו, כמו שבארנו.

יד. קשם⁷⁴ שאין לקרקעות הונאה, כך שכירות קרקע אין
לו הונאה. אפלו שכר טרקלין גדול בדינר בשנה⁷⁵, או רפת
קטנה בדינר בכל יום⁷⁶ - אין לו הונאה.

טו. השוכר את הפועל לעשות עמו, בין בקרקע בין
במטלטלין - אין לו הונאה; מפני שהוא פקונה אותו
לזמן⁷⁷, ועבדים אין בהם הונאה⁷⁸.

טז. שכרו⁷⁹ לזרע לו קרקע, ואמר: זרעתי בה זריעה הראוי
בה⁸⁰, ובאו עדים⁸¹ שזרע בה פחות מן הראוי לה - הרי זה
ספק אם יש לו הונאה, מפני הזרע⁸², או אין לו הונאה, מפני
הקרקע⁸³. לפיכך⁸⁴ אין מוציאין⁸⁵ מיד נתבע. וכן אין
משביעין⁸⁶ אותו אלא שבועת הסת⁸⁷, מפני צד הקרקע שיש
באין.

יז. השוכר את הפלים או את בהמה - יש להם אונאה;
שהשכירות מכירה בת יומה היא. ואם יש בה הונאה שתות
או יותר, בין שנתאנה שוכר בין שנתאנה משכיר - הרי זה
מחזיר הונאה⁸⁸, ואפלו לאחר זמן מרבה⁸⁹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

רכז) שמביא בשם רבינו יונה נראה שגם בשליח, הדין כן. (71) דווקא מטלטלין, כי בקרקע, כאמור, אין דין אונאה כלל. (72) שלחלוקה שלהם יהיה תוקף כמו לשום הדיינים. (73) החרב. ודלא כרבי יהודה בן בתירא בברייתא שם נח: שאמר "המוכר סוס וסייף וחטיטים (=מגן) במלחמה אין להם אונאה מפני שיש בהן חיי נפש". ופלא שרבינו לא הזכיר את שאר הדברים, שהוזכרו בברייתא זו. (74) בגמרא (שם נו:) יש בעייה: אם בשכירות של מטלטלין יש דין אונאה, והסיקו ששכירות היא כמכר ויש בה דין אונאה. ומזה למד רבינו שהוא הדין לגבי הדברים שאין להם דין אונאה, כגון בקרקע, שדין השכירות כדין המכר. (75) שהאונאה היא מופרות, ורבינו לשיטתו, שאף במכר אינו מבחין בשיעור האונאה ואף אונאה מופרות אינה חוזרת (למעלה הלכה ח). (76) גם כאן אונאה מופרות, אלא שכאן השוכר נתאנה. (77) ודין מכירה לזמן כדין מכירה לעולם. כנ"ל בהלכה יד. (78) למעלה הלכה ח. ואף על פי ששם מדובר בעבדים כנענים וכאן מדובר בעבד ישראל - גם עבד ישראל דינו כקרקע כמפורש בקידושין כח. (79) בעייה בגמרא (שם נו:). והמדובר כששכרו בקבלנות והקבלן יש בו דין אונאה במטלטלין (להלן הלכה יח), אבל בשכיר יום כתב רבינו למעלה שאין בו דין אונאה (כסף משנה). (80) שהוא מודה בסכום הזרעים שזרע, אלא שלדעתו היא זריעה מספקת, אבל אם הכניס פחות מכדי זריעה כפי שהותנה, הרי זו טעות במידה, ואז המקח בטל כולו אף בכל שהוא (להלן פרק ט"ו הלכה א). (81) ואין אפשרות לזרוע עוד פעם, מפני שהזריעה השנייה עלולה לקלקל יותר מלתקן, שאם יפול הזרע החדש למקום שנפל הראשון, יתקלקלו שניהם (מגיד משנה בשם הראב"ד). (82) שהוא מטלטלין ויש בו דין אונאה. (83) ובקרקע אין דין אונאה. (84) אחרי שהבעייה לא נפתרה, ונשאר כאן ספק. (85) כדין כל ספק, שבו שולט העיקרון: "המוציא מחבירו עליו הראייה", ואין כאן עניין של מזיק וניזק שהרי הקרקע השביחה אלא שלא השביחה כראוי (כסף משנה). (86) היינו, שבועה מן התורה ("דאורייתא"), שאינה בקרקע, וכאן הרי יש לנו ספק אם זה נחשב כקרקע, וכשם שאין מוציאין ממון מספק, כך אין משביעין על ספק. (87) כמפורש להלן פרק ה מהלכות טוען ונטען הלכה א שמשביעין שבועת היסט על הקרקע. (88) אבל ביטול מקח לא שייך כאן, שהרי אי אפשר להחזיר את המלאכה שכבר נעשתה (סמ"ע סימן רכז סימן קטן סד בשם תרומת הדשן, ועיין כסף משנה). (89) שלא נתנו זמן מסוים לתביעת חזרת האונאה (למעלה פרק י"ב הלכה ח), אלא במקח, שדרכו של לוקח להראות מקחו לתגר או לקרובו. אבל בשכירות אין דרכו של שוכר להראות (מגיד משנה). (90) שרק פועל דינו כעבד (למעלה הלכה טו), אבל קבלן אין דינו כעבד, שהרי הוא עושה מלאכתו בזמן שהוא רוצה. ראה בתוספות לבבא מציעא מח. דיבור המתחיל והא ובתרומת הדשן סימן שיח. (91) שחוזר לעולם (למעלה פרק י"ב הלכה ו). (1) נתבארו בו משפטי קציבת השערים והדברים שאסור לעשות מהן סחורה וכיוצא בהן ודיני הונאת דברים, ומצוה זו.

1 ו. מתר לאצור פרות שלש שנים: ערב שביעית, ושביעית,
2 ומוציא שביעית. ובשני בצרת - אפלו קב חרובין לא יאצר,
3 מפני שמכנים מארה בשערים. וכל המפקיע שערים, או שאצר
4 פרות בארץ או במקום שרבו ישראל - הרי זה כמלוה ברבית.
5 ז. במה דברים אמורים? בפרות שיש בהן חיי נפש; אבל
6 התבלין, כגון כמון ופלפל - מתר לאצור אותן בארץ
7 ישראל, ולהוציא אותן ממקום למקום, כשאר העקרין.
8 ח. אין מוציאין פרות שיש בהן חיי נפש, כגון יינות
9 שמנים וסלתות, מארץ ישראל לחוצה לארץ או לסוריא,
10 ולא מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בארץ ישראל.
11 ט. רשאים בני העיר לקץ להם שער לכל דבר שירצו,
12 ואפלו בשר ולחם, ולהתנות ביניהם לכל מי שיצטרך יענשו
13 אותו כף וכף.
14 י. רשאים אנשי אמוניות לפסוק ביניהם, שלא יעשה אחד
15 ביום שיעשה חברו, וכיוצא בזה, וכל מי שיצטרך על התנאי
16 יענשו אותו כף וכף.
17 יא. במה דברים אמורים? במדינה שאין בה חכם חשוב
18 לתקן מעשה המדינה ולהצליח דרכי יושביה; אבל אם יש
19 בה אדם חכם חשוב - אין התנאי שלהן מועיל כלום, ואין
20 יכולין לענש ולהפסיד על מי שלא קבל התנאי, אלא אם
21 כן התנה עמהם ועשו מדעת החכם, וכל מי שהפסיד לפי
22 התנאי שאינו מדעת החכם - משלם.
23 יב. כשם שהונה במקח וממכר, כך יש הונה בדברים;
24 שנאמר: ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך אני יי -
25 זה הונה דברים.
26 יג. כיצד? היה בעל תשובה - לא יאמר לו: זכר מעשיך
27 הראשונים! ואם היה בן גרים - לא יאמר לו: זכר מעשה
28 אבותיך! היה גר וכא ללמד תורה - לא יאמר לו: פה
29 שאכל נבלות וטרפות יבוא וילמד תורה שנתנה מפי
30 הגבורה?! היו חללים ויטורים באין עליו, או שהיה מקבר
31 את בניו - לא יאמר לו כדרך שאמרו חבריו לאיוב: הלא
32 יראתך כסלתך, זכרנא מי הוא נקי אבד.
33 יד. היו חמירין מבקשין תבואה - לא יאמר להם: לכו אצל
34 פלוני! והוא יודע שלא מכר תבואה מעולם. נשאלה שאלה
35 על דבר חכמה - לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה:
36 מה תשיב בדבר זה? או: מה דעתך בדבר זה? וכן כל
37 פיוצא בדברים הללו.
38 טו. כל המאנה את הגר, בין כמון בין בדברים - עובר
39 בשלשה לאוין. שנאמר: וגר לא תונה - זה הונה דברים;
40 ולא תלחצנו - זה הונה כמון. הא למדת, שכל המאנה את
41 הגר - עובר בשלשה לאוין: משום לא תונו איש את עמיתו,
42 ומשום אל תונו איש את אחיו, ומשום וגר לא תונה.
43 טז. וכן אם לחצו והונו כמון - עובר בשלשה לאוין:
44 משום אל תונו איש את אחיו, ומשום ולא תונו איש את
45 עמיתו, ומשום ולא תלחצנו.

46 יז. ומפני מה עובר בגר על לאו של הונה דברים אף
47 בהונה כמון, ועל לאו של הונה כמון אף בהונאת דברים?
48 מפני שהוציא הכתוב את שניהם בלשון הונה סתם, וכפל
49 לאוין בגר בשני הדברים בפרוש: לא תונה ולא תלחץ.
50 יח. גדולה הונה דברים מהונה כמון; שזה נתן להשבון,
51 וזה לא נתן להשבון, וזה כמון, וזה בגופו. והרי הוא
52 אומר בהונה דברים: ויראת מאלהיך, לפי שהדבר מסור
53 ללב. הא למדת: כל דבר שהוא מסור ללב, נאמר בו:
54 ויראת מאלהיך. וכל הצורך מהונה דברים - נענה מיד;
55 שנאמר: כי אני יי.

פרק חמשה עשר

56 א. המוכר לחברו במדה, במשקל או במנין, וטעה בכל
57 שהוא - חוזר לעולם; שאין הונה אלא בדמים, אבל
58 בחשבון - חוזר.
59 ב. כיצד? מכר לו מאה אגוזים בדינר, ונמצאו מאה ואחד
60 או תשעים ותשעה - נקנה המקח, ומחזיר את הטעות,
61 ואפלו לאחר כמה שנים. וכן אם נמצאו המעות חסר או
62 יתר מן המנין שפסקו - חוזר. ואפלו לאחר שקנו מידו שלא
63 נשאר לו אצל חברו כלום - חוזר, שקנן בטעות הוא. וכן
64 כל פיוצא בזה.
65 ג. וכן המוכר לחברו קרקע או עבד או בהמה או שאר
66 מטלטלין, ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח - מחזירו
67 אפלו לאחר כמה שנים; שזה מקח טעות הוא. והוא שלא
68 ישתמש במקח אחר שידע במום; אבל אם נשתמש בו אחר
69 שראה המום - הרי זה מחל, ואינו יכול להחזיר.
70 ד. אין מחשבין פחת המום. אפלו מכר לו כלי שזה עשה
71 דינרין, ונמצא בו מום המפחיתו מדמיו אסר - מחזיר את
72 הכלי, ואינו יכול לומר לו: הילך אסר פחת המום;
73 שהלוקח אומר: בחפץ שלם אני רוצה. וכן אם רצה הלוקח
74 לקח פחת המום - הרשות ביד המוכר; שהוא אומר לו: או
75 תקנה אותו כמו שהוא, או טל דמים שלך ונלך.
76 ה. כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזיר בו
77 מקח זה - מחזירין; וכל שהסכימו עליו שאינו מום - הרי
78 זה אינו מחזיר בו, אלא אם פירש. שכל הנושא ונותן סתם,
79 על מנהג המדינה הוא סומך.
80 ו. כל הלוקח סתם, אינו לוקח אלא הדבר השלם מכל מום.
81 ואם פירש המוכר ואמר: על מנת שאין אתה חוזר עלי במום
82 - הרי זה חוזר, עד שיפרש המום שיש בממכרו וימחל
83 הלוקח; או עד שיאמר לו: כל מום שימצא במקח זה,
84 הפוחדת דמיו עד כך וכך, קבלתי אותו. שהמחל צריך לידע
85 הדבר שימחל לו בו ויפרש אותו, כמו המפרש בהונה.
86 ז. המוכר פרה לחברו, ומנה בה מומין גלויים ומומין שאין
87 נכרין, ולא היה בה מאותן המומין הגלויין שמנה, ונמצא בה
88 מום מאותן שאינן נכרין - הרי זה מקח טעות, וחוזר, ואף על

ממלאכתו. וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בה מדברים
אלו המגאלים - הרי זה מום; מפני שנפשו של אדם
אוננת מהם, ונמצא שאינו מתעסק לו במלאכת אכילה
ושתייה. וכן אם נמצא לסטים מזין - הרי זה מום המאבד
את כלו; מפני שהמלך תופס אותו והורגו. וכן אם נמצא
מכתב למלכות - הרי זה מום ומחזירו; מפני שהמלך
תופשו למלאכתו בכל עת שיצאה. אבל אם נמצא גנב או
חוטף או גונב נפשות, או בורח תמיד, או זולל וסובא,
וכיוצא בדברים אלו - אינו יכול להחזיר; שכל העבדים
בחזקת שיש בהן כל הדעות הרעות. אלא אם כן פרש.

יום שני י"ב שבט ה'תשע"א

פרק ששה עשר

א. המוכר² ורעוני גנה³, שאין עצמן של ורעונים נאכל
להכרו, ולא צמחו - חיב באחריותו, ומחזיר לו את הדמים⁴
שלקח ממנו; שחוקתו לזריעה⁵. והוא שלא צמחו מחמת
עצמן⁶; אבל אם לקחה הארץ בכרד וכיוצא בו - אינו חיב
באחריותו⁷; שמא מחמת הכרד לא צמחו. וכן כל פיוצא בזה.
ב. מכר לו⁸ ורעים הנאכלין⁹, כגון חטים¹⁰ ושעורים, וזרען
ולא צמחו - אינו חיב באחריותו¹¹. אפלו היה זרע פשתן,
שרב בגי אדם¹² קנין אותה לזריעה; הואיל ואוכלין¹³
אותה, אינו חיב באחריות וריעתו. ואם הודיעו שהוא קונה
לזרע - חיב באחריותו¹⁴. והוא הדין לזכרים הנמכרים
לרפואה¹⁵ ולצביעה. וכן כל פיוצא בזה.
ג. מכאן¹⁶ אתה למד, שכל הלוקח מחברו מקח, והודיעו
שהוא מוליכו למדינה פלונית למכרו שם, ואחר שהוליכו
לשם נמצא בו מום - אינו יכול לומר: החזר לי מקחי
לכאן! אלא מחזיר לו את הדמים, והמוכר מטפל¹⁷ להביא
ממכרו או למכרו שם. ואפלו אבד או נגנב אחר שהודיעו¹⁸

פי שפרש המום שנמצא. שהרי הלוקח אומר: כשראיתי שאין
בה אלו המומין שנראין שמנה, אמרתי: כך אין בה אלו שאינן
נראין שמנה, ואינו מפרש מומין אלו אלא כדי להשביח דעתי.
ח. כיצד? פרה זו עורת היא, חגרת היא, נשכנית היא,
רבצנית היא, ונמצאת רבצנית בלבד או נשכנית - הרי זה
מקח טעות; היו בה כל המומין שמנה - אין זה מקח טעות.
וכן אם היתה חגרת ונמצאת נשכנית, אף על פי שאינה
עורת - אין זה מקח טעות.
ט. הראה לו המום שיש בה, ואמר לו: מום זה יש בה
ומום פלוני [ומום פלוני], אף על פי שאותן המומין שמנה
נראין, ונמצאו בה פלן או מקצתן - אין זה מקח טעות.
י. וכן המוכר שפחה לחברו, ואמר לו: גדמת היא, חגרת
היא, סומא היא, שוטה היא, נכפית היא, ולא היה בה מום
מאלו המומין שמנה, ונמצאת נכפית - הרי זה מקח טעות.
וכן כל פיוצא בזה.
יא. מכאן אני אומר, שהמוכר חפץ להכרו במאה דינרין,
ואמר לו: חפץ זה אינו שנה אלא זוז אחד, על מנת שאין
לך עלי אונאה - הרי זה יש לו עליו אונאה. שהרי אומר:
כיון שראיתי שאמר שאינו שנה אלא זוז, ידעתי שאינו
מתכוון אלא להשביח דעתי. עד שיפרש כדי ההנהיגה שיש
במקחו בודאי, או קרוב לה בכדי שהדעת טועה; שהרי
ידע בודאי הדבר שמחל בו. וכן ראוי לדון.
יב. המוכר עבד או שפחה - אין הלוקח יכול להחזירו
מפני מומין שאין מבטלין אותו ממלאכתו. והן הנקראין
סמפון. שאם היה זה סמפון גלוי - כבר ראהו; ואם אינו
נראה, כגון שוימא בפשוט או נשיכת פלב, או ריח הפה או
החטם וכיוצא בהן - הואיל ואינו מבטלו ממלאכתו, אינו
מחזיר; שאין העבדים לתשמיש המטה, אלא למלאכה.
יג. נמצא בו שחין רע או חלי המתיש את כחו, או שהיה
נכפה או משעמם - הרי זה מום, מפני שמבטלו

(1) נתבאר בו משפטי המקח שיש בו מום ונשתנה ברשות הלוקח, וכל הנמשך אחר זה. (2) משנה בבבא בתרא צב. כרבן שמעון
בן גמליאל. (3) כגון זרע כרוב וקפלוט (רשב"ם שם). (4) אבל אינו חייב להחזיר את ההוצאות שהוציא הלוקח, כדעת התנא קמא
בבריתא (שם צג:), לפי שאינו אלא גרם בנזק ("גרמא בניזיקין") מה שאינו גורר אחריו תגמול משפטי (רשב"ם שם דיבור המתחיל
דמי זרע). ולא כדעת יש אומרים (שם) שחייב לשלם דמי ההוצאה. ואין המוכר יכול לנכות מן החשבון את הזרעים, שהשתמש בהם
הלוקח ונרקבו והלכו לאיבוד - מכיוון שידע מראש מה צפוי להם, לזרעים אלו (סמ"ע סימן רלב סימן קטן מו) והלוקח לא הייתה
לו כל הנאה מזרעים אלו (רשב"ם שם). (5) שאף שלא התנה במפורש שקונה אותם לזרעים - כיוון שאינם עומדים לאכילה, הרי
זה כאילו התנה שהוא קונה לזרעים. (6) שמן הסתם, כל זמן שלא ידועה לנו על סיבה אחרת אנו מניחים שסיבת אי הצמיחה היא
בזרעים עצמם (סמ"ע בשם הרא"ש והטור, שם סימן קטן מז). (7) אינו חייב להחזיר את הדמים. (8) משנה בבבא בתרא צב.
כדברי תנא קמא. (9) שעומדים במידה שווה לאכילה כמו לזריעה. (10) לשון הטור (רלב): "שעומדים רובם לאכילה".
(11) שכיוון שלא התנה במפורש שקנה אותם לזריעה - ודאי נתכוון לאכילה. (12) ואף על פי כן לא מתחשבים עם הרוב, בהתאם
לכלל: "אין הולכים בממון אחרי הרוב". (13) כלומר, מקצת בני אדם אוכלים אותו. (14) כמו כל תנאי במקח, שביטולו מביא
לביטול המקח. (15) שאם נמכרים רק לרפואה דינם כמו בהלכה א, ואם גם לאכילה וגם לרפואה, דינם כלפנינו. (16) מהנאמר
בהלכה ב שאם הודיע למוכר שהוא קונה לזרע ולא צמחו, חייב המוכר להחזיר את הכסף שקיבל, ללא ניכוי הפסד הזרעים, ואין
הלוקח אחראי לזה שמתוך פעולת הזריעה הנסיונית, נרקבו הזרעים בקרקע. (17) לדעת הראב"ד יש הבדל בין הדין שבהלכה א,
ששם ידע המוכר מראש, שהזרעים יירקבו בקרקע, מה שאין כן כאן. אבל המגיד-משנה כתב שלדעתו, הדין כאן הוא יותר הגיוני
מאשר בהלכה א, שהרי שם מפסיד המוכר לגמרי את הזרעים, וכאן כל הפסד שלו הוא שהוא זקוק למאמץ יתר להחזיר את המקח
למקומו. ועוד ייתכן, כי גם כאן צריך המוכר להעלות על הדעת, שצפוי לו הפסד לרגל שיבוש הדרכים וכדומה ("מגדל עוז").
(18) שיש בו מום (כסף-משנה לפירוש ראשון, ולזה הסכים הלחם-משנה). ואם לא הודיעו הרי הוא ברשות לוקח, ראה להלן הלכה ד.

- 1 - הרי הוא ברשות מוכר¹⁹. אבל אם לא הודיעו שמוכרו
2 למדינה אחרת, והולכו, ונמצא שם בו מום - הרי זה
3 ברשות לוקח, עד שיחזיר המקח במומו למוכר²⁰.
4 ד. הלוקח מקח ונמצא בו מום, ואחר כך אבד או נגנב - הרי
5 הוא ברשות הלוקח²¹, עד שיחזיר המקח למוכר. ואם התלע
6 ונפסד מחמת ארץ הזמן²² - הרי זה ברשות המוכר. ואם היה
7 לו להודיע למוכר²³ ולא הודיעו - הרי זה ברשות לוקח.
8 ה. המוכר²⁴ שור לחברו ונמצא²⁵ נגחן²⁶ - יכול לומר לו:
9 לשחיטה מכרתי לך²⁷. במה דברים אמורים²⁸? בשחיטה
10 הלוקח קונה לשחיטה ולחרישה²⁹; אבל אם היה יודע³⁰
11 שהוא קונה לחרישה בלבד³¹ - הרי זה מקח טעות³², וחזר.
12 וכן כל פיוצא כזה.
13 ו. המוכר³³ בהמה לחברו לטביחה³⁴, ושחטה ונמצאת
14 טרפה³⁵, אם נודע בודאי³⁶ שהיתה טרפה³⁷ כשלקחה - הרי
- 15 זה מחזיר לו את השחוט, ויחזיר המוכר את הדמים. מכאן
16 אתה למד³⁸, שהמוכר דבר שהיה מום בממכרו, ועשה בו
17 הלוקח מום אחר³⁹ קדם שיודע⁴⁰ המום הראשון: אם עשה
18 דבר שדרכו לעשותו, כגון זה ששחט⁴¹ את הטרפה - פטור;
19 ואם שנה ועשה מום אחר קדם⁴² שיודע לו המום [הראשון]
20 - מחזיר המקח לבצעלו, ומשלם דמי המום⁴³ שעשה.
21 ז. קנה⁴⁴ כגד וקרעו לעשות ממנו חלוק⁴⁵, ואחר כך נודע
22 המום מחמת הקריעה⁴⁶ - מחזיר לו את הקרעים⁴⁷. תפרו
23 ואחר כך נודע המום, אם השכיח⁴⁸ - נוטל שכח התפירה⁴⁹
24 מן המוכר. וכן כל פיוצא כזה.
25 ח. המוכר קרקע⁵⁰ לחברו, ואכל פרותיה, ולאחר זמן נראה
26 לו פה מום, אם רצה להחזיר קרקע לבצלים - מחזיר כל
27 הפרות שאכל⁵¹. ואם היה חצור⁵² ודר בה - צריך להעלות
28 לו שָׁכר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(19) [כדין אומן שגמר עבודתו ומודיע על זה לבעל הכלי, ראה בפרק י מהלכות שכירות הלכה ג.]. (20) שהרי זה כקונה זרע פשתן ולא הודיעו שקונה אותו לזריעה (למעלה הלכה ב) - אף כאן: לא היה לו להולכו למדינה אחרת. (21) [שבכל מקח טעות דין הלוקח כשוכר, שהרי משתמש בו ומעלה לו שכר למוכר, להלן הלכה ח.]. והמדובר כשלא הודיע לו על המום, ואף על פי שלא היה זאת בידו ובכל זאת הוא באחריותו לעניין גניבה ואבידה, ראה למעלה הלכה ג. (22) בכתב-יד תימן: "מחמת הזמן" ובטור (סימן רלב): "מחמת המום". [וכמו שכתב רבינו להלן הלכה ט שאם אבד מחמת המום, הרי המוכר מחזיר לו הדמים]. (23) שאז היה המוכר מציל את המקח. (24) בבא בתרא צב. כשמואל ולא כרב. (25) היינו, שנתברר אחרי המכירה שעוד לפני המכירה היה נגחן. ועיין רשב"ם (שם דיבור המתחיל ונמצא שהיה נגחן). (26) רגיל להתנפל על בעלי חיים ולהכות בהם בקרניו ואינו ראוי אלא לשחיטה. (27) לשון המימרא של שמואל. ואף שרוב האנשים קונים לחרישה - אך כיוון שיש מיעוט אנשים שקונים לשחיטה, יכול המוכר לטעון טענה זו, בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "אין הולכים בממון אחר הרוב. ובשוננו של הרשב"ם (דיבור המתחיל יכול לומר לו): "שבממון אין הולכין אחר הרוב, כי אם אחרי טענה טובה", ולהלן (דיבור המתחיל לשחיטה מכרתי לך), שמכיוון "שאין הולכים אחרי הרוב, נשאר הרי ספק שקול: מחצה על מחצה, והמוציא מחבירו עליו הראייה" ובגמרא שם שאלו: "ולחזי דמי היכי נינהו" (=נראה כמה דמים נתן, אם נתן כסף בשיעור שוויו של שור לחרישה בוודאי מקח טעות הוא), ומתוך שהמדובר בזמן ששור לשחיטה שווה לשור העומד לחרישה. ורבינו השמיט כל זה אולי משום שסובר כחכמים למעלה (עז: שאין הדמים ראייה (ראה להלן פרק כז הלכה ג) ועיין ברשב"ם ותוספות בבא בתרא צב. ובמגיד משנה כאן. (28) שיכול לטעון: "לשחיטה מכרתי לך". (29) בבא בתרא שם, והיינו שהוא טבח [=קצב] ועובד אדמה (רשב"ם שם דיבור המתחיל ומשני בגברא דזבין להכי ולהכי). (30) שהם מכירים זה את זה (רשב"ם שם דיבור המתחיל לנכסתא). (31) שהוא עובד אדמה (רשב"ם שם). (32) כאילו הותנה במפורש שקונה לחרישה. (33) חולין נ"א, וכתובות עז: (34) ודווקא שהותנה מפורש לשחיטה, כי אחרת לא היה הלוקח צריך לשוחטה, שהרי הוא יכול להשתמש בה לחרישה, ברם הטור השמיט המלה: "לטביחה", ודעתו, כמו שמסביר ה"נתיבות" (סימן רלב, אות ג), שטריפה אינה ראוייה אף לחרישה. (35) כל מיני טריפות, אפילו טריפות של סירכא, אף שהיא דבר שכיח ואפשר היה לומר, שזה לא מקח טעות, שהלוקח חייב היה להעלות על הדעת דבר זה ולהתנות על זה מראש (באר הגולה סימן רלב, יב ועיין נתיבות המשפט שם אות ג). (36) כגון, שהוגלד פי המכה, שאז ברור שהטרפות נולדה כבר שלושה ימים לפני השחיטה, ובאופן שהלוקח קנה תוך שלושת ימים אלו, ראה להלן פרק כ הלכה טו. (37) ואפילו ספק טריפה (רמ"א בשם הר"ן, שם סעיף יב), ואפילו רק חומרות הגאונים (סמ"ע בשם הר"ן, סעיף קטן כח), שהרי ביחס לדיני מקח וממכר, אחרי שאי אפשר לאכול בהמה זו, יהיה מחמת הספק, או מאיזה טעם שהוא, סוף סוף הרי זה מום. (38) מהדין הקודם. (39) כגון כאן, ששחט בהמה, שעל ידי כך אינה ראוייה אף לחרישה שלזה הייתה ראוייה לפני השחיטה, והרי זה הוא כמו מום. (40) אבל אם עשה בו מום לאחר שנודע לו - הרי זה כנשתמש בו (למעלה פרק ט"ו הלכה ג, ראה לחם-משנה). (41) אחרי שעמדה לשחיטה. (42) בדפוס רומי: "אחר" במקום "קודם". וזה סותר למה שכתב למעלה פרק ט"ו הלכה ג? והכסף משנה פירשה בדוחק: "ואם שנה ועשה מום אחר (כלומר קודם שנודע) - אחר שייודע לו מחזיר המקח" וכו'. (43) ה"נתיבות" (רלב, סעיף יד סעיף קטן ה) מהסס בדבר, ולדעתו, המוכר שידע את המום למפרע - הוא חייב לשאת באחריות ולא הלוקח. (44) גם זה נלמד מראש ההלכה הקודמת (מגיד משנה). (45) כתונת. (46) שהקריעה איפשרה לגלות את המום. (47) אחרי שהבגד עמד לקריעה מלכתחילה, שיש הכרח בקריעה למען התפירה שלאחריה. (48) שלרגל התפירה עלה ערך הבגד. (49) היינו, למשל, שאם שילם בעד המקח עשר ל"י, ולרגל המום הוא שווה רק שמונה, אך בגלל התפירה הוא שווה תשע, מקבל הלוקח בחזרה את העשר לירות שלו, ונוסף לזה עוד לירה אחת שהעלתה התפירה על הבגד (סמ"ע שם סעיף קטן לב). (50) בבא מציעא (ס"ט) ושם שורה של עובדות ומימרות, שנושאן: "ביטול המקח" והסיכום: אם קרקע חוזרת, אף הפירות חוזרים, שהלוקח צריך להחזיר למוכר את הפירות שאכל שלא כדין. (51) שהרי הלוקח מקבל בחזרה את כספו ונמצא כסף זה דומה להלוואה, והפירות שאכל כריבית (סמ"ע שם סעיף קטן לג) וראה בדברי רבינו בפרק ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ד. (52) משנה שם סד. על נושא דומה.

- 1 ט. המוכר⁵³ דבר שיש בו מום שאינו נראה, ואבד המקח
- 2 ממחמת אותו המום⁵⁴ - הרי זה מחזיר את הדמים.
- 3 (י). [נביד⁵⁵?] המוכר שור לחברו שאין לו טחנות⁵⁶,
- 4 והניחו הלוקח עם הפקר שלו, והיה מניח המאכל לפני כלן
- 5 ואוכלין, ולא היה יודע⁵⁷ שנה אינו אוכל, עד שמת פרעב
- 6 - הרי זה מחזיר לו את הנבלה⁵⁸, ויחזיר זה את הדמים.
- 7 וכן כל פיוצא בזה.
- 8 יא. היה המוכר סרסור, שלוקח מזה ומוכר לזה ואינו
- 9 משהה המקח עמו, ולא ידע במום זה - הרי הסרסור נשבע
- 10 שבועת הסת שלא ידע במום זה, ויפטור⁵⁹. מפני שהיה על
- 11 הלוקח לבדק השור⁶⁰ בפני עצמו ולהחזירו לו קדם שזמנו,
- 12 ויהיה הסרסור מחזירו על המוכר הראשון; הואיל ולא
- 13 עשה⁶¹, הוא הלוקח הפסיד על עצמו⁶². וכן כל פיוצא בזה.
- 14 יב. השוחט את הבכור⁶³ ומכרו, ונודע לו⁶⁴ שלא הראה⁶⁵

- 15 לממחה⁶⁶: מה שאכל - אכל, ויחזיר לו את הדמים⁶⁷;
- 16 והנשא⁶⁸ מן הפשר ביד הלוקחות - יקבל⁶⁹, ויחזיר להם
- 17 את הדמים. וכן השוחט את הפרה ומכרה, ונודע שהיא
- 18 טרפה: מה שאכל - אכל⁷⁰, ויחזיר לו את הדמים; ומה שלא
- 19 אכל - יחזיר את הפשר לטבח⁷¹, ויחזיר לו את הדמים.
- 20 יג. מכר הלוקח⁷² פשר זה של טרפה לנכרים, או שהאכילו
- 21 לכלבים - יחשב עם הטבח על דמי הטרפה⁷³, ויחזיר לו
- 22 הטבח את המותר⁷⁴. וכן כל פיוצא בזה⁷⁵.
- 23 יד. המוכר פשר לחברו⁷⁶ ונמצא פשר בכור, פרות ונמצאו
- 24 טבלים⁷⁷, יין ונמצא יין נסוף⁷⁸ - מה שאכל אכל, ויחזיר לו
- 25 את הדמים. וכן כל המוכר דבר שאסור לאכלו מן התורה
- 26 כף הוא דינו⁷⁹, בין שהיה אסור בכרת⁸⁰ בין שהיה אסור
- 27 בלאו בלבד⁸¹. אכל המוכר דבר לחברו שאסור אכילתו
- 28 מדברי סופרים⁸²: אם היו הפרות קמיין - מחזיר את הפרות,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(53) נלמד מתוך העובדה המובאת בבבא מציעא מב: והשקלא וטריא מסביב לה. (54) שאחרי שהלוקח לא ידע עליו, לא היה זהיר במידה מספקת, ומתוך כך אבד המקח. (55) היא תמצית ההלכה, המוסקת על רקע העובדה הנזכרת. (56) שניים, ועיין פירוש הרמ"א לשולחן ערוך (רלב סעיף יח). (57) ואף על פי שהלוקח חייב היה לבדוק מקודם (כמפורש להלן הלכה יא) - אחרי שהמוכר ידע מן המום (כי מן הסתם אנו אומרים שידע - סמ"ע שם סעיף קטן מ), כל האחריות מוטלת עליו. וראה להלן הלכה יא. (58) וכגון, שמכר מפורש לחרישה, אחרת יוכל המוכר לטעון שמכרו לשחיטה, ואולי אף במוכר לשחיטה צריך שהבהמה תחיה ימים מספר (הגהות מיימוניות). (59) כן הוא בפירוש רבינו חננאל שם. ויש אומרים שהסרסור חייב להחזיר שאם "אמנם הוא נתאנה, אין לו להונות אחרים" (רמ"א רלב סעיף יח). ודעות אלו תלויות בפירוש הסוגייה. (60) אחרי שהוא יודע שלא היה זמן לסרסור לבדוק. (61) את פעולת הבדיקה. (62) אבל במקום שלא היה על הלוקח לבדוק ולא פשע בדבר כלל, כגון שמכר לו טבעת בחזקה שהיא של זהב ושברו הלוקח ונמצא שהוא של בדיל, חייב הסרסור להחזיר ללוקח את הכסף, אף על פי שגם הוא נתאנה (רמ"א שם), ואולי גם רבינו יסכים לזה. (63) ודין הבכור בזמן הזה הוא, שאין אוכלים אותו אפילו הכהן, כל זמן שהוא תם, אלא משהין אותו עד שייפול בו מום, ואז מותר אף לישראל. ברם צריך להראות את המום למומחה (ראה פרק ג מהלכות בכורות). (64) ללוקח. (65) המוכר. (66) ודין הוא שהשוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו אף על פי שהוא מום גלוי - הואיל ונשחט שלא על פי מומחה הרי זה אסור וייקבר בכבור שמת (הלכות בכורות שם הלכה ד כרבי מאיר בבכורות כח). (67) המוכר חייב להחזיר ללוקח את הדמים, אחרי שהאכילו בדבר האסור בהנאה מדרבנן, וראה להלן בהלכה יד. (68) מכאן עד "מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים" היה חסר בספר שהיה לפני הראב"ד וראה במגדל עוז. (69) במגיד משנה ובמגדל עוז "יקבר". וכן העתיק בשולחן ערוך חושן משפט סימן רלד סעיף א וכן הוא במשנה שם. כלומר, הלוקח בעצמו חייב לקבור את בשר הבכור ואסור למוסרו למוכר, שמא ימכרו לישראל - שזה אסור לו, אבל טריפה שמותרת בהנאה מותר להחזירה לטבח (להלן בסוף ההלכה) - סמ"ע שם סעיף קטן ב. (70) כלומר, אם בינתיים אכל הלוקח את בשר הבכור - אין הוא מפסיד כלום. (71) והוא ימכרו לגוים. וראה למעלה בדין בכור. (72) גם זה משנה שם. (73) במשנה שם: "ישלמו דמי הטרפה", היינו, שהלוקח צריך לשלם בעד הבשר הזה רק את המחיר ששווה בשר טריפה, שכרגיל נמכר בזול יותר מבשר כשר (רש"י שם דיבור המתחיל מכרוהו). ורבינו העתיק "יחשב עם הטבח" היינו שיבדוק ויעשה איתו חשבון על זה, שאם מכרו במחיר הרגיל אין המוכר מפסיד כלום (תוספות יום טוב שם). (74) הלוקח יעצור בידו את הדמים שקיבל בעל מכירת הטרפה, ואם יש הפרש בין הדמים שקיבל הוא, ובין הדמים שנתן, יחזיר לו המוכר את ההפרש הזה, אחרי שהטעהו בזה. (75) בדבר שמותר בהנאה, אבל בבכור שאסור בהנאה - אף אם מכרו הלוקח לגוי או שהאכילו לכלבים, צריך המוכר להחזיר לו דמיו, שכיוון שאסור הוא בהנאה למוכר, לא הפסידו הלוקח כלום (סמ"ע שם סעיף קטן ו, וראה ברע"ב ותוספות יום טוב שם). (76) ברייתא (בכורות שם) וכתנא קמא. (77) [לפי מה שכתב רבינו בסמוך שאין הלכה זו אלא בדברים האסורים באכילה מן התורה, צריך לומר שכאן מדובר בזמן שאסור טבל מן התורה (ראה בפרק א מהלכות תרומות הלכה כו) ורבינו לשיטתו (פרק א מהלכות מעשר הלכה ט) שתרומת פירות מן התורה]. (78) ובעניין סתם יינם של גוים, ראה להלן. (79) שרק אם הכשיל את חבירו באיסור תורה - קנסוהו. או מפני שאכילת דבר האסור מן התורה אף על פי שהיא בשוגג - אינה מביאה הנאה ללוקח, אלא אדרבה גורמת לו צער (סמ"ע שם סעיף קטן ד). (80) כגון מכר שומן ונמצא חלב. ולמדו רבינו מדין "מכר פירות ונמצאו טבלים", שחייבים עליהם מיתה בידי שמים. [ולא הזכיר רבינו איסור שחייבים עליו מיתה בידי שמים, מפני שאין חיוב כזה אלא בתרומה, בתרומות ומעשרות, בחלה ובביכורים (ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה א) ושם יש חיוב תשלומי קרן וחומש על האוכל ודין זה כתב רבינו בפרק י מהלכות תרומות הלכה י]. (81) כגון, נבילה וטריפה. (82) מקור דברי רבינו הוא מזה שבשורות הדברים המובאים כדוגמאות במשנה ובברייתא, לא הוזכרו אלא דברים האסורים באכילה מן התורה כמו בכור וטבל או דברים שאסורים בהנאה מדרבנן, שהרי בכלל "יין נסוף" גם סתם יינם של גוים שאסור מדרבנן בהנאה, כמו שכתב רבינו בפרק י"א מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג (מגיד משנה).

1 ונוטל את דמיו; ואם אכלן - אכל, ואין המוכר מחזיר לו
2 כלום⁸³. וכל אסורי הנזיה, בין מדברי תורה בין מדבריהם⁸⁴
3 - מחזיר את הדמים, ואין בהן דין מכירה כלל⁸⁵.

פרק שבעה עשר

4
5 א. ארבע מדות במוכרין: מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות
6 - הלוקח יכול לחזור בו ולא המוכר. רעות ונמצאו יפות -
7 המוכר יכול לחזור בו ולא הלוקח. רעות ונמצאו רעות, יפות
8 ונמצאו יפות, אף על פי שאינן יפות שאין למעלה מהן,
9 ולא רעות שאין למטה מהן, והרי יש שם הונאה שתות -
10 אין אחד מהם יכול לחזור בו, אלא קנה ומחזיר אונאה.
11 ב. אכל המוכר חטים שחמתית ונמצאת לבנה, לבנה
12 ונמצאת שחמתית; עצים של זית ונמצאו של שקמה, של
13 שקמה ונמצאו של זית; זית ונמצא חמץ, חמץ ונמצא זית -
14 כל אחד מהן יכול לחזור בו; שאין זה המין שאמר שישמכר
15 לו. וכן כל פיוצא בזה.
16 ג. המוכר זין לחברו, ונתנו הלוקח בקנקניו, והחמיץ מיד -
17 אינו חייב באחריותו. ואף על פי שאמר לו: לתבשיל אני
18 צריך לו. ואם ידע שיינו מחמיץ - הרי זה מקח טעות. מכר
19 לו זין, והרי הוא בקנקניו של מוכר, והחמיץ: אם אמר לו
20 'למקפה אני צריך', והחמיץ - מחזיר, ואומר לו: הרי יינד
21 וקנקניך! שאני לא קניתי לשותותו, אלא לבשל מעט מעט.
22 ואם לא אמר 'למקפה הוא' - אינו יכול להחזיר; שהרי אמר
23 לו: למה לא שתיית אותו, ולא היה לך לשתותו עד שיחמיץ.
24 ד. המוכר חבית של שכר לחברו, והחבית של מוכר,
25 והחמיצה: בתוך שלשה ימים הראשונים - הרי זה ברשות
26 המוכר, ומחזיר את הדמים; מכאן ואילך - ברשות הלוקח.
27 ה. המוכר חבית של זין לחברו כדי למכרה מעט מעט,
28 והחמיצה במחציתה או בשלישה - חוזרת למוכר. ואם שנה
29 הלוקח הנקב שלה, או שהגיע יום השוק ושהה ולא מכר
30 - הרי היא ברשות הלוקח. וכן המקבל חבית של זין מחברו
31 כדי להוליכה למקום פלוני למכרה שם, וקדם שהגיע שם
32 הניח הזין או החמיצה - הרי זה ברשות המוכר; מפני
33 שהחבית והזין שלו. וכן כל פיוצא בזה.
34 ו. האומר לחברו: זין מבשם אני מוכר לך - חייב להעמיד לו
35 עד עצרת. אמר לו: זין ישן אני מוכר לך - נותן לו משל שנה
36 שעברה. מישן - משל שלש שנים. וצריך שיעמד ולא יחמיץ
37 עד הקג. ובמקום שיש מנהג ידוע - הכל כמנהג המדינה.
38 ז. האומר לחברו: מרתף זה של זין אני מוכר לך למקפה,
39 או שמכר לו מרתף של זין סתם - הרי הלוקח מקבל עליו
40 עשרה קנקנים בכל מאה שלא יהיה יינם טוב אלא כפר
41 התחיל להשתנות; יתר על זה - לא יקבל.
42 ח. אמר לו: מרתף של זין אני מוכר לך למקפה, או שאמר

43 לו: חבית של זין אני מוכר לך - נותן לו זין שפלו יפה
44 וראוי לתבשיל. אמר לו: מרתף זה של זין - נותן לו זין
45 הנמכר בחנוות, שהרי הוא בינוני, לא רע ולא יפה. אמר לו:
46 מרתף זה אני מוכר לך, ולא הזכיר זין - אפלו פלו חמץ,
47 הגיעו. וכן כל פיוצא בזה.

48 ט. האומר לחברו: ערבה של עץ אני מוכר לך, או: קורת
49 בית הבד אני מוכר לך - אינו נותן לו עץ שראוי לחפר בו
50 ערבה, או קורה שראוי לקרות בית הבד, אלא ערבה
51 בצורתה או קורות בית הבד בצורתם, שפלו הרואה אומר
52 'זו ערבה' או 'זו קורת בית הבד'. וכן כל פיוצא בזה.

פרק שמונה עשר

53
54 א. אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר או לגנב את
55 דעתם. ואחד עובד כוכבים ואחד ישראל שוים בדבר זה.
56 היה יודע שיש בממכרו מום - יודיעו ללוקח. ואפלו לגנב
57 דעת הכריות בדברים - אסור.
58 ב. אין מפרקסין את האדם ולא את הבקמה ולא את הפלים
59 הישנים כדי שיראו בחדשים; אבל מפרקסין החדשים, כגון
60 שישוה ויגהץ ויפיה כל צרכיו.
61 ג. אין משרבטין את האדם במים של חורין וכיוצא בהן,
62 כדי שיתפח ויראו פניו שמנים, ולא צובעין את הפנים
63 בפשרק וכיוצא בו, ולא נופחים את הקרבים, ולא שורין את
64 הפשר במים. וכן כל פיוצא בדברים אלו אסורין. ואין
65 מוכרין בשר נבלה לזכרי בכלל שחוטה, אף על פי שהנבלה
66 אצלו כשחוטה.
67 ד. מתר לבר את הגריסין, אבל לא על פי המגורה; שאינו
68 אלא כגונב את העין, וידמה שהוא הפל פרוו. ומתח לחנוני
69 לחלק קליות ואגוזים לתינוקות ולשפחות, כדי להרגילן לבוא
70 אצלו; ופוחת משרע שבשוק, כדי להרבות במקיפין ממנו;
71 ואין בגי השוק יכולין לעכב עליו, ואין בזה גנבת הדעת.
72 ה. אין מערבין פרות בפרות, אפלו חדשים בחדשים, ואין
73 צריך לומר ישנים בחדשים. אפלו הישנים ביקר והחדשים
74 בזול; מפני שהלוקח רוצה לישן. בזין הוא שהתירו לערב
75 קשה ברוך, בין הגתות בלבד, מפני שמשיבחו. ואם היה
76 טעמו נפר - מתר לערב בכל מקום; שכל דבר הנפר טעמו
77 מרגיש הלוקח, ולפיכך מתר לערב אותו.
78 ו. אין מערבין מים בזין ומי שנתערב לו מים בזין - לא
79 ממכרנו בחנוות אלא אם כן מודיעו, ולא לתגר אף על פי
80 שמודיעו, שמרמה בו אחרים. ומקום שנהגו להטיל מים
81 בזין - יטיל, והוא שיהיה בין הגתות.
82 ז. התגר נוטל מחמש גתות ונותן לתוך פיטס אחד; מחמש
83 גרנות ונותן לתוך מגורה אחת; ובלבד שלא יתפון לערב.
84 ח. אסור לערב שמרים, בין בזין בין בשמן, ואפלו כל

(83) לפי שאיסור דרבנן בשוגג אינה עבירה כלל (נתיבות המשפט סימן רלד משפט האורים סעיף קטן ג). (84) ש"יין נסך" שהוזכר בברייתא כולל גם "סתם יינם" (מגיד משנה). (85) כלומר, אין המוכר יכול למכור איסור הנאה, שאינו שלו. (1) נתבאר בו משפטי חילוף המכר מחמת איזה דבר או שנתקלקל אחר המקח כמוכרין(י) יין והחילוקין שיש בזה ונתבאר בו הדומה לזה והנמשך בו. (1) נתבאר בו משפטי הרמאות ותערובת דבר בדבר רע בטוב או טוב ברע וכל מה שנמשך אחר זה.

26 חֲבָרוּ - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי חֲטִים כְּשֶׁעוֹר צָרוּר שֶׁבָּרַר; שְׁאֵלוֹ
27 הַנִּיחוּ - הִנֵּה נִמְכָּר בְּמִדַּת חֲטִים. וְאִם תֹּאמַר: יִחְזִירְנוּ! הֲרִי
28 אָמְרוּ: אֲסוּר לַעֲרֹב כָּל שֶׁהוּא.
29 יד. הַמּוֹכֵר קִנְיָנִים בְּשָׁרוֹן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהֵג - מִקְבֵּל לְכָל
30 מֶאֱהָ עֲשָׂרָה פִּיטְסוֹת. וְהוּא שִׁיחֵיו נְאוֹת וְעֲשׂוֹיֹת בְּגִפְרִית.

יום שלישי י"ג שבט ה'תשע"א

פרק תשעה עשר

32 א. אֲסוּר לְמוֹכֵר לְמַכֵּר לְחַבְרוֹ קֶרֶקַע אוֹ מִטְלָטְלִין שֵׁישׁ כֹּה
33 עוֹרֵרִין וְיֵשׁ כֹּה דִּין², עַד שִׁיּוּדֵיעוֹ³. שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהֶאֱחָרִית
34 עָלָיו⁴, אֵין אָדָם רוֹצֶה שִׁיתֵּן מְעוֹתָיו וְיִזְרֹד לְדִין וְיִהְיֶה נִתְבָּע
35 מֵאֲחֵרִים.
36 ב. הַמּוֹכֵר⁵ קֶרֶקַע לְחַבְרוֹ, וְאַחַר שֶׁקָּנָה הַלּוֹקֵחַ בְּאֶחָד מִן
37 הַדְּרָכִים⁶ שֶׁקִּינִין בִּהְיוֹ⁷, קָדָם שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, יֵצֵא עָלָיו
38 מַעֲרָעֵרִין⁸ - הֲרִי זֶה יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; שֶׁאֵין לָךְ מוֹם גָּדוֹל
39 מִזֶּה, שֶׁעֲדִין לֹא נִהְיָה בּוֹ וּבָאוּ הַתּוֹבְעִין. לְפִיכָף יִבְטֹל
40 הַמִּקְחָה, וְיִחְזֹר הַמּוֹכֵר אֶת הַדְּמִים, וְיַעֲשֶׂה דִּין עִם
41 הַמַּעֲרָעֵרִין. וְאִם נִשְׁתַּמֵּשׁ⁹ בָּהּ הַלּוֹקֵחַ כֹּל שֶׁהוּא, וְאִפְלוּ
42 דֵּשׁ הַמַּעֲרָעֵר שָׁלָה וְעָרְבוּ עִם הָאָרֶץ¹⁰ - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ,
43 אֲלֹא עוֹשֶׂה דִּין עִם הַמַּעֲרָעֵרִין¹¹. וְאִם הוֹצִיאָהוּ מִדֵּוּ בְּדִין¹²
44 - יִחְזֹר עַל הַמּוֹכֵר, כְּדִין כָּל הַנִּטְרָפִין¹³.
45 ג. כָּל הַמּוֹכֵר¹⁴ קֶרֶקַע אוֹ עֵבֶד אוֹ שְׂאֵר מִטְלָטְלִין - הֲרִי זֶה
46 חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתָן¹⁵. כִּיצֵד? אִם הוֹצִיאָה¹⁶ הַמִּקְחָה מִיַּד הַלּוֹקֵחַ
47 מִחֲמַת הַמּוֹכֵר¹⁷ - חֲזוֹר הַלּוֹקֵחַ וְנוֹטֵל כָּל הַדְּמִים שֶׁנָּתַן מִן

1 שֶׁהוּא. וְאִפְלוּ שְׁמָרִים שֶׁל אֶמֶשׁ בְּשָׁמָרִים שֶׁל יוֹם - אֲסוּר.
2 אֲבָל אִם עָרָה הֵינָן מִכָּלִי אֶל כָּלִי - נוֹתֵן שְׁמָרָיו לְתוֹכוֹ.
3 ט. הַמּוֹכֵר לְחַבְרוֹ שְׁמֵן מִזְקָק - אֵינוֹ מִקְבֵּל שְׁמָרִים. מִכָּר
4 לוֹ שְׁמֵן סָתָם - מִקְבֵּל לֵג וּמִחֲצָה שְׁמָרִים לְכָל מֶאֱהָ לֵג.
5 וּמִקְבֵּל בְּשָׂאֵר שְׁמָרִים שְׁמֵן עָכוּר הַעוֹלָה לְמַעֲלָה עַל פְּנֵי
6 הַשְּׁמֵן, יִתֵּר עַל הַשְּׁמָרִים הַיְדוּעִים בְּאוֹתוֹ מָקוֹם.
7 י. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנָּתַן לוֹ מְעוֹת בְּתִשְׁרִי, שֶׁהַשְּׁמֵן
8 עָכוּר, וְלָקַח הַשְּׁמֵן בְּנִיסָן בְּמִדַּת תִּשְׁרִי, שֶׁהִיא גְדוֹלָה, מִפְּנֵי
9 אוֹתוֹ הַשְּׁמֵן הַקּוּפָה לְמַעֲלָה; אֲבָל אִם לָקַח בְּמִדַּת נִיסָן,
10 שֶׁהִיא קִטְנָה, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד צֵלֶל הַשְּׁמֵן - אֵינוֹ מִקְבֵּל אֲלֹא
11 הַשְּׁמָרִים בְּלִכּוּד.
12 יא. הַמּוֹכֵר חֲטִים לְחַבְרוֹ - מִקְבֵּל עָלָיו רַבַּע קִטְנִית לְכָל
13 סָאָה. שְׁעוֹרִים - מִקְבֵּל עָלָיו רַבַּע נְשׁוּבוֹת לְכָל סָאָה. עֲדָשִׁים
14 - מִקְבֵּל עָלָיו רַבַּע עֲפְרוּרִית לְסָאָה. תֵּאֲנִים - מִקְבֵּל עָלָיו
15 עֶשְׂרֵי מִתְלִיעוֹת לְכָל מֶאֱהָ. מִכָּר לוֹ שְׂאֵר פְּרוֹת - מִקְבֵּל עָלָיו
16 רַבַּע טְנוּפוֹת לְכָל סָאָה. נִמְצָא מִהֵן יִתֵּר עַל הַשְּׁעוֹרִים הָאֵלוּ
17 כָּל שֶׁהוּא - יִנָּפֶה אֶת הַכֹּל, וְיִתֵּן לוֹ פְּרוֹת מִנִּסָּן וּבְרוּרִין
18 שֶׁאֵין בִּהֵן כָּלוּם.
19 יב. וְאֵין כָּל אֵלוּ הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֲלֹא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לָהֶם
20 מִנְהֵג; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מִנְהֵג - הַכֹּל כְּמִנְהֵג הַמִּדְיָנָה.
21 יג. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיָה, שִׁיחֵיו כָּל פְּרוֹת מִנְהֵגִים וּבְרוּרִים
22 מִכָּל דְּבָר, וְשִׁיחֵיו הֵינִינּוֹת וְהַשְּׁמָנִים צְלוּלִין, וְלֹא יִמְכְּרוּ
23 הַשְּׁמָרִים כָּלֵל. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיָה: אִפְלוּ הֵיוּ בִּהֵן מִחֲצָה
24 שְׁמָרִים, אוֹ שִׁיחֵיו בְּפְרוֹת מִחֲצָה עֶפֶר אוֹ תֵּבֶן אוֹ מִין אֲחֵר
25 - יִמְכְּרֵם כְּמוֹת שֶׁהוּא. לְפִיכָף, הַבּוֹרֵר צָרוּר מִתּוֹךְ גִּרְנוֹ שֶׁל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) נתבארו בו דיני המקח שיש עליו ערעור או שיאירע בו דבר אונס או שהוציאוהו מיד הלוקח וחוזר על המוכר מחמת האחריות וכן אם קנהו שלא באחריות. 2) שהדבר נתון בדין ודורש בירור משפטי. 3) מקור הדברים בשבועות שם: "ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו וכו' ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין" [=כלומר עוררין. מלשון עסק או עשק כמו: "כי התעשקו עימנו" (רש"י שבועות לא. דיבור המתחיל עוררין). שיש מתעשקים ומתעסקים על המקח ותובעים משפט עליו]. - "וכיוון שהלוקח לא טוב עשה, נראה שאסור למוכר למכור אותם בסתם" (מגיד משנה). כלומר, אין לך מום גדול מזה כיוון שללוקח יש עוון בזה (וראה שם בהמשך הפסוק ביחזקאל שהוא מת בעוון זה). ואמרו עוד בבבא מציעא יד. שהמוכר קרקע לחבירו ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו "שאין לך מום גדול מזה" (להלן הלכה ב). אם כן על אחת כמה וכמה שלכתחילה אסור לרמות אותו. 4) שאם יוציאו מהלוקח יוכל זה האחרון לתבוע את שלו בחזרה מהמוכר, וכן נראה מגמרא בבבא מציעא הנ"ל, שהלוקח יכול לחזור בו אפילו אם קנה באחריות, כל זמן שלא החזיק, ראה להלן הלכה ב, ואם כן הרי זה מום, וכו"ל. 5) כתובות צב: ובבא קמא ח: ובבא מציעא יד. מימרא של אביי: "ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות - וללשון השנייה: אף באחריות - עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו, ומשהחזיק בה אינו יכול לחזור בו". 6) כסף, שטר וחזקה (למעלה פרק א הלכה ג). 7) אף על פי שבגמרא שם מפורש "עד שלא החזיק בה יכול לחזור, משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו" - סובר רבינו שחזקה זו אינה חזקה של קניין, כי כאן המדובר שכבר קנה הקרקע בקניין המועיל (לפי המבואר למעלה בפרק א) וחזקה זו אינה אלא השתמשות של הלוקח בקרקע שקנה, שכיוון שיצאו המערערים לפני שהספיק להשתמש בה - אין לך מום גדול מזה והרי זה מקח טעות, אבל אם כבר השתמש בה ונהנה ממנה, אמדו חז"ל את דעתו כי מותר הוא על ביטול המקח מאחר שכבר נהנה מקרקע זו, והוא מקבל עליו להתדיין עם המערערים. 8) טוענים שהקרקע שלהם. 9) שימוש של הנאה. 10) המצר הוא גדר של עפר שעושין סביב השדה, והמדובר כשלוקח שדה סמוך לשדהו ודש עפר זה עד שהשווה את שטח שני השדות, שיהיו כשדה אחד, וזו היא הנאתו שצרף את שני השדות והפכם לשדה אחד, וגם חסך את כל שטח הגדר שיהיה מעתה ראוי לשימוש. 11) אף שקנה באחריות ואם יטרפוהו ממנו, חוזר הוא ותובע המעות מהמוכר, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה - החובה להתדיין עם המערערים מוטלת על הלוקח, כי כל זמן שלא הוציאו מידו יכול המוכר לטעון לפניו: "אחויי טירפך ואשלם לך" כלומר: הראה לי כתב-אישור מבית דין שטרפו (תפסו) ממך את השדה ואשלם לך. 12) אבל אם תפסו שלא כדין, אינו יכול הלוקח לחזור לתבוע את המוכר. 13) וזה דווקא שיש קרקע למוכר, שיכול לשמש מקור כספי ללוקח לגבות ממנו את שלו, אבל אם אין לו קרקע למוכר, יכול הלוקח לתבוע מיד את כספו מבלי לחכות עד שיתפסו המערערים את השדה ממנו, מתוך טענה, שבניתיים יאכל המוכר את כספו, ולא יהיה לו ממה לגבות (כסף משנה). 14) סיכום הלכות של רבא (בבא מציעא טו:). 15) כן נראה בבבא בתרא מג: שגם בפרה וטלית שהם מטלטלים חייב המוכר באחריות. 16) מערער או בעל-חוב, ראה להלן. 17) בקרקע, כגון שהמערער טוען

- המוכר; שְהָרִי נִלְקַח הַמֶּקֶחַ מִמֶּחְתּוֹ. כִּף הַדִּין בְּכָל מְמָכְרָא, אִם עַל פִּי שְׂלָא פִּרְשׁ הַלּוֹקֵחַ דְּבַר זֶה, אֲלֵא קִנְיָה סִתָּם. אֶפְלוּ מְכַר הַקֶּרֶקַע בְּשִׁטְרָא¹⁸, וְלֹא הִזְכִּיר בּוֹ הָאֲחֵרִית - הָרִי זֶה חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹתָן; שְׂאֲחֵרִית¹⁹ שְׂלָא נִזְכַּר טַעוֹת סוֹפֵר הוּא²⁰.
- ד. בְּמָה דְּכָרִים אָמוּרִים? בְּשִׁהוּצִיא הַמֶּקֶחַ מִיַּד הַלּוֹקֵחַ בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כְּגוֹן שֶׁהָיָה הַמֶּקֶחַ מִטְּלָטְלִין, וְהָיָה גְנוּבִין אוֹ גְזוּלָתִין²¹, אוֹ שֶׁהָיָה הַקֶּרֶקַע גְּזוּלָה, אוֹ שֶׁבֶא בַעַל חוֹב שֶׁל מוֹכֵר וּטְרַפָּה מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, וְהָכַל בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֲבָל אִם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים²² הוּא שִׁהוּצִיא הַמֶּקֶחַ מִן הַלּוֹקֵחַ, בֵּין בְּדִין הַמֶּלֶךְ בֵּין בְּעֶרְכָּאוֹת שְׁלֵהֶן²³ - אֵין הַמוֹכֵר חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹתָיו. וְאִם עַל פִּי שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכְבִים טוֹעֵן שֶׁהַמוֹכֵר גְּנוּב²⁴ חֲפֵץ זֶה אוֹ גְזוּלָה מִמֶּנּוּ, וְהָבִיא עֲדֵי עֶכּו"ם²⁵ עַל כֵּף - אֵין הַמוֹכֵר חֵיב כָּלָם; שֶׁנָּה אֵנֶס הוּא, וְאֵין הַמוֹכֵר חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹת אֵנֶס.
- ה. הַמוֹכֵר קֶרֶקַע לַחֲבֵירוֹ²⁶, וְהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁכָּל אֵנֶס שִׁיגִלַּד בְּקֶרֶקַע זֶה יִהְיֶה חֵיב לְשֵׁלֶם, אֶפְלוּ בֶּא עֶכּו"ם וּגְזוּלָה²⁷ מִמֶּחְתּוֹ הַמוֹכֵר²⁸ - חֵיב לְשֵׁלֶם. אֲבָל אִם²⁹ נִפְסַק הִנֵּה³⁰
- שֶׁהָיָה מִשְׁקָה אוֹתָהּ, אוֹ שֶׁחֲזַר הִנֵּה³¹ לַעֲבֹר בְּתוֹכָהּ וְנַעֲשִׂית בְּרָכָה, אוֹ שֶׁבֶאָה וְנָעָה³² וְהִשְׁחִיתָה אוֹתָהּ - הָרִי זֶה פְטוּר. שְׂאֵלוּ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן אֵנֶס שְׂאֵינוּ מְצוּי הוּא, וְלֹא עָלָה עַל לֵב הַמוֹכֵר דְּבַר זֶה הַפֶּלֶא בַּעֲת שֶׁהִתְנָה³³, וְכָל אֵנֶס שְׂאֵינוּ מְצוּי אֵינוּ בְּכָלֵל הַתְּנָאי הַזֶּה.
- ו. וְהוּא הַדִּין לְכָל תְּנָאי מִמּוֹן: שְׂאוּמְדִין דַּעַת הַמִּתְנָה, וְאֵין כּוֹלְלִין בְּאוֹתוֹ הַתְּנָאי אֲלֵא דְּכָרִים הִידוּעִין, שֶׁבְּכָלֵלֵן הָיָה הַתְּנָאי, וְהֵם שֶׁהָיָה בְּדַעַת הַמִּתְנָה בְּשִׁעָה שֶׁהִתְנָה.
- ז. מַעֲשֵׂה³⁴ בְּאֶחָד שֶׁשָּׂכַר מְלָחִים³⁵ לְהָבִיא שְׂמִשְׁמִין לְמָקוֹם פְּלוּנִי, וְהִתְנָה עִמָּהֶם שֶׁהֵן חֲבִיבִין בְּכָל אֵנֶס שִׁיַּעֲרַע לָהֶם עַד שִׁיַּגִּיעוּ הַשְׂמִשְׁמִין לְמָקוֹם פְּלוּנִי, וְנִפְסַק³⁶ הִנֵּה שֶׁהָיָה מוֹלִיכִין בּוֹ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: זֶה אֵנֶס שְׂאֵינוּ מְצוּי, וְאֵין חֲבִיבִין לְהוֹלִיךְ שְׂמִשְׁמִין אֵלּוּ עַל גְּבִי בְּהֶמָה עַד אוֹתוֹ מָקוֹם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.
- ח. הַמוֹכֵר קֶרֶקַע³⁷ לַחֲבֵירוֹ, וְהִתְנָה הַמוֹכֵר³⁸ שְׂלָא יִהְיֶה עָלָיו אֲחֵרִית, אֶפְלוּ נִדְעָה³⁹ בְּנִדְאִי שֶׁזֶה הָאֶרֶץ גְּזוּלָה וְנִצָּתָה מִיַּד

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שהיא שלו או שבא בעל חוב לגבותה ממנו בחובו; בעבד, במערער שהוא שלו, או בבעל-חוב ובאופן שעשהו אפותקי לבעל-חובו, כי אחרת אינו גובה ממנו את העבד (פרק י"ח מהלכות מלווה ולווה הלכה ה) ובמטלטלין שאין בעל חוב גובה מהם אפילו אם עשאו אפותקי (רמב"ם שם) אין אפשרות לטרוף מהלוקח אלא אם כן מערער עליהם שהם שלו (ראה להלן הלכה ד בדברי רבינו). ואילו בא וטרף ממנו שלא בטענה אין זה מחמת המוכר ואינו אחראי לגזולן הבא לגזול מהלוקח. (18) ובו כל תנאי המכירה, ועם זה לא נזכר הפרט של אחריות, ואפשר היה לראות בהשמטה זו, הוכחה שהלוקח ויתר על האחריות. (19) מימרא של שמואל (בבא מציעא יד. ועוד בכמה מקומות). (20) לפי שאין אדם מפקיר את מעותיו, ובוודאי דעתו של הלוקח הייתה, שאם יתפסו את מקחו, שיתבע את מעותיו בחזרה מהמוכר, ולא היה צורך אפילו להתנות על זה, והסופר חייב היה להבין מעצמו ולכתוב אחריות בשטר, אף ללא הוראה מפורשת של הלוקח, ואם לא עשה כן - זוהי טעות מצידו (סמ"ע שם סעיף קטן ד לפי דברי רש"י בבבא מציעא שם). (21) כי במטלטלין אין אפשרות אחרת של תביעה לאלו שבאים לתפוס אותם, שהרי אין בעל חוב גובה מהם, ראה למעלה הלכה ג. (22) כאמימר בבבא בתרא מה. ולא כרב פפא שם, לפי שאמימר היה אחרי רב פפא וכלל הוא בידינו הלכה כבתראי (רשב"ם שם) ובגמרא (שם) נימקו את זה, "שסתם גוי אנס הוא", כלומר, לוקח, שלא כדין, והרי זה אונס, שאין המוכר אשם בו, ואינו נושא באחריותו. (23) מקור דברי רבינו בבבא בתרא שם שלדעת רבא ורב פפא חייב המוכר באחריות גם אם אנסו הגוי והקשו בזה התוספות (שם דיבור המתחיל דינא): הלא גם בישראל אמרו כן ואם כן על אחת כמה אם גוי הוא התופס? ומתוך כך הסיקו שכאן מדובר, כשהגוי תפס על פי דיני הגויים. הרי שלדברי אמימר, שהלכה כמותו, אין אנו סומכים גם על זה, אף שיש לומר, שהם מדייקים יותר (סמ"ע סעיף קטן ו). והוא הדין לדין המלכות. ואף על פי ש"דין המלך - דין הוא" (פרק ה מהלכות גזילה ואבידה הלכה יא) - אין זה אלא משום שיש כוח בידם להפקיע ממון ונמצא שהגוי תפס כחוק, אין לפנינו הוכחה כי הוא צודק בתפיסתו, שהרי הם דנים גם לפי עד אחד או עדים פסולים אחרים ואין זאת תפיסה מחמת המוכר אלא כאונס שקרה ללוקח, שאין המוכר אחראי לה (אור שמח). (24) ויוצא שהוא תופס מחמת המוכר. (25) אבל אם הביא עדי ישראל, שגם בידי ישראל היה זוכה, הרי זו נקראת תפיסה כדין, והמוכר חייב באחריות (סמ"ע סעיף קטן ז). (26) זה דבר פשוט בהלכות תנאים, וגם יוצא מתוך השלילה שבהמשך ההלכה. (27) שהרי זה אונס מצוי וכלול בתנאי (מגיד משנה). (28) דווקא כשהאונס בא מחמת המוכר כגון שהגוי טוען שהמוכר גזל את השדה ממנו, ועל סמך זה הוא טורפה מהלוקח. אבל אם בא בטענה אל הלוקח, שהוא גזלה ממנו - כיוון שאין זה מחמת המוכר אין המוכר אחראי לזה שבוודאי לא קיבל עליו אלא אונסים שיש להם קשר איתו (כסף משנה). (29) בגיטין עג. פסק רבא הלכה במעשה שהיה, ושהעתיקה רבינו להלן הלכה ז. שאונס שאינו שכיח אינו נכלל בתנאי, שוודאי לא עלה זאת על דעת המתנה. (30) וכן אמרו בבבא מציעא עז. שיש ופסיקת נהר אינו שכיח. (31) כן הוא בגיטין שם במעשה של רבינא. (32) [בברכות נט. "מאי זוועות אמר רב קטינא גוהא" כלומר, רעידת האדמה. אבל בפרק י מהלכות ברכות הלכה יד הביא רבינו "קול ההברה שתישמע בארץ כמו ריחיים גדולים" וזהו פירוש ל"זוועות" הנ"ל (כסף משנה שם) וכן פירש רבינו במשניות שם, וזהו וודאי כרבנן בברכות שם שמפרשים שהיינו "בועט ברקיע". אבל "זוועה" כאן אין לפרשה אלא רעידת אדמה]. (33) ואילו היו הדברים האלה שכיחים ומצויים היה המוכר אחראי להם, בהתאם לתנאו, ואף על פי שלא באו מחמת המוכר - אך מכיוון שלא באו גם מחמת הלוקח, הרי זה בכלל תנאו (כסף משנה). (34) גיטין שם. (35) [כנראה שתפקידם היה לא רק ההולכה בנהר, אלא גם ההעברה ביבשה ועליהם היה להביא את השומשמן למקומם המיועד, ולרשותם עמדו גם הספינות וגם בהמות. שאם לא כן, אין מקום לטענות אליהם שיוליכו על גבי בהמה, ורש"י שם פירש שהתנאי היה עם המוכרים ולא עם המלחים]. (36) בגמרא שם מובא שנעשה סכר בתוך הנהר, ועיין רש"י שם דיבור המתחיל איסתכר נהר מלא. (37) בבא בתרא מד: (38) ולולא התנאי, חייב המוכר באחריות, לפי שאחריות טעות סופר היא (למעלה הלכה ג). (39) כרב זבד ולא כרב

הדמים מנחין עד שיוודו או עד שיכוא אליהו. ואם הוא
חסיד - נותן דמים לכל אחד ואחד, כדי לצאת ידי שמים.
ג. לקח מקח מאחד מחמשה בני אדם, וכפר בו ונשבע על
שקר, ועשה תשובה ונהי הוא רוצה לשלם, וכל אחד ואחד
תובע אותו ואומר: אני הוא שפכרת בי ונשבעת לי, והוא
אומר: אני יודע - חייב לשלם לכל אחד ואחד, מפני שעבר
עברה.
ד. נאמן בעל המקח לומר: לזה מכרתי ולזה לא מכרתי.
אימתי? בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו; אבל אם אין המקח
יוצא מתחת ידו - הרי הוא עד אחד בלבד. ודינו בעדות זו
כדין כל אדם, שהרי אינו נוגע בעדותו. לפיכך, אם נטל
הדמים משנים, ונטל מאחד מדעתו ומאחד בעל כרחו, ולא
ידע ממי נטל מדעתו וממי נטל בעל כרחו, בין שהיה
המקח בידו בין שהיה שניהם תופסין בו - אין כאן עדות
כלל, וכל אחד מהן נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ,
ונוטל חצי המקח וחצי דמים.
ה. הרי שטען על חברו ואמר 'מכרתי לי', וזה אומר 'לא
מכרתי', או 'מכרתי ולא נתת לי דמים'; או שטען הלוקח
ואמר שנתן הדמים וצדן לא משך, או 'משכתי ולא ראיתי
מום זה', והמוכר אומר לו 'הודעתיו לך'; או שאמר אחד
מהם 'כך וכך תנאי היה בינינו', והאחד אומר 'לא היה שם
תנאי כלל' - בכל אלו הטענות וכיוצא בהן המוציא מחברו
עליו הראיה.
ו. לא היתה שם ראיה - נשבע הכופר שמבקשין להוציא
מידו, שבועת הסת. ואם הודה במקצת הטענה, או שיש
עליו עד אחד - נשבע שבועת התורה, כשאמר הטענות כלן.
ז. אמר לחנוני: תן לי בדינר פרות, ונתן לו, והרי הפרות

הלוקח - אין המוכר חייב כלום. ואין צריך לומר⁴⁰ אם בא
בעל חוב וטרפה, שאינו מחזיר לו כלום. שכל תנאי
שבממון קיים⁴¹.
ט. ראובן שמכר⁴² שדה לשמעון שלא באחריות⁴³, ובא לוי
והוציאה⁴⁴ מיד שמעון, אם רצה⁴⁵ ראובן לעשות דין עם
לוי - עושה⁴⁷, ואין יכול לומר לו: מה לי ולך? והרי
אין עליך אחריות⁴⁸! שהרי ראובן אומר לו: אין רצוני
שיהיה לשמעון תרעמת עלי⁴⁹, שהרי הפסיד בגללי⁵⁰.
י. ראובן שמכר⁵¹ שדה לשמעון שלא באחריות, והזר
ולקחה משמעון באחריות, ובא בעל חוב של ראובן לטרף
אותה ממנו⁵² - אינו יכול לחזור על שמעון⁵³; שאף על פי
שלא קבל עליו אחריות לשמעון, אחריות עצמו קבל⁵⁴, שלא
יהיה הוא המוכר והוא המוציא⁵⁵ לעצמו. אבל אם בא⁵⁶ בעל
חוב של יעקב אביהם⁵⁷ וטרפה מיד ראובן - חוזר בכל
הדמים על שמעון⁵⁸; מפני שמעון קבל לו האחריות⁵⁹,
וראובן לא קבל לשמעון אחריות של אחרים כלל.

פרק עשרים

א. המבקש לקנות מחברו מקח, מוכר אומר: במאתים אני
מוכר לך, והלוקח אומר: אני קונה אלא במנה, והלך זה
לביתו וזה לביתו, ואחר כך נתקבצו ומשך זה החפץ סתם:
אם המוכר הוא שכתב הלוקח ונתן לו החפץ - אינו נותן
אלא מנה; ואם הלוקח הוא שכתב ומשך זה החפץ סתם -
חייב לתן מאתים.
ב. הלוקח מאחד מחמשה בני אדם, וכל אחד מהן תובע
אותו ואומר: אני הוא בעל המקח, והוא אינו יודע ממי
מהם לקח - מניח דמי המקח ביניהם ומסתלק, ויהיו

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

פפא (בבא בתרא שם), וכן הכריע הרי"ף שם. ובפרק ט"ז מהלכות עדות הלכה ד נראה מדברי רבינו שאם הוציאו המקח מן הלוקח
בערעור של גזילה חוזר הוא לתבוע מהמוכר, וכדעת רב פפא. וכבר הרגיש בסתירה זו הכסף-משנה שם. והלחם משנה שם ניסה
לפרש בדברי רבינו כאן שככה התנה המוכר: "שלא יהיה עליו אחריות אפילו נודע (כלומר, אפילו ייודע) שזו הארץ גזולה" -
"יוצאת מיד הלוקח, אין המוכר חייב כלום". ולפי זה אין סתירה בדברי רבינו: הוא פוסק כרב פפא, וכאן - כשהתנה כן מפורש.
אבל ראה להלן הלכה ט. (40) שהרי כאן אין הטענה הנזכרת, שמקח טעות הוא ושמוכר לו דבר שאינו שלו. (41) שהרי הלוקח
קיבל את התנאי והסכים לו (גמרא שם). (42) בבא קמא (ח:), בבא מציעא (יד.) וכתובות (צ"ג). (43) כ"איכא דאמר"י שם.
וכל שכן אם מכר באחריות. (44) בטענת גזילה. ורבינו לשיטתו למעלה (הלכה ח) שאף באופן זה אין המוכר חייב כלום (וראה
למעלה הלכה ח. ובגמרא שם: "ובא בעל חוב וטרפה" ועיין באבן האזל). (45) אבל אינו מחוייב לעשות זאת אלא הלוקח מתדיין
עם המערערין, ראה למעלה הלכה ב. (46) להופיע כבעל דבר (ועיין סמ"ע סימן רכו, סעיף קטן א), ולאדם זה, כידוע אין רשות
להופיע כבעל דבר, כי אם בהרשאה. (47) והוא בקי יותר בעניין יודע לטעון ולסתור טענת המערער (מגיד משנה בשם רמב"ם).
(48) כלומר, ומה זה עניינך, הרי אינך בעל דבר כאן. (49) שאף שהתנה מפורש: בלי אחריות, ואין הלוקח יכול לתבוע ממנו מבחינה
הלכתית, - אין הוא נקי מבחינה מוסרית. (50) במתנה, אין הנותן יכול לטעון כן, שהרי לא הפסיד המקבל כלום (רמ"א רכו סעיף
א). (51) כתובות צ"ג. (52) מראובן. (53) כרבא, ולא כרמי בר חמא (שם). (54) כן גירסת הרי"ף שם: "נהי דאחריות דעלמא
לא קביל עליה, אחריות דנפשיה מי לא קביל עלויה". כלומר: "אף על פי שאחריות לאחרים לא קיבל עליו ראובן כלפי שמעון -
אחריות של עצמו האם לא קיבל עליו? - וודאי שכן קיבל. (55) כלומר, הוא עצמו מכר לשמעון ועתה כשטרפה בעל חובו יוציא
המעות משמעון ונמצא שמעון מפסיד - וודאי שאחריות כזו קיבל ראובן ואם כן צריך להחזיר המעות לשמעון. ולפיכך דין הוא
שאינו יכול לחזור ולתבוע משמעון כי "אפוכי מטרותא למה ליי", כלומר, למה לתבוע משמעון המעות ושוב להחזיר לו מיד?
(56) בהמשך הסוגיה (שם): "ומודה רבא וכו'". (57) "אביו של ראובן" (מגיד משנה). (58) ואין אנו אומרים שבעל חוב של יעקב
דינו כבעל חוב של ראובן עצמו. (59) ולכן, הוא צריך להחזיר את דמי הקנייה לראובן אחרי שהתופס לא בא מחמת ראובן עצמו.
(1) נתבאר בו משפטי מחלוקת שיש בין המוכר והלוקח בדמים, והלוקח שאינו יודע (ממי מכר או) ממי לקח, וכן כל מחלוקת
שיהיה ביניהם אי זה דבר נקח או נמכר, וכן אם אירע מום במקח ולא נודע אם ברשות מוכר או ברשות לוקח.

1 מִנְחִין בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְהַחֲנוּנִי תוֹבֵעַ אֶת הַדִּינָר, וּבַעַל הַבֵּית
2 אוֹמֵר לוֹ: נִתְּתִי לְךָ הַדָּמִים וְהִשְׁלַכְתָּ אוֹתָם לְתוֹךְ כִּסֵּף -
3 הָרִי הַלּוֹקֵחַ נִשְׁבַּע כְּתַנְתָּ חֲכָמִים בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ וְנוֹטֵל
4 הַפְּרוֹת, הוֹאִיל וּכְבֹר יֵצְאוּ מִרְשׁוֹת הַמוֹכֵר וְהָרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת
5 הָרָבִים. וְאִלּוּ הָיוּ בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקֵחַ, הָיָה נִשְׁבַּע שְׂבוּעַת הַסֵּת
6 וְנִפְטָר; וְאִלּוּ הָיָה עֲדִין בְּרִשּׁוֹת הַחֲנוּנִי, הָיָה נִשְׁבַּע הַסֵּת
7 וַיִּשְׁאַרוּ פְּרוֹתָיו אָצֵלוּ.

8 ח. נִתַּן הַלּוֹקֵחַ דִּינָר לַחֲנוּנִי, וְכֹא לֹטֵל פְּרוֹת הַמִּנְחִין בְּרִשּׁוֹת
9 הָרָבִים, וְאָמַר הַחֲנוּנִי: דִּינָר זֶה שֶׁנִּתְּתָה לִי עֲכָשׁוּ הוּא דָמִי
10 פְּרוֹת שֶׁכְּבֹר נִתְּתִים לְךָ וְהוֹלַכְתָּם לְתוֹךְ בֵּיתְךָ, אֲבָל פְּרוֹת
11 אֵלוּ הַמִּנְחִין בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים לֹא מְכַרְתִּים לְךָ - הָרִי הַחֲנוּנִי
12 נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ שֶׁכֶּף הָיָה הַדָּבָר, וּמִחֲזִיר פְּרוֹתָיו
13 לַחֲנוּנִי; שֶׁהָרִי לֹא הוֹדָה לוֹ שֶׁמְכָרְךָ לוֹ מַעוֹלָם. וְאִלּוּ הָיוּ
14 בְּחִנוּתָו, הָיָה נִשְׁבַּע שְׂבוּעַת הַסֵּת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

15 ט. וְכֵן הָדִין בְּנוֹתָן דִּינָר לְשִׁלְחָנִי לֹטֵל מַעוֹת, בְּזִמְנָן
16 שֶׁהַמַּעוֹת צְבוּרִין בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים: אִם הִשְׁלַחְנִי הוֹדָה שֶׁמְכָרְךָ
17 וְעֲדִין לֹא נִטַּל הַדִּינָר - נִשְׁבַּע הַלּוֹקֵחַ בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ שֶׁנִּתַּן
18 וְנוֹטֵל הַמַּעוֹת; וְאִם לֹא הוֹדָה שֶׁמְכָרְךָ לוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁמּוֹדָה
19 שֶׁלֹקֵחַ מִמֶּנּוּ דִינָר עֲתָה, וְטוֹעֵן שֶׁדִּינָר זֶה דָמִי הַמַּעוֹת שֶׁכְּבֹר
20 הוֹלִיכֵן הַלּוֹקֵחַ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - הָרִי הִשְׁלַחְנִי נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת
21 חֶפֶץ, וּבְחִזְזֵי מַעוֹתָיו לַחֲנוּתוֹ.

22 י. הַמַּחְלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר וְיָלְדָה, וְכֵן הַמוֹכֵר שֶׁפָּחַתָּ וְיָלְדָה,
23 זֶה אוֹמֵר 'עַד שֶׁלֹא מְכַרְתִּי יָלְדָה', וְזֶה אוֹמֵר 'מִשְׁלַקְחָתִי
24 יָלְדָה', אֲפִלּוּ אָמַר הַמוֹכֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - עַל הַלּוֹקֵחַ לְהִבְיָא
25 רָאִיָה. אָף עַל פִּי שֶׁהַפָּרָה עוֹמֶדֶת בְּאֵגֶם וְהִשְׁפַּחָה עוֹמֶדֶת
26 בְּסִמְטָא, הָרִי הֵן בְּחִזְקַת הַמוֹכֵר עַד שֶׁיִּבְיֵא הַלּוֹקֵחַ רָאִיָה.
27 לֹא הִבְיָא רָאִיָה - יִשְׁבַּע הַמוֹכֵר בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ עַל וֶלֶד הַפָּרָה,
28 אֲבָל עַל וֶלֶד הַשְׁפַּחָה אֵינוֹ נִשְׁבַּע אֲלָא הַסֵּת; שְׂאִין נִשְׁבַּעִין
29 בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ עַל הַעֲבָדִים וְלֹא עַל הַקְּרָקְעוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
30 בְּהַלְכוֹת טוֹעֵן וְנוֹטֵעֵן.

31 יא. זֶה אוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', וְזֶה אוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', וְאֵינִם
32 בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֵן - יִחַלְקוּ. זֶה אוֹמֵר 'בְּרִשּׁוֹתִי יָלְדָה',
33 וְהָאֲחֵר שוֹתֵק - זֶכֶה הַטוֹעֵן בְּוֹלָד.

34 יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים, קָטָן וְגָדוֹל, אוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת,
35 אֶחָת גְּדוֹלָה וְאֶחָת קְטַנָּה, הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר 'גְּדוֹלָה לְקַחְתִּי',
36 וְהַמוֹכֵר אוֹמֵר 'קְטַנָּה הִיא שֶׁלַקְחָתִי' - עַל הַלּוֹקֵחַ לְהִבְיָא
37 רָאִיָה, אוֹ יִשְׁבַּע הַמוֹכֵר הַסֵּת שֶׁלֹא מְכַר אֲלָא קָטָן.

38 יג. אָמַר הַלּוֹקֵחַ 'גְּדוֹל לְקַחְתִּי', וְהַמוֹכֵר שוֹתֵק - זֶכֶה
39 הַלּוֹקֵחַ בְּגָדוֹל. וְאִם אָמַר הַמוֹכֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - עַל הַלּוֹקֵחַ
40 לְהִבְיָא רָאִיָה, אוֹ נִשְׁבַּע הַמוֹכֵר הַסֵּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ, וְאֵין לָזֶה
41 אֲלָא קָטָן.

42 יד. כָּל מִי שֶׁנוֹלַד הַסֵּפֶק בְּרִשּׁוֹתוֹ - עָלָיו לְהִבְיָא רָאִיָה.
43 כִּיצַד? הַמַּחְלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר, וּמִשָּׁן בַּעַל הַחֲמוֹר אֶת הַפָּרָה,
44 וְלֹא הִסְפִּיק בַּעַל הַפָּרָה לְמַשֵּׁן זֶה הַחֲמוֹר עַד שֶׁמָּת הַחֲמוֹר

45 - עַל בַּעַל הַחֲמוֹר לְהִבְיָא רָאִיָה שֶׁהָיָה חֲמוֹרוֹ קָדָם בְּשַׁעַת
46 מִשְׁכִּית הַפָּרָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָזֶה.

47 טו. מִחֵט שֶׁנִּמְצְאוּ בְּעֵבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת וְנִקְּבָה אוֹתוֹ נִקְּבָה
48 מִפְּלֶשׁ, אִם נִמְצָא עָלֶיהָ קֶרֶט דָּם - בִּידוּעַ שֶׁזֶּה נִטְרָפָה קֹדָם
49 שְׁחִיטָה. לְפִיכָךְ, אִם הִגְלִיד פִּי הַמֶּכֶה - בִּידוּעַ שֶׁזֶּה נִטְרָפָה
50 שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדָם שְׁחִיטָה. לֹא הִגְלִיד פִּי הַמֶּכֶה - הָרִי הַדָּבָר
51 סָפֵק, וְעַל הַטֵּבַח לְהִבְיָא רָאִיָה שֶׁקֹּדָם לְקִיחָתוֹ נִטְרָפָה,
52 שֶׁהָרִי בְּרִשּׁוֹתוֹ נוֹלַד הַסֵּפֶק; וְאִם לֹא הִבְיָא רָאִיָה - יִשְׁלַם
53 הַדָּמִים לַמוֹכֵר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

54 א. הַמִּקְנֶה לַחֲבֵרוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְסִים: אִם הָיָה מֵינּוּ יְדוּעַ,
55 אָף עַל פִּי שְׂאִין מִדָּתוֹ וּמִשְׁקָלוֹ וּמִנִּיּוֹ יְדוּעַ - הָרִי זֶה קִנְיָה;
56 וְאִם אֵין מֵינּוּ יְדוּעַ - לֹא קִנְיָה.

57 ב. כִּיצַד? עֲרָמָה זֶה שֶׁל חֲטִים אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בְּכֹף וְכָךְ, מִרְתָּף
58 זֶה שֶׁל יֵין אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בְּכֹף וְכָךְ, שֵׁק שֶׁל תְּאֵנִים אֲנִי מוֹכֵר
59 לְךָ בְּכֹף וְכָךְ, אָף עַל פִּי שְׂאִין מִדַּת הָעֲרָמָה יְדוּעַ, וְלֹא
60 מִשְׁקַל הַתְּאֵנִים וְלֹא מִנֵּן הַקִּנְיָנִים יְדוּעַ - הָרִי זֶה מִמְכָּרוֹ
61 קָדָם. אָף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא חֲסֵר אוֹ יֹתֵר עַל הָאֲמֹד שֶׁהָיָה
62 בְּדַעְתָּם. וְיֵשׁ לָהֶם הוֹנָה לְפִי הַשַּׁעַר שֶׁבִּשּׁוּק, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
63 ג. אֲבָל הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: כָּל מָה שֶׁיֵּשׁ בְּבֵיתִי זֶה אֲנִי מוֹכֵר
64 לְךָ בְּכֹף וְכָךְ, וְכָל מָה שֶׁיֵּשׁ בְּחֵבֶה זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בְּכֹף וְכָךְ,
65 אוֹ בִּשְׁק הָיָה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בְּכֹף וְכָךְ, וְרָצָה הַלּוֹקֵחַ וּמִשָּׁן
66 - אֵין פָּאָן קִנְיָן; שֶׁלֹא סְמִכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל לּוֹקֵחַ, שֶׁהָרִי אֵינוֹ
67 יוֹדֵעַ מָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, אִם תִּבֶּן אוֹ יִתֵּב, וְאֵין זֶה אֲלָא כְּמִשְׁחָק
68 בְּקִנְיָא. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָזֶה.

69 ד. וְכֵן הַמוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ בַּעֲשָׂרָה דִּינָרִין חֲטִים, וְלֹא פֶסֶק בִּמָּה
70 סָאָה מְכַר לוֹ - נוֹתֵן לוֹ בַּשַּׁעַר שֶׁבִּשּׁוּק בְּשַׁעַת הַמְכִּירָה. וְכָל
71 הַחֲזוֹר בּוֹ מֵאַחֵר נִתְיַנֵּת הַדָּמִים, וְלֹא רָצָה בַּשַּׁעַר שֶׁהָיָה
72 בִּשּׁוּק בְּשַׁעַת נִתְיַנֵּת הַמַּעוֹת - מִקְבֵּל מִי שֶׁפָּרַע, כְּמוֹ
73 שֶׁבִּאֲרָנוּ.

74 ח. הַמוֹכֵר מְקוֹם לַחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת בֵּית אוֹ רֶפֶת בְּקָר, וְכֵן
75 הַמִּקְבֵּל מִמְכָּרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית חֲתָנוּת לְבָנוֹ אוֹ בֵּית אֶלְמָנוּת
76 לְבָתוֹ - עוֹשֶׂה לוֹ אֲרַבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ. מְכַר לוֹ מְקוֹם בֵּית
77 גָּדוֹל - עוֹשֶׂה שְׂמוֹנֶה עַל עֶשְׂרִי. מְכַר לוֹ מְקוֹם טְרַקְלִין -
78 עוֹשֶׂה עֶשְׂרִי עַל עֶשְׂרִי. תִּרְבֵּץ שֶׁל חֲצַר - שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל
79 שְׁתֵּים עָשָׂרָה. וְרוּם כָּל בֵּית וּבֵית - פַּחְצִי אֲרָכּוֹ וְחֲצִי רָחְבּוֹ.
80 ו. הַמוֹכֵר מְקוֹם לַחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ קְבוּרָה, אוֹ הַמִּקְבֵּל
81 מִמְכָּרוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ קְבוּרָה - עוֹשֶׂה מַעֲרָה, וּפּוֹתֵחַ לְתוֹכָהּ
82 שְׂמוֹנֶה קַבִּים: שְׁלֹשָׁה מִכָּאן וּשְׁלֹשָׁה מִכָּאן וּשְׁנַיִם מִכָּאֵן
83 הַנִּכְנָס לַמַּעֲרָה. מִדַּת הַמַּעֲרָה - אֲרַבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ; וְכָל
84 קָבֵר וְקָבֵר - אֲרַבַּע אַמּוֹת אֲרָךְ, וְרַחֵב שֶׁשָּׁה טַפְחִים, וְרוּם
85 שְׁבַעַה. נִמְצָא בֵּין כָּל קָבֵר וְקָבֵר שְׁמֹן הַצִּדִּין אִמָּה וּמִחְצָה,
86 וּבֵין הַשְּׁנַיִם הָאֲמִצְעִים שְׁתֵּי אַמּוֹת.

44 שֶׁהֶרְחִיב לוֹ, וְאֵלּוּ מִכָּר לוֹ כָּל הַבִּירָה - הִיָּה כּוֹתֵב לוֹ: וְלֹא
45 הִנַּחְתִּי לִפְנֵי בִמְכָרָהּ זֶה כָּלּוּם. וְכֵן הַמוֹכֵר שָׂדֶה בְּבִקְעָה
46 גְּדוֹלָה, וּמָצָא לוֹ מִצְרֵי הַבִּקְעָה - מִצְרִים הֵם שֶׁהֶרְחִיב לוֹ.
47 יח. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ 'שָׂדוֹת אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - מַעוֹט שָׂדוֹת
48 שְׂתִים. אָמַר לוֹ 'כָּל שָׂדוֹת' - אֶפְלוֹ שֶׁלֹּשׁ וְאַרְבַּע, חוּץ מִגִּנּוֹת
49 וּפְרָדְסִים. אָמַר לוֹ 'נִכְסִים' - אֶפְלוֹ גִּנּוֹת וּפְרָדְסִים, חוּץ
50 מִבָּתִּים וְעֵבְדִים. וְאִם אָמַר לוֹ 'כָּל נִכְסִי' - אֶפְלוֹ עֵבְדִים
51 וּבָתִּים וְכָל הַמִּטְלָטְלִין הַיְדוּעִים לוֹ, וְאֶפְלוֹ תַּפְלִין שֶׁבְּרָאֵשׁוּ
52 בְּכֻלָּל הַמִּכָּר.

53 יט. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: בֵּית מִבְּתִי וְשׂוֹר מִשְׁוֹרֵי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ
54 - נוֹתֵן לוֹ הַקָּטָן שֶׁבָּהֶן. מֵת אֶחָד מִן הַשְּׁוֹרִים אוֹ שֶׁנֶּפֶל אֶחָד
55 מִן הַבָּתִּים - מֵרָאָה לוֹ זֶה שְׂמֵת אוֹ שֶׁנֶּפֶל; שֶׁיֵּד בַּעַל הַשְּׁטֵר
56 עַל הַתַּחְתּוֹנָה.

57 כ. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: שָׂדֶה דְּבִי חִיָּא אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְהָיוּ שְׂתֵי
58 שָׂדוֹת הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם זֶה - אִינוּ קוֹנֶה אֶלָּא הַפָּחוֹת שֶׁבָּהֶן.
59 וְכֵן כָּל פְּיֻצָּא בָּהֶן.

60 כא. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: שָׂדֶה רְאוּבֵן אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְכִינוֹן שֶׁבָּא
61 הַלּוֹקֵחַ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר: אֵינָהּ זֹו הַשָּׂדֶה
62 שֶׁהִיתָה שֶׁל רְאוּבֵן, אֶלָּא כֹּף הִיא קְרוּיָה, וְלַעוֹלָם לֹא הִיתָה
63 לוֹ, אֶלָּא זֹו הִיא שֶׁהִיתָה שֶׁל רְאוּבֵן, וְלַקְּחָתֶיהָ מִמֶּנּוּ, וְהִיא
64 שֶׁמִּכְרָתֶיהָ לָךְ - עַל הַמוֹכֵר לְהַבִּיא רְאִיָּה; וְאִם לֹא הִבִּיא -
65 זֹוֹכֶה הַלּוֹקֵחַ בְּזוֹ שֶׁכָּל הָעָם קוֹרְאִים שֶׁל רְאוּבֵן. וְכֵן כָּל
66 פְּיֻצָּא בָּזֶה הַלֵּךְ אַחֵר הַשֵּׁם שֶׁהוּא פְּשׁוּט בְּפִי הַכָּל.

67 כב. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: חֲצִי שָׂדֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - שְׁמִין כַּמָּה
68 שָׁנָה כָּל הַשָּׂדֶה, וְנוֹתֵן לוֹ מִן הַכַּחוּשׁ שֶׁבָּהּ מֵהַ שְׁשֹׁנָה חֲצִי
69 הַדָּמִים שֶׁל כָּל הַשָּׂדֶה. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: חֲצִיָּהּ בְּדִירוֹם אֲנִי
70 מוֹכֵר לָךְ - שְׁמִין דְּמֵי כְּלָהּ, וְנוֹתֵן לוֹ בְּדִירוּמָהּ בְּחֲצִי כָּל
71 הַדָּמִים. וּמִקְבָּל עָלָיו הַלּוֹקֵחַ לַעֲשׂוֹת בְּחֻלְקוֹ מְקוֹם הַגֶּדֶר,
72 וּמֵאַחֲרֵי הַגֶּדֶר סָמוּךְ לַגֶּדֶר חֲרִיץ קָטָן רַחֵב שֶׁלֹּשֶׁה טַפָּחִים,
73 וְחֻצָּה לוֹ חֲרִיץ אֶחָד גְּדוֹל רַחֵב שֶׁשֶׁה טַפָּחִים, וּבֵין שְׁנֵי
74 הַחֲרִיצִין רַחֵב טַפַּח. כָּל זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא תִקְפָּץ הַנִּמְכָּר בָּהּ
75 וְכִיּוּצָּא בָּהּ.

76 כג. הִיתָה לוֹ חֲצִי שָׂדֶה, וְאָמַר לַחֲבֵרוֹ: חֲצִי שֵׁישׁ לִי בַשָּׂדֶה
77 מִכְרָתִי לָךְ - קָנָה הַחֲצִי כָּלּוּ. אָמַר לוֹ: חֲצִי הַשָּׂדֶה שֵׁישׁ לִי
78 - לֹא קָנָה אֶלָּא רְבִיעֵה. אָמַר לוֹ: מִצְרָה שָׂדֶה שֶׁמִּמֶּנָּה וְנִחְלָקָתָה,
79 אוֹ שֶׁמִּמֶּנָּה נִפְסְקָתָה, אוֹ שֶׁמִּמֶּנָּה נִחְצִיתָ: אִם אָמַר לוֹ 'וְאֵלּוּ
80 מִצְרֵיהִי' - קָנָה חֲצִיָּהּ; וְאִם לֹא מִצְרָה לוֹ מִצְרֵיהָ - לֹא קָנָה
81 אֶלָּא בֵּית תַּשְׁעָה קַבִּין.

יום רביעי י"ד שבט ה'תשע"א

פרק שנים ועשרים

82 א. אין² אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. בין במכר, בין

1 ז. הַמוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ שָׂדֶה מְקוֹם אֲמַת מִים לְהַשְׁקוֹת בָּהּ
2 בֵּית הַשְּׁלֶחִין - נוֹתֵן לוֹ בְּתוֹךְ שָׂדֶה אֲמָה שְׂרַחֲבָה שְׂתֵי
3 אַמּוֹת, וְאֲמָה מִכָּאן וְאֲמָה מִכָּאן לְאַגְפֶּיהָ. וְאִם מִכָּר לוֹ אֲמַת
4 הַמַּיִם לְהַשְׁקוֹת בָּהּ בְּסִילּוֹן - נוֹתֵן לוֹ אֲמָה שְׂרַחֲבָה אֲמָה,
5 וְחֲצִי אֲמָה מִכָּאן וְחֲצִי אֲמָה מִכָּאן לְאַגְפֶּיהָ.

6 ח. אֵלּוּ הָאֲגָפִין בַּעַל הַשָּׂדֶה נוֹטֵעַן, אֲבָל אֵינוֹ זוֹרֵעַן;
7 שֶׁהַזֵּרְעִים מִחֻלְלִין אֶת הַקֶּרֶקַע וּמִקְלָקִין אֶת אֲמַת הַמַּיִם.
8 וְאֲמַת הַמַּיִם זֹאת שֶׁכָּלוּ אֲגָפֶיהָ - בַּעַל הָאֲמָה מֵתַקְנֵן בַּעֲפֹר
9 אוֹתָהּ שָׂדֶה; שֶׁעַל מִנֵּת כֵּן קָבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְהִיּוֹת אֲמַת
10 הַמַּיִם בְּתוֹךְ שָׂדֶה.

11 ט. הַמוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ בְּתוֹךְ שָׂדֶה: אִם דֶּרֶךְ יָחִיד מִכָּר לוֹ
12 - נוֹתֵן לוֹ שְׂתֵי אַמּוֹת וּמִחֻצָּה רַחֵב, כְּדֵי שֶׁיַּעֲמִד חֲמוֹר
13 בְּמִשְׁאֹו עַל אֶרֶץ הַדֶּרֶךְ. מִכָּר לוֹ דֶּרֶךְ בֵּין עֵיר לְעֵיר - נוֹתֵן
14 לוֹ רַחֵב שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת בְּאֶרֶץ הַדֶּרֶךְ. מִכָּר לוֹ דֶּרֶךְ הַרְבֵּים -
15 נוֹתֵן לוֹ רַחֵב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה.

16 י. דֶּרֶךְ הַמֵּלֶךְ וְדֶרֶךְ הַקָּבֶר - אֵין לָהּ שְׁעוֹר. וְנִרְאָה לִי, שֶׁזֶה
17 כְּמוֹכֵר דָּבָר שֶׁאֵין מֵינוּ יְדוּעַ.

18 יא. מִכָּר לוֹ מְקוֹם לְמַעֲמַד - נוֹתֵן לוֹ בֵּית אַרְבָּעָה קַבִּים.
19 יב. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: בּוֹר וּכְתֻלְיָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - נוֹתֵן לוֹ
20 רַחֵב הַכְּתָל שֶׁלֹּשֶׁה טַפָּחִים.

21 יג. הַמוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבֵרוֹ, וּמָצָא לוֹ מִצְרָה אֶחָד אֶרֶץ וּמָצָא
22 אֶחָד קֶצֶר: אִם הִיָּה הָאֶרֶץ שֶׁל אִישׁ אֶחָד - לֹא קָנָה מִן
23 הָאֶרֶץ אֶלָּא כְּגִיד קֶצֶר; וְאִם הִיָּה שֶׁל שְׁנַיִם - יִקְנֶה כְּגִיד
24 רֹאשׁ תוֹר.

25 יד. הִיָּה מִצְרָה רְאוּבֵן מְזֻרָח וּמַעֲרָב, וּמָצָא שְׁמַעוֹן צִפּוֹן
26 וְדָרוֹם - צָרִיף שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ: מִצְרָה רְאוּבֵן מִשְׁתֵּי רוּחוֹת, וּמָצָא
27 שְׁמַעוֹן מִשְׁתֵּי רוּחוֹת.

28 טו. מִצְרָה לוֹ מִצְרָה רֹאשׁוֹן וּמָצָא שְׁנֵי וּמָצָא שְׁלִישִׁי, וְלֹא מִצְרָה
29 מִצְרָה רְבִיעִי - קָנָה הַשָּׂדֶה כְּלָהּ, אֲבָל מִצְרָה רְבִיעִי לֹא קָנָה.
30 וְאִם הִיָּה מְבֻלַּע בֵּין הַמִּצְרִים, וְאֵין עָלָיו רִכָּב שֶׁל דְּקָלִים,
31 וְאֵין בּוֹ תַשְׁעָה קַבִּין - קָנָה אֶף הַמִּצְרָה רְבִיעִי. וְאִם לֹא הִיָּה
32 מְבֻלַּע, וְיֵשׁ עָלָיו רִכָּב שֶׁל דְּקָלִים אוֹ שֵׁישׁ בּוֹ תַשְׁעָה קַבִּין
33 - לֹא קָנָה. הִיָּה מְבֻלַּע, וְיֵשׁ עָלָיו רִכָּב דְּקָלִים אוֹ שֵׁישׁ בּוֹ
34 תַשְׁעָה קַבִּין; אוֹ שֶׁלֹּא הִיָּה מְבֻלַּע, וְאֵין עָלָיו רִכָּב דְּקָלִים
35 וְאֵין בּוֹ תַשְׁעָה קַבִּין - הָרִי הַדָּבָר מְסוּר לְבֵית דִּין, כְּפִי מֵה
36 שִׁירָאוֹ לְאִיּוֹ דֶּרֶךְ שְׂדַעְתָּן נוֹטָה יַעֲשֹׂה.

37 טז. סִיִּים לוֹ אֶת הַזֵּיווּת בְּלִבָּד, וְלֹא סִיִּים לוֹ אֶת הַמִּצְרָה שֶׁלְּכָל
38 רוּחַ, אוֹ שְׁסִיִּים לוֹ שְׁנֵי מִצְרִים כְּמִין גֵּא'ם, אוֹ שְׁסִיִּים לוֹ חֵלֶק
39 מִכָּל רוּחַ וְרוּחַ - הָרִי זֶה לֹא קָנָה אֶת כָּלָם; אֶלָּא יִקְנֶה מִמֶּנָּה
40 כְּפִי מֵה שֶׁמָּסַר לוֹ, וּכְמָה שִׁירָאוֹ הַדִּינִין.

41 יז. הַמוֹכֵר בֵּית לַחֲבֵרוֹ בְּבִירָה גְּדוֹלָה, אֶף עַל פִּי שֶׁמָּצָא לוֹ
42 מִצְרִים חֲחִיצוֹנִים, וְאֶף עַל פִּי שֵׁישׁ שֶׁמַּעַט שְׁקוֹרְאִין
43 לְבִירָה בֵּית - לֹא קָנָה אֶלָּא הַבֵּית בְּלִבָּד; שֶׁהַמִּצְרִים הֵם

- 1 בַּמִּתְנָה, בֵּין בַּמִּתְנָה שְׂכִיב מְרַעֵי. פִּיזָד? מַה שֶּׁתּוֹצִיא שְׁדָה
2 זֶה מְכֹר לָךְ, מַה שִׁיוֹצִיא אֵילָן זֶה⁴ נָתַן לָךְ, תָּנוּ מַה שֶּׁתִּלְד
3 בְּהֶמָּה זֶה לְפִלּוּנִי⁵ - לֹא קָנָה כָּלוּם⁶. וְכֵן כָּל פִּיוצָא בְּזָה.
4 ב. הַמּוֹכֵר פְּרוֹת דֶּקֶל לַחֲבֵירוֹ - יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ⁸ אִף לְאַחַר
5 שֶׁבָּאוּ הַפְּרוֹת לְעוֹלָם. וְאִם שָׁמַט⁹ הַלּוֹקֵחַ וְאָכַל - אֵין
6 מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ¹⁰. וְכָל הַחֲזֹר בּוֹ מִשְׁנֵיהֶם - אֵין חֵיב לְקַבֵּל
7 מִי שֶׁפָּרַע¹¹.
8 ג. אָכַל הַפּוֹסֵק¹² עַל שֶׁעַר שֶׁבִּשְׁוֹק¹³, וְלֹא הָיָה אוֹתוֹ הַמֵּין
9 שֶׁפָּסֵק עָלָיו בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר - חֵיב לְקַנּוֹת¹⁴ וּלְתֵן לַלּוֹקֵחַ מַה
10 שֶׁפָּסֵק. וְאִם חָזַר - מִקְבֵּל מִי שֶׁפָּרַע¹⁵.
- ד. מִי שֶׁפָּסֵק עַל שֶׁעַר שֶׁבִּשְׁוֹק שִׁיתֵּן אַרְבַּע סְאִין בְּסֻלַּע,
אִם הָיוּ שְׁבָלִים¹⁶ - הָרִי זֶה קָנָה לְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע. וְהוּא
שִׁנְיָא¹⁷ לּוֹ בַּגֶּרֶן, אוֹ שִׁיאֲמַר לוֹ בִּשְׁוֹק 'הָרִינִי סוּמָךְ עָלֶיךָ'.
אָכַל אִם לֹא נִרְאָה בַּגֶּרֶן וְלֹא אָמַר לוֹ 'הָרִינִי סוּמָךְ עָלֶיךָ' -
לֹא סָמְכָה דַּעְתּוֹ¹⁸ שֶׁל מוֹכֵר, וְאִינוּ מִקְבֵּל מִי שֶׁפָּרַע; שֶׁהָרִי
הוּא אוֹמֵר¹⁹: שָׁמָא פָּסֵק עִם אַחֲרָי²⁰, וְאֵין צָרִיךְ לְחַטִּים אֵלּוּ.
ה. דָּבָר שֶׁאֵין בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל מִקְנָה - אֵינוּ נִקְנָה, וְהָרִי הוּא
פְּדָכָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם²¹. פִּיזָד? מַה שֶּׁאֵינֶרְשִׁי²² מֵאֲבָא מְכֹר
לָךְ, מַה שֶּׁתַּעֲלֶה מִצּוֹדְתִּי מִן הַיָּם נָתַן לָךְ, שְׁדָה זֶה
לְכִשְׁאֻקְחָנָה²³ קְנוּיָה לָךְ - לֹא קָנָה כָּלוּם. וְכֵן כָּל פִּיוצָא בְּזָה.
20

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שכולם ב"שיטה" אחת, שאדם מקנה לחבירו דבר שלא בעולם, וכלל הלכתי בידינו: "אין הלכה כשיטה" (מגיד משנה). (3) למתנת שכיב מרע ישנו רק יתרון אחד, שאינה זקוקה לקניין, אבל באופן שהקניין לא חל, אין עדיפות כל שהיא לשכיב מרע, ומקור הלכה זו בבבא בתרא קמז: ועיין שם ברשב"ם דיבור המתחיל אמר רב נחמן. (4) ייתכן, שבכוונה הביא רבינו את הדוגמא של מכירה בשדה, ואת זו של מתנה - באילן, משום שהשדה מוציא הרבה, והאילן באופן יחסי מעט, ומתאים יותר להדגים מכר בשדה, ומתנה באילן (סמ"ע, סימן רט, סעיף קטן ח). (5) זוהי מתנת שכיב מרע. (6) אפילו לאחר שבאו הדברים לעולם, ראה להלן הלכה ב. (7) לפני שבאו לעולם. וכבר נחמן (בבא מציעא טו:) שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כנ"ל. (8) אבל מבחינה מוסרית ראוי לו שלא יחזור בו (תוספות בבא מציעא טו: דיבור המתחיל התם) ונקל וחומר הוא: אם הנושא נותן בדברים בלבד, ראוי לו לעמוד בדיבורו, ואם חזר בו הוא ממחוסרי אמנה (למעלה פרק ז הלכה ח) - כל שכן למכירה שלפנינו. (9) הוריד. גמרא שם. (10) שכל זמן שלא חזרו בהם מן המקח, הוא נשאר קיים, אחרי שלא רצוי הדבר לחזור מן המקח. (11) שלא תקנו "מי שפרע" אלא באופן שקניינו קניין גמור מן התורה, ראה למעלה פרק ז הלכה א ופרק שלישי הלכה א. (12) כלומר, פסק לו המחיר ונתן לו כסף. (13) דווקא אם יצא השער, כלומר, המחיר הקבוע, אבל אם לא יצא השער אינו חייב לקנות וליתן ללווקח אלא אדרבה אסור לעשות כן מחמת איסור ריבית (להלן פרק ט מהלכות מלווה הלכה א), שהרי נותן לו פירות במחיר של עכשיו כמו שפסק בזמן שעלה מחיר הפירות והרי זה כ"אגר נטר", כלומר, תמורת הכסף שנתן לו עכשיו ושהה אצלו כל הזמן (ש"ך סימן רט סעיף קטן יג). (14) כן כתב הר"ף בפרק ד בבבא בתרא על מה שאמרו שם (סט:) "ארעא ודיקלי: חזינן אי אית ליה דקלים יהיב ליה תרי דיקלי ואי לא, זבין ליה תרי דיקלי" (=המוכר לחבירו שדה ודקלים: אם יש לו דקלים, נותן לו שני דקלים ואם לאו - קונה ונותן לו שני דקלים) ועל זה כתב הר"ף: "מהא שמעינן דמאן דמזבין ליה לחבריה מידי דשכיח למיזבן אף על גב דליתיה לההיא מידי ברשותיה, מיחייב למיזבן ולמיתן ליה, וקיימא לן נמי פוסקים על שער שבשוק ואף על גב שאין לו (בבא מציעא עב:) ותניא נמי בתוספתא (בבא מציעא פרק ד הלכה א) המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה" (אלפס ישן בהגהות הב"ח שם, וכן הוא בכמה מקורות נוספים, ראה בתוספות ראשונים שם) ונברור הדבר שחייב זה, לקנות וליתן ללווקח הוא כדי שלא יהא מחוסר אמנה כמו שכתב הרשב"ם (בבבא בתרא שם דיבור המתחיל זבין ליה). וראה להלן. (15) [כלומר, אם חזר לאחר שקנה, שאז קנה הלוקח כדין כל קונה בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ז הלכה א). ואף על פי ש"דבר שאינו ברשותו של מקנה - אינו נקנה, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם" (להלן הלכה ה) - אין זה אלא ב"שדה זו לכשאקחנה", אבל האומר לחבירו: "שדה סתם לכשאקחנה קנוייה לך" - הרי זה קנה. לפי שיש כאן סמיכות דעת של קונה, שוודאי ימצא המוכר לקנות, מאחר שאותו המין נמצא בשוק, ומחירו קבוע. וראה להלן פרק כד הלכה יג בדין "קרקע ודקלים אני מוכר לך" שרבינו נטה שם מדברי הר"ף שהובאו למעלה, לפי שהדקלים, שסביב קרקע זו שמכר לו, דינם כשדה זו, שהלוקח לא סמך דעתו שיוכל לקנותם. (16) כן פירש רבינו מה שאמרו בגמרא שם "תערא חריפא", כלומר שער מוקדם לפני הקציר, כשהתבואה בשיבוליה. (17) כלומר, מה שאמרנו למעלה (הלכה ג) שהפוסק על שער שבשוק, חייב לקנות וליתן ואם חזר אחר כך מקבל מי שפרע - אינו אלא לאחר הקציר, שאז סמכה דעתם של הלוקח ושל המוכר, אבל כשהתבואה עודה בשיבוליה אין המוכר סומך דעתו אלא בתנאים דלהלן. (18) וסמיכות דעת היא הבסיס לכל קניין, והיעדרה גורם לביטול הקניין. (19) המוכר אומר בלבו. (20) כן אמרו שם: "מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא, לבי תרי תלתא יהיב", כלומר, מי שנותן כסף על שער חריף, לשניים או לשלושה הוא נותן, שאם לא תצליח התבואה אצל זה ייקח אצל שני ואין כאן סמיכות דעת מצד המוכר. (21) בבא מציעא טז: (22) תוספתא בנדרים סוף פרק ו והובאה בבבא מציעא שם. (23) שם בבבא מציעא מימרא של רב שקנה, מפני שסובר כרבי מאיר: "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואין הלכה כמותו. [ונראה מדברי רבינו, שרק אם אמר לו: "שדה זו", לא קנה, אבל אם אמר לו: "שדה סתם, כלומר, איזו שהיא, לכשאקחנה קנוייה לך" - קנה, שיש כאן סמיכות הדעת מצד הקונה, שוודאי יעלה בידו של מוכר לקנות איזו שדה שהיא. וראה למעלה הלכה ג. ומה שאמר רבא בבבא מציעא שם: "האלוקים אמר רב אפילו בשדה זו, מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו'", שנראה מזה שגם בשדה סתם אינה קנוייה אלא לדעת רבי מאיר (ועיין מהר"ם והגהות הג"ר צבי הירש חיות שם) - דעת רבינו שבשדה סתם קנה אפילו לדעת חכמים החולקים על רבי מאיר, ומה שאמר "מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר". אין זה מכוח הלכה ז, אלא מכוח מה שאמר למעלה (שם טז:) בדין "חזר ולקחה מבעלים הראשונים" וסובר רבא שכל זה מפני שסובר כרבי מאיר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא כסוגיית הגמרא שם, ומה שאמרו שם טז. "אמר רבא הכא סמכא דעתיה" - בכתב יד רומי הנוסחא שם "אמר רבה" (דקדוקי סופרים שם) ומה שאמרו שם "אמר רבא זו צריכה לפני" הנוסחה בכתב יד "אמר אביי"].

1. מי שֶהָיָה מוֹרִישׁוֹ²⁴ גוֹסֵס²⁵ וְנָטוּי לְמוֹת, וְרָצָה לְמַכּוֹר מִנְכָּסִיו²⁶ מֵעַט²⁷ כְּדִי לְהוֹצִיא הַדָּמִים בְּצִרְכֵי קְבוּרָה²⁸, הוֹאִיל וְהָבֵן עֲנִי²⁹, וְאִם יִמְתִּין עַד שְׁיָמוּת וְיִמְכֹר - לְשִׁתְּהָא הַמֵּת וְיִתְבַּהֵּה, תִּקְנֶנּוּ חֲכָמִים, שְׁאֵם מְכָר וְאָמַר: מַה שְּׁאִירֵשׁ מֵאִבִּי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ - מִמְּכָרוֹ קָיָם. וְכֵן צִיד עֲנִי שְׁאִין לוֹ מַה שְּׁיֵאכֹל, שְׁאָמַר: מַה שְּׁתַּעֲלֶה מִן הַיָּם מִצֻּדְתִּי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ - מִמְּכָרוֹ קָיָם, מִשּׁוּם כְּדִי חֲדָיו³⁰.
2. הַבֵּן³¹ שֶׁמְכָר בְּנִכְסֵי אָבִיו בְּחַיָּי אָבִיו, וְיָמָת הַבֵּן בְּחַיָּי הָאָב וְאַחֵר כֶּף מֵת הָאָב - בֵּן הַבֵּן מוֹצִיא³² מִיַּד הַלְקוּחוֹת; שְׁהָרִי אָבִיו מְכָר דָּבָר שְׁלֵא בָּא עֲדִין לְרִשְׁתּוֹ, וְנִמְצָאוּ הַנִּכְסִים בְּרִשּׁוֹת הָאָב, וְזֶה יוֹרֵשׁ אָבִי אָבִיו³³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּזְהָ.
3. ח. מִי שֶׁנָּתַן קֶרֶקֶע³⁴ מִתְּנָה לְחֹבְרוֹ, וְנָתַן לוֹ עַל גִּבְהָ³⁵ מֵאָה דִּינָרִין: אִם הָיוּ הַדִּינָרִין מִצֻּרֵי בְּרִשְׁתּוֹ - בֵּינָן שְׁזָכָה בְּשִׁדָּה וְכֵה בְּדִינָרִין³⁶; וְאִם אֵין לוֹ דִּינָר - אֵין מְחִיבִין אֶת הַנּוֹתֵן לָתֵן לוֹ מֵאָה דִּינָרִין, עַד שְׁיָבִיא הַזֹּכֶה³⁷ רֵאזָה שְׁהָיָה לָזֶה דִּינָרִין בְּעַת הַמִּתְנָה. וְהוּא הָדִין לְשָׂאֵר מִשְׁלֹטְלִין שֶׁמְקַנָּה אָדָם אוֹתָם עַל קֶרֶקֶע: אִם אֵינֶם בְּרִשְׁתּוֹ הַמְּכוּר אוֹ הַנּוֹתֵן - לֹא קָנָה; שְׁאִין אָדָם מְקַנָּה דָּבָר שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁתּוֹ³⁸.
4. ט. מִי שֶׁהָיָה לוֹ פְּקוּדוֹן³⁹ בְּיַד אַחֵר - הָרִי זֶה מְקַנָּה⁴⁰ בֵּין בְּמֶכֶר בֵּין בְּמִתְנָה; לְפִי שֶׁהַפְּקוּדוֹן בְּרִשְׁתּוֹ בְּעָלִיו הוּא⁴¹,

- וְהָרִי הוּא בְּחֻזְקָתָהּ שְׁהוּא קָיָם. וְאִם כֶּפֶר בּוֹ⁴² זֶה שֶׁהַפְּקָדוֹ אֶצְלוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְנוֹתוֹ; שְׁזֶה כְּמִי שְׁאָבֵד, שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁתּוֹ⁴³. אָבִל הַמְלִיָּה, הוֹאִיל וְלֹהוּצָאָה נִתְּנָה, אֵינָה בְּעוֹלָם, וְאֵין אָדָם יָכוֹל לְהַקְנוֹתָהּ אֶלָּא בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן. וְהוּא דָּבָר שְׁאִין לוֹ טַעַם, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ. וְאִם הָיְתָה מְלִיָּה בְּשִׁטָּר - מְקַנָּה אֶת הַשִּׁטָּר בְּכַתִּיבָהּ וּמִסְרָהּ; שְׁהָרִי יֵשׁ כָּאֵן דָּבָר הַנִּמְסָר לְקִנּוֹת שְׁעָבוֹד שְׁבוֹ.
- י. כְּשֶׁם שְׁאִין אָדָם מְקַנָּה דָּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, כֶּף אֵין אָדָם מְקַנָּה לְמִי שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם. וְאֶפְלוּ עֶבֶר הָרִי הוּא כְּמִי שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, וְהַמְזָכָה לְעֶבֶר - לֹא קָנָה. וְאִם הָיָה בְּנוֹ, הוֹאִיל וְדַעַתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּכָה אֶצְלוֹ בְּנוֹ - קָנָה⁴⁴.
- יא. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: נִכְסֵי לְפָנַי שְׁתִּלְדִּי מִמֶּנִּי - הָרִי אֵלּוֹ לֹא יִקְנֶנּוּ כְּלוּם; שְׁכִינָן שְׁלֵא נִתְּעַבְּרָה בֵּהֶן בְּשַׁעַת הַמִּתְנָה, עֲדִין לֹא בָּאוּ כְּדִי לְהִיּוֹת דַּעַתּוֹ קְרוּכָה לָהֶם.
- יב. הַמְקַנָּה לְמִין מִמֶּנִּי חַיָּה - לֹא הִקְנָה כְּלוּם. הִקְנָה קֶצֶת נִכְסָיו לְבִהְמָה אוֹ לְמִי שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, וְחֹזֵר וְאָמַר לְחֹבְרוֹ: קָנָה בְּכִהְמָה זֶה, אוֹ כְּעֶבֶר זֶה - לֹא קָנָה כְּלוּם⁴⁵. אָמַר לוֹ: קָנָה אֶת וּבִהְמָה זֶה, אוֹ אֶת וְעֶבֶר זֶה - קָנָה מִחֻצָּה⁴⁶.
- יג. אֵין אָדָם מְקַנָּה לֹא בְּמֶכֶר וְלֹא בְּמִתְנָה אֶלָּא דָּבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ⁴⁷; אָבִל דָּבָר שְׁאִין בּוֹ מִמֶּשׁ - אֵינוֹ נִקְנָה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(24) אביו או מורישו אחר. ואף על פי שבגמרא שם אמרו: "מה שאירש מן אבא היום מכור לך" - סובר רבינו שאביו לא דווקא, שהרי הטעם הוא משום כבוד המת. (25) ר"ף שם בשם ירושלמי. (26) של מוריש. (27) ואם אינו מוצא למכור בשיעור מצומצם, יכול למכור אף יותר מכפי הצורך (מגיד משנה). (28) בירושלמי שם, נזכרו צרכי תכריכין, ולדעת הרא"ש (הביאו הסמ"ע, סימן ריא סעיף קטן ג) אף האבן ששמים על הקבר, הוא בכלל צרכי קבורה. (29) שאם יש לו משלו, לא תיקנו חכמים שתהא מכירתו מכירה (סמ"ע שם סעיף קטן ד) [לפי שהלכה היא שאם אין לאב ויש לבן כופין את הבן לזון את אביו (פרק ו מהלכות ממרים הלכה ג) והוא הדין שכופין אותו לכבדו אחר מותו]. (30) לדעת רב האי תיקנו כן רק לכדי חיי יום, אך מסתימות לשון רבינו שלא הזכיר פרט זה, מדייק הסמ"ע (שם סעיף קטן ו) שיכול למכור מה שתעלה מצודתו מן היום ביום אחד, אף על פי שיהיה בו חיי ימים הרבה. (31) בבא בתרא קנט. (32) גם הבן עצמו יכול לבטל את המכירה. שהרי הוא דבר שלא בא לעולם, אלא שאם הוא עצמו מבטלה, חייב להחזיר את הדמים שקיבל, ואילו בן-הבן אין לו כל זיקה לחוב אביו, לפי שהוא בא מכוח אבי-אביו (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן ריא סעיף ג) מביא הלכה זו כהמשך של ההלכה הקודמת, היינו, שהבן מכר כשאביו היה גוסס, ועל כן אם היה הבן קיים לא היה יכול להוציא אף את הקרקע, שהרי אז יש תוקף, מטעם תקנת חכמים לקנין זה, מה שאין כן בן-הבן. אבל אם מת הבן בחי האב לא חלה המכירה ולא תיקנו בה חכמים משום כבוד המת, שהרי אף למאן דאמר "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" - אין זו מכירה באופן שמת הבן בחי האב (ב"ח שם). (33) כך הגדירו את זכות הירושה, שכן הבן יורש באופן בלתי-אמצעי את אבי אביו, והוא עומד במקום הבן - אביו, ולכן הוא אינו חייב אף להחזיר את הדמים, אם לא השתמשו בהן לצרכי קבורת אבי אביו (סמ"ע שם סעיף קטן ז). (34) שלא שאלו בקידושין (כוכז) אלא אם צריך "צבורים", בקניין אגב או אין צריך (ראה למעלה פרק ג הלכה ט) - אבל לא נסתפקו כלל אם צריך שיהיו בעין וברשות, עיין מגיד משנה. (35) כלומר, אמר לו: "קנה אותם על גבי קרקע זו" (ראה למעלה שם). (36) בקניין אגב. (37) לפי הכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראייה" (מגיד משנה). (38) בבבא קמא סט: אמרו שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. ופשוט שהוא הדין שאינו מקנה דבר שאינו ברשותו. וראה להלן. (39) מקור הלכה זו: עובדה של רב פפא שהקנה לרב שמואל בא אבא פיקדון שהיה לו ביד אחרים (בבא בתרא עז: "הווי ליה תריסר אלפי זוזי". ולא ננוסחת הספרים בבבא קמא קד: "הווי מסיק תריסר אלפי זוזי" שמשמע שהמדובר בהלוואה, ראה להלן). (40) בקניין אגב קרקע, ראה למעלה פרק ו הלכה ז. (41) אף שאינו בביתו ממש. (42) שמעתה הרי הוא כגולן, ראה להלן. (43) כן אמרו בבבא קמא סח: "אמר רבי יוחנן גול ולא נתיימשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה (=הגולן) לפי שאינו שלו, וזה (=הנגול) לפי שאינו ברשותו" והוא הדין שאינו יכול להקנות מאותו הטעם (מגיד משנה). (44) גמרא שם. ונראה מסתימת לשון רבינו שאין הבדל בזה בין בריא לבין שכיב מרע ועיין במגיד משנה שיש מחלקים בזה. [נדווקא מזכה בקניין, אבל באמירה בלבד - לא קנה. ואף על פי שסברא זו ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", מועילה אף באמירה בלבד (פרק כ"ג מהלכות אישות הלכה י"ג-יד) - אין זה אלא בדבר שלא בא לעולם (פרק ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה יז), שאין סברא זו מועילה אלא באופן שיש חיסרון אחד בלבד: דבר שלא בא לעולם, או אמירה, אבל כשישנם שני החסרונות: גם דבר שלא בא לעולם וגם אמירה בלבד - לא קנה. ועיין בהלכות זכייה ומתנה שם]. (45) כשם שהבהמה או העובר לא קנו. (46) שם כרב נחמן. שכיוון שאמר "את ובהמה", וודאי כוונתו שהבהמה תקנה חצי והאדם יקנה חצי, ומכיוון שלא תלה קניית האדם בקניית הבהמה - קנה האדם חצי. (47) גוף, עצם.

1 יד. כיצד? אין אדם מקנה ריח התפוח הזה, או טעם הדבש
2 הזה, או עין⁴⁸ הבדלח⁴⁹ הזה. וכן כל פיוצא כזה. לפיכך⁵⁰,
3 המקנה לחברו אכילת פרות דקל זה⁵¹, או דירת בית זה⁵²
4 - לא קנה; עד שינקנה לו גוף הבית לדור בו, וגוף האילן
5 לאכל פרותיו⁵³, כמו שיתבאר.
6 טו. דין ההקדש⁵⁴ ודין העניים ודין הנדרים אינו כדין
7 ההדיוט בקנייתו. שאלו אמר אדם: כל מה שתלד בהמתי
8 יהיה הקדש⁵⁵ לבדק הבית⁵⁶, או יהיה אסור עלי, או אתננו
9 לצדקה - אף על פי שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי
10 זה חייב לקים דברו⁵⁷; שנאמר: ככל הוצא מפיו יעשה⁵⁸.
11 טז. והואיל והדבר⁵⁹, אם צנה אדם פשהו שכיב מרע
12 ואמר: כל מה שיוציא אילן זה לעניים, או כל שוכר בית
13 זה לעניים - זכו בהן העניים⁶⁰.
14 יז. יש גאונים⁶¹ שחולקין על דבר זה ואמרים, שאין
15 העניים זוכין אלא בדברים שהדיוט קונה בהן, ולפיכך לא
16 יזכו בדבר שלא בא לעולם⁶². ואין דעתי נוטה לדברים
17 אלו; שאין אדם מצוה להקנות, והוא מצוה לקיים דבריו
18 בצדקה או בהקדש, כמו שהוא מצוה לקיים הנדר, כמו
19 שבארנו בערכין⁶³.

פרק שלשה ועשרים

21 א. מקנה אדם הגוף לפרותיו. בין במקר, בין במתנה, בין
22 במתנת שכיב מרע. ואין זה מקנה דבר שלא בא לעולם,
23 שהרי הגוף מצוי ומקנה לפרות. הא למה זה דומה? לשוכר
24 בית או שדה לחברו, שלא הקנה לו הגוף, אלא הנאת
25 הגוף.
26 ב. כיצד? כגון שמכר או שנתן שדה לפרותיה, בין לזמן

27 קצוב, בין כל ימי חייו של מוכר או של לוקח, והוא הדין
28 למוכר ולנותן אילן לפרותיו, או רחל לגזתה, או בהמה
29 ופשפה לולדותיהם, או עבד למעשה ידיו - בכל מקורו או
30 מתנותיו קימין.
31 ג. מכר עבדו לקנס, שאם יגח וימות יהיה קנס של לוקח
32 - הרי זה ספק. לפיכך לא קנה; ואם תפש הקנס - אין
33 מוציאין מידו.
34 ד. מכר אילן לזה ופרותיו לאחר - לא שיר מקום הפרות,
35 ואין לאחר פרום. אבל אם מכר אילן ושיר פרותיו לעצמו
36 - הרי שיר מקום הפרות. אף על פי שלא פרש, לגבי עצמו
37 בעין יפה משיר.
38 ה. המוכר גוף הקרקע לזמן קצוב - הרי זה מכירה;
39 ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו ואוכל הפרות כל זמן
40 המקירה, ובסוף תחזר לבעליה.
41 ו. ומה הפרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב ובין המקנה
42 אותה לפרותיה? שהקונה לפרות - אינו יכול לשנות צורת
43 הקרקע, ולא יבנה ולא יחרס; אבל הקונה לזמן קצוב -
44 הוא בונה וחרס, ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה
45 הקונה קנין עולם לעולם.
46 ז. ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפרותיה ובין המוכר
47 פרות שדה זו לחברו? שהמוכר פרות השדה - אין ללוקח
48 להשתמש בשדה זו כלל, אפילו להכנס, אלא בשעת הוצאת
49 הפרות, ויש לבעל השדה להשתמש בה כחפצו; אבל
50 המוכר שדה לפרותיה - אין בעל השדה יכול להכנס בה
51 אלא מדעת הלוקח, ויש ללוקח להשתמש בה כחפצו.
52 ח. ומה הפרש יש בין הקונה שדה זו לפרותיה ובין השוכר
53 שדה מחברו? שהקונה שדה לפרותיה - יש לו לנטעה או

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(48) צבע, מראה. (49) אבן טובה. (50) בבא בתרא קמז: ואף על פי שהזכירו שם שכיב מרע - הרי בארו שם: "מה שאין בבריא אין בשכיב מרע", כלומר, אין לשכיב מרע אלא ייתרון אחד: שאינו זקוק לקניין. אבל אם בבריא לא מועיל הקניין - אין כוח גם במתנת שכיב מרע, שאינה עדיפה ממתנת בריא. (51) ואכילה עצמה היא דבר שאין בו ממש, אם כי הפירות הם דבר שיש בו ממש. ואף על פי שהם בעולם (סמ"ע סימן ריב סעיף קטן א) וראה ברשב"ם שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן, שנראה מדבריו שהמדובר שהפירות אינם בעולם. (52) כלומר, הדיוט בבית זה. שהדיוט אין בו ממש. (53) וכל שכן אם מוכר הפירות עצמם - כיוון שהם בעולם. (54) כל הלכה זו הביא רבינו גם בפרק ו מהלכות ערכין הלכה לא. מסברת עצמו והקדים לה: "ויראה לי". (55) בהלכות ערכין שם כתב: "הרי עלי להקדישו". (56) [צריך עיון, הרי המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית עובר בעשה (פרק ה מהלכות ערכין הלכה ה) והיאך יכול לקבל על עצמו נדר שיקדישו - הרי הוא מושבע ועומד מהר סיני שלא יקדישה לבדק הבית (ראה פרק ג מהלכות נדרים הלכה ז) ובפרק ו מהלכות ערכין שם לא כתב "לבדק הבית"]. (57) הראב"ד חולק על דברי רבינו וכתב: "שאם חייב עצמו בכך שאמר אתן לעניים כך וכך - כלומר מן הפירות שיצאו בכרם שלי - הרי זה חייב עצמו וייתן. אבל אם אמר ייתן לעניים כך וכך מפירות שלא באו לעולם לא קנו עניים" וכן דעת הגאונים להלן הלכה יז והובאו דבריהם בטור שם. (58) בהלכות ערכין שם מביא רבינו שהוא עובר "משום בל תאחר ולא יחל דברו ומשום ככל היוצא מפיו יעשה". והעיר על זה הלחם משנה שם. (59) שיש חיוב לקיים נדר אפילו בדבר שלא בא לעולם. (60) מכיוון שבמתנת בריא חייב הנותן לקיים דברו מטעם נדר, כמו שכתב למעלה, תיקנו חכמים כן גם בשכיב מרע, כדי שלא תיטרף דעתו עליו, אף על פי שהנותן שהתחייב מתורת נדר, מת ואינו, ויורשיו לא התחייבו (אבן האזל ועיין כסף משנה). (61) שיטתם כדעת הראב"ד, למעלה הלכה טו, והובאו דבריהם בטור שם. (62) ראייה לדבריהם מדברי הגמרא בבבא קמא לו: שאדם אחד אמר שכסף שבידי אחרים יתנוהו לעניים, ונראה שם שלא קנו אותו העניים, וזהו מטעם שאינו ברשותו כמו שכתב הרי"ף שם. הרי שגם מטעם נדר אין כאן שום חיוב כיוון שלא אמר "אתנהו לעניים". ולדעת רבינו יש לפרש שם כפירוש רבינו חננאל (בתוספות דיבור המתחיל יד) שזכו בו עניים עיין שם. (63) פרק ו הלכה לא-לג. אבל שם מפורש: "הרי עלי להקדישו". וצריך עיון. (1) נתבאר בו דיני המקנה גוף הדבר לפרותיו, והמוכר גוף דבר לזמן, והקונה פירות שובך או פירות כוורת דבורים (ומה דין מוכר עם הלוקח) [נומה בין שוכר ולוקח] והדומה לזה.

ב. וכמה היא הקרקע הראוי להם? תחתייהם וביניהם וחוצה להם כמלא האורה וסלו. וזה המקום שהוא מלא האורה וסלו אין אחד משניהם יכול לזרעו אלא מדעת חברו.
ג. במה דברים אמורים? כשהיו שלשה האילנות עומדין כמו שלשה פטפוטי פירה ששופתין עליהן את הקדרה, שהרי הן שנים זה כנגד זה והשלישי מכן ביניהן ומרחק מהן. והוא שיהיו בין כל אילן ואילן מארבע אמות ועד שש עשרה.
ד. ומהיכן הוא מודד? מן העקר הרחב של אילנות. אבל אם לא היו עומדין בצורה הזאת, או שהיו מקרבים פחות מארבע אמות או מרחקין יותר משש עשרה אמה, או שלקחן זה אחר זה, או שמכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר, או שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חברו, או שהפסיק בור או אמת המים או רשות הרבים ביניהם - הרי זה אין לו קרקע. לפיכך לא קנה האילנות שביניהם; ואם יבש האילן או נקצץ - ילף לו.
ה. כל מי שקונה שלשה אילנות ויש לו קרקע, אם הגדילו והוציאו חצר - יקץ, כדי שלא ימנע הדף על בעל השדה. וכל השריגין והאמירים היוצאים מהם, ואפלו מן השרשים - הרי הן של בעל האילנות, שהרי יש לו קרקע.
ו. הקונה שני אילנות בתוך שדה חברו - אין לו קרקע. לפיכך, אם מת האילן או נקצץ - אין לו כלום. הגדילו שני אילנות והוציאו שריגים ואמירים - יקץ; שמה יצמחו בארץ, ויאמר למוכר: שלשה אילנות מכרת לי ויש לי קרקע.
ז. כל העצים שקוצץ בעל שני האילנות מהן: העולה מן הגזעים, והוא הרואה פני החמה - הרי הוא של בעל האילנות; והעולה מן השרשים, והוא שאינו רואה פני החמה - הרי הוא של בעל השדה. ובדקלים - אין לבעל הדקל מן העולה כלום, לפי שאין לו גזע.
ח. המוכר קרקע ושיר אילנות - הרי יש לו חצי הקרקע בלה; שאילו לא שיר בקרקע, הרי אומר לו הלוקח 'עקר אילנך'. וכן אם שיר שני האילנות בלבד - יש לו קרקע הראוי להם; שאילו לא שיר הקרקע, היה הלוקח אומר לו 'עקר אילנך וזה'.
ט. המוכר את האילנות ושיר את הקרקע - יש לבעל האילנות קרקע הראוי להם, כמו שבארנו. מכר את הקרקע לאחד ואת האילנות לאחר, והחזיק זה באילנות והחזיק זה בקרקע - זה קנה האילנות עם חצי הקרקע, וזה שהחזיק בקרקע קנה חצי הקרקע בלבד.
י. האחין שחלקו, אחד נטל פרס ואחד נטל שדה לכן - יש לבעל הפרס ארבע אמות בתוך שדה לכן סמוכות לסוף האילנות של פרס; שעל מנת בן חלקו. ואין צריך לפרש דבר זה, מפני שהוא דבר ידוע.
יא. המוכר שדה לחברו, והיו בה דקלים, ואמר לו 'חזן

לזרעה כל זמן שירצה או להוכירה; והשוכר אינו כן, כמו שיתבאר בענין שכירות. ואין השוכר רשאי להשכיר; אבל הקונה מקנה לאחרים כל מה שקנה.
ט. המוכר פרות שובך ופרות פורת לחברו - קנה. ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שאינו מוכר יונים שילדו או דבש שיבוא לפורת, אלא הוא מוכר שובך לפרותיו או פורת לדבשה; שהרי הוא כשוכר אמת המים לחברו, שהוא נהנה בכל מה שייצוד בה, כך זה הקנה שובך זה לפרותיו, כמו שמוכר אילן לפרותיו. ודין פלם בדין השוכר בית מחברו, כמו שאמרנו, שהוא נהנה בכל הנאות שיש בו. וכן כל פיוצא כזה.
י. הביצים והאפרוחין עצמן שיש בשובך - לא קנה אותם בעל שובך כל זמן שלא פרחו. ודבר זה גזרת חכמים היא, ומשום 'לא תקח האם על הבנים' נגעו בה. לפיכך, הרוצה להקנות אפרוחים וביצים אלו לחברו - מטפח על השובך שיפרחו האמהות ויגבהו מעל הארץ, ואחר כך קנה אותן לחברו בקנין, או על גבי קרקע, או בשאר דברים שהמטלטלין נקנין בהן.
יא. הלוקח פרות שובך מחברו - אינו יכול לטל כל הגוזלות שילדו בו מעתה, מפני שהאמהות בורחות, נמצא שהחריב כל השובך; אלא מניח מהן כדי לישוב השובך.
יב. וכמה מניח? אם היו בו אמהות ובנות בעת מכירת הפרות - מניח בריכה ראשונה שילידו האמהות, כדי שייצטוו האמהות עם הברכה הראשונה ועם הבנות שעמם; ומניח ממה שילידו הבנות שתי בריכות, כדי שייצטוו הבנות עם שתי הברכות שהולידו; וכל הנולד מאחר שתי בריכות של פרות והברכה הראשונה של אמהות - הרי אלו שלו.
יג. הלוקח פרות פורת מחברו - נוטל שלשה נחילים זה אחר זה; מפאן ואילף - נוטל נחיל ומניח נחיל, כדי לישוב את הפורת.
יד. הלוקח חלות דבש מחברו - מניח בפורת שתי חלות, כדי שלא יפרחו הדבורים וילכו להן.
טו. הלוקח זיתים מחברו לקץ - מניח האילן סמוך לארץ שתי גרופיות וקוצץ. לקח בתולת שקמה - מגביה שלשה טפחים וקוצץ. סדן של שקמה - שני טפחים. ובשאר אילנות - טפח וקוצץ. בקנים ובגפנים - מן הפקק ולמעלה. בדקלים ואגוזים - חופר ומשרש, לפי שאין גזעו מחליף.
פרק ארבעה ועשרים
א. המוכר שלשה אילנות בתוך שדהו, ואפלו היו שלש נטיעות קטנות או שלשה בדי אילן - הרי יש ללוקח קרקע הראוי להם. ואפלו יבשו האילנות או נקצצו - יש לו קרקע הראוי להם, וקנה כל האילנות שביניהם.

1 מִדָּקֵל פְּלוּנִי: אִם דָּקֵל טוֹב וּמִשְׁבַּח הוּא - אוֹתוֹ הַדָּקֵל
2 לְבָדוֹ הוּא שְׁשִׁיר, וְהַשָּׂאֵר לְלוֹקֶחַ; וְאִם דָּקֵל רַע הוּא שְׁשִׁיר
3 - לֹא קָנָה מִן הַדָּקֵלִים כָּלוּם.

4 **יב.** מִכֹּר לוֹ שְׂדֵה, וְאָמַר לוֹ 'חוֹזֵן מִן הָאֵילָנוֹת': אִם יֵשׁ בוֹ
5 דָּקֵלִים בְּלֶכֶד - שְׁשִׁיר הַדָּקֵלִים; וְאִם יֵשׁ בוֹ גִּפְנִים בְּלֶכֶד - שְׁשִׁיר
6 הַגִּפְנִים. וְכֵן שָׂאֵר הָאֵילָנוֹת. הֵיוּ כֹה גִפְנִים וְדָקֵלִים - לֹא שְׁשִׁיר
7 אֲלָא הַגִּפְנִים; אֵילָנוֹת וּגִפְנִים - לֹא שְׁשִׁיר אֲלָא אֵילָנוֹת; וְכֵן
8 אֵילָנוֹת וְדָקֵלִים - שְׁשִׁיר אֵילָנוֹת; שְׁהַמּוֹכֵר - בְּעֵינֵי יָפָה הוּא
9 מוֹכֵר. וְאִם הַדָּקֵלִים שְׁשִׁיר - לֹא שְׁשִׁיר אֲלָא כֹל דָּקֵל גְּבוּהָ שְׁעוֹלִים
10 לוֹ בְּחֶבֶל, וְהַשָּׂאֵר הֵרִי הוּא שֶׁל לּוֹקֶחַ. וְאִם שָׂאֵר הָאֵילָנוֹת הוּא
11 שְׁשִׁיר - לֹא שְׁשִׁיר בְּהֶם אֲלָא כֹל שְׂאִין הֶעֱל כּוֹבֶשׁוֹ; וְכֹל שֶׁהֶעֱל
12 כּוֹבֶשׁוֹ - הֵרִי הוּא שֶׁל לּוֹקֶחַ, וּבְכֹלֵל הַשְּׂדֵה נֶחֱשֵׁב.

13 **יג.** הַאֲמַר לְחֹבְרוֹ: קִרְקַע וְדָקֵלִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֲפִלוּ לֹא
14 הָיוּ לוֹ דָּקֵלִים, אִם רָצָה לְקַנּוֹת לוֹ שְׁנֵי דָקֵלִים - הֵרִי זֶה נִקְנָה
15 הַמִּקְחָה, וְאִין הַלּוֹקֶחַ יָכוֹל לומר לוֹ: אֲנִי לּוֹקֶחַ אֲלָא קִרְקַע
16 שְׁשִׁיר בּוֹ דָּקֵלִים. וְאִם אָמַר: קִרְקַע בְּדָקֵלִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אִם
17 הָיוּ בוֹ שְׁנֵי דָקֵלִים - קָנָה; וְאִם לֹא - מִקְחָ טַעוֹת הוּא,
18 וְחֹזְרִי. וְאִם אָמַר לוֹ: קִרְקַע שֶׁל דָּקֵלִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - אִין
19 לוֹ דָּקֵלִים; שְׂאִין בְּלִשׁוֹן הַזֶּה אֲלָא קִרְקַע הִרְאוּ לְדָקֵלִים.
20 **יד.** הַמּוֹכֵר פְּרִדָּס לְחֹבְרוֹ, צָרִיף שְׂכִיבָתוֹ לוֹ: קָנָה לָךְ דָּקֵלִים
21 וְתַמְרִים וְהוֹצִיָן. וְאִף עַל פִּי שְׂקָנָה כֹל אֵלוֹ אִף עַל פִּי שְׁלֹא
22 פָּרַשׁ אוֹתָם, גּוֹיֵי הַשָּׁטֶר הֵם. וְכֵן הַמּוֹכֵר קִרְקַע לְחֹבְרוֹ, צָרִיף
23 לְכַתֵּב לוֹ: וְלֹא הַנְּחִיתִי לְפָנַי בְּמִכְרִי זֶה פְּלוּם; כְּדִי לְהַסְתַּלַּק
24 מִן הַדִּינִין וְהַטְעָנוֹת.

25 **טו.** הַמּוֹכֵר בֵּית לְחֹבְרוֹ, אִף עַל פִּי שְׂכִיבָתוֹ לוֹ 'וְהִקְנִיתִי לָךְ
26 עֲמֻקּוֹ וְרוּמוֹ', צָרִיף לְכַתֵּב לוֹ 'קָנָה לָךְ מִקְרַע הַתְּהוֹם עַד
27 רוּם רִקְיעִי'. שֶׁהַעֲמֻקּוֹ וְהָרוּם אֵינוֹ נִקְנָה בְּסִתָּם; וְכִינֵן שְׂקָנָה
28 הַעֲמֻקּוֹ וְהָרוּם - קָנָה הָרוּם שֶׁהוּא הָאֲוִיר בְּלֶכֶד, וְהַעֲמֻקּוֹ

29 שֶׁהוּא עָבִי הָאָרֶץ, אֲכָל לֹא קָנָה הַבְּנִינּוֹת שְׂכִיבָתָם
30 וְשְׂכָאֲוִיר; וְכִינֵן שְׂכִיבָתוֹ לוֹ 'מִקְרַע הַתְּהוֹם עַד רוּם הָרִקְיעִי'
31 - קָנָה הַבּוֹר וְהַדּוֹת שְׂכִיבָתוֹ הַקִּרְקַע, וְהַמַּעֲזִיבוֹת וְהַמְחִילוֹת
32 שְׂבִינֵי הַמַּעֲזִיבוֹת לְמַעַלָּה.

33 **טז.** הַמּוֹכֵר בֵּית לְחֹבְרוֹ עַל מְנַת שְׂדִיטָא עֲלִיוְנָה שְׁלִי -
34 הֵרִי זֶה שְׁלֹו. וְאִם רָצָה לְהוֹצִיא כֹה יוֹזֵין - מוֹצִיא. וְאִם נִפְלָה
35 - חֹזֵר וּבּוֹנָה אוֹתָהּ. וְאִם רָצָה לְכַנּוֹת עַל גִּבָּה - בּוֹנָה
36 כְּשֶׁהִיא מְקֻדָּשׁ.

37 **יז.** הַמּוֹכֵר קְבֹרוֹ, אוֹ דֶרֶךְ קְבֹרוֹ, אוֹ מְקוֹם מַעֲבָדוֹ, אוֹ בֵּית
38 הַסִּפְדוֹ - בְּאִין בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וְקוֹבְרִים שֶׁם בְּעַל כְּרָחוֹ, מִשּׁוּם
39 פָּגַם מִשְׁפָּחָה, וְנוֹתְנִין דְּמֵי הַקְּבֵר שֶׁקְּבֹרוֹ בּוֹ לְלוֹקֶחַ, אִף עַל
40 פִּי שְׁלֹא פָּרַשׁ.

יום חמישי ט"ו שבט ה'תשע"א

פרק חמשה ועשרים

43 **א.** הַמּוֹכֵר דָּבָר שְׁשִׁיר לוֹ תַּשְׁמִישִׁי² - לֹא מִכֹּר אֶת
44 הַתַּשְׁמִישִׁין, אֲלָא אִם בֶּן פֶּרֶשׁ³. בִּיצַד? מִכֹּר⁴ אֶת הַבֵּית⁵ -
45 לֹא מִכֹּר אֶת הַיִּצִיעַ שֶׁשְּׂכִיבוֹת הַבֵּית⁶, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא
46 פְּתוּחַ⁷ לְתוֹכוֹ. בְּמַה⁸ דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיא רַחֵב הַיִּצִיעַ
47 אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יֶתֶר⁹; אֲכָל פָּחוֹת מִזֶּה¹⁰ - הֵרִי הוּא בְּכֹלֵל
48 הַבֵּית. וְכֵן¹¹ הֶעֱלִיָּה שְׁעַל גְּבִי הַבֵּית הַפְּתוּחָה לְתוֹכוֹ בְּאַרְבַּע
49 בְּמַעֲזִיבַת הַבֵּית¹² - הֵרִי הוּא בְּכֹלֵל הַבֵּית¹³.

50 **ב.** הַמּוֹכֵר אֶת הַבֵּית - לֹא מִכֹּר אֶת הַחֲדָר¹⁴ שְׁלִפְנֵים מִמֶּנּוּ¹⁵,
51 אִף עַל פִּי שְׂמַצֵּר לוֹ¹⁶ מְצָרִים חֲצִיזִינִים¹⁷; וְלֹא אֶת הַגֶּגֶץ¹⁸,
52 בְּזִמְן שְׁשִׁיר לוֹ מַעֲקָה עֲשָׂרָה¹⁹ טַפָּחִים וְיֵשׁ בוֹ רַחֵב אַרְבַּע אַמּוֹת,
53 וְלֹא²⁰ אֶת הַבּוֹר²¹ הַחֲפּוּר בְּקִרְקַע²², וְלֹא אֶת הַדּוֹת הַבְּנוּי
54 בְּבוֹר²³, אִף עַל פִּי שְׂמַכֵּר לוֹ²⁴ הַעֲמֻקּוֹ וְהָרוּם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) נתבארו בו הדברים הנכללים במכירת הבית (בשאינן) [ושאינן] נכללין, וכן במכירת החצר ובית הבר והמרחץ. (2) דברים המשמשים לסיפוק צרכים מסויימים, הקשורים עם הדבר המסויים שמכר. (3) שהתנה מפורש, שמוכר את הדבר ואת תשמישו. (4) משנה בבבא בתרא סא. (5) סתם (רבינו גרשום ורשב"ם) ולא פירש כלום בדבר תשמישי הבית. (6) כפירושו של רב יוסף שם. "והוא כמו חדר שעושין סביבות כתלי הבית מבחוץ כמו שהיה במקדש ... ויש שעושים כן בתוך עוביו של כותל" (רי"ף). וכן פירש רבינו במשנה שם: "יציע הוא חלל בין שני כותלים". וכל זה דווקא אם הוא מבחוץ או בעובי הכותל, אבל אם הוא בפנים הבית - נמכר בכלל הבית (כסף משנה). ויש שם פירוש אחר בגמרא שיציע הוא "אפתא" כלומר עלייה שעל גבי הבית (רי"ף), ואין הלכה כן. (7) "שאיין לה פתח אחר, אלא מן הבית נכנסים לתוכו" (סמ"ע, ריד, סעיף קטן ב), ועם זה אינה בטילה לגבי הבית (משנה שם), הואיל וחשוב הוא (גמרא שם). (8) מימרא של מר זוטרא (שם). (9) שאז הוא חשוב וקובע מקום לעצמו. (10) שאינו חשוב. (11) לפירוש האחר בגמרא שם זהו "יציע" שבמשנה ואם כן אינה מכורה בכל הבית, אף על פי שהיא פתוחה לתוכו - אם רחבה ארבע אמות. אבל הרי"ף ורבינו פסקו להלכה כרב יוסף ולפי זה עלייה זו אינה "יציע" והיא בכלל הבית אם פתוחה לתוכו אף על פי שרחבה ארבע אמות. (12) "שהיא קרקעיתת של אותה העלייה וממנו נכנס ויוצא. וזה הוא פיתחה" (רי"ף). (13) אף על פי שרחבה ארבע אמות. לפי שהיא חלק מן הבית. (14) "רגילין היו לבנות חדר לפנים מהבית להצניע שם ממונם וכליהם, ואין תשמישין לדור בו כתשמיש הבית והיציע" (סמ"ע סימן ריד סעיף קטן ו, מדברי הרשב"ם דיבור המתחיל ולא את החדר). (15) מסתימת לשון רבינו נראה שהמדובר גם בחדר שאינו רחב ארבע אמות (מגיד משנה) וגם באופן שהוא פתוח לבית (כמו שכתב הרשב"ם שם), מכיוון שאין תשמישו כשל הבית. (16) ציין לו את הגבולות של הבית. (17) כלומר, מחוץ לחדר, באופן שהגבולות כוללים אף את ה"חדר" בתוכם, אף על פי כן אין הוא כלול במכירת הבית, לפי שאנו אומרים: "מצרים הרחיב לו", כלומר, הרחיב אותם למעלה מהמידה (וראה למעלה פרק כא הלכה יז) כן היא מסקנת הגמרא שם סא: (18) משנה שם. (19) שאז הוא מקום חשוב, ואינו בטל כלפי הבית. (20) משנה שם סד. (21) עשוי לאגירת מים, והוא תשמיש נפרד מזה של הבית עצמו. (22) קרקע קשה, שמחזיקה את המים. (23) אם קרקע הבור היא מעפר תיחוח, שאינו מחזיק את המים, בונים בו כותל של אבנים להחזקת המים, ומפירוש המשניות לרמב"ם נראה קצת שהבניין בולט מעל לבור על פני הקרקע, שכן הם דבריו (שם): "בור הוא חפירה בקרקע, והדות בנוי על הקרקע". וראה למעלה פרק כד הלכה טו. (24) וכתב כך מפורש

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום חמישי ט"ו שבט – הלכות מכירה

קכה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ג. וצריך²⁵ המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי
- 2 להקנס בבור זה או לדות ששיר²⁶; שכל המוכר - בעין
- 3 יפה²⁷ מוכר. ואם אמר²⁸ לו: מכרתי לך הבית חוץ מן
- 4 הבור או הדות - אין צריך²⁹ לקנות לו דרך. וכן המוכר
- 5 בור או דות בלבד³⁰ - אין הלוקח צריך לקנות לו
- 6 דרך³¹, אלא נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הדות³²
- 7 וממלא³³.
- 8 ד. שני³⁴ בתים זה לפני³⁵ מזה, מכר שניהם לשנים או
- 9 נתן שניהם לשנים - אין להם דרך זה על זה³⁶; ואין צריך
- 10 לומר אם נתן החיצון³⁷ ומוכר הפנימי. אבל³⁸ אם מכר

- 11 החיצון ונתן הפנימי - יש לו³⁹ דרך⁴⁰; שכל הנותן - בעין
- 12 יפה נותן יותר⁴¹ מן המוכר⁴².
- 13 ה. המוכר⁴³ את הבית - מכר⁴⁴ את התנור⁴⁵ ואת
- 14 הפירים⁴⁶, ואת מלכנות⁴⁷ הפתחים המחוברים בטיט⁴⁸, ואת
- 15 הדלת⁴⁹ ואת הנגר⁵⁰ ואת המנעול⁵¹, אבל לא המפתח⁵².
- 16 ומכר⁵³ את המכתשת⁵⁴ הקבועה⁵⁵, אבל לא את
- 17 המטלטלת⁵⁶. ומכר את האצטרובל⁵⁷, אבל לא את הפלי
- 18 שהקמח יורד לתוכו, שהוא כמו כפיפה⁵⁸ של עץ⁵⁹. ולא
- 19 מכר⁶⁰ את מלכנות⁶¹ פרעי⁶² המטה, ולא⁶³ את מלכנות
- 20 החלונות⁶⁴, אף על פי שהן מחוברים בטיט⁶⁵, מפני שהן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

בשטר המכירה. (25) גם זה במשנה שם ורכיב עקיבא ופסקו בגמרא (שם סה.) הלכה כמותו. (26) ייתכן, כי כוונת רבינו להדגיש שמה שאמרו "צריך ליקח לו דרך", אין זה אלא ב"בור ודות", אבל לו ב"חדר" ו"גג", המובאים לפני זה בהלכה א. וגם להלן פרק כו הלכה ד דקדק רבינו לכתוב כן. (27) ואינו מוכר בצמצום, ולא שייר לעצמו חלק בשטח שמכר. כן מסקנת הגמרא (שם סה:) בטעם דברי רבי עקיבא. (28) כן הוא במשנה שם, שבזה מודה גם רבי עקיבא. (29) שתנאי זה היה מיותר, שהרי בין כך ה"בור ודות" הם שלו, ולא היה צריך להתנות על זה, ובהתאם לכלל המקובל, שכל "לשון יתירה באה לרבות" אנו אומרים שהתכוון בריבוי דברים זה להתנות להשאיר לעצמו גם את הדרך. (30) ועיכב את הבית לעצמו. (31) שם במשנה כרבי עקיבא. ומאותו הטעם האמור, שמוכר בעין יפה מוכר, ומכר לו גם את הדרך. (32) בכתב יד תימן: "הבור". (33) מים מן הבור או הדות. (34) ברייתא שם סה. (35) ואי אפשר לפנימי לצאת החוצה כי אם דרך החיצונה (סמ"ע, ריד סיף קטן לו). (36) כלומר, כשם שאין לחיצון דריסה לפנימי, כך אין לפנימי זכות לעבור דרך החיצוני וחייב הוא לפייס את החיצון, שייתן לו דרך לעבור. ואף על פי שאם מכר רק את הפנימי והשאיר לעצמו את החיצוני, היה לפנימי דרך עליו, מפני שמוכר בעין יפה הוא מוכר - כאן שמכר את שניהם לשניים, כשם שעינו טובה לזה, כך היא טובה לזה, ומה שהוא עין יפה לזה, הוא עין רעה לזה, ולפיכך אין להם דרך זה על זה. ואמנם אם לא מכר לשניהם כאחד, אלא מקודם מכר את הפנימי והשאיר את החיצוני לעצמו, כיוון שזכה הפנימי בדרך על המוכר - אין זכות זו מסתלקת אף כשמוכר אחר כך גם את החיצוני לשני (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (37) שוודאי אין לו לפנימי דרך על החיצון, שהרי הנותן, נותן בעין יפה יותר מהמוכר, כמו שמסיק מיד אחרי זה. (38) מסקנת הגמרא שם. (39) לפנימי. (40) על החיצון. (41) שהרי אף החכמים הסוברים, שמוכר בעין רעה מוכר, מודים שנותן בעין יפה נותן, הרי שיש עדיפות למקבל מתנה על הקונה, ביחס לטובה מבעל הבית. (42) ודווקא שמכר ונתן כאחד, אבל אם מכר את החיצון תחילה ואחרי כן נתן את הפנימי, לא זכה הפנימי בדרך, שהרי תיכף שמכר את החיצון והשאיר לעצמו את הפנימי - אבד את הדרך על החיצון, שהרי מוכר בעין יפה מוכר, ואם כן כשנתן אחרי זה את הפנימי לשני, לא יכול לתת לו אלא מה שבידו, והיינו בלי דרך על החיצון (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (43) משנה שם סה. (44) ברשב"ם שם דיבור המתחיל מכר, נתן כלל קבוע לכל ההלכות הבאות: "כל תשמישי בית הקבועים מכורים בכלל בית, והמטלטלין אינם מכורים" וכן הוא בשולחן ערוך סימן ריד סעיף יא. (45) המחובר לקרקע (רשב"ם). וכן כתב המגיד משנה, ועיין להלן). (46) אף הם מחוברים לקרקע (רשב"ם ומגיד משנה) ויש בהם שני חללים מלמעלה לשפית שתי קדרות. ואף על פי שבמשנה שלפנינו הנוסחא "ולא את התנור ולא את הכיריים" - הרי בכי"מ הנוסחא: "מכר תנור, מכר כיריים" וכן הוא ברשב"ם, ברי"ף ובספר המקח והממכר לרב האי שער כ. וכתב שם הרשב"ם שלפי נוסחא זו המדובר במחברים לקרקע, שבתלושים בוודאי לא קנה. (47) עמודים של עץ מסביב למזוזות הבית מלמטה ולמעלה בצורת מרובע, והדלת שוקף עליהן (בבא בתרא סט.). (48) בגמרא (שם) הסיקו שאם הם מחוברים בטיט, הם בוודאי בכלל הבית. והסתפקו שם באופן שהם מחוברים רק ביתידות. והרמב"ם הדגיש "בטיט", שב"יתידות" הרי זה ספק, ובכל ספק בממונות אנו פוסקים לקולא לנתבע, היינו למוכר. (49) משנה שם. (50) ברייתא (שם סה:) והוא בריח הקבוע בכותל (סמ"ע סעיף קטן מב), ונקרא כך על שנגרר מקצה הכותל לקצהו (ערוך, ערך נגר א). (51) לנעול בו את הבית (ברייטא שם). והוא קבוע (רשב"ם שם). (52) אף על פי שהוא קבוע בדלת (גמרא שם) - כיוון שקל מאוד להוציאו מן הדלת, היינו שאין מזיזין אותו מן הפותחת ולטלטלו (רשב"ם שם דיבור המתחיל והוא מפתח). (53) משנה וברייטא (שם סה.). (54) "כלי ששוחקים וכותשים בו הדברים הגסים כגון מכתשת אבן" (רבינו בפירוש המשניות). (55) בקרקע (רשב"ם שם). (56) שאינה קבועה בקרקע ומטלטלין אותה לפעמים ממקום למקום. (57) בסיס של עץ שעליו מעמידים הריחים (רבינו בפירוש המשניות). והוא קבוע בקרקע (רבינו גרשום). (58) סל. (59) והוא פירוש המלה "קלת" שהובאה במשנה. וכן הוא בפירוש המשניות שלו: "עגול מעץ שעושים סביב הריחים, כדי שלא יתפזר כלום מן הקמח". (60) זה שמכר את הבית (ר"י בן מיגאש, ודעת רשב"ם ראה להלן). (61) חתיכות עץ המחוברות לקרקע, שנותנים תחת המיטה, שלא תדבק בקרקע, והסתפקו בגמרא (בבא בתרא סט.) אם הם בכלל הבית (ואילו המחברים למטה - בוודאי אינם בכלל בית, גמרא שם). והשאירו זאת בתיקו, ולפיכך דינו ככל ספק בדיני ממונות: לקולא לנתבע. ולדעת הרשב"ם שם המדובר במוכר מיטה, והסתפקו במלכנות שאינם מחוברים למיטה, ואילו המחברים לה - בוודאי מכורים איתה. (62) רגלי. (63) אף זו בעייה בגמרא (שם) שלא נפתרה. (64) עמודים מסביב החלונות בצורה רבועית. (65) כן נראה בגמרא שם, שהבעייה היא במחוברין בטיט ואחרי שלא נפתרה דן בה רבינו כבכל ספק בממון: לטובת הנתבע. ורשב"ם שם, פירש שהבעייה היא במחוברין ביתידות, אבל המחוברות בטיט - בוודאי קנה ודעתו שגם הבעייה (במחוברות ביתידות) - נפתרה בדרך "אם תמצא לומר" - שקנה.

- 1 לְנוֹיִם. וּבִזְמַן⁶⁷ שֶׁאָמַר 'הוּא וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ' - הָרִי כֶּלֶן⁶⁸
- 2 מְכֹרִין.
- 3 ו. הַמּוֹכֵר⁶⁹ אֶת הַחֶצֶר - מִכָּר בּוֹרוֹת שִׁיחִין⁷⁰ וּמְעֻרוֹת⁷¹
- 4 שֶׁבְּתוֹכָהּ⁷², וְכָל הַבְּתִים⁷³ הַחִיצוֹנִים⁷⁴ וְהַפְּנִימִים⁷⁵, וּבְתִים
- 5 שֵׁשׁ בָּהֶן הַחֹל⁷⁶, וְהַחֲנִיּוֹת הַפְּתוּחוֹת לְתוֹכָהּ⁷⁷; אֲבָל
- 6 שְׂאִינָן פְּתוּחוֹת לְתוֹכָהּ⁷⁸ - אֵינָן נִמְכְּרוֹת עִמָּה. הֵיוּ פְּתוּחוֹת
- 7 לְכָאן וּלְכָאן⁷⁹: אִם רַב תִּשְׁמִישָׁן לְתוֹכָהּ - נִמְכְּרוֹת עִמָּה;
- 8 וְאִם לֹא - אֵינָן נִמְכְּרוֹת עִמָּה. וְלֹא מִכָּר אֶת הַמְּטַלְטְלִין⁸⁰
- 9 שֶׁבְּתוֹכָהּ. וּבִזְמַן שֶׁאָמַר 'הִיא וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ' - הָרִי
- 10 כֶּלֶן⁸¹ מְכֹרִין. בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף - לֹא מִכָּר אֶת הַמְּרַחֵץ⁸²
- 11 וְלֹא בֵּית הַבַּד⁸³ שֶׁבְּתוֹכָהּ⁸⁴.
- 12 ז. הַמּוֹכֵר⁸⁵ אֶת בֵּית הַבַּד⁸⁶ - מִכָּר⁸⁷ אֶת הָאֶבֶן⁸⁸ הַגְּדוֹלָה
- 13 הַבְּנוּיָה בְּאַרְצָן⁸⁹ שֶׁטּוֹחֲנִים עָלֶיהָ יְדֵיָם, וְאֶת הַכְּלוֹסְאֹת⁹⁰
- 14 שֶׁל אֶרֶץ שְׁסוּמְכִין בָּהֶן בַּעֲת טְחִינַת הַיָּתִים, וְאֶת הַיָּקָבִים⁹¹,⁹²
- 15 וְאֶת הַכְּלִים⁹² שֶׁנּוֹתְנִין בָּהֶן אֶת הַיָּתִים הַכְּתוּשִׁין, וְהֵם
- 16 הַמְּפָרְכוֹת; אֲבָל לֹא מִכָּר אֶת הָרְחִים הָעֲלִינָה⁹³. וּבִזְמַן
- 17 שֶׁאָמַר 'הוּא וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ' - הָרִי כֶּלֶן מְכֹרִין. בֵּין כֶּף
- 18 וּבֵין כֶּף - לֹא מִכָּר⁹⁴ אֶת הַכּוֹבֵשִׁין⁹⁵ שֶׁמְכַבְּשִׁין בָּהֶן
- 19 הַיָּתִים⁹⁶, וְלֹא אֶת הַגְּלָגֶל⁹⁷, וְלֹא אֶת הַקּוֹרָה, וְלֹא אֶת
- 20 הַשִּׁקָּין⁹⁸, וְלֹא אֶת הַמְּרַצּוּפִין⁹⁹.
- 21 ח. אָמַר לוֹ¹⁰⁰: בֵּית הַבַּד וְכָל תִּשְׁמִישָׁיו¹⁰¹ אֵינִי מוֹכֵר לָךְ -
- 22 כֶּלֶן¹⁰² מְכֹרִין. הֵיוּ¹⁰³ חוּצָה לָהּ¹⁰⁴ חֲנִיּוֹת¹⁰⁵ שֶׁשּׁוֹטְחִים¹⁰⁶
- 23 בָּהֶן הַיָּתִים אוֹ הַשִּׁמְשָׁמִין¹⁰⁷; אִם¹⁰⁸ מִצָּר לוֹ¹⁰⁹ מְצָרִים¹¹⁰
- 24 הַחִיצוֹנִים¹¹¹ שֶׁלָּהֶן - קָנָה הֵלָל; וְאִם לֹא¹¹² - לֹא קָנָה אֶלָּא
- 25 מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ¹¹³.
- 26 ט. הַמּוֹכֵר¹¹⁴ אֶת הַמְּרַחֵץ¹¹⁵ - מִכָּר אֶת בֵּית הַנְּסָרִים¹¹⁶

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(66) ואינם כל כך בכלל תשמישי הבית (גמרא שם). (67) משנה וברייתא (שם). (68) כל אלו ששלל אותם לעיל ושהם שנויים במשנה ובברייתא הנ"ל ואף המלבנות שלא נזכרו לא במשנה ולא בברייתא, ואם כן אין מקור מפורש שגם הם נמכרים בכלל הבית, אם אמר: "הוא וכל מה שבתוכו" - סובר רבינו שאינם גרועים, בעניין זה, מכל יתר הדברים השנויים במשנה (מגיד משנה) ודעת רשב"ם (שם) שרק תשמישים המיוחדים לבית זה - נכללים בזה. (69) משנה וברייתא שם סז. (70) שיח הוא בור ארוך וצר (רש"י בבא קמא נ: דיבור המתחיל חריצין ונעיצין). (71) בורות מרובעים ומכוסים בתקרה (רש"י שם). (72) בניגוד למוכר בית שלא מכר בור ודות (למעלה הלכה ב) - מכר חצר מכר אותם מפני שדרך החצרות להיות בהן בורות ואין דרך הבית בכך (ר"י בן מיגאש). (73) ברייתא שם. (74) הנמצאים בשפת החצר, אבל פתוחים אליו (רשב"ם שם דיבור המתחיל החיצונים). (75) בפנים החצר, אף שאין להם פתח לחצר והכניסה הן דרך הבית החיצון (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן ב בשם הר"ן). (76) לתעשיית הזכוכית (רשב"ם שם בשם ר"ח). (77) שאין מוכרים אלא לבני חצר זו (רשב"ם שם). (78) אלא לרשות הרבים. (79) לתוכה ולרשות הרבים. (80) היינו, תשמישי הבית הבלתי-קבועים, אותם שאינם נמכרים עם הבית (למעלה הלכה ה) - אינם נמכרים גם עם החצר, וכל שכן מטלטלין סתם שאינם תשמישי הבית (רשב"ם שם). (81) כל התשמישים המטלטלים. (82) שאינו בכלל חצר (רשב"ם שם דיבור המתחיל לא את המרחץ), ויש לו שם בפני עצמו ואינו מצוי בכל חצר (סמ"ע שם סעיף קטן א). (83) בית שבו עוצרים שמן מהזיתים. (84) מפני אותו הטעם שיש במרחץ. (85) משנה וברייתא שם סז: (86) תהליך עצירת השמן היה (כפי שנמצא במשנה במסכת מנחות פו). כך: בתחילה היו כותשים את הזיתים במכתשת, או טוחנים אותם בריחיים (לפי דעה אחרת), אחר כך שמים אותם בסל, והם היו זבים מאליהם, ושמן זה הוא שמן ראשון. אחרי כן היו טוענים על הזיתים קורה, והשמן הנסחט על ידה הוא השמן השני, ואחרי כן היו טוחנים אותם בריחיים, וטוענים עליהם את הקורה, וזה היה שמן שלישי. (87) אף בעניין זה מביא הרשב"ם (שם) את הכלל של הלכה זו: תשמישים קבועים, הם בכלל בית הבד, ושאינם קבועים אינם בכלל. (88) זה פירושו של רבינו למלה "ים" שבמשנה, שעליה אמרו בגמרא שהיא "טלפחא" (=עדשה), וכן כתב בפירוש המשניות: "ים-האבן שטוחנים בתוכו הזיתים". (89) כן כתב גם ר"י מיגאש. (90) כך פירשו בגמרא את המלה "בתולות" שבמשנה, והם עמודים שנועצים אותם בראש הגת להעמיד בהם את הקורה, וכן הוא בפירוש המשניות. (91) ברייתא שם. והם בורות או נקבים בקרקע, שהשמן יורד לתוכם (רשב"ם ומגיד משנה). והתוספות (דיבור המתחיל ים-טלפחא) בשם הערוך, מפרשים שאלו הם סלים שמביאים בהם הזיתים. ואף שאינם מחוברים הם בכלל הבד. ולא הזכירו את היקב-הגת עצמה, מפני שזה עיקרו של הבד, ופשוט הוא שנמכר עימו. (92) המחברים בקרקע. וייתכן כי אף אם הם תלושים, - בטלים הם אגב בית הבד, וראה למעלה. (93) אבל הריחיים התחתונה - מכורה. והיא "האבן הגדולה" שלמעלה. (94) במשנה שם מפורש שאם אמר לו "הוא וכל מה שבתוכו" - גם העבירים (=הכובשים) והגלגל והקורה מכורים. ורבינו פסק כברייתא שם. ואולי גרס כן גם במשנה (מגיד משנה וכסף משנה). (95) זה פירוש הגמרא למלה "עבירין" שבמשנה. (96) בפירוש המשנה כתב רבינו: "שמכבידים אותן על האמתחות, ששמים בהם הזיתים הכתושים, ועליהם נתלית האבן וכובשין". (97) שמגלגל האבן ומגביה אותה ומכביד על הזיתים הכתושים, והשמן יוצא" (פירוש המשניות). (98) ברייתא שם. ובמשנה לא הוזכרו. (99) אף זה בברייתא ולא במשנה. והם שקים לשאת בהם את הזיתים, אלא שהשקים הם מנוצה של עיזים, והמרצופין מעור. (100) ברייתא שם סח. בעניין מרחץ, אבל בשקלא וטריא (שם) השוו בית הבד למרחץ בעניין זה. (101) משמע אפילו תשמיש כל דהו. (102) כל המנויים למעלה בהלכה הקודמת ואף שקים ומרצופין בכלל (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן יב). (103) בגמרא (שם) העלו הלכה זו על כל פרטיה, על רקע של עובדה מסוימת. (104) מחוץ לבית הבד. (105) שמוכרין בהם גם צרכי מאכל כגון פת ויין, ולכן נקראים חנויות (סמ"ע שם, סעיף קטן יג). (106) לייבשם ולהכניסם על ידי כך להוציא שמנם בבית הבד. (107) "שומשום" בעברית, והוא מין זרעונים, שעוצרים מהן שמן. (108) נוסף על התנאי: "וכל תשמישיו" (סמ"ע שם סעיף קטן יד). (109) ציין לו. (110) גבולות. (111) מחוץ לחנויות, באופן שגם הן כלולות בתוך הגבולות. (112) שלא מצר לו המצרים או לא התנה מפורש: "וכל תשמישיו". (113) אבל לא את החנויות שמחוצה לה. (114) משנה וברייתא שם סז: (115) בית העשוי לרחוץ בו, והוא מורכב משלושה חדרים: פנימי לרחיצה, בינוני להלבשה, וחיצוני שעומדים בו לבושים. ומפורש בתוספתא בבא בתרא פרק ג: "המוכר את המרחץ מכר את הבתים הפנימיים ובתים החיצוניים". (116) בית שמצניעים בו לוחות עץ.

שָׁבוּ. אָבָל לֹא מָכַר אֶת הָאֲבָנִים שְׁאִינָן סְדוּרוֹת לְגֵדֶר, וְלֹא
אֶת הָאֲבָנִים שְׁאִינָן מִנְחוֹת עַל גְּבֵי הָעֶמְרִין, אִם עַל פִּי שֶׁהָן
מוֹכְנוֹת לָכֵן; וְלֹא אֶת הַקְּנִים שֶׁבִּפְנֵי שְׁאִינָן מִנְחִין תַּחַת
הַגָּפְנִים, אִם עַל פִּי שֶׁהָן מְשַׁפֵּין וְחֻלְקִים וּמוֹכְנִים לָכֵן; וְלֹא
אֶת הַתְּבוּאָה הַצְּקוּרָה מִן הַקֶּרֶקַע, אִם עַל פִּי שֶׁהִיא צְרִיכָה
לְשֹׂדֶה. וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ 'הִיא וְכָל מֶה שֶׁבְּתוֹכָהּ' - הָרִי בָּלָן
מְכוּרִין.
ג. בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף - לֹא מָכַר מַחֲצִיַּת הַקְּנִים שֶׁהִיא בֵּית
רֹבַע, אִם עַל פִּי שֶׁהַקְּנִים שָׁבָה דְּקִים וְקֻטְנִים. וְלֹא מָכַר
עֲרוּגָה קְטַנָּה שֶׁל בְּשָׂמִים שִׁישׁ לָהּ שֵׁם בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, כְּגוֹן
שְׁקוּרִין לָהּ בִּי וְרֹדָא שֶׁל פְּלוּנִי. וְלֹא אֶת הַשּׁוּמְרָה בְּזִמָּן
שְׁאִינָה עֲשׂוּיָה בְּטִיט, אִם עַל פִּי שֶׁהִיא קְבוּעָה בְּאֶרֶץ. וְלֹא
מָכַר אֶת הַחֲרוּב הַמֵּרְכָב וְלֹא סֶדֶן שֶׁל שְׂקָמָה, וְאֶפְלוֹ הֵן
דְּקִים. וְלֹא מָכַר אֶת הַבּוֹר שָׁבָה, וְלֹא אֶת הַגֵּת, וְלֹא אֶת
הַשּׁוֹבָךְ, בֵּין חֲרָכִים בֵּין שְׁלָמִים.
ד. וְצָרִיף הַמּוֹכֵר לִקְנוֹת לוֹ דֶּרֶךְ מִן הַלּוֹקֶת, כְּדִי שִׁילֹף בָּהּ
עַד אוֹתוֹ הַבּוֹר אוֹ אוֹתוֹ הַדּוֹת אוֹ אוֹתוֹ הַגֵּת אוֹ אוֹתוֹ
הַשּׁוֹבָךְ שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ בְּתוֹף הַשֹּׂדֶה. וְאִם פָּרַשׁ וְאָמַר 'חֹץ
מֵאֵלֶי' - אֵינוֹ צָרִיף לִקַּח לוֹ [דֶּרֶךְ].
ה. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹכֵר; מִפְּנֵי שֶׁהִיא לוֹ לְלוֹקֶת
לְפָרֶשׁ וְלֹא פָּרַשׁ, אֵין לוֹ אֶת אֵלוֹ. אָבָל הַנוֹתֵן מִתְּנֶה - כִּנָּה
אֶת בָּלָן; בֵּין בְּשֹׂדֶה, בֵּין בְּבֵית, בֵּין בְּחֶצֶר, בֵּין בְּבֵית הַבַּד.
כָּללוֹ שֶׁל דְּבַר: הַנוֹתֵן קֶרֶקַע בְּמִתְּנֶה - כִּנָּה הַמְּקַבֵּל כָּל
הַמְּחַבֵּר לָהּ, עַד שִׁפְרָשׁ.
ו. וְכֵן הָאֲחִין שֶׁחֻלְקוֹ, וְזָכָה אֶחָד מֵהֶן בְּשֹׂדֶה - זָכָה בְּכָלָן.
וְהַמְּחַזֵּק בְּנִכְסֵי הָגֵר, הַחֲזִיק בְּשֹׂדֶה - זָכָה בְּכָלָן. וְהַמְּקַדֵּשׁ
אֶת הַשֹּׂדֶה - הִקְדִּישׁ כָּלָן.
ז. אִם בְּמוֹכֵר וְלוֹקֶת אֵין כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן
מַעֲנִינִים אֲמוּרִים אֵלָּא בְּמָקוֹם שְׁאִין שֵׁם מְנָה, וְלֹא שְׁמוֹת
יְדוּעִים לְכָל דְּבַר וְדָבָר בִּפְנֵי עֲצָמוֹ; אָבָל בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָ
שֶׁהַמּוֹכֵר כֶּף מָכַר כֶּף - הָרִי זֶה מְכוּר, וְסוֹמְכִין עַל הַמְּנָה.
וְכֵן מָקוֹם שְׁאִין קוֹרִין אֵלָּא בֵּית לְבָיִת לְבָדוֹ, אוֹ שְׁקוּרִין בֵּית

שִׁישְׁבִין עֲלֵיהֶן¹¹⁷ כְּשֶׁהָן עֲרָמִים, וְאֶת בֵּית הַיְקָמִים¹¹⁸
שֶׁנּוֹטְלִין בָּהֶן הַמֵּים, וְאֶת בֵּית הַסְּפִסְלִין¹¹⁹ שִׁישְׁבִין עֲלֵיהֶן
בְּחֶצֶר הַמֵּרְחָץ כְּשֶׁהָן לְבוּשִׁים, וְאֶת בֵּית הַיּוֹלְאוֹת¹²⁰
שֶׁמִּסְתַּפְּגִין¹²¹ בָּהֶן; אָבָל¹²² לֹא מָכַר אֶת הַנְּסָרִים עֲצָמָן, וְאֶת
הַיְקָמִים עֲצָמָן, וְלֹא אֶת הַסְּפִסְלִין עֲצָמָן, וְלֹא אֶת הַיּוֹלְאוֹת
עֲצָמָן. וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ 'הוּא וְכָל מֶה שֶׁבְּתוֹכּוֹ' - הָרִי בָּלָן
מְכוּרִין. בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף¹²³ - לֹא מָכַר הַבְּרֻכּוֹת הַמְּסַפְּקוֹת
לוֹ מֵיָם בֵּין בֵּימּוֹת הַחֲמֵשָׁה¹²⁴ בֵּין בֵּימּוֹת הַגָּשָׁמִים, וְלֹא בֵּית
כְּנוּס הַעֲצִים¹²⁵. וְאִם אָמַר¹²⁶ לוֹ: מֵרְחָץ וְכָל תְּשֻׁמִּישׁוֹ אֲנִי
מוֹכֵר לָךְ - הָרִי הֵן בָּלָן מְכוּרִין, אִם עַל פִּי שֶׁהָן חוּצָה לוֹ¹²⁷.

פָּרֶק שְׂשָׁה וְעֶשְׂרִים

א. הַמּוֹכֵר אֶת הָעֵיר - מָכַר בָּתִּים, וְכוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת,
וּמִרְחֻצָּאוֹת, וְשׁוֹכְנוֹת, וּבֵית הַבַּדִּים, וּבֵית הַשְּׁלֵחִין שָׁבָה
וְהַסְּמוּכִין לָהּ, וְאֶת הַחֲרָשִׁין הַמְּקַפֵּין לָהּ, וְאֶת הַשְּׂדוֹת
הַיְדוּעוֹת לָהּ, וְאֶת הַבִּיכְרִין שֶׁל חֲזֵה וְעוֹפּוֹת וְדָגִים שֶׁפְּנִיָּהֶם
כְּנֻגָּה, אִם עַל פִּי שֶׁהָן רְחוּקִים מִמֶּנָּה; אָבָל לֹא מָכַר
הַמְּטַלְטֵלִין שֶׁבְּתוֹכָהּ. וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ 'הִיא וְכָל מֶה
שֶׁבְּתוֹכָהּ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - הָרִי בָּלָן מְכוּרִין. וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף
- לֹא מָכַר לֹא אֶת שִׁירֵיהָ, וְלֹא אֶת בְּנוֹתֶיהָ, וְלֹא הַחֲרָשִׁין
הַמְּקַצִּין מִמֶּנָּה, וְלֹא אֶת הַחֶלֶק שִׁישׁ לָהּ בָּיִם, וְלֹא אֶת הַחֶלֶק
שִׁישׁ לָהּ בִּפְשָׁה, וְלֹא אֶת בִּיכְרֵי חֲזֵה וְעוֹפּוֹת וְדָגִים שְׁאִין
פְּנִיָּהֶם כְּנֻגָּה.
ב. הַמּוֹכֵר אֶת הַשֹּׂדֶה - מָכַר אֶת הָאֲבָנִים הַסְּדוּרוֹת לְגֵדֶר,
וְאֶת הָאֲבָנִים שֶׁמִּנְחוֹת עַל הָעֶמְרִים, מִפְּנֵי שֶׁהָן לְצָרְפָה.
וּמָכַר אֶת הַקְּנִים הַחֻלְקִים הַמִּנְחִין תַּחַת הַגָּפְנִים כְּדִי
לְהַעֲמִיד אֶת הַכֶּרֶם, מִפְּנֵי שֶׁהָן לְצָרְפָה. וּמָכַר אֶת הַתְּבוּאָה
הַמְּחַבֵּר לְקֶרֶקַע, אִם עַל פִּי שֶׁהִיא לְהַקְצֵר. וּמָכַר אֶת
מַחֲצִיַּת הַקְּנִים שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִבֵּית רֹבַע, אִם עַל פִּי שֶׁהַקְּנִים
שָׁלָה עֲבִים וְחֻזְקִים. וּמָכַר אֶת הַשּׁוּמְרָה הַעֲשׂוּיָה בְּטִיט, אִם
עַל פִּי שְׁאִינָה קְבוּעָה. וּמָכַר אֶת הַחֲרוּב שְׁאִינוֹ מֵרְכָב וְאֶת
בְּתוּלַת הַשְּׂקָמָה, אִם עַל פִּי שֶׁהָן עֲבִים. וּמָכַר כָּל הַדְּקָלִים

(117) בפירוש המשניות שלו הביא רבינו: "לוחות ששמים עליהם הבגדים". (118) מקום שמחזיקים בו את היקמים, הם ספסלאות של עץ שמשתמשים בהם בבית המרחץ ונותנים בהם מים לפני כל אחד ואחד (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (119) מקום שמחזיקים בו הספסלים. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות: "כיסאות", וכן "אית דגרסי" ברשב"ם בברייתא. ובר"ף הביא כן גם במשנה כגירסת רבינו "ספסלים". (120) מקום שמחזיקים בו הוילאות. וכגירסת הרי"ף. אבל לפנינו במשנה: "בלניות". (121) שסופגים בהם את המים מהגוף אחרי הרחיצה, ובפירוש המשניות כתב רבינו: "יריעות או סינרים לכסות את הערווה". (122) משנה וברייטא (שם). בהתאם לכלל שרק התשמישים הקבועים ומחוברים הם בכלל הנכסים דלא נייד, אבל לא התשמישים המטלטלין. (123) כלומר, אף אם אמר: "כל מה שבתוכו". (124) שאז המים הם מועטים ואפשר היה להעלות על הדעת שהם בטלים אגב המרחץ (רשב"ם שם סח. דיבור המתחיל בין בימות החמה). (125) כן בברייטא (ובמשנה "ולא את אוצרות של עצים"). היינו, שלא מכר, לא את העצים ולא את הבית. וכן מפורש בתוספתא: "לא מכר לא את הבית ולא את העצים", מפני שאין זה תשמיש מיוחד למרחץ כל כך, שהרי בעצים אפשר להשתמש גם לעניינים אחרים (סמ"ע סעיף קטן יח). (126) בברייטא שם סח. (127) מחוץ למרחץ. ואף על פי שלא מצר לו מצרים החיצונים (ראה למעלה הלכה ח). ומה שהצריכו בגמרא שם להרחיב לו המצרים - שם מדובר בבית הבד, ולא במרחץ. ומה שאמר שם "תנינא אם אמר בית המרחץ וכל תשמישיו" - גירסת הרי"ף ורא"ש שם "בית הבד" וכן הוא בכי"מ. ודעת הרשב"ם שם שאין הבדל בין בית הבד לבית המרחץ (הגהות מיימוני). (1) נתבאר בו הדברים הנכללים במכירת העיר ושאינן נכללין, וכן במכירת שדות, ומשפט חילוף המתנה מן המכר במה שנזכר בפרק כה ובפרק זה ודין מנהג המקומות.

1 לבית וכל סביבותיו ולכל שעל גביו - הולכין אחר לשון
2 אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר או שדה או עיר או
3 משלטין - בכל הולכין אחר השמות הערוכות בפי הכל.
4 ח. וזה עקר גדול: בכל דברי משא ומתן הולכין אחר לשון
5 בני אדם באותו המקום ואחר המנהג. אבל מקום שאין
6 ידוע בו מנהג ולא שמות מיוחדין, אלא יש קורין כך ויש
7 שקורין כך - עושים כמו שפירשו חכמים בפרקים אלו.

פרק שבעה ועשרים

9 א. המוכר את הספינה - מכר את התרן, ואת הנס, ואת
10 העגנים שלה, ואת כל המשוטין המנהיגין אותה, ואת
11 הפכש והאספלה שעולין בהן לספינה ויורדין עליה, ואת
12 בית המים שבתוכה; אבל לא מכר את הבצית, והיא
13 הספינה הקטנה שהולכים בה על המים הקרובים ליבשה;
14 ולא מכר הדוגית, והיא הספינה הקטנה שצדין בה המלחים
15 את הדגים; ולא מכר את העבדים העושים בהן, ולא את
16 המרצופין, ולא את הסחורה שבתוכה. ובזמן שאמר לו
17 'היא וכל מה שבתוכה אני מוכר' - הרי כלן מכורין.
18 ב. המוכר את הקרון - לא מכר את הפרדות, בזמן שאין
19 קשורות עמו; מכר את הפרדות - לא מכר את הקרון. מכר
20 את הצמד - לא מכר את הבקר; מכר את הבקר - לא מכר
21 את הצמד, ואפלו במקום שקורין מקצתן לצמד בקר.
22 ג. המוכר את העל - מכר את הפרה; מכר את הפרה - לא
23 מכר את העל. מכר את העגלה - מכר את הבקר; מכר את
24 הבקר - לא מכר את העגלה. ואין הדמים ראיה בכל אלו
25 הדברים וכיוצא בהן.
26 ד. וכן המוכר את החמור - מכר את הפרדעת ואת האפף,
27 אף על פי שאין עליו; אבל לא מכר את השק ולא מן הפכת
28 הנשים, ואפלו היו עליו בשעת המכר.
29 ה. ואין הדמים ראיה. שאם טעה בכדי שהדעת טועה -
30 יש לו אונאה או בטול מקח, כדן כל המוכר ולוקח; ואם
31 טעה בכדי שאין הדעת טועה - לא בטל המקח, שזה מתנה
32 נתן לו, ואין לו אלא החמור בלא שקים. וכן כל פיוצא כזה
33 אין מביאין בו ראיה מן הדמים.
34 ו. המוכר את השפחה - מכר כלים שעליה, אפלו הם
35 מאה; אבל לא מכר השירים ולא הנזמים ולא הטבעות ולא

36 את הקטלאות שבצוארה. ואם אמר לו 'שפחה וכל מה
37 שעליה' - הרי כלן מכורין, אף על פי שיש עליה כלים של
38 מאה מנה.

39 ז. האומר לחברו: שפחה מעברת אני מוכר לך, פרה
40 מעברת אני מוכר לך - מכר לו את הולד. שפחה מניקה
41 אני מוכר לך, פרה מניקה אני מוכר לך - לא מכר לו את
42 הולד. חמורה מניקה אני מוכר לך - מכר לו את הסחי;
43 שאין אדם קונה חמורה לחלבה.

44 ח. האומר לחברו: ראש עבד זה או ראש חמור זה אני
45 מוכר לך - הרי זה מכר חציו. וכן הדין בכל איבר שהנשמה
46 תלויה בו. אמר לו: יד עבד זה או יד חמור זה אני מוכר
47 לך - משמנין ביניהם. וכן הדין בכל איבר שאין הנשמה
48 תלויה בו. אמר לו: ראש פרה זו אני מוכר לך - לא מכר
49 אלא הראש בלבד; שהרי ראשה נמכרת תמיד במטבחים.
50 ט. מכר את הראש בבהמה גסה - לא מכר את הרגלים;
51 מכר את הרגלים - לא מכר את הראש. מכר את הקנה -
52 לא מכר את הפכד; מכר את הפכד - לא מכר את הקנה.
53 אבל בבהמה דקה: מכר את הראש - מכר את הרגלים;
54 מכר את הרגלים - לא מכר את הראש. מכר את הקנה -
55 מכר את הפכד; מכר את הפכד - לא מכר את הקנה.
56 י. המוכר את הבור - לא מכר את מימיו. מכר את האשפה
57 - מכר את זבלה. מכר פורת - מכר דבורים. מכר שוכף -
58 מכר את היונים.

59 יא. אל ילזז מעיניו העקר הגדול בדברים אלו, שהוא
60 מנהג המדינה והשמות הידועים ביחוד לכל דבר ודבר.
61 ובמקום שאין מנהג ולא שם שהכל אומרים לו ביחוד ולא
62 שתוף - הולכין אחר אלו הפללות שפארו חכמים, כמו
63 שבארנו.

יום שישי ט"ז שבט ה'תשע"א

פרק שמונה ועשרים

64 א. האומר לחברו: בית כור³ עפר⁴ אני מוכר לך, והיו
65 בתוך השדות גאיות קטנים⁵ עמקים עשירה טפחים⁶, אף על
66 פי שאין בהן מים⁸, או סלעים גבוהים עשירה טפחים -
67 אין נמדדין⁹ בכלל הבית כור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו

(1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת הספינה ושאינן נכללין, וכן בכל שאר המטלטלין אם בהמות ואם עבדים ואם שאר הדברים.
(1) נתבארו בו משפטי הקרקע אי זה דבר נמדד עימו וכן כל המשפטים התלויים בעניין המדידה והשיעור כשהזכירו הלוקח או המוכר (מורה) [מידה], וכל הנמשך אחר זה. (2) משנה בבבא בתרא קב: (3) שטח שראוי לזרוע בו שלושים סאה. והנה, מידת סאה על סאה, היא חמישים על חמישים (=אלפיים וחמש מאות בסך הכל), ואם כן כור, שהוא שלושים סאה הוא שבעים וחמש אלף אמה. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (4) היינו, שהוא ראוי לזריעה, ויש דין ודברים בין הרשב"ם ותוספות (שם) אם זה פרט הכרחי בקביעת הלכה זו, שאם אמר בית כור סתם, לדעת הרשב"ם, שמא התכוון הלוקח לשימוש בקרקע זו לצרכים אחרים ולא לזריעה, שאז מצב השדה המתואר לקמן אינו מפריע לתכניתו, וידו על התחתונה. (5) תרגום עברי למלה ארמית "נקעים" שבמשנה. (6) לדעת רשב"ם (דיבור המתחיל אין נמדדין עמה) המדובר כשרחבם ארבעה טפחים, שאז הם מהווים רשות נפרדת בדיני שבת. ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה א. (7) מסקנת הגמרא (שם קג.). (8) והרי אפשר לזרוע בהם. (9) לא מצטרפים, גאיות או סלעים אלו, למידת השטח, שנקבע בין הצדדים במכר.

- 1 בַּמָּקוֹם אֶחָד, וְנִרְאִין כְּשֵׁנִים אִם שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת¹⁰. וְלֹקַח
2 אֱלוֹ הַגָּאִיּוֹת וְהַסְלָעִים בְּכָלֵל הַבֵּית כּוֹר בְּלֹא דָמִים¹¹. הֵי¹²
3 פָּחוֹת מִכָּאן - נִמְדָּדִין עִמָּה¹³.
4 ב. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים¹⁴? כְּשֵׁלֵא הִיא בְּהֵן¹⁵ אֶלֶּא בֵּית
5 אֲרַבְעָה קִבְיִין¹⁶, וְהֵי¹⁷ הָאֲרַבְעָה קִבְיִין מְבַלְעִין בְּתוֹךְ
6 חֲמִשָּׁת¹⁸ קִבְיִין¹⁹, וּמְבַלְעִין בְּתוֹךְ רִבְעָה²⁰ שֶׁל שָׂדֶה; אֲבָל
7 הֵיחָת יֵתֵר עַל אֲרַבְעָה קִבְיִין, אִם שְׁהִי מִפְּזוּרִין הִרְבָּה²¹, אִם
8 אֵינֶן מְבַלְעִין²², אִם עַל פִּי שְׁאִין בְּהֵן עֲשָׂרָה - אֵינֶן נִמְדָּדִין
9 עִמָּה. הֵי נִבְלָעִין רִבּוֹן²³ בְּמַעֲוֵטָה²⁴ אִם מַעֲוֵטִין²⁵ בְּרִבְעָה, אִם
10 שְׁהִי מְחַלְקִין²⁶ כְּמוֹ חוּט²⁷ שֶׁהוּא אִם כְּמוֹ עֲגוּלָה²⁸ אִם כְּמוֹ
11 מִשְׁלֵשׁ²⁹, אִם שְׁהִי בִצְדִין³⁰, אִם שְׁהִי דְרָךְ עֲקָלְתוֹן³¹ - כֹּל
- 12 אֱלוֹ סִפְקָא³², וְהַמּוֹצִיא³³ מִחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרָאִיָּה. וְכֵן³⁴ אִם הֵי³⁵
13 עֶפֶר מְלֻמָּעָה³⁶ וְסָלַע מְלֻמָּטָה, אִם³⁷ סָלַע מְלֻמָּעָה וְעֶפֶר
14 מְלֻמָּטָה - הֵרִי זֶה סִפְקָא³⁸.
15 ג. הֵי³⁹ כָּה סָלַע יְחִידִי, אֶפְלוּ בֵּית רִבְעָה⁴⁰ לְכוֹר - אֵין נִמְדָּד
16 עִמָּה. וְאִם הֵי⁴¹ סָמוּךְ לְמַצָּר⁴², אֶפְלוּ כָּל שְׁהוּא⁴³ - אֵין זֶה
17 נִמְדָּד עִמָּה⁴⁴. הַסִּפְקָא⁴⁵ עֶפֶר בֵּין סָלַע לְמַצָּר⁴⁶ - הֵרִי זֶה
18 סִפְקָא⁴⁷.
19 ד. אֲמַר⁴⁸ לוֹ: כְּבִית כּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֶפְלוּ הֵי כָּה
20 גָּאִיּוֹת עֲמָקוֹת עֲשָׂרָה טַפָּחִים אִם יוֹתֵר, אִם סָלָעִים גְּבוּהִים
21 עֲשָׂרָה טַפָּחִים אִם יוֹתֵר - הֵרִי אֱלוֹ נִמְדָּדִין עִמָּה⁴⁹.
22 ה. הָאֲמַר⁵⁰ לְחֵבְרוֹ: בֵּית כּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, מָדָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(10) שהרי גאיות וסלעים אלו הם רשות בפני עצמם. (11) ייתכן כי למד זאת רבינו מלשון המשנה "אינן נמדדין עימה" - אינן נמדדין עם השדה, אבל נכללים בה ונמכרים איתה. וסובר רבינו כי הם דומים לכל הנמכרים בכלל שדה, בית, עיר ומרחץ (למעלה פרק כה ופרק כו). והמגיד משנה הביא דברי ר"י בן מיגאש שהפודה שדה מהקדש לוקח הסלעים והגאיות בלי פדיון והוא הדין לקונה שדה, שהם שלו בלא דמים. (12) משנה שם. (13) שאינם רשות בפני עצמם. (14) שגאיות וסלעים פחותים מעשרה טפחים - נמדדים עם השדה. מימרא של רבי יצחק שם קג. (15) בכל הגאיות או הסלעים יחד. (16) היינו, לכוור, ולפי ערך זה למידות-שטח אחרות (רשב"ם דיבור המתחיל טרשין, וסמ"ע שם סעיף קטן ח) - היינו חלק אחד מארבעים וחמישה, שהרי הכור הוא מאה ושמונים קבים - שאין אדם מוותר על יותר מזה. (17) הסתייגות, שהוסיפה רב עוקבא בר חמא (שם). (18) לפני הכסף-משנה הייתה הגירסה: "עשרת" וכן הוא בדפוס רומי. (19) ולא בפחות מזה, שאז נחשב כסלע יחיד (להלן הלכה ג). ולא ביותר מזה, שנמצא מקלל לו את כל השדה (סמ"ע שם סעיף קטן יב). (20) מימרא של רב חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, שם. וכפי נוסחת כתב יד מינכן שם: "אמר רב חייא בר אבא" (ולא "רב חייא בר אבא אמר", כלפינו) ולפי זה לא בא רב חייא בר אבא לחלוק אלא להוסיף. וכן גירסת הרי"ף והרא"ש. וצריך שיהיו רצועה צרה וארוכה המובלעת ברובה של שדה, דהיינו, שיש עשר סאה לבית כור, כשאין בה אלא ארבעה קבים, ועוד קב אחד בר זריעה ביניהם, ביחד חמישה קבים, ראה בסמ"ע שם סעיף קטן י. (21) יותר מחמישה קבים. (22) לא בחמישה קבים אלא בפחות מזה, ולא ברובה של שדה. (23) בעייה בגמרא (שם קג). (24) היינו, שרוב השטח של ארבעת קבים אלו מפוזר בתוך מיעוט של השדה ורק חלק קטן ממנו מפוזר בתוך הרוב, כגון, שהייתה הרצועה רחבה במיעוט של השדה וצרה ברוב השדה. והשאלה אם זה נחשב כמפוזר בתוך רוב השדה, אחרי שכללות השטח נמצאת בו, או מכיוון שרוב השטח הוא רק במיעוט של השדה הרי זה כאילו לא נתמלא התנאי של מובלעין בתוך רובה של השדה. (25) כן הוא בדפוס רומי ובכתב יד תימן. אבל המגיד משנה כתב שהנוסחה המדויקת היא "ומיעוטן" וכן כתב רשב"ם שם: "והכי גרסינן רובן במיעוט ומיעוטן ברובה, מהו "תיקו". וחדא בעייה היא. (26) שורה של בעיות בגמרא (שם קג-קד). ועניין הבעייה, שאם הסלעים יש להם צורות אלו זה מכביד להעביר את המחרשה בשטח שביניהם, ומפסיד, על כן, את השימוש אף ביתר השדה. (27) בגמרא: "כשורה". (28) בגמרא "כשיר". (29) מלה זו אינה בגירסתנו בגמרא, אבל כגירסת רב האי שם: "כחצובה" (מגיד-משנה), והיינו, שלוש רגלים. (30) בגמרא שם: "איצטדין", והיינו, שקרניים יוצאים מהסלעים לצדדים אחרים של השדה. (31) הסלעים מפוזרים בצורה של קו מעוקם. (32) שכל הבעיות האלו לא נפתרו בגמרא. (33) נאמר על כל אחד מהצדדים כמו שמפרש הטור (ריח). שאם הלוקח לא שילם עדיין, אין המוכר יכול להוציא ממנו את כסף התמורה, ואם הלוקח כבר שילם מוכרה הוא לקבל את הקרקע כמו שהיא. (34) אף היא בעייה בגמרא (שם קג), שהובאה בשם רב אשי (אחרי שהובאה שם הברייתא בעניין סלע יחיד, ושלכן פירשוה הרשב"ם ור"י מיגאש שהיא מוסבה על הברייתא הנ"ל). (35) היינו, סלעים גבוהים עשרה. (36) כלומר, ואפשר במידת מה לזרוע בעפר זה, אם כי היניקה מופרעת על ידי הסלע שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כ), וזרעים מסויימים אפשר לזרוע בעפר זה (ר"ן). (37) מפני שאם הסלע הוא רק למעלה, אפשר בנקל לעקור אותו ולזרוע בעפר שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כא). (38) אף זו היא בעייה שלא נפתרה (שם). (39) ברייתא שם. (40) לפי גירסת רב האי ורבינו תם, ולפינו בגמרא: "אפילו כל שהוא". והמדובר בסלעים שאינם גבוהים עשרה טפחים, שנמדדים עימה אם אינם אלא ארבעה קבים, ועל זה אמר שאם הייתה אבן גדולה אחת - אפילו אינה אלא כשיעור בית רובע הקב לכוור - אינה נמדדת עימה (רשב"א - מגיד משנה). (41) שם. (42) ליד גבול השדה. (43) אפילו רק אבן קטנה אחת. (44) שרק הסלעים שבתוך השדה בטלים לגבי השדה, אבל אלה הנמצאים בסופה, קרוב לגבול, אינם בטלים לגבה. (45) שם, בעייה של רב פפא. (46) אם נשאר שטח קטן של עפר בין הסלע לגבול, שאז היא בעייה (שם), אם סלע זה נחשב עוד לקרוב למיצר, או לא. (47) הבעייה לא נפתרה בגמרא. (48) משנה שם קב: (49) מפני שלא אמר לו "בית כור עפר", אלא "כבית כור עפר" - "משמע כמות שהוא בין סלעים בין עפר [ובין גאיות] - כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש" (רשב"ם שם דיבור המתחיל כבית כור חילוק בזה מאחר שאמר "כבית כור עפר". ומה שאמר רבי יצחק (שם קג). "טרשים שאמרו בית ארבעת קבין" זה מוסב רק על הרישא של המשנה כשאמר "בית כור עפר", וכן נראה מזה שממרא זו של רבי יצחק נקבעה אחרי הפסקא של המשנה "פחות מכאן נמדדין עימה", שהיא מהרישא של המשנה. ודעת רשב"ם שממירת רבי יצחק מוסבה גם על הסיפא של "כבית כור" - וזה מתאים לנוסחת ספרים אחרים שלא גרסו שם את הפסקא מהמשנה. (50) משנה שם קג:

- 1 בְּחֵלִי⁵¹, אִם פָּתַח כָּל שְׁהוּא - מִנְּכָה⁵² לוֹ מִן הַדָּמִים⁵³; וְאִם
2 הוֹתִיר⁵⁴ כָּל שְׁהוּא - יִחְזִיר לוֹ⁵⁵.
3 ו. אָמַר⁵⁶: בֵּית כּוֹר עָפָר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ⁵⁷ - הֲרִי⁵⁸ זֶה כְּמִי
4 שִׁפְרַשׁ וְאָמַר⁵⁹: בֵּית כּוֹר עָפָר, בֵּין חֶסֶר בֵּין יִתְרוֹ⁶⁰. וְאִם
5 פָּתַח מִן הַמֶּדָּה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים, שְׁהוּא רִבְעִי⁶¹ לְכָל
6 סָאָה⁶², אוֹ הוֹתִיר כָּף רִבְעִי לְכָל סָאָה - הִגְיעוּ⁶³. יִתְרֵה עַל פֶּן
7 - יִחְשַׁב עִמּוֹ עַל כָּל הָרִבְעִים בְּלֶזְלֶךְ⁶⁴ שִׁחְסְרוּ אוֹ הוֹסִיפוּ; וְכָל
8 שִׁפְתָּה מִבֵּית כּוֹר - יִנָּכֶה לוֹ מִן הַדָּמִים, וְכָל שְׁהוּסִיף עַל
9 בֵּית כּוֹר - יִחְזִיר לוֹ.
10 ז. וְמָה הוּא מִחְזִיר לוֹ⁶⁵? אִם הָיְתָה הַתּוֹסֶפֶת פְּחוּתָה
11 מִתְּשֻׁעָה קִבְיָן⁶⁶ - מִחְזִיר לוֹ דָּמִים כְּשֶׁעַת הַמְכִירָה⁶⁷, לִפְנוֹת
12 כֹּחַ הַמוֹכֵר⁶⁸; וְאִם הָיְתָה הַתּוֹסֶפֶת סְמוּכָה לְשֻׁדָּה אַחֲרֵת שֶׁל
13 מוֹכֵר - מִחְזִיר לוֹ אוֹתָהּ הַתּוֹסֶפֶת קֶרֶקֶע; שֶׁהָיָה סוּמָךְ אוֹתָהּ
14 לְשֹׂאֵר שְׁדוּתָיו וְאִינוּ מִפְסִיד כָּלום. הָיְתָה הַתּוֹסֶפֶת יִתְרָה עַל
- 1 תְּשֻׁעָה קִבְיָן⁶⁹ - נוֹתֵנִין⁷⁰ רִבְעִי לְכָל סָאָה וְסָאָה, וְהַנִּשְׁאָר⁷¹
2 יִתְרֵה עַל הָרִבְעִים, אִם יֵשׁ בּוֹ תְּשֻׁעָה קִבְיָן - נוֹתֵן לוֹ כָּל
3 הָרִבְעִים בְּלֶזְלֶךְ עִם הַיִּתְרֵה מִן הַקֶּרֶקֶע, וְנוֹתְנוֹ לוֹ⁷² כְּשֶׁעַת
4 שִׁלְקָתָהּ מִמֶּנּוּ⁷³.
5 ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁷⁴? כְּשֶׁהָיָה בְּזוּל כְּשֶׁעַת מִמְּכָר
6 וְהוֹקִירָה כְּשֶׁעַת הַחֲזוּת הַיִּתְרֵה⁷⁵; אֲכָל אִם הָיְתָה בְּיָקָר
7 וְהוֹזְלָה⁷⁶ - אוֹמְרִין לְלוֹקָח: אִם רָצִיתָ לִתֵּן לוֹ דָּמֵי הַתּוֹסֶפֶת
8 כְּלָה⁷⁷ - תֵּן לוֹ דָּמִים כְּפִי הַמְּמָכֵר⁷⁸, וְאִם רָצִיתָ לִתֵּן לוֹ קֶרֶקֶע
9 - תֵּן לוֹ כְּמוֹ שֶׁשְׁוֶה עֲכָשׁוֹ⁷⁹.
10 ט. וְדִין חֲצִי קֶבֶב בְּגִנָּה - כְּדִין תְּשֻׁעָה קִבְיָן כְּשֻׁדָּה: שָׂאֵם
11 הוֹתִיר בְּגִנָּה פְּחוּת מִחֲצִי קֶבֶב עַל הָרִבְעִים - אִינוּ מִחְזִיר לוֹ
12 אֶלָּא דָּמִים⁸⁰; הוֹתִיר חֲצִי קֶבֶב⁸¹ - מִחְזִיר לוֹ אֶת כָּל הָרִבְעִים
13 עִם הַיִּתְרֵה בְּדָמִים⁸² אוֹ קֶרֶקֶע כְּשֶׁעַת הַזוּל שֶׁל עַת הַחֲזוּת⁸³.
14 י. מִכֵּר שְׁדָּה⁸⁴ וְנִשְׁעִית גִּנָּה⁸⁵ בְּיַד לּוֹקָח, אוֹ גִּנָּה וְנִשְׁעִית

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(51) "כלומר, בצמצום - כמו שמודדים במידת החבל לא פחות ולא יותר" (רשב"ם שם). ורבינו בפירוש המשניות כתב: "ומידה בחבל מורה על הקפדה על מדידת אותה קרקע". שמעלה לכתחילה את ההנחה משיעור הבית כור. (52) בערך הפחת. (53) אף על פי שאין אונאה בקרקעות (למעלה פרק י"ג הלכה ח) - זו אינה אונאה, אלא טעות, וטעות לעולם חוזרת, בהתאם לכלל הידוע של רבא: "כל דבר שבמדידה ושבמשקל ושבמניין, אפילו פחות מכדי אונאה חוזר (בבא בתרא ז.). וראה למעלה פרק ט"ו הלכה ב, שדעת רבינו שבמקרה זה "נקנה המקח ומחזיר את הטעות". וראה במגיד משנה. (54) שיש יותר מבית כור. (55) למוכר. (56) משנה שם קג: וגמרא שם קד. (57) ולא הוסיף בדבריו, לא "מידה בחבל" ולא "בין חסר ובין יתר", וזהו "בית כור סתם", המהווה בעייה בגמרא, אם דינו כראשון או כשני. (58) מסקנת הגמרא (שם קד.). (59) זה הובא במשנה שם. (60) היינו, בערך בית כור, ובלשונו של רבינו בפירוש המשניות: "שנתפייסו שניהם בקרוב המידה". ולפיכך אין הקפדה אם קצת פחות או יותר, אבל לא במידה מופרזת, שהרי סוף סוף הזכיר "בית כור". (61) רבע הקב. (62) היא שישה קבים, ורבע הקב הוא אחד מארבעה ועשרים בסאה. ובבית כור, זהו שלושים רבעי הקב שהם שבעה קבים ומחצית הקב. (63) קיבל מה שקיבל, היינו, שהמקח קיים כמו שהוא, ואין אחד יכול לתבוע מהשני, לא את הפחת ולא את היתרון. (64) היינו, שאם יש חיסרון או יתרון יותר על המידה הראויה, חייבים לעשות חשבון לא רק במה שיותר על המידה, אלא על כל מה שחסר או יתר (גמרא שם קד:). (65) הלוקח למוכר, במקרה שיש יתרון על המידה, האם בדמים או בקרקע? (משנה קג:). (66) מידת שטח קרקעי הראויה להיקרא: "שדה" (בבא בתרא יא.). (67) היינו, אם הייתה בזול בשעת המכירה והוקרה אחר כך - נותן לו לפי הזול (ראה להלן בתחילת הלכה ח). ומקור הדברים שם קד. ולא ייפו כוחו של מוכר, להכריח את הלוקח שיקנה ביוקר, שהרי הלוקח אומר לו: אני איני רוצה לקנות קרקע שלך, ואם אתה רוצה להכריחני לפי תקנת חכמים, תן לי אותה בשער הזול (ר"י בן מיגאש)) ומה שאמר רבינו "לייפות כוח המוכר" - אינו אלא לומר שאם רצה, לוקח הקרקע כדלהלן. (68) שאם רצה - מחזיר לו הלוקח את הקרקע, כי בעצם היה צריך לקבל את הקרקע שלו בחזרה, אלא שייפו חכמים את כוחו לקבל דמים, כיוון שהיתרון הוא פחות מלהיות שדה, והוא נטול ערך בשבילו. (69) שאז היא ראויה להיקרא שדה (שם יא.). ואין המוכר מפסיד כלום, אם הוא מקבל את הקרקע שלו בחזרה. (70) אין נותנים ללוקח, אלא מחשבין ומנכים מן התוספת את החלק שהיה ראוי להיות שייך ללוקח, ורק את היתר מצרפים לתשעה קבים. (71) מקור דברי רבינו שם קד: "ואי איכא מילתא יתירה לתשעת קבין הדרי" וכפירוש ה"ש מפרשים" שברשב"ם: "שצריך ט' קבין יותר לבד כל הרבעים כולם". אבל הדברים צריכים עיון שהרי כל דבר ראוי למוכר - כשיש שדה בת תשעה קבין ביחד עם הרבעים - למה לא יתן לו הלוקח קרקע ולמה נכריח את הלוקח לתת לו דמים עד שיהיו תשעה קבין חוץ מהרבעים (מגיד משנה). (72) בכתב יד תימן: "ונותנה לו". [כלומר, אם המוכר משאירה ביד הלוקח, וראה להלן]. (73) כלומר, כשער הזול (כדלהלן תחילת הלכה ח). [וקל וחומר הוא ממה שאמרו למעלה בפחות מתשעה קבין שהלוקח מחזיר הדמים, לפי תקנת חכמים שתיקנו לטובת המוכר, ואף על פי כן לא כפו את הלוקח לקנות כשער של עכשיו אלא כשער הזול - ביותר מתשעת קבין שלא תיקנו חכמים שיחזיר הלוקח הדמים, אלא הלוקח מכריח המוכר לקבל בחזרה את הקרקע - על אחת כמה וכמה שאין המוכר יכול להכריח את הלוקח לקנותה כשער היוקר]. (74) שייפו חכמים כוחו של לוקח שמחזיר לו דמים כשער הזול. בין בתשעה קבין ובין בפחות, כנ"ל. (75) והמוכר רוצה להכריח את הלוקח לקבלה כשער היוקר. בבא בתרא שם: "כשהוא נותן לו (=מוכר ללוקח) נותן לו כשער שלקח ממנו - דהוה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא". (76) והלוקח רוצה להכריח את המוכר למכרה לו בזול. (77) בין אם הייתה התוספת תשעה קבין שצריך להחזירה למוכר ובין אם הייתה פחות מזה שאם רצה המוכר מקבל דמיה, כדלעיל. (78) ואינך יכול להכריח את המוכר למכרה לך כשער הזול של עכשיו. (79) כלומר, אין המוכר יכול לסרב לקבל את הקרקע שלו בחזרה אף על פי שהזולה בהיותה ביד הלוקח. (80) ואינו יכול להכריחו לקבל הקרקע. אבל משלם לו כשער הזול של שעת המכירה, כנ"ל בהלכה ז. (81) חוץ מהרבעים, כנ"ל. (82) ואם הייתה ביוקר והזולה, מקבלה הלוקח ביוקר, ואינו יכול להכריח את המוכר למכרה לו בזול, כנ"ל הלכה ח. (83) ואין המוכר יכול לסרב לקבלה, לאחר שהזולה ביד הלוקח, כנ"ל בהלכה ח. (84) שאם אין בה תשעה קבין מחזיר לו הלוקח דמים. (85) כגון, שנתגלו בה מים. וכפי שהיא עתה, אין לכופו את הלוקח להחזיר

- 1 שְׁדָה⁸⁶ - הרי זה ספק⁸⁷ אם מחשב לו בדין שהיתה בעת
 - 2 המכר או בדין שהוא עתה⁸⁸.
 - 3 יא. האומר⁸⁹ לחברו: בית כור עפר אני מוכר לך, מדה
 - 4 בחבל⁹⁰, בין חסר בין יתר⁹¹, שאמר: בית כור אני
 - 5 מוכר לך, בין חסר בין יתר, מדה בחבל - הלך⁹³ אחר
 - 6 הפחות שבשונות⁹⁴, ואין לו אלא בדין⁹⁵, אם חסר אם
 - 7 יתר.
 - 8 יב. מכר לו בית כור, ואמר לו: בסימנין ובמצרים⁹⁶, פחת
 - 9 שתות או הותר שתות - הגיעו⁹⁷; פחת יתר על שתות -
 - 10 ינפה לו מן הדמים; הוסיף⁹⁸ לו יתר על שתות - יתן לו
 - 11 דמים או קרקע, הכל לפי השויר. אם הנשאר בשדה פחות
 - 12 מתשעה קבין, ובגנה פחות מחצי קב, ולא היה סמוך
 - 13 לשדה המוכר - מחזיר לו הדמים⁹⁹.
 - 14 יג. המוכר לחברו שדה שהלוקח יודע אותה ואת מצריה
 - 15 וכבר הרגל בה, אפלו אמר לו י"ש במשיחתה¹⁰⁰ מאתים¹⁰¹,
 - 16 ונמצאת מאה וחמשים - הגיעתו, שהרי ידעה וקבל עליו.
 - 17 וזה שהזכיר לו החשבון - כלומר, שהוא יפה כמו שדה
 - 18 אחרת שיש במשיחתה מאתים¹⁰².
 - 19 יד. האומר לחברו: בית כור פלוני¹⁰³ אני מוכר לך, אף על
 - 20 פי שאין במשיחתו אלא לתך¹⁰⁴ - הגיעו; שלא מכר לו
 - 21 אלא מקום הנקרא בית כור. לפיכך צריך המוכר¹⁰⁵ להביא
 - 22 ראיה שהוא נקרא בית כור. וכן האומר לחברו: כרם שלי
 - 23 במקום פלוני¹⁰⁶ אני מוכר לך, אף על פי שאין בו גפנים¹⁰⁷
- א. שלשה אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר, דין תורה: 31
החרש, השוטה והקטן. אבל חכמים תקנו שהיה החרש 32
והקטן נושא ונותן ומעשיו קימין, משום כדי חייו. 33
ב. החרש כיצד נושא ונותן? חרש שאינו שומע ולא מדבר, 34
או מדבר ואינו שומע כלום - מוכר ולוקח המטלטלין 35
ברמיה, אבל לא בקרקע. ואף במטלטלין לא יתקנו 36
מעשיו עד שבדקין אותו בדיקות רבות ומתשלכין בדבר. 37
ג. אלם ששומע ואינו מדבר, או מי שנשתתק - מקחו מקח 38
וממכרו ממכר ומתנותיו קימות בכל, בין במטלטלין בין 39
בקרקע. והוא שיבדק בדרך שבדקין לגטין, או יכתב בכתב 40
ידו. 41
ד. השוטה - אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר ואין 42
מתנותיו קימות. ובית דין מעמידים אפוטרופוס לשוטים, 43
בדרך שמעמידין לקטנים. 44
ה. מי שהוא עת שוטה ועת שפוי, כגון אלו הנכפין - בעת 45

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לו דמים, כיוון שיש בה חצי קב. (86) כגון, שייבש בו המעיין. (87) שהבעיה שם לא נפתרה. (88) ולא פירש רבינו מהו דין של ספק זה. ונראה שאין כופין את הלוקח, שהמוציא מחבירו עליו הראייה. ועיין במגיד משנה. (89) כחכמים בגמרא שם קה. (90) שלפי זה מנכה או מחזיר אפילו כל שהוא (למעלה הלכה ה). (91) שלפי זה אם חסר או יתר אחד מעשרים וארבעה הרי זו מחילה (למעלה הלכה ו), והרי סתירה בדבריו. (92) כלומר, שאין הפרש איזו לשון נאמרה בראשונה ואיזו באחרונה, בניגוד לשיטת בן ננס שהולכים אחרי הלשון האחרונה. (93) לשון הגמרא, שם קה. והטעם, שספק לנו איזו לשון היא עיקר, ולפיכך הולכין אחרי הפחות שבלשונות. (94) בפירוש המשנה שם כתב רבינו: "ואין הלכה כבן ננס, אבל יקח הלוקח וכו' הפחות שבשעורין, וזהו שאמר וכו' הפחות שבלשונות". הרי דעתו כדעת רשב"ם. ראה להלן. (95) "כלומר: כדין המוציא מחבירו, שעליו הראייה" (ב"ח סימן ריח). ודעת רשב"ם שהלוקח הוא המוציא מחבירו לפי שהמוכר יש לו "חזקת מרא קמא" וכדעת רב נחמן בבבא מציעא קב: וראה בפרק ז מהלכות שכירות הלכה ב. וכן מפורש בדברי רבינו בפירוש המשניות. ראה למעלה. (96) גבולות, שהגדיר לו את הסימנים והגבולות של הקרקע העומדת למכירה. (97) כלומר, הרי זו מחילה, שאין הלוקח יכול לתבוע ניכוי אם חסר ולא המוכר לתבוע חזרה אם יתר. ואף על פי שאם אמר לו "בית כור" סתם, או אמר לו "בית כור הן חסר הן יתר" אין שם מחילה אלא אם פחת או הותר חלק אחד מעשרים וארבעה (למעלה הלכה ו) - כאן שסימן לו המצרים, הרי זה כאומר לו "שדה מכורה לך, בין שהיא גדולה, בין שהיא קטנה" ומה שאמר לו בתחילת דבריו "בית כור" מועיל שאם פחת או הותר יותר משתות שאין זו מחילה (רשב"ם שם). (98) מסקנת הרמב"ם עצמו, המשווה דין זה עם אלו הקודמים, וכנראה אף לענין זה, שאם יש יותר משתות שחייב להחזיר אף את השתות, וכן בחיסרון, שלכל עניין הם שווים (כסף משנה והמגיד משנה העלה את הדבר בצריך-עיון). (99) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ד-ט. (100) במידתה. (101) בגמרא יש: "עשרים, וחמש עשרה" במקום "מאתים, ומאה וחמשים" אבל היחס הוא זהות, והיינו, שההפרש הוא ברבע. וכתב המגיד משנה שיש אומרים שאף עד למחצית קיים המקח. (102) ולהשביח מקחו התכוון, אף על פי שלאמיתו של דבר אינה שווה כן (רשב"ם). וכן נראה מדברי רבינו - ב"ח שם. (103) כן כתב הראב"ד (בשיטה מקובצת שם): "האומר לחבירו בית כור זה אני מוכר לך - זה וזה גרסינן". ומשמע דווקא אם אומר "זה" או "פלוגי", אבל אם אמר לו בית כור סתם, צריך לתת לו בית כור שלם (קצות החושן, סימן ריח סעיף קטן א). (104) חצי כור. (105) בברייתא שם נאמר: "והוא שנקרא בית כור", ומה נראה שהמוכר צריך להוכיח שזה נקרא כך. וכן כתב רבינו למעלה פרק כא הלכה כא, עיין שם. (106) ביטוי זה - כביטוי "בית כור פלוני", ראה למעלה. (107) שזה הנותן את השם "כרם". (108) כמו שנאמר (שיר השירים ד, יג): "שלחך פרדס רימונים" (שיטה מקובצת בשם הרב יהונתן). וראה למעלה פרק כד הלכה יד. (109) אף על פי שאין הולכים בממון אחר הרוב (למעלה פרק כו הלכה ה) - בעניין הלשון, הכל מודים שהולכים אחר הרוב, שהוא קובע הלשון לכל העולם, וגם המיעוט יודע שזוהי הלשון המקובלת, וראה למעלה פרק כו הלכה ב (אבן האזל). (1) נתבאר בו דיני החרש והשוטה והקטן והשיכור וכל פרטיהן במקח וממכר.

1 שהוא שפוי כל מעשיו קימין, וזוהי לעצמו ולאחרים ככל
 2 בן דעת. וצריך להעדים לחקר הדבר היטב, שמא בסוף
 3 שטותו או בתחלת שטותו עשה מה שעשה.
 4 ו. קטן עד שש שנים – אין הקנייתו לאחרים כלום; ומשש
 5 שנים עד שיגדיל, אם יודע בטיב משא ומתן – מקחו מקח,
 6 וממכרו ממכר, ומתנתו קימת. בין בדבר מרבה, בין בדבר
 7 מועט; בין במתנת בריא, בין במתנת שכיב מרע. ודבר זה
 8 מדברי חכמים, כמו שבארנו, כדי שלא יבטל, ולא ימצא
 9 מי שימכר לו, ולא יקח ממנו. והכל במטלטלין; אבל
 10 בקרקע – אינו מוכר ולא נותן עד שיגדיל.
 11 ז. במה דברים אמורים? בקטן שאין לו אפטרופוס; אבל
 12 אם היה לו אפטרופוס – אין מעשיו כלום, אפלו
 13 במטלטלין, אלא מדעת האפטרופוס; שאם רצה לקים
 14 מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלין – קים.
 15 ח. בודקין את הקטן אם יודע בטיב משא ומתן או אינו
 16 יודע; לפי שיש קטן חכם ונבון, שהוא יודע והוא בן שבע,
 17 ויש אחר, שאפלו בן שלש עשרה אינו יודע בטיב משא
 18 ומתן. קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפטרופוס,
 19 שנשאו ונתן במטלטלין וטעה – דינו כדן הגדול: פחות
 20 משתות – מחילה, שתות – מחזור ההנאה, יתר על שתות
 21 – בטל מקח, כמו שבארנו. ואני אומר, שאין מקח הקטן
 22 וממכרו במטלטלין קימין אלא בשמשו או המשיך; אבל
 23 אם נתן מעות על המקח וחזר בו – אינו מקבל מי שפרע,
 24 ואחרים שחזרו בו – מקבלין מי שפרע.
 25 ט. וכן אם קנו מיד הקטן או השכיר מקום המטלטלין,
 26 וחזר בו – לא קנה הלוקח; שאין מוציאין מיד הקטן בדין,
 27 ואין קנז מיד הקטן כלום; שהקנז בשטר, ואין העדים
 28 חותמין אלא על שטר של אדם גדול.
 29 י. וכן קטן שקנה מטלטלין, וקנו מידו, ושכר מהם המקום
 30 – לא קנה עד שימשה, לפי שאינו זוכה בדרכים שזוכין בהן
 31 הגדולים. ראיה לדבר: שאין חצר של קטן ולא ארבע אמות
 32 שלו קוזנין לו, מפני שנתרבו מדין שליחות ולא מדין ידו,
 33 כמו שיתבאר, ולא יהיה הקנז או שכירות המקום גדול
 34 מחצרו. אבל הקטנה, שנתרבה חצרה מידה – תקנה
 35 המטלטלין מאחרים אם קנו מידה או בשכירות מקום.
 36 יא. יראה לי, שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק
 37 בקרקע – תעמד בידו, אף על פי שאין ממכרו בקרקע
 38 כלום; שהקטן כמי שאינו בפנינו הוא, וזכין לאדם שלא
 39 בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו.
 40 יב. קטן שהגדיל, והביא הזכר שתי שערות אחר שלש
 41 עשרה שנה והפת אחר שתיים עשרה, אף על פי שאינו יודע
 42 בטיב משא ומתן – מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו
 43 מתנה במטלטלין; אבל בקרקע – אין מעשיו קימין עד
 44 שיהיה יודע בטיב משא ומתן אחר שהגדיל.
 45 יג. במה דברים אמורים? בקרקע שלו; אבל קרקע שירש

מאבותיו או משאר מורישיו – אין ממכרו ממכר עד שיהיה
 בן עשרים שנה, אף על פי שהביא שתי שערות ויודע בטיב
 משא ומתן; שמא ימכר בזול, מפני שדעתו נוטה אחר
 המעות, ועדין לא נתישבה דעתו בדרכי העולם.
 יד. מתנתו כשהוא פחות מכן עשרים, בין מתנת בריא בין
 מתנת שכיב מרע – הרי זו קימת; שאלו לא הגיע לו הגנה
 גדולה – לא נתן, והוא דבר שאינו מצוי תמיד, ואמרו
 חכמים: תתקיים מתנתו, כדי שיהיו דבריו נשמעין.
 טו. במה דברים אמורים שהוא מוכר קרקע אביו כשהוא
 בן עשרים? כשהביא שתי שערות או כשנולדו לו סימני
 סרים; אבל אם לא הביא שתי שערות ולא נעשה סרים –
 קטן הוא, ואין ממכרו בקרקע ממכר, ואפלו בנכסיו, עד
 שיגדיל לרב שנותיו.
 טז. מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו ונתן, ובאו
 קרוביו וערערו שהיה קטן בשעת המכר, ובקשו לבדקו –
 אין שומעין להם לגילו. ועוד, שהסימנים משתנים במיתה.
 וחזקה היא, שאין העדים חותמין על השטר אלא אם כן
 ידעו בודאי שהמוכר גדול.
 יז. פחות מכן עשרים שמכר קרקע אביו – חזר ומוציא
 מיד הלוקח, בין קדם עשרים בין אחר עשרים. ומוציא מן
 הלוקח כל הפרות שאכל. ואם הוציא הוצאות או שנטע
 ונרע – שמיין לו ומחזיר את השאר. בדין הזה הורו רבותי.
 ואני אומר, שאפלו קטן שמכר קרקע מנכסי אביו,
 וכשנעשה בן עשרים לא מחה – אינו יכול לחזר; שפיון
 שלקח המעות ונשתמש הלוקח בקרקע זו לפניו כשהוא בן
 עשרים ולא מחה – נתקמה בידי הלוקח, שהרי רצה
 בממכרו.
 יח. השכור – מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנותיו קימין.
 ואם הגיע לשכרותו של לוט, והוא השכור שעושה ואינו
 יודע מה עושה – אין מעשיו כלום, והרי הוא כשוטה או
 כקטן פחות מכן שש.

פרק שלשים

א. המוכר שמכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן הלוקח
 שלא מדעתו – יד הלוקח על העליונה; ואם רצה לוקח –
 אין המוכר יכול לחזר בו, ואם לא רצה – תחזר לבעליה.
 לפיכך כותבין שטר למוכר אף על פי שאין הלוקח עמו.
 ולעולם הלוקח נותן שכר הסופר, ואפלו מכר שדהו מפני
 רעתה.
 ב. וכן העבד שקנה או מכר, או נתן מתנה או נתנה לו –
 יד האדון על העליונה; אם רצה לקים מעשיו – הרי אלו
 קימין, ואם לא רצה – בטלו כל מעשיו. ובדברים בלבד
 הוא שמקיים האדון או מבטל, ואינו צריך לקנות ממנו
 כלום.
 ג. וכן האשה שמכרה או נתנה מתנה, בין בנכסי בעלה בין

27 על פי שמכין אותו - מעשיו קימין. וכן כל מי שקנו מידו
28 בשבת - הקנן קים, וכותבין לאחר השבת ונותנין.
29 סליקו להו הלכות מכירה בסיעתא דשמיא

שבת קודש י"ז שבט ה'תשע"א

הלכות זכיה ומתנה

31 ענין אלו ההלכות לידע דין זוכה מן ההפקר היאך יקנה
32 ובמה יקנה. ודין נותן מתנה ומקבל מתנה. ואי זו מתנה
33 חוזרת ואי זו אינה חוזרת.
34 ובאור כל הדינים אלו בפרקים אלו:
35

פרק ראשון

36 א. ההפקר, כל המחזיק בו - זכה.² וכן המדברות והנהרות
37 והנחלים,⁴ כל שבקו⁵ - הפקר, וכל הקודם בהן - זכה. כגון
38 העשבים והעצים והפרות של אילנות של יצר⁶ וכיוצא בהן.
39 ב. הצד דגים מן היםים⁷ ומן הנהרות, או שצד עופות או
40 מיני חיות⁸ - הואיל ואין להם בעלים, זכה. ובכלב שלא
41 יצוד בשדה חבירו⁹. ואם צד שם - קנה¹⁰. ואם היו הדגים
42 בבכרים¹¹ של בעלים, וכן חיה ועוף שבבכרים, אף על
43 פי שהוא ביכר גדול והוא מחסר צידה - הרי זה של בעל
44 הבכרים¹², והצד משם - הרי זה גזלן¹³.
45 ג. אכל¹⁴ הלוקח דגים מתוך מצודתו¹⁵ של חבירו כשהוא¹⁶
46 בתוך הים¹⁷, או שלקח חיה ממצודתו¹⁸ כשהיא פרוסה
47 במדבר - הרי זו אסור¹⁹ מדברי סופרים²⁰. ואם²¹ היה²²
48 המצודה פלי²³, ולקח מתוך המצודה - הרי זה גזלן²⁴.
49

1 בנכסי צאן ברזל שהכניסה לו, בין בדברים שיחד לה
2 בכתבתה בין בנכסי מלוג, בין בקרקעות בין במטלטלין,
3 וכן אם לקחה או נתנה [לה מתנה] - יד הבעל על העליונה;
4 ואם רצה לקים - יקים, אם רצה לבטל - יבטל הכל. אבל
5 הבעל שמכר או נתן, בין קרקע שהכניסה לו אשתו
6 בכתבתה או קרקע שהכניס לה שום משלו בין קרקע שיחד
7 לה בכתבתה, אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקנמה
8 מעשיו - הרי כל מה שעשה בטל; מפני שהיא אומרת:
9 נחת רוח עשיתי לבעלי.
10 ד. מכר או נתן נכסי מלוג, בין בקרקעות בין במטלטלין -
11 יד האשה על העליונה; רצתה לבטל - מבטלה, ואם קנמה
12 מעשיו - קנו הלוקחות.
13 ה. בעל שמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל או מטלטלין
14 שנתן לה משלו, אף על פי שאינו רשאי, אם עבר ומכר או
15 נתן - קנו הלוקחות, ואין האשה יכולה להוציא מידם. וכן
16 יש לו לבעל למכר כל נכסיו, אף על פי שהן תחת יד
17 שעבוד הכתובה. ואם תבוא לטרף - טורפת; אלא אם כן
18 כתבה ללוקח תחלה וקנו מידה.
19 ו. האשה שמכרה או נתנה נכסי צאן ברזל לבעלה - לא
20 קנה, ויש לה לחזר ולהוציא מידו, כמו שבארנו בהלכות
21 אישות. בית דין שמכרו או לקחו בנכסי יתומים, בין
22 בקרקע בין במטלטלין, וכן האפוטרופסין, בין שמנו אותם
23 בית דין בין שמנה אותם אבי יתומים - מקחן מקח וממכרן
24 ממכר, אבל מתנתם אינה פלוס; שאין אדם נותן דבר
25 שאינו שלו.
26 ז. המוכר או הנותן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב, אף

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) נתבארו בו אלו דברים הם העיקר שכל המחזיק בהם זכה בהם, ומה משפטי המחזיק בהם, במה קנה בחזקתו, ודין גוי עם ישראל בקנייתו שיש צד שהנכסים הם כהפקר. (2) נדרים מג. ומקומות רבים אחרים בתלמוד. וראה בפרק ב מהלכות נדרים הלכה יד שכתב רבינו: "ומה הוא ההפקר, הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל, בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד דין ההפקר, כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו". (3) היינו, צורה שנייה של הפקר, דברים שהם מופקרים ועומדים, שאף פעם לא היו שייכים לאיש. וראה בבא קמא יג: (4) מלשון הכתוב (דברים ח, ז) "ארץ נחלי מים". וראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה ב ובפרק ט מהלכות רוצח הלכה ב. (5) מה שמוצאים בהם, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (6) יער הוא הפקר וכן נראה במכות ז: "יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם" (מגדל עוז) ומה שכתב רבינו "של יער" - מוסב על כל הנ"ל, היינו על עשבים ועצים ופירות. [נומסתימת לשון רבינו נראה, שהכוונה גם לתלושים וגם למחוברים ולא כרבי שמעון בן אלעזר בתוספתא בבא קמא פרק ח שאמר: "תלושין שבמדבר (בבבלי בבא קמא פא: "תלושין שבהרים") הרי הן של כל השבטים ומחוברין הרי הן של אותו השבט", שלדעת רבינו דעת יחיד היא ואין חכמים מודים לו. והראב"ד בהשגה שכתב: "דווקא לאותו השבט" כוונתו לפסוק כרבי שמעון בן אלעזר הנ"ל, וראה מגיד משנה ולחם משנה ואבן האזול. (7) כלומר, הימים הגדולים. פרט לימה של טבריא, שיש לו דינים מיוחדים לענין זה, ראה בפרק ה מהלכות נזקי ממון הלכה ג. (8) במדברות וביערות שהם הפקר, כנ"ל. (9) לפי שאין לו להיכנס לשדה חבירו שלא ברשותו. ורק להציל את נחיל הדבורים שלו, שברח, התירו לו להתהלך בשדה חבירו (בבא קמא קיד.). (10) אם עשה קניין. והמדובר בשדה שאינה משתמרת, ובעל השדה אינו עומד בצד שדהו, ולפיכך לא זכה מטעם קניין חצר, - שאין חצרו של אדם קונה לו אלא אם היא משתמרת, או אם עומד בצידה (בבא מציעא יא.). וראה להלן הלכה ד. (11) [ביכר הוא כלי להחזקת חיות בר ודגים]. (12) שהרי הם משתמרים בבכרים, וחצר המשתמרת קונה לו לאדם אפילו שלא מדעתו (בבא מציעא שם). (13) כלומר, עובר על "לא תגזול" מן התורה, ואפשר להוציאה בדיינים כמו שמפרש הראב"ד בהלכה ג (לחם משנה שם). (14) משנה בגיטין נט: וכתנא קמא. (15) מצודה זו היא: חוט ארוך ובו כמה מחטים שעל ידם ניצודים הדגים. (16) בכתב יד תימן: "כשהיא". (17) בניגוד לביכרים, שלמעלה. (18) גם מצודה זו היא על ידי חוט ובה מחטים לתפיסת החיות. (19) אבל אין בו משום גזל ממש, שיהא אפשר להוציאו בדיינים, "מפני שעדיין לא הגיעו ליד הזוכה בהן" (לשון רבינו בפרק ו מהלכות גזילה הלכה יב), לפי שאין בית קיבול למצודות אלו, וראה להלן. (20) "מפני דרכי שלום" (משנה שם). (21) גיטין ס: וסא. (22) בכתב יד תימן: "הייתה". (23) שיש לה בית קיבול. (24) ואפשר להוציאו בדיינים (ראב"ד). שכליו של אדם קונים לו (גיטין שם, שבזה אין פלוגתא בין תנא קמא ורבי יוסי).

- 1 ד. הפורס מצודה²⁵ בשדה חבירו וצד בה חיה או עוף, אף
2 על פי שאין לו רשות לעשות דבר זה²⁶ - קנה²⁷. ואם היה²⁸
3 עומד בעל השדה בתוך שדהו²⁹ ואמר³⁰: זכתה לי שדי -
4 קנה בעל השדה³¹, ואין לבעל המצודה כלום.
5 ה. דגים³² שקפצו לתוך הספינה - קנה בעל הספינה; ושו
6 כחצר המשתמרת היא³³. ואינה חצר המלקת³⁴, שהמים
7 הן שמולכין אותה, ואינה הולכת מחמת עצמה³⁵.
8 ו. גר³⁶ שמת ולא הוליד ישראלי אחר שנתגיר³⁷ - אין לו
9 יורשין, אלא כל הקודם והחזיק בנכסיו - זכה. ואין בעל
10 המצר³⁸ יכול לסלקו³⁹ בדימים, שזו כמתנה⁴⁰ היא⁴¹.
11 ז. שתי⁴² שדות בנכסי הגר ומצר⁴³ אחד ביניהן: החזיק
12 באחת מהן לקנותה - קנאה⁴⁴. החזיק בה לקנות אותה ואת
13 חבירתה - זו שהחזיק בה קנה, אבל חבירתה לא קנה⁴⁵.
14 החזיק בה כדי⁴⁶ לקנות את חבירתה - לא קנה אחת מהן;
- 15 חבירתה - מפני שלא החזיק בה, ואותה - מפני שלא החזיק
16 בה כדי לקנותה. החזיק⁴⁷ בה כדי לקנותה ולקנות את
17 חבירתה ואת המצר שביניהן⁴⁸, או שהחזיק במצר לקנות
18 שתיהן⁴⁹ - הרי זה ספק⁵⁰; ואם בא אחד והחזיק בה כדי
19 לקנותה - זכה האחרון⁵¹.
20 ח. וכן⁵² שני בתים זה לפניו מזה⁵³, שהחזיק באחד מהן⁵⁴
21 לקנותו ולקנות את השני - לא קנה אלא זה שהחזיק בו
22 בלבד. החזיק באחד מהן כדי לקנות את השני - אף זה
23 שהחזיק בו לא קנה.
24 ט. המחזיק⁵⁵ בשטר⁵⁶ מנכסי הגר כדי לקנות את הקרקע
25 הפתוחה באותו שטר - לא קנה⁵⁷ אלא השטר בלבד, לצר⁵⁸
26 על פי צלוחיתו⁵⁹ וכיצא⁶⁰ כזה.
27 י. שדה⁶¹ המצוינת⁶² במצריה - כיון שהכיש⁶³ בה מכוש
28 אחד⁶⁴ - קנה את כלה; ואם⁶⁵ אינה מצוינת במצריה - קונה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(25) מצודה סתם היא חוט ארוך ובה מחט, כמבואר למעלה בהלכה ג, וראה להלן. (26) כמו שכתב למעלה בהלכה ב. (27) מדברי סופרים, משום דרכי שלום, כמו שכתב למעלה בהלכה ג. (28) בבא מציעא יא. (29) המדובר בשדה שאינה משתמרת שהרי במשתמרת אינו צריך לעמוד בצד שדהו (פרק י"ז מהלכות גזילה ואבירה הלכה ח). (30) לאחר שהחיה והעוף כבר היו ניצודים במצודה. (31) ובטל קניינו של בעל המצודה, ואין כאן משום "דרכי שלום", שלא תיקנו תקנה זו אלא בפורס מצודה בשדה הפקר, אבל לא לפורס בשדה חבירו שלא ברשות, ובייחוד כשבעל השדה עומד וצווח שהוא עצמו רוצה לזכות בזה, ראה מגיד משנה. ולא חילק רבינו בין אם החכה רצה כדרכה לבין אם הייתה רגלה שבורה כמו שחילק בהלכות גזילה (שם הלכה יא) - שהרי כאן המדובר כשכבר היו ניצודים במצודה, ודינם כצבי שבור וכגוזלות שלא פרחו שנקנים לבעל השדה (אף על פי שאינה משתמרת, אם עומד בצד שדהו) וראה בראב"ד ובמגיד משנה, כסף משנה ולחם משנה. (32) בבא מציעא ט: (33) וקונה, כאמור, בלי עמידת בעל החצר בחצרו ובלי אמירתו. (34) שאינה קונה (למעלה פרק ג מהלכות מכירה הלכה יג). (35) כן בגמרא שם. (36) משנה בבבא בתרא מב. וגמרא שם נג. ועוד. (37) היינו, שלא הוליד אחרי שנתגיר, אף על פי שלידתו הייתה בקדושה, אחר שנתגיר, כיוון שהולידו טרם שנתגיר (מגיד משנה). ובלשון השולחן ערוך (רעב סעיף א): "ולא הניח בן, שהורתו ולידתו בקדושה". וראה קידושין יז: יח. ותוספות שם דיבור המתחיל כאן שהורתו, ובבא בתרא קמט. בעובדא דאיסור גיורא. (38) בעל השדה, הגובל עם שדה הגר. (39) כדין בעל מצרא (פרק י"ב מהלכות שכנים הלכה ה). (40) ובמתנה אין דין בעל מצרא (פרק י"ג שם הלכה א). (41) שכשם שבמתנה, אין בעל המצר יכול לטעון, - כמו שהוא טוען במכר - "קנה לך במקום אחר ואל תיכנס בגבולי", שרק זה רצה לתת לו מתנה ורק במקום זה ולא במקום אחר - אף בהפקר הדבר כן, שהרי אינו יכול למצוא נכסי הפקר במקום אחר, ראה בלחם משנה. (42) בבא בתרא נג. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (43) משעול בין שדות (רמ"א סימן רעה, סעיף ד) או נקע וגדר, המהווים גבול בין השדות, וראה פירוש רבינו גרשום שם נה. דיבור המתחיל המצר. (44) כלומר, קנה כולה, כדלהלן הלכה י ששדה המצוינת במצריה (=גבולות סביב לה), כיוון שהכיש מכוש אחד קנה כולה. (45) אבל במכר, אם החזיק בשדה אחד קנה שדות הרבה, ואף הנמצאים במדינות רחוקות (קידושין כז. ולמעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יט), משום שמתן הדמים מצרף את כל השדות לחטיבה אחת (הגהות מיימוני ורשב"ם שם), ויש שכתבו דמתנה הרי היא כמכר בעניין זה מפני שדעת אחרת מקנה אותו (מגיד משנה, ועיין משנה למלך). (46) "שאיין אדם קונה שלא מדעתו" (רשב"ם שם, דיבור המתחיל אף אותה לא קנה). (47) בעייה בגמרא (שם). (48) והבעייה היא אם קנה אף את השדה השניה, כיוון שנתכוון לקנות גם את המצר, או אולי לא קנה גם את המצר (רשב"ם שם, דיבור המתחיל או דלמא). (49) אף זו בעייה שם, שמא קנה שתיהן, מאחר שהמצר הוא ה"אפסר" (=החבל) של השדות. (50) כי הבעייה לא נפתרה. (51) שחזקתו ברורה, ואין חזקת הראשון המפוקפקת יכולה לעמוד נגדה (מגיד משנה). (52) בבא בתרא שם, מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוח. (53) אחד פנימי ואחד חיצוני, שמן הפנימי עוברים אל החיצוני. (54) בין פנימי, בין בחיצוני, כן הוא לפי גירסת הרי"ף. בניגוד לגירסת רשב"ם, שלפיה, אם החזיק בפנימי קנה אף החיצון שמשועבד לפנימי. (55) בבא קמא מט: (56) שטר קניין, או שטר מתנה של הגר, ולא שטר חוב כפירוש רש"י שם. (57) שהרי לא עשה בה קניין, כן הובא בגמרא שם: "המחזיק בשטרותיו של גר וכו' אדעתא דארעא הוא דמחזיק [בשטר] ובארעא הא לא אחזיק" - הרי שפשוט הדבר שלא קנה הקרקע בהגבהת השטר. (58) שימוש אפשרי של הנייר. (59) בגמרא שם הסתפקו באופן שהחזיק בשטר בסתם, אם כוונתו לקרקע ולא קנה השטר או שנתכוון גם לשטר, ולא נפשטה הבעייה. ואילו באופן שנתכוון בוודאי לקנות הקרקע, לא הסתפקו כלל, שוודאי לא קנה השטר. ואם כן דברי רבינו תמוהים משני צדדים, שהוא כתב שהמחזיק כדי לקנות את הקרקע, קנה השטר. אבל יש אומרים שסוגיא זו אינה סוברת שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (בבא מציעא יא). - אבל לפי מה שאנו פוסקים להלכה, שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח), אין ספק שאפילו אם לא נתכוון כלל לקנות השטר - קנה השטר (ש"ך סימן ערה סעיף קטן ג ועיין תוספות בבא בתרא נד. דיבור המתחיל אדעתא). (60) שימושים דומים של הנייר. (61) בבא בתרא נד. כרב נגד שמואל מפני שרב נחמן עשה מעשה כמותו (מגיד משנה). (62) גבולותיה בולטים וגלויים (רבינו גרשום שם דיבור המתחיל המסוימת). והמדובר בנכסי הגר, שאילו במכירה ונתן דמים קונה בכוש אחד כמה שדות (פרק א מהלכות מכירה הלכה יט וראה למעלה הלכה ז). (63) היכה, חפר. (64) חפירה אחת. (65) גמרא שם.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – שבת קודש י"ז שבט – הלכות זכיה ומתנה קלה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 מִמֶּנָּה בְּאוֹתוֹ מִכּוּשׁ⁶⁶ בְּדִי שִׁילָךְ הַצָּמֵד⁶⁷ בְּשַׁעַת חֲרִישָׁה
- 2 וַיִּחְזֹר⁶⁸. הַמָּצֵר⁶⁹ וְהַחֲצֵב⁷⁰ שֶׁמִּתְחַמֵּין בּוֹ תַּחֲוִמִּין⁷¹ מִפְּסִיקִין
- 3 בְּנִכְסֵי הָגֵר, וְכָל הַמִּתְחַזֵּק בְּשָׂדֶה - לֹא קִנָּה אֲלָא עַד הַמָּצֵר
- 4 אוֹ עַד הַחֲצֵב.
- 5 י.א. כָּל הַמִּפְסִיק לְפֶאֱהָ⁷² - מִפְּסִיק בְּנִכְסֵי הָגֵר⁷³. פִּיצֵד?
- 6 הֲיֵה שֵׁם נֶחֱל אוֹ אִמַּת הַמִּים וְכִיּוּצָא בִּה⁷⁴ - לֹא קִנָּה אֲלָא
- 7 עַד הַנֶּחֱל אוֹ עַד הָאֶמֶה. וְכָל הַמִּפְסִיק בְּרִשּׁוֹת שַׁבָּת⁷⁵ -
- 8 מִפְּסִיק בְּנִכְסֵי הָגֵר⁷⁶, כְּגוֹן שֶׁהִיָּה בֵּין שְׁתֵּי הַשָּׂדוֹת לְשׁוֹת
- 9 הַיַּחֲדִיד⁷⁷ אוֹ כְּרָמְלִית⁷⁸, אֲפִלּוּ הִיָּה בֵּינֵיהֶם רִשּׁוֹת⁷⁹ שֶׁחֻלְקָתָ
- 10 לְגִטִּין⁸⁰.
- 11 י.ב. כָּל דְּבָרִי⁸¹ הַמִּפְסִיק לְטַמְּאָה - מִפְּסִיק בְּנִכְסֵי הָגֵר⁸².
- 12 פִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס אֶדָם לְבִקְעָה זוֹ, וְטַמְּאָה בְּבִקְעָה בְּצִדָּה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(66) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "אינה מסויימת במיצריה, עד כמה? אמר רב פפא כדאזיל תיירא דתורי והדר", כלומר, עד כמה הוא קונה במכוש אחד. ורשב"ם מפרש אחרת, ועיין תוספות שם. (67) שני שוורים החורשים יחד. (68) שהצמד עושה תלם אחד באורך מסויים של השדה, - לא כל האורך - וחזור. ושיעור אורך זה הוא קונה במכוש אחד. (69) =הגבול. שם נה. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (70) צמח שיש לו שרשים יורדים בעומק הארץ - אינם נוטים לכאן ולכאן ובו תיחם יהושע חלקי השבטים (בבא בתרא נו). ועל כן נקרא חצוב (פירוש המשניות לרבינו בפרק א מכלאים משנה ח). (71) שעושים תחומין. (72) היינו, שהפסקה זו מהווה גבול בין השדות, וצריך לתת פאה לכל שדה לחוד, שאין מניחין את הפאה משדה על חברתה, ראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה א. (73) אין דבר זה מפורש בתלמוד, אבל למדו רבינו בקל וחומר מפאה, שכן אמרו בבבא בתרא נה. "המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר, אבל לעניין פאה וטומאה לא" - ואם כן דברים המפסיקים בפאה בוודאי מפסיקים בנכסי הגר (מגיד משנה). (74) שמפסיקים לפאה, פאה פרק ב משנה א, ורבינו שם הלכה ב. (75) לעניין הוציא חצי שיעור לרשות אחת וחצי שיעור לרשות אחרת ויש הפסק ביניהן, שאין חצאי השיעור מצטרפים (פרק י"ח מהלכות שבת הלכה כד). (76) אף זה אינו מפורש וגם זה נלמד בקל וחומר משבת שכן אמרו שם נה: "אבל לשבת לא", כלומר המצר והחצב שהם מפסיקים בנכסי הגר, אינם מפסיקים לשבת, ואם כן דברים המפסיקים לשבת, בוודאי שהם מפסיקים לפאה (מגיד משנה). (77) הלכות שבת שם. (78) כלומר, אפילו כרמלית שאינה מפסקת ברשויות שבת (הלכות שבת שם) - מפסקת כאן, שהרי גם החצב שאינו אלא "מקום פטור" (רשב"ם בבא בתרא נו. דיבור המתחיל רבא אמר) חוצץ כאן (למעלה הלכה י), וכל שכן שהכרמלית מפסיקה, שהרי הכרמלית חשובה יותר כרשות בפני עצמה מאשר מקום פטור (ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה יא), ועיין לחם משנה. (79) היינו, אפילו מקום פטור, עיין ברשב"ם שם. וראה להלן. (80) היינו, שאם השאיל הבעל מקום בחצירו לאשתו, על מנת לזרוק שמה הגט, וזרק ונפל בעמוד העומד על יד המקום המושאל, נחשב עמוד זה כרשות אחרת, ואינו כלול במקום המושאל, ואם השאיל לה מקום אחד, לא השאיל לה שני מקומות. וכמה דברים חולקים שם רשות בעניין גיטין: א. מקום שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות. ב. מקום שגובה עשרה טפחים אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. ג. מקום שיש לו שם לווי אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות ואינו גבוה עשרה טפחים (פרק ה מהלכות גירושין הלכה ט). הרי שגם מקום פטור חולק רשות לעניין גיטין, והוא הדין לנכסי הגר. וראייה לזה ממה שאמר רבא (בבא בתרא נו): "רשות שבת כרשות גיטין", הרי שהשווה שניהם, ואם רצו לומר שלעניין נכסי הגר המצר והחצב מפסיקין ולעניין שבת אינם מפסיקין (שם נו:), הוא הדין שבנכסי הגר יותר מפסיק מלעניין גיטין. (81) משנה טהרות פרק ו משנה ה ומובאה בבבא בתרא נו: (82) שהרי (שם נו.) רצו לאמר שהמצר והחצב שמפסיקין בנכסי הגר אינם מפסיקין לעניין טומאה, ואם כן אלו שמפסיקין לעניין טומאה כל שכן שמפסיקין בנכסי הגר. (83) כלומר, בבקעה אחרת, שאף על פי שהנכנס לבקעה שיש בה כמה שדות וטומאה באחת מהן ואינו יודע לאיזה שדה נכנס, הרי הוא טמא וכדעת חכמים ולא כרבי אליעזר בבבא בתרא שם (פרק כ מהלכות אבות הטומאה הלכה ט) - כאן שהוא מסופק אם נכנס לבקעה זו, גם לחכמים דרבי אליעזר, הוא טהור (לחם משנה). (84) כלומר, אותה הבקעה שבה נמצאת אותה השדה הטמאה. (85) בבא בתרא נו. מימרא של רבי מרינוס. (86) [ביניהם, כלומר, בין השדות לא היה מצר ולא שום דבר המפסיק, אבל מסביב הייתה כל הבקעה מסויימת במצריה, שאם לא כן לא קנה אלא "כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור" (למעלה הלכה י). ועיין מגיד משנה מה שהאריך בדברי רבינו, ולפי הנ"ל הכל מבורר]. (87) כאמימר ולא כרב אשי, עבודה-זרה עא. (88) כלומר, קונה ומקנה במשיכה וקונה ומקנה בדמים (מגיד משנה וכסף משנה), כמו שנראה בעבודה-זרה שם. בניגוד למה שנאמר בבכורות יג. שאין הגוי קונה אלא או בדמים או במשיכה ועיין תוספות עבודה-זרה שם דיבור המתחיל שקילו ומגיד משנה וכסף משנה. (89) עם נתינת הכסף (למעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יז). מקור הדברים בבבא בתרא לה: מימרא של רב יהודה בשם רב: "גוי אין לו חזקה אלא בשטר" ומפרשה רבינו לעניין חזקת קניין ולא לעניין חזקת שלוש שנים, ועיין רשב"ם שם. וטעם הדבר: שאם יקנה בחזקה יבוא להחזיק באלימות (מגיד משנה שם). (90) שם במימרא של רב: "ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי - אין לו חזקה אלא בשטר" ופירשה כנ"ל בחזקת קניין. וישראל הבא מחמת גוי היינו הקונה מן הגוי (כסף משנה שם). ועוד שם נד: מימרא של שמואל. (91) של ישראל הקונה מן הגוי (משנה למלך, וראה מגיד משנה וכסף משנה שם). (92) שמה יחזור ויקחנה הגוי ממנו באלימות. והיינו, אפילו במקום שאין כותבין את השטר, שהרי במקום שכותבים, אף ישראל מישראל אינו קונה אלא בשטר (למעלה פרק א שם הלכה ד - לחם משנה). (93) שם נד: מימרא של רב יהודה בשם

1 העכו"ם ונתן הדמים⁹⁴, וקדם⁹⁵ שייחזיק בה בא ישראל אחר
2 והחזיק בה בדרך שמתחזקין בנכסי הגר⁹⁶ - וזה אחרון,
3 ונותן לראשון את הדמים⁹⁷. מפני שהעכו"ם מעת שלקח
4 הדמים סלק רשותו, וישראל לא קנה עד שניגע השטר
5 לידו, ונמצאו נכסים אלו בנכסי מדבר⁹⁸, שכל המחזיק בהן
6 - וזה.

7 טו. במה דברים אמורים? במקום שאין משפט ידוע
8 למלך; אבל⁹⁹ אם דין אותו המלך ומשפטו שלא יזכה
9 בקרקע אלא מי שכותב בשטר או הנותן דמים וכיזא
10 בדברים אלו - עושין כפי משפט המלך; שכל¹⁰⁰ דיני המלך
11 במקומן¹⁰¹ על פיהן דנין.

פרק שני

12 א. נכסי גר שאין לו יורשים, ונכסי ההפקר, ושדה שמקרה
13 העכו"ם לישראל ועדין לא החזיק בה - כלם דינם שנה:
14 כל המחזיק בהם בדרך מדרכי החזקה, כמו שבארנו
15 בהלכות מכירה - קנה, חוץ מאכילת הפרות.

16 ב. כיצד? הלוקח קרקע מחברו, והחזיק בה באכילת
17 פרותיה - קנה, כמו שבארנו; אבל בנכסי הפקר או נכסי
18 הגר, אפלו אכל פרות האילן במה שנים - לא קנה גוף
19 האילן ולא גוף הקרקע, עד שיעשה מעשה בגוף הארץ או
20 יעבר עבודה באילן. ומעשה באשה אחת, שאכלה פרות
21 דקל שלש עשרה שנה, ובא אחד והחזיק באילן בעבודה
22 שעבד בגוף האילן; ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: זה
23 האחרון קנה.

24 ג. יש דברים רבים, שאם החזיק בהן הלוקח - לא קנה
25 עדין, ואם החזיק באחד מהן בנכסי הגר או בנכסי הפקר
26 - קנה. כיצד? המוצא פלטרין גדולים בנווין בנכסי הגר או
27 בנכסי הפקר, וסיד בהן סיד אחד או פיר בהן פיור אחד,
28 כגון אמה או יותר כנגד הפתח - קנה.

29 ד. הוצר צורה בנכסי הגר - קנה. והמציע מצעות בנכסי
30 הגר - קנה. הגר את השדה בנכסי הגר - קנה. המפצל
31 זמורות הגפן או שריגי אילנות וכפות תמרים בנכסי הגר:
32 אם דעתו לעבד האילן - קנה; ואם דעתו להאכיל העצים
33 לבהמה - לא קנה.

34 ח. כיצד? היה כורת מפאן ומפאן - הרי חזקתו שנתפון
35 לעבודה האילן; היה כורת מרות אחת - אינו מתפון אלא
36 לעצים. וכן המלקט עצים ועשבים ואבנים מן השדה: אם
37 דעתו לתקן הארץ - קנה; ואם לעצים - לא קנה.

38 ו. כיצד? לקט הגס והדק - הרי זו בחזקת שנתפון לתקן
39 את הארץ; לקט הגס ולא הדק - הרי זה בחזקת שנתפון
40 לעצים. וכן המשוה פני הארץ: אם דעתו לתקן הארץ -
41 קנה; ואם דעתו להשוות מקום שיעמיד בו גרן - לא קנה.
42 ז. כיצד? היה לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו למקום
43 הנמוך - הרי זה מתקן הארץ; ואינוהו שאינו מקפיד על
44 זה, אלא משליף העפר והצורות בכל מקום בלא הקפדה
45 - הרי זה בחזקת שאינו מתפון אלא להשוות מקום לדש.
46 וכן הפותח מים לתוך הארץ: אם לתקן הארץ - קנה; ואם
47 לצוד הדגים לא קנה.

48 ח. כיצד? עשה מקום שייכנסו בו המים בלבד - הרי זה
49 מתפון לתקן הארץ; עשה שני פתחים, אחד להכניס ואחד
50 להוציא - הרי זה מתפון לצוד דגים.

51 ט. הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד
52 להם דלתות - קנה האחרון; שהראשון לא עשה בגוף
53 הארץ כלום, והרי הוא כמי שעשה גל אבנים על הארץ
54 שאינו קונה, שהרי לא הועיל בדרך זה, מפני שהוא רחב
55 ביותר ומפלש, ואין צורת אותו הבנין מועלת לו עד
56 שיעמיד דלתות.

57 י. המפיץ הנרע לתוך התלמים - לא קנה; שבעת שהשליף
58 הנרע לא השביח כלום, ובעת שצמח והשביח - שביח הבא
59 מאיליו הוא, ואינו קונה.

60 יא. היתה מחיצה בנכסי הגר, ובא זה ועשה מחיצה אחרת
61 על גבה - לא קנה, ואפלו נכלעה מחיצה התחתונה והרי
62 העליונה קימת; שבעת שבנה לא הועיל, ובעת שהועיל -
63 מאיליו בא המעשה.

64 יב. המחזיק בנכסי הגר ובהפקר והוא אין דעתו לקנות,
65 אף על פי שבנה וגדר - לא קנה.

66 יג. העוור בנכסי הגר וכסבור שהן שלו - לא קנה. עדר
67 בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר - הואיל ונתפון במעשיו
68 אלו לזכות מן ההפקר, הרי זה קנה.

69 יד. היה משכון ישראל ביד הגר, וכשמת הגר בא ישראל
70 והחזיק במשכון זה - מוציאין אותו מידי; שפינן שמת הגר
71 בטל שעבודו.

72 טו. היה משכון הגר ביד ישראל, ובא ישראל אחר והחזיק
73 בו - לוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו, והאחרון קנה את
74 השאר.

75 טז. במה דברים אמורים? בשלא היה המשכון בפיצר
76 הראשון; אבל אם היה בפיצרו - תצרו קונה לו שלא

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

שמואל, וכן שם עובדא, שרב נחמן עשה בה כשמואל. (94) שנסתלק הגוי מן הקרקע (כדלהלן בדברי רבינו), שהרי אצלו נגמר הקניין על ידי קבלת הכסף, אלא שהישראל אינו קונה בזה מאחר שלא סמכה דעתו על הגוי בלי שטר (גמרא שם). (95) אבל קדם הראשון והחזיק בה - קנה הוא מן ההפקר, שהחזקה שלו אינה גרועה מזו של השני, ויש חולקים על רבינו בזה (מגיד משנה). (96) מפני שחזקה בנכסי הגר שונה מזו הרגילה, כמו שיבואר להלן בפרק ב הלכה א-ב. (97) כן כתב רב האי בספר המקח והממכר שער יד. לפי שקרקע זה כמשכון ביד הלוקח הראשון, על מעותיו שנתן לגוי, והרי זה דומה למשכון הגר ביד ישראל ובא ישראל אחר והחזיק בו, שלוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו, כמו שכתב רבינו להלן פרק ב הלכה טו (רא"ש בבבא בתרא פרק ג סימן סה). (98) כלומר, הפקר. ראה למעלה הלכה א. (99) בבא בתרא שם. (100) בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "דינא דמלכותא דינא" בבא בתרא שם, ועוד. (101) דווקא בממון, אבל לא באיסורים, וכן הוא במשנה גיטין י: שכל השטרות של גויים כשרים משום "דינא דמלכותא דינא", חוץ מגיטי נשים. (1) נתבאר בו אי זו חזקה קונה בנכסי ההפקר ומהות החזקה, וכל הנמשך אחר זה.

ז. כָּבֵר בְּאֶרְנוּ, שֶׁכָּל תְּנָאין שֵׁישׁ בְּמִתְנוֹת אוּ בְּמִקָּח וּמִמְכָּר
צָרִיף שִׁיחִיָּה תְנָא כְּפֹל, וְהֵן קוֹדֵם לְלָאוּ, וְתְנָאין קוֹדֵם
לְמַעֲשֶׂה, וְיִהְיֶה תְנָאין שֶׁאֵפְשֶׁר לְקַיְמוֹ. וְאִם חֹסֵר אֶחָד מֵאלוּ
הַתְנָאין כְּטֵל, וְכֵאלוּ אֵין שֵׁם תְנָאין.
ח. וְכָל הָאוֹמֵר 'עַל מִנְת' - כְּאוֹמֵר 'מַעֲכָשׁוּ דְמִי, וְאִינוּ
צָרִיף לְכַפֵּל הַתְנָאין. כִּף הוֹרוּ מִקְצֵת הַגְּאוֹנִים, וְלִזְה דַּעֲתִי
נֹטָה. וְרַבּוֹתֵי הוֹרוּ, שֶׁאֵין צָרִיף לְכַפֵּל הַתְנָאין וְלִהְיֶה הֵן
לְלָאוּ אֵלָא בְּגִטִּין וּבְקִדּוּשֵׁין בְּלִבְד. וְאֵין לְדַבֵּר זֶה רְאָיָה.
ט. הַנּוֹתֵן מִתְנָה עַל מִנְת לְהַחְזִיר - הֲרִי זֶה מִתְנָה. בֵּין
שֶׁהַתְנָה לְהַחְזִיר מִיָּד, בֵּין שֶׁהַתְנָה לְהַחְזִיר לְזֶמֶן קְצוּב, אוּ
כָל יָמֵי חַיָּיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, אוּ כָל יָמֵי חַיָּיו שֶׁל פְּלוֹנִי -
הֲרִי זֶה מִתְנָה, בֵּין בְּמִשְׁלָטִין בֵּין בְּקִרְקַע. וְאוֹכֵל פְּרוֹת כָּל
זֶמֶן הַמִּתְנָה.
י. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: שׁוּר זֶה אֲנִי נּוֹתֵן לָךְ בְּמִתְנָה עַל מִנְת
שֶׁתְּחִיזֶיהוּ, הַקְדִּישׁוּ וְהַחְזִירוּ - הֲרִי זֶה מִקְדָּשׁ וּמַחְזֹר. אָמַר
לוֹ: עַל מִנְת שֶׁתְּחִיזֶיהוּ לִי - אִינוּ קְדוֹשׁ; שֶׁלֹּא הַתְנָה עָלָיו
אֵלָא שֶׁיַּחְזִיר דְּכָר הָרְאוּ לוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא כְּזֶה.
יא. אֲסוּר לִישְׁרָאֵל לִתֵּן לְעַפְסוֹ מִתְנָת חֲנֹם; אֲכָל נּוֹתֵן הוּא
לְגֵר תּוֹשֵׁב. שְׁנָאֵמַר: לְגֵר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֵיךָ תִּתְנָה וְאֲכָלָהּ, אוּ
מִכֹּר לְנִכְרִי - בְּמִכִּירָה וְלֹא בְּמִתְנָה; אֲכָל לְגֵר תּוֹשֵׁב - בֵּין
בְּמִכִּירָה בֵּין בְּנִתְיָנָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵתָּה מַצִּיָּה לְהַחְיוֹתוֹ, שְׁנָאֵמַר:
גֵּר וְתּוֹשֵׁב וְחֵי עִמָּךְ.
יב. הַנּוֹתֵן מִתְנָה לְעֶבֶד אוּ לְאִשָּׁה - קֵנָה הִבְעֵל וְהָאֲדוֹן;
אֵלָא שֶׁהָאֲדוֹן קוֹנֶה לְגוֹף, וְהִבְעֵל קוֹנֶה אוֹתָהּ לְפְרוֹת.
יג. נָתַן מִתְנָה לְאִשָּׁה עַל מִנְת שֶׁאֵין לְכַעֲלָהּ רְשׁוֹת בָּהּ,
וְלְעֶבֶד עַל מִנְת שֶׁאֵין לְרַבּוֹ רְשׁוֹת בּוֹ - קֵנָה הָאֲדוֹן וְקֵנָה
הִבְעֵל. אֲכָל הַנּוֹתֵן מִתְנָה לְאִשָּׁה אוּ לְעֶבֶד, וְהַתְנָה עִמָּהּ
הַנּוֹתֵן בְּגוֹפָהּ שֶׁל מִתְנָה שֶׁתְּחִיזָהּ לְכָף וְכָף - לֹא קֵנָה הָאֲדוֹן
וְלֹא קֵנָה הִבְעֵל.
יד. פִּיצֵד? הַנּוֹתֵן מִתְנָה לְאִשָּׁה וְאָמַר לָהּ: הֲרִי הַמַּעֲוֹת
הָאלוּ נְתוּנִים לָךְ בְּמִתְנָה עַל מִנְת שֶׁתִּלְבָּשִׁי בָּהֶן, אוּ עַל מִנְת
שֶׁתִּשְׁתִּי בָּהֶם, וְתַעֲשִׂי מֶה שֶׁתִּרְצִי בְּלֹא רְשׁוֹת הִבְעֵל - לֹא
קֵנָה הִבְעֵל. וְכֵן אִם אָמַר לְעֶבֶד: עַל מִנְת שֶׁתִּאֲכַל בָּהֶן
וְתִשְׁתֶּה בָּהֶן, עַל מִנְת שֶׁתִּצָּא בָּהֶם לְחֵרוֹת, אוּ עַל מִנְת
שֶׁתַּעֲשֶׂה בָּהֶם כָּל מֶה שֶׁתִּרְצֶה בְּלֹא רְשׁוֹת אֲדוֹן שְׁלָךְ - לֹא
קֵנָה הָאֲדוֹן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא כְּזֶה.
טו. הַנּוֹתֵן כָּל נִכְסָיו לְעֶבֶדוֹ - קֵנָה, וְיִצָּא בֶּן חוֹרִין, וְקֵנָה
שְׁאֵר הַנִּכְסִים. וְאִם שִׁיר כָּל שְׁהוּא, אֶפְלוּ מִשְׁלָטִין - לֹא
קֵנָה פְּלוֹם; שֶׁאֵין זֶה גִּט חֵרוֹת גָּמוּר, שֶׁהֲרִי שִׁיר בּוֹ בְּגִט,
וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּחֲרַר לֹא קֵנָה פְּלוֹם.

מִדַּעֲתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּעִנִּין מִצִּיאָהּ, וְאֵין לְזֶה הָאֲחִירֹן
כְּלוֹם.
יז. גֵּר שְׂמֵת, וּבִזְבוּזוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת נִכְסָיו, וְהִיוּ בָּהֶן עֲבָדִים
גְּדוּלִים - קֵנּוּ עֲצָמָן בְּנֵי חוֹרִין; אֲכָל הָעֲבָדִים הַקְּטָנִים - הֲרִי
הֵן בְּכַהֲמָה, וְכָל הַמִּחְזִיק בָּהֶן - זָכָה בָּהֶם. וְכָבֵר בְּאֶרְנוּ דְּרַכִּי
הַחֲזָקָה שֶׁיִּקְנֶה בָּהֶם אֶת הָעֲבָדִים.
יח. גֵּר שְׂמֵת, וּבִזְבוּזוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת נִכְסָיו, וְשָׁמַעוּ שְׁעָדִין לֹא
מֵת, אוּ שֵׁישׁ לוֹ בֶּן, אוּ שֶׁאֵשְׁתּוֹ מַעֲבֶרֶת - כָּלָן חִיבִין
לְהַחְזִיר. הַחְזִירוּ כָּלָן, וְאַחֵר כִּף שָׁמַעוּ שֶׁשְׁמוּעָה רִאשׁוֹנָה
אָמַת הִיָּתָה וּבִרְאשׁוֹנָה מֵת, אוּ מֵת בְּנֵו מִקְדָּם, אוּ הִפִּילָה
אֵשְׁתּוֹ, כָּל הַמִּחְזִיק בְּשִׁנְיָה - קֵנָה, וּבִרְאשׁוֹנָה - לֹא קֵנָה.
פֶּרֶק שְׁלִישִׁי
א. הַנּוֹתֵן מִתְנָה לְחִבְרוֹ - אֵין הַמְקַבֵּל זָכָה בָּהּ אֵלָא בְּאֶחָד
מִן הַדְּרָכִים שֶׁהַקֵּנָה זָכָה בָּהֶן בְּמִקָּחוֹ: אִם מִשְׁלָטִין רוֹצֶה
לִתֵּן לוֹ - עַד שִׁיִּגְבִּיָּהּ, אוּ שִׁיִּמְשֹׁף דְּכָר שֶׁאֵין דְּרָכּוֹ לְהַגְבִּיָּהּ,
אוּ יִקְנֶה בְּאֶחָד מִשְׁאֵר הַדְּרָכִים שֶׁהַמְשַׁלָּטִין נִקְנִין בָּהֶן;
וְאִם קִרְקַע אוּ עֲבָדִים נָתַן לוֹ - עַד שֶׁיַּחְזִיק כְּדָרָף שֶׁמִּחְזִיק
הַלּוֹקָח, אוּ עַד שִׁיִּגְעֵעַ שְׁטֵר מִתְנָה לְיָדוֹ. אֲכָל בְּדְּכָרִים לֹא
זָכָה הַמְקַבֵּל, אֵלָא כָּל אֶחָד מֵהֶן עָדִין יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ.
ב. מִחֵל הַמְקַבֵּל חוֹב שֵׁישׁ לוֹ עָלָיו, אוּ נָתַן לוֹ הַפְקָדוֹן
שֶׁהִיָּה מִפְּקָד אֲצִלוֹ - הֲרִי זֶה מִתְנָה הַנּוֹקִיָּת בְּדְּכָרִים בְּלִבְד,
וְאֵין צָרִיף דְּכָר אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ.
ג. וְכֵן הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: מִנָּה שֵׁישׁ לִי בִּידָךְ תִּתְּנֶה לְזֶה - קֵנָה,
וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ. בֵּין שֶׁנָּתַן הַמִּנָּה בְּחוֹב שֵׁישׁ
לוֹ אֲצִלוֹ, בֵּין שֶׁנָּתַנּוּ לוֹ מִתְנָה; בֵּין שֶׁהִיָּה חוֹב אֲצִלוֹ, בֵּין
שֶׁהִיָּה פְקָדוֹן אֲצִלוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ.
ד. כֶּשֶׁם שֶׁאֵין צָרִיכִים עָדִים לְעִנֵּין מִקָּח וּמִמְכָּר אֵלָא לְגִלּוֹת
הַדְּכָר בְּלִבְד אִם הִיָּתָה שֵׁם טַעֲנָה וּכְפִירָה, כִּף בְּמַחֲלוֹת
וּמִתְנוֹת אֵין צָרִיכִין עָדִים אֵלָא מִפְּנֵי הַמְשָׁקִים.
ה. כֶּשֶׁם שֶׁמוֹכֵר צָרִיף לְסִים הַמְמַכֵּר, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ, כִּף
הַנּוֹתֵן. פִּיצֵד? הַכּוֹתֵב לְחִבְרוֹ 'קִרְקַע מִנְכָּסִי נִתְּנָה לָךְ', אוּ
שֶׁכָּתֵב לוֹ 'כָּל נִכְסֵי קְנוֹיִין לָךְ חוּץ מִמִּקְצָתָן' - הוֹאִיל וְלֹא
סִים הַדְּכָר שֶׁנָּתַן לוֹ וְאִינוּ יְדוּעַ, לֹא קֵנָה פְּלוֹם; וְאִינוּ יָכוֹל
לֹמַר לוֹ 'תֵּן לִי פָחוֹת שֶׁבְּנִכְסֶיךָ', עַד שֶׁסִּים לוֹ הַמִּקְדָּם שֶׁנָּתַן
לוֹ. אֲכָל אִם אָמַר לוֹ 'חֶלֶק כִּף וְכִף בְּשָׂדֶה פְּלוֹנִית' - הוֹאִיל
וְסִים הַשָּׂדֶה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא סִים הַחֶלֶק, נוֹטֵל אוֹתוֹ חֶלֶק
מִן הַפָּחוֹת שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׂדֶה.
ו. כָּל הַנּוֹתֵן מִתְנָה עַל תְּנָאין, בֵּין שֶׁהַתְנָה נּוֹתֵן בֵּין שֶׁהַתְנָה
הַמְקַבֵּל, וְהַחְזִיק הַמְקַבֵּל וְזָכָה בָּהּ: אִם נִתְקַים הַתְנָאין -
נִתְקַים הַמִּתְנָה; וְאִם לֹא נִתְקַים הַתְנָאין - בְּטִלָּה הַמִּתְנָה,
וְיַחְזִיר פְּרוֹת שֶׁאֲכָל. וְהוּא שִׁיחִיָּה הַתְנָאין כְּרָאוּי.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"א-י"ז שבט ה'תשע"א

יום ראשון י"א שבט ה'תשע"א

הלכות פרה אדומה

יש בכללן שתי מצות עשה, וזהו פרטן: (א) דין פרה אדומה. (ב) דין טמאת מי נדה וטהרתן. ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. מצות פרה אדומה שתהיה בת שלש שנים או בת ארבע. ואם היתה זקנה - כשרה; אלא שאין ממתינין לה, שמא תשחיר ותפסל. ואין לוקחין עגלה ומגדלין אותה; שנאמר: ויקחו אליך פרה - ולא עגלה. לא מצאו אלא עגלה - פוסקין עליה דמים ומהיה אצל בעליה עד שתגדיל ותעשה פרה. ולוקחין אותה מתרומת הלשכה.

ב. זה שנאמר בתורה 'תמימה' - תמימת אדמימות, לא תמימת קומה; אלא אם היתה ננסה - כשרה, כשאר הקדשים. היו בה שתי שערות לבנות או שחורות בתוך גמא אחת, או בתוך שני כוסות והן מנחות זו על זו - פסולה.

ג. היו בה שתי שערות עקרן מאדים וראשן משחיר, עקרן משחיר וראשן מאדים - הכל הולך אחר העקר. וגו' במספרים את ראשן המשחיר ואינו חושש משום גנה בקדשים, שאין בונתו לגו.

ד. וצריך שישאר מן המאדים כדי שינטל בזוג; שכל שעה שאינה נטלת בזוג - הרי היא כאלו אינה. לפיכך, אם היו בה שתי שערות לבנות או שחורות שאינן נלקטין בזוג - הרי זו כשרה.

ה. היו קרניה או טלפיה שחורים - יגר. גלגל העין והשנים והלשון - אין מראייהן פוסלים בפרה.

ו. היתה בה יבלת וחתכה, אף על פי שצמח במקומה שער אדם - פסולה.

ז. כל המומין הפוסלין בקדשים - פוסלין בפרה, שנאמר: אשר אין בה מום. היתה יוצא דפן או מחיר או אהנן או טרפה או שנרבעה - פסולה; שכל הפוסלין את הקדשים למזבח - פוסלין את הפרה ואף על פי שהיא בקדשי בדיק הבית, הואיל וקראה הכתוב חטאת. ומתר לקח אותה מן העובד כוכבים ואין חוששין שמא רבעה העובד כוכבים, שאינו מפסיד בהמתו. יתרה פרה על הקדשים, שהעבודה פוסלת בה. שנאמר: אשר לא עלה עליה על, ובעגלה צרופה אומר: אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל;

מה על האמור בעגלה - עשה שאר עבודות בעל, אף על האמור בפרה - פסל בה שאר עבודות בעל. אלא שהעל פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה, ושאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה. כיצד? קשר עליה

העל, אף על פי שלא חרש בה - פסולה; הכניסה לדוש - אינה נפסלת עד שידוש בה. וכן כל פיוצא בזה. רכב עליה, נשען עליה, נתלה בזנבה ועבר בה את הנהר, קפל עליה את המוסרה, נתן טליתו עליה, נתן עליה כסות של שקים - פסולה. קשרה במוסרה: אם היתה מורדת וצריכה שמירה - כשרה, ואם לאו - פסולה; שכל שמירה שאינה צריכה משוי הוא. עשה בה סנדל שלא תחליק, פרש טליתו עליה מפני הזבובין - כשרה. זה הפלל: כל שהוא לצרפה - כשרה; לצרף אחר - פסולה. נעשית בה מלאכה מאליה או שעלה עליה על מאליו, אם לרצונו - פסולה; שנאמר: אשר לא עבד בה, שאם עבד בה לרצונו - הרי זה כמי שעבד בה. לפיכך, אם שכן עליה העוף - כשרה; עלה עליה זכר - פסולה. ואין צריך לומר שהמערבת פסולה. הכניסה לרביקה ודשה מאליה - כשרה; הכניסה כדי שתינק ותדוש - פסולה, שהרי עשה לרצונו. וכן כל פיוצא בזה.

ח. פרה שנולד בה פסול - תפדה. וכן אם מתה - תפדה מפני עורה, אבל לא להאכיל בשרה לכלבים.

ט. נשחטה לשם חלין - תפדה ואינה מכפרת. נשחטה על גב מערכתה - אין לה פדיון עולמית.

י. לקחו פרה ומצאו אחרת נאה ממנה - הרי זו תפדה שלא במום.

יא. אף כהן הדיוט כשר לשפרת הפרה; שנאמר: ונתתם אותה אל אלעזר הכהן, ועדין אהרן היה קים. ומפי השמועה למדו: זו נעשית באלעזר, ושאר כל הפרות - בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט.

יב. והעושה אותה לובש ארבעה בליים של כהן הדיוט, בין שעשעא כהן הדיוט בין שעשעא כהן גדול.

יג. כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף שהיו טבולי יום - כשרים למעשה הפרה ולקדוש ולהזות מאפרה, ואף על פי שעדין לא העריב שמשן. שזה שנאמר בכל הפרשה 'איש טהור' - הוא טהור למעשר שני; אף על פי שאינו טהור לתרומה עד שיעריב שמשו - הרי זה טהור לפרה.

יד. הצדוקין היו אומרים, שאין מעשה הפרה כשר אלא במערכי שמש. לפיכך היו בית דין בבית שני מטמאין את הכהן השורף את הפרה בשרץ וכיוצא בו, וטובל ואחר כך עוסק בה, כדי לבטל דברי אלו הזדים שמורים מהעולה על רוחם, לא מן הקבלה. וכן כל הפלים שמכניסין לתוכם אפר הפרה - בלם טבולי יום.

טו. החותך שפופרת של קנה להניח בה אפר חטאת - יטמא אותה ויטבילנה ואחר כך יניח בה. והחוטכה והמטבילה טעון טבילה, מפני שעשאוה כטמא מת בשביעי שלו. ולפיכך אינה צריכה הזאה שלישי ושביעי, אלא מטמאה כדי להראות לצדוקין ומטבילה ונותן בה.

פרק שני

א. מעלות יתרות עשו בטירת פרה אדמה והרחקות גדולות הרחיקו מטמאת המת בכל מעשיה; מפני שהיא כשרה בטבולי יום, חשו שמא יבואו לזלזל בה. ומפני זה, כשמפרישין הכהן השורף אותה - מפרישין אותו ללשכה מוכנת בעזרה. ובית אבן היתה נקראת, מפני שכל בליה כלי אבנים שאין מקבלין טמאה. ובכלי האבן היה משתמש כל שבעת ימי ההפרשה. ולא היו נוגעין בו אחי הכהנים, כדי להרבות בטירתו.

ב. שבעת ימים קדם שרפת הפרה מפרישין כהן השורף אותה מביתו, כשם שמפרישין כהן גדול לעבודת יום הכפורים. ודבר זה קבלה ממשה רבנו. וכן מפרישין אותו מאשתו, שמא תמצא נדה ויהיה טמא שבעת ימים. ג. הלשכה שהיה יושב בה כל שבעה צפופות מורחית היתה, כדי להזכירו שהיא כחטאת הנשחטת בצפון אף על פי שהיא נשחטת בחוץ.

ד. כל יום ויום משבעת ימי ההפרשה מזין עליו מי חטאת, שמא נטמא למת והוא לא ידע. חוץ מיום רביעי להפרשה, שאין צריך הנזה; לפי שאי אפשר שלא יהיה לא שלישי לטמאתו ולא שביעי, שאין הנזה בשביעי עולה משום הנזת שביעי עד שיהיה בשלישי מלפניה. ומן הדין היה, שאין צריך הנזה אלא בשלישי ושביעי להפרשה בלבד; וזה שמזין יום אחר יום, מעלה יתרה עשו בפרה. ה. ברביעי בשבת היו מפרישין אותו, כדי שיהיה רביעי שלו להיות בשבת; שהנזה אינה דוחה שבת, והרביעי אין צריך הנזה.

ו. בכל יום ויום מימי ההפרשה שמזין עליו כהן מזין מאפר פרה מן הפרות שנושרפו כבר; ואם לא היה שם אלא אפר פרה אחת בלבד - מזין ממנו עליו כל הששה.

ז. כשמזין עליו בימי ההפרשה, אין מזה עליו אלא אדם שלא נטמא במת מעולם, שהמזה צריך שיהיה טהור. ואם תאמר: יזה עליו איש שנטמא והזה עליו? שמא זה שהזה עליו לא היה טהור מטמאת מת. וכן הפלים שממלאין בהן ומקדשין להזות על הכהן השורף - כלם כלי אבנים היו שאין מקבלין טמאה. וכל אלו הדברים מעלות יתרות הן שעשו בה. וכיצד ימצא איש שלא נטמא במת מעולם? חצרות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע, ותחתיהן חלול, מפני קבר התהום. ומביאין היו נשים עבירות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם. וכשיקצו להזות על הכהן השורף, מביאין שורים, מפני שפרסיהן נפוחות, ומניחים על גביהן דלתות, ויושבין התינוקות על גבי הדלתות, כדי שיהיה האהל מבדיל בינם לבין הארץ, מפני קבר התהום, וכוסות של אבן בידם והולכין לשילוח. הגיעו לשילוח, יורדין שם וממלאין. שאין לחוש שם מפני קבר התהום, שאין דרך בני אדם לקבר בנדרות. ועולין ויושבין על גבי

הדלתות והולכין עד שמגיעין להר הבית. הגיעו להר הבית, יורדין ומהלכין על רגליהן. מפני שכל הר הבית והעזרות - תחתיהן היה חלול, מפני קבר התהום. ומהלכין עד פתח העזרה. ובפתח העזרה היה קלל של אפר, נוטלין האפר ונותנין במים שפכוסות ומזין על הכהן השורף. ומטבלין היו התינוקות שממלאין ומקדשין ומזין על השורף, אף על פי שהן טהורין מטמאת המת, שמא נטמאו בטמאה אחרת. ח. תינוק שטבל למלאת ולהזות - לא ימלא בכליו תינוק אחר, אף על פי שטבל. ותינוק שטבל להזות על כהן זה - אינו מזה על כהן אחר, עד שיטבל לשם מעשה זה הכהן. וכן כלים שטהרום לחטאת זו ובגדי אדם שטהרום לחטאת זו - לא יתעסק בהם בפרה אחרת עד שיטבלו לשמה. וכל הדברים האלו מעלות יתרות בפרה.

יום שלישי י"ג שבט ה'תשע"א

פרק שלישי

א. אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית, שנאמר: והוציא אותה אל מחוץ למחנה. ובהר המשחה היו שורפין אותה. וכבש היו עושין מהר הבית להר המשחה, ותחתיו בנוי כפין כפין, וכפה על כל שתי כפין, כדי שיהיו שתי רגלי הכפה על גג שתי כפין שתחתיה, כדי שתהיה תחת הכל חלול, מפני קבר התהום. אף מקום שרפתה ומקום הטבילה שהיו בהר המשחה - תחתיהן חלול, מפני קבר התהום. והפרה והשורף וכל המסעדין בשרפתה יוצאין מהר הבית להר המשחה על גבי כבש זה.

ב. כיצד שורפין אותה? וקני ישראל היו מקדימין ברגליהן להר המשחה. ובית טבילה היה שם. וכהן והמסעדין בשרפתה והפרה יוצאין על הכבש ויבאין להר המשחה. ומטמאין את הכהן, וסומכין הזקנים את ידיהם על הכהן ואומרים לו: טבל אחת. ואם היה כהן גדול, אומרים לו: אישי כהן גדול, טבל אחת. ירד וטבל, ועלה ונסתפג. ונצצים מסדרים היו שם: ארזים, אלונים וברושים, ונצצי תאנה חלקה. ועושין מערכה כמין מגדל, ומפתחין בה חלונות, כדי שתהיה האור מלפכת בהן. ומראה המערכה במערב. וכופתין את הפרה בחבל של מגג, ונותנין אותה על גבי המערכה, ראשה לדרום ופניה למערב. הכהן עומד במזרח ופניו למערב. שוחט בימינו ומקבל הדם בשמאלו. ומזה באצבעו הימנית מן הדם ששכפו השמאלית שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים, על כל הנזה טבילת אצבע בדם. ושיירי הדם שבאצבע פסולים להנזה, לפיכך על כל הנזה מקנח אצבעו בגופה של פרה. גמר מלהזות, מקנח את ידיו בגופה של פרה ויורד מן המערכה. והצית את האש בעצים קטנים והקניסן תחת עצי המערכה והתחיל האש בה, והכהן עומד ברחוק ומשמר לה עד שיצת האור ברבה ותקרע בטנה. ואחר כך נוטל עץ ארו ואזוב, אין פחות מטפח, וצמר צבוע בתולעת משקל חמשה סלעים. ואומר לעומדים שם: עץ ארו זה? עץ ארו

1 זה? עץ ארז זה? אֹזֹב זה? אֹזֹב זה? אֹזֹב זה? שְׁנֵי תולעת
 2 זה? שְׁנֵי תולעת זה? שְׁנֵי תולעת זה? שְׁלֹש פְּעָמִים על כל
 3 אָחָד ואָחָד. וְהָן אֹמְרִין לוֹ: הֵן! הֵן! הֵן! שְׁלֹש פְּעָמִים
 4 על כל אָחָד ואָחָד. וְכָל כֹּף לָמָּה? לִפְנֵי שְׁמִינֵי אַרְזִים שִׁבְעָה
 5 הֵן, וּמִינֵי אֹזֹב אַרְבָּעָה, וְהַצְבּוֹעַ אֶדָם - יֵשׁ שְׁצוֹבְעִין אוֹתוֹ
 6 בַּפּוּאָה, וְיֵשׁ שְׁצוֹבְעִין אוֹתוֹ בַּלָּפָא, וְיֵשׁ שְׁצוֹבְעִין אוֹתוֹ
 7 בַּתּוֹלַעַת. וְהַתּוֹלַעַת הִיא הַגְּרָגְרִים הָאֲדָמִים בְּיוֹתֵר הַדּוֹמִים
 8 לַגְּרִינֵי הַחֲרוֹבוֹסִים, וְהֵן כְּמוֹ הָאוֹג, וְתוֹלַעַת כְּמוֹ יִתּוּשׁ יֵשׁ
 9 בְּכָל גְּרָגִיר מִהֵן. וְלִפְיָךְ מוֹדִיעַ לְכָל וּמַגִּילָה לָהֶן שְׁאֵלוֹ הֵן
 10 הַמִּינִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה. וְהָאֹזֹב הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה הוּא
 11 הָאֹזֹב שְׂאוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּעָלֵי בָתִּים וּמִתְבָּלִין בּוֹ הַקְּדֻרוֹת.
 12 הָאֹזֹב וְהָאֲרִז וְהַתּוֹלַעַת - שְׁלֹשֶׁתָּן מַעֲכָבִין זֶה אֶת זֶה. וְכוּרָף
 13 הָאֹזֹב עִם הָאֲרִז בְּלִשׁוֹן שֶׁל שְׁנֵי וּמִשְׁלִיף אֶל תּוֹף בִּטְנָה,
 14 שְׁנֵי אֲמָר: וְהַשְּׁלִיף אֶל תּוֹף שְׂרַפְתָּ הַפָּרָה. וְאֵינוֹ מִשְׁלִיף קֹדֶם
 15 שְׂרַפְתָּ הָאוֹר בְּרַבָּה וְלֹא אַחֵר שֶׁתַּעֲשֶׂה אֶפֶר, וְאֵם הַשְּׁלִיף -
 16 פְּסוּלָה; שְׁנֵי אֲמָר: אֶל תּוֹף שְׂרַפְתָּ - לֹא קֹדֶם שְׂרַפְתָּ הָאוֹר
 17 בְּרַבָּה וְלֹא אַחֵר שֶׁתַּעֲשֶׂה אֶפֶר. בֵּין שֶׁהַשְּׁלִיף שְׁלֹשֶׁתָּן כְּאַחַת
 18 בֵּין שֶׁהַשְּׁלִיף זֶה אַחֵר זֶה, בֵּין שֶׁהַשְּׁלִיף לְתוֹף גּוֹפֵה אוֹ לְתוֹף
 19 שְׂרַפְתָּהּ, בֵּין שֶׁנִּקְרָעָה מֵאֵלֶיהָ וְאַחֵר כֹּף הַשְּׁלִיף בֵּין שֶׁנִּקְרָעָה
 20 בִּידּוֹ אוֹ בְּכָלִי - בְּשֶׁרָה.
 21 ג. נִגְמְרָה שְׂרַפְתָּהּ - חוֹבְטִין אוֹתָהּ בְּמַקְלוֹת, הִיא וְכָל עֲצֵי
 22 הַמַּעֲרָכָה שֶׁנִּשְׂרַפָּה בָּהֶן, וְכוּבְרִין אֶת הַכָּל בְּכַבְרוֹת. וְכָל
 23 שְׁחֹר שֶׁאֶפְשָׁר שִׁיכָתֵשׁ וְיִהְיֶה אֶפֶר, בֵּין מִבְּשָׂרָה בֵּין מִן
 24 הָעֲצִים - כּוֹתֵשִׁין אוֹתוֹ עַד שִׁיעֲשֶׂה אֶפֶר; וְשֹׂאִין בּוֹ אֶפֶר -
 25 מִנִּיחִין אוֹתוֹ. וְכָל עֵצִים שֶׁנִּשְׂאָר מִמֶּצְמִיחָה בְּלֹא שְׂרַפָּה - בֵּין
 26 כֹּף וּבֵין כֹּף הִזֵּה נִכְתָּשׁ.
 27 ד. אֵין מְכַנִּיטִין כְּלוּם מֵאֶפֶרָה לְהַנִּיחוֹ בַּעֲזָרָה, שְׁנֵי אֲמָר:
 28 וְהַנִּיחַ מִחוּץ לְמַחֲנֶה. וְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים הֵיוּ חוֹלְקִין אֶת כָּל
 29 אֶפֶרָה: אָחָד גִּתָּן בַּחִיל, וְאָחָד בְּהַר הַמִּשְׁחָה, וְאָחָד מִתְחַלֵּק
 30 לְכָל הַמִּשְׁמָרוֹת. זֶה שֶׁמִּתְחַלֵּק לְכָל הַמִּשְׁמָרוֹת - הֵיוּ הַפְּהָגִים
 31 מְקַדְשִׁין מִמֶּנּוּ. וְזֶה שֶׁנִּתְּנָה בְּהַר הַמִּשְׁחָה - הֵיוּ יִשְׂרָאֵל מִזִּין
 32 מִמֶּנּוּ. וְזֶה שֶׁנִּתְּנָה בַּחִיל הִזֵּה מוֹכֵן וּמִצְנֵעַ; שְׁנֵי אֲמָר: וְהִיתָה
 33 לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת - מִלְּמַד שְׂמִצְנִיעִין מִמֶּנּוּ. וְכֵן
 34 הֵיוּ מִצְנִיעִין מֵאֶפֶר כָּל פָּרָה וּפָרָה שֶׁשׂוֹרְפִין בַּחִיל. וְתַשֵּׁעַ
 35 פְּרוֹת אֲדָמוֹת נַעֲשׂוּ מִשְׁנֻצָּטוֹי בְּמִצְוָה זוֹ עַד שֶׁחִירַב הַבֵּית
 36 בְּשִׁנְיָה. רִאשׁוֹנָה עָשָׂה מִשָּׁה רַבְּנוּ, שְׁנִיָּה עָשָׂה עֲזָרָא, וְשִׁבְעַ
 37 מַעֲזָרָא עַד חֲרַבֵּן הַבֵּית. וְהַעֲשִׁירִית יַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ,
 38 מִהֲרָה יִגְלֶה. אָמֵן, כֵּן יִהְיֶה רְצוֹן.

יום רביעי י"ד שבט ה'תשע"א

פרק רביעי

41 א. אֵין שׁוֹחֲטִין שְׁתֵּי פְּרוֹת אֲדָמוֹת כְּאַחַת, שְׁנֵי אֲמָר: וְשִׁחַט
 42 אֶתָּה.
 43 ב. לֹא רִצְתָה פָּרָה לְצֵאת - אֵין מוֹצִיאִין עִמָּה שְׁחֹרָה, שְׁלֹא
 44 יֵאמְרוּ: שְׁחֹרָה שְׁחַטּוּ; וְלֹא אֲדָמָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ: שְׁתִּים
 45 שְׁחַטּוּ.
 46 ג. פָּרָה שֶׁנִּשְׁחַטָּה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, אוֹ שֶׁקָּבַל אוֹ שֶׁהָזָה שְׁלֹא

לְשִׁמָּה, אוֹ לְשִׁמָּה וְשִׁלָּא לְשִׁמָּה, אוֹ שְׁלֹא לְשִׁמָּה וְלִשְׁמָה, 47
 אוֹ שֶׁנִּשְׁחַטָּה שְׁלֹא בִכְהֵן אוֹ בְּמַחֲסֵר בְּגָדִים, אוֹ שֶׁנִּשְׁחַטָּה 48
 בְּבִגְדֵי זָהָב אוֹ בְּבִגְדֵי חָל - פְּסוּלָה. שְׁחַטָּה עַל מִנֵּת לְאָכַל 49
 מִבְּשָׂרָה אוֹ לְשִׁתּוֹת מִדָּמָה - בְּשֶׁרָה, לִפְנֵי שְׁלֹא נֵאמַר בָּהּ 50
 רֵיחַ נִיחּוֹחַ. 51
 ד. קָבַל דָּמָה בְּכָלִי - פְּסוּלָה; שְׁנֵי אֲמָר: וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן 52
 מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ - מִצְוָתָהּ מִצְוַת יָד וְלֹא מִצְוַת כָּלִי. 53
 ה. הָזָה בְּכָלִי אֶפְלוֹ אַחַת מִהֵן - הָזָאתוּ פְּסוּלָה. הָזָה אַחַת 54
 מִהֵן בְּשִׁמָּלוֹ - פְּסוּלָה. הוּא שִׁבְעָה כְּהֵנִים הָיוּתָן כְּאַחַד - 55
 הָיוּתָן פְּסוּלָה; זֶה אַחֵר זֶה - בְּשֶׁרָה. הָזָה וְלֹא כֹּהֵן כִּנְגַד 56
 הַהִיכָל - פְּסוּלָה; שְׁנֵי אֲמָר: אֶל נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד - עַד 57
 שִׁיבֹנוּ כִּנְגַד הַהִיכָל וְיִהְיֶה רוֹאֶהוּ. וְכֵן אִם שְׁחַטָּה אוֹ שְׂרַפָּה 58
 שְׁלֹא כִּנְגַד הַהִיכָל - פְּסוּלָה; שְׁנֵי אֲמָר: וְשִׁחַט אֶתָּה לְפָנָיו. 59
 ו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁהָזָה אוֹ שְׂרַף אוֹ שְׁחַט כִּנְגַד 60
 הַדְּרוֹם אוֹ כִּנְגַד צָפוֹן אוֹ שֶׁהִזָּה אַחֲרָיו לְמַקְדָּשׁ; אָבָל אִם 61
 עָמַד בֵּין מִזְרָח וּמַעֲרָב וּפָנָיו כִּנְגַד הַהִיכָל, אִף עַל פִּי שְׁלֹא 62
 כֹּהֵן כִּנְגַד [הַהִיכָל] בְּדִקְדוּק - בְּשֶׁרָה. 63
 ז. חִסֵּר אַחַת מִן הַמִּתְנַתּוֹת - פְּסוּלָה. טָבַל שְׁתֵּים וְהָזָה אַחַת 64
 - הָזָאתוּ פְּסוּלָה. טָבַל אַחַת וְהָזָה שְׁתֵּים, אִף עַל פִּי שְׁלֹא 65
 חִשַּׁב הָזָה שְׁנֵיהֶם אֶלָּא טָבַל וְהָזָה אַחֶרֶת - הָזָאתוּ פְּסוּלָה. 66
 בִּיצֵד? טָבַל אֶצְבָּעוֹ טָבִילָה שְׁשִׁית וְהָזָה שְׁשִׁית וּשְׁבִיעִית, 67
 אִף עַל פִּי שֶׁחֹזֵר וְטָבַל אֶצְבָּעוֹ וְהָזָה שְׁבִיעִית - הָזָאתוּ 68
 פְּסוּלָה. הָזָה מִטְבִּילָה שְׁבִיעִית [שְׁבִיעִית] וּשְׁמִינִית, אֶפְלוֹ 69
 חֹזֵר וְטָבַל טָבִילָה שְׁמִינִית וְהָזָה שְׁמִינִית - בְּשֶׁרָה; שְׁכָל 70
 שְׁמוֹסִיף עַל הַשֶּׁבַע אֵינוֹ כְּלוּם. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה זֶה שְׁהוֹסִיף 71
 כֹּהֵן אַחֵר; אָבָל הַכֹּהֵן הַשּׁוֹרֵף אוֹתָהּ אִם הוֹסִיף - פְּסוּלָה, 72
 מִפְּנֵי שֶׁנִּתְעַסֵּק בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ צָרִיף בְּשַׁעַת שְׂרַפְתָּהּ. 73
 ח. הוֹצִיא אֶת הַדָּם חוּץ מִמַּעֲרֻכְתָּהּ וְהָזָה - פְּסוּלָה. 74
 ט. הָזָה מִדָּמָה בְּלִילָה, אֶפְלוֹ הָזָה שֵׁשׁ הָיוֹת בְּיוֹם וְאַחַת 75
 בְּלִילָה - פְּסוּלָה. 76
 י. שְׁחַטָּה חוּץ מִמְּקוֹם שְׂרַפְתָּהּ, אֶפְלוֹ שְׁחַטָּה לְפָנִים מִן 77
 הַחוּמָה - פְּסוּלָה. 78
 יא. שְׂרַפָּה חוּץ מִמַּעֲרָכָה שֶׁנִּשְׁחַטָּה עָלֶיהָ, אוֹ שֶׁחֻלְקָה 79
 לְשִׁנִּים וּשְׂרַפָּה בְּשִׁתֵּי מַעֲרָכוֹת, אוֹ שֶׁשְׂרַף שְׁתֵּים בְּמַעֲרָכָה 80
 אַחַת - פְּסוּלָה. וְאִם אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַטָּה אֶפֶר מִבֵּיא אַחֲרֵת - 81
 שׂוֹרֵף עַל גִּבָּהּ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. 82
 יב. הַפְּשִׁיטָה וְנִתְחָה וְאַחֵר כֹּף שׂוֹרֵף כָּלָה - בְּשֶׁרָה; וְאִם 83
 חִסֵּר מִמֶּנָּה כְּלוּם, אֶפְלוֹ מִפְּרָשָׁה - פְּסוּלָה. פָּקַע מַעֲרָה אוֹ 84
 מִבְּשָׂרָה, אֶפְלוֹ מִשְׁעָרָה, כְּזוֹת - יִחְזִיר; וְאִם לֹא יִחְזִיר - 85
 פְּסוּלָה. פָּקַע חוּץ לְמַעֲרֻכְתָּהּ - מִרְבָּה עָלָיו וְשׂוֹרְפוֹ בְּמִקְוָמוֹ. 86
 פָּקַע מִקְרָנֶיהָ, מִטְּלָפֶיהָ אוֹ מִפְּרָשָׁה - אֵינוֹ צָרִיף לְהַחֲזִיר. 87
 יג. הַפָּרָה אֵינָה נִפְסָלֶת בְּלִינָה. לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁחַטָּה הַיּוֹם 88
 וְהָזָה דָּמָה כְּהִלְכָתוֹ וְשׂוֹרְפָה לְמָחָר - בְּשֶׁרָה. 89
 יד. שְׂרַפָּה אוֹנֵן אוֹ מַחֲסֵר בְּפָרָה - בְּשֶׁרָה. 90
 טו. שְׂרַפָּה שְׁלֹא בְּקִדּוּשׁ יָדִים וְרַגְלִים - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי 91
 שֶׁמַּעֲשִׂיהָ כְּעֵין עֲבוּדָה. וְהִכֵּן מְקַדָּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו? בְּכָלִי 92
 שֶׁרֵת בְּפָנִים. וְאִם קָדַשׁ בַּחוּץ וּמִכָּלִי חָל, אֶפְלוֹ בְּמִקְדָּה שֶׁל 93
 חֵרֶס - בְּשֶׁרָה, הוֹאִיל וְכָל מַעֲשִׂיהָ בַּחוּץ. וְכֵן כְּשֶׁמִּטְבִּילִין אֶת 94

ספר זה. וכן כל פיוצא בנבלה. וכן כל העוסקין בפרה, אם
נגע בבגד או בכלי בשעת שחיטה או בשעת שרפה - הרי
הן טמאין. אבל אחר שיפרש ממעשיה, אף על פי שעדין
לא טבל, אם נגע בכלי - אינו מטמא, מפני שהוא ולד
הטמאה. והפרה עצמה אינה מטמאה לא אדם ולא כלים
שנגעו בו, אלא המתעסק בה בלבד הוא הטמא וטעון
טבילה ומטמא בגדים כל זמן שעוסק בה.
ג. במה דברים אמורים? בזמן שנשרפת במצותה; אבל אם
נפסלה - המתעסק בה טהור. ארע פסול בשחיטתה - אינה
מטמאה בגדים. ארע פסול בהזייתה - כל העוסק בה לפני
פסולה מטמא בגדים, לאחר פסולה אינו מטמא בגדים.
ד. השלים לכנס את אפרה - המתעסק בה אחר בן בחלוק
האפר או בהצנעתו וכן הנוגע בו טהור. ולא הפרה בלבד,
אלא כל החטאות הנשרפות מן הפרים ומן השעירים -
השורפים מטמא בגדים בשעת שרפתו עד שיעשו אפר. אפר
שהרי הוא אמר בפר וישעיר של יום הכפורים: והשרף
אתם יכבסו. מפי השמועה למדו, שזה בנזן אב לכל
הנשרפים שיהו מטמאין בגדים עד שיעשו אפר. במה
דברים אמורים? בשלא ארע להן פסול ונשרפו במצותן
בבית הדשן; אבל אם נפסלו בעזרה - נשרפין שם כפסולי
המקדשין, ושורפן טהור. וכן המתעסק בהן משיעשו אפר
אינו מטמא בגדים. ואי זהו שורף? זה המסע בשרפה,
כגון המהפך בכשור והמשליף עצים והמהפך באש
והחותרה גחלים כדי שתבער האש וכיוצא בהן; אבל
המצית האור והמסדר את המערכה - טהור. כן למדו מפי
השמועה, שהנושא פרים ושעירים הנשרפין להוציאן
לבית הדשן לשורפן - טמא ומטמא בגדים דין תורה כל
זמן שהוא עוסק בהולכתו, וטעון טבילה והעבר שמש;
כמו המשלח את השעיר לעזאזל, שהוא מטמא כל בגד
וכל כלי שיגע בו בכלים שעליו כל זמן שמתעסק
בשלוחו, שנאמר: והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס
בגדיו.
ה. מאימתי מטמאין בגדים הנושאים פרים ושעירים
הנשרפים? משיצאו בהן חוץ לחומת העזרה. נשואם
במוטות ויצאו מקצת הנושאים חוץ לחומת העזרה
והאחרונים לא יצאו - אלו שיצאו מטמאין בגדים, ואלו
שעדין לא יצאו אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. יצאו וחרו
לעזרה - הנושאים בעזרה טהור עד שיצא בהן. היה עומד
חוץ לעזרה ומושב אותם משם מאחר שחרו, הואיל וכבר
יצאו לחוץ והרי זה המושבם בחוץ - הרי הוא ספק טמא.
ו. ומאימתי מטמא בגדים המשלח את השעיר? משיצא
חוץ לחומת ירושלים עד שעת דחיתו לעזאזל. אבל אחר
שדחהו, אם נגע בכלים ובבגדים - טהורים.
ז. הנוגע בפרים ובשעירים הנשרפין עצמן, אפלו אחר
שיצאו, בין אדם בין כלים, בין אכלין בין משקין - הכל
טהור. וכן אם נגעו בשעיר המשלח עצמו בזמן הולכתו
- טהורין. שאין אלו מטמאין אלא למתעסק בהן בלבד,
שנאמר: והשרף אתה יכבס בגדיו; אבל הנוגע - טהור.

הכהן השורף אחר שטמאין אותו, כמו שבארנו - אינו
צריך לחזר ולקדש, הואיל וכל מעשיה בטבולי יום.
טז. שרפה שלא בעצים או בכל עצים, אפלו בקש או
בגבבא - כשרה. ומצותה שלא ימעט לה עצים מן הראוי
לה, אבל מרבה הוא לה חבילי אוזוב ואזוב יין בזמן שרפה
כדי להרבות את האפר. ויש לו להרבות עצים בשרפתה עד
שתעשה אפר; אבל משתעשה אפר, אם הוסיף בה אפלו
עץ אחד - הרי זה כמערב אפר מקלה באפר הפרה.
יז. כל מעשה הפרה מתחלה ועד סוף אינו אלא ביום,
ובדברי קהנה, והמלאכה פוסלת בה, עד שתעשה אפר. אבל
משתעשה אפר, אם כנס אפרה בלילה או שכנסתו אשה או
שעשה מלאכה אחרת בשעת כניסתו - הרי זו כשרה. ומנזן
שאסיפת האפר בכל אדם מישראל חוץ מחרש שוטה
וקטן? שנאמר: ואסף איש טהור. מכלל שאינה צריכה כהן.
וכאלו אמר: אדם טהור, בין איש בין אשה. ומנזן
שהמלאכה פוסלת בה? שנאמר: ושחט אתה. מפי השמועה
למדו, שלא בא הפתוח אלא ללמד, שאם נתעסק בדבר
אחר בשעת שחיטתה - פסלה. ונאמר: ושרף את הפרה
לעניו - שיהיו עניו בה. ללמד, שהמלאכה פוסלת בה
משעת שחיטה עד שתעשה אפר. וכל העוסק בשרפתה
ועשה מלאכה אחרת - פסלה, עד שתעשה אפר.
יח. שחט את הפרה ונשחטה בהמה אחרת עמה או נחתכה
דלעת עמה - כשרה, שהרי לא נתבון למלאכה; אף על פי
שהבהמה שנשחטה עמה כשרה לאכילה, שאין שחיטת
החלין צריכה כונה. אבל אם נתבון לחתך הדלעת ונחתכה
בשעת שחיטה - פסולה, שהרי עשה עמה מלאכה.

יום חמישי ט"ו שבט ה'תשע"א

פרק חמישי

א. כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים
כל זמן עשייתן. שנאמר בשוחט ומשליף עץ ארו: וכבס
בגדיו ורחץ בשור; ונאמר בשרף: והשרף אתה יכבס
בגדיו; ונאמר: וכבס האסף את אפר הפרה. מלמד, שכל
העוסקין בה מתחלה ועד סוף מטמאים בגדים וטעונין
טבילה והעבר שמש דין תורה. אבל המשמרה בשעת
עשייתה מטמא בגדים מדבריהם, גזרה שמה יזיו בה
איבר.
ב. כל מקום שנאמר בתורה בטמאות 'יכבס בגדיו' - לא
בא ללמדנו שהבגדים שעליו בלבד הם טמאים; אלא
ללמד, שכל בגד או כלי שיגע בו הטמא הנה בשעת חבורו
במטמאיו - הרי הן טמאים. אבל אחר שיפרש ממטמאיו
אינו מטמא בגדים. כיצד? הנושא את הנבלה - אחד בגד
שעליו או כלי שיגע בו כל זמן שהוא נושא הרי הן
טמאין, והרי הן ראשון לטמאה. וכן זה הנושא הרי הוא
ראשון. פרש ממטמאיו והשליף את הנבלה - הרי הוא
ראשון כמות שהיה, ואם יגע בכלי או בגד - אינו מטמא
אותו, שאין ולד טמאה מטמא כלים, כמו שבארנו בתחלת

פרק ששי

א. המים שנותנין עליו אפר הפרה - אין ממלאין אותן אלא בכלי, ומן המעצנות או מן הנזרות המושכין; שנאמר: ונתן עליו מים חיים אל כלי. ונתינת אפר הפרה על המים שנתמלאו הוא הנקרא קדוש, והמים האלו שנתן עליהם האפר הן הנקראין מי חטאת ומים מקדשין, והם שקראן הכתוב מי נדה.

ב. הכל כשרים למלאת המים, חוץ מחרש שוטה וקטן; והכל כשרין לקדש, חוץ מחרש שוטה וקטן. ואין ממלאין ואין מקדשין אלא בכלי, ואין מזין אלא מפלי. והמלוי והקדוש כשרין בליה, אבל אין מזין ואין טובלין אלא ביום. וכל היום כשר להזאה ולטבילה.

ג. בכל הכלים ממלאין ומזין ומקדשין, אפלו בכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה ובספינה. ואחד כלי חרס ואחד כל הכלים. אבל אין ממלאין ואין מקדשין ולא מזין בדפנות הכלים, ולא בשולי המחץ, ולא במגופת החבית, ולא בחפניו, ולא בביצת התנגלת, ולא בשקת שבסלע. אבל ביצת היוצרים כשרה, מפני שהיא כלי אדמה.

ד. שולי כלי עץ וכלי זכוכית וכלי עצם - אין מקדשין בהן עד שישוה אותן ויתקנם ויעשו כלים בפני עצמן. וכן מגופה שהתקינה להיות כלי - מקדשין בה. וביצת הנעמית כשרה לקדש בה, ואין צריך לומר שפשרה למלאת בה ולהזות ממנה.

ה. כלי שחברו בארץ או בסלע, אפלו חברו בסיד - מקדשין בו ומזין ממנו. עשה עטרה של טיט סביב לכלי, והמים שבכלי צפין עד שהלכו לעטרה: אם נטלת העטרה עם הכלי - הרי המים שבתוכה כשרים, שהרי הן בכלי אדמה; ואם לאו - הרי הן כמי שהקיף עטרה של טיט בסלע או על הארץ ומלא אותה מים, שהן פסולין מפני שאינן בכלי.

ו. כלי חרס שנשב בכונס משקה - אין ממלאין ומקדשין בו; אבל אם נקב במוציא משקה - מקדשין בו. ז. כלי שנשב מלמטה וסתמו בסמרטוטין - פסול, שהמים שבו אינן על עגול הכלי אלא על הפקק. היה נקוב מן הצד ופקקו - הרי זה כשר למלאת ולקדש ולהזות ממנו.

ח. הזולף מים מן המעין בידיו וברגליו ובחרסים ונתן לתוף החבית - פסולין, מפני שלא נתמלאו בכלי. נתן את החבית במים ודחק המים בידיו או ברגליו או בעלי ירכות כדי שיעברו לחבית - הרי אלו פסולין. וכן אם שקעו במים כדי שיעברו המים ויעלו וישפכו לחבית - פסולין. ואם עשה כן בעלי קנים או בעלי אגוז - הרי המים כשרים. זה הכלל: דבר שהוא מקבל טמאה, אם סיע בו המים כדי שימלאו הכלי - המים פסולין; ואם סיע בדבר שאינו מקבל טמאה - כשרים.

ט. המפנה המעין לתוף הגת או לתוף הגבא, וחרו ומלא

בכלי מאותו הגבא או הגת - פסולים; שהרי צריך שתהיה לקיחת המים מן המעין בכלי בתחלה.

י. הים הגדול - כמקנה, ואינו כמעין. לפיכך אין ממלאין ממנו לקדוש. וכל הנזרות פסולין לקדש מהן מי חטאת. ושאור הימים - כמעין.

יא. והמים הנגררין משאר הימים, והן הנקראין זוחלין - פסולין. והזוחלין מן המעין - הרי הם כמעין וכשרים.

יב. מים המפין והמכזבין - פסולין. ואלו הן המפין: המלוחים או הפושרים, והמכזבים הם המעצנות שפעמים מקירים ופעמים חרבין ויבשין. אפלו היו חרבין פעם אחת לשבע שנים - פסולין. אבל אם היו חרבין בשני בצרת או לשנים רבות יתר משבע, או שהיו מימהין פעמים מרבין ופעמים מועטין ואינן חרבין - הרי אלו כשרים. ומעין היוצא בתחלה - כשר, ואינו צריך לבדק שמה יכזב.

יג. מי בצים ומי הנידן ומי הנרמוף - פסולין, מפני שהן מי התערובות. ואלו הן מי התערובות: מים כשרים לקדוש שנתערבו במים פסולין - אין ממלאין מתערבת שניהם; אבל מים כשרים שנתערבו במים כשרים, כגון מימי שתי המעצנות שנתערבו ונמשכו - ממלאין מהן.

יד. המים שנסתנו שנויין מחמת עצמן - כשרין.

טו. באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה ונעשו מימיה עכורין - ממלא ממנה ואין צריך להמתין. נפל לתוכה שטף של מימי גשמים - ימתין עד שתצל.

טז. אמת המים הנפאה מרחוק, הואיל ותחלתה מן המעין - כשרה למלאת ממנה. ובלבד שישמרה שלא יפסקנה אדם, ונמצא ממלא מן המים שפסקו תחלתן מן המעין, שהן פסולין.

שבת קודש י"ז שבט ה'תשע"א

פרק שביעי

א. המלאכה פוסלת במים קדם שיתקדשו, ואינה פוסלת בהזאה. ודברים אלו הן דברי קבלה. כיצד? הממלא מים לקדוש ונתעסק במלאכה אחרת בשעת המלוי, או בשעת הזלכת המים שממלא, או בעת שמערה אותן מכלי אל כלי - פסול. לעולם המלאכה פוסלת במים עד שיטיל להן את האפר. הטיל את האפר ונתקדשו ונעשו מי נדה - אין המלאכה פוסלת בהן; אלא המוליד המים המקדשין או מערה אותן מכלי לכלי והוא עוסק במלאכה אחרת - אין בכך כלום. וכן מזה מהן בידו אחת והוא עושה מלאכה בידו האחרת.

ב. השכר פוסל בקדוש ובהזאה, ואינו פוסל במלוי. כיצד? הנוטל שכרו לקדש מי חטאת או להזות מהן - הרי אותן המים כמי המערה והאפר כאפר מקלה שאינו כלום. אבל נוטל הוא שכר למלאת המים או להזליכן. ומקדשין אותן בחנם, ומזה מהן המזה בחנם. היה המקדש או המזה וקן שאינו יכול להלף על רגליו, וכא השמא ובקש ממנו להלף עמו במקום רחוק לקדש או להזות - הרי זה מרכיבו על

1. הרוצה למלאות מים לקדשן ומים אחרים לצרכיו - 35
ממלא את של צרכיו תחלה, וקושרן וטוענן לאחוריו, ואחר 36
כך ממלא את של חטאת, כדי שלא יתעסק במלאכה אחר 37
המלוי, ונותנם לפניו והולך. 38
2. שנים שהיו ממלאין כל אחד ואחד לעצמו והגביהו זה 39
על זה ונטל זה לזה קוץ מידו או מגופו בשעת מלואו: אם 40
מלאו שניהם לקדוש אחד - המים כשרים; ואם מלאו 41
לקדש כל אחד לעצמו - זה שהגביה או הוציא את הקוץ 42
פסל מימיו. 43
3. השואל חבל למלאות בו ומלא, ונטל החבל בידי 44
ומימיו על כתפו, ופגע בפעלים בדרכו ונתן להן את החבל 45
כשהוא מהלך - כשרין. ואם יצא מן הדרך כדי להוליך 46
החבל לפעלים - פסל את המים. 47
4. מי שהיה ממלא ומשליך החבל שמלא בו על הארץ, 48
ואחר שמלא חזר וקבץ על ידו - פסל. ואם היה דולה 49
ומקבץ לתוך ידו - המים כשרים. 50
5. הממלא ונותן לחבית עד שימלאנה מים, והצניע את 51
החבית שלא תשבר בשעה שהיה ממלא, או שפפאה על 52
פיה על מנת לנגבה למלאות בה - כשר, שזה מצרף המלוי 53
הוא. אבל אם הצניעה או נגבה כדי להוליך בה את הקדוש 54
- פסל, שהרי עשה מלאכה שאינה לצרף המלוי. וכן 55
הממלא ונותן לשקת, ופנה חרסית מן השקת בשעת מלוי: 56
אם בשביל שתחזיק מים רבים - כשרים, שהרי זו צרף 57
המלוי; ואם בשביל שלא יהיו החרסין מעכבין אותו בשעה 58
שהוא זולף את המים שמלא בשקת - הרי אלו פסולין. 59
6. הממלא דלי לשקות, ונמלך וחשב עליו למי חטאת: 60
אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב - מערה ואינו צריך 61
לנגב; ואם משהגיע הדלי למים חשב - מערה וצריך לנגב 62
ואחר כך ימלא בו לחטאת. שלשל הדלי ונפסק החבל 63
מידו, אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב עליו - מערה 64
ואינו צריך לנגב. נמלך והוא עושה בתוך המים וחשב עליו 65
למי חטאת - מערה ואינו צריך לנגב. מים שמלאן למי 66
חטאת, ואחר שנתמלא חשב עליהן לשקות - כשיטה את 67
הפלי לשקות פסל המים, אף על פי שלא שתה מהן כלום. 68

החמור, ונותן שרכו כפועל בטל שבטל מאותה מלאכה 1
שבטלו ממנה. וכן אם היה כהן, והיה טמא בטמאה 2
המונעתו מלאכל תרומתו בעת שילך עמו להזות או לקדש 3
- הרי זה מאכילו ומשקהו וסכו; ואם בטלו ממלאכה - 4
נותן לו שרכו כפועל בטל של אותה מלאכה. שפל אלו 5
הדברים אינן שרשן שנסתפר בקדוש או בהזאה, שהרי לא 6
הרויח כלום ולא נטל אלא כנגד מה שהפסיד. 7
8. הממלא באחת ידו ועושה מלאכה בידו האחרת, או 8
הממלא לו ולאחר, או שמלא לשנים באחת - שניהן 9
פסולין; שהמלוי מלאכה, ונמצא כל מלוי משניהם כאלו 10
עשה עמו מלאכה אחרת. וכבר הודענו, שהמלאכה פוסלת 11
במלוי, בין שמלא לעצמו בין שמלא לאחרים. 12
9. הממלא לאחרים, אפלו מלא אלה חביות זו אחר זו 13
לאורך בני אדם - כלן כשרים, וכל אחד מהן נוטל המים 14
שלו ומקדשן. מלא לעצמו חבית אחר חבית: אם נתפון 15
לקבץ כל החביות לכלי אחד ולהשליך עליהן את האפר 16
ומקדשן קדוש אחד - כלן כשרים, שהכל מלוי אחד הוא; 17
אבל אם נתפון לקדש כל חבית וחבית בפני עצמה - כלן 18
פסולין חוץ מן האחרונה; שהראשונה נפסלת במלאכה 19
שעשה קדם שיקדש, והוא מלוי השניה, וכן השניה נפסלת 20
במלוי השלישית, ואין כשרה אלא אחרונה. 21
10. חמשה שמלאו חמש חביות לקדשן חמשה קדושים, 22
כגון שישליך האפר על כל אחת ואחת בפני עצמה, ונמלכו 23
לצרכן ולקדשן כלן קדוש אחד, או שמלאום לקדשן קדוש 24
אחד ונמלכו לקדשן חמשה קדושים - כלן כשרין, שהרי לא 25
נתעסק הממלא במלוי אחר. אבל היחיד שמלא חמש 26
חביות לקדשן חמשה קדושים, אף על פי שחזר ונמלך 27
לקדשן קדוש אחד - אין כשר אלא אחרון. מלאן לקדשן 28
קדוש אחד ונמלך לקדשן חמשה קדושים - אין כשר אלא 29
זה שקדש בתחלה. וכן אם אמר לאחר: קדש לך את אלו 30
- אין כשר אלא זה שנתקדשה מהן בתחלה. אבל אם אמר 31
לו: קדש לי את אלו - הרי כלן כשרין; שהרי לקדוש אחד 32
מלאן, ואף על פי שנמלך עליה לקדשה חמשה קדושים - 33
הרי לא קדש הוא אלא אחר קדש לו. 34

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א-י"ז שבט ה'תשע"א

מפני שיתביש מהם, כגון שקדמו לו מעשי 75
נעורים ושב מהם, ונאמר לו: תודה לה' 76
שהעבירך מדרך פלוגית אל דרך טובה זו, וכיוצא 77
בכך מאמירה פוגעת של מומים מכאיבים, והוא 78
אמר יתעלה: "ולא תונו איש את-עמיתו ויראת 79
מאלהיך" (ויקרא כה). אמרו (בבא מציעא נח): זו 80

יום ראשון י"א שבט ה'תשע"א

69

יום שני י"ב שבט ה'תשע"א

70

מצות לא תעשה רנא.

71

המצוה הרנ"א — האזהרה שהזהרנו מלהונות 72
זה-את-זה בדברים, והוא שנאמר לו דברים 73
המצערים אותו ומעליבים אותו ולא יוכל לעמוד 74

1 אונאת דברים. ולשון ספרא (פרשת בהר שם):
 2 "כשהוא אומר 'ולא תונו איש את-עמיתו' —
 3 הרי אונאת דברים אמורה. כיצד? אם היה בעל
 4 תשובה לא יאמר לו: זכור מעשיך הראשונים
 5 וגו', היו חלאים וכו' (— צרות באים עליו —
 6 ומצדיק עליו את הדין בהזכירו חטאיו) ראה חמרים
 7 (סוחרים המחפשים לקנות ומפנה אותם למקום שאינו
 8 שייך כלל) וכו', לא יאמר לו בכמה חפץ זה
 9 (שואלו על מחירו — ואינו חפץ לרכשו) וגו'".
 10 ואמרו (בבא מציעא שם): "גדולה אונאת דברים
 11 מאונאת ממון, שבאונאת דברים הוא אומר:
 12 'יגראת מאלהיך'". וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 13 בפרק ד' מבבא מציעא.

יום שלישי י"ג שבט ה'תשע"א

יום רביעי י"ד שבט ה'תשע"א

מצות לא תעשה רנג.

17 המצוה הרנג — האזהרה שהזהרנו מלהונות גר
 18 צדק ומלהזיקו במקחו וממכרו והוא אמרו: "ולא
 19 תלחצנו" (שמות כב, כ) ולשון המכלתא (פרשת
 20 משפטים שם): "ולא תלחצנו — במקוון" וכבר
 21 נתבאר בגמרא בבא מציעא (כט:) שהמאנה את-
 22 הגר — עובר משום "לא תונו איש את-אחיו",
 23 ומשום "וגר לא-תונה" (שם). וכן הלוחצו —
 24 עובר משום "ו[ן]לא תלחצנו" (שם), נוסף על
 25 הלאו (לא תעשה רז) הכוללו עם כל-ישראל,
 26 כלומר: אונאת ממון.

יום חמישי ט"ו שבט ה'תשע"א

יום שישי ט"ז שבט ה'תשע"א

מצות לא תעשה רנב.

30 המצוה הרנב — האזהרה שגם הזהרנו מלהונות

31 את-הגר בדברים, והוא אמרו יתעלה: "וגר לא-
 32 תונה" (שם) ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם):
 33 "וגר לא-תונה" — בדברים. ונכפל הלאו ואמר:
 34 "לא תונו אתו" (ויקרא יט, לג). ובספרא (פרשת
 35 קדושים): "שלא תאמר לו: אמש היית עובד
 36 עבודה זרה ועכשו נכנסת תחת פנאי השכינה".

שבת קודש י"ז שבט ה'תשע"א

מצות עשה רמה.

37 המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח
 38 וממכר, כלומר: הדרךים שבהן מתקנים המקח
 39 והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על
 40 אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו
 41 ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא
 42 מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר
 43 המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
 44 קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת
 45 חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו
 46 (שם צט.): בדרך שתקנו משיכה בלוקחין כף
 47 תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן
 48 מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך,
 49 שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה,
 50 כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרךים
 51 שבהן נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר שטר
 52 וחזקה — הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבאר
 53 משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרךים שבהן
 54 מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
 55 מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (בבא) מציעא
 56 ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז'
 57 (בבא) בתרא.

שמואל-א כד איג

כד א ויעל דוד משם וישב במצודות עין-גדי: ויהי כאשר שב שאול מאחרי פלשתים ויגדו לו לאמר הנה דוד במדבר עין גדי: ויבקש שאול שלשת אלפים איש בחור מפל-ישראל וילך לבקש את-דוד ואנשיו על-פני צורי היעלים: ויבא אל-גדרות הצאן על-ההרף וישם מערה ויבא שאול להסד את-רגליו ודוד ואנשיו בירפתי המערה ישבים: והיאמר אנשי דוד אליו הנה היום אשר-אמר יהוה אליך הנה אנכי נתן את-איביך (איבך קרי) בידך ועשית לו כאשר יטב בעיניך וינקם דוד ויכרת את-כנף-המעיל אשר-לשאול בלט: ויהי אחרי-כן ויך לבדוד אתו על אשר כרת את-כנף אשר לשאול: ויאמר לאנשיו חלילה לי מיהוה אם-אעשה את-הדבר הזה לאדני למשיח: יהוה לשלח ידי בו פרימשים יהוה הוא: והישפע דוד את-אנשיו בדברים ולא נתנם לקום אל-שאול ושאול קם מהמערה וילך בדרך: וינקם דוד אחרי-כן ויצא מן-המערה (מהמערה קרי) ויקרא אחרי-שאול לאמר אדני המלך ויבט שאול אחריו ויקד דוד אפים ארצה וישתחו: ויאמר דוד לשאול למה תשמע את-דברי אדם לאמר הנה דוד מבקש רעתך: יא הנה היום הזה ראו עיניך את אשר-נתנך יהוה: היום בידך במערה ואמר להרגך ותחס עליך ואמר לא-אשלח ידי באדני פרימשים יהוה הוא: יב ואבי ראה גם ראה את-כנף מעילך בידי כי בכרתי את-כנף מעילך ולא הרגתיך דע וראה כי אין בידי רעה ופשע ולא-חטאתי לך ואתה צדה את-נפשי לקחתה: ג ישפט יהוה ביני ובינך ונקמני יהוה ממך וידי לא תהיה-בך:

רש"י

(ג) צורי היעלים. סלעי היעלים: (ד) להסך את רגליו. להפנות לנקבים גדולים: (ו) ויהי אחרי כן וגו': (ז) ויאמר לאנשיו חלילה. שני מקראות הללו כתובין שלא כסדרן, אלא כיון שהתחיל לדבר בכריתת המעיל, כלה כל דבריו, ואמר שאף בכריתת המעיל נתחרט, ואחר כך חוזר לדברו הראשון, ואומר; על שאמרו לו אנשיו הנה היום וגו', השיב להם, חלילה לי וגו': (ח) וישפע. הבדיל ודחה אותם בדברים: (י) למה תשמע. למה תקבל עלי לשון הרע של דואג: (יא) ואמר להרגך ותחס עליך. הרי כאן חסרים שתי תיבות, ואמר האומר שאהרגך, ותחס נפשי עליך, כמו (שמואל-ב יג ט): ותכל דוד לצאת אל אבשלום, ותכל נפש דוד: (יב) ואבי ראה. כלומר תן לבך על הדבר, וגם ראה העדות, אשר כנף מעילך בידי, והייתי יכול להרגך:

מצודת ציון

(ג) בחור. כל אחד היה נבחר: (ד) גדרות הצאן. דיר שהצאן רובצים בה: להסך את רגליו. לעשות צרכיו בנקבים, כי דרך הצנועים לסכך ולכסות הרגלים, וכן (שופטים ג כד): אך מסוך הוא את רגליו: בירכתי. בסוף, וכן (שמות כו כב): ולירכתי המשכן ימה: (ה) כנף המעיל. שפולי המעיל: בלט. בחשאי, כמו (לעיל יח כב): דברו אל דוד בלט: (ח) וישפע. ענין בקיעה וסדיקה, כמו (שופטים יד ו): וישסעהו כססע הגדי: (ט) ויקוד. כפף הקדקוד: אפים. מלשון פנים: (יב) ואבי. ענין גדול ושר, כמו האב על בנו. או לפי שהיה חותנו, חשבו כאב: צודה. אורב, כמו (שמות כא יג): ואשר לא צדה:

מצודת דוד

(ג) צורי היעלים. סלעים גבוהים אשר היעלים מקננים בהן. וכן נאמר [איב לט א]: הידעת עת לדת יעלי סלע: (ה) הנה היום. אולי נאמר לו על ידי נביא שימסור ה' אויביו בידו, וחשבו אנשיו שעל היום הזה נאמר, ולזה אמרו הנה זהו היום וכו', ולזה לך ועשית לו וכו': (ה) ויך וכו'. לבו היתה מתנענעת ומכה בקרבו, כדרך החרד ומצטער, וזה בחשבו שלא עשה הטוב, והוא כמרים יד במשיח ה': (ז) ויאמר לאנשיו. האומרים אליו להרוג את שאול: חלילה לי מה'. הדבר הזה הוא חולקין לי מחמת מצות ה', וחוזר ומפרש הדבר ואמר; אם אעשה וכו' לשלוח ידי בו: כי משיח. והתורה הזהירה עליו: (ח) וישפע דוד. כי אנשיו עשו אגודה אחת

להמית את שאול, ובא דוד ובקע להבדיל את האגודה באמרי פיו: (י) את דברי אדם. המדבר רכיל: מבקש רעתך. מבקש להרע לך: (יא) ואמר להרגך. כל אחד מאנשי, אמר להרגך, וחסה נפשי עליך, והוא מקרא קצר: (יב) ראה גם ראה. רצה לומר: ראה בראיה ברורה ומוחשת, אשר כנף מעילך בידי, ומה תראה שהאמת אתי: כי בכרתי. במה שכרתי כנף המעיל שהיא לראיה שהיית בידי, ועם כל זה לא הרגתיך, מזה דע וראה כי מעולם לא חטאתי לך לבקש רעתך: (יג) ונקמני ה'. ינקום נקמתי ממך:

תהלים יא ד

ד יהוה | בהיכל קדשו יהוה בשמים פסאו ענינו יחזו עפעפיו יבחנו בני אדם: ה יהוה צדיק יבחן ורשע ואהב חם שנאה נפשו: ו ימטר על רשעים פחים אש וגפרית ורוח זלעפות מנת פוסם: ז פִּי־צִדִּיק יהוה צדקות אהב ישר יחזו פנימו:

רש"י

פתר אותו לשון שער קטב וכן (איכה ה) מפני זלעפות רעב (לקמן קט) זלעפה אחזתני כלומר שער שער (סא"א): (ז) כי צדיק ה' צדקות אהב. וירחם על הצדיק ואהב אותם שפנימו יחזו ישר: ישר יחזו פנימו. מוסב על צדיק ה' צדקות אהב ואותם אשר ישר יחזו פנימו, ורבותינו פתרו הרשעים ידרכון קשת על שבנא וסייעתו ופתרו לישרי לב על חזקיהו וסייעתו, כי השתות יהרסון אם השתות נהרסו על ידם צדיקו של עולם מה פעל ואין סדר המקראות נופל על המדרש:

מצודת ציון

(ד) עפעפיו. כן יקרא אישון העין: (ו) פחים. רשתות כמו מפח יקוש (לקמן צ"א): זלעפות. רעדה כמו זלעפה אחזתני (לקמן קי"ט): מנת. חלק ומתנה כמו והיה לך למנה (שמות כ"ט):

הצדיק ביסורים אם יעמוד בצדקתו להטיב אחריתו ולא משנאתו אותו מיסרו: ורשע. אבל את הרשע ישנא עם כי חדל הוא מן היסורים: (ו) ימטר. כי סוף הדבר יקבל גמולו משלם כי הרבה רשתות כמטר ירדו עליו מן השמים וילכד בהם: מנת כוסם. המנה למלאות כוסם יהיה מרוח זלעפות ר"ל פורעניות רב יביא עליהם: (ז) צדקות. איש צדקות יאהב ולא יעזבו ביד אויביו: ישר. איש ישר יראה פני ה' והוא ענין משל מלך שאת אשר יאהב הוא מרואי פניו:

יהל אור

(ג) זח"ג פ' אחרי דע"ב א' ע"פ ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני. ושמה גרים מאן גרים לה שמא דא הדר ואמר ממני דכתיב כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו צדקה צדק ה' (ע) זהר בחקותי דקי"ג ע"ב בגין דצדקה דא אילנא דחיי כו' ובלק"ט פ' תצא בד"ה ולא אבה ספ"ג). ילקוט ח"א רכ"ד ב' רע"ג ג' ש"ו ב' (ח"ב) ס"ה ב' ע"ה ג' צ"ד ד' ק"ן א'. ילקוט ח"א רכ"ד ב' ב' שלח בד"ה זה שאמר הכתוב ויאחז צדיק דרכו איוב י"ז יעו"ש. רע"ג ג' ב' עקב סוף רמז תתע"ג בענין ללכת בכל דרכיו נקרא המקום צדיק שנאמר כי צדיק ה' צדקות אהב אף אתה הוי' צדיק עכ"ל. וע' מזה בשל"ה פרק בעשרה מאמרות תחלת מאמר שביעי דנ"ד ע"ב. וע' בת"א פ' בשלח בד"ה אשירה להוי' בפירוש ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ובלק"ט סוף שה"ש בד"ה מי יתנך כאח לי ועיין בספ"ב ח"א פ"א ופ"י ופ"ד:

בילקוט פ' האזינו דש"ו ע"ב בד"ה הצור תמים פעלו בענין אל אמונה ואין עול. בירמ' ע"פ וזה שמו אשר יקראו לו רמז ד"ש דס"ה ע"ב בתל"י במקומו סס"י. סוף רמז תתנ"ה בשם המד"ר פ' נח פל"ב. רמז תרס"ד תוך קפיטיל ט"ו ופועל צדק זה הקב"ה שנאמר כי צדיק ה' צדקות אהב באיוב ע"פ ויאחז צדיק דרכו קפיטיל י"ז תוך רמז תתק"ז דק"ן ע"א:

(ד) מד"ר פ' נח פל"ב אין לך אומן אוהב את בן אומנתו והחכם אוהב את בן אומנתו כגון רבי חייא ב"ר אושעיא כו' הקב"ה אוהב את בן אומנתו שנאמר כי צדיק ה' צדקות אהב ועמ"ש מזה ע"פ רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה'. ועמ"ש ע"פ צדיק כתמר יפרח:

מצודת דוד

(ד) וה' בהיכל וגו'. אף שה' מגביה לשבת בהיכל קדשו אשר בשמים עכ"ז משפיל ענינו לראות בארץ לבחון מעשה בני אדם ויודע הוא בשלמי הרעה: (ה) צדיק יבחן. מה שאני נדרף משאול לא הוא בעבור העון רק כן דרך ה' להבחין את הצדיק ביסורים אם יעמוד בצדקתו להטיב אחריתו ולא משנאתו אותו מיסרו: ורשע. אבל את הרשע ישנא עם כי חדל הוא מן היסורים: (ו) ימטר. כי סוף הדבר יקבל גמולו משלם כי הרבה רשתות כמטר ירדו עליו מן השמים וילכד בהם: מנת כוסם. המנה למלאות כוסם יהיה מרוח זלעפות ר"ל פורעניות רב יביא עליהם: (ז) צדקות. איש צדקות יאהב ולא יעזבו ביד אויביו: ישר. איש ישר יראה פני ה' והוא ענין משל מלך שאת אשר יאהב הוא מרואי פניו:

ז כי צדיק ה' צדקות אהב. זח"א ב' סע"ב בענין עאלת אות צדיק שאות זה מורה על שהם אב"א עדיין כו' וע"ש ומ"ש מזה בביאור ע"פ מי יתנך פרק א' ובפרס שער האותיות אות צ' ובמג"ד דנ"ג א' וע' ג"כ דנ"ט סע"א וע"ב ר"פ נח ובפ' ויחי דרמ"א ב' צדקות אהב דא מלחא בימא כו' לא תשבית מלח וע' בלק"ט ויקרא על פסוק זה. תרומה ק"ע סע"א. תשא קצ"ד סע"א. ויקרא דט"ו סע"א וע"ב. דט"ז סע"א. וע"ש די"ו ע"ב דאע"ג שבמקום שבע"ת עומדי' דהיינו בינה אין צד"ג יכולים לעמוד כי צדיק הוא ביסוד המאיר למל' עכ"ז יש מעלה בצדיק על בע"ת שהצדיק ממשיך הגילוי בעוה"ז והיינו שממשיך במל' הנקרא עלמא דאתגליא והבע"ת עיקר המשכתו בעלמא דאתכסיא וע' בזהר ויצא דקנ"ד סע"א שזהו"ע כי שנאה לאה. ופי' המשכה זו בעוה"ז היינו שיהי' דירה בתחתונים כמ"ש בלק"ט בשה"ש בד"ה מי יתנך כאח לי ועמ"ש ע"פ ושאתם מים בששון בישע"י סי' י"ב. וע' לך פ"ב סע"א מענין כתמר יפרח:

(ב) עמ"ש ע"פ אמרו צדיק כי טוב בישע"י סי' ג' ומ"ש ע"פ וירא אלקים את האור כי טוב ומ"ש ע"פ ואורח צדיקים כאור נוגה דביאור ויקהל משה עמ"ש ע"פ והישר בעיניו תעשה אגדות ולפמשה"ד ומ"ש טוב וישר ה' ע"כ יורה חטאים בדרך. א"כ צדיק ישר כשהצדיק עושה תשובה על ענין לפמשה"ד וכמו אברהם שיצא ממנו ישמעאל ויעקב שנשא שתי אחיות בהיתר זהו פגם בבחי' וסביביו נשערה. בד"ה מה טובו תשובה ג'. ואז יחזו פנימו כי צדיק עדיין י' נ' אב"א ותשובה החזרת פב"פ יחזו פנימו כמים הפנים לפנים מ"נ ומ"ד הם פנים לפנים י"ס וי"ס הגנוזות בקשו פני את פניך כו':

רש"י

עין יעקב

דף ל עמ' ב שֶׁלַח שְׁלֹמֹה²⁸⁵ לְבִי מְדַרְשָׁא²⁸⁶: אָבָא מַת וּמָטָל
בְּחֻמָּה²⁸⁷, וְ²⁸⁸בְּלָבִים שֶׁל בֵּית אָבָא²⁸⁹ רַעֲבִים, מָה אַעֲשֶׂה²⁹⁰?
שֶׁלְּחוּ לִיָּה²⁹¹: חֲתוּךְ²⁹² נִבְלָה²⁹³ וְ²⁹⁴הֵנַח לִפְנֵי הַכְּלָבִים²⁹⁵,
וְ²⁹⁶אָבִיךָ, הֵנַח עָלָיו²⁹⁷ כָּכָר²⁹⁸ אוֹ תִינוֹק²⁹⁹, וְטִלְטֹל³⁰⁰. וְ³⁰¹לֹא
יָפָה אָמַר שְׁלֹמֹה: (קהלת ט) "כִּי לְכָלֵב חֵי הוּא טוֹב מִן הָאֲרִיָּה
הַמֵּת"³⁰². וְלַעֲנִין³⁰³ שְׁאֵלָה דְּשִׁאֲלִנָּא קְדָמִיכוֹן³⁰⁴: גֵּר³⁰⁵ קְרוּיָה
'גֵּר', וְנִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם³⁰⁶ קְרוּיָה 'גֵּר'³⁰⁷. מוֹטָב תְּכַבֶּה גֵּר³⁰⁸
שֶׁל בָּשָׂר וְדָם³⁰⁹ מִפְּנֵי³¹⁰ גֵּרוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ פְּרוּךְ הוּא.

ובלבים של בית אבא רעבים. לב' שאלות הללו הוצרך: ולא יפה אמר כו'. שלתקנת הכלבים לא הצריכוהו לשנות טלטול נבלה ואת האריה המת אסרו לטלטל אלא ע"י ככר או תינוק. ל"א שהקדימו תשובת הכלב לתשובת האריה, לשון רבותי: ולענין שאילתא. דמהו לכבות: דשאלנא קדמיכו. דרך ענוה אמר דהל"ל דשאלתון (קמץ) [קדמי]: קרויה גר.

גר (אלהים) [ה'] נשמת אדם (משלי כ):

מוטב תכבה גר וכו'. לא מהכא יליף חלול שבת דפקוח נפש נפקא לן (יטמא פה): מוחי בהם ולא שימות בהם אלא להטעימן הדבר באגדה המושכת את הלב לפי שהיו באים לשמוע את הדרשה נשים ועמי הארץ והיו צריכים הדרשנים למשוך את לבם:

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

בְּסִיס לְדָבָר הַמִּתֵּר. (300) אֵת הַמֵּת יַחַד עִם מָה שֶׁעָלָיו. סֶפֶם רַבִּי תַנְחוּם אֵת הַמִּתֵּר וְשֶׁאֵל: (301) הָאֵם. (302) וְהָאֵם הוּא לֹא צָדֵק בְּכֹף? וְהָרִי לְצִרְף הַכְּלָבִים מִתֵּר לְטִלְטֹל אֵת הַתִּרְנַגְלֵת הַמֵּתָה לֹּא שְׁנוּי, וְאֵלּוּ כְּדִי לְטִלְטֹל אֵת הַ"אֲרִיָּה הַמֵּת", צִרְף לַעֲשׂוֹתוֹ בְּסִיס לְדָבָר אַחֵר, וְרַק עַל יְדֵי אוֹפֵנִי עֲקִיפָה כְּאֵלָה נִתֵּן לְהִזְיֹז מִמִּקְוָמוֹ. (303) כָּאֵן סִיִּים רַבִּי תַנְחוּם אֵת דְּרָשְׁתּוֹ בְּנוֹשָׂא הָאֲגָדָה וְאָמַר: (304) שֶׁשֶּׁאֲלָתִי לִפְנֵיכֶם, כְּלוּמָר: לְמִרְוֹת שְׂרָבִי תַנְחוּם נִשְׁאֵל אֵת הַשֶּׁאֲלָה וְלֹא שֶׁאֵל אוֹתָהּ, אֵף אָמַר כֵּן דֶּרֶךְ עֲנָנָה, וְלֹא דֶּרֶךְ שְׂרָרָה וְכַבֻּד – שֶׁהַצְּבוּר מִפְּנֵה אֱלֹוֹ שֶׁאֲלוֹת, אֵלָּא הוּא זֶה הַשּׁוֹאֵל אֵת הַצְּבוּר. (305) שֶׁל שֶׁבֶת. (306) גַּם הִיא. (307) פִּכְתּוּב: "גֵּר הַשֵּׁם נִשְׁמַת אָדָם". (308) שֶׁבֶת, (309) שֶׁהִיא אֵינָה אֵלָּא גֵּר גִּשְׁמִי. (310) הַנִּשְׁמָה, כִּי הַנִּשְׁמָה הִיא:

(285) שְׁתֵּי שְׁאֲלוֹת הַלֵּכֶתִיּוֹת. (286) לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, לְהַצִּיג אוֹתוֹן לִפְנֵי הַחֲכָמִים: (287) עַל מִדְּרָגוֹת הַבְּסֵתָן, הָאֵם מִתֵּר לְהַעֲבִירוֹ לְמָקוֹם מְצֹל כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְקִיב בְּשִׁמְשׁוֹ? שֶׁהָרִי הַמֵּת הוּא מְקַצֶּה וְאִסּוּר בְּטִלְטוֹל בְּשֶׁבֶת. (288) שֶׁאֲלָה נּוֹסֶפֶת: (289) הַנִּמְצָאִים בְּחֻצֵּר הֵם. (290) הָאֵם הֵם צִרְיָכִים לְהַשְׁאֵר כֹּף עַד מוֹצָאֵי שֶׁבֶת, אוֹ שֶׁמִּתֵּר לְהַאֲכִילָם בְּשֶׁבֶת? (291) לְשִׁלְמוֹ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ: בְּקֶשֶׁר לְשֶׁאֲלָתָךְ הַשְּׁנִיָּה: עַל הַכְּלָבִים הָרַעֲבִים, אִם אֵינֶךָ יוֹדֵעַ מָה עָשָׂה אָבִיךָ, לֹא נִכְוֶנָה הַגִּישָׁה: "שֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה – עֲדִיף", אֵין לָךְ לְהַשְׁאִירָם רַעֲבִים עַד מוֹצָאֵי שֶׁבֶת, אֵלָּא. (292) אִיזוֹ. (293) הַנִּמְצָאִים בְּהֶשֶׁג יְדִיךָ, אוֹתָהּ (294) כִּי גַם בְּשֶׁבֶת צִרְף לְדַאֵג לְמִזְוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל כָּל בְּעָלֵי־הַחַיִּים הַנִּמְצָאִים בְּרִשְׁוֹתָךְ וּמִזְוֹנוֹתֵיהֶם מְטִלִים עָלֶיךָ. (296) שֶׁאֲלָתָךְ הִרְאִישׁוֹנָה עַל. (297) – עַל הַנִּפְטָר. (298) לָחֶם. (299) כְּדִי שֶׁהַמֵּת יִהְיֶה

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו שבט, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו שואל, מה לעשות במעות הצדקה שמפריש הוא וכן זוגתו תחי', ומה טוב שיכניסם לקופת הרשת העוסקת בחינוך בני ובנות ישראל על טהרת הקדש, והשי"ת יצליחו ואת זוגתו תחי' שתקוים בהם ברכת בורא עולם ומנהיגו עשר בשביל שתתעשר ויגדלו את כל ילדיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

אמר לו רבי אליעזר, והרי קדשי קדשים שדינם להשחט בצפון
 ושינה בהם בכך ששחטו בדרום ופסלם, ושחטו לשם קדשים קלים,
 יוכיחו לנידון האמור, שכן במה ששחטם בדרום לשם קדשים קלים
 שינה את שמם ואת מעשיהם של הקדשי קדשים לשם ולמעשה של
 קדשים קלים שהוא דבר שאין בו מעילה אלא באימורים, ואף על
 פי כן מועלין בהן מפני שנפסלו בשחטת דרום ואין הוריקה
 מוציאתם מידי מעילה כיון שאין להם היתר לכהנים, ואין אומרים
 שיצאו מידי מעילה בשינוי שם ומעשה זה, אף אתה אל תתמה על
 העולה – עולת העוף שאף על פי שבמה שעשאה למטה כמעשה
 חטאת לשם חטאת שינה את שמה ואת מעשיה לשם ולמעשה של
 חטאת העוף שהוא דבר שאין בו מעילה, שימעלו בה, ואין אומרים
 שתצא מידי מעילה בשינוי שם ומעשה זה.
 אמר לו רבי יהושע, לא תוכל להוכיח כן, משום שאם אמרת
 בקדשי קדשים ששחטו בדרום ושחטו לשם קדשים קלים שאינם
 יוצאים מידי מעילה, שכן – והרי זה משום שינה את שמם ואת
 מעשיהם לשם ולמעשה של דבר שיש בו איסור והיתר, שהקדשים
 קלים יש בהם אימורים הקרבים על גבי המזבח שיש בהם איסור
 מעילה ובשר לאכילה שהוא היתר ואין בו מעילה, האם תאמר כן גם
 בעולה – עולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת,
 ששינה את שמה ואת מעשיה לשם ולמעשה של דבר שפולו היתר,
 שבתחילת העוף אין מועלים כלל שאין בה אימורים הקרבים על גבי
 המזבח. ואם כן אין להוכיח מקדשי קדשים ששחטם בדרום לשם
 קדשים קלים, לנידון זה.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא ובה משא ומתן אחר בין רבי אליעזר ורבי
 יהושע: תנאי, אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע, אשם ששחטו בצפון
 כדינו, לשם שלמים, יוכיח, שהרי אף כאן שינה את שמו של האשם
 לשלמים, ואף על פי כן מועלין בו לפני שזרק את דמו, ואף אתה אל
 תתמה על העולה – עולת העוף, שאף על פי ששינה את שמה לשם
 חטאת, ועשאה כמעשה חטאת ונפסלה, שימעלו בה, ולא נאמר שכיון
 שינה את שמה יצאה מידי מעילה, שאם כן גם באשם יהיה כן.
 אמר לו רבי יהושע, לא תוכל להוכיח משם, משום שאם אמרת
 באשם שאינו יוצא מידי מעילה בשינוי השם, הרי זה משום שאף אם
 שינה את שמו הלא לא שינה גם את מקומו, ששחטו בצפון כדינו,
 האם תאמר כן גם בעולה, שבה גם שינה את שמה, שעשאה לשם
 חטאת, וגם שינה את מקומה, שעשאה למטה, ועל כן אין ללמוד
 מאשם לשם שלמים לנידון זה.

אמר לו רבי אליעזר, אשם ששחטו בדרום, שלא כדינו, ושחטו
 לשם שלמים, ופסלו בכך, יוכיח, שהרי אף כאן שינה את שמו של
 האשם לשלמים, ושינה את מקומו מצפון לדרום, ואף על פי כן
 מועלין בו לפני שזרק את דמו, אף אתה אל תתמה על העולה,
 שאף על פי ששינה את שמה לשם חטאת ושינה את מקומה
 מלמעלה למטה שמועלין בה, ולא נאמר שכיון שינה את שמה
 ומקומה יצאה מידי מעילה, שאם כן גם באשם יהיה כן.

אמר לו רבי יהושע, לא תוכל להוכיח משם, משום שאם אמרת
 באשם שאינו יוצא מידי מעילה בשינוי השם והמקום, הרי זה משום
 שאף ששינה את שמו ושינה את מקומו, ואולם לא שינה את
 מעשיו שכל עשיותיו עשה כמעשה אשם, האם תאמר כן גם בעולה,
 שבה גם שינה את שמה, שעשאה לשם חטאת, וגם שינה את
 מעשיה שעשאה כמעשה חטאת, וגם שינה את מקומה, שעשאה
 למטה, ועל כן אין ללמוד מאשם ששחטו בדרום לשם שלמים לנידון
 זה.

הגמרא דנה בדברי הברייתא: אמר רבא, ונימא ליה רבי אליעזר
 לרבי יהושע, אשם ששחטו בדרום לשם שלמים בשינוי בעלים
 יוכיח, ששינה את שמו מאשם לשלמים, ושינה את מקומו ששחטו

בדרום, ושינה את מעשיו שלא שחטו לשם בעליו אלא לשם אדם
 אחר, ואף על פי כן אינו יוצא מידי מעילה, ומעתה גם עולת העוף
 שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת לא תצא מידי מעילה,
 אף ששינה את שמה ואת מקומה ואת מעשיה. מכלל קאמר ליה
 הכי, שמע מינה נחית – ורר – רבי אליעזר למעמיה דרבי יהושע
 שהוא מה דאמר רב אדא בר אבהו, אומר היה רבי יהושע, עולת
 העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, כיון שמלק בה
 סימן אחד, נמשכת ונעשית – ונהפכת להיות חטאת העוף ממש,
 ואין זה שייך באשם לשם שלמים כלל אפילו שינה גם את מקומו ואת
 מעשיו, ולכך לא הוכיח משם לרבי יהושע.

הגמרא מבררת אימתי נאמר דין זה שקרבן נמשך להיות קרבן אחר.
 שואלת הגמרא: אי הכי – אם זהו טעמו, מעתה בחטאת העוף נמי
 שעשאה למעלה כמעשה עולה לשם עולה, גם בה נאמר שלא
 תפסל בכך, שמכאן – מעתה שמלק בה סימן אחד תימשך ותהיה
 – ותהפך להיות עולת העוף כשרה, ואילו במשנה (סו) נאמר
 שחטאת שעשאה למעלה כמעשה עולה לשם עולה, פסולה, ולפי
 דברי רב אדא בר אבהו הרי זה שלא כרבי יהושע. וכי תימא הכי
 נמי שהמשנה היא שלא כדברי רבי יהושע, והאמר רבי יוחנן משום
 רבי פנאה, כך היא הצעה – (סידורה ועניינה) של המשנה, מאי לאו
 – האם אין כוונתו לומר שבה היא הצעה כמות שהיא שניה,
 שנחלקו בעולה שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, ותו לא
 – ולא נחלקו עוד בחטאת שעשאה למעלה כמעשה עולה. משיבה
 הגמרא: לא, אין זו כוונת רבי יוחנן, אלא כוונתו לומר כך הצעה של
 פולה משנה, שכשם שנחלקו בעולה שעשאה למטה כמעשה חטאת
 לשם חטאת כך נחלקו גם בחטאת שעשאה למעלה כמעשה עולה
 לשם עולה, ולרבי יהושע גם בזה נמשכת ונעשית לקרבן שכמותו
 עשאה, ועל כן נעשית עולה וכשרה, והמשנה האומרת שפסולה היא
 שלא כמותו.

הגמרא מביאה דעה החולקת: רב אשי אמר, בשלמא – מובן הדבר
 מה שעולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 נמשכת ונעשית חטאת העוף, שביין דהא חטאת העוף הכשירה
 – (המעשה המכשיר בה), הוא במליקת סימן אחד, והא עולת העוף
 הכשירה הוא במליקת שני סימנים, ועולת העוף למטה ליתא
 – (איננה), שמליקתה למטה פוסלתה, ועל כן כיון שמלק בה סימן
 אחד למטה, עדיין לא חל עליה שם פסול עולת העוף, שלא מלק שני
 סימנים (כדין עולת העוף) למטה, ומאידך כיון שמלק סימן אחד
 למטה נחשב הדבר היכר ושינוי ממעשה עולה למעשה חטאת
 [שהוא בסימן אחד] ומכאן זה היא נמשכת ונעשית חטאת העוף עוד
 קודם שתפסל משום עולת העוף. אלא חטאת העוף שעשאה
 למעלה כמעשה עולה לשם עולה, הלא כיון דאמר מר לעיל (סו-ס)
 שמליקה בחטאת העוף בכל מקום היא כשירה, וגם במזבח למעלה,
 ועל כן מכאן מלק בה סימן אחד שלא לשם חטאת אלא לשם עולה,
 וסימן אחד הוא מעשה חטאת, איפסלה – (נפסלה) משום חטאת שלא
 לשמה, עוד קודם שעשה בה מעשה עולה שהוא בשני סימנים, וכי
 הדר מליק באיך סימן – כאשר חזר ומלק את הסימן השני לשם
 עולה, היכי ממשכת והויא – כיצד תמשך ותיעשה עולת העוף אחר
 שכבר נפסלה קודם לכן, במליקת הסימן הראשון. משום כך אין דינו
 של רבי יהושע אמור אלא בעולת העוף שעשאה למטה כמעשה
 חטאת לשם חטאת, ולא בחטאת העוף שעשאה למעלה כמעשה
 עולה לשם עולה. ודברי רבי יוחנן שאמר 'כך היא הצעה של משנה'
 מתפרשים כפשוטם, שכן היא הצעה של משנה ותו לא, שרק בעולת
 העוף נחלק ולא בחטאת העוף, וכאמור.

הגמרא דנה בדברי רב אדא בר אבהו: גופא – נבוא לדון בגוף
 הדברים, אמר רב אדא בר אבהו, אומר היה רבי יהושע, עולת
 העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, כיון שמלק בה
 סימן אחד נמשכת ונעשית חטאת העוף.

זבחים. פרק שביעי - חטאת העוף דף סז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ) רש"י תוספת

1 ששחטן בדרום. לשם שלמים ויכוחי ששינה שמם ומעשיהם: לרבר שאין בו מעילה.
2 שקדשים קלים אין בהם מעילה אלא באימורין: ומועלין בהן. מפני שנפסלו בשחיטת
3 דרום ולא הביאתו וזיקתן לכלל שעת היתר להוציאן מיד מעילה: איסור. אימוריהן
4 יש בהן מעילה. חטאת העוף כולו היתר: גמ' אשם ששחטו בצפון כו' ומועלין בו.

אמר לו רבי אליעזר, והרי קדשי קדשים ששחטן בדרום, ושחטן לשם קדשים קלים, ויכחו. שכן שינה את שמם לדבר שאין בו מעילה, ומועלין בהן. אף אתה אל תתמה על העולה, אף על פי ששינה שמה לדבר שאין בו מעילה, שימעלו בה. אמר לו רבי יהושע, לא, אם אמרת בקדשי קדשים ששחטן בדרום, ושחטן לשם קדשים קלים, שכן שינה את שמם לדבר שיש בו איסור והיתר, תאמר בעולה ששינה את שמה לדבר שכולו היתר: **גמרא** תניא, אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע, אשם ששחטו בצפון לשם שלמים, ויכחו ששינה את שמו ומועלין בו. ואף אתה אל תתמה על העולה, שאף על פי ששינה את שמה, שימעלו בה. אמר לו רבי יהושע, לא, אם אמרת באשם, שאם שינה את שמו, לא שינה את מקומו. תאמר בעולה, ששינה את שמה, ושינה את מקומה. אמר לו רבי אליעזר, אשם ששחטו בדרום, לשם שלמים, ויכחו. ששינה את שמו, ושינה את מקומו, ומועלין בו. אף אתה אל תתמה על העולה, שאף על פי ששינה את שמה, ושינה את מקומה, מועלין בה. אמר לו רבי יהושע, לא, אם אמרת באשם, ששינה את שמו ושינה את מקומו, ולא שינה את מעשיו. תאמר בעולה, ששינה את שמה ואת מעשיה, ושינה את מקומה. אמר רבא, ונימא ליה, אשם ששחטו בדרום לשם שלמים, בשינוי בעלים, ששינה את שמו ושינה את מקומו ושינה את מעשיו. מכלל קאמר ליה הכי, שמע מינה, נחית רבי אליעזר למעמיה דרבי יהושע. דאמר רב אדא בר אבהו, אומר היה רבי יהושע, עולת העוף שעשאה למטה, כמעשה חטאת לשם חטאת, בין שמלק בה סימן אחד, נמשכת ונעשית חטאת העוף. אי הכי, חטאת העוף נמי, שעשאה למעלה כמעשה עולה, מבי מליק בה סימן אחד, תיפשוך ותהיו עולת העוף. וכי תימא, הכי נמי. והאמר רבי יוחנן משום רבי בנאי, כך היא הצעה של משנה. מאי לאו, כך היא הצעה, ותו לא. לא, כך הצעה של בולה משנה. רב אשי אמר, בשלמא עולת העוף שעשאה למטה, כמעשה חטאת לשם חטאת, בין דהא הכשירה בסימן אחד, והא הכשירה בשיני סימניו, ועולת העוף למטה ליתא, בין דמלק בה סימן אחד, נמשכת ונעשית חטאת העוף. אלא, חטאת העוף, בין דאמר מר, מליקה בכל מקום כשירה, מבי מלק בה סימן אחד, איפסלא. כי הדר מליק באידי סימן, היכי מפשכה והווי עולת העוף, אומר היה רבי יהושע, עולת העוף שעשאה למטה, שמלק בה סימן אחד, נמשכת ונעשית חטאת העוף.

7

42 הָעוֹף. וְנִפְאָ, אָמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה, אָמַר הָיָה רַבִּי יְהוֹשֻעַ,
43 כְּמַעֲשֵׂה חֲטָאת לְשֵׁם חֲטָאת, בֵּינָן שְׂמֹלֵךְ בֵּהּ סִימָן אֶחָד, נִמְ

עולה דנימא שתימשך ותיהוי חטאת והזאה מילתא אחריתי היא:

בְּתָרִי גָבְרִי מִי אִמֶּר. תִּמְנָה הִכִּי סִיד מִעִיקָר שְׁתִּימָשׁ עוֹלָת לֹאָה וְתִיעֶשֶׂה חֲטָאת רַחֵל
וּשְׁמַא סִיד בְּשֹׁהֲתָנָה אִם תִּפְסֵל לִגְבִּי יִדִּיה שְׁיִעִיל לְחִבְרָתָהּ אִם יוֹכֵל וּמִסִּיק בְּתָרִי
גָבְרִי מִי אִמֶּר דְּלֹא מִיָּרִי כֻּלָּל בְּהִתָּנוּ וּמִיָּדוֹ לֹא מִשְׁמַע לִישָׁנָא הִבִּי וְנִרְאָה דְּמִיָּרִי בְּשֹׁחִיבִין
כָּל אֶחָת חֲטָאת וְעוֹלָה וְתָנִין קָן אֶחָד לִכְוֹן לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ חֲטָאת לֹו וְעוֹלָה לֹו וְהוֹבִיר אִיזוֹ
לְחֲטָאת וְאִיזוֹ לַעֲוֹלָה וְהִכִּי פִּרְךְ דְּנָדִי דְּהִקְרַבַּת

עוֹלָה לְמִטָּה תִּימָשׁ וְתוֹדִיה חֲטָאת וְהַפְטֵר מִן
הַחֲטָאת שְׁהִיא עֲצֻמָּה חִיבָתָהּ וּמִשְׁנִי בְּתָרִי גָבְרִי מִי
אִמֶּר דְּהִינּוּ תָרִי גָבְרִי דְּכִשְׁתָּנוּ שְׁתִּינִין לִכְוֹן
חֲטָאת לְרַחֵל וְעוֹלָה לִלְאָה וְהִכְוִן טַעַה לְהִקְרִיב
עוֹלָת לֹאָה לְמִטָּה כִּמְעֶשֶׂה חֲטָאת לְשֵׁם חֲטָאת
שְׁהִיא כְּסוּר שְׁהִיא חֲטָאת רַחֵל אִיךְ תִּפְטֵר לֹאָה
מִחֲטָאת שְׁהִיא חִיבָתָהּ מִשּׁוּם דְּנִמְשַׁכְתָּ עוֹלָתָהּ
וְנַעֲשִׂית וּפִרְשָׁתָהּ הָרִי לְשֵׁם רַחֵל עֲשָׂהָ וְיֵשׁ כֵּאֵן
שִׁנְיָ בַעֲלִים וְאִתְּ אִמָּאִי לֹא פִּרְךְ מִרְשָׁתָה דְּתָנִין
בְּמִסִּי קִינִים (פ"ג מ"א) אֶחָת לֹו וְאֶחָת לֹו שְׁתִּים
לֹו וְשְׁתִּים וְג' לֹו וְג' לֹו מִחֲצָה כֶּשֶׁר וּמִחֲצָה
פְּסוּל חֲצִי לְמַעֲלָה וְחֲצִי לְמִטָּה אֵת שְׁלֹמַעֲלָה
מִחֲצָה כֶּשֶׁר וּמִחֲצָה פְּסוּל וְאֵת שְׁלֹמַעֲלָה מִחֲצָה
כֶּשֶׁר וּמִחֲצָה פְּסוּל פִּי כָּל קָן וְקָן עוֹמֵד בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה
וְלֹא שַׁעֲשֵׂה מִכָּל אֶחָת חֲצִי לְמַעֲלָה וְחֲצִי לְמִטָּה
אֵלֹא שְׁלֹשָׁה קִינִים שְׁלִימִים עֲשֵׂה לְמַעֲלָה וְג'
שְׁלִימִים עֲשֵׂה לְמִטָּה וְהִשְׁתָּא מִנְאוֹתָן שְׁלִימִים
שְׁלֹמַעֲלָה אִין כֶּשֶׁר אֵלֹא הַעוֹלֹת וּמִנְאוֹתָן
שְׁלֹמַעֲלָה הַחֲטָאוֹת וְאִי בְּהִנֵּךְ דְּלִמְטָה שְׁתִּים מִזֶּה
שֶׁל אֲשֶׁה אֶחָת לֹא מִפְּסוּלִי מִנְיָהּ אֵלֹא פִּרְיָהּ
א' דְּהִיא מִיחִיבָא ג' חֲטָאת וּמִמְשַׁכְתָּה עוֹלָה
וְנַעֲשֵׂה חֲטָאת וְאִמָּאִי תִנִּי דְּשְׁלֹמַעֲלָה מִחֲצָה כֶּשֶׁר
וּמִחֲצָה פְּסוּל וְיִל דְּקִתְנִי הִכִּי מִשּׁוּם דְּאִימֵר
שְׁלֹשְׁתָן שֶׁל אֲשֶׁה אֶחָת וְאִגַּב גִּרְרָא יִפְרֵשׁ סִיפָא
דְּדָךְ בָּבֵא אֶחָת לֹו שְׁתִּים לֹו שֶׁל לֹו עֶשֶׂר לֹו
מֵאָה לֹו עֲשֵׂה כֻּלָּן לְמַעֲלָה כִּי עַד חֲצִיָּה
לְמַעֲלָה וְחֲצִי לְמִטָּה הַמְרוּבָה כֶּשֶׁר פִּירֵשׁ אֶתְרִין
אַרְבַּע נְשִׁים שֶׁל אֶחָת וְשֶׁל שְׁתִּים וְשֶׁל שֶׁל וְשֶׁל

עֶשֶׂר לֹו יִצְאוּ כֻּלָּל יְדִי חוֹבָתָן דְּאִינִן יִידַעְתָּ אִם כָּל קִינִיָּה לְמַעֲלָה דְּמִתִּין חֲטָאוֹת או כָּל
קִינִיָּה לְמִטָּה דְּמִתִּין עוֹלָה אֶבֶל אֶתְרִין שֶׁל מֵאָה אֲמִירִין (קִינִין פ"ג א) שֶׁ מִזֶּה מִיָּב לְמַעֲלָה
וְיָב לְמִטָּה דִּבִּין כֻּלְּהוּ קִינִין וְכִשְׁעֶשֶׂה יָב לְמַעֲלָה וְיָב לְמִטָּה דִּל מִינְיָהּ ט"ז
דְּמִסְפָּקָא לְהוּ בְּדָךְ נִשִּׁי פֶּשֶׁל לְהוּ מִיָּב וְתוֹכְשִׁרִי לְהוּ לְכָל הַפְּחוֹת מִיָּב חֲטָאוֹת וּמִיָּב עוֹלוֹת:
חֲטָאת וְעוֹלָה. לֹא הָיָה צָרִיךְ לִמְתַּנֵּי אֵלֹא סְתוּמָה וּמִפְּרִשְׁתָּ דְּבַחֲטָאת וְעוֹלָה אִין
מִרְיָח כֻּלּוֹם:

נַתְנָן

וְחֲטָאת לְרַחֵל וְאִם חִלּוֹף חִלּוֹף וְאִילוּ מִפְּרִשְׁתָּ לֹא אִיתָ בָּהּ כְּשִׁירָה אֲפִילוּ פִּרְיָהּ: **וְאִמָּא**. בְּשִׁלְמָא חֲטָאת וְעוֹלָה שְׁהִיוּ מִפְּרִשְׁתָּ לְשֵׁם בַּעֲלִים לֹא קִשִּׁי לָן דְּהוּוּ לְהוּ תָרִי
גָבְרִי אֵלֹא קָן מִפְּרִשְׁתָּ שְׁלֹא הִיתָה מִפְּרִשְׁתָּ לְשֵׁם בַּעֲלִים אֵלֹא אִיזוֹ פִּרְיָהּ חֲטָאת וְאִיזוֹ עוֹלָה בִּין שְׁתִּינִין הִיָּה בְּעִירּוֹב אִמָּאִי פְּסוּלָהּ אוֹתָהּ פִּרְיָהּ שְׁנַעֲשִׂית לְמִטָּה כִּמְעֶשֶׂה
חֲטָאת לְשֵׁם חֲטָאת נְדִי נִמִּי דְּעוֹלָה הוּאִי הוּאִיל וְקִרְבָּה לְמִטָּה תִּימָשׁ וְתִיָּהּ חֲטָאת וְלֹא יְהוּ צָרִיכָתָהּ לְהִבִּיא בְּעִירּוֹב אֵלֹא עוֹלָה אֶחָת וְיִאמְרוּ אִם עוֹלָת קָן הַסְתוּמָה לְרַחֵל
תְּהָא זֹו לִלְאָה וְאִם הִיא לִלְאָה תְּהָא זֹו לְרַחֵל: **וְכִי תִימָא הָא דְּלֹא כְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְיָמִי מִצִּית אֲמֵרַת הִכִּי**. דְּקִינִין לֹאוּ רָבִי יְהוֹשֻׁעַ הִיא: **תָּא שְׁמַע**. דְּקִינִין רָבִי יְהוֹשֻׁעַ דְּתָנִין
בְּסִיפָא דְּמִסְכַּת קִינִין הָאֲשֶׁה וּמִמְשַׁכְתָּה כִּי וְקִתְנִי סִיפָא אִמֶּר רָבִי יְהוֹשֻׁעַ וְהוּ שְׁאִמְרוּ כִּי אֲלֹמָא סְתוּמָה דְּקִינִין רָבִי יְהוֹשֻׁעַ: הָרִי עָלִי קָן כִּי **וְאֶחָת לְחוֹבָתָהּ**. לְלִידָתָהּ: שֶׁלֶשׁ
לְמַעֲלָה וְאֶחָת לְמִטָּה. דְּנִדְרָה שְׁתִּינִין עוֹלוֹת וְחוֹבָתָהּ אֶחָת לְעוֹלָה וְאֶחָת לְחֲטָאת: **עֲשֵׂה שְׁתִּים לְמַעֲלָה וְשְׁתִּים לְמִטָּה**. כִּסְבוֹר שְׁתִּי קִינִין חוֹבָה עֲלֵיהָ שְׁמָא יוֹלֵדֶת כּוֹבֵב הִיתָה
הַחֻקָּה לְקַן לִידָה וְקָן יוֹבָה: **וְלֹא נִמְלָךְ**. בָּהּ לְדַעַת עַל מַה הִבִּיאָתָן: **צָרִיכָה שְׁתִּבִּיא עוֹד פִּרְיָהּ** אֶחָת וְתִקְרִיבֶנּוּ לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ **אֶחָד וּמִשְׁנִי מִיָּנִין תִּבִּיא שְׁתִּים**. כְּלוֹמַר אִם
הָרִאשׁוֹנָה מִן אֶחָד הִיוּ שְׁנֵי קִינִין תוֹרִין או שְׁנֵינִין בְּנֵי יוֹנָה תִּבִּיא עוֹד פִּרְיָהּ אֶחָת מִנְאוֹתָהּ הִמֵּן לְעוֹלָה וְיִצְתָה יְדִי הַכֵּל שִׁמְקָן שֶׁהִקְרִיב הִכְוִן רִאשׁוֹן יִצְתָה יְדִי לִידָתָהּ
שְׁהִי לְשֵׁם חוֹבָה קֶרֶב וְהִשְׁנִי נִשְׁאָר לְנִדְרָה וְנִפְסֵל גּוֹזֵל אֶחָד מִזֶּה בְּעִשִּׂית מִטָּה וְהָרִי זֶה יִידֵה תַּחְתָּיו וְאִם הָרִאשׁוֹנָה מִשְׁנִי מִיָּנִין הִיוּ קָן תוֹרִים וְקָן בְּנֵי יוֹנָה תִּבִּיא שְׁתִּים
תוֹר וּבְנֵי יוֹנָה וְהִקְרִיב שְׁנֵינִין לְמַעֲלָה מִשּׁוּם דְּמִסְפָּקָא לָן אִיזוֹ קָן מִשְׁנִים הָרִאשׁוֹנִים קֶרֶב אַחֲרָיו וְהָיָה לְנִדְרָה וְנִפְסֵל מִמֶּנּוּ גּוֹזֵל אֶחָד וְצָרִיכָה לְהַשְׁלִימוּ מִנְאוֹתָהּ מִמֶּנּוּ דְּתָנִין
בְּמִסְכַּת קִינִין (פ"ב מ"ה) אִין מִבִּיאָן תוֹר כִּנְגֵד בֵּן יוֹנָה וְלֹא בֵן יוֹנָה וְלֹא בֵן יוֹנָה סְתוּמָה דְּקִינִין רָבִי יְהוֹשֻׁעַ: הָרִי עָלִי קָן פִּירִשָּׁה אֵת הַמִּין שְׁתִּבִּיא וּמִיָּנִין יוֹדַעַת מַה פִּירִשָּׁה אִם
תוֹרִים אִם בְּנֵי יוֹנָה וְהִיא נִתְּנָה שֶׁנִּי קִינִין לִכְוֹן כְּדִאמְרִין וְעֲשֵׂה אֶחָת לְמַעֲלָה וְאֶחָת לְמִטָּה צָרִיכָה לְהִבִּיא עוֹד ג' פִּרְיָין לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ אֶחָד וּמִשְׁנִי מִיָּנִין אֶחָד וְאִמָּאִי אַרְבַּע דְּכִינִין
שְׁפִירִשָּׁה וְאִינֵה יוֹדַעַת מַה פִּירִשָּׁה מִתְחִלָּתָהּ הַחֻקָּה לְהִבִּיא ג' קִינִין שְׁנִים לְנִדְרָה אֶחָד מִן הַתוֹרִים וְאֶחָד מִן בְּנֵי יוֹנָה דְּהִיא לֹא יִידַעַת מַה נִּדְרָה וְהַשְׁלִישִׁי לְחוֹבָתָהּ מֵאִיזָה
מִן שְׁתִּרְצָהּ וְהִיא הִבִּיאָה שְׁנֵים וְקֶרֶב הָרִאשׁוֹן לְחוֹבָתָהּ וְנִשְׁאָר הַשְׁנִי לְנִדְרָה וְנִפְסֵל הַשְׁנִי גּוֹזֵל אֶחָד הִילָכָךְ אִם מִמֶּנּוּ אֶחָד הִיוּ הָרִאשׁוֹנִים צָרִיכָה שְׁתִּבִּיא אֶחָד מִנְאוֹתָהּ הַמִּין
לְהַשְׁלִים הַנִּפְסֵל וְקָן שְׁלֹם מִמֶּנּוּ אֶחָד מִשּׁוּם דְּלֹא יִידַעַת מַה פִּירִשָּׁה וְאִם שְׁנֵי מִיָּנִין הִיוּ צָרִיכָה שְׁתִּבִּיא ד' וְכֻלָּן עוֹלוֹת מִשּׁוּם דְּמִסְפָּקָא לָן אִיזוֹ מִן קֶרֶב אַחֲרָיו שְׁצָרִיכָה
לְהַשְׁלִים מִנְאוֹתָהּ הַמִּין גּוֹזֵל הַנִּפְסֵל וְלְהִבִּיא קָן שְׁלֹם מִמֶּנּוּ אֶחָד שְׁהִי אִינֵה יוֹדַעַת אִם צָרִיכָה תוֹר וְשְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה או בֵּן יוֹנָה וְשְׁתִּי תוֹרִין לְפִיכָךְ תִּבִּיא שְׁתִּי תוֹרִין וְשְׁנֵי בְנֵי
יוֹנָה וְתִאמְרוּ אֶחָד מֵאִילוּ מִמֶּנּוּ הַנִּפְסֵל יִידֵה תַּחְתָּיו וְהִשְׁנִי יִהְיֶה נִדְרָה וְקָן הַשְׁנִי יִהְיֶה סִפֵּךְ פִּירִשָּׁה: **קִבְּעָה נִדְרָה**. לְהִבִּיאָה עַם חוֹבָתָהּ שְׁאִמְרָה הָרִי עָלִי קָן לְהִבִּיאָה עַם
חוֹבָתִי וּפִירִשְׁתוּ וְאִינֵה יוֹדַעַת מַה פִּירִשָּׁה כְּדִאמְרִין הִבִּיאָה שְׁתִּי קִינִין וְנִתְּנָן לִכְוֹן וְעֲשֵׂה כִּמְוָה שְׁאִמְרָנוּ: **צָרִיכָה שְׁתִּבִּיא עוֹד חֲמִשָּׁה פִּרְיָין לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ אֶחָד וּמִשְׁנִי מִיָּנִין**
תִּבִּיא שְׁשׁ. וְדִכְיוֹן דְּקִבְּעָה נִדְרָה עִם חוֹבָתָהּ הִקְבַּע עֲלֵיהָ קֶרֶב גּוֹזֵל שֶׁל עוֹלוֹת יָחִד אִם הִיתָה יוֹדַעַת מַה פִּירִשָּׁה וְזוֹ שְׁלֹא יִידַעַת מַה פִּירִשָּׁה הַחֻקָּה

חֲטָאת לֹו וְעוֹלָה לֹו. מִשְׁנָה הִיא בְּמִסִּי קִינִין (פ"ג מ"א) וְלִקְמֵן אֲמִירִין סְתֵם קִינִין
רָבִי יְהוֹשֻׁעַ הִיא: **חֲטָאת לֹו כִי**. רַחֵל שְׁהִיתָה צָרִיכָה חֲטָאת לְלִידָתָהּ וְעוֹלָתָה כְּבֶר
קִרְבָּה וְלֹאָה הִיתָה צָרִיכָה עוֹלָה שְׁכֶבֶר קִרְבָּה חֲטָאתָה וְלִקְוֹן קָן בְּעִירּוֹב וְקִבְּעוּ
פִּרְיָהּ אֶחָת לְחֲטָאת רַחֵל וּפִרְיָהּ אֶחָת לְעוֹלָת לֹאָה וְנִתְּנָם לְכֹחַ: **עֲשֵׂה שְׁתִּינִין**
לְמַעֲלָה. לְשֵׁם עוֹלָה: **מִחֲצָה כְּשִׁירָה מִפְּסוּלָהּ**
פְּסוּלָהּ. עוֹלָה כְּשִׁירָה וְחֲטָאת וְחֲטָאת פְּסוּלָהּ:
תִּימָשׁ כִּי. וְתִצָּא יְדִי חוֹבָתָהּ מִמֶּה וּפְּשָׁךְ
אִם חֲטָאתָה קִרְבָּה לְמִטָּה הָרִי טוֹב וְאִם לֹאוּ
הָרִי עוֹלָת חֲבִרְתָּהּ קִרְבָּה לְמִטָּה וְנַעֲשִׂית
חֲטָאת וְחֲבִרְתָּהּ אִינֵה צָרִיכָה לָהּ: **בְּתָרִי גָבְרִי**
מִי אִמֶּר. הִיאָךְ קִרְבָּנָה שֶׁל זֹו יַעֲלֶה לֹו שְׁאִין
לָה חֶלֶק בָּהּ: **חֲטָאת וְעוֹלָה סְתוּמָה וּמִפְּרִשְׁתָּ**
עֲשֵׂה כֻּלָּן לְמַעֲלָה מִחֲצָה כֶּשֶׁר וּמִחֲצָה פְּסוּל
כֻּלָּן לְמִטָּה מִחֲצָה כֶּשֶׁר וּמִחֲצָה פְּסוּל חֲצִינִין
לְמַעֲלָה וְחֲצִינִין לְמִטָּה אִין כֶּשֶׁר אֵלֹא סְתוּמָה
וּמִתְחַלֶּקֶת בִּינִיָּהּ. דְּה"ג לָהּ בְּמִסְכַּת קִינִין (שם)
מִיָּד שְׁתִּי נְשִׁים שִׁלְקוּן ג' קִינִין בְּעִירּוֹב זֹו
צָרִיכָה עוֹלָה וְקָן שְׁלֹם א' חֲטָאת וְא' עוֹלָה
דְּהִינּוּ שְׁתִּי עוֹלוֹת וְחֲטָאת זֹו צָרִיכָה שְׁתִּי
חֲטָאוֹת וְעוֹלָה וּפִירִשְׁתוּ אֶחָד מִן הַקִּינִים פִּרְיָהּ
עוֹלָה לֹו וּפִרְיָהּ חֲטָאת לֹו וְאֶחָד מִן הַקִּינִין
הַנִּחוּ סְתוּמָה לֹא פִירִשְׁתוּ אִיזוֹה פִּרְיָהּ חֲטָאת
וְאִיזוֹה פִּרְיָהּ עוֹלָה וְהָיָה פִירִשְׁתוּ פִּרְיָהּ זֹו
עוֹלָה וּפִרְיָהּ זֹו חֲטָאת אֲבֵל שְׁמוֹת בַּעֲלִים
לֹא נִתְפָּרְשׁוּ הָרִי חֲטָאת לֹו וְעוֹלָה לֹו וְקָן
סְתוּמָה וְקָן מִפְּרִשְׁתָּ צָרִיךְ לְהִקְרִיב ב' הַקִּינִים
הַלְלוּ סְתֵם עַל שְׁתִּינִין הַעוֹלוֹת לְמַעֲלָה
וְחֲטָאוֹת לְמִטָּה וְהַחֲטָאת לֹו וְהַעוֹלָה לֹו
צָרִיךְ לְהִקְרִיב לְשֵׁם בַּעֲלִים וְנִתְּנָם לְכֹחַ:
עֲשֵׂה כֻּלָּן לְמַעֲלָה. כִּסְבוֹר כֻּלָּן עוֹלוֹת:
מִחֲצָה כֶּשֶׁר וּמִחֲצָה פְּסוּל. כָּל חֲטָאוֹת
פְּסוּלוֹת וְצָרִיכָתָהּ לְהִבִּיא כָּל חֲטָאוֹת וְקִיעִלָּן:
כֻּלָּן לְמִטָּה. כִּסְבוֹר כֻּלָּן חֲטָאוֹת: **מִחֲצָה**

כֶּשֶׁר וּמִחֲצָה פְּסוּל. כָּל הַעוֹלוֹת פְּסוּלוֹת וְצָרִיכָתָהּ לְהִבִּיא כָּל עוֹלוֹת שְׁעִלִּיָּה: **חֲצִינִין**
לְמַעֲלָה כִי. אִין כֶּשֶׁר בְּכֻלָּן אֵלֹא קָן סְתוּמָה דְּהִי מִינְיָהּ דְּעִבְרִי עוֹלָה וְהִי מִינְיָהּ
דְּעִבְרִי חֲטָאת כְּשִׁירָה דְּקִינִין שְׁלֹא נִתְפָּרְשׁוּ בְּלִיקְתָּ בַּעֲלִים לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שׁוֹב אֵלֹא
בְּעִשִּׂית כֹּחַ כִּגוֹן דְּפִשְׁטֵיטֵי לִידָה דִּכָּל קָן וְקָן הִיָּה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה וּמִכָּל קָן אֶחָד עֲשֵׂה
אֶחָד לְמַעֲלָה וְאֶחָד לְמִטָּה וְהִיא מִתְחַלֶּקֶת בִּינִיָּהּ וְהוּאִל בְּעִירּוֹב לְקִחוֹם אֶחָת
יִוצָאָה בֵּין יְדִי חֲטָאת וְחֲטָאת יִצְתָה בָּהּ יְדִי עוֹלָה וְיִקְוֹן קָן אֶחָד עַד בִּינִין וְקִיעִלָּן:
בְּתִנָּאִי אִם עוֹלָה רִאשׁוֹנָה לְרַחֵל וְחֲטָאת לִלְאָה תְּהָא בִּין שְׁנֵי זֹו עוֹלָה לִלְאָה
בְּשִׁלְמָא חֲטָאת וְעוֹלָה שְׁהִיוּ מִפְּרִשְׁתָּ לְשֵׁם בַּעֲלִים לֹא קִשִּׁי לָן דְּהוּוּ לְהוּ תָרִי
גָבְרִי אֵלֹא קָן מִפְּרִשְׁתָּ שְׁלֹא הִיתָה מִפְּרִשְׁתָּ לְשֵׁם בַּעֲלִים אֵלֹא אִיזוֹ פִּרְיָהּ חֲטָאת וְאִיזוֹ עוֹלָה בִּין שְׁתִּינִין הִיָּה בְּעִירּוֹב אִמָּאִי פְּסוּלָהּ אוֹתָהּ פִּרְיָהּ שְׁנַעֲשִׂית לְמִטָּה כִּמְעֶשֶׂה
חֲטָאת לְשֵׁם חֲטָאת נְדִי נִמִּי דְּעוֹלָה הוּאִי הוּאִיל וְקִרְבָּה לְמִטָּה תִּימָשׁ וְתִיָּהּ חֲטָאת וְלֹא יְהוּ צָרִיכָתָהּ לְהִבִּיא בְּעִירּוֹב אֵלֹא עוֹלָה אֶחָת וְיִאמְרוּ אִם עוֹלָת קָן הַסְתוּמָה לְרַחֵל
תְּהָא זֹו לִלְאָה וְאִם הִיא לִלְאָה תְּהָא זֹו לְרַחֵל: **וְכִי תִימָא הָא דְּלֹא כְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְיָמִי מִצִּית אֲמֵרַת הִכִּי**. דְּקִינִין לֹאוּ רָבִי יְהוֹשֻׁעַ הִיא: **תָּא שְׁמַע**. דְּקִינִין רָבִי יְהוֹשֻׁעַ דְּתָנִין
בְּסִיפָא דְּמִסְכַּת קִינִין הָאֲשֶׁה וּמִמְשַׁכְתָּה כִּי וְקִתְנִי סִיפָא אִמֶּר רָבִי יְהוֹשֻׁעַ וְהוּ שְׁאִמְרוּ כִּי אֲלֹמָא סְתוּמָה דְּקִינִין רָבִי יְהוֹשֻׁעַ: הָרִי עָלִי קָן כִּי **וְאֶחָת לְחוֹבָתָהּ**. לְלִידָתָהּ: שֶׁלֶשׁ
לְמַעֲלָה וְאֶחָת לְמִטָּה: **עֲשֵׂה שְׁתִּים לְמַעֲלָה וְשְׁתִּים לְמִטָּה**. כִּסְבוֹר שְׁתִּי קִינִין חוֹבָה עֲלֵיהָ שְׁמָא יוֹלֵדֶת כּוֹבֵב הִיתָה
הַחֻקָּה לְקַן לִידָה וְקָן יוֹבָה: **וְלֹא נִמְלָךְ**. בָּהּ לְדַעַת עַל מַה הִבִּיאָתָן: **צָרִיכָה שְׁתִּבִּיא עוֹד פִּרְיָהּ** אֶחָת וְתִקְרִיבֶנּוּ לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ **אֶחָד וּמִשְׁנִי מִיָּנִין תִּבִּיא שְׁתִּים**. כְּלוֹמַר אִם
הָרִאשׁוֹנָה מִן אֶחָד הִיוּ שְׁנֵי קִי

אחת שעשאה למעלה היא עולה ואותה אחת שעשאה למטה היא
חטאת, **אֵינָהּ כְּשִׁירָה** מקינים אלו, **אֵלֶּא** הֵקֶן הַסְּתוּמָה, ששתי הקינים
המפורשות שאחת מכל קן היא עולה והאחרת היא חטאת, נפסלו,
שיתכן שהקריב את העולה למטה ואת החטאת למעלה, ורק הֵקֶן
הסתומה כשרה, שאיזה מהן שעשאה למעלה ואיזה מהן שעשאה
למטה, כשרות, אלא שאין יודעים למי עלתה העולה ולמי עלתה
החטאת, אם לזו או לזו, וְעַל כֵּן קָן זֶה מִתְחַלֵּקֶת בִּינֵיהֶן, ויקחו קן
נוספת ויתנו ויאמרו, אם העולה קרבה לי והחטאת לך, תקרב עתה
החטאת עבורי והעולה עבורך, ואם החטאת קרבה לי והעולה לך,
תקרב עתה העולה עבורי והחטאת עבורך. וסיכום הדברים הוא
שמכל שש הפרידות כשרות שנים בלבד, אלו של הֵקֶן הסתומה,
ומלבד זאת עליהן להביא עוד ארבע פרידות, שנים עבור הֵקֶן
הראשונה, עולה לזו וחטאת לזו, ושנים עבור הֵקֶן השלישית והֵקֶן
המפורשת, ובאלו השנים האחרונות יתנו כאמור.
מקשה הגמרא: שנינו במשנה זו שאם עשה הכהן חציין למעלה
וחציין למטה, שרק הֵקֶן הסתומה כשרה, וְאֵילוּ הפרידות הַמְּפֹרָשִׁין
לֹא, ומושם החשש שמא העולות קרבו למטה והחטאות קרבו
למעלה, וקשה, **אִמָּאִי** – מדוע פסולים המפורשים, **נָהִי נָמִי** – אמנם
נכון הוא דַּעְוָלָה קִרְבָּה לְמִטָּה ואי אפשר שתהיה עולה כשרה, אבל
הלא לרב אדא בר אבהו צריך להיות שְׁתֵּי מִשְׁוֹרִין – (תמשך) העולה
וְתִהְיֶה – (ותהפך) לְחַטָּאת הָעֹקֶת, ואמנם אין לומר כן בֵּין הָרִאשׁוֹנָה
שבה היה חטאת לזו ועולה לזו, שכבר אמרנו שלא אמר רבי יהושע
שנמשכת העולה להיות חטאת אלא כשבעלת העולה מחוייבת גם
בחטאת, ועל כן נפסלה קן זו לגמרי, אולם מדוע לא נאמר כן בֵּין
המפורשת, שהלא כאמור לא נתפרש למי מהן החטאת ולמי העולה,
ואף אם קרבה העולה למטה תוכל להמשיך ולהפך לחטאת ולעלות
לחובת בעלת החטאת שקרבה חטאתה למעלה ונפסלה, ומעתה
שכשרות שלוש פרידות, שתי חטאות ועולה [חטאת ועולה מהקן
הסתומה וחטאת מהמפורשת], לא יצטרכו להביא עוד ארבע פרידות
אלא שלוש בלבד, שתי עולות וחטאת, דהיינו קן שלמה ועוד עולה
להשלמת הֵקֶן המפורשת [שחטאתה כשרה ועתה יקריבו עבורה גם
עולה], והעולות והחטאות מתבררות שמכל אחת יש קרבן אחד לזו
וקרבן אחד לזו.
הגמרא דנה אם אפשר ליישב שהמשנה בקינן אינה כרבי יהושע,
ומביאה משנה נוספת בקינן ממנה מוכח שמשניות אלו נשנו
לשיטתו, וממילא אין ליישב כן. אומרת הגמרא: וְכִי תִמָּא – ואם
תרצה ליישב ולומר, הָא – משנה זו היא אכן **דְּלֹא כִרְבִי יְהוֹשֻעַ**,
ובאמת לשיטתו אין צריכות להביא אלא שלוש פרידות בלבד, וְכִי
מִצִּית אִמָּרֶת הָכִי – והאם תוכל לומר כן, הָא – [בוא] וְשִׁמְעָה הוֹכַחָה
ברורה ממשנה אחרת במסכת קינן (שם מ"ט) שבסופה מובאים דברי
רבי יהושע [שמסכים להאמור במשניות אלו], ומוכח שאין להעמיד
משניות אלו שלא כמותו, וכך נאמר שם במשנה, הָאֵשֶׁה שְׁאִמָּא דְּרִי
הָי עָלֵי לְהִבִּיא קָן, שני עופות, **אִם אֵלֶּךְ בֵּן זָכָר**, וקן וזן קן נדבה היא
שהיא שתי עולות, אם אכן יִלְדָה בֵּן זָכָר, הרי היא **מִבִּיאָה שְׁתֵּי**
קִינִים, **אֶחָת לְנִדְרָה**, והיא שתי עולות כאמור, וְאֶחָת לְחֻבָּתָה, שכל
יולדת חייבת להביא קן על לידתה, ובקן זו האחד חטאת והאחד
עולה. **נִתְּנָתָן לְבָחָן**, הִבְחָן צִירָה לְעִשְׂוֹתָן שְׁלֹשׁ מִזֵּן לְמַעְלָה, לפי
שהן עולות, שנים לנדרה והאחת לחובתה, וְאֶחָת מִזֵּן לְמִטָּה, לפי
שהיא חטאת הבאה לחובתה.
מכאן ואילך מתארת המשנה טעויות שונות שיתכן שייעשו בקרבנות
אלו, וחובותיה הגדלים והולכים בעקבות אותן טעויות:
א. אם לא עָשָׂה בֵּין הִבְחָן, להקריב שלוש למעלה ואחת למטה, **אֵלֶּא**
עָשָׂה שְׁתֵּים מִזֵּן לְמַעְלָה וּשְׁתֵּים מִזֵּן לְמִטָּה, לפי שחשב ששתי קיני
חובה הן, וכגון שילדה בהיותה זבה, שנתחייבה קן לזיבתה וקן
ללידתה ובשתיהן פרידה אחת חטאת והאחרת עולה, וְלֹא נִמְלָךְ בה
לשאול האם כן הוא כפי מחשבתו, ונמצא שעשה חטאת אחת תחת
עולה, שהיה עליה להביא שלוש עולות וחטאת אחת והוא עשה שתי
עולות ושתי חטאות, וחסרה לה עולה אחת, ועל כן צִירָה שְׁתֵּיבִיא

הגמרא מקשה על חידוש זה, שהקרבן נהפך לחטאת העוף ממש,
ממשניות במסכת קינן: הָא – [בוא] וְשִׁמְעָה קושיא על כך ממשנה
בקינן (פ"א מ"ד), שתי נשים שהיו מחוייבות אחת חטאת העוף ואחת
עולת העוף, והביאו יחד קן אחד ובו קבעו פרידה אחת שתהיה
חֲטָאת לזו ופרידה אחת שתהיה עֹלָה לזו, והביאו את הֵקֶן לכהן,
וְעָשָׂה הִכֹּהֵן אֶת שְׁתֵּיהֶן בַּמִּזְבֵּחַ לְמַעְלָה כאילו שתיהן עולות, מִחֻבָּה
מִן הֵקֶן כְּשֶׁר וּמִחֻבָּה מִמֶּנָּה פְּסוּל, שאותה פרידה שהיא חטאת
נפסלה למעלה, ועליה להביא קרבן אחר. ואם עשה הכהן אֶת שְׁתֵּיהֶן
בַּמִּזְבֵּחַ לְמִטָּה כאילו שתיהן חטאות, מִחֻבָּה מִן הֵקֶן כְּשֶׁר וּמִחֻבָּה
מִמֶּנָּה פְּסוּל, שאותה פרידה שהיא עולה נפסלה למטה, ועליה להביא
עולה אחרת. ואם עשה הכהן פרידה אֶחָת לְמַעְלָה ככל דין עולה,
ופרידה אֶחָת לְמִטָּה ככל דין חטאת, שְׁתֵּיהֶן פְּסוּלוֹת, שְׁאִנִּי אִמָּר
שְׁמַא אִירַע שֶׁהַפְּרִידָה שֶׁהִיא חֲטָאת קִרְבָּה לְמַעְלָה ונפסלה,
וְהַפְּרִידָה שֶׁהִיא עֹלָה קִרְבָּה לְמִטָּה ואף היא נפסלה, ועל שתיהן
להביא קרבנות אחרים תחתיהן.
מקשה הגמרא: שנינו במשנה זו שאם עשה אחת למעלה ואחת
למטה שתיהן פסולות שמא עשה את העולה למטה, וקשה, נָהִי נָמִי
– אמנם נכון הוא דַּעְוָלָה קִרְבָּה לְמִטָּה ואי אפשר שתהיה עולה
כשרה, אבל הלא לרב אדא בר אבהו צריך להיות שְׁתֵּי מִשְׁוֹרִין –
(תמשך) העולה וְתִהְיֶה – (ותהפך) לְחַטָּאת הָעֹקֶת, וכיון שבעלת
העולה אינה צריכה את החטאת, שכבר הקריבה את חטאתה, תוכל
העולה הזאת שנמשכה ונהפכה לחטאת לעלות לשם חברתה שהיא
בספק שמא חטאתה שהביאה נעשתה למעלה ונפסלה, ונמצא
שממה נפשך קרבן אחד כשר לחטאת, ולמה מבואר במשנה ששתיהן
פסולות.
מתרצת הגמרא: **אִמָּר** – כל מה שאמרנו דִּאִמָּר רַבִּי יְהוֹשֻעַ שעולת
העוף שעשאה למטה כחטאת נמשכת ונעשית חטאת, אין זה אלא
בְּחֵד נִבְרָא – באדם אחד החייב עולה וחטאת, שאם עשה את העולה
למטה כחטאת, נהפכת העולה לחטאת ויצא בה ידי חובתו, אולם
בְּתֵרִי נִבְרָא – בשני אנשים, שהביאו אחד חטאת ואחד עולה, מִי
– (האם) שגם באופן זה תהפך עולתו של זה להיות חטאתו של
זה, והלא אין לו חלק בחטאת זו, ואיך תעשה חטאתו, וכיון שאינה
נמשכת לחטאת הרי היא עולה פסולה.
הגמרא מקשה ממשנה נוספת: הָא – [בוא] וְשִׁמְעָה קושיא על כך
ממשנה אחרת במסכת קינן (שם מ"ד), שתי נשים שהיו מחוייבות כל
אחת להביא שלוש פרידות, אחת היתה מחוייבת בקן שלמה [עולה
וחטאת] ועוד פרידה אחת לעולה, והאחרת היתה מחוייבת בקן
שלמה [עולה וחטאת] ועוד פרידה אחת לחטאת, ובסך הכל שש
פרידות, ולקחו שלוש קינים, בקן הראשונה קבעו שפרידה אחת היא
לְחַטָּאת לאחת מהן וְהַפְּרִידָה השנייה היא לְעֹלָה לחברתה, ולקחו קן
נוספת והיא סְתוּמָה, דהיינו שלא פירשו מה היא החטאת ומה היא
העולה, ולקחו קן נוספת והיא מְפֹרָשֶׁת, שפירשו בעת לקיחתה
שפרידה זו חטאת ופרידה זו עולה, אולם לא קבעו שמות הבעלות
למי החטאת ולמי העולה, ונמצא שיש כאן שתי עולות ושתי חטאות
מפורשות ועוד קן סתומה, והיה לכהן להקריב את העולות למעלה
ואת החטאות למטה, ובקן הסתומה להקריב אחת למעלה כעולה
ואחת למטה כחטאת, אולם טעה וסבר שהן עולות וְעָשָׂה אֶת כּוּלָּן
לְמַעְלָה, מִחֻבָּה מִהֶעָפּוֹת שהביאו, דהיינו שתי העולות המפורשות
ופרידה אחת מן הֵקֶן הסתומה, כְּשֶׁר, וּמִחֻבָּה אחר, דהיינו שתי
החטאות והפרידה השניה שבקן הסתומה, פְּסוּל, לפי שנעשו למעלה
שלא כדינן, ועליהן להביא שוב את החטאות שהיו מחוייבות בהן.
ואם טעה וסבר שהן חטאות ועשה את כּוּלָּן לְמִטָּה, מִחֻבָּה מִהֶעָפּוֹת
שהביאו, דהיינו שתי החטאות המפורשות ופרידה אחת מן הֵקֶן
הסתומה, כְּשֶׁר, וּמִחֻבָּה אחר, דהיינו שתי העולות והפרידה השניה
שבקן הסתומה, פְּסוּל, לפי שנעשו למטה שלא כדינן, ועליהן להביא
שוב את העולות שהיו מחוייבות בהן. ואם עשה את חֲצִינָן של הקינים
לְמַעְלָה וחֲצִינָן האחר עשה לְמִטָּה, דהיינו שכל קן וקן עשה ממנה
פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה בלא להבחין אם אותה

1 צָרִיכָה שְׁתֵּבִיא עוֹד חֶמֶשׁ פְּרִידִין שִׁיקְרָבוּ לַעֲלוֹהָ לְמַעַלָּה, אַחַד מִמֵּין
2 חוֹבְתָהּ, וְעוֹד שְׁנֵי תוֹרִים וּשְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה לְנִדְרָה, וְזוֹה יֵצֵאָה יָדִי כֹל
3 הַסְפִּיקוֹת, שֶׁהֵבִיאָה אֶת נִדְרָה עִם עוֹלַת חוֹבְתָהּ. וְכֹל זֶה כֹּאשֶׁר הֵבִיאָה
4 מִתְחִילָה אֶת חוֹבְתָהּ וְאֶת נִדְרָה מִמֵּין אֶחָד. דּוֹגְמָא לְדַבְרָה, שֶׁהֵבִיאָה
5 קֵן חוֹבְתָהּ וְקֵן נִדְרָה מִתּוֹרִים, וְנִפְסַל תּוֹר אֶחָד מִקֵּן נִדְרָה. אִין דִּי
6 שְׁתֵּבִיא תּוֹר אַחֵר תְּמוּרָתוֹ, אֲלֵא עֲלִיהָ לְהֵבִיא אֶת הַקֵּן כּוֹלָה וְלֵהֵבִיא
7 עוֹד תּוֹר עֲבוּר עוֹלַת חוֹבְתָהּ עַל מִנַּת שִׁיבּוּאָה יָחִיד. וְעוֹד עֲלִיהָ לְהֵבִיא
8 קֵן מִבְּנֵי יוֹנָה לְסַפֵּק נִדְרָה, שְׁמָא נִדְרָה לְהֵבִיא בְּנֵי יוֹנָה דְּרוּקָא, וְתֵבִיא
9 אֶת כּוֹלָם יָחִיד, עַל מִנַּת שִׁיבּוּאָה הַתּוֹרִים וּבְנֵי הַיּוֹנָה עִם עוֹלַת חוֹבְתָהּ,
10 וְנִמְצָא שְׁבִסָּךְ הַכֹּל עֲלִיהָ לְהֵבִיא חֶמֶשׁ פְּרִידוֹת נּוֹסְפוֹת.

11 ו. וְאִם שְׁתֵּי הַקֵּינִים שֶׁהֵבִיאָה לְחוֹבְתָהּ וּלְנִדְרָה הֵיוּ מִשְׁנֵי מִינִין,
12 שְׁאֲחַת תּוֹרִים וְהֶאֱחָרַת בְּנֵי יוֹנָה, וְאִין יָדוּעַ אִיזוֹ קֵן קֶרְבָּה רֵאשׁוֹנָה
13 לְחוֹבְתָהּ, תֵּבִיא עוֹד שְׁשׁ פְּרִידוֹת, שְׁלוֹשָׁה תּוֹרִים וְשְׁלוֹשָׁה בְּנֵי יוֹנָה.
14 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁעֲלִיהָ לְהֵבִיא אֶת שְׁתֵּי הַקֵּינִים הַבָּאוֹת
15 לְנִדְרָה יָחִיד עִם עוֹלַת חוֹבְתָהּ, עֲלִיהָ לְהֵבִיא עוֹלָה זֹו מֵאוֹתוֹ מִין שְׁבֵאָה
16 חֲטָאֵת חוֹבְתָהּ, וְכִיּוֹן שְׁאִינָה יוֹדַעַת מֵאִיזָה מִין קֶרְבָּה קֵן חוֹבְתָהּ, אִינָה
17 יוֹדַעַת אִיזוֹ עוֹלָה לְהֵבִיא לְחוֹבְתָהּ עֵתָה יָחִיד עִם הַקֵּינִים הַבָּאוֹת
18 לְנִדְרָה, אִם תּוֹר אוֹ בֵּן יוֹנָה, וּמִסַּפֵּק עֲלִיהָ לְהֵבִיא אֶת שְׁנֵיהֶם. נִמְצָא
19 שְׁעַם שְׁתֵּי הַקֵּינִים הַבָּאוֹת לְנִדְרָה, שְׁנֵי תּוֹרִים וּשְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, עֲלִיהָ
20 לְהֵבִיא עוֹד תּוֹר וּבֵן יוֹנָה לְסַפֵּק עוֹלַת חוֹבְתָהּ וְאוֹחַד מֵהֶם נִדְרָה
21 שְׁהֵאָה חֵיבָת אַחֵד בְּלַבָּד, וּבִסָּךְ הַכֹּל שֵׁשׁ פְּרִידוֹת.

22 ז. וְאִם אִשָּׁה זֹו, שֶׁנִּדְרָה קֵן וּפִירְשָׁהּ נִדְרָה וְאִינָה יוֹדַעַת מִזֶּה פִירְשָׁהּ,
23 נִתְּנָתָּהּ [–נִתְּנָה אֶת הַקֵּינִים] לְכַהֵן, וְאִינָה יוֹדַעַת מִזֶּה נִתְּנָתָּהּ, אִם תּוֹרִים
24 אוֹ בְּנֵי יוֹנָה אוֹ שְׁקֵן אֶחָת תּוֹרִים וְקֵן אַחֲרַת בְּנֵי יוֹנָה, וְהִלָּךְ חֲבֵיבָן וְעֵשָׂה
25 אֶת הַקֵּינִים וְהַקֵּרִיבָן, וְאִינָה יוֹדַעַת מִזֶּה עֵשָׂה בַּהֵן, אִם עֲשָׂאן כּוֹלָן
26 לְמַעַלָּה, כְּלוּמַר שְׁכוּלָן עוֹלוֹת, אוֹ שֶׁעֲשָׂאן כּוֹלָן לְמַטָּה, שְׁכוּלָן
27 חֲטָאוֹת, אוֹ מִחֲצָה עוֹלוֹת וּמִחֲצָה חֲטָאוֹת, נִמְצָא שֶׁמִּפְנֵי הַסַּפֵּק אָף יָדִי
28 חוֹבְתָהּ לֹא יֵצֵאָה, שְׁמָא עֲשָׂה הַכֹּל חֲטָאֵת וְאִין כֹּאן עוֹלָה אוֹ שְׁמָא
29 עֲשָׂה הַכֹּל עוֹלָה וְאִין כֹּאן חֲטָאֵת, עַל כֵּן הִיא צָרִיכָה לְהֵבִיא אֶרְבַּע
30 פְּרִידִין עוֹלוֹת, שְׁנֵי תּוֹרִים וּשְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, לְנִדְרָהּ, שְׁמָא נִדְרָה תּוֹרִים
31 אוֹ שְׁמָא נִדְרָה בְּנֵי יוֹנָה, וְעוֹד שְׁתֵּי עוֹלוֹת חוֹבְתָהּ, תּוֹר וּבֵן יוֹנָה,
32 שְׁמָא בְּקֵן חוֹבְתָהּ הִיתָה חֲטָאֵת כְּשֶׁרָה וְנִתְחַיֵּבָה בַּעֲלוֹת חוֹבְתָהּ
33 מֵאוֹתוֹ מִין וְכִיּוֹן שְׁאִין יָדוּעַ אִיזָה מִין הִיָּה עֲלִיהָ לְהֵבִיא תּוֹר וּבֵן יוֹנָה,
34 וְעוֹד חֲטָאֵת אֶחָת מֵאִיזָה מִין שְׁתֵּרֲצָה, שְׁמָא עֲשָׂה הַכֹּל לְמַעַלָּה
35 וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הֵבִיאָה חֲטָאֵת כֹּלָל. וְזֶה שִׁיכּוּלָה הִיא לְהֵבִיאָנָה מִכֹּל
36 מִין שְׁתֵּרֲצָה וְאִין אוֹמְרִים שְׁמָא קֶרְבָּה עוֹלַת חוֹבְתָהּ מִן הַמִּין הַשְּׁנִי
37 וְנִתְחַיֵּבָה לְהֵבִיא אֶת הַחֲטָאֵת מֵאוֹתוֹ מִין, מִשּׁוּם שֶׁמִּין הַקֵּן נִקְבַּע
38 בַּחֲטָאֵת וְלֹא בַּעֲלוֹהָ. וְכִיּוֹן שֶׁנִּפְסְלָה הַחֲטָאֵת יִכּוּלָה לְהֵבִיא אֶת
39 הַחֲטָאֵת מִכֹּל מִין שְׁתֵּרֲצָה, וְהַעֲלוֹהָ שְׁהִיא מֵאוֹתוֹ מִין שְׁבַשְׁתִּים [תּוֹר
40 וּבֵן יוֹנָה] שְׁהִיא מֵבִיאָה לְחוֹבְתָהּ תַּעֲלָה כְּבַת זֹוגָה, וְאִילוּ הַעֲלוֹהָ
41 הָרֵאשׁוֹנָה נִפְסְלָת מִשּׁוּם שְׁאִין לָהּ בֵּן זֹוג. וְהַעֲלוֹהָ מִכֹּל זֶה שְׁהִיא
42 צְרִיכָה לְהֵבִיא עוֹד שְׁבַע פְּרִידוֹת, שְׁלוֹשָׁה תּוֹרִים וְשְׁלוֹשָׁה בְּנֵי יוֹנָה
43 וְעוֹד מִמֵּין שְׁתֵּרֲצָה.

44 הַמִּשְׁנָה מֵבִיאָה דַּעַה הַחוּלְקַת עַל הַדִּין הָאֲחֵרוֹן: בֵּן עֲזַאי אָמַר, עֲלִיהָ
45 לְהֵבִיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, תּוֹר וּבֵן יוֹנָה. דַּעַתָּה הִיא שֶׁמִּין הַקֵּן נִקְבַּע לֹא עַל
46 פִּי הַחֲטָאֵת, כְּדַעַת חֲכָמִים, אֲלֵא עַל פִּי הָרֵאשׁוֹן שֶׁקֶרֶב, וְיֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ
47 שְׁמָא קֶרְבָּה עוֹלַת חוֹבְתָהּ מִמֵּין אַחֵר וְהִיא כְּשֶׁרָה, וְנִתְחַיֵּבָה בַּחֲטָאֵת
48 מֵאוֹתוֹ מִין, וְעַל כֵּן עֲלִיהָ לְהֵבִיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת מִשְׁנֵי הַמִּינִים.

49 הַמִּשְׁנָה מְסַיֶּמֶת בַּמִּשְׁל דְּיוֹמָה שְׁבוּ מִמַּעַט נַעֲשֶׂה הַרְבֵּה, כִּשֶּׁם שֶׁכֹּאן
50 מִכְמוֹת קֶטְנָה שְׁהִיתָה מוֹטֵלַת עֲלִיהָ הִגִּיעָה לִידֵי חֵיּוֹב שֶׁל כְּמוֹת
51 מְרֻבָּה: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ, זֶהוּ שְׂאִמְרוּ אֹדוֹת הָאֵיל, שֶׁכְּשֶׁהוּא חֵי
52 קוֹלֵז אֶחָד, וְאִילוּ כְּשֶׁהוּא מֵת קוֹלֵז שְׁבַעָה, דִּהִינּוּ שִׁישׁ בּו שְׁבַעָה
53 קוֹלוֹת. וּבִקְנִין (שם) מוֹסִיפָה הַמִּשְׁנָה וּמִפְרָשָׁתָּה, 'כִּיֵּצֵד קוֹלוֹ שְׁבַעָה,
54 [מִשְׁתֵּי קֶרְנֵי] [עוֹשִׂים] שְׁתֵּי חֲצוּצְרוֹת, [מִשְׁתֵּי שְׁקוּי] [עוֹשִׂים] שְׁנֵי
55 חֲלִילִין. עוֹרוּ [מִשְׁמִשׁ] לַתּוֹף, מַעֲזִי לְנִבְלִים, בְּנֵי מַעֲזִי לְכַנּוּרוֹת. וְהָרִי
56 כֹּאן שְׁבַע כְּלֵי נְגִינָה הַנַּעֲשִׂים מֵהָאֵיל אַחֵר מוֹתוֹ, שְׁתֵּי חֲצוּצְרוֹת, שְׁנֵי

חֲלִילִים, תּוֹף, נָבֶל וְכִנּוֹר. כּוּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה בְּכֹל זֶה, שְׁהָרִי זֶה דְּבַר פֶּלֶא
58 שֶׁמִּשְׁמַת הָאֵיל מִנֵּין קוֹלוֹתָיו פִּי שְׁבַע מֵאֲשֶׁר בְּחִיּוֹ, וְכִיּוֹצֵא דְּבַר כֹּאן,
59 שֶׁמִּתְחִילָה הִיתָה מִחוּיִיבַת אַרְבַּע פְּרִידוֹת בְּלַבָּד, וְעֵתָה מִפְּנֵי כֹל
60 הַסְפִּיקוֹת מוֹטֵל עֲלִיהָ לְהֵבִיא עוֹד וְעוֹד, עַד שֶׁלֶבֶן עֲזַאי עֲלִיהָ לְהוֹסִיף
61 וְלֵהֵבִיא שְׁמוֹנֶה פְּרִידוֹת נּוֹסְפוֹת.

62 כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁנָה זֹו נִשְׁנִית כְּדַעַתוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻעַ, כִּמְפּוֹרֵשׁ בָּהּ, עַל כֵּן
63 אִין לֹאמַר [כְּפִי שְׁהִיתָה הוּא] אֲמִינָא לַעֲלוֹ [עִסָּה] שֶׁהַמִּשְׁנׁוֹת בַּמִּסְכָּת
64 קִינִין נִשְׁנוּ שְׁלֹא כְּדַעַתוֹ לִפִּי מִזֶּה שִׁפְרִישָׁה רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה שְׁעוֹלָה
65 הַנַּעֲשִׂית כְּחֲטָאֵת לְמַטָּה נִהְפַכְתָּ לְחֲטָאֵת. וּמַעַתָּה חוֹרוֹת הַקּוֹשִׁיא
66 דְּלַעֲלוֹ (שם), שֶׁבַּמִּשְׁנָה בִּקְנִין שְׁהוּבָאָה שֶׁם מוֹכַח שֶׁלֹּא כִּהִסְבְּרוּ שֶׁל
67 רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה, שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁם שְׁאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאָה קֵן שֶׁנִּתְפַּרְשׁוּ בָּהּ
68 פְּרִידָה אֶחָת לַעֲלוֹהָ וּפְרִידָה אַחֲרָת לְחֲטָאֵת, וְהִכְהֵן עֲשָׂה אֶחָת לְמַטָּה
69 וְאֶחָת לְמַעַלָּה בְּלֹא לְהַבְחִין אִם הוּא עוֹשֶׂה כֹל אֶחָת כְּרֹאזִי לָהּ,
70 שֶׁמִּסַּפֵּק עֲלִיהָ לְהֵבִיא קֵן זֹו שׁוֹב, כִּיּוֹן שִׁיתְכֵּן שֶׁעֲשָׂה אֶת הַחֲטָאֵת
71 לְמַעַלָּה וְאֶת הַעֲלוֹהָ לְמַטָּה וְשִׁתִּיחֵן נִפְסְלוּ. וְקִשָּׁה, שֶׁלְּדַרְבֵּי רַבִּי
72 יְהוֹשֻעַ הֵלֵא וְדָאזִי יֵצֵאָה יָדִי חוֹבַת חֲטָאֵת, כִּיּוֹן שְׁאָף אִם עֲשָׂה אֶת
73 הַחֲטָאֵת לְמַעַלָּה וְאֶת הַעֲלוֹהָ לְמַטָּה, נִמְשַׁכְתָּ הַעֲלוֹהָ וְנַעֲשִׂית חֲטָאֵת.
74 וְהָרִי זֶה מוֹכִיחַ שֶׁלֹּא כִּהִסְבְּרוּ שֶׁל רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה בְּדַעַת רַבִּי
75 יְהוֹשֻעַ.

76 הַגְּמָרָא חוֹרוֹת בָּהּ מִמָּה שֶׁהֵבִינָה בְּדַרְבֵּי רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה בְּדַעַת רַבִּי
77 יְהוֹשֻעַ שֶׁהַעֲלוֹהָ הַנִּמְשַׁכְתָּ נִהְפַכְתָּ לְחֲטָאֵת לְכֹל דְּבַר. מִתְרַצָּת
78 הַגְּמָרָא: אָמַר – כֹּל מִזֶּה שֶׁתּוֹכֵל לֹאמַר דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ שֶׁהַעֲלוֹהָ
79 הַנַּעֲשִׂית לְמַטָּה כִּמְעַשָּׂה חֲטָאֵת לְשֵׁם חֲטָאֵת, נִהְפַכְתָּ לְהִיּוֹת חֲטָאֵת,
80 הָרִי זֶה רַק לְאִפְּקָהּ [–לְהוֹצִיאָהּ] מִיָּדִי מַעֲלָה, שֶׁרַק לַעֲנִין זֶה יֵשׁ בָּהּ
81 תּוֹרַת חֲטָאֵת, אוֹלָם לְמִיפְּקָהּ [–לְעֵלוֹת] לָיָה – לְבַעֲלִיהָ לְשֵׁם חוֹבָהּ,
82 שִׁיֵּצֵא בָּהּ יָדִי חוֹבַת חֲטָאֵת, מִי [–הָאֵם] גַּם זֶה אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ.
83 כְּלוּמַר, שֶׁגַּם לְדַעַתוֹ אִין בַּעַל הַעֲלוֹהָ שֶׁנִּהְפַּכָּה לְחֲטָאֵת יוֹצֵא בָּהּ יָדִי
84 חוֹבְתוֹ, וְעַל כֵּן מִבּוּאָר בַּמִּשְׁנָה לַעֲלוֹ שְׁכֹאשֶׁר נַעֲשִׂית הַעֲלוֹהָ לְמַטָּה
85 לֹא יֵצֵא יָדִי חוֹבַת חֲטָאֵת.

מִשְׁנָה

86 הַמִּשְׁנָה דְּנָה בַּפְּסוּלִים שׁוֹנִים שֶׁבַּמְלִיקָה, אִימְתִּי נַעֲשֶׂה הָעוֹף עַל יָדִי
87 כִּךְ כְּנִבְלִיָּה גְּמוּרָה וּמִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה כְּדִין נִבְלַת עוֹף טְהוֹר,
88 וְאִימְתִּי אִינוּ מִטְמָא אִף שֶׁהִקְרֵבן פְּסוּל:
89 כָּל הַפְּסוּלִין לְעַבְדוּהָ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁמִּלְקוֹן אֶת קֶרְבָּנוֹת הָעוֹף,
90 מִלְּקִיתָן פְּסוּלָה, וְאִינוּ [–אִין] הָעוֹף הַנִּמְלָק מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה,
91 אִף שְׁאִין הַמְּלִיקָה כְּשֶׁרָה. וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁמִּלְקִיתָם הָעוֹלִיָּה
92 לַעֲנִין זֶה שְׁאֵם עֲלָה הַקֶּרֶבֶן עַל הַמִּזְבֵּחַ אִין לְהוֹרִידוֹ וְהָרִי הוּא מוֹקֵטֵר
93 עֲלִיוֹ אִף שֶׁנִּמְלָק בַּפְּסוּל, הָרִי שְׁהִיא נַחֲשֶׁבֶת מְלִיקָה, וְאִינָה כְּהִרְיָגָה
94 בַּעֲלָמָא, וְעַל כֵּן אִין הָעוֹף מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה.
95 הַמִּשְׁנָה מְפַרֶּשֶׁת אֶת דִּינֵיהֶם שֶׁל פְּסוּלִים שׁוֹנִים: מִלֵּק אֶת הַקֶּרֶבֶן
96 בְּשִׁמְלָל, שֶׁמְלִיקָה פְּסוּלָה הִיא מִשּׁוּם שֶׁעֲלִיהָ לְהִיעֲשׂוֹת בִּימִין, אוֹ
97 שְׁמֵלֶךְ אֶת הַקֶּרֶבֶן בְּלִילָה, שְׁאָף הִיא מְלִיקָה פְּסוּלָה לִפִּי שְׁעִבְדוֹת
98 הַקֶּרֶבֶן אִינוּ נַעֲשׂוֹת אֲלֵא בַּיּוֹם, וְכֵן אִם שֶׁחַט עוֹף חוֹלִין [וְשִׁלָּא הוֹקֵדֵשׁ
99 לְקֶרֶבֶן] בְּפָנִים הָעוֹרָה, שְׁהוּא אֲסוּר בְּאִכְלָה, וְכֵן אִם שֶׁחַט עוֹף
100 קֶרְשִׁים [וְשֶׁהוֹקֵדֵשׁ לְקֶרֶבֶן] מִפְּחוּץ לְעוֹרָה, שְׁאָף הוּא אֲסוּר בְּאִכְלָה
101 וּמִשּׁוּם שְׁאִין דִּינוּ אֲלֵא בְּמִלְקָה, דִּין כֹּל הַשְּׁחִיטוֹת וְהַמְּלִיקוֹת הַלָּלוּ,
102 שְׁאִינוּ מִטְמָאוֹת אֶת הָאוֹכֵל בְּבֵית הַבְּלִיעָה. מְלִיקוֹת שְׁמָאֵל וְלִילָה
103 אִינוּ מִטְמָאוֹת בְּבֵית הַבְּלִיעָה מִשּׁוּם שֶׁדִּינוּ הוּא שְׁאֵם עַלֵּי לֹא יִרְדּוּ,
104 וְשְׁחִיטוֹת חוֹלִין בְּפָנִים וְקִדְשִׁים בַּחוּץ אִינוּ מִטְמָאוֹת מִהֻעֲטָמִים
105 שִׁיתְבָּאֵרוּ לַהֵל [שם] בְּבִרְיָתָא וּבַגְּמָרָא.

106 אוֹפִינִים אַחֲרֵים בְּהֵם הַמְּלִיקָה אִינָה נַחֲשֶׁבֶת מְלִיקָה כֹּלָל, וְהָעוֹף
107 מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה כְּנִבְלִיָּה גְּמוּרָה: מִלֵּק אֶת הָעוֹף בְּסָכְיָן וְשִׁלָּא
108 כְּדִינוּ שִׁמְלָק בַּצְּפוּרָן, אוֹ שְׁמֵלֶךְ עוֹף שֶׁל חוֹלִין בְּפָנִים הָעוֹרָה, וְכֵן
109 אִם מִלֵּק עוֹף קֶרְשִׁים מִפְּחוּץ לְעוֹרָה, שְׁאִין מְלִיקָתָם מְלִיקָה מִשּׁוּם
110 שְׁאִין מְלִיקָה שִׁיכַת אֲלֵא בַּחוּץ קִדְשִׁים הַנִּמְלָק בַּעֲזֵרָה דְּרוּקָא,
111

הזקקה להביא חמש עולות יחד מתחילתה אחת לחובתה ד' לנדרה וכשהביאה שני קנין אחת לנדרה ואחת לחובתה וממין אחד לא עשתה כלום לנדרה שמא אינו ממין שנדרה ובהשלמת קן שני ממין אחד לא סגי לה שהרי קובעתו לבא עם מין חובתה וא"ת תביא קן ממין אחד ופרידה ממין שהביאה שני קנין הראשונים שקרב ממנו עולות חובתה דמנ"א אם תורין

נדרה הרי הביאה תורין עם מין שהביאה לחובתה ואם בני יונה נדרה הרי הביאה ב' בני יונה עם מין שקרב ממנו חובתה אם לא נפסל גזול אחד מן הראשונים ה"נ אבל עכשיו שנפסל אחד מהם אין חבירו עולה לה כלום דג' עולות הוקבעו עליה יחד הילכך אם ב' קנים הראשונים מין אחד היו צריכה שתביא עוד ה' עולות ג' מאותו המין וב' ממין אחר ד' לספק פירושה ואחד לקביעותה שקבעה להביא עולת חובתה עם נדרה וחובתה כבר קרבה ויצאה ידיה אלא שצריכה להביא מאותו המין עם נדרה מפני קביעותה: ואם משני מינין היו תביא שש. שאינה יודעת איזה מין קרב תחילה לחובתה שתביא מאותו המין עם ד' של ספק פירושה לקביעותה הילכך תביא שש שתי תורין ושני בני יונה לספק פירושה ותור ובני יונה לקביעותה והעוף היתר יא נדרה: נתנתן לכהן ואין ידוע מה נתנה. אם תורין אם בני יונה ואם קן אחד מהו וקן אחד מהו ואין ידוע מה עשה אם כולן למעלה או כולן למטה או חצין למעלה וחצין למטה נמצאת שלא יצאת אפי' (ימי לידתה) שמא כולן למעלה ואין כאן חטא או שמא כולן למטה ואין כאן עולה: צריכה שתביא עוד ד' פרידן לנדרה. לספק פירושה משני מינין וב' לעולת חובתה תור ובן יונה שמא הראשונים כולן למטה נעשו ואינה יודעת מאיזה מין והכל הולך אחר החטאת (וצריכה) להביא עולה מאותו מין או שמא הראשונים חצין למעלה וחצין למטה ובקן שקרב ראשון יצאתה ידי חובתה חזיא קבעה להביא עולה מאותו המין עם נדרה ואינה יודעת איזה מין היה הילכך תביא עם ספק פירושה תור ובן יונה וממנה נפשך אם קן שקרב ראשון תורין היו וקרב מזה עולה למעלה והיא לחובתה הרי היא מביאה עכשיו תור עם נדרה משום קביעותה ואם מבני יונה היה והוקבע עליה להביא בן יונה עם נדרה הרי מביאתו ואם כולן למטה נעשו וצריכה להביא עולתה מאותו המין הרי משתים שהיא מביאה עכשיו לחובתה יעלה לה אחד מזה והשני נדרה: וחטאת אחת. תביא מאיזה מין שתצא משום שמא הראשונים כולן למעלה נעשו והרי לו זוג ממינו לעולה מב' שהביאה חובתה מב' מינין ואע"פ שכבר קרבה עולת חובתה אין צריכה לדקדק להביא חטאת מאותו מין הראשון כולן דפליגי עליה דבן עזאי דקסברי הכל הולך אחר חטאת הילכך הואיל ועל כרחיה היא מביאה עכשיו ב' עולות תונוג לו אותה שממנו ודייה דרבי תנן פלוגתיהו במסכת קנים (פ"ב מ"ה) שהאשה שהביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה בן יונה דהכל הולך אחר חטאת בן עזאי אומר הכל הולך אחר הראשון: בן עזאי אומר ב' חטאות. בן עזאי לטעמיה דאמר הכל הולך אחר הראשון ובין דאיכא לספוקא שמא הראשונים למעלה נעשו וכבר יצאת ידי עולה צריכה להביא חטאתה מאותו המין והרי אינה יודעת מאיזה מין היה לפיכך תביא שתי חטאות מב' מינין חטאות הללו אינן נאכלות שהרי על הספק באו ואין מליקתן מליקה להחזיר באכילה שמא כבר קרבה חטאתה בראשונה: א"ר יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחר כשהוא מת קולו ז'. ה"מ מפרש לה ובאיל קמיירי דכשהוא חי אין לו אלא קול אחד וכשהוא מת קולו שבעה כיצד קולו שבעה ב' קרניו ב' חצירות ב' שקויו ב' חילין עורו לתוף מעיים לנבלים בני מעיו לכינורות וה"נ כשנדרה תחלה ואינה יודעת מה פירשה לא צריכה אלא ד' פרידן וב' לחובתה אחת לעולה ואחת לחטאת ועכשיו שהביאה כבר ד' פרידן צריכה להביא ד' לנדרה וד' לחובתה מראיירי ר'

יהושע בהא ש"מ קנין ר' יהושע אמרה וקתני לעיל גבי קן סתומה ומפורשת דאין כשר אלא סתומה ואי אמרת נמשכה ונעשית חטאת העוף תמשך ותהוי חטאת העוף: אימר דא"ר לאפוקה מידי מעילה למיסק ליה לשם חובה מי אמר. שתהא עולה נעשית חטאת בשביל ששינה בה: מתני' כל הפסולין. בגמ' פליגי כל לאיתויי נא: ואינן מטמאין. שמליקתן מטהרתן לפי שפסלם בקדש ואהני מליקתן שאם עלו לא ירדו והלכך נמי לא היו נבילה: ה"ג שחט חולין בפנים וקדשים בחוץ אינן מטמאין בבית הבליעה. אף על גב דבפנים אין שחיטה לעוף וכן בעוף קדשים אין שחיטה בכל מקום אין מטמאין כדיליף בברייתא בגמרא ושחט קדשים בפנים דלא קתני אמרין בגמ' דאתי בזה הכלל: מלך בכסין. ומליקה לא היא דבעצמו של כהן בעינן ושחיטה לא היא כדאמרין בהכל שוחטין (חולין דף כז) מפני שהוא חולין מפני שהוא דורס: מלך חולין בפנים וקדשים בחוץ. דלא שייכא מליקה בחולין לא בפנים ולא בחוץ והוא הדין לחולין בחוץ ובגמרא אמרין דאתי בזה הכלל:

נתנתן לכהן ואינה יודעת מה נתנה. בחנם דחק הקנטרס לאוקמה בשקבעה נדרה עם חובתה דרך בבא מיתוקמא שפיר בשלא קבעה: **כשהוא** חי קולו אחד כשהוא מת קולו ז'. מפרש במסכת קנין (פ"ג מ"ז) קרניו לחצירות משמע דבאות שלא מן הכסף וכן משמע בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מז. ושם) דבעי רמי בר חמא המשתחיה לבמהה קרניה מהו לחצירות ותימה דבהקמץ רבה (נמנות דף כח). תניא חצירות היתה באה מן העשת של כסף מיהו מנהיאי לא קשה כולי האי דהתם בשל משה שלא היו כשרות לדורות כדמשמע ה"מ אבל קשה מנסכת תמיד (דף לו) דהנן ושתי חצירות של כסף בידם משמע דאף לדורות בשל כסף ותירץ ר"ת דשני עיניו חצירות היו של כהנים בשל כסף ושל לויים בשל קרני בהמה לכלי שיר ועוד י"ל דחצירות דקנים ודמנסכת ע"ז היינו שופר כדאמר בסוף במה מדליקין (שבת דף לו). ובפרק לולב הגזול (סוכה דף דל). דאישתני שמחתייהו חצירתא שיפרא שיפרא חצירתא ובסוף במה מדליקין (שבת דף לו). איכא ברייתא שקורא לחצירות שופר ומיהו קשה בדמנסכת עבודה זרה איירי במכשירי קרבן

כדאמר ה"מ ועל הקרבן לא היו תוקעין בשופר אלא בחצירות כדכתיב ותקעתם בחצירות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם (במדבר יא) **אימר** דא"ר יהושע (בן לוי) לאפוקה מידי מעילה למיסק ליה לחובה מי אמר. תימה מ"ש זו מוזי י"ל דכי הוה גזנא אשכחן פ"ק דמנחות (דף יב). דחזיקה מועלת ליצא ושירים שחשו בן קמיצה להקטרה שאסורין באכילה והקטרות מוציאן מידי מעילה חוריקת פיגול (ר"ל) בפ"ק דמעילה (דף גא) דמפקא מידי מעילה אע"ג דלא עלה לשם חובה וי"מ דמדאורייתא נמשכה תנעשה חטאת גמורה ותקנתא דרבנן היא דאינו עולה לשם חובה וצ"ל דקסבר ר' יהושע אין שחיטה לעוף מן התורה וחולין בעורה לאו דאורייתא כדאמר בבזיר (דף כט). גבי מידר בנו בבזיר למיד' כדי לחבוץ במצות ואי נמי קסבר חולין בעורה דאורייתא היה ועוף לאו דאורייתא כדאשכחן גבי ר"ש בפ' כיסוי הדרס (חולין דף פה) דקסבר דאורייתא ואפ"ה היה ועוף לאו דאורייתא ולית ליה הדיא דרשה בפ"ב דקדושין (דף נז. נח). דמרבה בעופות וא"ת למד' לאו דאורייתא למאי איצטרך קרא לחטאת העוף באר על הספק דהא ר' יוסי בר חנינא דאמר לאו דאורייתא כדמוכח בבזיר ומצריך קרא לחטאת העוף באר על הספק וי"ל דאתא קרא למימר להביא על הספק כמו בבהמה אשם תלוי:

מלך בשמאל או בלילה אין מטמאין בבית הבליעה. לבארה כללה מנהיגין ר"ש היא דאמר לקמן בפרק המזבח מקדש (דף פז). שכל שפסולו בקדש אם עלה לא ירד דהא אמרין בגמרא דמליקה המתרת לא האיסור פי' דאם עלה לא ירד אינה מטמאה בבית הבליעה ומליקה לילה לר' יהודה תרד כדאמר בפ' המזבח מקדש (שם) פרט לשחיטה בלילה וכן לעיל דתנן וכולן אין מטמאין בבית הבליעה חללי בשחיטה דרום דתיר לר' יהודה כדאמר בשמעתין קמייתא דמעילה (דף ב) אלא מתנינן ר"ש היא ותימה אי בר' שמעון האמר דמליקה שמאל מליקה גמורה היא למאי דגרס ר"ת לעיל בפ"ב (דף כד) מלך בשמאל פסול ורבי יהודה מכשיר וי"ל דסבר ליה כותיה בחדא ופליגי עליה בחדא אי"נ מודה ר' יהודה בעוף דכל שפסולו בקדש אם עלה לא ירד דהנן תלתא מיעוטי דלקמן בבהמה כתיבי ומיהו על כרחין חד מיניהו בעוף דלא תימא על פסולי דעוף אם עלה לא ירד: **שחט** חולין בפנים וקדשים בחוץ. בגמ' נפקא לן דמשום שחיטה אינה מטמאה בבית הבליעה אע"ג דאינה מתרת את האיסור: **מלך** בסכין. פירש בקנטרס דמחליד לפי שנועץ ראשו של סכין משום דאינו רוצה לחתוך רוב בשר קודם הסימנן ואי אפשר לומר כן בפ' קמא דחולין (דף כז) דהתם קרי ליה מחליד אע"ג דסלקא דעתך שחותר רוב בשר דהתם פ' בקנטרס דלאחר שנתפרקו פירקי העצם נינעץ הסכין תחת העצם והוא חלדה ולפי' זה לא איירי בסכין רחבה ונראה דחשיב חלדה לפי ששוחט הסימנן מנטה למעלה ואפילו בסכין רחבה: ושניסימית

ושניםמית עיניה. היינו שנחטטה דמוסר אבר וממעיטין לה בפ"ק דקידושין (דף כד:) מדכתיב מן העוף ולא כל העוף פרט לשיש גפה ולא כמו שפירש בקטרת משום הקריבהו נא לפחתך וא"ת ל"ל קרא למחוסר אבר הא אפילו לבני נח אסור כדדרשין לקמן פ' בתרא (דף קטז.) ופ"ק דע"ז (דף ה) האב בהמה שחין ראשי איברים שלה וי"ל דאי לאו דכתיב קרא בישראל הוה מוקמין קרא דבני

נח לישראל ולא לבני נח כדאמר בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט.) כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסניי לישראל נאמרה ולא לבני נח א"ז הוה אמנא דכין דאשתרי בעל מום בעפות לישראל טפי מבהמה אשתרי אפי' מחוסר אבר א"ז הוה מוקמין מכל הוה דכתיב בבני נח דדוקא בהמה שמיצני שנסאר בה מום לישראל.
אמר רב שמאל ולילה כו'. כולה דף סוגיא כ"ש כדפרישית במתני' ושמאל ולילה דאין מטמאין דאם עלו לא ירדו חור וסכין דמטמאין (ירדו) לר"ש דכין דאירע פסול וקודם שחטתו כמו דחנקין דמי וירדו דאין פסול בקודש שלא נתקדש בכלי וכל שפסולו בקודש דלא ירד היינו שאירע פסול משנשחט ונתקדש בקדושת כלי ולא כמו שפי' בקטרת לקמן בפ' המזבח מקדש (דף פד.) אין פסולו בקודש שאירע פסול קודם ביאתו לעזרה כגון רובע ורובע דנרבע בעזרה מאי איכא למימר ועוד דשחטת דרום ר"ל במעילה תדרת לר"ש ולא דוקא ר"ש רובע ונרבע דה"ה וז' במליקה ובקמיצה תרחבו דעל כרחיק למאי דבעי למימר רבה דשחטת דרום תדר לר"ש ושמאל ולילה דאין מטמאין בבית הבליעה ואם עלו לא ירדו טעמא בכל מקום כדמפרש הכא שמאל דאית ליה הכשר' ביום הכפורים ולילה לאיברים ופדרים ורבי יהודה ממעט לילה אע"ג דאית ליה הכשר' ושמאל נמי ה"ל הכשר' וממעט דאין לומר דלא ממעט אלא ג' דברים משום דתלתא

מיעטי כתיבי דהא מלקה זר ובעל מום תדר לר' יהודה וכן שחטת דרום וא"ת ומה בין שחטת דרום לרבי יהודה לפסח חטאת שלא לשמחג דרום נמי כשר בשאר קדשים וי"ל דדרום דמי לנשחט בחוץ דתרייהו פסולי מקום והואי טעמא היה רוצה לומר רבה לר"ש ותרד וא"ת דהבא משמע דלרב לא הוי פסול זר בפסול שמאל ופ"ק דמנחות (דף ו) משווה להו לענן אם מקץ יחזיר וי"ל דהתם אין תלוי בהכשר דהא מכשר ר' יהודה בן בתירא בכל הפסולין כולן. הגה"ה ו"ל פירוש דכל שפסולו בקודש היינו כל שפסולו כשר בעלמא בקודש דהא לשון זה תנן לקמן בפ' המזבח מקדש (דף פד.) גבי אם עלו לא ירדו והתם נמי מפרש לכל אותם שלא ירדו היכן כשרים בעלמא ולעיל פ"ה (דף נא.) דר' מפרש להו לן בדם כשר שהרי לן כשר באימורים וכן כולוה ובשעתא נמי מפרש מ"ש שמאל דאינו מטמא דאית ליה הכשר' ויהי"כ ולילה באיברים ופדרים חור וסכין מטמאין דלית ליה הכשר' בעלמא ור' יוחנן דאמר מליקת זר אין מטמאה משום דאית ליה הכשר' או בשחטת או בבמה וכן בהמה בעלת מום דלא תדר לר"ע בדוקן שבעין והואיל וכשר בעופות ולרבנן נמי אי משכחת ליה בבמה הכשר' לא תדר ולרבי שמעון נמי בעי הכשר'א בלמא דהיינו פסולו בקודש ולהכי תנן גבי אתנן וכלאים ירדו דלית להו הכשר'א וזא דר' יהודה בעצמו אומר מפני מה לן בדם כשר שכשר באימורים וולן באימורים [שכשר] בבשר לאורוי דשאר עבודות ילפנתו מלכתחילה או בבמה אבל עבודות דם לא ולהכי קאמר ירדו בג' דמכשירין ר"ש דאינו חוששון כיון דמשבח הכשר'א בשום מקום אבל עבודות דם שפיר יליף ר' יהודה מעבודות דם אפי' מהכשירין ולהכי שלמעלה שלמטה שבפנים שבוין לא ירד וטריפתו ירד אפי' לר"ש אפי' לר"ע דיליף בהמה מעוף אע"ג דאשכחן הכשר'א בעוף טריפה במליקה אם תתירן התם מוצותו בכך הא ילפין שמאל לא ירד מהכשר' דיהי"כ י"ל דתתירן לא ילפי בהמה מעוף וגם שלא בהכשרו ממוצותו בכך אי נמי לא ילפין פסול של קודם שחטת כגון טריפה ממליקה שאינו דוגמתו חור אירע קודם שחטתו וכמדרגה ל' שכן פירש לנו רבינו הקדוש נ"ע ולאטונו כמו שבפנים וא"כ אין מטמאין בגדים אבית הבליעה וגם אם עלו לא ירדוין הא בוא תליא דהא לישאנא דכל שפסולו בקודש גבי תרווייהו תנן לה ובריש מעילה (דף ב) נמי מדמה להו לתרווייהו ושחטת עוף קדשים בפנים דאמרין בסמוך אין מטמאין אין מטמאין אע"ג דתדר כדמוכח בפרק השוחט והמעלה (לקמן דף קיא.) דפטר ליה אם העלהו אחרי כן בחוץ ואם לא ירד בפנים היה חייב בחוץ כדאיתא בפ"ם ב"ב התם איכא קרא בסמוך למימר אין מטמאין אין מטמאין וזא דאמרין בשחטת דרום דירדו לרבי יהודה פ"ק דמעילה (דף ב) אע"ג דאית ליה הכשר'א דקדשים קלים דמיים שלמטה למעלה לא ירד אף לר' יהודה מ"מ כיון דשחטתו חוץ למקומן חשיבי כשוחט חוץ והוה כמאן דחנקתו דמי מליקת פסול דקאמר בסמוך אין מטמאין חוץ אין צ"ל כפירש"י שפירש בעל מום דלא אשכחן כן בעל מום שכשר לעבודה ואפילו בבמה כדאשכחן (רמב"ם) לעיל ריש פ"ב (דף טז.) דפריך מה להצד השוה שבוין שכן לא הותרו בבמה אבל מליקת פסול היינו או אנון או טמא או פסול אחר דאשתרי בעלמא ונשפך דמה מן הצואה לא ירדו משום דכבר נעשית כל השחטה כהוגן. ברוך. **ראית** ליה הכשר'א ביהי"כ. הוה מצי למימר בהולכת אברים אלא כיון דמשבח יהי"כ בעבודה דמעבכ כפרה נקטיה. **שחיטה** לאו עבודה היא. פירשתי לעיל בסוף פ"ק (דף יז):

ונילף במבמה. פי' כיון דמכשיר לילה אע"ג דאין פסולו בקודש משום דאית ליה הכשר'א א"כ זר נמי כיון דאית ליה הכשר'א והוה מצי לשנויי דאיתא במ"ד (לקמן דף סט.) דאין מנחה ועופות במבמה וברייתא דתניא לקמיה כרבי יוחנן לא קשיא לדידיה דאיתא במ"ד דיש מנחה ושמא משמע ליה דאי ילפא במבמה ילפין אפי' מנחה ועופות כיון דאיכא הכשר'א מיהא להו. **ובי** תימא במבמה לא יליף והתניא מנין לירצא כו'. אע"ג דרף ברייתא כו'. יהודה בפ' המזבח מקדש (לקמן דף פד.) מ"מ כיון דר' יהודה דמחמיר ליק' במבמה כל שכן ר"ש ומשני אואת תורת העולה סמך דמרבין כל דבר שיש לו הכשר אע"ג דלית ליה הכשר' אלא במבמה מיהו עבודת דרום לא יליף ר' יהודה דהא ממעט נשחטה בלילה וירצא דמה וכן שחטת דרום: **אלא** לרב לאתרי מואי. ולכא למימר לאתרי חוץ לזמנו חוץ למקומו ושלא לשמו דלא תני במתניתין דהא מקל וחומר אתו דמליקת לילה דלרבי יהודה תדר אינה מטמאה כל שכן הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

הך דלא תדר לר' יהודה דלא מטמה:

תורין שלא הגיע זמנו, ובני יונה שעבר זמנו, שבישה גפה, שניםמית עיניה, ושנקטעה רגלה, מטמא בבית הבליעה. זה הפלל, כל שפסולו בקודש, אינו מטמא בבית הבליעה. לא היה פסולו בקודש, מטמא בבית הבליעה: גמרא
אמר רב, שמאל ולילה, אין מטמאין בבית הבליעה. זר וסכין, מטמאין בבית הבליעה. מאי שנא שמאל, דאית ליה הכשר'א ביום הכפורים. ולילה, אית ליה הכשר'א באיברים ופדרים. זר נמי, אית ליה הכשר'א בשחיטה. שחיטה, לאו עבודה היא. ולא, והאמר רבי ירמיה, שחיטת פרה בזה, פסולה. ומתו רב עלה, אלעזר ו'חוקה'. שאני פרה, דקדשי בדר הבית היא. ולא כל דכן הוא. קדשי בדר הבית, בעו בהונה. קדשי מובח, מיבעיא. אמר רב שישא בריה דרב אידי, מיד דהיה אמראות נגעים, דלאו עבודה היא ובעיא בהונה. ונילף מכמה. מכמה, לא יליף. ולא, והתניא, מנין לירצא שאם עלה לא ירד, שהרי יוצא כשר במקמה. תנא, א'זאת תורת העולה', סמך ליה. ורבי יוחנן אמר, זר אין מטמא אבית הבליעה, סבין מטמא אבית הבליעה. תנן, כל הפסולין שפולקו, מליקתן פסולה. בשלמא לרבי יוחנן, 'כל' לאיתויי זר. אלא לרב, 'כל' לאיתויי מאי. (לאו) לאיתויי שמאל ולילה. שמאל ולילה, בהדיא קתני. תני והדר מפרש. תא שמע, זה הפלל, כל שהיה פסולו בקודש, אינו מטמא בגדים אבית הבליעה. בשלמא לרבי יוחנן, 'כל' לאיתויי זר. אלא לרב, לאיתויי מאי.

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

תורין שלא הגיע זמנו, ובני יונה שעבר זמנו, שבישה גפה, שניםמית עיניה, ושנקטעה רגלה, מטמא בבית הבליעה. זה הפלל, כל שפסולו בקודש, אינו מטמא בבית הבליעה. לא היה פסולו בקודש, מטמא בבית הבליעה: גמרא
אמר רב, שמאל ולילה, אין מטמאין בבית הבליעה. זר וסכין, מטמאין בבית הבליעה. מאי שנא שמאל, דאית ליה הכשר'א ביום הכפורים. ולילה, אית ליה הכשר'א באיברים ופדרים. זר נמי, אית ליה הכשר'א בשחיטה. שחיטה, לאו עבודה היא. ולא, והאמר רבי ירמיה, שחיטת פרה בזה, פסולה. ומתו רב עלה, אלעזר ו'חוקה'. שאני פרה, דקדשי בדר הבית היא. ולא כל דכן הוא. קדשי בדר הבית, בעו בהונה. קדשי מובח, מיבעיא. אמר רב שישא בריה דרב אידי, מיד דהיה אמראות נגעים, דלאו עבודה היא ובעיא בהונה. ונילף מכמה. מכמה, לא יליף. ולא, והתניא, מנין לירצא שאם עלה לא ירד, שהרי יוצא כשר במקמה. תנא, א'זאת תורת העולה', סמך ליה. ורבי יוחנן אמר, זר אין מטמא אבית הבליעה, סבין מטמא אבית הבליעה. תנן, כל הפסולין שפולקו, מליקתן פסולה. בשלמא לרבי יוחנן, 'כל' לאיתויי זר. אלא לרב, 'כל' לאיתויי מאי. (לאו) לאיתויי שמאל ולילה. שמאל ולילה, בהדיא קתני. תני והדר מפרש. תא שמע, זה הפלל, כל שהיה פסולו בקודש, אינו מטמא בגדים אבית הבליעה. בשלמא לרבי יוחנן, 'כל' לאיתויי זר. אלא לרב, לאיתויי מאי.

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

תורין שלא הגיע זמנו, ובני יונה שעבר זמנו, שבישה גפה, שניםמית עיניה, ושנקטעה רגלה, מטמא בבית הבליעה. זה הפלל, כל שפסולו בקודש, אינו מטמא בבית הבליעה. לא היה פסולו בקודש, מטמא בבית הבליעה: גמרא
אמר רב, שמאל ולילה, אין מטמאין בבית הבליעה. זר וסכין, מטמאין בבית הבליעה. מאי שנא שמאל, דאית ליה הכשר'א ביום הכפורים. ולילה, אית ליה הכשר'א באיברים ופדרים. זר נמי, אית ליה הכשר'א בשחיטה. שחיטה, לאו עבודה היא. ולא, והאמר רבי ירמיה, שחיטת פרה בזה, פסולה. ומתו רב עלה, אלעזר ו'חוקה'. שאני פרה, דקדשי בדר הבית היא. ולא כל דכן הוא. קדשי בדר הבית, בעו בהונה. קדשי מובח, מיבעיא. אמר רב שישא בריה דרב אידי, מיד דהיה אמראות נגעים, דלאו עבודה היא ובעיא בהונה. ונילף מכמה. מכמה, לא יליף. ולא, והתניא, מנין לירצא שאם עלה לא ירד, שהרי יוצא כשר במקמה. תנא, א'זאת תורת העולה', סמך ליה. ורבי יוחנן אמר, זר אין מטמא אבית הבליעה, סבין מטמא אבית הבליעה. תנן, כל הפסולין שפולקו, מליקתן פסולה. בשלמא לרבי יוחנן, 'כל' לאיתויי זר. אלא לרב, 'כל' לאיתויי מאי. (לאו) לאיתויי שמאל ולילה. שמאל ולילה, בהדיא קתני. תני והדר מפרש. תא שמע, זה הפלל, כל שהיה פסולו בקודש, אינו מטמא בגדים אבית הבליעה. בשלמא לרבי יוחנן, 'כל' לאיתויי זר. אלא לרב, לאיתויי מאי.

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

תורין שלא הגיע זמנו, ובני יונה שעבר זמנו, שבישה גפה, שניםמית עיניה, ושנקטעה רגלה, מטמא בבית הבליעה. זה הפלל, כל שפסולו בקודש, אינו מטמא בבית הבליעה. לא היה פסולו בקודש, מטמא בבית הבליעה: גמרא
אמר רב, שמאל ולילה, אין מטמאין בבית הבליעה. זר וסכין, מטמאין בבית הבליעה. מאי שנא שמאל, דאית ליה הכשר'א ביום הכפורים. ולילה, אית ליה הכשר'א באיברים ופדרים. זר נמי, אית ליה הכשר'א בשחיטה. שחיטה, לאו עבודה היא. ולא, והאמר רבי ירמיה, שחיטת פרה בזה, פסולה. ומתו רב עלה, אלעזר ו'חוקה'. שאני פרה, דקדשי בדר הבית היא. ולא כל דכן הוא. קדשי בדר הבית, בעו בהונה. קדשי מובח, מיבעיא. אמר רב שישא בריה דרב אידי, מיד דהיה אמראות נגעים, דלאו עבודה היא ובעיא בהונה. ונילף מכמה. מכמה, לא יליף. ולא, והתניא, מנין לירצא שאם עלה לא ירד, שהרי יוצא כשר במקמה. תנא, א'זאת תורת העולה', סמך ליה. ורבי יוחנן אמר, זר אין מטמא אבית הבליעה, סבין מטמא אבית הבליעה. תנן, כל הפסולין שפולקו, מליקתן פסולה. בשלמא לרבי יוחנן, 'כל' לאיתויי זר. אלא לרב, 'כל' לאיתויי מאי. (לאו) לאיתויי שמאל ולילה. שמאל ולילה, בהדיא קתני. תני והדר מפרש. תא שמע, זה הפלל, כל שהיה פסולו בקודש, אינו מטמא בגדים אבית הבליעה. בשלמא לרבי יוחנן, 'כל' לאיתויי זר. אלא לרב, לאיתויי מאי.

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

ולישמעך

אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה
תמימה, וכל מקום שנאמר 'חוקה' מלמד שהאמור שם מעבב, הרי
שרק כהן שוחט את הפרה. ואם נאמר ששחיטה אינה עבודה, מדוע
היא פסולה בזה. מתרצת הגמרא: שאני [-שונה] שחיטת פרה
אדומה, שצריכה כהן דווקא, משום דקדשי פרה חביב היא, ואין בה
קדושת הגוף למזבח.
מקשה הגמרא: ולא כל דבר הוא - והאם אין זה קל וחומר,
שהרי אם קדשי פרה חביב, כמו פרה אדומה, פועו [-צריכים
הם] כהונה בשחיטתם, קדשי פרה חביב, שעיקר עבודתם בכהנים,
מיפועו [-וכי צריך לומר] שיצטרכו כהן בשחיטתם. וכיון שכן,
שגם קדשי מזבח היו צריכים כהן בשחיטתם, ואף על פי כן הקילה
תורה בכך, יש ללמוד שגם במליקה שהצריכה התורה כהן, עדיין
תהא מליקה בזה כשרה לענין שאם עלתה על המזבח לא תרד
ולא תטמא בבית הבליעה. מתרצת הגמרא: אמר רב שישיא
בריה דרב אידי, מה שהצריכה התורה כהן בשחיטת פרה
אדומה, מיד דהוה אמראות ננעים - הרי זה בדומה לראיית
ננעים דלא עבדה הרי ראייה זו, ובכל זאת פועו [-צריכה]
כהונה, ואף מה שהצריכה תורה כהן בשחיטת פרה אין זה משום
שהיא עבודה, אלא ענין אחר הוא שנצרך שיהיה בכהן, ואין
ללמוד ממנה דבר על שחיטה בקרבנות. ומעתה אי אפשר ללמוד
שפסול זרות הוא פסול קל ממנו שהוכשר זר בשחיטת קרבנות,
כיון שאינה עבודה.
שואלת הגמרא: ונילה [-ונלמד] להכשיר מליקה בזה, לענין שאם
עלתה לא תרד ושללא תטמא בבית הבליעה, ממליקת עופות הקרבים
בפמה שהיא כשרה בזה. משיבה הגמרא: מקרבנות פמה לא יליף
[-אין ללמוד] לקרבנות הקרבים במקדש, משום שקדושת הבמה
אינה נחשבת קדושה כלל כלפי קדושת המקדש.
מקשה הגמרא: והאם לא למדים מקרבנות הקרבים בבמה, ויהינא,
מנין ליוצא מאימורי הקרבנות חוץ לעזרה, שאף שנפסל בכך, שאם
עלה למזבח לא ירד, שהרי מצינו שהיוצא מחוץ למקומו פשוט
בפמה, שאין בה פסול זה כלל, ונמצא שפסול יוצא במקדש הוא
פסול קל, ועל כן אם עלה על המזבח לא ירד. הרי שלמדים זה מזה.
מתרצת הגמרא: התנא בברייתא אצאת תורת העולה סמיה ליה
- על הפסוק 'זאת תורת העולה' (ויקרא א) סמך את דבריו, ש'תורת'
בא לרבות ולתת תורה אחת לכל העולים למזבח, שאפילו הם
פסולים, שלא ירדו, ו'זאת' בא למעט שלא יהא דין זה בכולם, ועל
כן יש לחלק ולומר שכל שנפסל אחר שחיטה ומליקה, כפסול יוצא,
שנפסל אחר שכבר נתקדש בהן, או שנפסל בשחיטה או במליקה
עצמן אך יש לו היתר במקום אחר, כפסול שמאל ולילה, אם עלה
לא ירד, ולא נקט התנא 'במה' אלא כסמך בעלמא. ומליקת זר,
שפסולה אירע קודם שנתקדש הקרבן, ואין לה היתר במקום אחר,
דינה שתרד והיא מטמאת בבית הבליעה.
הגמרא מביאה דעה החולקת על רב בדין מליקת זר: ורבי יוחנן
אמר, עוף שמלקו זר אין מטמא אבית הבליעה, משום שיש ללמוד
מבמה שמליקת זר כשרה בה ואין רבי יוחנן סובר כרב שבמה
נחשבת חול כלפי המקדש, ורק עוף שנמלק בסבין מטמא אבית
הבליעה, כיון שאין למליקה בסבין הכשר במקום אחר.
הגמרא דנה כיצד יפרש רב את דברי משנתנו: תנן במשנתנו, כל
הפסולין שמלקו מליקתן פסולה ואינו מטמא בבית הבליעה.
שואלת הגמרא: בשלמא - מובנים דברי המשנה לרבי יוחנן, מה
שאמר המשנה 'כל', בא לאיתנוי [-לרבות] זר שמלק, ולומר שאף
מליקתו מליקה היא לענין שאם עלתה לא תרד, ולכן אינה מטמאת
בבית הבליעה, אלא לרב הסובר שמליקת זר אינה מליקה כלל, 'כל'
לאיתנוי מאי. מתרצת הגמרא: (לאו) לאיתנוי מליקה שנעשתה
בשמאל ומליקה שנעשתה בלילה, שאף שהן פסולות אינן מטמאות
בבית הבליעה.
מקשה הגמרא: שמאל ולילה ביהדיא קתני - נאמר במשנה
במפורש, ולמה הוצרכה המשנה לכוללם בכלל שאמר. מתרצת

וכן אם הביא לקרבנו תורין קטנים שעדיין לא הגיע זמן להקרבה
ובני יונה גדולים שעבר זמן להקרבה, וכן פרידה [-גזול] שנחסר
אחד מאיבריה, כגון שיכשה נפה [-כנפה], שניסמית עינה ושנקמעה
רגלה, שאם אירע אחד מכל אלו נפסלה להקרבה, כל המליקות
הללו אינן מליקות כלל, ועל כן העוף מטמא בבית הבליעה.
המשנה מבארת את הכלל שבדבר: זה הכלל בדין טומאת בית
הבליעה, כל עוף פסול שפסולו נעשה בקודש, שמצד עצמו היה
כשר אבל נפסל בעבודותיו, אינו מטמא בבית הבליעה, וכל עוף
פסול שלא היה פסולו בקודש, כלומר שפסולו הוא מצד עצמו,
מטמא בבית הבליעה. ולכן עוף שנמלק בשמאל או בלילה, שהעוף
כשר היה אלא שעבודותיו פסולות, אינו מטמא בבית הבליעה, משום
שמליקתו הועילה שאם יעלה על המזבח לא ירד. ואילו אם היה
העוף מתורם ובני יונה שלא בזמנם או שהיה מחוסר אבר, שהוא
פסול מצד עצמו, אין מליקתו מליקה ואם עלה על המזבח ירד,
ומטמא בבית הבליעה.
נאמר במשנה שגם עוף חולין שנשחט בפנים ועוף קדשים שנשחט
בחורין אינם מטמאים בבית הבליעה, ואף שאינם בכלל 'פסולו בקודש'
ואם עלו על המזבח ירדו, ומשום שיש על כך לימוד מיוחד בגמרא
להלן (טו). אף עוף שנמלק בסבין מטמא בבית הבליעה, אף שפסולו
הוא בעבודותיו, משום שמליקה בסבין אינה מליקה כלל וכאילו לא
נמלק, ועל כן דינו שאם עלה ירד ושהוא מטמא בכל נבילה.

נמרא

דין מליקת זר: אמר רב, עוף שנמלק בשמאל ועוף שנמלק בלילה,
אין מטמאין בבית הבליעה, וכאמור במשנה, ומשום שמליקתם
מליקה שאם עלו על המזבח לא ירדו, ואילו עוף שנמלק בידי זר
שאינו כהן ועוף שנמלק בסבין ולא בצפורנו של הכהן, מטמאין
בבית הבליעה, שאין מליקתם מליקה ואם עלו על גבי המזבח ירדו,
עוף שנמלק בסבין אינו מטמא בבית הבליעה כפי שכבר נתפרש
במשנה, ועוף שנמלק בידי זר דינו כמזה.
הגמרא מבררת את דברי רב. מקשה הגמרא: מאי שנא - מה שונה
מליקה בשמאל שהיא נחשבת מליקה, ואם עלה העוף על גבי המזבח
לא ירד, הלא טעם הדבר הוא משום דאית ליה [-שיש לו] לפסול זה
של עבודה בשמאל הקשישה [-אופן שבו הוא כשר, והוא] כיום
הכפורים, שכאשר הכהן נכנס לבית קדשי הקדשים להקטיר קטורת,
הוא נוטל את המזחה בימינו ואת הכף בשמאלו, וכיון שמצינו אופן
שעבודה בשמאל כשרה, נמצא שאין זה פסול גמור, ועל כן אם העוף
שנמלק בשמאל עלה על המזבח, לא ירד, וכן מדוע שונה מליקה
בלילה שהיא נחשבת מליקה, ואם עלה העוף על גבי המזבח לא ירד,
הלא טעם הדבר הוא משום דאית ליה [-שיש לו] לפסול זה של
עבודה בלילה הקשישה [-אופן שבו הוא כשר, והוא] באיברים של
עלות ופרישים של שאר קרבנות שהם קרבים בלילה, וכיון שמצינו
עבודות הנעשות בלילה, יש ללמוד שגם מליקה שנעשתה בלילה
אינה נחשבת פסול גמור, ועל כן אם העוף שנמלק בלילה עלה על
המזבח, לא ירד, וקשה, הלא לפסול של מליקת זר נמי [-גם כן]
מצאנו שאית ליה [-שיש לו] לפסול זרות הקשישה [-אופן שבו הוא
כשר, והוא] בשחיטה, שגם זר כשר לשחוט בהמות לקרבן, ולמה לא
נאמר שיש ללמוד מזה שפסול זרות אינו פסול גמור ושעל כן אם
יעלה על המזבח עוף שנמלק על ידי זר, שלא ירד, ואם כן מליקת זר
לא תטמא בבית הבליעה, ולמה אמר רב שטמאת. מתרצת הגמרא:
אין ללמוד משחיטה הכשרה בזה שפסול זרות הוא פסול קל, משום
שמה שזר כשר בה הרי זה משום ששחיטה לאו עבודה היא, ולכן
היא כשרה בכל אדם, כהן זר, תמים ובעל מום.
מקשה הגמרא: והאם לא עבודה היא, והאמר [-והלא אמר] רבי
יורא, שחיטת פרה אדומה פרה, פסולה, ומחויי רב עולה - והראה
רב על כך שטעם הדבר משום האמור בפרשת פרה אדומה (במדבר ט
א) 'ותתם אתה אל אלעזר הכהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה ושחט
אתה לפני', ונאמר שם 'חוקה', שנאמר (שם פסוק א) 'זאת חקת התורה

הגמרא מקשה על דברי המקשן: וְלִיִּמְעָמִיד – ולשיטתך אתה, אף
 שהסברת את דברי הרישא לפי רבי יוחנן, אולם הסיפא האומרת
 שכל שְׁלֹא הָיָה פְסוּלוֹ בְּקוֹדֶשׁ, כלומר שפסול הוא מצד עצמו,
 מטמא בבית הבליעה, לְאִיתוּי מֵאִי – מה באה לרבות, וכיצד תבאר
 אותה. הגמרא דוחה את דברי המקשן: אֲלָא ודאי תאמר שזה כל
 האמור בסיפא מרבה אופן אחר, כדלהלן, ועל כן נוכל לומר זאת גם
 לגבי ה'כל' האמור ברישא ושוב אין עוד צורך לומר שהוא מרבה
 זרות, וכך נאמר, שזה כל' האמור ברישא בא לְאִיתוּי – [לרבות]
 שְׁחִיטָה עוֹף קְדָשִׁים בְּפָנִים העזרה, שאף שלא נתקיימה בעוף מליקה
 כלל ואם עלה על המזבח ירד, מכל מקום אינו מטמא בבית הבליעה,
 וה'כל' האמור בסיפא בא לְאִיתוּי – [לרבות] מְלִיקָה עוֹף חוּלִין
 בְּחוּץ, שמליקה זו אינה כלום והעוף מטמא בבית הבליעה.
 הגמרא מסייעת את דברי רבי יוחנן מברייתא: תִּנְיָא בְּוֹתִיָּה – שנינו
 בברייתא כדבריו דְּרַבִּי יוֹחָנָן, מְלִיקָה זָר או מְלִיקָה פְסוּלָה, כגון בעל
 מום, וכן הַפִּיגוּל וְהַזֹּתֵר וְהַטֵּמָא בקרבנות העוף, אֵין מְטַמְּאִין אֲבִית
 הַבְּלִיעָה. עוף שמליק זר או בעל מום אינו מטמא, משום שהם כשרים
 בשחיטה וזר גם בבמה. פיגול בעוף אינו מטמא, משום שעבודות
 הקרבן נחשבות עבודות בכדי להשלים בו את דין הפיגול שיהיה
 אוכלו חייב כרת. נותר וטמא בעוף אינם מטמאים, משום שכבר היתה
 מליקתם כהוגן ויצאו מידי נבילה, ואף שאחר כך נפסל הקרבן, אינו
 חוזר ואסור וטמא למפרע.
 הגמרא מביאה חילוק בין קמיצת זר לבין מליקת זר: אֲמַר רַבִּי יִצְחָק,
 שְׂמִיעָתִי שְׂתִים – [שתי הלכות] בדין פסולים שעלו על המזבח, אֶחָת
 אודות קְמִיצַת זָר במנחה, וְאֶחָת אודות מְלִיקַת זָר בעוף, שֶׁאֶחָת מִזֶּה
 אם עלתה על המזבח תִּרָד, כיון שפסולה היא, וְאֶחָת מִזֶּה אם עלתה
 לֹא תִרָד, אף שהיא פסולה, וְלֹא יִדְעָנָא – ואיני יודע איזו היא
 מביניהן שתרד ואיזו היא מביניהן שלא תרד.
 הגמרא מבררת את שמועתו של רבי יצחק: אֲמַר חֲזַקְיָה,
 מִסְתַּבְּרָא שְׁבִקְמִיצָה של זר שמע רבי יצחק שאם עלתה על
 המזבח שְׁתִּירָד, ושְׁבִקְמִיקָה של זר שעלתה על המזבח שמע רבי
 יצחק שלא תרד.
 מקשה הגמרא: מֵאִי שְׁנָא – במה שונה מְלִיקָה של זר, שדינה היא
 שאם עלה בשר העוף שלא ירד, וְיִשְׁנָה לְמִלְקַת זָר בְּבִמָּה, וכאמור
 לעיל (סח), קְמִיצָה של זר נְמִי – וגם כן יִשְׁנָה בְּבִמָּה, שהרי אין דין
 כהונה בבמה כלל. ואם באת לומר שמליקת זר שעלתה לא תרד
 מטעם זה, אף בקמיצת זר עליו לומר כן. וְכִי תֵימָא – ואם תאמר
 שאין ללמוד קמיצת זר מבמה, משום שדעת האמור שקמיצת זר לא
 תרד היא שֶׁאֵין מִנְחָה קְרִיבָה בְּבִמָּה כלל, ועל כן אין לנו מקור
 להכשיר קמיצת זר, אם כן גם מליקת זר תרד, שהלא לשיטה זו אֵין
 עוֹפֹת נְמִי – וגם כן בְּבִמָּה, ואין לנו מקור להכשיר מליקת זר, וְאֲמַר
 רַב שְׁשֵׁת, לְדַבְּרֵי הָאֹמְרִים שֶׁשׁ מִנְחָה בְּבִמָּה, גם יֵשׁ עוֹפֹת בְּבִמָּה,
 ואילו לְדַבְּרֵי הָאֹמְרִים שֶׁאֵין מִנְחָה קְרִיבָה בבמה, גם אֵין עוֹפֹת
 קְרִיבִים בה, מֵאִי טַעְמָא – מהו טעמו של האמור שאין עופות ומנחות
 קרבים בבמה, משום שנאמר בתורה (שמות כד ה) בבמה שבנה משה
 בהר סיני, וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים
 שְׁלָמִים לַה' פְּרִים, וְיֵשׁ לְדִרֹשׁ מִהֲכָתוֹב שֶׁקְרִיבִים בַּבְּמָה 'זִבְחִים' וְלֹא
 מִנְחֹת 'זִבְחִים' וְלֹא עוֹפֹת. ואם כן, מה ראה חזקיה לחלק בין
 קמיצה למליקה.
 מתרצת הגמרא: אכן מה שמליקה לא תרד, הרי זה משום שהיא
 כשרה בבמה, אמנם מה שקמיצה תרד אל תאמר שטעם הדבר הוא
 משום שאין מנחה בבמה, שאם כך יקשה שהסובר כן סובר שגם אין
 עופות בבמה, אֲלָא אֵימָא – כך תאמר, מה שקמיצה תרד הרי זה
 משום שֶׁאֵין קִדּוּשׁ בְּכָל שְׂרֵת בְּמִנְחָה בְּבִמָּה, ואין ללמוד מנחה
 שיש בה קידוש בכלי שרת, דהיינו מנחה הקריבה במקדש, ממנחה
 שאין בה קידוש בכלי שרת, דהיינו מנחה הקריבה בבמה, שזו
 שבמקדש כיון שנתקדשה בכלי שרת נפסלת במעשה הזר, ואין לנו
 מקום שמצינו שמנחה כיוצא בזה כשרה.

שנינו במשנה: מְלִק מִלֵּק בְּשִׁמְלָא או בְּלִילָה כו' אינו מטמאות בבית
 הבליעה.
 הגמרא מבררת את מקור הדין שגם עוף שנמלק ונפסל, אינו מטמא
 בבית הבליעה: תִּנְיָא בְּרִייתָא, יָבֹל הייתי לומר שְׁתֵּיהָ מְלִיקָה
 [–עוף הנמלק] נְעִשִׁית לְפָנִים העזרה מְטַמְּאָה בְּפָנִים בְּבִית
 הַבְּלִיעָה, כדין כל נבלת עוף טהור, תִּלְמוּד לומר (ויקרא יז טו) 'וְכָל נֶפֶשׁ
 אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבִילָה וְטֶרֶף בְּאֶזְרָח וּבְגֵר וְכָבֵס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמֵּיִם וְטָמָא
 עַד הָעֶרֶב וְטָהַר', ופסוק זה מדבר בנבלת עוף טהור, שהרי נבלת
 בהמה מטמאת במגע ובמשא אף בלא שאכלה, ובא הכתוב ללמד
 שנבלת עוף טהור מטמאת באכילתה, וממה שאמרה התורה 'נבילה'
 יש להחזיר עוף הנמלק ונפסל שאינו מטמא.
 הגמרא מפסיקה את דברי הברייתא בכדי לתמוה על דבריה. שואלת
 הגמרא: מניין לך ללמוד מכך שעוף הנמלק ונפסל אינו מטמא, ושמה
 הָא נְמִי – גם זה, עוף שנפסל, נְבִילָה הִיא, שלא התירה תורה אלא
 עוף שנמלק כדינו ולא עוף שנפסל.
 הגמרא מגיחה את דברי הברייתא. אמרת הגמרא: אֲלָא כך יש לתקן
 בדברי הברייתא, תִּלְמוּד לומר 'מְרִיפָה', ודאי שלא בא הכתוב לומר
 שטריפה מטמאת, וכמבואר בגמרא להלן (ע"ה), אלא בא הכתוב ללמד
 שרק נבילה שהיא כטריפה מטמאת ולא נבילה שאינה כטריפה, ועל
 כן יש לדרוש ולומר מֵה מְרִיפָה שֶׁאֵין הַטְּרֹפוֹת מְתַרְתִּין אֶת הָאִיפּוֹר,
 כלומר, ששום איסור לא נותר על ידי שנעשתה טריפה, אֵף כִּל נבלת
 עוף טהור מטמאת בבית הבליעה כְּשֶׁאֵין מְתַרְתִּין אֶת הָאִיפּוֹר, כלומר,
 כששום איסור לא הותר על ידי שנתנבלה, יֵצֵא מכלל זה מְלִיקָה
 שְׁחִיטָה נְעִשִׁית בעוף קדשים לְפָנִים – [בעזרה], ואפילו היתה המליקה
 פסולה, שהוֹאִיל וְהִיא מְתַרְתִּין אֶת הָאִיפּוֹר למזבח שהיה לעוף בחייו,
 שעל ידי המליקה דינו הוא שאם עלה על המזבח לא ירד, שֶׁאֵין העוף
 מְטַמְּא בְּפָנִים בְּבִית הַבְּלִיעָה. הִבֵּיא הַמּוֹלֵק (ק"ן חפ"ז) הוּא סִימָן
 לדינים דלהלן] עוף קְדָשִׁים מִבְּחוּץ לעזרה, שאין מליקתו כלום ואם
 עלה ירד לפי שאין מליקה אלא בעזרה, וּמּוֹלֵק עוֹף חוּלִין בֵּין מִבְּפָנִים
 [–בעזרה] וּבֵין מִבְּחוּץ לעזרה, שאין מליקתו כלום ואם עלה ירד לפי
 שאין מליקה אלא בקדשים, שהוֹאִיל וְאֵין מְתַרְתִּין אֶת הָאִיפּוֹר שֶׁאֵם
 עלו על המזבח ירדו, וכאמור, מְטַמְּאִין בְּפָנִים אֲבִית הַבְּלִיעָה.
 הגמרא מביאה ברייתא אחרת המלמדת דינים נוספים בטומאת בית
 הבליעה: תִּנְיָא אֵידָךְ – למדנו ברייתא אחרת, יָבֹל הייתי לומר
 שְׁתֵּיהָ שְׁחִיטָה עוֹף חוּלִין הנעשית לְפָנִים, וְכֵן שְׁחִיטָה עוֹף קְדָשִׁים
 בֵּין מִבְּפָנִים וּבֵין מִבְּחוּץ לעזרה, מְטַמְּאָה אֲבִית הַבְּלִיעָה, כיון
 שפסולים הם, עוף החולין משום שנשחט בעזרה ועוף הקדשים משום
 שנעשה שלא כדינו במליקה בעזרה, תִּלְמוּד לומר (ויקרא יז טו) 'וְכָל
 נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבִילָה וְטֶרֶף בְּאֶזְרָח וּבְגֵר וְכָבֵס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמֵּיִם
 וְטָמָא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר' וממה שאמרה התורה 'נבילה' יש להחזיר עוף
 חולין הנשחט בעזרה או עוף קדשים שנשחט בעזרה או מחוץ לעזרה,
 שאף שפסולים הם, מכל מקום כיון שאינם נבילה שאינם מטמאים.
 הגמרא מפסיקה את דברי הברייתא בכדי לתמוה על דבריה. שואלת
 הגמרא: מניין לך ללמוד מכך שעוף חולין או קדשים שנשחט שלא
 כדינו אינו מטמא, ושמה הָא נְמִי – גם זה, עוף שנפסל, נְבִילָה הִיא,
 שלא התירה תורה אלא עוף שנשחט או נמלק כדינו ולא עוף שנשחט
 שלא כדינו, ועוף חולין שנשחט בפנים, או עוף קדשים שנשחט ולא
 נמלק, כיון שלא נעשו כדינם הרי הם נבילות.
 הגמרא מגיחה את דברי הברייתא. אמרת הגמרא: אֲלָא כך יש לתקן
 בדברי הברייתא, תִּלְמוּד לומר 'מְרִיפָה', שודאי לא בא הכתוב לגופו
 וכאמור לעיל, אלא בא ללמד שרק נבילה שהיא כטריפה מטמאת
 ולא נבילה שאינה כטריפה, ועל כן יש לדרוש ולומר, מֵה מְרִיפָה
 שְׁוֹת באיסורה באופן שהיא כטריפה – [בעזרה] כְּבִאוּפִין שֶׁאֵין מִבְּחוּץ
 לעזרה, שבין אם טרפה בפנים ובין אם טרפה בחוץ, שודאי, אֵף כִּל
 נבלות עוף טהור אינו מטמאות אלא כאשר הן שְׁוֹת באופן שהן
 בְּפָנִים כְּבִאוּפִין שהן מִבְּחוּץ, יֵצֵא מכלל זה שְׁחִיטָה עוֹף חוּלִין
 שנעשתה בְּפָנִים, ושְׁחִיטָה עוֹף קְדָשִׁים בֵּין כשהיא נעשית מִבְּפָנִים

זבחים. פרק שביעי – חטאת העוף דף סט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קנז רש"י תוספות

דלא תנן לה במתני: הנותר והטמא. ולא אמרינן נפקי להו מדיחית אכילת קדשים
 חל עליהו איסור נבילה למפרע: דישנה בבמה. בור: לדברי האומר. בפ' אחרון
 (לקמן דף קיג.) ר' יהודה אומר אין מנחה בבמה: וזבחים. ויזבחו זבחים שלמים בסיני
 (שמות כד.) אין קידוש כלי שרת במנחה בבמה. הילכך לא יליפנן זר במקדש לענן
 קמיצה מור בבמה דלא דמי חך קמיצה לחך
 קמיצה בדמקדש הואיל וקידשה בכלי שרת
 איפסלא בור: ה"ג בתורת כהנים לחך מתני'
 יכול תהא מליקה שהיא לפניו מטמאה כו':
 הא נמי נבילה היא. מאן לימא לך דלא
 נבילה היא נתי דהותרה מליקת חטאת העוף
 לכהנים מגזירת הכתוב מכלל חטאתם
 כדאמרן בפרק ובית שמאי (לעיל דף מד)
 עולה שלא הותרה להם חטאת בבית
 הבליעה: אלא תלמוד לומר טריפה. ונפש
 אשר תאכל נבילה וטריפה (ויקרא יז)
 ובגבלת עוף טהור מיתוקמא קרא בת"כ והאי
 טריפה קרא יתירא הוא לדרשא כדלקמן
 שאי אפשר לשומעו כמשמעו שיהא טריפה
 מטמא בבית הבליעה מחיים אם טריפה היה
 ואם אינה היה הרי בכלל נבילה והא מתני'
 לקמיה מיתוקם כר"מ דאית ליה שחיטת עוף
 טהור מטהרת טריפתו מטומאתו ולא דריש
 ליה להאי קרא להביא טריפה ששחטה
 שתטמא הילכך דריש ליה למעוטי מליקה
 שהיא בפנים ושחיטה שהיא לפניו ומשמע
 ליה קרא איה נבילה שהיא כטריפה היא
 דמטמאה: מה טריפה. אין טריפות המאורע
 בה מותר שום איסור שדיה בה מתחילה: אף
 נבילה. שאין נבילות המאורע בה מותר את
 האיסור יצא נבילות הבא לה ע"י מליקת
 פנים בהכשר הואיל ומתיר את האיסור
 שובחיה לא הותרה ראויה לקרב לגבה
 והותרה במליקה זו: יכול תהא שחיטה
 שהיא לפניו. וכת"כ גרס'. לה הכי יכול
 השוחט חולין בפנים וקדשים בין טמאים
 בין מבחין כו': הא נמי נבילה היא. מי ימר
 דלאו נבילה היא הואיל ושחיטה בפנים בעוף
 לא שייכא וכן בקדשים בין בפנים בין בחוץ
 כו': ת"ל טריפה. כלומר נבילה שהיא
 כטריפה מטמאה: ששוות בפנים כבחיון.
 דכאן וכאן היא אסורה: ה"ג יצא השוחט
 חולין בפנים וקדשים בין בפנים בין בחוץ
 הואיל ולא שוו בפנים כבחיון אין מטמאין
 ולקמן מפרש ואולי: בשלמא חולין שוותה
 שחיטתן בפנים כבחיון. שהיא חולין שחוטין
 בחוץ אין מטמאין ואפי' שלא בהכשרו כגון
 עוף טריפה ששחטה דהא מתניתין לקמן
 כר"מ דמטהר טריפת העוף שחוטתו ומוקי
 טריפה דכתיב בקרא לחך דרשא למעוטי
 פנים: אידי ואידי. בין בפנים בין בחוץ נבילה
 זו שווה בהם שאין כאן תורת שחיטה: אמר
 רבא. שחיטת פנים דחולין הוא דנפקא לן
 מהך דרשא אבל קדשים לא צריך למילף מינה דממילא נפקא לן דלא מיטמאו עופות קדשים שחוטין בחוץ דאם הועילה שחיטת חוץ לחיבור עליו כרת משום שחוטת חוץ
 כדמרבינן ליה בפרק השוחט והמעלה (לקמן דף קז.) מאו אשר ישחט לרבות שחיטת עוף אלמא שחיטה היא שמה: לא תועיל. בתמיה: ה"ג אשכחן חוץ פנים מנלן: ומשני
 הואיל ולא שוות בפנים כבחיון. דהא אוקימנא דבחיון לא מטמא ואע"ג דבאבילה אסור בטומאה מיהא לא שוו אי הכי מלק קדשים. דקתני לעיל מיטמאין: הא לא שוו
 בחוץ כפפנים. דהא בפנים הכשירו במליקה: דנין דבר שלא בהכשרו. שחיטת קדשים בפנים: מדבר שלא בהכשרו. שחיטת קדשים בחוץ וכן שחיטת חולין בפנים משחיטת
 חולין טריפה בחוץ: ואין דנין דבר שלא בהכשרו. כגון מליקת קדשים בחוץ: מדבר שבהכשרו. מליקת קדשים בפנים: מתני' ר"מ אומר אינה מטמאה. רבא וחומר:
 רבי

וליתעמך שלא היה פסולו בקדש לאתויי מאי. תימה דילמא לאתויי בעל מום דהא
 משמע דטעמא דור לר' יוחנן משום דילין במבמה ובעל מום לא הותר בבמה
 כדמוכח לעיל בריש פ"ב (דף טז.) דפריך מה להצר השוה שבתן שכן לא הותר בבמה ואי
 הוה מפרשין בטעמא דרבי יוחנן משום דילין משחיטה אע"ג דלאו עבודה היא הוה ניחא:
 לאתויי שחיטת קדשים בפנים. ואע"ג דתרד
 מדתנן פ' השוחט והמעלה (לקמן דף
 קיא.) שחט עוף בפנים ומעלהו בחוץ פטור מ"מ
 אין מטמאה בבית הבליעה דילפינן לקמן
 מטריפה ויש לומר לא דמי שחט עוף בפנים
 דאינו מטמא דהיינו טעמא דגם בחוץ אינו מטמא
 ומטעמא דהועילה השחיטה לחיוב כרת בשביל
 כך אין לומר דאם עלה בהמה או עוף שחט
 חוץ ויקרב אלא פשיטא דידר דמה ענין זה לזה
 חיוב כרת לומר לא ירד פשיטא דשחט בהמה או
 עוף בחוץ דמשום שחיב כרת לא נאמר דאם
 עלה לא ירד ולעולם לא נאמר לא ירד אלא
 היכא שמצינו דוגמתו כשר בפנים ובריש מעילה
 (דף ב) דמשוה להו דכל היכא דאין מטמאין
 אבית הבליעה הכי נמי לא ירדו היינו דוקא דבר
 שיש בפנים כשר כותיהו. ברי':
 מליקת זר לא תרד. לרבי שמעון אבל לר'
 יהודה תרד כמו לילה ויוצא ודרום
 דעבודת דם לא יליף ר' יהודה מנבחה:
 אין קידוש כלי שרת במנחה בבמה. תימה כיון
 דתקדש בכלי שרת הוא פסולו בקדש
 קרינא ביה ושמא כיון דתחילת עבודתה ביד
 ולא נתקדש בכלי שרת בתחילת עבודה לא
 חשיב פסולו בקדש ולא דמי לשחיטה דסכין
 מקדשא ליה:
 יכול תהא שחיטה שהיא לפניו מטמאה
 בגדים אבית הבליעה כו'. הא
 דמצריכין הכא קרא לשחיטת עוף קדשים
 שמטהרת מידי נבילה ולענין איסורי הנאה לא
 מצריכין קרא לשחיטתה שמטהרת מידי נבילה
 לא דמי וקדשים אין הכשר אכילתן בשחיטתן
 אבל איסורי הנאה הכשר אכילתן בשחיטתן
 אע"ג דהשתא מיהא אין שחיטתם מכשרתן
 כבילה מ"מ מטמאתן מידי ביה:
 ואין דנין דבר שלא בהכשר מדרב ר' יהודה
 בהכשר. פי בקונטרס ושחיטת חולין
 בפנים לאו משחיטת חולין בחוץ יליפנן אלא
 משחיטת קדשים בפנים יליפנן ואם תאמר אם כן
 מליקת חולין בפנים וקדשים בחוץ גילף נמי
 ממליקת שמאל ליללה דהוי שלא בהכשר
 משלא בהכשר ויש לומר כיון דאם עלה לא ירד
 הכשרו קרינא ביה:
 רבי
 דנין דבר שלא בהכשרו מדבר שלא בהכשרו, ואין דנין דבר שלא בהכשרו, מדבר שבהכשרו.
 ולא, והתניא, מנין ליציא שאם עלה לא ירד, שהרי יוצא בשר בבמה. תנא, אצאת תורת העולה'
 ריבה, סמך ליה: משנה מלק ונמצאת טריפה, רבי מאיר אומר, אינו מטמא בבית הבליעה.
 רבי

רבי יהודה אומר מטמא בבית הבליעה. תימה אפילו נבילה גמורה לא טמא לרבי יהודה ולא חייל איסור קדשים כדדריש רבי יהודה בגמרא דנבלת עוף טמא אינה מטמאה בגדים אבית הבליעה משום דכתיב נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבילה אלא משום בל תאכל טמא ובפ' גיד הגשה (חולין דף ק) דייקנן מינה לר'

יהודה דאין איסור חל על איסור גבי רבי יהודה אומר אף בטמאה וי'ל דרדקא עוף טמא שאין במינו משום בל תאכל נבלה קממעט וכן צריך לפרש בגמרא גבי חלב נבלה דלא איצטרך טריפה לאשמועינן דחלב טריפה טהור ולא דרשינן מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה יצא טריפה כי היכי דדרשינן גבי טמאה מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה יצא בהמה טמאה: קל וחומר לשכינה ארבעה עשר יום. אומר ר"ת דנקט ארבעה עשר יום משום דאמרין בפ' המפלת (נדה דף לא) דשלשה שותפין באדם שהקב"ה נותן בו עשרה דברים כנגד אביו ואמו והשתא אמרי' דיו באביו דמינה ילפינן הדי' חיים מפרש דמן הדין הזה ליה למימר ק"ו לשכינה לעולם והגמרה כל כך אלא נקט י"ד כנגד שתי הסגרות דלא מצינו יותר משני הסגרות וכלשון הזה איתא בפרקי דר' אליעזר ק"ו לשכינה שתי הסגרות וקשה דב"ג יום סגי דיום שביעי עולה לו לכאן ולכאן כדתנן במסכת נגעים (פ"ג מ"ה) אין בשתי הסגרות פחות מ"ג יום וי"ל דלשון דקרא נקט ארבעה עשר משום דכתיב שבעת ימים בכל הסגר:

ובי' באינו תורה שוותה בהמה לשוף ועוף לבהמה. ואי' הוא איצטרך לכדרשינן בחולין בריש פ"ב (דף כו) מה בהמה בשחיטה אף עוף בשחיטה ור"א דריש מה בהמה מן הצואר אף עוף מן הצואר וי"ל דכל מילי דרשינן דהיקשא הוא ואין חקש למחצה: א' טריפה חיה. אי' אינה מטמאה עד לאחר מיתה ואז היא בכלל נבילה ואי טריפה אינה חיה הרי היא בכלל נבילה לא מצינו לפרש לאחר מיתה דמשמע שבא לחדש טומאה טפי אם אינה חיה מאם חיה מודהר ואומר (התם) ואם טריפה אינה חיה הרי היא בכלל נבילה לא כן בקנטרס משנפרש ירדה לה טומאה ומהיכן תלך ממנה ותימה הוא לומר כן דלא מצינו בעלי חיים מטמאין ומילתא דפשיטא בבבלי ה"ש דאין טריפה מטמאה מחיים דבסוף פ"ק דחולין (ד' כ) אמר זעירי נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבלה אבל בלא בשר לא אע"ג דמלק סימן אחד ומופרקת כדמשמע התם דפרין וכי מעתה עומד ומבדיל ור"מ גמי אשכחן פרק אלו טריפות (חולין דף נו) דאמר טריפה אינה חיה דקאמר סימן לטריפה שלשים יום וקאמר לעיל דמליקתה מטהרת טריפתה מטומאתה ואי טמאה מחיים משעת טריפתה היאך תלך הטומאה דטריפה חיה ואי המליקה הורב רבי חיים מפרש דה"ק אי טריפה אינה חיה ומיירי בתלש ממנה בשר חי ואכלו הרי היא בכלל נבילה דבשר הפרוש ממנה כפורש מן המתה ומטמא אע"ג שהבהמה עצמה אינה מטמאה לפי שהיא בחייה עתה ירש לפרש אי טריפה חיה כלומר

דמיירי שטריפה שערין חיה ותלש ממנה כות בשר ואכלו הרי נבילה דוקא אמורה ולא איירי כלל בפלוגתא דטריפה חיה ואי טריפה אינה חיה כלומר דמיירי שטריפה שאינה חיה שמתה שנתגבלה הרי היא בכלל נבילה ובתי' גרס אי טריפה אינה מתה והלשון מגומגם קצת דהוה ליה למימר אי בטריפה חיה ב' ועוד הוה למימר הרי היא נבילה.

אלא

רבי יהודה אומר מטמא. דלא מהניא מליקה לטריפה וה"ה גמי דבשחיטה חולין טריפה פליג ר' יהודה וכן שנינו במסכת טהרות בפ' י"ג דברים לרבי יהודה אחת מלקות ואחת שחוטות ולר"מ שתיקן מטהרות ולרבי יוסי שחיטה מטהרת טריפה אבל לא מליקה: ומה בהמה כנבלתה מטמאה כמגע ובמשא שחיטתה מטהרת

טריפתה מטומאתה. כדילפינן בגמרא מוכי ימות מן הבהמה: עוף שאינו מטמא כמגע ובמשא. אלא באכילה ובבית הבליעה כדכתיב (ויקרא כב) לא יאכל לטמאה בה אין לך אלא האמור בה: אינו דין כו'. וכיון דקיי"ל בשחיטה מק"ו ילפינן מליקה דקדשים מינה בבנין אב מה מצינו בשחיטה בחולין שמכשרתה באכילה כשאינה טריפה ומטהרת טריפתה מטומאתה: אף מליקה. בקדשים המכשרתה באכילה כשאינה טריפה תסור: דיה כנבלת בהמה. דהואיל ולא יליף עוף אלא מבהמה לטהר טריפה מטומאתה דיו לבא מן הדין להיות כדון: גמ' מדין ק"ו כיצד. מנין שהתורה ניתנה לידרש ק"ו: הלא תכלם. לשון תימה הוא ולשון ק"ו: אלא דיו לבא מן הדין להיות כדון. הכותב לימוד שאינך רשאי להטיל על הכא מן הדין יותר מן הנדון דכתיב תסגר שבעת ימים: עוף אינו מטמא כמגע ובמשא. דכתיב לא יאכל לטמאה בה אין לך אלא האמור בה: בהמה אינה מטמאה בבית הבליעה. אם תחב לו תבירו כותב בשר נבילה דתניא במסכת נדה (דף מב) יכול הוא נבלת בהמה (טמאה) מטמאה בבית הבליעה תלמוד לומר לא יאכל לטמאה בה מי שאין לה טומאה אלא אכילתו יצתה זו שיש לה טומאה קודם שיאכלנה: דבר ששכשיר. ואפילו מליקה קדשים דאי לשחיטה בק"ו אתיא לך: טריפה למה נאמרה. אלא ללמדנו בא משמעת טריפה חלה עליה טומאה אם אבל ממנה מיד או ששחטה ואכל ממנה דאי בטריפה שמתה לאחר שנטרפה קאמר למה נאמרה: אם טריפה חיה. פלוגתא היא באלו טריפות (חולין דף מב) איכא למיד' טריפה חיה ואיכא למיד' אינה חיה אם טריפה חיה ועוד שמתה היתה בחזקת חיה: הרי נבילה אמורה. בפסוק כיון שמתה מתנבלת במיתתה ואם טריפה אינה חשוכה חיה הרי היא משעה שנטרפה בכלל נבילה: אלא להביא טריפה ששחטה. לאשמועינן טריפה (אינו) חיה ואינו בכלל נבילה ולפיכך הוצרך לומר שטריפתה מביא עליה טומאה זו מיד אם תלש ואכל ממנה בשר אפי' אינו אבר של בשר גידין ועצמות וכיון דשם טריפה מביא לה טומאה מחיים אין שחיטה מועלת בה שאין שחיטה מותרת משום טריפה אלא משום נבילה: חלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה. בה הכותב להשמיענו עוף חלב נבילה שאינה מטמאה והכי אמרינן בפסחים פ' כל שעה (דף כג). טריפה למה נאמרה. אם בטריפה שמתה מדבר אם טריפה חשוכה חיה הרי נבילה אמורה וזו במיתתה נתגבלה ואם טריפה אינה חיה הרי היא בכלל נבילה שחטבה טהור אבל הבשר טמא בתמידי: אלא האי טריפה ב' טריפה לא תדרשיה להכי דמיבעי ליה למעוטי טהור וה"נ טריפה דכתיב גבי טומאת בית הבליעה למעוטי עוף טמא דריש ליה ולא טריפה ששחטה:

האי

רבי יהודה אומר, מטמא. אומר רבי מאיר, קל וחומר. אם נבלת בהמה, ששחטה כמגע ובמשא, שחיטתה מטהרת טריפתה מטומאתה. נבלת העוף שאינו מטמא כמגע ובמשא, אינו דין שתהא שחיטתו מטהרת טריפתו מטומאתו. מה מצינו בשחיטתו, שהיא מכשרתה לאכילה, ומטהרת טריפתו מטומאתו. אף מליקתו שהיא מכשרתו לאכילה, תטהר טריפתו מדי טומאתו. רבי יוסי אומר, דיה כנבלת בהמה, שחיטתה מטהרתה ולא מליקתה: גמרא ורבי מאיר, לא דריש 'דין'. והא 'דין' דאורייתא הוא, דתניא, מדיון קל וחומר, כיצד. ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה וגו', קל וחומר לשכינה, ארבעה עשר יום. אלא, דיו לבא מן הדין להיות כדון. אומר רבי יוסי פרקי אבין, רבי מאיר קרא אשכח וקדרש. זאת תורת הבהמה והעוף, וכי באינו תורה שוותה בהמה לעוף ועוף לבהמה. בהמה מטמאה כמגע ובמשא, עוף אינו מטמא כמגע ובמשא. עוף מטמא בנדים אבית הבליעה, בהמה אינה מטמאה בנדים אבית הבליעה. אלא לומר לך, מה בהמה, דבר ששכשירה לאכילה, מטהר טריפתה מטומאתה. אף עוף, דבר ששכשירו לאכילה, מטהר טריפתו מטומאתו. ורבי יהודה, מאי מעמא. קרא אשכח וקדרש, נבלה וטריפה, אומר רבי יהודה, 'טריפה' למה נאמרה. אם טריפה חיה, הרי נבילה אמורה. אם טריפה אינה חיה, הרי היא בכלל נבילה. אלא להביא טריפה ששחטה, ששחטה. אומר רבי שזיבי, אלא מעתה, דכתיב 'וחלב נבלה וחלב טריפה', התם גמי נימא, אם טריפה חיה, הרי נבילה אמורה. אם טריפה אינה חיה, הרי היא בכלל נבילה. אלא, להביא טריפה ששחטה, שחלבה טהור. מכלל דהיא מטמאה, והאמר רבי יהודה אומר רב, ואמרי לה במתניתא תנא, 'וכי ימות מן הבהמה', מקצת בהמה מטמאה, מקצת בהמה אינה מטמאה, ואינו זו זו טריפה ששחטה. אלא, 'טריפה' מיבעי ליה למעוטי טמאה. מי שיש במינה טריפה, יצתה זו שאין במינה טריפה. הכא גמי, למעוטי עוף טמא שאין במינו טריפה. עוף טמא לרבי יהודה, מ'נבילה' נפקא ליה. דתניא, רבי יהודה אומר, יכול תהא נבלת עוף טמא, מטמאה בנדים אבית הבליעה. תלמוד לומר 'נבלה וטריפה לא יאכל', מי שאיסורו משום 'בל תאכל נבילה'. יצא זה שאין איסורו משום 'בל תאכל נבילה' אלא משום 'בל תאכל טמא'.

האי

חיה הרי היא בכלל נבילה מטורפת אלא להביא טריפה ששחטה שחלבה טהור אבל הבשר טמא בתמידי: אלא האי טריפה ב' טריפה לא תדרשיה להכי דמיבעי ליה למעוטי טהור וה"נ טריפה דכתיב גבי טומאת בית הבליעה למעוטי עוף טמא דריש ליה ולא טריפה ששחטה:

האי

זבחים דף סט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קנט

מִטְהָרָה אֶת הַטְּרֵיפָה מִטּוֹמָאֵתָהּ. וּנְמַצָּא שֶׁמִּקּוּרֵי שֶׁל רַבִּי מֵאִיר אִינוֹ
מִקֵּל וְחוֹמֶר, שִׁישׁ לִשְׁאֹל עָלָיו 'דִּי לֵבָא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּנִידוּן, אֲלֵא
מִדִּיקָשׁ שֶׁאֵין לְדוּחֹתוֹ בִּסְבָּרָא זֹו.
הַגְמָרָא מְבֹאֵרֶת אֶת טַעְמֹו שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַחוֹלֵק עַל רַבִּי מֵאִיר.
מִבְּרִית הַגְמָרָא: וְרַבִּי יְהוּדָה, הַסּוֹבֵר שֶׁעוֹף טְרִיפָה שֶׁנִּשְׁחַט אֶו נִמְלֵק
מִטְמֵא בֵּית הַבְּלִיעָה וְאֵין הַשְּׁחִיטָה אֶו הַמְלִיקָה מִטְהַרֹּת אוֹתוֹ, מֵאִיר
מִטְמֵא. אוֹמֵרֶת הַגְמָרָא: אִמֵּר רַבֵּה, קָרָא אֲשֶׁכָּה וְקִדְרָשׁ, נֹאמֵר
בַּפְּסוֹק (וּקְרָא יז טו) 'כָּל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּבֵלָה וְטְרִיפָה בְּאֶרֶץ וּבְגֵר
וּכְסָ בְּגֵדֵי וְרֹחֶץ בְּמִיִּם וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהוֹר, וּפְסוֹק זֶה עוֹסֵק בְּנִבְלָה
עוֹף טְהוֹר וְבֹא לִלְמֹד שֶׁהִיא מִטְמֵאֶת בֵּית הַבְּלִיעָה, אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה,
'טְרִיפָה' הָאִמּוּרָה בַּפְּסוֹק, לָמָּה נֶאֱמַרְתָּ, הֲלֹא אִם טְרִיפָה נִחְשָׁבֶת
שֶׁהִיא חֵיָה [וּבְחִיִּים], וְאֵין בָּהּ טוֹמָאָה עַד שְׁתִּמּוּת, וְבֹאֵה הַתּוֹרָה
לֹאמֹר שֶׁטְרִיפָה שְׁמֹתָהּ מִטְמֵאֶת כְּנִבְלָה, לָמָּה הוֹצֵרֶתָּה הַתּוֹרָה לֹאמֹר
כֵּן, הֲרִי נְבִילָה אֲמוּרָה כְּבֵר, וְכִיּוֹן שְׁמֹתָהּ אִפְּלֹו לֹא נִטְרָפָה מִחִיִּים
הִרִי הִיא מִטְמֵאֶת, וְאִם טְרִיפָה אֵינָה חֵיָה וּמַעַת שֶׁנִּטְרָפָה הִיא נִחְשָׁבֶת
כְּמֹתָהּ, הֲרִי הִיא כְּכֹל נְבִילָה הָאִמּוּרָה בַּפְּסוֹק, שְׁהִרִי מִיד שֶׁנִּטְרָפָה
הַפְּכָה לְנִבְלָה, וּדְאִי שֶׁשְּׁחִיטָתָהּ לֵאחֹר מִכֵּן לֹא תִטְהַר אֶת הַטּוֹמָאָה
שֶׁכְּבֵר יֵשׁ בָּהּ. אֲלֵא בֹא הַפְּסוֹק לְהִבְיֵא טְרִיפָה בְּעוֹף שֶׁשְּׁחָטָהּ,
שֶׁמִּטְמֵאֶת בֵּית הַבְּלִיעָה, וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁשְּׁחִיטָתָהּ מִטְהַרְתָּהּ, וּמִשּׁוּם
שֶׁאִפְּלֹו אִם נֹאמֵר שֶׁטְרִיפָה חֵיָה, מִיד יִרְדֵּה עָלֶיהָ טוֹמָאָה בֵּית
הַבְּלִיעָה, וְשׁוֹב לֹא תוֹעִיל שְׁחִיטָתָהּ לְטַהֲרָהּ, שֶׁאֵין הַשְּׁחִיטָה כְּמִקְוֵה
וְאֵינָה מִטְהַרֶּת נְבִילֹת מִטּוֹמָאֵת.
הַגְמָרָא דְנָה בְּדַבְרִים אֵלֶּה: אֲמַר לִיה רַבִּי שִׁיבִי לְרַבֵּה, אֲלֵא מַעַתָּה
מִה דִּבְתִּיב בַּפְּסוֹק (וּקְרָא יז כד) 'וְחֹלֵב נְבִילָה וְחֹלֵב טְרִיפָה יַעֲשֶׂה לְכָל
מְלָאכָה וְאֶכָּל לֹא תֹאכְלֶהוּ, וְבֹאֵה הַתּוֹרָה לִלְמֹד שֶׁאֵף שֶׁנְּבִילָה
מִטְמֵאֶת מְכַל מְקוֹם חִלְבָּהּ אִינוֹ מִטְמֵא, הֲתָם נִמְי' נִימָא – הָאֵם גַּם שֶׁם
יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שֶׁאִם טְרִיפָה חֵיָה, וְהִנֵּדוֹן בַּפְּסוֹק הוּא עַל טְרִיפָה
שְׁמֹתָהּ, הֲרִי נְבִילָה אֲמוּרָה כְּבֵר שֶׁחִלְבָּהּ טְהוֹר, וְאִם טְרִיפָה אֵינָה
חֵיָה הֲרִי הִיא כְּכֹל נְבִילָה הָאִמּוּרָה בַּפְּסוֹק, שְׁהִרִי מִיד שֶׁנִּטְרָפָה
הַפְּכָה לְנִבְלָה, וּמוֹדֵעַ כִּתְּבָתָהּ הַתּוֹרָה, אֲלֵא נֹאמֵר מִכֵּן קוּשִׁיא זֹו,
שֶׁבֹא הַפְּסוֹק לְהִבְיֵא טְרִיפָה שֶׁשְּׁחָטָהּ שֶׁחִלְבָּהּ טְהוֹר, אִם כֵּן נֹאמֵר
וּכְפִי שֶׁאִמְרַת לַעֲיֵל עַל הַפְּסוֹק בְּנִבְלָה עוֹף טְהוֹר, יִקְשֶׁה עַל כֵּךְ, שֶׁאֵם
בֹּאֵה הַתּוֹרָה לִלְמֹד שֶׁטְרִיפָה שֶׁשְּׁחָטָהּ חִלְבָּהּ טְהוֹר, מְכַלָּל – יֵשׁ לְדִיקָק
מִכֵּן דִּהִיא עֲצֻמָּה מִטְמֵאֶת וּרְק חִלְבָּהּ טְהוֹר, וְהִיתְכֵּן לֹאמֹר כֵּן, וְהֵאֱמַר
רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר רַבִּי, וְאֲמַרִי לָהּ בְּמִתְנִיתָא תֵּנָא – וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּן
שֶׁנוּ בְּבֵרִיתָא, נֹאמֵר בַּפְּסוֹק (וּקְרָא יא לט) 'וְכִי יָמוּת מִן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר
הִיא לָכֶם לְאֶכְלָה הִגַּעַת בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב, וְבֹאֵה הַתּוֹרָה
לִלְמֹד שֶׁבִּהְמָה שְׁמֹתָהּ מִטְמֵאֶת בְּטוֹמָאָה נְבִילָה, וּמִמָּה שֶׁאִמְרָה תּוֹרָה
'מִן הַבְּהֵמָה' יֵשׁ לְדַרְשׁ שֶׁמִּקְצֵת בְּהֵמָה מִטְמֵאֶת וּמִקְצֵת בְּהֵמָה
אֵינָה מִטְמֵאֶת, כְּלוּמֹר שִׁישׁ בְּהֵמָה שֶׁמִּטְמֵאֶת טוֹמָאָה נְבִילָה וְיֵשׁ
בְּהֵמָה שֶׁאֵינָה מִטְמֵאֶת טוֹמָאָה נְבִילָה, וְאֵיזִי זֹו הַבְּהֵמָה שֶׁאֵין
מִטְמֵאֶת, זֹו טְרִיפָה שֶׁשְּׁחָטָהּ, שֶׁאֵף שֶׁטְרִיפָה הִיא הוֹעִילָה שְׁחִיטָתָהּ
לְטַהֲרָהּ מִיד נְבִילָה. וּמַעַתָּה שֶׁלְּמַדְנוּ שֶׁטְרִיפָה שֶׁשְּׁחָטָהּ אֵין בָּהּ
טוֹמָאָה, וּדְאִי שֶׁגַּם חִלְבָּהּ טְהוֹר וְלֹא הוֹצֵרֶתָּהּ לְטַהֲרוֹ, וְלֹא
לִכְךָ בֹּא הַכְּתוּב 'חֹלֵב טְרִיפָה'.
אֲלֵא עַל כִּרְחַךְ שֶׁחֹלֵב טְרִיפָה מִיבְעִי לִיה [וְנִצְרָן] לְמַעֲוִי חֹלֵב
בְּהֵמָה מִטְמֵאֶת מִטְהַרְתָּהּ זֹו, וּלְדַרְשׁ שֶׁרַק מִי שִׁישׁ בְּמִינָהּ אִיסוּר
טְרִיפָה הִיא זֹו שֶׁטִּיהֲרָה תּוֹרָה אֶת חִלְבּוֹ מִטְמֵאֶת, יִצְתָּהּ זֹו בְּנִבְלָה
בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁאֵין בְּמִינָהּ אִיסוּר טְרִיפָה, שֶׁלְּעוֹלָם הִיא אִסוּרָה וְאֵין
בְּטְרִיפָתָהּ אִיסוּר נוֹסֵף עַל אִיסוּר טוֹמָאֵתָהּ. וּמַעַתָּה יֵשׁ גַּם לְדוּחֹת אֶת
דְּבָרִיךְ שֶׁאִמְרַת שֶׁמִּמָּה שֶׁנֹּאמֵר 'טְרִיפָה' בְּנִבְלָה עוֹף טְהוֹר יֵשׁ לִלְמֹד
שֶׁטְרִיפָה שֶׁשְּׁחָטָהּ מִטְמֵאֶת בְּטוֹמָאָה בֵּית הַבְּלִיעָה, מִשּׁוּם שֶׁהָכָא נִמְי
[וְגַם כֵּאֵין] יֵשׁ לֹאמֹר שֶׁבֹא הַפְּסוֹק לְמַעֲוִי עוֹף טְהוֹר שֶׁאֵין בְּמִינָהּ
אִיסוּר טְרִיפָה, וְכֵךְ כּוּוֹנֵת הַפְּסוֹק, שֶׁטּוֹמָאָה בְּנִבְלָה עוֹף בֵּית הַבְּלִיעָה
אֵינָה נִהְיֵתָה אֲלֵא בְּעוֹף טְהוֹר שִׁישׁ בְּמִינָהּ אִיסוּר טְרִיפָה, וְאֵינָה נִהְיֵתָה
בְּעוֹף טְמֵא שֶׁאֵין בְּמִינָהּ אִיסוּר טְרִיפָה, שְׁהִרִי הוּא אִסוּר בֵּין נִטְרָף וּבֵין
לֹא נִטְרָף. וְשֶׁבֹא אִיפּוֹא הַשְּׁאֵלָה הָרֵאשׁוֹנָה, מִנֵּין לְרַבִּי יְהוּדָה שֶׁאֵין
שְׁחִיטָה עוֹף טְרִיפָה טְהוֹר מִטְהַרְתּוֹ מִטְמֵאֶת בֵּית הַבְּלִיעָה.

המשך בעמוד קעא

רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר, מִטְמֵא בֵּית הַבְּלִיעָה, שֶׁאֵין מְלִיקָה מוֹעִילָה
בְּטְרִיפָה [וְאֵף לֹא שְׁחִיטָה], וְהִרִי הִיא כְּנִבְלָה הַמִּטְמֵאֶת בֵּית
הַבְּלִיעָה.
הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה אֶת טַעְמֹו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר: אֲמַר רַבִּי מֵאִיר, יֵשׁ לִלְמֹד
קֵל וְחוֹמֶר, אִם נְבִילָה בְּהֵמָה, שֶׁטּוֹמָאֵתָהּ חִמּוּרָה שֶׁהִיא מִטְמֵאֶת
בְּמִנְעַ וּבְמִשְׁא, שְׁחִיטָתָהּ שֶׁל הַבְּהֵמָה מִטְהַרֶּת טְרִיפָתָהּ מִטּוֹמָאֵתָהּ,
שֶׁאֵף בְּהֵמָה טְרִיפָה מוֹעִילָה הַשְּׁחִיטָה שֶׁלֹּא תִטְמָא טוֹמָאָה נְבִילָה,
נְבִילָה הָעוֹף שֶׁטּוֹמָאֵתָהּ קֵלָה שֶׁאֵינָה מִטְמֵאֶת בְּמִנְעַ וּבְמִשְׁא, הָאֵם אֵינָה
דִּין שְׁחִיטָתָהּ שְׁחִיטָתָהּ עוֹף הָעוֹף מִטְהַרֶּת טְרִיפָתָהּ מִטּוֹמָאֵתָהּ –
שְׁתוּעִיל שְׁחִיטָה עוֹף שְׁהוּא טְרִיפָה, שֶׁלֹּא יִטְמָא טוֹמָאָה נְבִילָה בֵּית
הַבְּלִיעָה. וּמַעַתָּה נִלְמַד מִשְׁחִיטָה לְמְלִיקָה בְּבִנְיָן אֵב, מִה מְצִינוּ
[כֶּשֶׁם שֶׁמִּצְוָנוּ] בְּשְׁחִיטָתָהּ שֶׁל עוֹף שֶׁהִיא מְכַשְׁרָתָהּ [מִתִּירָה אֶת
הָעוֹף] לְאֶכְלָה, וְהִיא מִטְהַרֶּת טְרִיפָתָהּ מִטּוֹמָאֵתָהּ, כֹּאמֹר, אֵף
מְלִיקָתָהּ שֶׁהִיא מְכַשְׁרָתָהּ [מִתִּירָתָהּ] בְּאֶכְלָה, תִּטְהַר אֶת טְרִיפָתָהּ
מִיד טוֹמָאֵתָהּ, וְעוֹף שֶׁנִּמְלֵק לֹא יִטְמָא בֵּית הַבְּלִיעָה.
הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה דְּעָה שְׁלִישִׁית: רַבִּי יוֹסִי אֲמַר, דִּיה לְנִבְלָה הָעוֹף
שִׁיחִיָּה דִּינָה בְּנִבְלָה בְּהֵמָה מִמִּנָּה הִיא לְמֹדָה, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁבְּהֵמָה
טְרִיפָה שְׁחִיטָתָהּ מִטְהַרֶּתָהּ מִיד נְבִילָה לֹא מְלִיקָתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין
מְלִיקָה בְּהֵמָה, כֵּךְ בְּעוֹף טְרִיפָה שְׁחִיטָתָהּ תִּטְהַרְנוּ מִיד נְבִילָה וְלֹא
מִלְּקָתָהּ.
נִמְרָא
שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה שְׁרַבִּי מֵאִיר לֹמַד שְׁחִיטָתוֹ שֶׁל עוֹף מִטְהַרְתּוֹ מִיד
טוֹמָאָה נְבִילָה, מִקֵּל וְחוֹמֶר מִבְּהֵמָה, וְשׁוֹב הוּא לְמֹד זֹאת גַּם עַל עוֹף
שֶׁנִּמְלֵק. רַבִּי יוֹסִי עוֹנֵה עַל כֵּךְ שֶׁאֵין לִלְמֹד טַהֲרָה לְעוֹף בְּמִלְּקָה
מִשּׁוּם שֶׁאֵין הַמְּלִיקָה קִימָת בְּהֵמָה שֶׁמִּמִּנָּה הוּא לְמֹד, שֶׁכֵּן 'דִּי לֵבָא
מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּנִידוּן'.
הַגְמָרָא מְבֹאֵרֶת אֶת טַעְמֹו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהָאֵם רַבִּי
מֵאִיר לֹא דְרִישׁ מִידָה זֹו שֶׁל 'דִּי לֵבָא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּנִידוּן', שֶׁאֵין
לִלְמֹד מִחִמּוּר לְקַל לְהַקֵּל בּוֹ יוֹתֵר מִבְּחִמּוּר וּכְּכֵן מִקֵּל לְחִמּוּר לְחִמּוּר
עָלָיו יוֹתֵר מִבְּקָל] שֶׁעַל כֵּן לְמַד מִבְּהֵמָה לְעוֹף לְהַקֵּל בּוֹ בְּמִלְּקָה יוֹתֵר
מִבְּהֵמָה שֶׁבֹא אֵין מְלִיקָה מִטְהַרֶּת, וְהֵא [וְהֵא] מִידָת 'דִּי' –
דְּאִירִיתָא הוּא, דְּתִנְיָא בְּבֵרִיתָא [וְהַפְּרָשָׁה אֶת שְׁלוֹשׁ עֲשָׂרָה
הַמִּיּוֹדֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן] שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת גַּם מִדִּין קֵל וְחוֹמֶר,
וּמִפְּרָשֶׁת הַבְּרִיתָא, מִה שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת מִדִּין קֵל וְחוֹמֶר, בִּיצֵד
לְמִדְנוּהָ, שֶׁנֹּאמֵר לְגַבִּי מְרִים שֶׁנּוֹף בְּהַקֵּב"ה [בְּמִדְרַב יד] 'וְיֵאֱמַר ה'
אֵל מֹשֶׁה וְאַבְיָה יִרְק יִרְק בְּפִינִי וְגו' הֲלֹא תִּפְלֵם שְׁבַעַת יָמִים, וְהִינֵינוּ
שֶׁאֵם הִיָּה אֲבִיהַ נּוֹחַ בְּהַקֵּב"ה הִיָּה נִכְלָמַת שְׁבַעַת יָמִים, קֵל וְחוֹמֶר
לְנוֹיֶפֶת הַקֵּב"ה, וְנֹאמֵר שֶׁם בְּהַמִּשְׁךְ שֶׁעַל כֵּן תִּפְסַרְגַּ שְׁבַעַת יָמִים מִחֻץ
לְמִתְנָה וְאַחַר תִּפְסַרְגַּ, שְׁתַּנְהוּג נִיפָה שְׁבַעַת יָמִים. וְיֵשׁ לְשֹׁאֵל, שֶׁהֲלֹא
אִם נִיּוֹפֶת הָאֵב מְכַלִּימָתָהּ שְׁבַעַת יָמִים, קֵל וְחוֹמֶר לְנוֹיֶפֶת הַשְּׁכִינָה
שֶׁתְּכַלִּימָה אֲרֻכָּה עֶשְׂרֵי יוֹם, שׁוּדָאִי שְׁנוֹיֶפֶת הַשְּׁכִינָה חִמּוּרָה הִרְבָּה
יוֹתֵר מִנְּנוֹיֶפֶת הָאֵב, וּמוֹדֵעַ לֹא לְמֹד מִן הַקֵּל וְחוֹמֶר אֲלֵא לְשְׁבַעַת יָמִים
כְּנוֹיֶפֶת הָאֵב. אֲלֵא מוֹכַח מִכֵּאֵן שֶׁדִּי לָכָא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת דִּינָה בְּנִידוּן
שֶׁמִּמִּנָּה הוּא לְמֹד, וְאֵין לְחִמּוּר בְּנוֹיֶפֶת הַקֵּב"ה יוֹתֵר מִנְּנוֹיֶפֶת הָאֵב
מִמִּנָּה הִיא נִלְמַדָּת. מַעַתָּה קִשָּׁה מִדּוּעַ אֵין רַבִּי מֵאִיר דּוֹרֵשׁ 'דִּי' זֹה,
וְהוּא מִיֵּקֶל בְּעוֹף יוֹתֵר מִבְּהֵמָה שֶׁמִּמִּנָּה הוּא לְמֹד.
מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא: אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי אֲבִין, רַבִּי מֵאִיר קָרָא אֲשֶׁכָּה
וְקִדְרָשׁ – פְּסוֹק מִצָּא וְדִרְשׁוֹ, שֶׁנֹּאמֵר לֵאחֹר פְּרָשֶׁת טוֹמָאָה נְבִילָה
וְשִׁרְצִים (וּקְרָא יא מו) 'זֹאת תּוֹרַת הַכֹּהֵן וְהָעוֹף', וְיֵשׁ לְשֹׁאֵל, וְכִי
בְּאִיזוֹ תּוֹרָה שְׁנוּתָהּ [וְדוּמָה] בְּהֵמָה לְעוֹף וְעוֹף לְבֵהֵמָה, הֲלֹא בְּנִבְלָה
בְּהֵמָה מִטְמֵאֶת בְּמִנְעַ וּבְמִשְׁא וְאֵילוֹ בְּנִבְלָה עוֹף אֵינָה מִטְמֵאֶת בְּמִנְעַ
וּבְמִשְׁא, וְכֵן בְּנִבְלָה עוֹף מִטְמֵאֶת בְּנִדִּים אֲבִית הַבְּלִיעָה וְאֵילוֹ בְּנִבְלָה
בְּהֵמָה אֵינָה מִטְמֵאֶת בְּנִדִּים אֲבִית הַבְּלִיעָה, הִרִי שֶׁאֵין בְּהֵמָה וְעוֹף
דּוּמִים זֹה לָזֶה, אֲלֵא בֹאֵה הַתּוֹרָה לֹאמֹר לָךְ שִׁישׁ לְהַקֵּשׁ עוֹף לְבֵהֵמָה
וּלְלַמֵּד לִדְמוּתָהּ, מִה בְּהֵמָה, דְּבֵר שְׁמִכְשִׁירָהּ [וּמִתִּירָה] לְאֶכְלָהּ,
דְּהִינֵינוּ שְׁחִיטָתָהּ, מִטְהַרֶּת אֶת טְרִיפָתָהּ מִטּוֹמָאֵתָהּ, אֵף עוֹף, דְּבֵר
שְׁמִכְשִׁירוֹ בְּאֶכְלָהּ, דְּהִינֵינוּ שְׁחִיטָתוֹ בְּחוּלִין וּמִלְּקָתוֹ בְּקִדְשִׁים,

הגמרא מקשה שמעתה גם אין צורך ללמוד מ'חלב טריפה' שחלב
בהמה טמאה אינו טהור. מקשה הגמרא: אם כדברין שמה שעוף
טמא אינו מטמא בבית הבליעה נלמד מ'נבילה' האמורה בפסוק (ויקרא
כב ח) 'נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה' שרק עוף טהור שאיסורו
משום נבילה בלבד מטמא, אם כן **האי נמי** – גם דין זה שחלב בהמה
טמאה אינו טהור, **תיפוק לי** – יש ללמוד מ'**חלב נבילה**, האמור
בפסוק (ויקרא כד ז) 'וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכל
לא תאכלהו', שכיון שהפסוק מדבר על חלב שאסור באכילה, אין לנו
מקור לומר שטהרת חלב כוללת גם חלב של בהמה טמאה, שהלא
יש לומר שטיהרה התורה רק חלבו של **מי שאיסורו משום 'כל
תאכל חלב נבילה'** בלבד ואילו נשחט היה בשרו מותר, ו**יצאתה זו**
– חלב בהמה טמאה **שאין איסורה משום 'כל תאכל [חלב נבילה]'**
אלא משום 'כל תאכל טמא', ואין צריך ללמודה מ'טריפה'.

הגמרא מתרצת שאכן 'חלב טריפה' לא בא ללמד על חלב בהמה
טמאה אלא בא ללימוד אחר. מתרצת הגמרא: אכן דין זה שחלב
בהמה טמאה טמא נלמד מ'נבילה' ועבורו לא היה צורך שתכתוב
התורה גם 'טריפה', **אלא האי** (ו-זו) 'חלב טריפה' האמורה בטהרת
חלב, **מיפני לאיתני** – נצרך לרבות לטהרה זו גם חלב תיה טהורה
שמתה, שאף הוא טהור, ומה שהוצרכה התורה לרבותו זהו משום
שקלא דעתך אמינא – שהיה עולה על דעתך לומר שכיון שהפסוק
מדבר על חלב שנאסר באכילה, כאמור לעיל, יש ללמוד מכך שלא
טיהרה התורה מטמאה אלא רק חלב של **מי שחלפה אסור**
באכילה ו**בשרה מותר** באכילה, **יצאת זו** – חיה שחלפה ו**בשרה**
מותר, ועל כן לא טיהרה בה התורה את חלבה, **קא משמע קו** –
משמענו הפסוק 'טריפה' שאין הדבר כן, אלא כל שיש במינו איסור
טריפה, הותר חלבו, וכיון שחיה טריפה אסורה באכילה, אף חלבה
טהור ואינו מטמא.

הגמרא דוחה שחלב חיה שמתה אינו טהור: **אמר ליה**, כיצד אתה
אומר שחלב חיה שמתה טהור, **מאי שנא** – במה שונה בהמה
ממאה שאין חלבה טהור, ומשום **דאין חלבה חלוק בדינו מבשרה**
אלא פניהם דין אחד להם שהם אסורים באכילה, ולפיכך אינה
בכלל הפסוק המטהר את החלב העוסק רק במי שחלבו אסור משום
'כל תאכל חלב בלבד', וכאמור לעיל, **תיה נמי** (גם כן) אין לטהר
את חלבה, ומשום **שאין חלבה חלוק בדינו מבשרה** אלא שניהם דין
אחד להם שהם מותרים באכילה, ולפיכך אף היא כשמתה אינה
בכלל הפסוק המטהר את החלב. ועוד יש לדחות את דבריו, **הבית**
– הלא נאמר בפסוק 'ואכול לא תאכלהו', ואם כן מפורש בו שאינו
מדבר בחיה שחלבה מותר באכילה. ונמצא ש'חלב טריפה' לא בא
ללמד על חלב חיה טהורה, וקשה למה נאמר.

הגמרא מיישבת באופן אחר ש'חלב טריפה' בא לגופו וללמוד שגם
חלב טריפה טהור: **אלא אמר אביי**, מה שאמרה התורה 'חלב
טריפה', **לגופיה איצטרך** – בא הדבר לטריפה עצמה, ולומר
שכשמתה חלבה טהור, ומה שאלת העוסק רק במי שחלבו אסור חיה הרי
נבילה אמורה, תשובתך היא שהוצרכה התורה ללמד זאת בכדי
שלא תאמר שהואיל ובהמה **טמאה אסורה** באכילה כבר **מחיים**,
כלומר שאין שחיטה מתירתה, וכן בהמה שהיא **טריפה אסורה**
באכילה כבר **מחיים**, ואין שחיטה מתירתה, על כן היה לנו ללמוד
זו מזו בבנין אב ולומר, **מה בהמה ממאה חלבה טמא אף בהמה**
שהיא **טריפה חלבה טמא**, ומשום כך הוצרכה התורה לכתוב חלב
טריפה במיוחד, לומר שאף הוא טהור.

הגמרא דוחה שחלב טריפה אינו צריך לימוד מיוחד לטהרו. מקשה
הגמרא: **אי תכי** – אם כך שהיה מקום להשוות בהמה שנטרפה
לבהמה טמאה, אם כן נאמר שהאי **נמי** – גם מה שנאמר 'טריפה'
בטומאת נבלת עוף טהור, **מיפני** (נצרך) לגופו ללמד שגם עוף
שנטרף ומת מטמא בבית הבליעה, **שלא תאמר** ותלמוד עוף שנטרף
מעוף טמא בבנין אב, שהואיל **ועוף טמא אסור** באכילה וכן
טריפה בעוף **אסורה** באכילה, **מה עוף טמא אינו מטמא** בבית
הבליעה **אף טריפה** בעוף **אינה מטמאה** בבית הבליעה, ונמצא

שאין לרבי יהודה מקור ללמוד שגם טריפה ששחטה מטמאת בבית
הבליעה. ועוד קשה על עצם הדברים שדימית טריפה לטמאה
ומתוך כך הוצרכת ללימוד מיוחד שחלבה של טריפה טהור, **מי**
איכא למילף – האם אפשר ללמוד **טרפה מממאה**, הלא יש לחלק
ביניהן ולומר, **ממאה לא היתה לה שעת הכושר** (שעה שבה
היתה ראויה וכשרה), שמעודה היתה אסורה, ואילו **טריפה היתה**
לה שעת הכושר קודם שנטרפה, ועל כן אין ללמוד את טריפה
הקלה, שהיתה מותרת בעבר, מטמאה החמורה שהיא אסורה מאז
ומעולם, ואין צורך ללימוד מיוחד ללמוד הימנו לטהר חלב טריפה.
וכי תימא – ואם תאמר שאכן כדבריו ואין ללמוד בהמה ועוף
שנטרפו מבהמה ועוף טמאים, משום החילוק האמור, אמנם עדיין
טריפה מבטן (שנטרפה עוד קודם לידתה) **מאי איכא למימר** –
מה נאמר שם, הלא אותה ודאי יש לדמות לטמאה, ועל כן הייתי
אומר שטריפה מבטן חלבה טמא כחלב בהמה טמאה ולכן אמרה
התורה שגם 'חלב טריפה' טהור, אם תאמר כך, אשיב על דבריו
שגם טריפה כזו אין ללמוד מטמאה, משום שיש לפרוך ולומר מה
לטריפה מבטן שאף שלא היתה לה שעת הכושר, אבל **במינה מיהא**
איכא – במין טריפה מצאנו שיש בו שעת הכושר כשנטרפה לאחר
שנולדה, ולפיכך אין ללמודה מטמאה שאין במינה שום אופן שיש
בו שעת הכושר. ונמצא שאי אפשר היה ללמוד טריפה מטמאה
כלל, ולא הוצרכה התורה לרבות חלב טריפה שמתה שאינו טמא,
ושוב שבה השאלה 'חלב טריפה' שכתבה התורה למה לי.

הגמרא מתרצת ש'חלב טריפה' וכן 'חלב נבילה' נצרכים ללימוד
אחר: **אלא אמר רבא**, מה שריבחה התורה 'חלב טריפה' אין זה
בכדי לומר שחלבה טהור, אלא נאמר כן משום שבסופו של הפסוק
הוזכר איסור אכילת חלב ('ואכול לא תאכלהו'), והתורה שהזכירה
בתחילתו 'חלב נבילה' ו'חלב טריפה' **אמרה בכך שרבא איסור**
אכילת **נבילה ויחול על איסור אכילת חלב**, וכן **רבא איסור**
אכילת **טריפה ויחול על איסור אכילת חלב**, שלא נאמר שאין
איסורי אכילת נבילה וטריפה חלים על איסור חלב שקדם להם,
והאובל חלב נבילה או חלב טריפה יעבור רק על איסור אכילת חלב,
שלכן הוזכרו 'חלב נבילה' ו'חלב טריפה' בפסוק זה האומר 'ואכול
לא תאכלהו' ללמד שהאובלם עובר גם על איסורי נבילה וטריפה.
וצריכי – צריכה התורה להשמיע שגם איסור נבילה וגם איסור
טריפה חלים על איסור חלב, ואין די להשמיע זאת באחד מהם
וללמוד הימנו לשני, **דאי אשמעינן** – שאם היתה משמיעה התורה
רק שאיסור **נבילה** חל על איסור חלב, הייתי אומר שהרי זה **משום**
שנבילה חמורה, **דמממא** – שיש בה טומאה, **אכל איסור טריפה**
שאינו חמור כאיסור נבילה, שטריפה אין בה טומאה, **אימא** – הייתי
אומר שלא יחול על איסור חלב. **ואי אשמעינן** – ואם היתה משמיעה
התורה רק שאיסור **טריפה** חל על איסור חלב, הייתי אומר שהרי זה
משום שטריפה חמורה **דאיסורה** הוא כבר **מחיים**, **אכל איסור**
נבילה שאינו אלא לאחר מיתתה, **אימא** – הייתי אומר שלא יחול על
איסור חלב. **צריכא** – הוצרכה התורה לומר בפירוש שגם איסור
נבילה וגם איסור טריפה חלים על איסור חלב.

הגמרא שבה לדון בעוף שנטרף, שנחלקו בו רבי מאיר ורבי יהודה
אם שחיטתו מטהרתו מידי טומאת בית הבליעה כמבואר לעיל (טט),
והגמרא ביארה בדעת רבי יהודה שסובר שעוף טריפה שנשחט
מטמא בבית הבליעה, שלמד זאת ממה שאמרה תורה (ויקרא כ טט)
וכל נפש אשר תאכל נבילה וטריפה וגו' וכיבס בגדי ורחץ במים
וטמא עד הערב וטהר', שמפסוק זה למדים את דין טומאת בית
הבליעה שבעוף, שמה שאמרה תורה 'טריפה' בא לומר שאפילו
טריפה שנשחטה ממאנת בבית הבליעה.

הגמרא מבררת את דעת רבי מאיר החולק על רבי יהודה. שואלת
הגמרא: **ורבי מאיר**, הסובר ששחיטת עוף מטהרת טריפתו מידי
טומאת בית הבליעה, **האי טריפה** שאמרה תורה **מאי עביר ליה** –
מה הוא למד מכך ולשם מה כתבה זאת התורה. משיבה הגמרא: מה
שאמרה תורה 'טריפה', **מיפני ליה** (נצרך) **למעוטי שחיטה** בעוף

ואפילו

באוחז ותרנגולין. ומתני' דמסכת טהרות (פ"א מ"א) מוכחא קצת דקתני י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור וקתני סיפא ר"מ אומר מליקתה ושחיטתה מטהרתה משמע בכל עופות דומיא דרשא דדומיא דשחיטה:

אבל

עו לא מינא דעגלה נינהו. אע"פ דאוחז ותרנגולין לאו מינא דתורים ובני יונה ומטהרין לא דמי דהכא עגלה בהמה

גסה ועו בהמה דקה אבל בעופות לא שייך למימר מין גסה דקה אע"ג דמצינו בלשון משנה עוף הדק ועוף הגס בפרק אלו טריפות (חולין מב.) (וקשה משיילי אותו ואת בנו) (שם דף פב.) הדרן עלך חטאת העוף

כל

הזבחים שנתערבו בחטאות המתות כו'. ואם תאמר תנינא חדא זימנא במת' קינן (פ"ב מ"ג) ואם פרח מבין המתות לכולם הרי כולם ימותו וצריך לעשות צריכותא דבגמרא פריך תנינא חדא זימנא במתני' דכל האסורים לגבי מזבח ומשני צריכא ושמא אי מדהם הוה אמיתא הי' עופות דהפסד מועט אבל זבחים דהפסידן מרובה אימא לא נפסדינהו לכולהו:

אפילו

אחת בריבוא ימותו כולן. הקשה ה"ר יצחק ברבי מרדכי בדפיק דנשרפין (סנהדרין דף עט.) תנן רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין ר' יהודה אומר בתוסין אותן לכיפה ומפרש בגמרא בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרים שנגמר דינו קמפלגי ופטרי רבנן משום דאין גומרים דינו של שור אלא בפניו והשתא הכא דרובא דהיתירא ופסידא דקדשים אמרינן ימותו כולן התם דרובא דאיסורא והדייק לא כ"ש ונראה לרבינו יצחק דגרסין כמו שמצא בספר אחד ישן בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרים ול"ג שנגמר דינו אלא (איירי) בשורים מעליא עסקינן והשיב לו ר"ת דמתניתין דקתני כולן פטורים משמע שהאחרים בני חיובא ואע"ג דברישא דשמתעין אמרינן מאי אחרים אילימא אחרים כשירין פשיטא ולא פריך פטורים פטור מביעי ליה התם כיון דמצי למיפרך מגופה לא חש למידיק ועוד דריש לקיש אדריב אבהו קאי דמשני הכא ברצח שלא נגמר דינו שנתערב ברצחים אחרים עסקינן ועלה קאי ר"ל ומשני באדם כ"ע לא פליגי דפטרי אלא הכא בשור שלא נגמר דינו כי' ומשמע דבההוא עניינא דאוקמה רבי אבהו באדם מוקי לה ריש לקיש בשור שנגמר דינו אבל נתערב בשורים מעליא היה אומר ר"ל ניכבשינהו דניין וכל דפריש מרובא פריש ומתניתין דשילזי מסכת ע"ז (דף עד.) דשור הנסקל אוסר בכל שהוא מיירי בשנסקל דליכא למימר ניכבשינהו ונתדע דלא קתני שנגמר דינו ומתני' דהכא דקתני ימותו כולן בנתערב בזבחים מיירי ולגבוה וגזירה שמא יבואו י' בהנים בבת א' (לקמן דף עג.) ומסקי מן הקבוע למזבח אבל בעלמא אמרינן ניכבשינהו דניין ומטעם זה היה אומר רבינו תם דנראה לו להחזיר דרסות הזבח ברוב דמעשים בכל יום דזבחים

טורפים ונחשק שוה מן העורר ורועה מצילן ושריא להו דאע"ג דבעלי חיים חשיבי וכן רוב עופות דרוסין אוחזין ותרנגולין ומותרין והכא דנתערב ברובא שנגמר דינו דפטרינהו אפילו נידי ולא אמרינן כל דפריש מרובא פריש לאו פטורין דלישתרו בהנאה קאמר אלא פטורין דלא אטרחו בי דינא להורגם דכמיתת בעלים כך מיתת השור ועוד דלא ליתי לאחלופי באדם

אמרינן כל דפריש מרובא פריש לאו פטורין דלישתרו בהנאה קאמר אלא פטורין דלא אטרחו בי דינא להורגם דכמיתת בעלים כך מיתת השור ועוד דלא ליתי לאחלופי באדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

דאדם

ה"ג בשאתה בא בדרך זו היא בטהורה וכשאתה בא בדרך זו היא בטמאה. הילכך מדינא לא נפקא ת"ל טריפה כו' אלא מעתה כו'. אמתני' פריך דקתני מה כשטהור מכלל נבילה בטמאה ולא בטהורה: כמה כבי שבישתו בה. תמיה אני על זקנים מרובין שכמותכם שנתבשתם בה: סיפא. דקתני טיהר מכלל נבילה: אתאן לנבלת עוף טמא. שטיהרה הכותב מלטמא בבית

הנלענה: לא טיהר רבי מאיר. במליקת טריפה אלא בתמימים דשייכא בהו מליקה: ואפי' באוויזים. דלאו בני מזבח הן ובלבד שיהיו קדשים בפנים דהא טריפה נמי לא חזיא בתורין ובני יונה וטיהרה הואיל ומליקה

הכשר קדשים בפנים היא: ערף עו. על החלל במקום עגלה ערופה: מהו. לר"מ מי אמרינן כי היכי דמטהר מליקת אווזין קדשים בפנים הואיל ומליקת שום עוף בפנים הוא ה"ג עריפה הכשר טהרת עגלה היא מידי נבילה כדאמר' לקמן: ה"ג אבל עו לאו מינא דעגלה הוא. שזו מין גסה וזה מין דקה: אין לי. שטהור מידי נבילה אלא חלב שאסור באכילה ומותר

בהנאה בדכתיב (ויקרא ז) יעשה לכל מלאכה: חלב שור הנסקל ועגלה ערופה. שאסור בהנאה מנין שטהור: ת"ל כל חלב. דסמיק ליה כי כל אוכל חלב ואי ס"ד עגלה ערופה טהורה איצטריך קרא לטהר חלבה וזי היא טהורה וחלבה טמא: להיכא דשחטיה מישחט. משנאסרה בהנאה מחיים כדמפרש לקמייהו דמחיים נאסרה: ותיהני לה שחיטתה. אע"פ שאינה מתירתה לא באכילה ולא

בהנאה וטהרה מלטמא דאין לך שחטה בבהמה טהורה שמתמאה: שפתה. דהשתא בשרה טמאה ואיצטריך לטהר חלבה שלא תאמר לא טיהר אלא חלב שאתה קורא בו יעשה לכל מלאכה: מכלל דמחיים אסורה. ואע"פ שלא נערפה מדרקני חלב עגלה ערופה מנין ואוקימתה בשמתה: נבול שמעתי. בה מאימתי: ונסבין חברייא. וסבורין

התלמידין מודעתם לומר: יירדתה כו'. ובקידושין יליף לה דנאסרה מחיים:

הדרן עלך חטאת העוף

כל הזבחים. אפילו אחת בריבוא. השתא משמע אחת כשירה ברבוא של חטאות המתות הילכך פריך בגמרא מאי אפילו הא

הזו מתות רובא דקתני שנתערבו בחטאות המתות חמש חטאות מתות נינהו וולד חטאת וחטאת שמתו בעליה ותמורת חטאת ושכיפרו בעליה ושאבדה ושנמצאת בעלת מום: נתערבו. זבחים כשרים בשור שנעברה בו עבירה אחד באחד ומפרש ואזיל מאי

היא כגון

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

שהמית

ספיקו של רבי ירמיה, **אמר ליה אביי** לרב דימי, **מכלל** – מספק זה
 יש ללמוד שהיה פשוט לו **דעגלה ערופה** **טהורה היא**, אף שלא
 נשחטה והרי היא נבילה. **אמר ליה** רב דימי לאביי, **אין** – אכן כך
 הוא, שעגלה ערופה טהורה היא, וטעם הדבר, **אמר דבי** – אמרו
 חכמי בית מדרשו של **רבי ינאי**, **כפרה** **כתיב** **פה בעגלה ערופה**,
 שנאמר (דברים כח ט') **כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'**, **כך נשים** שגם
 הם מכפרים, ולפיכך אין בה טומאה, שעריפתה היא מעשה הכשרה
 כשחיטה ומליקה בקדשים, ומוציאה מידי טומאת נבילה.
 הגמרא דנה בדברי רב דימי שעגלה ערופה טהורה היא: **מתיב**
 – (מקשה) **רב נתן אבות דרב הונא** (פר נתן). שנינו בברייתא, נאמר
 בפסוק (ויקרא כד) **וְחָלַב בְּנִלָה וְחָלַב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלָאכָה וְאָכַל**
לֹא תֹאכְלוּהוּ, שחלב בהמה טהורה שמתה אין בו טומאת נבילה,
אין לי ללמוד מפסוק זה לטהר **אלא חלב שאסור באכילה** כאמור
ואכיל לא תאכלוהו, ומותר בהנאה, כאמור **יעשה לכל מלאכה**,
 אולם **חלב של שור הנסקל ועגלה ערופה** שהם אסורים בהנאה
 ואין חלביהם דומים לחלב שבו דבר הכתוב, **מנן** שאף הם טהורים,
תלמוד לומר **לומר** בפסוק הסמוך מלפניו (שם כ) **כָּל חָלָב שֹׁר וְכָשָׁב**
וְעֹז לֹא תֹאכְלוּ, והרי זה בא לרבות גם חלב האסור בהנאה, שאף
 בו דבר הפסוק שלאחריו וטיהרו מטומאת נבילה. ומעתה קשה, **ואי**
סלקא דעתך – אם עולה על דעתך לומר שעגלה ערופה טהורה
היא ואין בה כלל טומאת נבילה, וכי הוצרך הכתוב ללמדנו שחלבה
 טהור, הלא היא עצמה טהורה היא, והיתכן שהיא טהורה וחלבה
טמא, ומוכח שעגלה ערופה יש בה טומאת נבילה, ועל כן הוצרך
 הפסוק לטהר את חלבה.
 מתרצת הגמרא: **היכא דערף מינערך** – באופן שערף את העגלה, **לא**
איצטרובא ליה – אכן לא הוצרך הפסוק לטהר את חלבה, שמאחר
 שהיא עצמה טהורה ודאי שגם חלבה טהור. **כי איצטרובא היכא** –
 מה שהוצרך הפסוק הוא באופן **דשחטה מינערך** – ששחט את
 העגלה, שכיון שלא נערפה כדינה, לא נטרה מידי נבילה, ובאה
 התורה לומר שחלבה טהור אף שהיא טמאה.
 מקשה הגמרא: אף שאין לטהרה מידי נבילה משום ערפה, שהרי לא
 נערפה, אך עדיין קשה ותינה ליה – שתועיל לה השחיטה שנשחטה
לטהרה מידי נבילה, ואף שלא התירתה שחיטה זו לא באכילה ולא
 בהנאה, וטעם הדבר, שלא מצינו בהמה טהורה שחטה שיש בה
 טומאת נבילה, ושבה הקושיא שכיון שהיא טהורה ודאי גם חלבה
 טהור ואין צריך פסוק לטהרו. מתרצת הגמרא: **לא צריכא** – לא
 הוצרכנו לטהר חלב עגלה ערופה אלא באופן **שחטה**, שלא נערפה
 ולא נשחטה, שאין מה שיטהרנה מידי נבילה, ועל כן הוצרכה תורה
 לומר שחלבה טהורה אף שהיא אסורה בהנאה.
 הגמרא מבררת מאימתי עגלה ערופה אסורה בהנאה. שואלת
 הגמרא: מאחר שאמרת שעגלה ערופה שמתה אסורה בהנאה
 [שליכך הוצרכה תורה לרבות שאף על פי כן חלבה מותר], **מכלל**
 – יש לדייק מכך **דכבר מתיים העגלה אסורה בהנאה**, ולא העריפה
 היא שאוסרתה, שאם העריפה היא זו שאוסרתה הרי כאן שלא
 נערפה היתה צריכה להיות מותרת בהנאה, והאם אכן כך הוא הדבר
 שנאסרת מחיים. אומרת הגמרא: **אין** – אכן מחיים היא נאסרת.
אמר רבי ינאי, **נבול** וזמן מאימתי היא נאסרת בחיה, **שמעתי**,
ושכחתי מה שמעתי, **ונסבין חברייא למימר** – וסברו התלמידים
 לומר שירידתה של העגלה הערופה לנחל **איתן היא אוסרתה**
 בהנאה.

הדרן עלך חטאת העוף

פרק שמיני – כל הובחים

הפרק שלפנינו נקרא 'פרק התערבות', לפי שכולו עוסק בדברים
 המותרים והאסורים שנתערבו זה בזה. כתערבות בעלי חיים הכשרים
 והפסולים להקרבה, תערובת קרבנות, תערובת דברים המותרים
 והאסורים באכילה ובהנאה.

הלא **כשנא** – (כשלמדים) **כך דף** זו נמצא שהיא – הלכה זו שחלב
 בהמה טהור, נאמרה בבהמה טהורה ולא בבהמה טמאה, ואילו
כשנא – (כשלמדים) **כך דף** זו, נמצא שהיא נאמרה בבהמה טמאה
 ולא בבהמה טהורה, ואם כן אין ללמוד מכך דבר. **תלמוד לומר**,
והייתה, לא דיברה תורה אלא במי **שיש במינה** איסור אכילת
טריפה, והיינו בהמה טהורה שכשהיא טריפה היא אסורה משום
 איסור אכילת טריפה, ובה דיבר הכתוב שחלבה טהור, ו**ואציא**
 מכלל דין זה **את חלב הבהמה הטמאה שאין במינה** איסור אכילת
טריפה, ועל כן חלב בהמה טמאה לא טיהרו הכתוב והוא טמא.
 ועדיין **לא אציא** מכלל טהרת חלב האמורה בפסוק **את חלב החיה**
 שמתה, משום **שיש במינה** איסור טריפה, **תלמוד לומר** **ואכיל**
לא תאכלוהו, לא דיבר הכתוב אלא במי **שחלבה אסור** באכילה
וכשרה מותר באכילה [אם נשחטה כדינה], והיינו בהמה טהורה,
ויצא חלב חיה שמתה, שחלבה וכשרה מותר [אם נשחטה כדינה]
 ואין איסור בחלבה, שאם מתה חלבה טמא, ואינו כחלב בהמה
 טהורה שמתה שהוא טהור.

הגמרא מבארת את האמור בברייתא שטיהר טמאה מכלל נבילה:
אמר ליה רב יעקב בר אבא לרבא, כיון שנאמר בברייתא שטיהר
 מכלל נבילה בטמאה, **אלא מעתה** נאמר שנכלל **בהמה טהורה** הוא
דמטמאה טומאת נבילה, ואילו נכלל **בהמה טמאה** לא מטמאה,
 היתכן לומר כן. **אמר ליה** רבא לרב יעקב בר אבא, תמה אני, **כמה**
סבי שבישתו **פה** – וכי כה הרבה זקנים שכמותכם טעו בפירוש
 ברייתא זו, הלא **הסיפא** האומרת כן **אתאן** – [באה] **לענין נכלל עוף**
טמא, שטיהרה התורה עוף טמא נבילה מטומאת בית הבליעה ולא
 טיהרה עוף טהור, שעוף טמא שמת אינו מטמא בבית הבליעה ואילו
 עוף טהור שמת מטמא בבית הבליעה.

שנינו במשנה מלק ונמצאת טריפה, רבי מאיר אומר אינו מטמא
 בבית הבליעה. הגמרא מביאה מחלוקת בפרטי דין זה: **אמר רבי**
יוחנן, **לא טיהר רבי מאיר** במליקה בעוף הפסול להקרבה משום
 טריפה, **אלא בעופות תמימין** ששייכת בהם מליקה, **אכל בעופות**
בעלי מומין, שאינם כשרים לקרבן, **לא טיהר**, שאם העוף הוא בעל
 מום הרי הוא מטמא בבית הבליעה. **ורבי אלעזר**, **אמר**, **אפילו**
בעופות בעלי מומין טיהר רבי מאיר. **רבי מאיר נמי** – נאמר בבית
 המדרש עוד כדברים הללו, **אמר רב ביבי** **אמר רבי אלעזר**, **מטהר**
היה רבי מאיר בעופות בעלי מומין שנמלקו, **ואפילו באויון**
ותרנגולין שנמלקו, שאינם מטמאים בבית הבליעה, ואף שאינם
 קרבים על המזבח כלל אף על פי כן מליקתם מוציאתם מידי טומאת
 בית הבליעה.

הגמרא דנה אם כשם שמליקה מועילה לטהר באויון ותרנגולים כך
 תועיל עריפה לטהר בעז: **כעין** – (נסתפק) **רבי ירמיה**, **ערף עז** בנחל
 איתן על חלל שמת, מהו שעריפה זו תועיל לפי רבי מאיר לטהרו
 מידי טומאת נבילה, כשם שעריפת עגלה על החלל בנחל מועילה
 לטהרה מטומאת נבילה. טעם הספק הוא שכיון שנתבאר לדעת רבי
 אלעזר שרבי מאיר מטהר במליקת אויון ותרנגולים משום שמצאנו
 מליקה המועילה בעוף, שכמו כן יש לומר בדעתו שיהיה בעריפת
 עז משום שמצינו עריפת עגלה המטהרת. וצדדי הספק הם, שיש
 לומר שמא מה שטיהר רבי מאיר במליקת אויון ותרנגולין וסבר
 שהיא כמליקה המטהרת בתורים ובני יונה, **מעבא מאי** – טעם
 הדבר הוא, **דמינא דעופות נינהו** – שהם מין עוף, וכיון שמצאנו
 מליקה המטהרת בתורים ובני יונה שהם עופות, יש לטהר גם בשאר
 עופות, **אבל עז** אפשר שאינו סובר שיש לטהר בעריפתו, אף
 שעריפת עגלה מטהרת, שהרי **לאו מינא דעגלה הוא** – שאין העז
 מין עגלה, שהעז הוא מן הבהמות הדקות והעגלה היא מהבהמות
 הגסות, ואין ללמוד זה מזה. והצד השני של הספק הוא, **או דילמא**
 – [שמא] עז **מינא** – [מין] **דבהמה הוא** כעגלה, ואפשר ללמוד זה
 מזה, ואין לחלק בין גסות לדקות.

הגמרא מבארת את דין טהרת העגלה הערופה עצמה: **יתבי** – [ישב]
רב דימי וקאמר ליה ליהא שמעתא – ואמר סוגיא זו, כלומר את

שְׁהִיָּת אֶת הָאֵדָם, והידיעה על כך היתה עַל פִּי עַד אָחֶר, או עַל פִּי הוֹדָת הַכְּעָלִים, שאז אין השור בסקילה ומותר בהנאה, אלא שפסול להקרבה. או נתערבו זבחים כשרים בְּרוֹבָע – בשור שרבע אדם, וְנִרְבָּע – או בבהמה שנרבעה לאדם, או בְּמוֹקָצָה – בבהמה שיחודה הבעלים להקריבה לעבודה זרה ועדיין לא הקריבוה ולא השתחוו לה,

וְנִעְבָּר – או בבהמה שעשאוה בעליה עבודה זרה והשתחוו לה. וכן אם נתערבו הזבחים בבהמות שלא נפסלו להקרבה מחמת עבירה שנעשתה בהם, אלא מטעמים אחרים, כגון שנתערבו בְּאֶתְנָן – בבהמה שנתונה לזונה בשכרה, וּמְחִיר – או בבהמה שהחליפיה תמורת כלב, ששניהם פסולים להקרבה,

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' א

באופן שְׁהִיָּת נעשית לְפָנִים העזרה, שאינו מטמא בבית הבליעה, וכמו שהובא מברייתא לעיל (טו).
הגמרא מבארת מנין למד רבי יהודה שעוף שנשחט בפנים אינו מטמא. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה הלומד מ'טריפה' לרבות עוף טריפה שנשחט שמטמא בבית הבליעה, מהיכן הוא למד למעט עוף שנשחט בעזרה שאינו מטמא בבית הבליעה. משיבה הגמרא: 'טריפה' אֲחֵרֵינָא בְּתִיב – פעם נוספת נאמרה 'טריפה' בנבלת עוף טהור, שמלבד הפסוק האמור לעיל קיים פסוק שני אודות טומאת בית הבליעה, ובו נאמר (ויקרא כב ח) 'נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה אני ה'', ומה שנאמר בו 'טריפה' בא ללימוד זה, למעט עוף הנשחט בעזרה מטומאת בית הבליעה.
הגמרא מבארת מה לומד רבי מאיר מ'טריפה' שנאמרה בפסוק השני. שואלת הגמרא: וְרַבִּי מֵאִיר הלומד זאת מ'טריפה' שנאמרה בפסוק הראשון, מה הוא דורש מ'טריפה' שנאמרה בפסוק השני. משיבה הגמרא: חֹד 'טריפה' בא לְמַעוּמֵי שְׁחִיטָה בעוף באופן שְׁהִיָּת נעשית לְפָנִים העזרה, שאינו מטמא בבית הבליעה, ובאמור, וְחֹד 'טריפה' בא לְמַעוּמֵי נבלת עוף טָמֵא, שטומאת נבלת עוף בבית הבליעה אינה נוהגת אלא בעוף טהור שיש במינו איסור טריפה, ואינה נוהגת בעוף טמא שאין במינו איסור טריפה, שהוא אסור בין נטרף ובין לא נטרף.
הגמרא מבארת מנין למד רבי יהודה שעוף טמא אינו מטמא בבית הבליעה. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה, הדורש את שתי הפעמים שנאמר 'טריפה' בנבלת עוף טהור, אחת לרבות עוף טריפה שנשחט שהוא מטמא בבית הבליעה, והשניה למעט שחיטת עוף בעזרה שאינה מטמאת בבית הבליעה, מהיכן הוא לומד למעט עוף טמא מטומאת בית הבליעה. משיבה הגמרא: רבי יהודה מְגוֹף הפסוק 'נְבִילָה וְטִרְפָּה לא יאכל לְטֻמְאָה בָּהּ' נִפְקָא לִיה – (הוא לומד זאת), שלא היה צריך לומר שנבילה מטמאת באכילתה, אחר שכבר למדנו את דין טומאת בית הבליעה בעוף טהור מהפסוק 'וכל נפש אשר תאכל נבילה וטריפה' וגו', ובאמור, ולומד ממנו רבי יהודה דין זה, ובאמור משמו בברייתא המובאת לעיל (טו), 'רבי יהודה אומר יוכל תהא נבלת עוף טמא מטמאת בגדים בבית הבליעה, תלמוד לומר שנבילה וטריפה לא יאכל, מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה, יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבילה אלא משום בל תאכל טמא'.
הגמרא מבארת מה לומד רבי מאיר מהפסוק השני בנבלת עוף טהור. שואלת הגמרא: וְרַבִּי מֵאִיר הדורש למעט עוף טמא מטומאת בית הבליעה ממה שאמרה תורה 'טריפה', תֵּא – פסוק זה 'נְבִילָה וְטִרְפָּה לא יאכל לְטֻמְאָה בָּהּ', שיש בו יתור, שלא היתה צריכה התורה לומר שנבילה מטמאת באכילתה, ובאמור, מֵאִי עֵבִיד לָהּ – מה הוא למד הימנו. משיבה הגמרא: פסוק זה בא ללמד לְשִׁיעוּר אֲכִילָה המטמא בבית הבליעה שהוא בְּכֹזֵית, שכיון שאמרה תורה שלא יאכל נבילה לטמאה בה, למדנו ששיעור טומאת בית הבליעה הוא כשיעור איסור אכילת נבילה, וכשם שאיסור אכילת נבילה הוא

בכזית, כך גם טומאת בית הבליעה היא בכזית. שואלת הגמרא: וכי לדין זה הוצרך הפסוק האמור, וְתִיפּוּק לִי מִקְרָא קָמָא – ומדוע לא תלמד זאת מן הפסוק הראשון בו נאמר 'וכל נפש אשר תאכל נבילה וטריפה' וגו', שִׁמְרָא־פִקְיָה רְחֻמָּנָא – (ממה שהוציאתו תורה) לדין זה בְּלִשׁוֹן אֲכִילָה יש ללמוד ששיעורו כשיעורי אכילות של תורה שהן בכזית. משיבה הגמרא: שני הפסוקים נצרכים, חֹד מהם ללמד לְשִׁיעוּר כמות האכילה המטמאת בבית הבליעה שהוא בְּכֹזֵית, וְחֹד מהם ללמד לְשִׁיעוּר זמן האכילה שהוא בְּכָדִי – (במשך זמן הנצרך עבור) אֲכִילַת פֶּרֶס – (חצין) ככר לחם, שאינו נטמא אלא אם אכל את הכזית בשיעור זמן שהוא יכול לאכול חצי ככר לחם, שכשם שאין חייבים על אכילת איסור אלא אם אכל כזית בכדי אכילת פרס, כך אין נבלת עוף טהור מטמאת בבית הבליעה אלא אם אכל כזית הימנה בכדי אכילת פרס. ומה שלשיעור זמן האכילה נצרך פסוק נוסף, ואין למדים זאת מן הפסוק הראשון עצמו המלמד על שיעור כזית, משום שסִלְקָא דְעֵתָא אֲמִינָא – היה עולה על דעתך לומר שהוֹאֵלִי לטומאת בית הבליעה חִידוּשׁ הוּא, שלא מצינו בכל התורה טומאה כיוצא בה שאינה מטמאת מבחוץ אלא בבית הבליעה, ועל כן תהא חמורה טומאה זו שאפילו אם אכלה בשיעור זמן של יוֹתֵר מִכְּכָדִי אֲכִילַת פֶּרֶס, נִמִּי לִיטְמָא – (גם כן יטמא), קָא מְשַׁמְעֵ לָן – משמיעתנו התורה בפסוק השני שאין זה כך, אלא גם שיעור זמן האכילה הוא ככל איסורי אכילה שבתורה שהוא בכדי אכילת פרס.
הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את הפסוק המסדר חלב נבילה מטומאה: תָּנוּ רַבֵּנָן נאמר בתורה (ויקרא יבד) 'וְחֹלֶב נְבִילָה וְחֹלֶב מִרְפָּה יַעֲשֶׂה לְכָל מִלָּאכָה וְאָכַל לא תאכלהו', בְּחֹלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שמתה הַכְּתוּב מִדְּבָר, וללמודך שאף שבשרה מטמא, חלבה אינו מטמא. אֵתָה אֹמֵר שְׁבִחֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה הַכְּתוּב מִדְּבָר ולטהרו מידי טומאת נבילה, או שמא אֵינוֹ מדבר אֵלָּא בְּחֹלֶב בְּהֵמָה טָמֵאָה, שאותו טיהרה תורה. תשובה לדברך, אֲמַרְתָּ שהכתוב מִיָּהֳרָה בהמה שאין בה טומאת נבילה מְכַלֵּל – (משום שהיא) שְׁחוּטָה, שכל שנשחטה אינה מטמאת, וכן מִיָּהֳרָה הכתוב בבהמה שמתה שאין בה טומאת נבילה מְכַלֵּל – (מטעם שהיא) חֹלֶב, כלומר שחלב נבילה אינו מטמא, ויש ללמוד זה מזה ולומר, מֵה בְּשָׂטִיתָה הכתוב מְכַלֵּל שְׁחוּטָה, לא טיהר אלא בבהמה טְהוֹרָה וְלֹא בבהמה טָמֵאָה, שבה אין שחיטה מועילה לטהרה, אֵף בְּשָׂטִיתָה הכתוב מְכַלֵּל חֹלֶב, לא טיהר אלא בבהמה טְהוֹרָה וְלֹא בבהמה טָמֵאָה, וחלב בהמה טמאה יש בו טומאת נבילה. או שמא מְכַלֵּל – (לך לך) לְדִרְךָ זו, כלומר דרוש זאת באופן אחר, מִיָּהֳרָה הכתוב מְכַלֵּל נְבִילָה, שנבילה אינה מטמאת, וּמִיָּהֳרָה הכתוב מְכַלֵּל חֹלֶב, שחלב אינו מטמא, מֵה בְּשָׂטִיתָה מְכַלֵּל נְבִילָה לא טיהר אלא בְּטָמֵאָה וְלֹא בְּטְהוֹרָה, אֵף בְּשָׂטִיתָה מְכַלֵּל חֹלֶב לא טיהר אלא בבהמה טָמֵאָה וְלֹא בבהמה טְהוֹרָה, והיה לנו לומר שחלב בהמה טהורה יש בו טומאת נבילה. אֲמַרְתָּ, כיצד נלמד עתה,

זבחים. פרק שמיני – כל הזבחים דף עא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קסה רש"י תוספות

1 שהמית את האדם על פי עד אחד או על פי הבעלים דשור שהמית על פי הבעלים
2 איפטר ליה מסקילה דמודה בקנס פטור וכן רובע ונרבע ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים
3 דהשתא לאו שור הנסקל הוא וליכא למימר ימותו שהרי מותרין להדייט אם לא מפני
4 הזבח המעורב בהן ואי אפשר למכור את כולן לצורכי מין אותה זבח להקריבם
5 שהרי פסולים להקריבה כדאמרין בתמורה
6 (דף כח.) מן הבהמה להוציא הירובע והנרבע
7 מן הבקר להוציא את הנעבר מן הצאן
8 להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא את
9 הנוגח מוקצה שהקצהו לצורך (תקרובת)
10 עבודה זרה ולא הקריבו ועבר שעשאו עבודה זרה והשתחוה לו ואמרין בפרק כל
11 האסורין במסכת תמורה (דף כט.) דמותרין להדייט:

12 ואפי' אבא חלפתא ביניהם אלא אמר רבא שנים שהיו עומדין ויצא חץ מבניהם פטורין ואפילו אבא חלפתא דלא תלינן ביה שחרג אבל בשוורים אותן שיש לתלות בהן חייבין משום
13 ובערת הרע מקרבך ועוד אומר ר"ת דשור הנסקל אינו נאסר מחיים ופירש דכולהו ההיא שמעתא (ב"ק דף נא.) דמשמע שנאסר סקל יסקל השור אינו יודע שהיה נבילה ונבילה אסורה
14 באכילה מוכחת כן סוגיא דפרק שני דקדושין (דף נו.) הכי פריך כל צפר טהורה תאכלו לרבות המשולחת וזה אשר לא תאכלו מהם לרבות את השחוטה ופריך איפך אנא ומשני לא
15 מצינו בעלי חיים שאסורין שלא יהו מותרין כששחטן בר מאלו שעומדין ומוקצין למצותן ולכך אין לאסור משולחת לומר דחל עליה איסור לאחר שילוח לאסורה באכילה כדן שאר
16 עופות טמאין דכתיבי בקרא ופריך (וידי רובע ונרבע) דאסורין פירוש דמחיים אסורין לשחטן ולהקריבן לגובה ומשני הני מילי לגובה אבל להדייט שרי והרי רובע ונרבע בעדים דמחיים
17 אסורין פי' דמחיים אסורין לישחט ואם שחטן אסורין אף אני אביא משולחת ומשני רוב בעלי חיים קאמרין אם כן דאין שור הנסקל נאסר כל זמן שהוא חי שור שלא נגמר דינו שנתערב
18 באחרים שנגמר דינו כולן פטורין דמותרין בגיה ועבודה ואין כאן ענין הדין בין דפטורין מסקילה מיתו לכשישחטו או ימותו יהו אסורין בהנאה והא דאמר בסוף פרק שור שנגח ד' וה' (דף
19 נה.) ושם ד"ה (מכור) דשור שנגמר דינו מכור אינו מכור אפילו לרידיא היינו משום דאסור לענות דינו ומצוה לסוקלו ועוד דאין לו מכר דאין לו בעלים והולקח אינו יכול לזכות בו
20 יותר משאר אדם אבל כי לא נגמר דינו מכור מכור לשחיטה אי נמי לרידיא דמצוי לאערקיה לאגמא וכי שחט ליה ולאחר שנגמר דינו אסור באכילה כן נראה לר"ת כמו שפירשו וקשה
21 דבסוף פרק קמא דערבין (דף ז.) משמע דשור הנסקל נאסר מחיים גבי האשה שמתה נהנין בשערה דמפרש התם זו מיתתה אוסרתה וזו גמר דינה אוסרתה ויש לומר גמר דינה דמחיים
22 גורם לה להיות חל עליה איסור שאסורה אפילו שחטה דעבדה כעין בשר וזו מיתתה אוסרתה אין עליה שום איסור מחיים ויש להביא ראיה דלא נאסר מחיים מהא דתניא בפרק מרובה
23 מדת (ב"ק דף עא.) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לג.) (גבי) גנב שור הנסקל וטבחיו משלם תשלומי ד' וה' דברי רבי נאמר ואמאי הא ליתא במכירה ושמעיה ליה לירש לקיש בפרק מרובה
24 מדת (ב"ק דף עא.) דכל שישנו בטביחה ישנו במכירה וכל שאינו בטביחה אינו במכירה וזהו דכל שאינו במכירה אינו בטביחה אבל אי שרי בהנאה ניחא שיכול למכורו לרכוב עליו עד
25 בית הסקילה או ליהנות בו מעט עד אותה שעה או אם היה בין דין מתעצלין בסקילתו ומיהו מה שאומר ר"ת דאין לו מכר דאין לו בעלים זה לא נוכל לקיים ומה שפסק ר"ת בערר שיש
26 בו שה אחד ספק דרוסה דשרי מטעמא דכל דפריש מרובא פריש לא יתכן דיש לאסור גזירה שמא יקח מן הקבוע אפילו היכא דפריש מאלו רק בדבר שלא נאסר בתערובת כגון ט' חנויות
27 (אחת) מוכרות בשר שחוטת ואחת נבילה (פסחים דף ט.) התם שרינן אי פריש אחת ולא גורנין שמא יקח מן הקבוע שהרי האיסור ניכר וידוע היכן הוא ולכן שרינן היכא דפריש או כגון
28 דנמצא ביד גוי אבל אם נאסר בתערובת ופריש לא אמרין דפריש מרובא פריש ואם יש בעד ספק דרוסה אפילו אחד בריבוא כולן ימותו תדע דטבעת של עבודה זרה שנתערבה בריבוא
29 כולן אסורות ובפירש אחת מהן פליגי רב ושמואל בגמרא (לקמן דף עד.) אי אסרת השאר אי לא אבל בההיא גופה אותה שפירשה לא פליגי וכולי ע"פ דאסור וכל איסורי הנאה
30 שפירשו מתערובתן אסורין ולא אמרין מרובא פריש וטעמא משום גזירה שמא יקח מן הקבוע ולא שנה חולין ולא שנה קדשים ויש להתיי דבהמה שנושאה הזבח והדריעה מצילה ונתערבה
31 בעד משום דאין דרוסה אלא ביד ושמן טרפה בשינים וזהו ליה ספק ספיקא וכן הנין שנושא אוזו שמא נושאה בחרטום או בין רגליו ולא הכה ביד מיהו יש ליישב דברי ר"ת דלא דמי
32 לטבעת של עבודה זרה דשאני בעלי חיים כיון דאפשר ע"י דנכבשינהו ודניידיין ואם תאמר אמאי תנן ימותו נימא ידעו עד שיתאבדו ויפדו ואחרי כן נימא כל דפריש מרובא פריש דהשתא
33 להדייט חזו שהרי כמה קדשים אמרין בהו ידעו ולא חיישינן לתקלה ובסיפא אמרין ברובע ונרבע ידעו ולכשיסתאבו יפדו וישחטו ויכאכלם מטעם דפריש מרובא פריש ויש לומר דלא
34 עבדינן תקנה ברעיה כיון דלאחר רעיה לא מישתרי נמי אלא מטעם כל דפריש ועד שאל הרב רבי יצחק מר"ת דקאמר רבי שמעון (סנהדרין דף עט.) הנסקלים בגשרפים ידונו בסקילה
35 שהשריפה חמורה נזיל בתר רובא להחמיר בידי נפשות כדאיתא פרק קמא דחולין (דף יא.) דלא חיישינן שמא במקום סיף נקב הזה ותיירך דלא אולין בתר רובא להחמיר כיון שנהרג
36 בלאו הכי במיתה אחת אי נמי לא אולין בתר רובא לחייב אותו שהוא דאי בסקילה ומהאי טעמא לא תקשי לן הא דאמר פרק אלו הן הנשרפים (סנהדרין דף עט.) דאדם רוצח שלא
37 נגמר דינו שנתערב עם אחרים שנגמר דינו כולן פטורים דמשום רובא לא נעביד דבר שהוא שקר ודאי ודאי יש אחד שאינו בר מיתה כלל לפי שלא נגמר דינו ולא דמי לאותו שהרג
38 ודאי אלא דלא ידעין אי טריפה היה אי שלם היה ועוד יש לומר דהיה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ופטור מדאורייתא דספק נפשות להקל וכי תימא ניבכשינהו ונימא
39 דכל דפריש אי אתה רשאי למושכן להחמיר עליו ועוד גזירה שמא יקח מן הקבוע והא דפריך מעיקרא כי תני הנשרפים בנסקלים תיפוק לי דרובא נסקלים ניהו הכי פירושא לכל הפחות
40 לא גרע משום דרובא נסקלים:

41 על פי עד אחד או על פי הבעלים. פירש בקונטרס דפטר ליה מסקילה משום דמודה בקנס פטור וכן פירש במכות (דף ו.) דאין אדם נהרג על פי עצמו מטעם קנס ונראה דאפי' אמר
42 שנגמר דינו בבית דין פלוני אין נהרגים על פיהם ואע"ג דבי האי גזונא מחייב בקנס כדמוכח בפרק קמא דמכות (דף ד.) וגבי פלוני רבע שורי בפרק קמא דסנהדרין (דף י.) מפרש
43 משום דאדם קרוב אצל ממונו לא אמרין ונהרג שורו ולא פלגין דיבורא אלא הרובע והשור נהרגין ואי קנס מקרי כי נמי אמת הוא שרבע שורי אמאי נהרג שור על פי זהא מודה בקנס
44 פטור כמו אם אמר נגבתי וטבחתי דפטור מכלל דה' ונראה לי טעמא דאינו נהרג על פי הבעלים אם אין עד אחד עמו כדאיתא פרק כל האסורין (תמורה דף כט.) זה זה מותרות באכילה
45 מנא לי סיד' להדייט אסירי למה לי למעוטינהו לרובע ונרבע לגבה ואע"ג דהתם לא מוכיז ברובע ונרבע על פי הבעלים מכל מקום על כל ענין שפסול גבה ומותר להדייט קאי מנהגי
46 מילי. ברוך:

47 **ברובע** ונרבע. פירש בקונטרס על פי עד אחד או על פי הבעלים שנאסר לגובה ולא להדייט דבשני עדים היה נאסר אפילו להדייט וכן משמע בריש פ' בתרא דבריות (ו' כד.) דאמר
48 רבי יוחנן שור הנסקל שהחמו עדיו כל המחיצה בו וזה אמר רבא מסתברא טעמיה דרבי יוחנן כגון דאמר ליה נרבע שורו ואי לא ליתסר בהנאה אמאי מייאש הלא העור מותר
49 בהנאה והבשר לכלבים וכן נמי משמע בפרק האיש מקדש (קדושין דף נו.) דפריך והרי רובע ונרבע בעדים דאסירי מחיים להדייט ואם תאמר ומנא לן הכי כתיב קרא בנגוח כתיב ולא ילפי
50 מהדדי כדאמרין פרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מז.) שיש בנגוח שאין ברובע ויש ברובע שאין בנגוח ושמן איכא שום דרש:

ובטריפה

ובמריפה. בגמ' דייק האי טריפה היכי דמי אי ידע לה לילול וליסקלה ומפרש רבי ירמיה כגון שנתערבה בוולד טריפה ורבי אליעזר היא ורבי ינאי מפרש כגון דאיתערבה נקבות הקזן בדורות האבא וירש לקיש מפרש כגון דאיערב בגפולה והקשה ה"ר אפרים כיון דלא ידעיה מזה מועלת באן רעיה דלמיכלה א"א משום ספק טריפה ולגוים ולכלבים אי איפשר דאין פודין את הקדשים

להאכילן לכלבים ומחיים נמי לא איפשר ליהנות
דפסולי המוקדשים אסורים בגיזה ועבודה מידו
למ"ד דאיערב בדורות יש לה בדיקה לאחר
שחיטה אם האדימה בשר כנגד בני מעיים או
כנגד הסנינים דאפי' והאי דרסיה יש לה בדיקה
ולמ"ד דאיערב בגפולה נפולה יש לה בדיקה
אבל למ"ד בוולד טריפה קשה ושמן קסבר פודין
את הקדשים להאכילן לכלבים כאיבא דאמרי
בפרק שני דבכורות (דף טו) א"י נמי כדאמרין
(פסחים דף) אין פודין את הקדשים להאכילן
לכלבים הני מילי היבא דלא חזו אלא לכלבים
כגון קדשים שמתו או נטרפו אבל הני אסורים
מחמת טריפות חולין שנתערבו בהן אבל קדשים
גופיהם אם היה מבין דחזו לדידה שרי
להאכילן לגוים ולכלבים ומיתרצא בהכי פירכא
אחריתי שהיה מקשה ה"ר אפרים בבכורות פ' כל
פסולי המוקדשין (דף לב) בכור מתיר ר"ע אפי'
לגוי ולקמן ב'פ' טבול יום (דף קג) אמר ר"ע
מדבריהם למדנו שהמפושט את הבכור ונמצא
טריפה שיאותו הכהנים בעורו משמע והקא
בעורו אבל בבשרו לא דאסור להאכילו לכלבים
ולגוים ולפי מזה שפירשתי נידא דמדי דלא חזו
לישראל אסור להאכילו לכלב ולגוים אבל מדי
דחזו לישראל כיון שגפוד שרי ליתן לכלב והיינו
טעמא דדרשין ואבלת ולא לכלבין כלומר דבר
שאין עומד אלא לכלבין אבל היבא דחזו
לדידה אשתרו לגמרי דאיתקש לצבי ואיל
וא"ת בפרק הפרה (ב"ק דף נג) דפטרין שור
פסולי המוקדשים שנפל לבור משום דכתיב והמת ידעה לו מי שהמת שלו הרי המת שלו
כדתנן (לקמן דף קג) דיאותו הכהנים בעורו ומשום עור לחדיה איצטריך שור ולא אוס
דדזה מחייבנא באדם דחשיב המת שלו משום עור דשרי בהנאה מדאורייתא ולא אסור
אלא משום גזירה שמוא יעשה עורות אביו ואמו שטיחין (חולין דף קכב) וי"ל דסוגיא דב"ק
(דף נג) אתיא כמסקנא דפרק טבול יום (לקמן ד' קד) דפסקי' כרבנן בשר בקבורה ועור
בשריפה:

ויביא בדמי היפה שבהן. פירש"י ויחק מעות כשיעור דמי היפה שבכולן ויאמר כל משום
שהוא הזבח יהא מחולל על מעות הללו משמע לפירושו שהזבח מעורב בריבוא
של רובע ונרבע והלשון משמע כן ואי אפשר לומר כן דדומיא דרישא קתני שהנסקל נתערב
ברוב זבחים וכן מוכח בגמרא ובדמי היפה שבהן היינו דמי היפה של כל אחד ואחד ומצינו
הגרוע שבהן שלא יחלל:

לשם מי שהוא. פירש בקינתוס (כדי) כשיקריבו יאמר הרי הוא לשם בעלים שלו וקשה
דהא אמר בריש מכילתין (דף ב) אתנו בית דין דלא לימא לשמן דילמא אתי למימר
שלא לשמן אלא לשם מי שהוא היינו סתמא דסתמא נמי כלשמו דמי: **מי** קתני בכמה.
בפרק כל האסורין (תמורה דף כח) משני בעין אחר ולא פריך התם וליהני הא ולא בעי
הא כדפריך הכא:

דהדיוט נמי תנא ליה ואלו אסורין כו'. מכמה משניות הזה מצי לאתויי ממתני' דאפה
בו את הפת במסכת עבודה זרה (דף מט) וממתני' דערלה (פ"ג מ"ה ו) בערלה
ובכלאי הכרם:

וליבטלו

לגבוה. כולן המעורבין אסורין לגבוה ומותרין להדיוט ברעיה ובפרייה דלא איירי התם בנתערבו באיסורי הנאה: **אבל** הני. דלהדיוט נמי לא חזו לפרייה דהא באיסורי הנאה
נתערבו: **אימא**. ניבטלי איסורי הנאה ברובא שלא ימותו אלא ירעו וימכרו דלא חמיר דין הדיוט כולי האי קמ"ל ימותו: **א"י מהכא**. אשמעינן דאפילו קדשים נמי מפסדינן ולא
תנא הדיא בתמורה(ה) היא הני הוא דמפסדינן משום דאיערבו באיסורי הנאה אבל תנן דתמורה דלא איערבו בהו איסורי הנאה אימא לא לאסרינהו לכולהו אלא ניבטיל
ברובא ויקרבו צריכא: **אבל** תנן דלאו איסורי הנאה ניהו. אימא קיל איסוריהו וניבטלו ברובא ואפילו לגבוה: **הא** תנא ליה. הני במתני' דלא בטלי לגבוה דקתני במתניתין
נתערבו בשור שנעברה כו' ולמה לי למחדר ולמיתנייה התם: ומשני **מי** קתני. במתני' גבי רובע ונרבע בכמה הן אסורין: **כל** שהן התם קתני. במסכת תמורה הוא דקתני אסורין
בכל שזון דאי ממתני' דילמא בטלי במאה או במאתים ואחד ברובא דקתני מתני' לאו עלייהו קא: וניתני הא דזבחים: **תקנתא איצטריכא** ליה. דהתם
אסורין בכל שהוא תני ולא תקנתא והכא תנא תקנתא ירעו עד שיתאבדו כו': דהדיוט. נמי תנא במסכת עבודה זרה דאיסורי הנאה לא בטלי ברובא ומיתסרו להדיוט ולמה

בכלאים ובמריפה וביוצא דופן. ירעו עד שיתאבדו
וימכרו. ויביא בדמי היפה שבהן מאותו המין. נתערבו
בחולין תמימים, וימכרו החולין לצורכי אותו המין.
קדשים בקדשים מין במינו. [זה יקרב לשם מי שהוא,
וזה יקרב לשם מי שהוא. קדשים בקדשים מין בשאינו
מינו, ירעו עד שיתאבדו (וימכרו), ויביא בדמי היפה
שבהן ממין זה, ובדמי היפה שבהן ממין זה, ויפסיד
המותר מביתו. נתערבו בפבור ובמעשר, ירעו עד
שיתאבדו, ויאכלו בפבור ובמעשר. הכל יכולין להתערב,
חיוץ מן החמטת והאשם: **גמרא** מאי אפילו. הכי
קאמר, כל הזבחים שנתערבו בהן חמטת המתות, או
שור הנסקל, אפילו אחד בריבוא, ימותו כולן. תנינא
דא יומנא, כל האסורין לגבי מובה, אוסרין בכל שהן,
הרובע והנרבע. אמר רב אשי, אמריתא לשמעיתא קמיה
דרב שימי, ואצריכן. דאי מהתם, הוה אמנא, הני מילי
לגבוה, אבל להדיוט, אימא לא. ואי מהכא, הוה אמנא,
הני הוא דאיסורי הנאה ניהו. אבל הני, אימא לא.
צריכי, דלאו איסורי הנאה ניהו. הא תנא ליה. מי קתני
(בכמה כל שהן התם קתני). וניתני הא, ולא בעי הא.
תקנתא איצטריכא ליה, דהדיוט נמי תנא ליה, ואלו
אסורין ואוסרין בכל שהן, יין נסך ועבודת כוכבים.

צריכי

בכאים וטריפה ויוצא דופן. שור או כשב פרט לכלאים כי יולד פרט ליוצא דופן
טריפה התם אמרין כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין ת"ל להוציא את הטריפה
ולהדיוט מותרת בהנאה להשליכה לכלבים: ירעו עד שיתאבדו. דמחמת הזבח
המעורב בהן נאסרו כולן להדיוט ולחלול על המעות בעודו תם אי איפשר הילכך
ירעו עד שיתאבדו ויביא בדמי היפה שבהן
מאותו המין ממין הקדש אם עולה הוא יביא
מעות כנגד דמי היפה שבכולן דשמו הזבח
הוא היפה ויאמר כל מקום שהוא הזבח יהא
מחולל על מעות הללו ויביא מן המעות
עולה ואם שלמים שלמים: נתערבו בחולין
תמימים, או אחד באחד או זבח אחד בחולין
הרבה ימכרו כל החולין לצריכי מין אותו
הקרבן(א) ונמצאת הרי כולן קדשים של מין
אחד אלא שאין ידוע כל אחד של מי הוא(ב)
ויקרבו כולן כל אחד ואחד לשם מי שהוא
דקתני מתני': קדשים בקדשים מין במינו.
אלא שבעליהן מחולקות יקרב כל אחד לשם
מי שהוא: מין בשאינו מינו. עולה בשלמים
שאין מתן דמן ואימוריהן שוה: וימכרו.
נמצאו דמי עולה עולה דמי שלמים שלמים
ואינו ידוע איזו עולה ואיזו שלמים הילכך
יטול מעות ומביתו כנגד דמי היפה ויאמר כל
מקום שזון ממעות עולה יתחללו על אלו
(ג)ואלו מעות כיצא בהן לפי שאינו ידוע
איזו מין היה יפה ויביא מעות כיצא בהן
ויאמר כל מקום שזון מעות שלמים יזו
מחוללין על אלו ונמצא מפסיד אותו עודף
מביתו ול"ז דלא גרסינן וימכרו אלא ירעו עד
שיתאבדו ויביא בדמי היפה כו' ובתחילת
חולולן יאמר כל מקום שהיא עולה תהא
מחוללת על אלו וכל מקום שזון שלמים יזו
מחוללין על אלו ויביא מאלו עולה ומאלו
שלמים ותודע דלא גרסינן ליה דהא נתערבו

בבכור ומעשר(ד) דקתני נמי וימכרו אי איפשר דהא תנן במעשר נאמר לא יגאל ואינו
נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום וילפינן לה בבכורות (דף לב) דהאי
לא יגאל לא ימכר הוא אלא הכי גרסינן ירעו עד שיתאבדו ויאכלו כמעשר ובכבור:
נתערבו. זבחים כגון עולה בבכור או במעשר בהמה שאין תופסין דמיהן בקדושה
ולחקרינן אי איפשר שזה כליל וזה נאכל או אפילו הוא על טעון מתן ארבע
וזה מתן אחת וכן סמיכה ונסכים: ירעו עד שיתאבדו. ויביא מעות בדמי היפה ויאמר
כל מקום שהוא הזבח התופס את דמיו יהא מחולל על מעות הללו נמצא חולין
מעורב בבכור ומעשר בעלי מומין ויאכלו מעורבים כולן בתורת בכור ומעשר בעלי
מומין שלא ישחטו באיטלו ולא ימכרו באיטלו ולא ישקלו בליטרא כדתנן (מנחות
דף עא) כל פסולי מוקדשים הנאתן להקדש לפיכך נשחטין באיטליז לאחר שנפדו
ונמכרים באיטליז ונשקלים בליטרא דכמה דמשכירי במכירתן טפי ופריך להו מעיקרא
חיוץ מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים שאין מביאין בדמיהן קרבן וא"ת השתא
איבא בהאי זבח המעורב פסידא דהקדש דכיון דאין נשקל בליטרא לא טפי ופריך
ליה איך ה"נ אי משום פסידא דידיה לא מזולזלין בבכור ומעשר נהי דאי לא היה
מערב דליכא זילותא אלא בירידיה מזולזלין ביה משום דרווחא נמי וירידיה הוא אבל
באחריני משום איהו לא מזולזלין: הכל יכולין להתערב. בכל שני מיני קדשים אפשר
להו שיהו מעורבין: חיוץ מן החמטת ואשם. שאין מתערבין זה בזה לפי שניכרין זה
מזה כדמפרש בגמרא: **גמ' מאי אפילו.** כל שכן כיון דרובא למיתה מותר: **שנתערבו**
בהן חמטת המתות. חד דאיסורא ורובא דהתירה: **כל האסורין כו'.** משנה היא
במסכת תמורה: **אוסרין בכל** שהן. כל המתערבין בהן ואפי' אחד בריבוא: הני מילי
לגבוה. כולן המעורבין אסורין לגבוה ומותרין להדיוט ברעיה ובפרייה דלא איירי התם בנתערבו באיסורי הנאה: **אבל** הני. דלהדיוט נמי לא חזו לפרייה דהא באיסורי הנאה
נתערבו: **אימא**. ניבטלי איסורי הנאה ברובא שלא ימותו אלא ירעו וימכרו דלא חמיר דין הדיוט כולי האי קמ"ל ימותו: **א"י מהכא**. אשמעינן דאפילו קדשים נמי מפסדינן ולא
תנא הדיא בתמורה(ה) היא הני הוא דמפסדינן משום דאיערבו באיסורי הנאה אבל תנן דתמורה דלא איערבו בהו איסורי הנאה אימא לא לאסרינהו לכולהו אלא ניבטיל
ברובא ויקרבו צריכא: **אבל** תנן דלאו איסורי הנאה ניהו. אימא קיל איסוריהו וניבטלו ברובא ואפילו לגבוה: **הא** תנא ליה. הני במתני' דלא בטלי לגבוה דקתני במתניתין
נתערבו בשור שנעברה כו' ולמה לי למחדר ולמיתנייה התם: ומשני **מי** קתני. במתני' גבי רובע ונרבע בכמה הן אסורין: **כל** שהן התם קתני. במסכת תמורה הוא דקתני אסורין
בכל שזון דאי ממתני' דילמא בטלי במאה או במאתים ואחד ברובא דקתני מתני' לאו עלייהו קא: וניתני הא דזבחים: **תקנתא איצטריכא** ליה. דהתם
אסורין בכל שהוא תני ולא תקנתא והכא תנא תקנתא ירעו עד שיתאבדו כו': דהדיוט. נמי תנא במסכת עבודה זרה דאיסורי הנאה לא בטלי ברובא ומיתסרו להדיוט ולמה

לי למיתני הכא בחטאות המתות ושור הנסקל:

הלא כאשר רוב הבהמות דינם במיתה יותר פשוט שאף המיעוט יהיה
במיתה, ומה החידוש בכך. מתרצת הגמרא: **הכי קאמר, כל הזבחים**
הכשרים שנתערבו בהן – בתוכם **המאות המות או שור הנסקל,**
אפילו אחד פסול פריבוא זבחים כשרים ימותו בולן, ומעתה
התחדש בדברי המשנה, שאף על פי שהיו ריבוא בהמות כשירות,
הואיל והתערב בהם פסול אחד דין כולם במיתה.
הגמרא מביאה משניות נוספות שנשנה בהם כעין דין משנתינו, ודנה
איזה חידוש יש בכל אחת מהן. מקשה הגמרא: מה חידש לנו התנא
במשנתינו שפסול אחד שנתערב בהרבה כשרים פסול את כולם,
הלא כבר תנינא **תנא זימנא** – שינו זאת פעם אחת במסכת תמורה
(כח), **כל הבהמות האסורות לגבי מזהב** שנתערבו בבהמות הראויות
לגבי מזהב, **אסורין אותם אפילו בכל שנה** – בתערובת אחת פסולה
באלף כשירות, כגון **הדובע והנרבע** והמוקצה והנעבד והאתנן
ומחיר והכלאים והטרפה ויצא דופן שנתערבו באלף זבחים כשרים,
שכולם אסורים. ומאחר וכבר שינו כן במסכת תמורה מה בא התנא
של משנתינו לחדש.
מתרצת הגמרא: **אמר רב אשי, אמריתיה לשמעיה** – הקשיתי את
הקושיא **קמיה דרב שימי, ואמרין** – והשיב לי ששתי המשניות
נצרכות, **דאי מהתם** – שאם היה רבי שונה לנו רק את המשנה
בתמורה, **הוה אמנא**, מה שהחמירו חכמים ואמרו שבתערובת
קדשים אין דין ביטול, **הני מילי** – דברים אלו דווקא כשנתערבו בהם
בהמות האסורות רק **לגביה**, כרובע ונרבע שאסורים בהקרבה
ומותרים בהנאת הדיוט, לפיכך אסרו חכמים את כל התערובת
ואמרו שירעו הבהמות עד שיפול בהם מום ויפדו ויהיו כל הבהמות
שנפדו מותרים להדיוט, **אבל** כשנתערבו בהם בהמות האסורות גם
להדיוט, כחטאות המתות ושור הנסקל האסורים בהנאה, שאין להם
תקנה ברעיה ופדיה, **אימא לא** – שמא תאמר שלא החמירו חכמים
בתערובת זו שימותו כולם, אלא יבטל האיסור הנאה ברוב זבחים
כשרים וירעו ויפדו. לפיכך באה משנתינו להשמיענו שגם באופן זה
אין האיסור בטל ברוב וכולם ימותו. **ואי מהתם** – ואם היתה נשנית
רק משנתינו ולא המשנה בתמורה, **הוה אמנא** – הייתי אומר, הני
רק חטאות המתות ושור הנסקל **הוא** דאינם בטלים ברוב, משום
דאיסורי הנאה נהנה, ובדבר האסור גם באיסור הנאה להדיוט
החמירו חכמים יותר, **אבל הני** – רובע ונרבע וכיוצא באלו השניים
בתמורה שאינם אסורים בהנאה להדיוט, **אימא לא** – שמא תאמר
שלא החמירו בהם חכמים שיאסרו את כל התערובת, לפיכך **צריכי**
גם את המשנה בתמורה להשמיענו שגם בהמות שאינם אסורות
בהנאה אינם בטלות ברוב.
מקשה הגמרא: כיצד אפשר לבאר שהמשנה בתמורה נצרכה
להשמיענו שדברים **דלאו איסורי הנאה נהנה**, כרובע ונרבע אינם
בטלים ברוב להיתירם בהקרבה, **הא תנא ליה** – הרי כבר שנה זאת
התנא בהמשך משנתינו. מתרצת הגמרא: **מי קתני (בכמה) – האם**
בהמשך כשמדברת המשנה על הדברים שאינם אסורים בהנאה היא
מפרשת בכמה הם אסורים את התערובת, הלא את זה שהם אסורים
בכל שנה התם – במסכת תמורה קתני ולא במשנתינו, ולכך נצרכה
המשנה בתמורה).
מקשה הגמרא: מאחר ובמשנה בתמורה נשנו כל הדינים, וניתני **הא**
– שינו את המשנה בתמורה בלבד **ולא בעי הא** – ולא צריך
להשמיע דין זה בהמשך משנתינו. מתרצת הגמרא: **תקנתא**
איצטריקא ליה – המשך משנתינו נצרכה כדי להשמיענו מהי
התקנה שיננה לתערובת זו, וכפי ששינו ירעו עד שישתאבו ויפדו.
הגמרא חוזרת למה שביארה לעיל בחידוש משנתינו. מקשה הגמרא:
כיצד תנפוש לעיל שהחידוש ברישא של משנתינו שלא הקילו
חכמים גם באופן שהבהמה שהתערבה אסורה בהנאה להדיוט, הלא
דהדיוט – שבהמה האסורה בהנאה להדיוט אסרת את כל
התערובת **נמי תנא ליה** – גם שינוי כבר במסכת עבודה זרה (עד),
ואלו דברים אסורין בהנאה ואסורין את התערובת בכל שנה, כגון
זין נקד ועבודת בוככים וכו'. ומאחר וכבר שינו כן במסכת עבודה
זרה מה חידש התנא במשנתינו.

או שנתערבו הזבחים הכשרים **בכלאים** – בבהמה שנולדה מתיש
ורחל, שפסולה להקרבה, ו**בטרפה** – או בבהמה טריפה. ו**ביוצא**
דופן – או בולד בהמה שיצא ממעי אמו דרך דופן הבטן, שפסול
להקרבה. בכל האופנים הללו ירעו בהמות התערובת עד שישתאבו
– שיפול בהם מום ולא תהיה בהמת הקדשים שבתערובת ראויה
להקרבה, ו**ימקרו**, ועל ידי כך תצא בהמת הקדשים המעורבת
לחולין ויתפס קדושתה במעות, ויהא מותר ליהנות מן התערובת.
לאחר מכן יקח הבעלים מעות כנגד שווי הבהמה שהיו דמיה מרובים
ביותר, כי שמא היא היתה הזבח, ויאמר, המעות שנתפסו בקדושת
הזבח הרי הם מחוללים על המעות הללו, ו**יביא בדמי תיפה שבהן**
– בדמי המעות המרובים הללו יקנה קרבן מאותו המין שהתערב.
המשנה מביאה אופנים נוספים של תערובת זבחים עם בהמות
הכשרות להקרבה: **נתערבו זבחים בבהמות חולין תמימים** הראויות
להקרבה, ולא ידוע מי מביניהם היא הבהמה שהוקדשה לקרבן,
ימקרו בהמות החולין שבתערובת לצורכי אותו המין – לאנשים
הצריכים להקריב קרבן מאותו המין שהתערב, ויקריב הכהן כל קרבן
וקרבן לשם בעליו.

נתערבה בהמת קדשים של ראובן בבהמת קדשים של שמעון, אם
היתה התערובת **מין פמינו**, כגון שנתערבה עולה בעולה, **זה יקרב**
– כשמקריב הכהן את הבהמה האחת, יאמר שמקריבה **לשם מי**
שהוא בעליה, וזה יקרב – וכן כשמקריב את השנייה יאמר
שמקריבה **לשם מי שהוא בעליה**.
נתערבה בהמת קדשים בבהמת קדשים **מין בשאינו מינו**, כגון
שנתערבה בהמת עולה בבהמת חטאת שאין מתן דמן ואימוריהן על
המזבח שוה, ולכך אי אפשר להקריב כל אחת מהם עד שיוודע מה
היא. **ירעו שתי הבהמות עד שישתאבו** – שיפול בהם מום (וימקרו),
והמעות שיקבל המוכר תמורתם יתפסו בקדושת הקרבנות, ונמצא
שבידיו מעות שעל חלקם נתפסה קדושת עולה ועל חלקם נתפסה
קדושת שלמים, ולכן צריך המוכר לקחת מעות אחרות מביתו
כשיעור המעות שקיבל עבור הבהמה היפה ביותר, שמא היא היתה
של עולה, ויאמר המעות שנתפסו בקדושת עולה בכל מקום שהם
יהיו מחוללים על המעות האלו, ויצאו הראשונות לחולין ונתפסו
אלו תחתיהם, ו**יביא בדמי תיפה שבהן** – באותם דמים מרובים,
בהמה לקרבן **ממין זה** – ממין העולה. ושוב יקח מעות אחרות מביתו
כשיעור המעות שקיבל עבור הבהמה היפה ביותר, שמא היא היתה
של שלמים, ויאמר המעות שנתפסו בקדושת שלמים בכל מקום שהם
הרי הם מחוללים על מעות אלו, ויצאו הראשונות לחולין ונתפסו
אלו תחתיהם ו**בדמי תיפה שבהן** – ובאותם דמים מרובים יביא
בהמה לקרבן **ממין זה** – ממין השלמים, ונמצא שיפסיד הבעלים את
המותר – המעות שהוסיף על שווי הקרבן השני **מביתו**.
נתערבו זבחים כגון עולה או שלמים בפסול ו**במעשר** בהמה,
האסורים במכירה ובפדיון גם אחר שיפול בהם מום, אלא הבכור
נאכל לכהנים והמעשר בהמה לבעלים, **ירעו בהמות התערובת עד**
שישתאבו, ויקח מעות מביתו ויאמר כל מקום שנמצא זבח העולה או
השלמים יהא מחולל על מעות אלו, ויצאו העולה או השלמים
שבתערובת לחולין, ונמצא שחולין ובכור או מעשר מעורבין, ועתה
יאכלו כל בהמות התערובת בקדושה בפסול ו**במעשר**, דהיינו שלא
ישחטום ולא ימכרום באיטליו ולא ישקלום בליטרא.
מסיימת המשנה: **הכל יכולין להתערב**, כלומר, כל סוגי הקרבנות
שייך שיתערבו באופן שלא יהא ניכר איזהו הקרבן ממין זה ואיזהו
הקרבן ממין האחר, **חזין מן התפלות והאשם שבהם לא שייך**
תערובת, לפי שניכר איזו החטאת ואיזו האשם, שהחטאת אינה אה
מן האיל, ואילו האשם לעולם בא מן האיל.

נמרא

שינוי במשנה: כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות אפילו אחת
בריבוא ימותו כולם. ומפשטות לשון המשנה משמע שמדובר
בתערובת זבח אחד כשר בהרבה בהמות פסולות להקרבה. מקשה
הגמרא: אם כן **מאי אפילו** – מהו לשון המשנה 'אפילו' אחת בריבוא,

מתרצת הגמרא: צריכי – צריך גם את המשנה בעבודה זרה וגם את משנתינו, דאי מההם – שאם היתה נשנית רק המשנה בעבודה זרה, הוה אמינא, שלא החמירו חכמים לאסור את כל התערובות אלא במקום שההפסד הוא רק להדיוט, כמו שם שנתערב יין נסך בין חולין, אבל באופן המובא במשנתינו שנתערב האיסור הנאה בזבח, ויש בכך הפסד לגבוה, אמינא – נאמר שלא החמירו חכמים שנפסקינהו לגבוה, אלא יעשו תקנה שיתבטל איסור ההנאה בהמה הקדשים, ולאחר מכן ירעו כל הבהמות עד שיפול בהם מום ויפדו, ובכסף הפדיון יקנו בהמות לקרבן מאותו המין שבתערובת. לפיכך השמיטנו משנתינו שגם במקום שיש הפסד לגבוה לא מועיל ביטול. ואי מההם – ואם היתה נשנית רק משנתינו, הוה אמינא, הני מילי – היכן החמירו חכמים שלא יועיל ביטול, בתערובת של קדשים, משום דמאיים להקריב בהמות לה' כשמעורבת בהם בהמה האסורה בהנאה, אבל בתערובת של חולין דלא שייך הטעם של מאיים, אמינא – נאמר שהבהמות שהם איפורי הנאה ליבטלי בריבא – ברוב בהמות חולין, לפיכך צריכי – צריך גם את המשנה בעבודה זרה, להשמיטנו שאף איסורי הנאה שהתערבו בחולין אינם בטלים אפילו בריבא. הגמרא מבררת מדוע בהמות האסורות בהקרבה שהתערבו בזבחים אינם בטלים ברוב. שואלת הגמרא: וניבטלו הבהמות האסורות בהקרבה בריבא, כשם שבכל תערובת איסור והיתר האיסור בטל ברוב.

מנסה הגמרא לתרץ: ובי תימא – ואם תאמר שהחמירו בהם חכמים שלא יתבטלו משום דבהמות חשיבי, לפי שיש בני אדם שמקפידים למוכרם במנין מדוקדק ולא באומד או כל העדר יחד, ומחמת חשיבותם לא בטלי, הניחא למאן דאמר במשנה המובאת להלן (ע"פ) 'כל שדרבו לימנות שנינו' – שכל דבר שהרבה בני אדם מקפידים למוכרו אחד אחד על פי מנין, אף שיש בני אדם שאין מוכרים אותו במנין אלא באומד הרי הוא חשוב ואינו בטל, שלפי זה שייך לומר שאף בהמות אינם בטילות ברוב משום שהרבה בני אדם מקפידים למוכרם דווקא במנין, אף שיש בני אדם שאינם מקפידים למוכרם במנין אלא מוכרים עדר שלם יחד, או מוסיפים ללוקח מעט יותר כנגד מעותיו. אלא למאן דאמר 'את שדרבו לימנות שנינו' – שבמשנה בסמוך שנינו רק דברים שאינם בטלים ברוב משום שהכל מוכרים אותם במנין ולא במשקל או באומד, אבל דברים שיש בני אדם שמוכרים אותם גם באומד בטלים ברוב, מאי אכא למימר, הלא בהמות אינן נמכרות רק במנין אלא גם על ידי אומד או על ידי מכירת עדר שלם, ואם כן מדוע אינן בטלות ברוב. הגמרא מביאה את המשנה שעליה נחלקו האמוראים אם 'כל שדרכו לימנות' שנינו בה או 'את שדרכו לימנות' שנינו בה: דתנן – שכן שנינו במסכת ערלה (פ"ט מ"א), מי שיהיו לו חבילי תילתן – חבילות של מין קטנית שמשתמשים בו כתבלין למתק את הקדירה, של בלאי הכרם – שאסורין בהנאה מחמת שנורעו בכרם באיסור כלאים,

המשך ביאור למ' זבחים ליום ראשון עמ' ב

עוד פרידה אחת ותקריבה למעלה לקרבן עולה שחסר לה. וכל זה כאשר שתי הקנים שהביאה היו ממיין אחד, ששתיהן תורים או שתיהן בני יונה, ועל כן תביא עוד פרידה לקרבן עולה מהמין שהביאה מקודם. ב. ואם שתי הקנים שהביאה היו משני מינין, שאחת תורים והאחרת בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה אחרונה, תביא עוד שתיים – שתי פרידות, אחת תור והאחרת בני יונה. וטעם הדבר הוא, משום ששנינו בקנין (פ"ט מ"ה) שאין מביאים תור כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תור, דהיינו שקן צריכה להיות ממין אחד ולא משנים. וכיון שהביאה שתי קנים משני מינים, והקן שהקריב הכהן ראשונה ועשה בה אחד למעלה ואחד למטה עלתה לחובתה והקן האחרת באה לנדרה ונפסלה בה הפרידה שהקריב למטה ועליה להביא פרידה אחרת לעולה, הרי שאם היתה הקן השניה קן של תורים, נפסל תור ועליה להביא תור אחר לעולה, ואם היתה קן של בני יונה נפסל בני יונה ועליה להביא בני יונה אחר. ומפני הספק עליה להביא תור ובן יונה. ג. ואם כאשר נדרה להביא קן, פרישה נדרה שתביאנו ממין מסוים, מתורים או מבני יונה, ואינה זוכרת איזה מין פירשה, הרי היא מחוייבת מספק להביא לנדרה משני המינים, ועל כן מתחילה היה עליה להביא שלוש קנים, אחת לחובתה ושתיים לנדרה, לחובתה מאיזה מין שתרצה, ולנדרה קן של תורים וקן של בני יונה, וכיון שלא עשתה כן אלא הביאה לנדרה מין אחד, וכאמור לעיל נפסלה פרידה אחת בקן של נדרה שהיה על הכהן לעשותה עולה ועשאה חטאת, ובאופן זה היא [צריכה] להביא עוד שלש פרידין, פרידה אחת לעולה מהמין שהביאה, והיא באה תחת זו שנפסלה, ועוד שתי פרידות מהמין השני מפני הספק איזה מין התחייבה. וכל זה כאשר שתי הקנים שהביאה היו ממיין אחד, ששתיהן היו תורים או שתיהן היו בני יונה, שעל כן תביא עוד פרידה לקרבן עולה מהמין שהביאה מקודם, שנפסלה בו פרידה אחת. דוגמא לדבר, שמלכתחילה הביאה שתי קנים של תורים, אחת לחובתה ואחת לנדרה, והרי היא חייבת מספק עוד קן של בני יונה לנדרה, ועשה הכהן ממה שהביאה אחד למעלה ואחד למטה, ונפסל תור מקן נדרה משום שנעשה כחטאת ולא כעולה, עליה להביא עוד תור ושני בני יונה, תור תחת התור שנפסל ושני בני יונה מפני הספק שמא נדרה להביא בני יונה דווקא.

ד. ואם שתי הקנים שהביאה לחובתה ולנדרה היו משני מינין, שאחת תורים והאחרת בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה ראשונה ואיזו קרבה שניה, תביא עוד ארבע פרידות, שני תורים ושני בני יונה, וכולן לקרבנות עולה. וטעם הדבר הוא שכל קן שאין ידוע איזו קן קרבה לנדרה, אם קן התורים או קן בני היונה, אין ידוע מה עליה להשלים עבור מה שנפסל, אם תור או בני יונה, וכן אין ידוע אם הקריבה לנדרה תורים ומספק היא חייבת לנדרה עוד קן של בני יונה, או שהקריבה לנדרה בני יונה ומספק היא חייבת לנדרה עוד קן של תורים, ואינה יוצאת מידי ספקות אלו עד שתביא שתי קנים, קן תורים וקן בני יונה, ותתנה ותאמר, אם מלכתחילה נתחייבתי בתורים לנדרתי, וקרבה לנדרתי קן התורים, ונפסל תור אחד, תור אחד משני התורים הללו יהיה תחתיו והתור השני הוא נדבה, ואם קרבו לנדרתי בני היונה [ונתחייבתי בתורים כאמור] יהיו לנדרתי שני התורים, ובין כך ובין כך שני בני היונה יהיו לנדרה, ואם מלכתחילה נתחייבתי בבני יונה לנדרתי, וקרבה לנדרתי קן בני היונה, ונפסל בני יונה אחד, קן בני יונה אחד משני בני היונה הללו יהיה תחתיו ובן היונה השני הוא נדבה, ואם קרבו לנדרתי התורים [ונתחייבתי לנדרתי בבני יונה כאמור], יהיו לנדרתי שני בני היונה, ובין כך ובין כך שני התורים יהיו לנדרה. ה. ואם גם קריעה נדרה להביאנו עם חובתה, דהיינו שאמרה 'הרי עלי קן להביאנה עם הקן בה אני מחוייבת ללידתי', נתחייבה בכך להביא את נדרה עם חובתה יחד, וכיון שפירשה ואינה יודעת מה פירשה, כדלעיל, נמצא שמפני הספק נתחייבה בתחילה להביא עם קן חובתה עוד שתי קנים משני המינים, קן תורים וקן בני יונה, ועתה שהביאה שתי קנים בלבד וממין אחד, לא יצאה ידי נדרה, שמא נדרה להביא את המין השני, ועליה להביא קן נוספת מן המין השני ולהוסיף ולהביא עמה עוד עולה אחת במקום עולת חובתה על מנת שתבוא קן זו של המין השני עם עולת חובתה, אמנם גם בזה אין די, שהלא נפסלה עולה אחת מהקן שהביאה לנדרה כיון שהכהן עשה פרידה אחת למטה כדין חטאת, ושמא הוא הקן שנתחייבה לנדרה ואין די שתשלם את אותה פרידה לנדרה, שהלא על הקן כולו לבוא עם עולת חובתה יחד, ונמצא שעליה להביא קן זו כולה ולא רק את זו שנפסלה ודווקא יחד עם עולת חובתה, ועל כן היא

זבחים. פרק שמיני – כל הזבחים דף עב עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסט רש"י תוספות

1 **צריכי דאי מהתם הוה אמינא** הני מילי חולין. אבל קדשים אימא ליעביד להו
2 תקנתא דליבטיל איסורי הנאה ברובא ונימא יקרבו כי היכי דלא נפסדינהו לגמרי
3 לכולהו: ופרישין וניבטיל ברובא. דהא כתיב אחרי רבים להטות: וכי תימא חשיבי.
4 הואיל ודרכן למנות: כל שדרבו לימנות. שיש בני אדם המקפידין במנינים ומוכרין
5 במנינים שנינו שלא בטלי בסמוך בהך משנה
6 דחבילי תלתן דפרי דהא וברכותו נמי הרבה
7 בני אדם המקפידין עליהן ומוכרין אותן במנן
8 ואע"פ שיש בני אדם שאין מקפידין כל כך
9 ומוסיפין יתירה או מוכרין העדר יחד: **אלא**
10 **למ"ד את שדרבו** לימנות. שדרבו מיוחד לכך
11 שאין לך אדם דמוסף עליהן יתירה ללוקח
12 ולא מוכר בלא מנן הני אין דרכן מיוחד
13 למנן שיש המוסיפין יתירה או מוכרין העדר
14 בלא מנן: תלתן. מין תבלין וחבילין חשוב
15 מאד שאף טעם העץ שוה לפרי ובלע"ז
16 פינורג'י:

ידלקו

דמדינת חטה למנלה לא דמי דנמלה בריית נשמה וחשיבא ואע"ג דרבנן גופיהו לא חישי בהאי טעמא קאמרי ליה הכי וכתאי גותאן אשכחן לקמן בפירוקן (דף עז). דארבין באברי בעלי
מומין רבי אליעזר אמר יעלו חב"א לא יעלו ומפרש טעמא דרבי אליעזר משום דכתיב מום בם הוא דלא ירצו הא ע"י תעובות ירצו והא דקתני רואה אני את בשר בעל מום כאילו
הוא עצים לדבריהם דרבנן קאמר להו אע"ג דרבי אליעזר גופיה לא חישי להאי טעמא דעצים: **אלא** למאן דאמר את שדרבו לימנות שנינו מאי איכא למימר. תימא מי גרע שור גדול
מאת שדרבו למנות הא אפילו חתיכה בעלמא חשיבא את שדרבו למנות משום דחשובה להתכבד בפני האורחים וכדאמרין בפ' גיד הנשה (חולין ק) וכל דתך י' דברים דחשיבי את
שדרבו לכאורה בכלולה לא חשיב כשור הגדול ועוד דכפ' בתרא דע"ז (דף עד.) חשיב שור הנסקל ואמר' ההם האי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסור הנאה ולא פריך הניחא
למאן דאמר כל שדרבו כ' כדפריך הכא וביבצה פ' קמא (דף ג) ובפ' גיד הנשה (חולין ק) שמע מנה דלכל הפחות חשיב את שדרבו ועוד מדפריך ההם דניחא אנחי פריך ורימני באון
ולא פריך מחבילי תלתן משמע דחשיב כששה דברים ונראה לפרש דמשום חטאות המתות פריך הכא למאן דאמר את שדרבו דמשמע אפי' חטאת העוף כדנתיב במס' קינים (פ"ב מ"ג)
או שפרח מבין המתות ימותו כולן ואע"ג דקתני במתני' וזבחים ועוף לאו בכלל זבח הוא מכל מקום מוקדתי כל הזבחים משמע אפי' עוף בכלל ואי' כיון דהני דע"ז כששה דברים חשיבי
אם כן יין נסך דקתני ההם היינו חביות סתומות והא תנא ליה גבי ששה דברים ולא היה ליה למיתניה כי היכי דלא חשיב ככרות של בעל הבית משום דתנא ליה גבי ששה דברים
כדמפרש ההם ושמן החמירי בין נסך לאסור אפי' חביות פתוחות משום דחמירא עבודה זרה משאר איסורין דמטמאה ותופסת דמיה ועוד נראה דאיצטרך למיתני חביות סתומות משום
דיין נסך נפקא לן מדברי קבלה ולא כתיבא איסורה באורייתא ומשמע דהוי כסתם יינן דרבנן וס"ד דבטל ועוד אשכחן איסור עבודה זרה דקיל לרבי אליעזר דאמר יש פדיון לעבודה
זרה מה שאין כן בשאר איסורים והשתא אפשר כל הנהו דע"ז היכי חשיבי כששה דברים יין נסך משכחת לה בחביות סתומות עבודה זרה בטבעות וכוסות דחשיבי ועורות לבובין כשעשה
ממנו כלי נאה אי נמי עבודה זרה משום דחשיבא לעובדיה וכן עורות לבובין ואי נמי כדמפרש בירושלמי יין נסך ועבודה זרה ועורות לבובים על שם לא ידבק בידך מאומה מן החרים
ואיירי אפילו בחביות פתוחות ושמן לא הביא פסוק זה בירושלמי אלא למימרא דמיתני ילפינן איסורי הנאה בהני תלת וציפרי מצורע מיירי בציפור דרור גדולים וחשיבי שער נזיר
בציפרא כדאי' בסוף תמורה (דף דל) שעשה צורת ציפור כבגד מעשה נזיר ויש עוד אחרים משער היתר ופטר חמור ובשר בחלב ועגלה ערופה וחולין שנשחטו בעורה
בחתיות הראיות להתכבד דעדיף מאת שדרבו וחשיבי כאנחי פריך ואע"ג דאיסורי הנאה נניחו חשיב ראי להתכבד כיון דאי היתה בטילה היתה ראייה להתכבד הלכך לא בטלה והא
דאמר' בסוף הערל (ביבמות פא) דחתיכה של חטאת טמאה במאה של חטאת טהורה תעלה ההם אפי' תתבטל לא חשיב ראי להתכבד בפני אורחים כהנים דאין מחזיקין טובה זה לזה
שכולן שוין בדכתיב (ויקרא ז) לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו אבל של חטאת בשל חולין קאמר ההם דלא תעלה דלאו דוקא טהורה בשל חולין והוא דהין טמאה בשל חולין ובקטרת
פירש ביבמות דטמאה בטוהרות תעלה משום דלהפסד מרובה חששו אבל טהורה בשל חולין הפסד מועט דחזיא לכהנים חו תימא דכמה איסורי הנאה לא בטלי ולא חישינן ואי' אמאי
לא חשיב במסכת ע"ז פרוסה של לחם הפנים וחתיכה של חטאת טמאה וחתיכה של קדשים שמתו וי"ל דבקדשים לא קמיירי ומיהו הוה מצי למיתני אברי שעיר המשתלח למאן דאסר
ביומא (דף סז) וחתיכה של עיר הגדחת ושער של מן דאסרינן בפ"ק דערבין (דף ז) וקצת קשה מירושלמי לפי מה שפירשתי דהנהו דע"ז עדיף מאת שדרבו דמשמע ההם דלאו הוא אלא
י' דברים את שדרבו והכי איתא ההם בפ"ב דמסכת ערלה דר' יוחנן ור"ל איתפלגון חד אמר י' דברים מקדשין דברי רבי מאיר פי' י' דברים השניים במשנה שכולם את שדרבו ואחרים
אמרו כל הדברים מקדשים דברי רבי מאיר פי' דכל שדרבו למנות שנינו (ובר) דאותם י' דברים דקאמר רבי יוחנן היינו אותם ששה דברים דקאמרי רבנן וחבילי תלתן דר' י' ובגד שצבעו
בקליפי ערלה ותערב באחרים וצובע מלא הסיס בקליפי ערלה וארגו בבגד ואינו יודע איזהו דברווייהו תנן ההם כולן ידלקו דברי ר' מאיר ובגד וסיט תרי מילי חשיבי וסיט חשיב את
שדרבו כדאמר ההם בירושלמי וארגו מלא הסיס מצמר הבכור בבגד דקתני ההם ידלק בבגד קאמר עלה בגמ' דאית תנא דתני במשנה דברי ר"מ ואית דלא תני דברי ר"מ מאן דתני
דברי רבי מאיר אית ליה י' דברים מקדשים פי' שזו היא העשייתו ומאן דלא תני דברי ר"מ מנא ליה י' דברים מקדשין פי' אותן עשרה דברים שאמר ר' יוחנן דמקדשין לר"מ דהוה את
שדרבו היכן הם ומשני ר"מ כר"ע שמוסף אף ככרות של בעל הבית והשתא מאי קא קשיא ליה הא איכא כל הנהו דע"ז דמקדשין אפי' לרבנן וכי"ש לר"מ ועוד דאמר בפ"ג דבכורות (דף
כה) דגזיז בכור בעל מום שנתערבו בגזיז חולין איסורין בכל שזן א"כ הוה את שדרבו לר' יוחנן ושמן לא מיירי בירושלמי אלא באותם דברים השניים במסכת ערלה באותה משנה אבל
אכתי איכא טובא וביבמות הארכתי יותר:

נתערבו

באחרות ואחרות באחרות. ר"ת ל"ג בשום מקום ואחרות באחרות בהך משנה ששניה בסוף מסכת ערלה ובהנהו דמסכת ע"ז בסוף פרק כל הצלמים גבי אפה בו את
דפת כ' וגבי בגד שצבעו בקליפי ערלה ובכמה מקומות כיוצא באלו מדפריך לקמן (דף עד.) על שמואל דאסר ספק ספיקא בעבודה זרה מבריייתא שמתרת דלא
משבח דקאי כשמואל אלא רבי יהודה שאוסר אפילו בשאר איסורין ספק ספיקא כגון רמוני ברוך ושמואל סבר לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא ואי הוה גרסינן הכא ובמסכת
ע"ז ואחרות באחרות הוה ליה לאיתני ראייה לשמואל מהך משניות ולא היה דוחק להביא מבריייתא דרבי יהודה ועוד יש ללוקח מגופה דמתניתין דהתם במסכת ערלה (פ"ג)
גבי בגד שצבעו בקליפי ערלה וגבי תבשיל שבשלו בקליפי ערלה וחק דחבילי תלתן קתני נתערבו באחרים וגבי צובע מלא הסיס בקליפי ערלה וארגו בבגד ואינו יודע איזהו וגבי
ארג מלא הסיס מצמר בכור בבגד לא קתני נתערבו באחרים והיינו טעמא משום דאם נתערב בשאר בגדים יכול להסיר מכל אחד מלא הסיס ומיתחת' מטעם
ספק

ספק ספיקא דמותר ומיהו איכא חדא ברייתא בריש מסכת ביצה (דף ג.) דאסרה ספק ספיקא דקתני וספיקא אסור ומוקי לה בספק טריפה וקתני הנתם נתערבה באלף כולן אסורות ואין לחוש
בדא דלא מייתי לקמן כיון דברייתא היא דמאי אולמא מברייתא דרבי יהודה וההיא נמי מוקי רב פפא בביצה כרבי יהודה אליבא דרבי יהושע ועדיפא ליה לאתויי ברייתא דמפורש בה
רבי יהודה בהדיא ועוד אומר רבינו תם דהא דקתני נתערבה באלף כולן אסורות לא קאי אספיקא אלא אודא תרע דאפילו רבי יהודה דאסר לקמן ספק ספיקא היינו דוקא ברימוני בן
כדתקני בברייתא רבי יהודה אומר רימוני בן כ' משמע דוקא רימוני את שדרכו ועדיף דהוי אחד ממשנה דברים בהגדה אסר ר' יהודה ספק ספיקא דמאי טעמא נקט רימוני בן והא אפילו
כל שדרכו מקדש לר' יהודה כדמוכח בברייתא

ידלקו. דכתיב פן תוקדש תוקד אש: באחד
ומאתים. זו היא עליית ערלה וכלאי הכרם
דתרומה עולה באחד ומאה וכיון שבפל את
האיסור שאיסורו איסור הנאה כפל את
העליה הכי תניא לה בספרי גבי מכל חלבו
את מקדשו ממנו דמשמעית בתרומת מעשר
שהיא אחד ממאה וקרי ליה מקדשו ומשמע
שמקדשו מקדש את המתערבין בו: אינו
מקדש. אלא בטל: אלא ששה דברים בלבד.
הן שמקדשין את כל המתערבים בהן מתוך
שחן גדולים ודמיון קרים וחשובין במינן:
פרך וכו'. מקומות הן: חילפי תרדן וקלחי
כרוב. לשון קלח בירק שלה: כל הראוי
לערלה ערלה. מה שיש באילן מן אילן וראוי
לערלה מקדש את עירובו באיסור ערלה:
כל

ידלקו. נתערבו באחרים (ואחרים באחרים), כולן ידלקו,
דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, יעלו באחד ומאתים,
שהיה רבי מאיר אומר, כל שדרכו לימנות, מקדש.
וחכמים אומרים, אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד. רבי
עקיבא אומר שבקה, ואילו הן: אגוזי פרה, ורימוני באדן,
וחביות סתומות, וחילפי תרדן, וקלחי כרוב, ודלעת
יונית. רבי עקיבא מוסיף אף כפרות של בעל הבית. הראוי
לערלה, ערלה. הראוי לכלאי הכרם, כלאי הכרם. ואיתמר
עלה, רבי יוחנן אומר, את שדרכו לימנות שנינו. רבי
שמעון בן לקיש אומר, כל שדרכו לימנות שנינו. הניחא
לרש לקיש, אלא לרבי יוחנן, מאי איכא למימר. אמר רב
פפא, האי תנא, תנא דלמירא קציעות הוא, דאמר
כל

בין לר' יהודה לאו דוקא ומדנתן במסכת כלים (פ"ז מ"ה) הרימון שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני ולמה החכרו רימוני בן שיהו מקדשין כל שהן דברי רבי מאיר רבי יוחנן בן נורי
אומר לשער בוק את הכלים רבי עקיבא אומר לכך ולכך החכרו לשער בוק את הכלים ושהן מקדשין בכל שהן רבי יהודה אומר לא החכרו רימוני בן וחצירי גבע אלא שיהו מתעשרין
ודאי בכל מקום פירוש דסתמיהו מבין הגוים כך פירש בערך בערך חצר ומאותה משנה יש לדקדק דסתם רימונים אפילו כל שדרכו לא חשבי דלא תקשי דרבי מאיר אדרבי מאיר לרש
לקיש דאמר כל שדרכו לימנות שנינו ולרבי יהודה כל הרימונים חשובים כל שדרכו דהא רבי יהודה סבר דליטרא קציעות לא בטלה וקתני לא החכרו רימוני בן לענין קידוש אלמא כל
הרימונים מקדשים ושוו לרימוני בן דאי רימוני בינונים אינן מקדשין א"כ היה לו להוכיח לענין קידוש כמו רבי מאיר וצריך עיון בירושלמי בפרק בתרא דערלה וכמדרגה שיש שם טעם
סופר יש מפרשים דאפילו גרסינן בכל הן משניות ואחרות באחרות לא מצי לאתויי ראיא דספק ספיקא אסור דדילמא הכי קאמר וכל האחרות באחרות ואין לתמוה מה חידוש הוא
לשנות ב' פעמים כיון דקאי אבל האחרות באחרות דאיצטרך ליה לאשמועינן דאע"ג דאיכא תרי רובי דגבי שאר מיילי אסרינן חדא רובא ושרינן תרי רובא גבי יחסין בסוף פ"ק דכתובות
(דף טו.) דאמר הולכין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדיא ואפילו עיר קטנה ואין הולכין אחר רוב עיר גירדתא ואפילו גדולה כאנטוכיא ואחרי רוב סיעה גירדתא:

כולן ידלקו. ואם תאמר מאי שנא אלא דקתני ידלקו בשנתערבו וכן בכל האיסורין השניים שם במסכת ערלה (פ"ג) ולא פליג רבי אליעזר דלימא יולין הנאה לים המלח כמו ב"ס"ב כל
הצלמים (ע"ז מט) לענין עבודה זרה וכוותיה הילכתא כדפסקין מיהו רבינו שמואל פירש שם דהוא הדין בכל האיסורין אמר רבי אליעזר יולין הנאה לים המלח ונראה דרבי
אליעזר פליג דוקא גבי עבודה זרה לפי שתופסת דמיה וכשמוליך הנאה לים המלח נראה כאילו מוילך האיסור ומהאי טעמא ההא אמרינן נמי הכי לענין שביעית גבי הא דתניא בפרק
הגזל עציים (ב"ק קא.) בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק אם היה מתערב באחרים ההא אמרינן יולין הנאה לים המלח אבל בערלה וכלאים ושער נזיר ופטר חמור וכל שאר איסורים דלא
תפסי דמיהא אמרינן לרבי אליעזר ידלק אפילו נתערב ולפי טעם זה טבעת וכוסות דלקמן דמיירי בעבודה זרה סוג בהולכת הנאה לים המלח עוד יש לפרש דדוקא בתנור שהסוק בעצי
עבודה זרה ואפה בו את הפת ונטל ממנה כרכר וארג בה את הבגד אמר' יולין הנאה לים המלח כשנתערב לפי שאין ממשות האיסור בעין וההוא גברא דאיתערב ליה חביתא דחמרא
כיון דאי אפשר להנות בהולכת הנאה אלא היתר הנאה שאינה בגוף של עצמו אלא או למכור או ליתן לפועלן אבל שידנה הוא עצמו לא דאיסורא בשתיה שרי על ידי ב' וזו ואם תאמר
מאי טעמא לא אמר' בכל הני דמסכת ערלה ימכור כולן לגוי חוץ מדמי איסור הנאה שבו כדקאמר רבן שמעון בן גמליאל בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עד.) גבי יין נסך ובירושלמי פריך
לה ומשני דחיישין בכוליה אם ימכרו לגוי שמא יחזור הגוי ומכור לישראל אבל בין נסך ליכא למיחש וכן בפת ובגד וכל הצלמים (ע"ז מט) דאע"ג דפת של גוי אסור באכילה בתנאה
מיהא שרי וחיישין שמא יקנה ממנו ישראל ויתן לפועליו וחביתא דההוא גברא אם היה רוצה למכור כל יינו יחד ה"ה דהוה מצי למכור חוץ מדמי איסורא שבו וחביות סתומות נמי איכא
למיחש שימכרם הגוי לישראל דמיירי בשמן זית או בין תפוחים: ה"ג. אגוזי פרך. על שם שנפרכן כדאמר בפסיקתא בפרשתא דיהודה וישראל רבים אחר פרשת כי תשא על אל גינת
אגוז דדרשינן שנמשלו לישראל לאגוז שיש בו שלשה מינין של פרך שנפרך מעצמו:

אף כבורת של בעל הבית. אבל של נחתום לא שהם קטנות והא דמשמע בסוף הערל (יבמות דף פא:) דחתיכה של לחם הפנים בשל חולין לא בטלה שאני לחם הפנים דסמידיא טפי
וראי להתכבד בחתיכה ואפה בו את הפת כ' כל הצלמים (ע"ז מט:) צריך לאוקמא בכבורת של בעל הבית דהא קתני נתערבו באחרים כולן אסורין בתנאה ואפה בו את הפת דתנן
במסכת ערלה (פ"ג מ"ד) לא בשל בעל הבית דהא קתני תעלה באחד ומאתים ואי לא הוהא דמסכת ערלה לא היינו צריכין לחלק בין לחם הפנים לשאר לחם הוה מצי לאוקמי מתניתין
דמסכת ע"ז אפילו בשל נחתום וכו' מאיר דאמר את שדרכו לימנות מקדש או כל שדרכו לרש לקיש אבל מתניתין דמסכת ערלה מוכחא דסתם פת אפילו לרבי מאיר עולה באחד
ומאתים: הראוי לערלה ערלה. בירושלמי מדקדק אמאי לא תנא נמי הראוי לתרומה תרומה דבתרומה נמי כיון דחשבי לא בטלי ואין עולין באחד ומאה ומשני משום דכולם ראויים
לתרומה ולא שייך למיחש האי לישראל ונראה שיש עדיין לתרץ משום דקתני ידלקו ועולין באחד ומאתים ואין דין זה נהוג בתרומה ועוד הוה מצי לשנוי דהאי תנא תרתי אית ליה דבר
שבמנין ואיסורי הנאה כדאמרין במסכת ע"ז (דף עד.) אמתניתין דהתם פריך בתרא:

זבחים דף עב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קעא

ערלה אוסר את תערובתו משום ערלה, והם אגוזי פרך ורימוני בוך
 וחביות של יין סתומות, והראוי לכלאי הכרם – ודבר ששייך בו
 איסור כלאי הכרם אוסר את תערובתו משום כלאי הכרם, והם
 חביות סתומות, חילפי תרדין, קלחי כרוב, דלעת יזנית וככרות של
 בעל הבית.
 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בביאור שיטת רבי מאיר: ואיתמר
 עולה – ונאמר על משנה זו, רבי יוחנן אמר, את שדרבו לימנות
 שנינו בדבריו של רבי מאיר, דהיינו שרבי מאיר שסבר שגם חבילות
 תלתן אוסרות את כל התערובת, אינו סובר שכל הדברים האסורים
 שיש שמוכרים אותם במנין, אוסרים את כל התערובת ואינם בטלים
 ברוב, אלא רק דברים שכולם מקפידים למכור אותם במנין, שלהם
 ישנה חשיבות ואינם בטלים ברוב, ורבי שמעון בן לקיש אומר, כל
 שדרבו לימנות שנינו בדבריו של רבי מאיר, דהיינו שרבי מאיר
 סובר שכל דבר שהרבה מוכרים אותו במנין, אפילו אם ישנם אנשים
 שאינם מקפידים למכור במנין, אינו בטל ברוב. וחכמים סוברים
 שתלתן בטל ברוב, משום שרק ששת הדברים שנימנו לעיל שהם
 דברים חשובים מאוד בפני עצמם אינם בטלים.
 עתה חזרת הגמרא לבאר את השאלה שפתחה בה, מדוע לא
 בטלים הבהמות הפסולות בזבחים הכשרים: הניחא לריש לקיש
 הסובר שכל דבר שדרך הרבה בני אדם למנותו אינו בטל, לפיכך אף
 בהמות שרגילים הרבה למכרם במנין אינן בטלות, אלא לרבי יוחנן
 הסובר שרק דבר שדרך כולם למנותו אינו בטל, מאי איכא למימר,
 הלא בהמות אין דרך כולם למכרם במנין, ואם כן מדוע אינן
 בטלות.
 מיישבת הגמרא: אמר רב פפא, האי תנא – התנא של משנתנו,
 תנא דליטרא קציעות הוא – הוא התנא המובא בברייתא של
 ליטרא קציעות, דאמר

ירלוקו, משום שנאמר בכלאי הכרם (דברים כב ט) 'לא תזרע כרמך
 כלאים פן תקדש המלאה הירע' וגו', ודרשו חכמים (קידושין נה) מ'פן'
 תוקדש' פן תוקדש, כלומר שציונתו התורה שלא לזרוע כלאים פן
 תאסר התבואה בהנאה ויצטרך לשורפה. נתערבו חבילי התלתן
 הללו באתרים – בחבילי תלתן של דיתר (ואחר כך נתערבו כל
 חבילות התלתן האחרים – האסורות והמותרות בחבילי תלתן של
 דיתר אחרים), כולן – כל חבילות התלתן ירלוקו, דברי רבי מאיר.
 וחכמים אומרים, יעלו – יתבטלו חבילות התלתן האסורים באחד
 ומאתים, דהיינו שאם יש בהיתר שיעור מאתים כנגד אחד של
 איסור, שזהו שיעור המועיל לבטל או כל התערובת מותרת. וטעמו
 של רבי מאיר שסבר שלא מועיל ביטול, משום שהיה רבי מאיר
 אומר, כל דבר שדרבו לימנות – להמכר במנין אחד אחד, הרי הוא
 מקדש – אוסר את כל התערובת ואינו בטל, ולכך אף תלתן, כיון
 שדרכו להמכר במנין, אינו בטל. וחכמים אומרים אינו מקדש – אין
 דבר איסור אוסר את כל התערובת אלא ששה דברים השנויים
 במסכת ערלה (פ"ג מ"ז) בלבד, שהם דברים חשובים ביותר ולפיכך
 אינם בטלים, ורבי עקיבא אומר שישנם שבעה דברים חשובים
 ביותר שאינם בטלים. ואלו הן ששת הדברים החשובים שאינם
 בטלים לעולם: א. אגוזי פרך – אגוזים הבאים ממקום שנקרא פרך.
 ב. ורימוני כאדן – רימונים הבאים ממקום שנקרא באדן. ג. והקליף
 סתומות שיש בתוכם יין ושמן של ערלה או כלאי הכרם. ד. וחילפי
 – עלים של תרדין. ה. וקליפי כרוב הגדלים בארץ ישראל, שהם
 גדולים כאילו כמבואר במסכת כתובות (ק"א) וחשובים ביותר. ו.
 ודלעת יזנית – הגדילה בארץ יון. רבי עקיבא מוסיף על ששת
 הדברים הנזכרים אף את כפרות של בעל הבית שהם גדולים
 וחשובים. מסיימת המשנה, ששת הדברים הנזכרים אינם אוסרים את
 תערובתם באיסור אחד, אלא הראוי לערלה – דבר ששייך בו איסור

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' ב

בבית הבליעה, 'כל' לאיתנוי ו- (לרבות) וְ שַׁמְלָק, ולומר שאף
 מליקתו מליקה היא לענין שאם עלתה לא תרד, ולכך אינה מטמאת
 בבית הבליעה, אלא לרב הסובר שמליקת זר אינה מליקה כלל, 'כל'
 לאיתנוי מאי, שהרי לא מצינו מליקה פסולה מלבד מה שזכר
 במשנה שאינה מטמאת בבית הבליעה.

הגמרא: התנא במשנה תני ו- (שונה) את דינן בכלל זה, וְהָרַד ו- ולאחר
 מכן מפרש את דינן בפרטות.
 הגמרא דנה עוד בדברי רב כיצד יפרש את משנתנו: תא ו- (בוא)
 שמע קושיא אחרת על דברי רב, שנינו במשנתנו, זה הכלל כל
 שהיה פסולו בקודש אינו מטמא בנדרים אבית הבליעה. בשלמא
 – דברי המשנה מובנים לרבי יוחנן הסובר שמליקת זר אינה מטמאת

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' ב

וכאמור בפסוק שלא יאכל נבילה 'לטמאה בה', וללמד שאין טומאת
 בית הבליעה אלא במי שאיסורו באכילה הוא משום 'כל תאכל'
 נבילה' והיינו עוף טהור שבמיתתו אסור משום נבילה, ויצא זה – עוף
 טמא שאין איסורו באכילה משום 'כל תאכל נבילה' אלא משום
 'כל תאכל עוף טמא', שבו לא נאמרה טומאת בית הבליעה. וכיון
 שהתיבה 'טריפה' אינה נצרכת ללמד על עוף טמא שלא יטמא, הרי
 הוא בא ללמד שטריפה ששחטה מטמאת בבית הבליעה.

דוחה הגמרא: עוף טמא שאינו מטמא לרבי יהודה, מ'נבילה' נפקא
 ליה ו- (הוא לומד זאת), דתניא, רבי יהודה אומר, יכול תהא נבלת
 עוף טמא מטמאה בנדרים אבית הבליעה כנבלת עוף טהור, תלמוד
 לומר (ויקרא כב ט) 'נבלה וטריפה לא יאכל לטמאה בה', ופסוק זה
 מדבר בנבלת עוף המטמאת באכילתה בבית הבליעה, וכיון שכבר
 נאמר פסוק אחר על טומאת בית הבליעה, על כרחך שבא פסוק זה
 לדרוש שאין טומאת נבילה בעוף טמא שטמאה זו תלויה באכילה

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' ב

שהוא אסור בהנאה, אפילו נתערבה בהמה אחת פסולה בריבוא –
 בעשרת אלפים בהמות כשרות, ימותו כולן, משום שבעלי חיים
 חשובים ואינם בטלים ברוב, ושמא יקריב את הבהמה הפסולה
 להקרבה.
 נתערבו זבחים כשרים בשור הפסול להקרבה משום שנתערבה בו
 עבירה, דהיינו או בשור

משנה

המשנה שלפנינו עוסקת בבהמות קדשים הראויות להקרבה
 שנתערבו בבהמות שאינן ראויות להקרבה, באיזה אופן נפסלת כל
 התערובת, ובאיזה אופן שייך פדיון: כל הזבחים הראוים להקרבה
 שנתערבו בחטאות המתות – בבהמות הקדושות בקדושת קרבן
 חטאת שפסולות להקרבה ודינם במיתה, או שנתערבו בשור הנסקל
 – שור שיש עליו עדים שהרג אדם ונגמר דינו בבית דין להסקל,

1 כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בוֹ – שִׁשִּׁיךְ בּוֹ מְכִירָה עַל פִּי מִנְּךָ, הֵגֶם שְׂרֹב בְּנֵי אָדָם
2 מוֹכְרִים אוֹתוֹ עַל פִּי אוֹמֵד אוֹ מִשְׁקַל, אֲפִילוֹ בְּדֶרֶכְךָ – בְּדָבָר
3 שְׁאִיסוּרוֹ רַק מִדְּרַבָּנָן, אִם נִתְעַרַּב בְּהִיתָר לֹא בְּטִיל, וְכָל שֶׁכֵּן
4 בְּדִאֲרֵייתָא – בְּדָבָר שְׁאִיסוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה, אִם נִתְעַרַּב בְּהִיתָר אִינוֹ
5 בָּטֵל, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲשִׁיבוֹת בְּכָךְ שֶׁפַּעֲמִים מוֹכְרִים אוֹתוֹ בְּמִנְיָן.
6 הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶת הַתְנָא הַסּוֹבֵר שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁשׁ מַעֲט שְׂמוֹכְרִים אוֹתוֹ
7 בְּמִנְיָן אִינוֹ בָּטֵל: דְּתַנְיָא, לִימָרָא קְצִיעוֹת – מִשְׁקַל לִיטְרָא שֶׁל תַּאנִּים
8 מִיּוֹבִשׁוֹת שֶׁל תְּרוּמָה הַמְקוּצָעוֹת בְּאִיזְמֵל, שְׁדָרְסָה עַל פִּי עֵיגוּל –
9 כְּלִי עֵגוּל הַמִּיּוּחָד לְדִרִּיסַת הַתַּאנִּים וְדִיּוּקָם יָחִיד, וְהַדּוּרֵס לֹא עִירַב
10 אֶת לִיטְרָא הַתְּרוּמָה עִם מָה שֶׁהִיא בְּעִיגוּל, אֲלֹא מַעַל הַתַּאנִּים
11 הַיּוֹבִשׁוֹת שֶׁל חוּלִין הִנִּיחַ אֶת הַתַּאנִּים הַיּוֹבִשׁוֹת שֶׁל הַתְּרוּמָה וְדִרְסָם,
12 וּבִאֲוָתָהּ שֶׁעָה הָיוּ נִיכְרוֹת לַעֲיָן, וְעָתָה נִתְעַרַּב עֵיגוּל זֶה בְּעִיגוּלִים
13 אֲחֵרִים שֶׁל קְצִיעוֹת חוּלִין, וְאִינוֹ יוֹדֵעַ בְּאִיזוֹ עֵיגוּל דְּרָסָה – אֶת
14 לִיטְרָא הַתְּרוּמָה. וְכֵן בְּאֹפֶן שֶׁדִּרְסָה אֶת הַתְּרוּמָה עַל פִּי חֲבִית וְאִינוֹ
15 יוֹדֵעַ בְּאִיזוֹ חֲבִית דְּרָסָה. וְכֵן בְּאֹפֶן שֶׁדִּרְסָה עַל פִּי כְּוֹרֶת – כְּלִי גְדוֹל
16 וְאִינוֹ יוֹדֵעַ בְּאִיזוֹ כְּוֹרֶת דְּרָסָה. בְּשִׁלְשַׁת הָאֹפְנִים הַלָּלוֹ נִחְלָקוּ רַבִּי
17 מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה בְּשִׁטַּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, רַבִּי מֵאִיר אָמַר,
18 שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, מֵאַחֵר יוֹחֵד עִם כָּל הַלִּיטְרָאוֹת שֶׁבְּשׁוּלֵי כָל
19 עֵיגוּל וְעִיגוּל וְכָל חֲבִית וְחֲבִית יִשְׁנֵם מֵאֵה לִיטְרָאוֹת שֶׁל חוּלִין כִּנְגַד
20 הַלִּיטְרָא שֶׁל תְּרוּמָה, אָף עַל פִּי שִׁדּוּעַ שֶׁלֹּא נִתְעַרְבָה הַלִּיטְרָא תְּרוּמָה
21 בְּלִיטְרָאוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת, וְהִיא מְקוּם לֹמֵר שֶׁהוּאִיל וְאִינֵם בְּכָלל הַסֶּפֶק
22 לֹא יִצְטָרְפוּ לְבָטֵל אֶת הָאִיסוּר, מִכָּל מְקוֹם הַקִּילוֹ חֲכָמִים בְּתִרְמוֹת
23 פִּירוֹת שֶׁהִיא מִדְּרַבָּנָן וְאִינוֹ רֹאִין אֶת הַלִּיטְרָאוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁבְּכָל
24 עֵיגוּל אוֹ חֲבִית אוֹ כְּוֹרֶת בְּאִילוֹ הֵן פְּרוּדוֹת מֵהַלִּיטְרָאוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת
25 שְׁבוּ, וְאִינֵם מוֹנְחוֹת זֶה עַל גִּבּוֹ אֲלֹא מוֹנְחוֹת בְּעִירְבוּבֵיָא, וְהַלִּיטְרָאוֹת
26 הַתְּחִתּוֹנוֹת מִצְטָרְפוֹת לְלִיטְרָאוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת לְהִיּוֹת מֵאֵה כִּנְגַד
27 הַתְּרוּמָה, וּמַעֲלֹת – וּמִבְטָלוֹת אֶת הַעֲלִיּוֹנוֹת הָאִסוּרוֹת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
28 אָמַר, אִם יֵשׁ בְּתַעֲרֻבַת הָעִיגוּלִים מֵאֵה פּוּמִין – פִּיּוֹת שֶׁל עִיגוּלִים
29 וּבֵהֶם קְצִיעוֹת שֶׁל הִיתָר, מִלְּבַד אוֹתוֹ פֶּה עֵיגוּל שְׁבוּ בְּדִרְסָה הַתְּרוּמָה,
30 יַעֲלֹ – יִתְבַּטְּלוּ קְצִיעוֹת הַתְּרוּמָה בְּאוֹתָם קְצִיעוֹת שֶׁל חוּלִין הַנִּמְצָאוֹת
31 בְּפִי שְׂאֵר הָעִיגוּלִים, וְהִיא מְקוּם לֹמֵר שֶׁמֵּאֵה עִיגוּלִים, כָּל
32 הַפּוּמִין שֶׁל הָעִיגוּלִים הַנִּמְצָאִים בְּתַעֲרֻבַת אֲסוּרִין, לִפִּי שֶׁכָּל פִּי
33 עֵיגוּל בְּסֶפֶק שְׂמָא בּוֹ נִדְרְסָה הַתְּרוּמָה, וְאִין הַלִּיטְרָאוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת
34 מִצְטָרְפוֹת לְעִלְיוֹנוֹת לְבָטֵל לִפִּי שְׂאִינֵם בְּכָלל הַסֶּפֶק, אוֹלֵם הַשְּׁוֹלִים
35 שֶׁל כָּל הָעִיגוּלִים מוֹתְרִין, מִשּׁוּם שֶׁשֹּׁדָאִי לֹא נִתְעַרְבָה בָּהֶם הַלִּיטְרָא
36 שֶׁל תְּרוּמָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לֹא זֶה הַמַּחְלֻקָּת בֵּין רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי
37 יְהוֹשֻׁעַ, אֲלֹא שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אִם יֵשׁ שֶׁם מֵאֵה פּוּמִין מִלְּבַד
38 אוֹתוֹ פֶּה עֵיגוּל שְׁבוּ בְּדִרְסָה הַתְּרוּמָה, יַעֲלֹ – יִתְבַּטְּלוּ קְצִיעוֹת

39 הַתְּרוּמָה בָּהֶם, וְאִם לֹא – וְאִם אֵין שֶׁם מֵאֵה עִיגוּלִים, כָּל הַלִּיטְרָאוֹת
40 הַנִּמְצָאוֹת בְּפּוּמִין אֲסוּרִין וְכוּ' וְהַלִּיטְרָאוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת מוֹתְרוֹת. רַבִּי
41 יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, אֲפִילוֹ יֵשׁ שֶׁם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פּוּמִין שֶׁל חוּלִין כִּנְגַד פֶּה
42 שֶׁל תְּרוּמָה, לֹא יַעֲלֹ וְיִתְבַּטְּלוּ קְצִיעוֹת הַתְּרוּמָה בָּהֶם, מִשּׁוּם
43 שֶׁלִּיטְרָא קְצִיעוֹת יֵשׁ שְׂמוֹכְרִים אוֹתוֹ בְּמִנְיָן, וְכָל דָּבָר שֶׁדִּרְכוּ לִימְנוֹת
44 לֹא בָטֵל לְעוֹלָם.
45 דְּרָסָה לְלִיטְרָא שֶׁל הַתְּרוּמָה בְּעֵיגוּל – בְּשׁוּלֵי הָעִיגוּל שֶׁהָיוּ בּוֹ הֶרֶבָה
46 לִיטְרָאוֹת שֶׁל חוּלִין סְדוּרוֹת לְרוּחָבּ, וְאִינוֹ יוֹדֵעַ בְּאִיזוֹ מְקוֹם בְּעֵיגוּל
47 דְּרָסָה, אוֹ לְצִפּוֹנָהּ אוֹ לְדְרוֹמָהּ, דְּבָרֵי חֶבֶל יַעֲלֹ וְיִתְבַּטְּלוּ קְצִיעוֹת
48 הַתְּרוּמָה, מִשּׁוּם שֶׁבְּאֹפֶן זֶה לִיטְרַת הַתְּרוּמָה אִינָה נִיכְרַת כָּלל, לִפִּי
49 שֶׁנִּדְבָּקָה בְּתַאנִּים שֶׁל חוּלִין מִכָּל צַדִּידָהּ, וּמִמִּילָא אִינָה חֲשׁוּבָה יוֹתֵר
50 לִימְנוֹת, לִפְיָךְ בְּטִלָּה.
51 מְבֹאֵר בְּבִרְיָתָא שֶׁלִּפִּי רַבִּי יְהוּדָה שִׁטַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁדָּבָר שֶׁשׁ
52 שְׂמוֹכְרִים אוֹתוֹ בְּמִנְיָן אִינוֹ בָּטֵל. וְסָבַר רַב פָּפָא שֶׁהִתְנָא הוּא הוּא
53 הַתְנָא שֶׁל מִשְׁנֵתִינוּ שְׂאִמֵּר שְׁחָטָאוֹת הַמִּתּוֹת וְשׁוֹר הַנִּסְקָל אִינֵם
54 בְּטָלִים, וְכֵשֶׁם שֶׁהַחֲמִיר בְּלִיטְרָא קְצִיעוֹת לְהַחֲשִׁיבֵם כְּדָבָר שֶׁבְּמִנְיָן אָף
55 עַל פִּי שְׂרֹב פַּעֲמִים אִינֵם נִמְכְרוֹת בְּמִנְיָן, כֵּךְ הַחֲמִיר בְּחָטָאוֹת הַמִּתּוֹת
56 וְשׁוֹר הַנִּסְקָל לְהַחֲשִׁיבֵם כְּדָבָר שֶׁבְּמִנְיָן אָף עַל פִּי שְׂרֹב פַּעֲמִים אִינֵם
57 נִמְכְרִים בְּמִנְיָן.
58 הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶפְשָׁרוֹת נּוֹסֶפֶת לְבֹאֵר אֶת הַמִּשְׁנָה: רַב אֲשִׁי אָמַר,
59 אֲפִילוֹ תֵימָא שְׂמִשְׁנֵתִינוּ הָאֹמְרָת שְׁחָטָאוֹת הַמִּתּוֹת וְשׁוֹר הַנִּסְקָל
60 אִינֵם בְּטָלִים, סוֹבֵרַת כְּשִׁטַּת רַבִּי הַחֹלְקִים עַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְסוֹבְרִים
61 שֶׁרַק דְּבָרִים שְׂכוֹלֵם מוֹכְרִים אוֹתָם בְּמִנְיָן חֲשׁוּבִים וְאִינֵם בְּטָלִים,
62 אֲפִשָׁר לִיִּישֵׁב וּלְבֹאֵר אֶת מִשְׁנֵתִינוּ, שֶׁהִטְעַם שֶׁהִבְהִמּוֹת הַפְּסוּלוֹת אִינֵן
63 בְּטָלוֹת בְּכִשְׁרִית מִשּׁוּם שֶׁכָּעֲלִי חַיִּים חֲשִׁיבִי וְנִחְמַת חֲשִׁיבוֹתָם לֹא
64 בְּטָלִי.
65 עַד עָתָה נִתְבָּאֵר מִדּוּעַ הִבְהִמּוֹת הַפְּסוּלוֹת שֶׁבְּתַעֲרֻבַת אִינֵן בְּטָלוֹת
66 בְּרֹב הַכִּשְׁרִית, עָתָה מְבַרֵּרַת הַגְמָרָא מִדּוּעַ לֹא נִתֵּיר כָּל בְּהֵמָה
67 הַפּוֹרֶשֶׁת מִן הַתַּעֲרֻבַת מִדִּין הַלִּיכָה אַחֵר הָרֹב. מִקְשָׁה הַגְמָרָא:
68 וְנִמְשׁוֹד וְנִקְרַב חֵד מִיִּנְיָהּ – נִמְשׁוֹךְ בְּהֵמָה אַחֵר בְּהֵמָה מִן
69 הַתַּעֲרֻבַת, וְנִקְרִיבָהּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְנִימָא – וְנִאֲמַר עֲלֶיהָ אֶת הָדִין
70 כָּל דְּפָרִישׁ מְרֻבָּא פָּרִישׁ – כָּל הַפּוֹרֶשׁ, מִן הָרֹב הוּא פּוֹרֶשׁ, וְכִיּוֹן
71 שֶׁהָרֹב הֵם בְּהֵמָה הָרְאוּיוֹת לְהִקְרִיבָהּ, יֵשׁ לְתַלוֹת שְׂאֵף הַבְּהֵמָה
72 הַפּוֹרֶשֶׁת הִיא מִן הַבְּהֵמָה הָרְאוּיוֹת לְהִקְרִיבָהּ.
73 תְּמַהָה הַגְמָרָא עַל הַקּוּשִׁיא: וְכִי עַל יְדֵי שֶׁנִּמְשׁוֹד בְּהֵמָה מִן
74 הַתַּעֲרֻבַת יֵהָא נִיתֵן לְהִתִּיר אוֹתָם מִשּׁוּם שֶׁפָּרְשׁוּ מִן הָרֹב, הֲלֹא
75 כִּשְׁבֵּהֲהֵמָה נִמְצָאוֹת בְּעֵדֶר וּבְתוֹכָם הַחֲטָאֹת הַמִּתָּה אוֹ שׁוֹר הַנִּסְקָל,
76 הֲוֵה לִיָּה – הָאִיסוּר נִהְיָ קְבֻעַ וְעוֹמֵד בִּינְיָהּ,

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו שבט, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במ"ש אודות... אשר לא נגע ולא פגע, ידוע פתגם רבותנו נשיאנו הק' חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקס, ובודאי אם עדיין לא ניכר בחוץ אבל בודאי שנגע ופגע, וזה עצמו מגדיל השתדלותו של הנ"ל לכסות ולהעלים שלא יראה החוצה בכדי שלא ימשיכוהו ע"ז עוד יותר ויותר למקום שם הוא שייך באמת, ומוזה הוראה אשר אף כי באופן דיפלומטי (מפני יראתו של הנ"ל האמורה) יש לעוררו מזמן לזמן ומה טוב בעקפיין ומן הצד, וק"ל, על עניני התורה ומצות וגם עניני חסידות.

בודאי אף שאינו מזכיר עדיין משתדל ככל האפשרי לטובת "אחי תמימים", אשר ברשל"צ, ויה"ר אשר גם בזה תהי' הצלחה מופלגה ועוד יותר מאשר עד עתה.

בברכה לבשו"ט תכח"י.

כל דבר שיש בו מניין. כל שדרכו לימנות כלל כגון ליטראות של קציעות שרוב בני אדם אין מוכרין במנין אלא דורסין אותו בעיגול ומוכר כל העיגול יחד הואיל ופעמים שמונין הליטראות לבד למוכרם במנין: ואפילו בדרבנן. במידי דאיסוריה מדרבנן כגון תרומת קציעות לא בטיל הואיל ודרכו לימנות כלל כ"ש בדאורייתא כגון פסולי קרבן דמתני': ליטרא קציעות.

משקל ליטרא של תאנים יבישות של תרומה שקיצעם באימל בבלי ששמו מקצוע: שדרסה ע"פ עיגול. שם כלי הוא עגול ודורסין בה קציעות ונדבקין זו בזו ונעשין עיגול כעין גבינה: ע"פ פ'. דוקא נקט שנירית לעינים: ואין ידוע. איזה פי כלי נאסר ובכל התחתונות פשטי ליה שאין התרומה מעורבת בהן אלא הפומין לבדם בספק האיסור: רבי מאיר ורבי יהודה פליגי בהא אליבא דר"א ור' יהושע: רואין אותן כאילו הן פרודות. אע"פ שאין כאן ק' פומין של ק' כלים של היתר לבד האיסור לבטל האיסור והתחתונ' אינן בכלל הספק להצטרף עם העליונות לבטלן רואין את כל ליטראות התחתונות והעליונות שבכל הכלים פרודות וזו מעורבת בכלן והתחתונות מצטרפות להעלות את העליונות שבכל פוס ופוס: ואם לאו הפומין אסורין. שהתחתונות שאינן בכלל הספק אין מעלות הפומין: אפילו יש שם ג' מאות פומין לא יעלו. וכל שדרכו לימנות לא בטיל: דרסה

בעינינו ודע: וידע באיזה מקום ר' ה' הכל יעלו. הואיל וליתיה לאיסוריה בעיניה שנידרס ונדבק באחרות מלמעלה ומלמטה ומן הצד אין כאן דבר שבמנין כלל: ה"ג ונמשך חר וחר מינייהו ונקריב בו. יטלם אחד אחד ובכל חר וחר נימא מרובא הוא: ופריכין נמשך בתמייה. משמע יקחם אחד אחד מתוך העדר הא הוה לו האיסור קבוע ועומד ביניהם וקיימא לן בסנהדרין (דף עט.) מוארב לו פרט לזורק אבל לגו דכל

פ' י"א (מ"ג) דבילה של תרומה שנפלה למי חטאת נטלה ואכלה אם יש כביצה בין טמאה בין טהורה המים טמאים והאכלה חייב מיתה פ' כשנטלה אדם מיד נטמא גופו נחמט נרשא מי חטאת וא"א להיות האוכלה חייב מיתה בסתם תרומה דתרומת פירות דרבנן אם לא נאמר דבתרומת ביכורים מיירי וה"ג מודקד ר"ל מהא דעיגול בעיגולין עולה אפילו בביכורים דאורייתא ודחוק הוא זה אלא יש לחלק דלענין קדושה התלויה במחיצות כגון קדושת הבית קאמר ר' יהושע דלא בטלה בדרדיש התם במגילה (דף ג) אשר לו חומה אע"פ שאין לו עשוי והיה לו קדש לכן וכן צריך לחלק (גמ' לעיל) כמו שפירשתי לעיל בפרק קדשי קדשים (דף סא. ד"ה מאי): והתחתונות מעלות את העליונות. אע"פ שאינן בספק דימוע הקילו בתרומת פירות דרבנן והא דתנן במס' תרומות פ"ד (מ"ט) תאנה לבנה שנפלה לתוך לבנות ושחרות לבנות אסורות השחרות ומותרות ואין השחרות מעלות את הלבנות לא דמי ההם אינן השחרות אריות להיות בספק דימוע שלעולם השחרות ניכרות מתוך לבנות: ר"ב' יהודה אומר כו'. וא"ת לר' יהודה אמר כו' אריא דאין שובמנין אפילו כל מילי אסור בכל שהוא דאין שמעי' ליה לר' יהודה לקמן בהפריקין דמין במיניו לא בטיל ובסיפא נמי דקדתי דברי הכל לרבי יהודה יעלו אמאי יעלו וכן לקמן דנקט ר"י רימניו בן אפילו כל מילי נמי וכן ב' דהוקין גזיתן (נד) נפלו ותפצעו בשוגג יעלו דברי רבי יהודה אמאי הוא מין במיניו לא בטיל לר' יהודה ועוד תנן ב' נטל (שבת קמ"א) רבי יהודה אומר מעלין את המדומע באחד ומאה ואומר ר"ת דלא א"ר יהודה מין במיניו בכל שהוא אלא בדבר לח דומיא דדם הפר ודם השעיר דילין מינה לקמן דדבר המתערב הוא והא דאמר' בסוף ביצה (דף לח) דחטין בחטין לא בטיל לר' יהודה בקמח מיירי דהוי דבר המתערב תדע דגבי חטין בשעורין קאמר התם דבטל משום דהוי מין בשאינו מינו ואמאי הא עתברי מהדרי אלא דאי בקמח מיירי ולא גרסי' בגיטין נפלו לגת ותפצעו אלא נפלו ותפצעו דלא מיירי בלח אלא ביבש ובענין זה מפרש ר"ת הא דא"ר יוחנן בסוף ע"ז (דף עג. ב) כוסות אחד של חולין ואחד של תרומה שמזגן וערבן זה בזה סלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטל וקשיא ליה כיון דתרומה עולה בא' ומאה א"כ מינו נמי יסייע לשאינו מינו לבטל התרומה אלא ש"מ דבמינו במשדו הוא דא"ר יוחנן התם (דף עג.) דכל איסורין שבתורה במינו בנותן טעם חוץ מטבל ויין נסך ולא חשיב תרומה משום דבכלל טבל היא דכיון דבחד טעמא הוא דמרפש התם טעמא דטבל דכדיתורן כן איסורו דחיסה אחת פטרת את הכרי והוא הדין תרומה כעלייתה כן איסורה ובכל דוכתא דתרומה עולה באחד ומאה בדבר יבש ומתני' דהוקמץ רבה (מנחות כג.) שתי מנחות שלא נקמצו דלא מבטלי ליה שירים לשיבאל דמוקמין התם כו' יהודה במנחת סולת איירי שנתערב לגמרי בדבר לח ולא במאפה תנור ומחבת ומרששת והדיא דגבילה בשחטה בהקומץ רבה (שם כג.) בשנימוחה וה"ר יום טוב מפלנצ"י הקשה לר"ת מזהאי דפסחים (דף טו.) דחבית של תרומה שנשברה בגת העליונה והתחתונה חולין טמאין דאמר' התם (דף כא.) דאם נפלה לק' חולין דברי הכל תרד ותטמא אלמא דאפי' לח עולה באחד ומאה ונראה שכמו כן היה יכול להקשות מזהאי דשאר של חולין ושל תרומה שנפלו בעיסה דאין לח מתערב יותר ממנו ועוד תניא במסכת תרומה בתוספתא פרק טאה תרומה לוי יין צלול שנפל לתוך ק' לוגין עברוין וחזר בו ר"ת דדאי אין חילוק בין לח ליבש ויתירין דהא דתרומה עולה בא' ומאה נפלה לתוך חולין מתוקנין דאי אפשר למבטל דהיינו חולין להיות כבטל דהיינו תרומה והדיא דב' (כוסא א') של תרומה וא' של חולין שאינן מתוקנין דאפשר להם לעשות תרומה קסבר לר' יוחנן כמאן דאמר בהקומץ רבה (דף כג.) בטר מבטל אולין דהוי מין במינו והדיא דפסחים (דף כא.) ל"ק למי' דבר בטל אולין דמשקין לר' סיריאי אין שם משקין עליהן ולא אפשר לר' יוחנן שתיעשה חולין וא"ת וטבל במינו במשדו היכי משכחת לה הא א"א למבטל דהיינו החולין שיעשו טבל וי"ל שנפל טבל טבול לתרומה בטבל שאינו טבול לתרומה דהוי מין במינו כיון דשם טבל עליהם על שניהם א"כ טבל שראה פני הבית בטבל שלא ראה פני הבית א"כ נפל לתוך חולין מתוקנין ובעודה לתרומה ביד בעלים דאפשר לאיתשולי עולה והשתא דאתנין להכי איכא לאוקמי ההיא דב' כוסות בחולין מתוקנין וכגון דתרומה ביד בעלים והדיא דפסחים בתרומה ביד כון ועוד י"ל לתירין קמא כ"ת ההיא דפסחים (דף כא.) כו' חייא דאית ליה לר' יהודה נבלה ושחטה בטלות זו בזו ולהכי חשיב התם מין בשאינו מינו לענין משדו אע"פ שחשבו מין במינו לענין אחד ומאה דלא סגי לזו בס' אבל רבי יוחנן דלא כרבי חייא דה"נ מוכח בהקומץ רבה (מנחות כג.) דלא כ"ע אית לזו דר' חייא והדיא משנה דאין דם מבטל דם פירש בתעטרס בהקומץ רבה (ג"ז שם) לרב חסדא דאדיל בטר מבטל היא דכל כרבי חייא ואפילו לרבי ינאיא דאדיל בטר בטל נראה דאיכא טובא והדיא דאין רוק מבטל רוק ואין מין רגלים מבטל מין רגלים לקמן בפריקין

ר"מ אומר רבי אליעזר אומר כו'. תימה לר"ל דאמר לעיל גבי חבילי תלתן לר"מ כל שדרכו קשיא דר"מ גופיה קסבר דליטרא קציעות בטלה דאע"ג דהיא כל שדרכו מיהו ב' הערל (יבמות פא.) משמע דלא אמר ר"ל כל שדרכו מקדש אלא תרומה דאורייתא אבל בתרומה בזמן הזה דהיא מדרבנן לא וא"ת אם תרומה בזמן הזה דרבנן א"כ בטלה קדושת הארץ א"כ כלאי הכרם נמי דרבנן ואמאי תני כל שדרכו וי"ל דכלאי הכרם הוא חד דרבנן דאם לא בטלה קדושת הארץ היה דאורייתא אבל הכא תרתי דרבנן חד דבטלה קדושת הארץ ועוד דתרומת תאנים מדרבנן דלא מחייב מדאורייתא אלא דגן תירוש ויצהר א"כ דלעיל הכי פירשו שדיה ר"מ אומר כל שדרכו לימנות מקדש מדאורייתא וכיון דבדאורייתא כל שדרכו מקדש דין הוא שיקדש בדרבנן את שדרכו כגון חבילי תלתן של כלאי הכרם א"כ כלאי הכרם כיון שיש בהן איסור הנאה אע"ג דבטלה קדושת הארץ חמור כמו מדאורייתא וא"ת ובפ"ק דמגילה (דף י.) היכי בעי למימר דקסבר ר"א קדושה ראשונה קדושה לשעתה וקדושה לעתיד לבא ועוד דרבי יהושע גופיה קאמר התם בהדיא הכי אלמא קסבר לא בטלה קדושת הארץ והכי לרבי יהושע דליטרא קציעות בטלה לר"ל דהיינו יכולין לפרש דלר' יהושע קדושת הארץ לא בטלה ומי' ליטרא קציעות עולה משום דתרומת תאנים דרבנן דמטעם זה הקילו בה למר שהתחתונות מעלות

את העליונות ואע"פ שלא נתערבו בכל העיגול והא דמשמעו בפרק הערל (יבמות פא.) לר"ל דאי תרומה בזמן הזה דאורייתא לא היה עיגול בעיגולין עולה דקאמר ר"ל והלא אני שונה עיגול בעיגולין עולה אלא תרומה דרבנן ואיזה הוכחה היא והלא ר' יהושע סבר מקריבין אע"פ שאין בית דקדושת הבית לא בטלה וכ"ש קדושת הארץ ואפי' הכי סובר דעיגול עולה ובטל ויש לומר דר' יהושע יסבור דלא מקדש אלא ו' דברים ור"מ דסבר כל שדרכו לא סבר כותיה בהא א"כ י"ל ברוחק התם פרק הערל (גז"ש) ה"ג היינו בתרומה ביכורים דהיי דאורייתא בתאנים ומצינו סתם תרומה דאירי בביכורים דתנן במסכת פרה

וגבי דם כסוי (חולין דף פז) שנתערב בדם בהמה דא"ר יהודה אין דם מבטל דם כולו
א"א לזה להיות כזה אפילו לרבי חנינא דלא דמי לדם קדשים דאפשר להיות כחולין
כמו שפי' בקנטרס בהקומץ רבה (מנחות כג) דכשילין לילה אחת יצא מקדושתו כחולין
ובוליה סתמא דהש"ס לרב חסדא דלא כרבי חיאי דאמר בפ' גיד הנשה (חולין ק)
חתיכה עצמה נעשית נבילה ואוסרת כל
החתיכות לרבי יהודה וגבי זורע בשלה (שם דף
צח) דקאמר לא נצרבא [ואלא] לר' יהודה
דאמר מין במינו לא בטיל וגבי ציר (שם צט)
דקאמר רבי יהודה שיעורו במאנים ופרץ וזא
אי"ר יהודה מין במינו לא בטיל ומשני שאני כו'
וההיא דביצה דמין במינו לא בטיל לר' יהודה
ודם תבוסה דאמרין בנדה (דף עא) דאין דם
מבטל דם לרבי יהודה ואפילו לרבי חנינא צ"ע
דנראה שיש מנהג שהבאתי דלא כרבי חיאי
ועוד יש ליישב תירוץ ר"ת שמחלק בין לח
ליבש ולא קשיא ההיא דפסחים (דף כא) לר'
יוחנן דלאו אליבא דכולי עולמא קאמר טבל ויין
נסך במשהו דמדה ר' יוחנן דלרבנן דר' יהודה
בנותן טעם אלא רבי יוחנן סבר דרבנן בשאר
איסורים וכו' יהודה בטבל ויין נסך וכן ברייתא
דתניא כותיה דרבי יוחנן והשתא ההיא
דפסחים (ג"ז שם) כרבנן דמין במינו בטל מקו'
ואיכא השתא ג' מחלוקת של תנאים בדבר
דחא תניא כותיה דרבי יוחנן וזוהא דתניא בפרק
הנודר מן הירק (נדרים נח) כלל אמר ר"ש וכלו
דבר שיש לו מתירין כו' אמרו לו הרי שביעית
שאין לה מתירין ותנן השביעית אוסרת כל
שהוא במינו אמר להם לא אמרו שביעית במינו

אלא לביעור אבל לאכילה לא ולא מצי למיפרך מטבל ויין נסך דהתם סבירא להו
כרבנן דכל איסורין בטילין אפי' במינן דהיר יצחק הלבן תירץ וזה ידידהו הא דרביה
דההיא דלקמן דאין דם מבטל דם רבי יהודה משום רבן גמליאל קאמר לה והכי נמי
משני אבי לקמן (דף עט) (אם כן) קשה דרבא פליג עליה ויש עוד לפרש ההיא דשני
כוסות דחא דאין החולין מסייעין למים לבטל את התרומה לאו משום דבמינו במשהו
אלא משום דחאי באחד ומאה והאי בששים ולהתבטל בששים קאמר דלא מסייע ליה
דכיון דריני במאה ובגן דליכא מאה בין המים ויין של חולין אבל המים רבין על
התרומה ששים דאי לא אמרין סלק את מינו כמי שאינו היה נאסר היין של חולין
משום דליכא מאה היה הכל נאסר שאין המים רבים על החולין ועל התרומה בששים:
ונבבשינהו דניידין ונימא דכל דפריש מרובא פריש. ובגן שלא בפניו פירשו ממקום
קבוע דאי היתה הפרישה בפניו היו אסורין כאילו לקחן במקום קביעות
וכן מוכח בפרק קמא דפסחים (דף טז) דתשע צבורין של חמץ ואחת של מצה ואתא עכבר
ושקל דאמר' כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ובפרק גיד הנשה (חולין צה) אמר' גבי
תשע חנויות בגמזא הלך אחד הרוב אפילו נמצא ביד גוי והיינו טעמא דגבי ציבורין מיירי
בדשקל עכבר קמן שנוול לנו הספק במקום קביעות ולכך קאמר ונבבשינהו דניידין דכיון
שיצאו ממקום קביעות אמרין מרובא פריש והכי נמי אמרין בפרק בתרא דיומא (דף פד)
גבי תשעה גוים וישראל אחד בינייהו דבאותה חצר מפקחין ובחצר אחרת אין מפקחין.

אלא אמר רבא משום קבוע. מדגוזר משום קבוע היה נראה דאי שקיל חד מן הקבוע
אסור מדאורייתא ולא אמר' מרובא פריש דכיון דדבר חשוב הוא ולא בטל היכא דה"ל קבוע כמחצה על מחצה דמי אבל א"א לומר כן מדאמר רבא בסמוך טבעת של עבודה זרה
שנתערבה במאה טבעות נפלה אחת מן לים והותרו כולן ומשמע נמי לדידה דבמתני' ודנתערבו אחד בריבוא ומית חד מנייהו אמר' דאיסורא מית והשאר מותרין ואמאי אדרבה דהותר
נפל ומית אלא היינו טעמא דהקילו משום דמדאורייתא בטלי ברובא דכל מילי מדאורייתא ברובא בטלי כיון דלא ידיע ואפילו ששה דברים מאחר שנתערב ולא ידיע וכן תרומה בטלה
באחד ומאה ולא שייך כל קבוע אלא בדבר הידוע כגון תשע חנויות ותשע צבורין ותשע צפרדעים ותשע גוים שההיתר והאיסור שלהם ידועים במקומם: **במה** דברים אמורים בכהן
נמלך כו'. אין משנה זו שניה כן במסכת קנים אלא פרק אחד הוא שמתחיל כן וקאי אבל מאי דתני לעיל:

וְכָל קְבוּעַ כְּמַחֲצָה עַל מַחֲצָה דְּמִי. אֵלָּא, נִיכְבְּשִׁינְהוּ. דְּנִיידִי. וְנִימָא כָּל דְּפִרִישׁ מְרֻבָּא פִּרִישׁ. אָמַר רַבָּא, (הַשְׁתָּא דְּאָמְרוּ רַבְּנָן לֹא יִקְרֹב, גְּזֵירָה, שְׁמָא יָבֹאוּ עֲשָׂרָה כֹהֲנִים בְּבֵת אֶחָת וְיִקְרְבוּ. אָמַר לִיה הֵהוּא מְרַבְּנָן לְרַבָּא, אֵלָּא מַעֲתָה, מְנִיסָא אִסְרָא, מִשּׁוּם שְׁמָא יָבֹאוּ עֲשָׂרָה כֹהֲנִים בְּבֵת אֶחָת, וְיִקְחוּ. בְּעֲשָׂרָה כֹהֲנִים בְּבֵת אֶחָת, מִי אֲפָשֶׁר. אֵלָּא אָמַר רַבָּא, מִשּׁוּם קְבוּעַ. אָמַר רַבָּא, הַשְׁתָּא דְּאָמְרֵי רַבְּנָן, לֹא יִקְרִיב. אִי (קָרִיב) [מְקָרִיב], לֹא מְרַצִּי. אִיתִיבִיהּ רַב הוּנָא פֶּר יְהוּדָה לְרַבָּא, חֲטָאת שְׁנַתְעָרְבָה בְּעוֹלָה, וְעוֹלָה שְׁנַתְעָרְבָה בְּחֲטָאת, אֲפִילוּ אֶחָת בְּרִיבּוּא, יְמוּתוֹ פּוֹלֵן. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים, כִּכְהֵן נִמְלֵךְ. אֲכַל כִּכְהֵן שְׂאִין נִמְלֵךְ, עֲשָׂאן לְמַעֲלָה, מַחֲצָה בִּישׁר וּמַחֲצָה פְּסוּל. לְמַחֲצָה, מַחֲצָה בִּישׁר וּמַחֲצָה פְּסוּל. אֶחָת לְמַחֲצָה וְאַחַת לְמַעֲלָה, שְׁנִיָּהּ פְּסוּלוֹת, שְׁאֵנִי אוֹמְרָא, חֲטָאת קָרִיבָה לְמַעֲלָה, וְעוֹלָה קָרִיבָה לְמַחֲצָה. (אֵלָּא) [אָמַר לִיה], הֵא, כִּמָּאן דְּאָמַר, בְּעָלִי חַיִּים נִדְּחִין. הֵא, כִּמָּאן דְּאָמַר, בְּעָלִי חַיִּים אֵינֶן נִדְּחִין. הֲרֵי שְׁחוּמִין, דְּלִכְלוּ עֲלָמָא נִדְּחִין. וְתַנּוּ

דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי: **ונבבשינהו** דניידידו. יכוף אותם שינודו דלא ליהוי
קבוע: **אמר רבא** גזירה **שמא יבאו** כהנים **בבית אחת** ויקרבו. קא סלקא דעתך
השתא דחייש לשמא אחר שיקחם אחד אחד עד ששחטו י' והם רוב יבואו י' כהנים
ויורקו דמיון ויקטירו אימוריהן כאחד ואפשר לצמצם והשתא דאשתכח דקריב רובא
בבית אחת ואיכא למיחש איסורא ברובא
איתיה דבשלמא כד משך חד חד ומקריב
קמא קמא איכא למימר דכל חד דקריב
בדיתר מרובא פריש ואיסורי הנאה בהני
דפיישי הוא דהווי רובא לגביה אבל השתא
דקריב כי הדדי לא הווי הני דפיישי רובא
לגביה: **אלא מעתה מניסא אסירא**. כלומר
וכי מאחר שמשכו ולקחו אחד אחד לבדו
ובנידנדו דכל חד דאמר דמרובא פריש
ושחטן וקבל דמן במגיס בחזקה שהוא כשר
חוזרים ומצטרפין השחוטין להיות רוב
וליהאסר: ומשני **משום שמא יבאו** כהנים
בבית אחת ויקחו. מתוך התערבות וכיון
דרובא נכסי כי הדדי איכא למיחש דאיסורא
ברובא איתיה: **ובבית אחת מי משבחת לה**.
בשלמא זריקה והקטרה איכא למימר בבית
אחת אבל לקיחה כיון דבבשינהו וניידי כלום
אפשר לצמצם לקיחתן דלא צריך לרדוף
ולחשיג כל אחד: **אלא אמר רבא** גזירה
משום קבוע. דלמא אתי למימשך
ולמיסבינהו חד וחד כי לא נייד דה"ל קבוע
וכמחצה על מחצה דמי וליכא למיטמך
ולמימר מדרובא פריש: **אי מקריב לא מרצי**.
דאידידי ליה מדרבנן (נ"ל מדאורייתא בשעת
קביעותא לא חזו עד דניידי וגזרו ביה רבנן משום קביעותא דהווי להו דחויין מן
התורה ומתני' אפילו הוכרו לבסוף אסורין הואיל ונדרו ושוב אין חזרו) ור' אמר
לי דהאי קבוע אינו דין מן התורה כמחצה על מחצה אלא א"כ ניכר האיסור כל
שזון (דמגו דאחד דמינכר ילפי' לה) ושוב אינו חזרו ונראה ואע"פ שהכשרין שבוין
ראויין להקריבה הואיל ונדרה מלקריב לכתחלה מחמת הפסולין המעורבין בוין
נדרו לגמרי יט' דהווי להו כפסולין: **חטאת שנתערבה בעולה**. בעופות קתני דלית
להו תקנתא ברעייה שאין פדיון לעוף כדאמרין במנחות בפרק המנחות והנסכים
(דף ק): **מחצה כשר ומחצה פסול**. ומביא חטאת ויקריבנה למטה ותיובתא לרבא
מחצה דקתני מחצה כשר דחא חכא אילו אתי לאימלוכי אמר' ליה לא תקריב
כדקתני ימותו שאין משנים לפסול זה בידים מפני תקנת חבירו וכי לא נמלך והקריב
קתני דהעשוי כהלכתא כשר דה"נ הכשרין ירצו: **הא כפ"ד**. פלוגתא רבי יהודה
ורבנן היא בסדר יומא (דף סד): **והרי שחוטין דלכ"ע**. כל הנך דפליגי בבעלי חיים
מודו בשחוטין דנידחין: **ותנן**. במתני' אם קרב הראש כו' אברי בעל מום ואברי
עולות תמימות הרבה שנתערבו ר"א אומר אם קודם שנמלך בה הקריב אחד מן
הראשים יקרבו כל הראשים ואפי' לכתחלה דתלינן איסורא באותו שקרב ראשון
וחא חכא דאילו אתי ברישא לאימלוכי א"ל לא תקריב דכתוב ואשה לא תתנו
מהם (ויקרא כב) וכי לא אימליך מכשרינן הנך דפרישי ולא אמר' ידחו: **הוא**
דאמר

אסור מדאורייתא ולא אמר' מרובא פריש דכיון דדבר חשוב הוא ולא בטל היכא דה"ל קבוע כמחצה על מחצה דמי אבל א"א לומר כן מדאמר רבא בסמוך טבעת של עבודה זרה
שנתערבה במאה טבעות נפלה אחת מן לים והותרו כולן ומשמע נמי לדידה דבמתני' ודנתערבו אחד בריבוא ומית חד מנייהו אמר' דאיסורא מית והשאר מותרין ואמאי אדרבה דהותר
נפל ומית אלא היינו טעמא דהקילו משום דמדאורייתא בטלי ברובא דכל מילי מדאורייתא ברובא בטלי כיון דלא ידיע ואפילו ששה דברים מאחר שנתערב ולא ידיע וכן תרומה בטלה
באחד ומאה ולא שייך כל קבוע אלא בדבר הידוע כגון תשע חנויות ותשע צבורין ותשע צפרדעים ותשע גוים שההיתר והאיסור שלהם ידועים במקומם: **במה** דברים אמורים בכהן
נמלך כו'. אין משנה זו שניה כן במסכת קנים אלא פרק אחד הוא שמתחיל כן וקאי אבל מאי דתני לעיל:

ובחים דף עג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קצה

1 וְשִׁנְיָנוּ בַּמִּסְכָּה סְנֵהדְרִין (עט) שְׂקָל שְׁהָאִסּוּר קָבֹעַ וְעוֹמֵד בַּמִּקּוֹמוֹ,
2 בְּמַחְצָה עַל מַחְצָה דְּמִי – דִּנִּים אֶת הַתַּעֲרֹבֶת כִּאִילוּ חִצְיָה הִיתֵר
3 וְחִצְיָה אִסּוּר, וּמִמִּילָא אָף אִם נִפְרִישׁ אַחַת אַחַת, אִי אִפְשָׁר לְהִתִּירָהּ
4 מִשּׁוּם שְׁפִירָשָׁה מִן הָרוֹב, כִּיּוֹן שֶׁאֵין כָּאן רוֹב בַּהֲמוֹת הִיתֵר.
5 מִבֹּאֶרֶת הַגִּמְרָא אֶת הַשְּׁאֵלָה בְּאוֹפֶן אַחֵר: אֵלֶּא זֶה הִיתָה כּוּונָה
6 הַמִּקְשָׁה, מִדּוּעַ לֹא נִיכְבְּשִׁינָהּ דְּנִיידִי – נִדְחֹק בָּהֶם כְּדִי שִׁיזוּזוּ
7 מִמִּקּוֹמָם וְיִתְפּוּרוּ וְזֹלָא לֹא יִהְיֶה הָאִסּוּר קָבֹעַ בַּמִּקּוֹם אַחֵר, וְנִיכְבְּשִׁינָהּ –
8 וְנִאֲמַר עַל כָּל בַּהֲמָה וּבַהֲמָה אֶת הַכֹּלֶל, כָּל דְּפִרִּישׁ מִן הַתַּעֲרֹבֶת,
9 מִרְיבָא שֶׁל הִיתֵר פְּרִישׁ, וְהִיא מְמוּתֶרֶת לְהַקְרִיבָהּ וּיְקָרְבָנָהּ.
10 מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: אִמֵּר רַבָּא, (הַשְּׁתָּא דְּאִמּוּר רַבָּנָן לֹא נִיכְרִיב) אִמְנָם
11 מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ לְהִתִּיר כָּל בַּהֲמָה הַפּוֹרֶשֶׁת מִן הַתַּעֲרֹבֶת מִשּׁוּם 'הֵלֶךְ
12 אַחֵר הָרוֹב', אֶךְ חֲכָמִים אִסְרוּהָ מִחֲמַת גְּזִירָהּ, שְׂמִיָּא לְאַחַר שִׁמְשֻׁכּוּ
13 בַּהֲמָה אַחֵר בַּהֲמָה מִן הַתַּעֲרֹבֶת וּשְׁחִטּוּם, יָבֹאוּ עֲשָׂרָה בְּהֵנִים וְיִקְחוּ
14 אֶת הַדְּמִים וְהָאִמּוּרִים שֶׁל עֶשְׂרֵת הַבַּהֲמוֹת שֶׁהֵם רוֹב הַתַּעֲרֹבֶת בְּכַת
15 אַחַת וְיִקְרְבוּ אוֹתָם בְּבֵת אַחַת עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וּמֵאֲחֵר וְהֵם הָרוֹב אִי
16 אִפְשָׁר לְתַלּוֹת שֶׁהֵם וְהָאִמּוּרִים שֶׁל הַבַּהֲמָה הַפְּסוּלָה נִשְׁאָרוּ
17 בַּתַּעֲרֹבֶת עִם הַמֵּינֵעוּט, אֲלֵא יֵשׁ לְחַשּׁוֹשׁ שֶׁבִּתּוֹךְ אוֹתָם בַּהֲמוֹת
18 שֶׁהִקְרִיבוּ הִיתָה הַבַּהֲמָה הַפְּסוּלָה, וְנִמְצָאוּ קִדְשִׁים פְּסוּלִים קָרְבִּים עַל
19 גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.
20 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִמֵּר לִיהִי הַהוּא מִרְבָּנָן לְרַבָּא, אֵלֶּא מַעֲתָה שֶׁאֵתָה
21 מִפְּרֵשׁ שְׁחֲכָמִים חֲשָׁשׁוּ לִזְרִיקָתָ רוֹב הַדְּמִים בְּבֵת אַחַת שֶׁמֵּא נִמְצָא
22 בָּהֶם הָאִסּוּר, יֹצֵא לְדִרְבִּיר דְּמִיָּסָא אִסְרָא – שֶׁאֲחֵר שֶׁכֶּבֶר מִשְׁכּוּ
23 וְלִקְחוּ אַחַת אַחַת מִן הַתַּעֲרֹבֶת וְהִתִּירָהּ מִצַּד דִּין 'כָּל דְּפִרִּישׁ מִרוֹבָא
24 פְּרִישׁ, וְקִיבְלוּ אֶת הָדֵם בְּכָלִי שְׁמִינִים (מַעֲרִבִים) בּוּ בַּחֲזָקָה שֶׁהוּא
25 כֶּשֶׁר, יַחֲזִירוּ וְיִצְטָרוּ הַדְּמִים שֶׁל כָּל הַשְּׁחוּטוֹת לְהִיטֵר רוֹב, וְשׁוֹב לֹא
26 יֵהָא עַל הָדֵם הִיתֵר שֶׁל 'כָּל דְּפִרִּישׁ מִרוֹבָא פְּרִישׁ', וְכִי אִפְשָׁר לִזְמֹר כֵּן
27 שֶׁאֲחֵר שֶׁהִתִּירוּ בַּהֲמוֹת מִדִּין 'הֵלֶךְ אַחֵר הָרוֹב' יַחֲזוּר וְיִתְבַּטֵּל הִיתֵרָן.
28 מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: אֲלֵא הֵטַעַם שֶׁאִסְרוּ חֲכָמִים לְהַפְרִישׁ אַחַת אַחַת
29 וּלְהַקְרִיבָם, מִשּׁוּם שֶׁחֲשָׁשׁוּ שְׂמִיָּא יָבֹאוּ עֲשָׂרָה בְּהֵנִים בְּכַת אַחַת
30 וְיִקְחוּ מִן הַתַּעֲרֹבֶת עֶשְׂרֵה בַּהֲמוֹת שֶׁהֵם רוֹב הַתַּעֲרֹבֶת בְּבֵת אַחַת
31 וְיִקְרְבוּם, וּמֵאֲחֵר וְעִידִין לֹא חָל הִיתֵר עַל שׁוּם בַּהֲמָה שֶׁהִי נִתְפַּסוּ
32 וְפִירְשׁוּ כּוֹלֵם בְּבֵת אַחֵר, יֵשׁ לְתַלּוֹת שֶׁהַבַּהֲמָה הַפְּסוּלָה נִמְצָאֶת בְּתוֹךְ
33 רוֹב הַבַּהֲמוֹת שֶׁנִּלְקְחוּ וְהֵם אִסּוּרוֹת בַּהֲקָרְבָהּ.
34 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי לִקְחִיתָ עֶשְׂרֵה בַּהֲמוֹת בְּעֶשְׂרֵה בְּהֵנִים בְּכַת אַחַת
35 מִי אִפְשָׁר, הֲלֹא מְדוּבָר בְּאוֹפֶן שֶׁכֶּבֶשׁ אֶת הַבַּהֲמוֹת וְהַחֲלוּ לְהַתְפּוֹר
36 מִמִּקּוֹמָם (כְּמִבּוּאָר לְעִיל), וְהִיאָךְ אִפְשָׁר לְצַמְצֵם וּלְתַפּוֹס עֶשְׂרֵה
37 בַּהֲמוֹת שֶׁנִּתְפּוּרוּ בְּבֵת אַחַת.
38 מִבֹּאֶרֶת הַגִּמְרָא אֶת טַעַם הָאִסּוּר בְּאוֹפֶן אַחֵר: אֵלֶּא אִמֵּר רַבָּא,
39 חֲכָמִים גּוֹזְרוּ שֶׁלֹּא לְהִתִּיר אֶת הַבַּהֲמוֹת עַל יְדֵי הַפְּרִשָּׁתָם מִן הָרוֹב,
40 מִשּׁוּם שֶׁחֲשָׁשׁוּ שֶׁמֵּא יִבּוֹא לִיטוֹל אֶת הַבַּהֲמוֹת בּוֹז אַחֵר זֶה מִמִּקּוֹם
41 הַקָּבֹעַ מִבְּלִי שִׁינִידִם מִמִּקּוֹמָם, וְזֹלָא כָּל הַבַּהֲמוֹת אִסּוּרוֹת מִדִּין כָּל
42 קָבֹעַ כְּמַחְצָה עַל מַחְצָה.
43 הַגִּמְרָא דִּנָּה אִם בְּעֵבֶר וּפְרִישׁ אַחַת אַחַת וְהַקְרִיבָם קָרְבָנוּ מִרְצָה:
44 אִמֵּר רַבָּא, הַשְּׁתָּא דְּאִמּוּרֵי רַבָּנָן – עֵתָה לְאַחַר שֶׁאִמְרוּ חֲכָמִים
45 שֶׁכִּשְׁנֵתֵּעֲרְבוּ חֲטָאוֹת הַמּוֹתוֹת אוֹ שׁוֹר הַנִּסְקָל בְּבַהֲמוֹת הָרְאוּיֹת
46 לְהַקְרִיבָהּ לֹא יִקְרְבוּ אֶף אַחַת מִן הַבַּהֲמוֹת שֶׁבַּתַּעֲרֹבֶת, וְלֹא הִתִּירוּ
47 לְהַקְרִיבָם אִפִּילוּ עַל יְדֵי הַפְּרִשָּׁתָם אַחַת אַחַת מִן הַתַּעֲרֹבֶת בִּשְׁעָה
48 שֶׁהִיא נִיידֶת. אִי (קָרִיב) עִבְרָא (מִקְרִיב) אֶת כָּל הַבַּהֲמוֹת שֶׁבַּתַּעֲרֹבֶת
49 לֹא מִרְצָה – הַקְרִיבָן לֹא מִכֶּפֶר וְצִרִּיף לְהִבְיָא קָרְבָנוֹת אַחֵרִים לְכַפֵּרָתוֹ.

50 הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל חִידוּשׁוֹ שֶׁל רַבָּא: אִתִּיבָהּ רַב הוֹנָא בְּרִי יְהוֹדָה
51 לְרַבָּא, שִׁנְיָנוּ בַּמִּסְכָּה קִנִּים (פ"א מ"א), שׁוֹב זֹחֶה אוֹ יוֹלֶדֶת צְרִיכִים
52 לְהִבְיָא קָן שֶׁל שְׁנֵי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה לְטַהֲרָתָם, אַחַת לְעוֹלָה
53 וְאַחַת לְחֻטָּא. וְעוֹד שִׁנְיָנוּ שֶׁם, שֶׁחֲלוּק זִרְקָתָ דָם חֲטָאֵת מְזִירָתָ דָם
54 עוֹלָה, שֶׁדָם חֲטָאֵת נִזְרָק עַל הַמִּזְבֵּחַ מִתַּחַת לְחוֹט הַסִּיקְרָא, וְאִילוּ דָם
55 עוֹלָה נִזְרָק עַל הַמִּזְבֵּחַ מִעַל לְחוֹט הַסִּיקְרָא, וְאִם שִׁינָה אֶת הַסֵּדֶר
56 הַקְרָבָן פְּסוּל. וּמֵאֲחֵר וְיֵשׁ חִילּוּק בּוֹרִיקָתָ דָּמָם, שִׁנְיָנוּ שֶׁם בַּהֲמִשְׁךְ (מ"ב),
57 חֲטָאֵת הָעוֹף שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּעוֹלָה – בְּעוֹלַת הָעוֹף, וְכֵן עוֹלָה – עוֹלַת
58 הָעוֹף שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּחֻטָּאֵת הָעוֹף, אִפִּילוּ נִתְעַרְבָה חֲטָאֵת אוֹ עוֹלָה
59 אַחַת בְּרִיבּוֹא – בְּעֶשְׂרֵת אֲלָפִים קִינִים, יָמּוּתוֹ בּוֹלָן, מִהֵטַעַם שֶׁנִּאֲמַר
60 בְּסוּגִייתָנוּ, מִשּׁוּם שֶׁבְּעֵלִי חַיִּים חֲשׁוּבִים וְאִינֵם בְּטָלִים, וְכִיּוֹן שֶׁחֲטָאֵת
61 אוֹ עוֹלָה אִינֵם בְּטָלִים בְּרוֹב הָאֵיךְ זִרְקָתָ דָּמָם שֶׁל כָּל הָעוֹפוֹת, הֲלֹא
62 בְּכָל אַחַת וְאַחַת יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁמֵּא הִיא הָעוֹלָה וְזִרְקָתָ דָּמָה לְמַעֲלָה,
63 אוֹ שֶׁמֵּא חֲטָאֵת הִיא וְזִרְקָתָ דָּמָה לְמַטָּה. וּבַהֲמִשְׁךְ שֶׁם (פ"ג מ"א)
64 מִבֹּאֶרֶת הַמִּשְׁנָה, בְּמָה דְּבָרִים אִמּוּרִים שִׁימוּתוֹ כָּל הָעוֹפוֹת
65 שֶׁבַּתַּעֲרֹבֶת, בְּכֶהֱן שֶׁנִּמְלָךְ וְכֹא לְשֹׁאֵל כִּיֻּצַּד עֲלָיו לְנַהֲגוֹ עִם
66 הַתַּעֲרֹבֶת, שֶׁזֹּא אוֹמְרִים לוֹ שֶׁעֲלָיו לְהִמִּית אֶת כּוֹלָם, אֲבָל בְּכֶהֱן
67 שְׂאִין נִמְלָךְ – שֶׁלֹּא בֹא לְשֹׁאֵל כִּיֻּצַּד מִשְׁפָּטָן, אֲלֵא הֵלֶךְ זִרְקָתָ
68 דָּמָם, אוֹי הִדְנִים חֲלוּקִים. שֶׁאִם לִקַּח אֶת כָּל הַקִּינִים וְעֲשָׂאָן לְמַעֲלָה
69 – זִרְקָתָ דָּמָם לְמַעֲלָה מִחוּט הַסִּיקְרָא, מַחְצָה בְּשֵׁר – הָעוֹלָה
70 שְׁדִינָה בּוֹרִיקָה לְמַעֲלָה כְּשִׁירָה וְכִפְרָה, וּמַחְצָה פְּסוּל – וְהַחֲטָאֵת
71 שְׁדִינָה בּוֹרִיקָה לְמַטָּה פְּסוּלָה וְלֹא כִפְרָה, וְלִכְּן הַנִּשְׁמֵם צְרִיכּוֹת לְהִבְיָא
72 חֲטָאֵת אַחֶרֶת לְכַפֵּרָה. וְכֵן אִם זִרְקָתָ דָּמָם כָּל הַקִּינִים לְמַטָּה מִחוּט
73 הַסִּיקְרָא, מַחְצָה בְּשֵׁר – הַחֲטָאֵת שְׁדִינָה בּוֹרִיקָה לְמַטָּה כְּשִׁירָה
74 וְכִפְרָה, וּמַחְצָה פְּסוּל – וְהָעוֹלָה שְׁדִינָה בּוֹרִיקָה לְמַעֲלָה פְּסוּלָה וְלֹא
75 כִפְרָה וְצִרִּיבָה לְהִבְיָא עוֹלָה אַחֶרֶת לְכַפֵּרָה. אֲבָל אִם זִרְקָתָ דָּם שֶׁל
76 אַחַת מִן הָעוֹפוֹת לְמַטָּה וְדָם שֶׁל אַחַת מִן הָעוֹפוֹת לְמַעֲלָה, שְׁנִינָן
77 פְּסוּלוֹתָ, מִשּׁוּם שֶׁמִּזְמַת הַסֶּפֶק אִינֵי אוֹמְרֵי שֶׁמֵּא חֲטָאֵת קָרִיבָה
78 לְמַעֲלָה – הַקְרִיב דָּמָה לְמַעֲלָה שֶׁלֹּא כְּדִינָה, וְעוֹלָה קָרִיבָה לְמַטָּה
79 שֶׁלֹּא כְּדִינָה.
80 נִמְצָא מִבּוּאָר בַּמִּשְׁנָה זֶה, שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁמַעִיקָר הָדִין אִם הִיָּה בֹא הַכֶּהֱן
81 לְהַמְלִיךְ כִּיֻּצַּד לְנַהֲגוֹ, לֹא הִינֵנוּ אוֹמְרִים לוֹ שִׁיזְרוֹק אֶת דָּם שְׁנִינָם
82 לְמַעֲלָה אוֹ לְמַטָּה כְּדִי שֶׁלְכָל הַפְּחוֹת תִּהְיֶה אַחַת כְּשִׁירָה, אֲלֵא הִינֵנוּ
83 מוֹרִים לוֹ שֶׁכָּל הָעוֹפוֹת שֶׁבַּתַּעֲרֹבֶת דִּינָם בְּמִיתָה, מִכָּל מִקּוֹם אִם
84 הַכֶּהֱן לֹא נִמְלָךְ וְהַקְרִיבָם הוֹרִצוּ לְכַפֵּר, וּמַעֲתָה קִשָּׁה עַל רַבָּא שֶׁחִידֵשׁ
85 דִּין מִמִּשְׁנֵתָנוּ שֶׁאִם הַכֶּהֱן הַקְרִיב אֶת כָּל הַבַּהֲמוֹת שֶׁבַּתַּעֲרֹבֶת לֹא
86 הוֹרִצוּ הַכֹּשֵׁרִים שְׁבָה לְכַפֵּר.
87 מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: (אֵלֶּא) [אִמֵּר לִיהִי] רַבָּא לְרַב הוֹנָא בְּרִי יְהוֹדָה,
88 מִמִּשְׁנָה זֶה אֵין לְהַקְשׁוֹת, מֵאֲחֵר וְכִבְר מִצִּינוּ שֶׁנִּחְלַקְנוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנָן
89 בַּמִּסְכָּה יוֹמָא (סד) אִם בְּעֵלִי חַיִּים שֶׁנִּידְחוּ מִהַקְרָבָהּ, נִידְחוּ לְעוֹלָם וְאִם
90 הַקְרִיבָן לֹא הוֹרִצָה, אוֹ לֹא נִידְחוּ וְאִם הַקְרִיבָן הוֹרִצָה, וְלִפִּי זֶה אִפְשָׁר
91 לִזְמֹר דָּהָא – שֶׁמִּשְׁנֵתָנוּ סוֹבֶרֶת בְּמֵאָן דְּאִמֵּר שְׂפַעְלִי חַיִּים שֶׁנִּידְחוּ
92 מִהַקְרָבָהּ נִדְחִין לְעוֹלָם, לְפִיכָךְ אִם הַקְרִיב אֶת הַבַּהֲמוֹת לֹא הוֹרִצָה,
93 וְהָא – וּמִשְׁנֵת קִינִים סוֹבֶרֶת בְּמֵאָן דְּאִמֵּר בְּעֵלִי חַיִּים שֶׁנִּידְחוּ וְחִזּוּ
94 וְהוֹכְשֵׁרוּ לְהַקְרָבָהּ אֵינֵן נִידְחִין, לְפִיכָךְ אִם זִרְקָתָ דָּמָם דְּמֵן הוֹרִצָה.
95 הַגִּמְרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת עַל רַבָּא. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: חֲרִי בְּעֵלִי חַיִּים
96 שְׁחוּטִין שֶׁנִּפְסְלוּ מִהַקְרָבָהּ לְאַחַר שֶׁחִשְׁתָּם, דְּלְכּוּלִי עֲלֵמָא – שֶׁהַכָּל
97 מוֹדִים בָּהֶם שֶׁאִם נִפְסְלוּ מִהַקְרָבָהּ אֵף עַל פִּי שֶׁחִזּוּ וְנִהְיוּ רְאוּיִים
98 לְהַקְרָבָהּ חֲרִי הֵם נִידְחִין לְעוֹלָם.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 יח אַבֵּל אִם אֶפְשָׁר לְשׁוּמְרוֹ שֶׁם עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת אִסּוּר לְהֵבִיאוֹ לְבֵיתוֹ אֶפִּילוֹ עַל יְדֵי נִכְרִי אֲלָא מִתּוֹרַת חֲגוּרָה
2 בְּשׁוּק וְהָכִים נֹפֶל וְאוֹמֵר לְנִכְרִי לְשׁוּמְרוֹ^[א] וְאִם מֵבִיאוֹ הַנִּכְרִי מַעֲצָמוֹ אֵין צָרִיד לֹאמַר לוֹ כָּלוּם נִאֲיָב:

חלק ב סימן רסו, דין מי שהחשיך לו בדרך, טע"ף יח

הלכתא רבתא

נא] ואומר לנכרי לשומרו - ואם נותן לישראל אחר לשומרו - יזהר שלא יתן לו שכר על שמירתו בשבת - אלא בהבלעה עם יום אחר (כגון שאם נותן לו שכר בעד שמירתו בשבת - יאמר לו שחלק משכר זה הוא גם על מעט זמן שישמור במוצאי שבת, או על דבר אחר)⁶³.
נב] לומר לו כלום - דכיון שצוהו לשמור והוא מביאו מיד

- על דעת עצמו הוא עושה להקל טורח שמירתו כל היום⁶⁴.
נג] לומר לו כלום - ואדרבה, אם אין נכרי המוכן לשמור על כיסו עד סוף השבת - עדיף לומר לו בפירוש שיביאו לביתו - מאשר שיוליך בעצמו פחות פחות מד' אמות.

ציונים והוספות

63) כמבואר בסי' שו ס"ח.
64) ואפילו עושה זאת לצורך ישראל - אין צריך למחות בו כל שעושה מעצמו, כי כן דעת הרבה פוסקים בסי' רנב ס"י (קו"א

שולחן ערוך - הלכות ברכת המזון

1 ג המפסיק לזימון א"צ לחזור ולברך המוציא כשחוזר לסעודתו
2 שאין כאן הפסק והיסח הדעת כלל כי גם בשמיעתו ברכת
3 הזן היתה כוונתו לאכול עוד ושלא לצאת בברכה זו ולפיקך אם
4 אח"כ נמלך שלא לאכול עוד צריך לחזור ולברך ברכת המזון.
5 אבל אם לא היה בדעתו לאכול עוד פת רק פרפרת יצא ידי
6 חובת ברכת הזן ומתחיל ברכות המזון מברכת הארץ ומכל מקום
7 יזהר שלא יסיח בינתיים ואחר ברכת המזון יברך מעין ג' שהיא
8 ברכה אחרונה על הפרפרת שהיא מחמשת המינין כי לא נפטרה
9 בברכת המזון הואיל ולא בירך בה ברכת הזן.
10 ואם אחר שיצא ידי חובת ברכת הזן נמלך לחזור ולאכול פת
11 צריך ליטול ידיו ולברך המוציא תחילה שכבר עשה סילוק
12 והיסח הדעת בברכו ברכה אחת מברכת המזון (אבל היסח
13 הדעת לבדו אינו זקוק לברך המוציא כמ"ש בסימן קע"ט):

חלק א סימן ר, דין המפסיק כדי לברך טע"ף ג

14 א גדול בחכמה שבכל המסובין הוא יברך ברכת המזון לכולם
15 אפילו אם בא בסוף הסעודה ואם רוצה ליתן רשות לקטן
16 לברך הרשות בידו.

17 ואם הגדול מוציא ליחה (שקורין הוש"ט) יברך אחר כי זה אין
18 נכון שיפסיק פעמים רבות ויהיה רוקק ואחרים ימתינו:

19 ב חכם ישראל קודם לכהן אפילו שאינו חכם כמותו אע"פ
20 שהוא ג"כ תלמיד חכם ומכל מקום טוב שימחול ישראל
21 החכם על כבודו ויקדימו הכהן לברך ולא יברך לפניו כיון
22 שהכהן ג"כ תלמיד חכם והעושה כן מאריך ימים.

23 אבל לכהן עם הארץ אסור להקדים דרך חוק ומשפט כהונה
24 משום בזיון התורה כי מעלתה גדולה ממעלת הכהונה אבל אם
25 החכם נותן לו רשות לברך כך בלא חוק ומשפט כהונה מותר
26 ואפילו אם החכם הוא כהן והעם הארץ הוא ישראל:

27 ג כהן וישראל שהם שוין בחכמה מצות עשה מן התורה
28 להקדים הכהן שנאמר וקדשתו ודרשו חכמים לכל דבר
29 שבקדושה כלומר בכל דבר שיראה גדול הוא מקודש כגון
30 לפתוח ראשון בקריאת התורה ולהיות ראש המדברים בכל
31 קיבוץ עם לדבר ולדרוש תחילה וכן בישיבה ידבר בראש וכן
32 בסעודה הוא קודם לברך המוציא וברכת המזון וליתן לו מנה
33 יפה בתחילה לכל המסובין אלא א"כ יש ישראל גדול ממנו
34 בחכמה אזי יתנו להחכם מנה היפה תחילה וצריך לזהר בכל
35 אלו שהם מן התורה אבל כשהכהן חולק איזה שותפות עם
36 חבירו ישראל אין צריך ליתן לו החלק היפה שאין זה דרך כבוד
37 שיטול חלק היפה שכל הנותן עניו בחלק היפה אינו רואה סימן
38 ברכה לעולם.

39 ובמקום שאין כהן טוב להקדים גם כן הלוי לישראל בכל אלו
40 אם הם שוין בחכמה (והעושה כן מאריך ימים אבל אין חיוב
41 בדבר שלא נאמר וקדשתו אלא בכהן כי את לחם אלהיך הוא
42 מקריב וגו'):

43 ד במה דברים אמורים שהחכם קודם לכהן וכהן ללוי ולוי
44 לישראל לברך ברכת המזון כשכל המסובין הם בעלי בתים
45 ואין שם אורח או שכולם אורחים ואין שם בעל הבית מיסב
46 עמהם אבל אורח ובעל הבית אפילו בעל הבית הוא כהן וגדול
47 בחכמה האורח מברך כדי שיברך לבעל הבית ומה ברכה מברכו
48 יהי רצון שלא יבוש ולא יכלם בעל הבית הזה לא בעולם הזה

ה ואורה שנותנים לו לברך ואינו מברך מקצר ימיו משום
שנמנע לברך בעל הבית שהוא מזרע אברהם שנאמר בו
ואברכה מברכך ומכלל הן אתה שומע לאו.
וגם כל אדם יש לו לחזור שיתנו לו כוס של ברכה לברך ברכת
המזון בזימון ולא לשמוע ולענות אמן שאף שהשומע כעונה
ועונה אמן כמוציא ברכה מפיו מכל מקום ממחרין ליתן שכר
תחלה להמברך:

חלק א סימן רא, מי הוא המברך ובו ה' סעיפים:

רק זו והארה מאלקות, אלא) בחינת "פנימיות דאלקות",
ובבחינה זו נכללת הנפש האלקית בקריאת שמע.

[והולך ומבאר את הפסוק הראשון דקריאת שמע,
וכיצד מודגש בו ענין גילוי האלקות ב"בחינת פנימיות":]

וזהו שמע ישראל – שמע לשון הכנה – כי הוי'
שהוא בחינת עצמותו ומהותו כביכול, בחינת ועל
דמות הכסא דמות כמראה אדם כו', הוא אלהינו.
– שם הוי' הוא "שם העצם". פירוש: שמותיו של
הקב"ה מורים על אופן פעולותיו (כמאמר רז"ל "לפי
מעשי אני נקרא"). וזהו ענין השם, המורה על הארת
אלקות אל הנבראים; משא"כ שם הוי' מורה על
עצמותו ומהותו כביכול, היינו לא הארת אלקות
לנבראים, אלא ה"עצמות" של אלקות;

והוא בחינת "אדם שעל הכסא". פירוש: בחינת
"מראה אדם" למעלה קאי על עשר ספירות עליונות
של עולם האצילות. והנה, עולם האצילות "הוא
אלקות ממש". כלומר, שאין בו שום מציאות נברא,
וכל ענינו של עולם האצילות הוא, שבו מתפשטים
ומתגלים כוחותיו של הקב"ה (הנקראים עשר ספירות),
ואם כן, אין כאן שום מציאות נברא אלא אלקות בלבד
(גילוי כוחותיו של הקב"ה).

והנה, על הנשמה הקדושה שבאדם ש"היא חלק
אלקה ממעל ממש", כתיב "חלק הוי' עמו וגו'", היינו
"חלק משם הוי' ב"ה" [בניגוד לשאר כל הנבראים –
כולל גם המלאכים – שמקור חיותם הוא רק מהשפע
המצומצם הבא משם "אלקים", וכמ"ש "בראשית ברא
אלקים"].

וזה פירוש "שמע ישראל, הוי' אלקינו":

"שמע" – הוא לשון הבנה; וכל אחד ואחד
מישראל צריך לומר אל עצמו ואל נשמתו: "שמע –

ולא בעולם הבא ויצליח בכל נכסיו ויהיו נכסיו מוצלחים
וקרובים לעיר ולא ישלוט שטן במעשי ידיו ואל יזדקר לפניו
שום דבר חטא ועון מעתה ועד עולם.

ומכל מקום אם האורה אינו הגון בעיני בעל הבית רשאי
להעביר ממנו הברכה וליתנו לאחד מבני ביתו אפילו לא יברכנו
כגון שהוא סמוך על שלחנו בשכר שאין צריך לברך לבעל
הבית.

ואפילו הגון בעיניו ורוצה לוותר על ברכתו ולברך בעצמו
הרשות בידו:

לקוטי תורה

פירוש הפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"
בעבודת האדם

[נתבאר לעיל אשר עבודת התפלה היא מלחמת
האדם עם נפשו הבהמית, כי בעת התפלה צריך האדם
ל"שרוף" את האש הזרה דנפשו הבהמית על ידי ה"אש"
דקדושה – היא התעוררות האהבה לה', הבאה על ידי
ההתבוננות בעבודת המלאכים שהם שרשה ומקורה של
הנפש הבהמית.

בפרק זה יבאר, שעבודה זו להעלות את הנפש
הבהמית לקדושה היא הכנה לעבודה נעלית יותר –
דביקות הנפש האלקית (בחינת "אדם") בשרשה ומקורה.
שכן, כל זמן שהאדם לא ביטל את האש הזרה דנפשו
הבהמית, הרי הנפש הבהמית היא כמו "קליפה" סביב
הנפש האלקית, והיא מעלימה ומסתירה את אורה, והנפש
האלקית נמצאת ב"מאסר", ואינה יכולה לידבק בשרשה
ומקורה באלקות. ולכן צריך לבטל תחילה את הנפש
הבהמית בברכות קריאת שמע, ועל ידי זה יכול להגיע
לדביקות הנפש האלקית עצמה במקורה, בקריאת שמע
עצמה.

ויסיק שעל ידי העבודה דקריאת שמע, גם הפיכת
הנפש הבהמית לקדושה היא באופן נעלה יותר, כדלהלן].

ומזה יבא ויגיע לבחינת ומעלת ומדריגת ביטול
גדול מזה בקריאת שמע, להכליל בבחינת אדם שעל
הכסא, בחינת פנימית.

ענינה (העיקרי) של העבודה הרוחנית דקריאת
שמע (שבאה לאחר ההכנה הנ"ל באמירת ברכות
קריאת שמע), הוא – דביקות וביטול הנפש האלקית
בשרשה ומקורה.

וכבר הוזכר לעיל ששורש הנפש האלקית הוא
"מבחינת ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם", שהיא (לא

1 והבן – ישראל", אשר "הוי' אלקינו". פירוש:
2 "אלקים" הוא מלשון כח כמו "אילי הארץ",
3 ו"אלקינו" [- אלקה שלנו] היינו שהקב"ה הוא "הכח
4 והחיות" שלנו; ובני ישראל צריכים להבין אשר (הכח
5 והחיות שלנו אינו משם אלקים, אלא) הוי' הוא
6 אלקינו (כוחנו וחיותנו) – שהרי ישראל הם "חלק
7 הוי', משם הוי' ב"ה", כנ"ל.

8 **שהוא [הוי'] בחינת אחד.**

9 וממשיך בכתוב ("שמע גו') הוי' אחד", היינו
10 ששם הוי' – "שהוא עצמותו ומהותו כביכול" – הוא
11 "אחד".

12 פירוש:

13 הפירוש הפשוט של "ה' אחד" הוא שיש רק אלקה
14 אחד (ולא שנים ח'ו'), והוא ית' הוא "אחד" ואינו
15 מורכב מחלקים שונים, כלשון הרמב"ם: "אלוה זה
16 אחד הוא, ואינו שנים ולא יתר על שנים, אלא אחד
17 שאין כיחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם כו',
18 וידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר ה' אלהינו ה' אחד".

19 יתר על כן הוא ענין אחדות ה' לפי פירושו
20 הפנימי, שלא זו בלבד שאין עוד אלקה מלבדו, אלא
21 שאין שום מציאות מלבדו כלל – "שהעולם וכל אשר
22 בו בטל במציאות, עד שהוא כאילו אינן במציאות רק
23 שהשי"ת לבד נמצא" – וזו המשמעות הפנימית של
24 "אין עוד מלבדו", שלא נמצא שום דבר מלבד אלקות.

25 וזהו "הוי' אחד": מאחר ששם הוי' "הוא בחינת
26 עצמותו ומהותו כביכול", למעלה מ"גילוי" והשפעה
27 אל הנבראים, הרי בבחינה זו "הוי' אחד", שאין שום
28 נתינת מקום למציאות כלשהי מלבדו ית'.

29 **א"ח ד'.**

30 ולכן תיבת "אחד" מורכבת משלש אותיות א' ח'
31 ד' – שבהן נרמזו ג' הבחינות הכלליות שבעולם
32 האצילות [כנ"ל, ששם הוי' הוא "בחינת... כמראה
33 אדם", שהן עשר ספירות עליונות של עולם האצילות]:

34 "האלף [ר"ת אחד] הוא בחינת מהותו ועצמותו
35 ית', יחידו של עולם; והחי"ת [ר"ת חכמה] הוא בחינת
36 חכמה עילאה [הספירה הראשונה מעשר ספירות
37 עליונות שבעולם האצילות]; והדלי"ת [ר"ת דיבור]
38 הוא בחינת דיבור העליון, מדת מלכותו ית'" [הספירה
39 האחרונה].

40 כלומר:

41 א'ח'ד' מורה על גילוי אור אין סוף ב"ה בכל עשר
42 הספירות של עולם האצילות (מספירת החכמה עד
43 ספירת המלכות).

44 והיות שאצל ישראל "הוי' [הוא] אלקינו", היינו
45 שנשמות ישראל מקבלות את כוחן וחיותן משם הוי'
46 (כנ"ל) – בחינת "אדם שעל הכסא" שהיא עשר
47 ספירות עליונות של עולם האצילות – לכן ניתנה
48 לנשמות ישראל האפשרות להרגיש את ענין יחודו
49 ואחדותו ית' ("ה' אחד") שמאיר בעולם האצילות,
50 ששם לא קיימת שום מציאות מלבדו ית' ולכן נקרא
51 בשם "עולם האחדות".

52 ועל ידי זה יגיע למדריגות ואהבת ככל לבבך בשני
53 יצריך, שגם היצר הרע וכח המתאווה שבנפשו
54 יוכלל בשרשו, ואתהפכא מחשובא לנהורא.

55 לאחר שהנפש האלקית מתעלית לשרשה ועל ידי
56 זה מאיר בה ענין אחדותו ית', שאין שום מציאות
57 בלעדו, הנה לא זו בלבד שהאדם כובש את יצרו
58 (שזוהי העבודה בברכת יוצר) – שתמורת המשיכה
59 לתענוגי עולם הזה הוא נמשך אחרי ה' – אלא עוד
60 זאת, שגם נפשו הבהמית נכללת באלקות ממש,
61 ומתהפכת מחושך [הפירוד מאלקות] לאור
62 [בהתכללותה באלקות].

63 כלומר:

64 כאשר האדם "מעלה" את נפשו הבהמית לקדושה
65 על ידי ההתבוננות בעבודת ה' של המלאכים [שהם
66 שורש הנפש הבהמית] בברכת יוצר, עדיין אינו מבטל
67 לגמרי את הרגש המציאות שלו, שהרי גם מלאכים
68 עליונים הם מציאות נפרדת מאלקות, אלא שהם
69 עובדים את ה' באימה וביראה כו' ;

70 אבל על ידי גילוי שורש הנפש האלקית בשם הוי'
71 והרגש אחדותו ית' מצד "הוי' אחד", מתהפכת הנפש
72 הבהמית לגמרי ונכללת באלקות.

73 ולכן לאחר אמירת שמע ישראל גו', אומרים
74 "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך גו'", ופירשו רז"ל
75 "בשני יצריך" כי שלימות הפיכת הנפש הבהמית
76 נעשית רק על ידי עבודת הנפש האלקית המתבוננת
77 "בהוי' אחד".

78 [לסיכום:]

79 במלחמת האדם לכבוש את נפשו הבהמית על ידי
80 עבודת התפלה, יש ג' מדריגות כלליות:

8 (שורש נפשו הבהמית). ועל ידי זה "משתנית" מהות נפשו
9 הבהמית, שתימשך אחרי אלקות.
10 ג) על ידי הרגשת אחדותו ית' כפי שהיא מצד בחינת
11 "אדם שעל הכסא" (יחודא עילאה). ואז נפשו הבהמית
12 מתהפכת לגמרי לקדושה ונכללת באלקות].

ד"ה כי תצא פרק ו

1 (א) כיבוש היצר הרע על ידי "אש שלמטה", היא
2 האהבה לה' שהאדם מעורר בעצמו על ידי התבוננות
3 בעבודת המלאכים. ועל ידי זה פועל "חלישות" בנפש
4 הבהמית, שתסכים לרצון הנפש האלקית.
5 (ב) על ידי "אש שלמעלה", היינו כאשר מתגלה בלבו
6 מדריגה עליונה יותר באהבת ה' (באתערותא דלעילא),
7 ברשפי אש אהבה מעין אהבת ה' דמלאכים עליונים

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

20 שלמעלה מחסדים דשם הוי' דתיקון עד שמשם יומשך תוס'
21 ברכה ושפע בשם הוי' וכמ"ש ריח ניחוח להוי' כו' וכמ"כ
22 באמצעות קרבן דנה"ב בזריק' דמה בצפונה מזה יש עליה
23 לנה"א למעלה ממקור ושורש דנה"א שהוא למעלה מבחי'
24 אדם העליון שמשם מקור כל נה"א מטעם זה וד"ל והיינו
25 ע"י התפעלות נה"ב מהשגה דיח"ת דוקא שמזה דוקא יש
26 עליה לנה"א למעלה משרשה ואע"פ שהתפעלות דנה"א
27 הוא למעלה הרבה מזה והוא בבחי' הביטול עצמי דיח"ע
28 כנ"ל וזהו אדם ובהמה תושיע ה' אדם הוא נה"א ובהמה
29 נה"ב ושניהם יחד תושיע והיינו כפי המבואר דאדם מקריב
30 לבהמה זהו מישועת ה' להיות כח ועוז לאדם להעלות
31 לבהמה (שאם אין צלם אדם מקבל כח האלקי לעזר לא
32 יכול להעלות להבהמה דנה"ט מתגבר כו') וגם תושיע ה'
33 לבהמה לעלות לאדם למעלה משרשו כנ"ל ונמצא לשניהם
34 תושיע כו' וד"ל (וכמ"ש תנו עוז לאלהים שהוא שם ב"ן
35 וז"ש אדם ובהמה מ"ה וב"ן תושיע שניהם וכמו שאמרו
36 ארון נושאו נשא הרי מה שנושאים החיות זהו מכח העליון
37 וזהו מה שנושא לנושאו שכולל ב' מיני עזר ההפכיי' דאדם
38 ובהמה דמ"ה יכרר לב"ן וב"ן יכרר למ"ה הנ"ל וד"ל):

שער החנוכה

1 (כב) וזהו אדם כי יקריב מן הבהמה שאדם הוא המקריב
2 ומעלי' את הבהמה כו' (וזהו ע"י ההשגה אלקי'
3 ביח"ת דוקא כנ"ל) כך הנה"א שנקר' אדם בצלם אלקים
4 מעלה ומקריב לנה"ב שתוכלל באחד כו' והעלא' זו דנה"ב
5 הוא כמו העלא' התמיד ממש שעולה ע"ג המזבח ע"י אש
6 שלמטה תחלה כך נה"ב תחלת עלייתה ע"י רשפי אש
7 ותשוקה וצמאון הטבעי בפסוד"ז ושתים לפניו ואח"כ
8 תעלה בשלהבת י"ה כנ"ל בקריאת שמע ושמונה עשרה
9 וכמו שדם התמיד נזרק בצפון לפני ה' כנ"ל כך דם הנפש
10 הבהמית נזרק בצפון מזבח העליון תחלה קודם ההקריבה
11 כו' והיינו ביעור כל חום הטבעי ברצונות ותשוקות זרות
12 שבדם בחלל השמאלי החומרי בלתי לה' לבדו והוא שנוזק
13 בצפון לפני ה' צפון ה"א שלמעלה משם הוי' כנ"ל כי אע"פ
14 שהאדם הוא המקריב את הבהמה כנ"ל אבל עי"ז יש עליה
15 לאדם למעלה מבחי' אדם כנ"ל כך יש עליה לנה"א למעלה
16 מבחי' אדם ע"י נה"ב דוקא כמו שהחיות דמרכבה נושאות
17 את האדם כו' משום דשרש החיות ובהמות בבחי' התהו
18 שלמעלה מבחי' אדם דתיקון כו' ולזה הטעם כל הקרבנות
19 טעונים צפון ששרשו בבחי' גבורות עליונות דתהו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

7 כמו זית גפן תאנה כו' שכולם שוהים זמן רב יותר מהם
8 כי השקדים מתמלאים ונראים בג' שבועות מן הפריחה
9 ולכן נק' שמם שקדים שהוא לשון זירוז כמ"ש בירמי' (א'
10 י"א) מקל שקד אני רואה ואמר לו הש"י הטבת לראות כי
11 שוקד אני כו' (א' י"ב). וענין מהירות זו הוא רמז על
12 הבהמה, כי הנה אהרן אותיות נראה שעל ידו היו כל

1 פ' נשא: לברך הכהנים את ישראל בכל יום שנאמר כה
2 תברכו את בניי וגו' (שע"ח). להבין ענין
3 התועלת המגיע לישראל מברכה זו שהכהנים דוקא
4 מברכים אותם, הנה יובן עפ"י מ"ש והנה פרח מטה אהרן
5 כו' ויגמול שקדים (במדבר י"ז כ"ג) ולהבין אמאי שקדים,
6 הנה שקדים הם הממהרים לפרוח מכל הפירות והתבואות

1 ההתגלות וההמשכות האורות מלמעלה למטה. והנה
2 ההמשכות הנמשכים על ידו יוצאים ונמשכים במהירות
3 גדולה בלתי שום עיכוב, כי הנה אנו אומרים הזן את
4 העולם כולו בטובו בחן ובחסד ולהיות מתהווה מטובו
5 וחסדו העליונים השפעות גשמיים צריך להיות ירידת
6 החסד דרך מדריגות רבות מאד עד שיתגשם להיות מהות
7 חסדו על התחסדות והשפעות גשמיים (ע' מצוה כ"ה
8 (פ"ז)), וע"י אהרן נמשך השפעת חסד זו מלמעלה מעלה
9 למטה בעוה"ז בלי שום עיכוב במדריגות שבינתיים אלא
10 במהירות, וה"ז ממש כמשל השקדים שמתמלאין מן
11 הפריחה עד גמרן בזמן קצר בג' שבועות. וביאור הענין
12 הנה נת' מצוה קע"ד פ"ב הקושי' מהו שמבקשים בכל יום
13 רפאינו ברכ' עלינו, הרי כבר נגמר דינו של האדם ברי"ה
14 ויוהכ"פ ונכתב ונחתם ושוב לא ישונה וא"כ ממ"נ הבקשה
15 ללא צורך, אך הענין כי באמת מה שנכתב ונחתם דין
16 האדם למעלה אף שנמשך לו חסד היינו על מקור נפשו
17 כמו שהיא למעלה וצרכיה שם הוא ברוחניות להשיג
18 השגות ולהנות מזיו השכינה והיינו מ"ש בטובו בחן
19 ובחסד שלו שהוא חסד עליון ב"ה שהתחסדותו הוא
20 בהשפעות רוחניים, ולהיות נמשך חסד זה למטה עד שיהי'
21 התחסדותו בגשמיות כצרכי הנפש בגוף, הוא צריך לירד
22 ולהשתלשל מדריגות רבות מהיכל להיכל ירידה אחר
23 ירידה עד שיתגשם להיות חסדו בעיניים גשמיים לרפאות
24 הגוף ולברך השנים, וע"ז ארו"ל אדם נידון בכל יום (ר"ה
25 ט"ז א') שנדון לפי מעשיו האם ראוי וכדאי הוא שימשך

26 החסד עליון הנמשך על נפשו לירד ממדריגה למדריגה
27 מרוחניות לגשמיות, או אינו ראוי ואז ישאר החסד למעלה
28 ושם יקבלנו כמה שיוסיפו לו תענוג בג"ע, והשפעת חסד
29 זה גם כשהוא נדון להיות נמשך בעוה"ז הוא מתעכב
30 ושוהה בדרך התמשכותו שהרי בכל הליכה ועקירה מהיכל
31 להיכל הוא ע"י דינים אם ראוי הוא ומעיינים בדינו ויש
32 מי שמעכב לומר שחטא ואינו ראוי לזה, אבל כשנמשכה
33 השפע ע"י אהרן וכל כהן הנושא את ידיו ומברך את העם
34 אזי היא נמשכת במהירות גדולה מן העולם היותר עליון
35 עד העולם השפל שלנו דרך כל הממוצעים באין מונע
36 ומעכב ואין מעיינים בדין כלל, וז"ס ברכת כהנים יברכך
37 ה' וישמרך וארו"ל (במד"ר פ"ב) יברכך בממון שנמשך
38 החסד עליון הרוחני מיד כרגע בגשמיות להיות הברכה
39 בממון, יאר ה' פניו היינו בחי' הארת פנים, ויחונך שנמשך
40 למטה מטה. ואמנם הסיבה לזה על היות המשכת חסד
41 אהרן במהירות באין מעכב ומונע נגדו הוא לפי ששרשו
42 מבחי' רב חסד שהוא בחי' חסד גדול מאד שיורד כמים
43 מגבוה לנמוך במהירות גדולה ואין שום א' יכול לעכב על
44 ידו, עד"מ נחל גדול מאד שהליכתו בזרם גדול ועז עד
45 אשר לא יוכלו לעכבו ולהסתירו כדרך שעושים לנהרות
46 הקטנים שאין מימן גדול כ"כ ואין שטפם בתגבורת עזה
47 כ"כ שמסתירים הזרם וההליכה ע"י עצים ועפר וכיוצא עד
48 שעושים שם בתי הטחניה (שקורין מילען) אבל זו להיות
49 מימיה רבים אזי כח התפשטותם גדול ועצום ולא יוכלו
50 לעמוד בפניו ולעכבו:

מצות ברכת כהנים

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

10 ע' כי תבא, ובלק"ת סד"ה מי אל כמוך, ועבר עליו רוח
11 קנאה, ועבר הגבול ע' לק"ת מסעי, וזהו ענין עובר לסוחר,
12 ובמעשה המצות עובר לעשייתן. וי"ל ע"י סגול מרור
13 שפלות עי"ז סגולתא משקף, יגמה"ר ב' פעמים סגול ב'
14 פתחי'.
15 במד"ר לעכומ"ז דוחה בימין, א"כ נגוף ורפוא שניהם
16 מימין, וזהו ב' פעמים ימינך, ומ"מ היא אחת
17 דלית שמאלא כו'. ועבר כו' משקוף ושתי המזוזות, ג' קוין
18 שכללות.

ד"ה ועברתי בארץ מצרים

1 **ועברתי** בארץ מצרים, ל' עברתי היינו שעבר על מדותיו,
2 להיות כי מדותיו הם רחמי' והוא עבר ועשה דין
3 במצרי' למען אהבת בניו, ע' בתו"א ס"פ בא, בחדש
4 השלישי כתר כרת להיות וכל אויביך יכרתון, והוא עבר
5 הוא דא עתיקא, ועבר הלוי הוא, וזהו והי' בעבור כבודי
6 ושמתיך בנקרת הצור, י"ג מדות הרחמים נושא עון, ומ"מ
7 ונפלינו אני ועמך גם במקום אשר בעצם אם צדקת ע' כורת
8 ברית, וזהו ע"י נקרת הצור ע' השיבנו.
9 **ובעבורה** בכל ימות השנה זהו ענין נחלה עבר על נפשינו

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

16 הבינה ובלתי מוגבלת כהגבלת הבינה עד שתוכל לבוא
17 בכמה אופנים שונים כמיא דניידי וכו' כנ"ל. ובחי' הבינה
18 הוא בבחי' התפשטות דוקא בריבוי פרטי' ובהגבלה ממש.
19 וזהו עיקר ההפרש בין חכ' לבינה דחכ' תופס כל דבר
20 בכללות דוקא ובהעדר התפשטות. וכח הבינה הוא לתפוס
21 כל דבר בבחי' התפשטות בריבוי פרטים דוקא (ועמ"ש
22 מזה בד"ה וביום הביכורים רנ"ד) וא"כ ה"ה הפכים זמ"ז
23 והמחברם הוא הקוץ התחתון דיו"ד שהוא הנטי' אל
24 הבינה כו'. והענין הוא כמ"ש בספר יצירה הכן בחכמה
25 וחכם בבינה דלכא' הול"ל חכם בחכמה והכן בבינה אלא
26 שזהו ענין ההתכללות דחכ"ב שיש בחי' הבינה בחכמה
27 וזהו הכן בחכמה ויש בחי' החכמה בבינה שזהו וחכם
28 בבינה.
29 קיצור. נקודה בלי ציור ובציור אות יו"ד. חו"ב הם העלם
30 והתפשטות וקוץ התחתון דיו"ד מחברם.

1 (כב) והנה השני מדרי' בנקודה הוא מה שיש נק' שאינו
2 בתמונת אות יו"ד. כי גם היו"ד הוא בתמונת
3 ציור אות עכ"פ שמורה על איזה גילוי. אבל נקודה לבד
4 בלי שום ציור הוא שמורה על בחי' ההעלם והעדר
5 ההתפשטות שבלתי אפשרי לבוא בהשגה דבינה כו'.
6 והמדרי' הב' היא כמו שבאה בציור אות יו"ד שיש בחי'
7 התפשטות קצת ברוחב יותר ובב' קוצין למעלה ולמטה.
8 והרוחב שבו י"ל שהוא מה שבא בבחי' שכל גלוי בכלי
9 מוחו שאפשר לבוא לידי השגה כו'. והקוץ התחתון הוא
10 שמורה ענין כח הנטי' לההתפשטות דה"א שהוא בינה.
11 והיינו מה שיש כח בחכ' לבוא לידי השגה לבינה שהוא
12 היפך בחי' החכ' בעצם שהוא בחי' אין והעלם וכנ"ל
13 דבחי' אין דחכ' הוא בחי' העלם לגמרי. וגם בחי'
14 ההתפשטות דחכ' ה"ה בבחי' נקודה עדיין שכל הענין
15 שכלי נתפס בנקודה כללית עדיין והוא בחי' אין לגבי

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

12 כה"ה. הנה (האותיות) ק' ר' הן לנגד ד' זה' (שְׁהָרִי ר' מתדמה
13 להדל'ת והק' לאות ה'), דד' ורי"ש הנה דומים זה לזה²
14 בדמותן וכן בפרושן, דד' הוא מלשון דלות וצניות,
15 דבספירות הוא ספירת המלכות דלית לה מגרמה כלום,¹
16 ובכחות נפש האדם הוא כח הדבור, שְׁהָיָא מְקַבְּלָת וּלְבוּשׁ
17 להכחות שְׁלֵמָה מְמַנָּה, וכמו השפעת השכל והמדות, וכן
18 אות רי"ש הוא מלשון צניות ודלות, וכמו שכתוב (משלי י,
19 טו) "מִחֲתַת דָּלִים רִישָׁם", וכתיב "רֹאשׁ וְעֶשֶׂר" כו'. והנה
20 אף על פי דד' ורי"ש הם שוים בפרושם, ומכל מקום הרי
21 הם מְבַדְּלִים וּמְחַלְקִים בְּעֵינֵינוּ, וכאשר יחליף הרי"ש
22 במקום הדל"ת או ד' במקום הרי' הרי זה מחריב³ עולמות

1 (ו) והנה בזה יוכן מה שְׁעָצִי מְשַׁכֵּן נִקְרָאִים בְּשֵׁם קִרְשִׁים,
2 וכמו שכתוב "וְעֲשִׂיתָ אֶת הַקִּרְשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲצֵי
3 שֵׁטִים עֲמֻדִים". ובאור הענין, דהנה בהקדמת הזהר, בענין
4 האותיות דעאלו קמיה קודשא בריך הוא למיברי בהו
5 עֲלֵמָא כו', איתא דאות ק' ר' אַתְּנוֹן דְּאֶתְחִיאוּ עַל סֵטְרָא
6 בִּישָׁא אֲנוֹן, וּבְגִין לְאֶתְקִימָא נְטִלִי אוֹת ש' בְּגִוּוּיָהּ הוּי
7 קִשְׁרִי, וּלְעִיל מְנִיָּה (באות ש') אִיתָא הוֹאִיל וְאַתְּנוֹן דְּזִיּוּפָא
8 נְטִלִין לָךְ לְמַהּוּי עֲמַהּוֹן לֹא בְּעֵינָא לְמִבְרִי בָךְ עֲלֵמָא, דְּבְּגִין
9 דְּלֹא אֶתְקִימִים שְׁקָרָא וכו'. מִכָּאן, מֵאֵן דְּבְּעִי לְמִימַר שְׁקָרָא
10 יִטּוֹל יִסּוּדָא דְּקִשּׁוּט בְּקִדְמִיתָא וּלְבַתֵּר יוֹקִים לִיה שְׁקָרָא,
11 דְּהָא אֶת ש' אֶת קִשּׁוּט אִיהוּ, אֶת קִשּׁוּט דְּאֶתְחִיָּדוּ

(3) ויקרא רבה פרשה יט, ב.

(2) בכל הנ"ל ראה זוהר חלק ג קפ, עמוד ב. פרדס שער האותיות
פרק ג. אור התורה סוף פרשת לך.

ב. שנכנסו לפני הקדוש ברוך הוא לברוא בהם את העולם. ג. מובא שאותיות ק' ור' אותיות שנראו על הצד הרע הם, וכדי
שיתקיימו לוקחים את האות ש' בתוכם ונהיה קשר. ד. ולפני זה (כשמדבר באות ש') מובא, מכיון שאותיות הזיוף לוקחים אותן
להיות עמהם, אינני רוצה לברוא בך את העולם כדי שלא יתקיים השקר. ה. ומכאן - מי שרוצה לומר שקר, יקח יסוד של אמת
בתחלה ולאחרי כן יתקיים לו השקר, שהרי אות ש' אות של אמת הוא, אות אמת של האבות שהתייחדו בה. ו. אין לה משל
עצמה כלום (כי אם מה שמקבלת מהספירות שוקדמות לה).

1 חס ושלום, וכמו "כל המאריך באחד מאריכים לו ימיו
2 וישנותיו", וכלכד שידגיש בהדלי"ת⁴, ואם מחליפו חס
3 ושלום באות רי"ש הרי זה מחריב עולמות, וכן "לא
4 תשתתחו לאל אחר", וצריך להדגיש אות רי"ש, ואם
5 מחליפו חס ושלום בדלי"ת הרי זה מחריב עולמות, והינו
6 דגם דר' וד' דומים בתמונתם ופרושם, ומכל מקום הרי הם
7 מבדלים ומרחקים זה מזה בתכלית, והינו דאות דלי"ת הוא
8 בקדשה, ואות ר' הוא מאתון דאיתחזיאו על סטרא בישא.
9 והנה ההפך פניניהם בתמונתם הוא דאות ד' הרי יש לו
10 יו"ד מאחוריו, דאות יו"ד מורה על הפטול ואזעירות
11 גרמה⁵, והינו מלכות דאצילות דלית לה מגרמה כלום,
12 והוא לפי שהיא בתכלית הפטול והשפלות, וזהו דמלכות
13 דאצילות נעשית נקדה תחת היסוד, והינו פטול והנחת
14 עצמה לגבי שארי ספירות, אשר בזה הרי היא נעשית
15 בחינת כלי לקבלה, וכמאמר⁶ "כלי ריקן מחזיק, מלא אינו
16 מחזיק", וכמו המקבל הנה בכדי שיהיה כלי לקבלה, הרי
17 זה דוקא באשר הוא בתכלית הפטול והשפלות, דאז הוא
18 כלי לקבל אמתת השפעת הרב, ואין זה מספיק עדן מה
19 שהתלמיד אינו בבחינת יש ומציאות, כי אם דוקא באשר
20 יהיה בבחינת פטול והעדר המציאות, וכל מה שמצמצם
21 את עצמו יותר בהפטול שלו, הנה יותר ויותר תהיה
22 הקבלה, והמשל בזה מההכנה בכח התנועה להגביה איזה
23 משא, דמשא קלה אינה צריכה הכנה כלל, ומשא כבדה
24 הנה כל מה אשר יצמצם את עצמו ביותר בהכנה הנה יוכל
25 להגביה משא כבדה ביותר. וזהו לא תמצא⁷ בגסי הרוח
26 ולא במי שמרחיב עליה לבו פים, וגסי הרוח הוא שאין לו

27 פטול, ומוכן אשר אינו שיף לקבל דבר תורה, אלא גם במי
28 אשר מרחיב עליה לבו פים, והינו שפעת למודו אינו פטול
29 בתכלית אלא שהוא מציאות בעיני עצמו (וכמו התלמיד
30 אשר בעת השפעת הרב הרי הוא חושב ומהרהר בהשגת הענין,
31 ובאמת צריך בעת מעשה רק לקבל דברי הרב ואחר כך יתבונן
32 בדבר השגת הענין) וחושב בהשגת הענין כפי חיוב שכלו,
33 והינו שאינו בבחינת פטול במציאות לגמרי, והמקבל
34 האמתי הרי הוא פטול בתכלית, וזהו כל ענין הקדשה
35 שיהיה בבחינת פטול בתכלית, ובזה הוא כל ענין העבודה,
36 וזהו הפטול דבחינת מלכות, ולכן כל הגלויים הוא על ידי
37 השפלות והפטול דבחינת מלכות. ובזה יובן מה שכתוב
38 "תפלה לך, ה' אלהיך עניי כי עני ואביון אני",
39 דתפלה לך ה' הוא ההתקשרות והפטול דבחינת מלכות,
40 הנה גדל חלק הפקשה "הטה כו' ונני", מפני מה הוא,
41 לפי ד' עני ואביון אני", שהוא בחינת הפטול דבחינת
42 מלכות, וזהו האות ד', מה שאין פן רי"ש אין בו יו"ד,
43 שאין בו בחינת הפטול, ואדרבא הוא בבחינת ישות וגסות,
44 ולכן הוא מאתון דאיתחזיאו על סטרא בישא, והעניות
45 והדלות דסטרא אחרא הוא שאין להם שיכות לאלקות,
46 וזה עצמו מה שאין להם שיכות לאלקות והעניות והדלות
47 שלחם, בזה גופא הרי הם נעשים בבחינת יש ומציאות
48 יותר ויותר.
49 קצור. ד' ור' שניהם פרושם דלות. בד' – קדשה, י'
50 מאחוריו – תכלית הפטול, ועל ידי זה הוא כלי
51 לקבלה. ימשיל בתלמיד שצריך להיות בהעדר המציאות
52 בעת הקבלה, מה שאין פן באות ר'.

י"ג שבט, ה'תש"י

משפטים. דיבור המתחיל אני לדודי ש"ת סעיף ג. נדפס לעיל עמ'
1211
(7 עירובין נה, א.

(4 טור ושלוחן ערוך אורח חיים סימן סו.
(5 זוהר חלק א כ, א.
(6 ברכות מ, א. וראה חדושי אגדות שם. תורה אור סוף פרשת

ז. מהאותיות שנראו על הצד הרע. ח. ומקטינה עצמה. ט. [מאחוריו]. י. של הצד האחר (המנגד לקדושה).

לקוטי דיבורים

9 בדא"ח וכתב דרושים לעצמו והיה מונע עצמו מדיבור
10 בכלל, כל היום היה יושב בבית הכנסת מתפלל לומד
11 וכותב.
12 בכותל המזרחי מן ארון הקודש לצד צפון יושב הרב
13 דוד, ר' משולם, ר' ניסן המלמד, ר' שלום המלמד
14 ומדברים בעניא דיומא, מפלפלים בהלכות פסח, ולולי
15 עיפותי הייתי יכול ליטול חלק בשיחתם, אבל מרגיש הנני
16 כי השנה תסגיר את עיני ומתחיל הנני לירא שלא יקרני

1 ר' אבא זה הוא איש בן שמונים ודאי, יליד צאסניק
2 ובנערותו היה מלמד בעירו. בילדותו ראה שתי פעמים
3 את הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר האמצעי, נטל חלק גדול
4 במחלוקת סטראשעלע בשנת תקצ"ה-ת"ר והיה בין
5 המנצחים, היה בקי בספרי אדמו"ר הזקן, אדמו"ר
6 האמצעי ו"לקוטי תורה", כל ימי רבנו היה בא
7 לליובאוויטש רגלי פעם בשתי שנים, בשנת תרל"ה עזב
8 את המלמדות ונעשה תושב ליובאוויטש, היה משכיל

21 כה עברו הששה שבועות עד חג העצרת, וי"ט זה הוא
22 הראשון בימי חיי אשר הנני ער כל הלילה, ואומר תיקון
23 ליל שבועות ובאשמורת הבקר גם אנכי בין באי בית
24 הטבילה, לא אכחד כי גם בליל שביעי של פסח התאוותי
25 להיות ער כל הלילה, אבל אונס השינה גבר עלי, לא כן
26 בליל שבועות, כי אנכי גברתי ונצחתי את השעה.
27 מפני המצב הדחוק לא היה שום אפשרות אשר אבא
28 יסע לאחד המקומות בשביל הטבת בריאותו, ולזאת בחר
29 בזה לנסוע על משך ימי השבוע ליער מאזינקעס, אשר
30 על זה הכריח הרופא באגוראדסקי.
31 על ידי השתלשלות כל הענינים האמורים עד כה,
32 אופן הנהגתי והתמדת לימודי, וקירובו של אבא – איפוא
33 לא יפלא אם אבא חפץ לקחת אותי עמו בנסיעתו
34 למאזינקעס.
35 גם לא יפלא על תשוקתי לנסיעה כזו, מלבד זה
36 שבימים ההם אהיה עם אבא, הלא אוכל להתפאר לפני
37 חברי, אשר כבר הוכרה והוסכמה דמות תבניתו הרוחני
38 של אבא בתור אדם המעלה, ואם כן איפוא מאד חרה
39 לי על מלמדי ר' ניסן ז"ל, אשר מנע אותי מקירוב גדול
40 הלזה.

1 אסון שינה וחרדה קלה עוברת בי, רגעים והמזרח
2 הדרומי מתמלא, כבר באו דודי רז"א, דודי רמ"מ ובא
3 מועד התפלה והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בא.
4 התפלה נגמרת, הרב ובעלי הבתים כולם נוהרים
5 למזרח הדרומית לברך בברכת יומא טבא כולם לבושים
6 בלבושי יו"ט ופניהם מאירות, ומתחילים לצאת, ועברה
7 שעה אחת וכולנו יושבים בבית כבוד אמי זקנתי הרבנית
8 הצדקנית נ"ע ומעריכים את הסדר.
9 רגשות הכנת שאילת הארבע קושיות והאור זך
10 המתלונן על פני אבא קדישא, גרש השינה מעל עיני
11 וחסדי השם לא תמנו גם אנכי יושב אצל השולחן כגדול,
12 וכל פועל כרחץ, כרפס, יחץ, כיסוי הפת וגילוי הפת,
13 אחיזת הכוס בפזמון והיא שעמדה, הולך אצלי כבקי
14 ורגיל, וכל זה נותן לי כוח ועוז לעמוד בפני כוסף השינה.
15 תודה לא-ל עליון החזקתי מעמד עד הקריאה
16 הצוהלה לשנה הבאה בירושלים ותקוה טובה כי בעוד
17 רגעים אחדים אישן, ואישן מתוך שמחה וטוב לב.
18 כימים אחדים עברו ימי החג ויתחילו ימי העבודה,
19 ימי הלימוד, רשמי ימי החג וקירובו של אבא פעלו עלי
20 רושם טוב במאד ואותותם הוכרו בהתמדת לימודי.

רשימה לחג הגאולה יב"ג תמוח

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק קכ"ג (ב) – ילד הפלא

1 ביום בהיר אחד הופתעה פוזנא לשמוע כי אשר יהונתן העילוי עזב את העיר מבלי שאיש ידע לאן
2 פניו מועדות. כשנשאלו ההורים לאן הלך בנם השיבו כי הם עצמם אינם יודעים מאומה מלבד העובדה
3 שהלך לחפש מקום תורה שבו לבו חפץ וכן לערוך גלות כפי שהיה נהוג בזמנים ההם.
4 שש שנים ארכו נידודיו של אשר יהונתן כשבמשך הזמן הוא שוהה בישיבות שונות. כך ביקר
5 לתקופות מסויימות בישיבות המפורסמות של פראג, קראקא, לובלין ובריסק ושמע תורה מפי גדוליהן,
6 כן ביקר אצל גאוני גרמניה וצרפת.
7 כעבור שש השנים חזר לבית הוריו בפוזנא, והם שידכוהו עם בתו של אחד מגדולי עשירי העיר,
8 שהתחייב להחזיק על חשבוננו את בית הזוג הצעיר וכל צרכיהם לתקופה בלתי מוגבלת. האברך הגאוני
9 ישב ועסק כל העת בתורה. כל פוזנא כיבדה מאד את הגאון הצעיר והוא כונה בתארי כבוד.
10 עשר שנים תמימות הסתגר ר' אשר יהונתן בבית מדרש מיוחד שבנה לו חותנו צמוד לדירתו ושם
11 למד יומם ולילה. מזמן לזמן הורשתה הכניסה אליו למישהו מבין הגאונים הצעירים או הקשישים של
12 העיר כדי לשוחח אתו בדברי תורה, שכן רבתה הדרישה לבוא לפניו להציע קושיות וספיקות.
13 פגם אחד היה לו לר' אשר יהונתן: הוא התבטא בביטול על כל גדולי התורה שבאותו זמן. הוא
14 ראה את עצמו בקי וחרף יותר מהם. ואכן היו מגדולי הלמדנים שסברו אף הם כמוהו בענין זה. לכושר

- 1 התפיסה והזכרון שלו לא היה אח ורע. כל מה שלמד, ראה ושמע, היה חקוק בזכרונו, מאז היה בן
2 שנתיים ימים. גם לחריפותו לא היה גבול.
- 3 עוד בהיותו ילד רך היה ר' יוסף ישראל "הנבלך", שדר בשכנתו של אביו, אומר לפניו פסוקים
4 ופרקים שלמים מן התנ"ך, והוא, אשר יהונתן, היה חוזר עליהם מיד בעל-פה. הכל דיברו אז על הפלא
5 הזה וניבאו כי יהיה גדול בישראל.
- 6 ר' יוסף ישראל הנבלך היה אדם מיוחד במינו. לתוארו זה זכה משום שהיה נוהג לשמח חתן וכלה
7 בחתונות שבהן השתתף על-ידי כך שהיה מנגן בכלי נבל, דבר שהיה עושה במומחיות והצטיינות
8 יתירה, אם כי לא רצה לקבל שום תשלום על כך. בדרך כלל היה מתרחק מחברת בני אדם, ורק בחתונות
9 היה מעורב בין הבריות בקיום שמחת חתן וכלה.
- 10 פרנסתו היתה כצורף זהב. הוא הצטיין בתכשיטים הנפלאים שיצר, ובמיוחד בכלי הזהב והכסף
11 שעליהם טבע תמונות יפות ומרהיבות עין. לתוצרתו היה ביקוש רב. את מקצועו למד מאביו שאף הוא
12 היה יוצר אמן בכסף וזהב.
- 13 בד בבד ידע ר' יוסף ישראל בעל-פה את כל התנ"ך, את כל ששה סדרי משנה, וכן כמה מסכתות
14 גמרא. כל העת כשהיה יושב ועושה את עבודתו בכלי הכסף והזהב היה משנן את תלמודו בעל-פה.
- 15 כאשר הבחין בכוח זכרונו המיוחד של הילד אשר יהונתן היה נוהג לחזור לפניו פרקי תנ"ך והילד
16 הגאוני היה קולטם מיד במוחו לנצח. גם בבגרותו היה יכול לחזור בעל-פה על כל מה ששמע בילדותו
17 מפי ר' יוסף ישראל.
- 18 בהיותו סמוך על שולחן חותנו העשיר רכש ר' אשר יהונתן הרבה ספרים בכתב-יד, אך די היה
19 שיעיין בהם רק פעם אחת וכבר היו שגורים על לשונו.

אגרות קודש

ב"ה, ב' ח' שבט תרפ"ב

ראסטאב דאן

מו"ה ראובן דוב שי

1 שלום וברכה,

- 2 במענה על מכתבו מכ"ג טבת, והנה בדבר רב במחנם, בטח
3 קיבלו מכתבי מכ"ב טבת, ובו שלחתי מכתב ניחום, לעדת
4 ישראל בליוענהאף, ד' עליהם יחיו (נכ' בכ"ד בו), ובו כתבתי
5 כי בטח יתנו אנשי העיר יחיו לבם ודעתם על זה כי אור חדש
6 עליהם יאיר להעמידם בקרן אורה זו תורה. ולהתערב
7 בפרטיות מי ומי, מובן הדבר כי כבד לפני, האי לא אוכל

- 8 לעשות כזאת עדי ידעי רוח העיר, וגם בהנוגע לבית הרה"ג
9 זצ"ל יחיו, והב' דורש מתינות בזמן לבחור את הראוי בעזרתו
10 ית', וה' הטוב הוא יעזור לעם קדשינו כי יבחרו בטוב, עיקרן
11 של דברים ירא אלקים והחפץ בטוב עדתו בתורה תמימה,
12 וחיבת הקדש, ואל יפנה אל ההבל בזרמי הזמן. כל עיר שהי
13 לה ושיש להם ת"ל רב ירא אלקים למדן ומחבב תורה ומרביץ
14 תורה, מאושרה העיר ההיא בכל, בנסים נגלים ונסים תכופי
15 וברחמים מרובים, דבר שהננו רואי ת"ל בכ"י בכ"ע ובכ"ש.
16 וה' הטוב לא יסור חסדו וישועתו מעמו ונחלתו, וינהלם
17 במעגלי צדק.

[אג"ק מוהרי"צ כרך יד]

פרשת יתרו

יח * וַיִּשְׁמָע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדִּין חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: ^ב וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת־צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מִשְׁגֵּה אַחֵר שְׁלוֹחִיהָ: ^ג וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאָחִיר גִּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיהָ: ^ד וְשֵׁם הָאָחִיר אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בָעֲזָרִי וַיִּצְלַנִי מִחֶרֶב פְּרָעָה: ^ה וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הוּא חֲגֹה שָׁם הָרַ הָאֱלֹהִים: ^ו וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיךְ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה: ^ז וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְיַת חֲתָנֹו וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּשְׁקֵלֹו וַיִּשְׁאָלֹו אֵי־שִׁלְרַעְהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֲחֵלָה: ^ח וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחֲתָנֹו אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעָה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹתוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתֶם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלַם יְהוָה: ^ט (ישראל) וַיַּחֲדֹד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילֹו מִיַּד מִצְרַיִם: ^י וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרָעָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם: ^{יא} עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם: ^{יב} וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עִלָּה וּזְבָחִים לָאֱלֹהִים וַיָּבֹא אֶהָרֶן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל־לֶחֶם עִם־חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כב עמ' 61)

עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹהִים (יח, יא)

נֶאֱמַר בַּזֶּה, שֶׁהוֹדָאָתוֹ שֶׁל יִתְרוֹ הֵיטָה הַכֵּנָה לַמֶּתָן תּוֹרָה. וְהֵנָּה יִדְרָעִים דְּבָרֵי הַחֵיד"א בְּדִיקַת הַלְשׁוֹן גֵּר שְׂנֵתִיגֵר, וְלֹא גֹי שְׂנֵתִיגֵר, כִּי גֹי לֹא תִגֵּר לְעוֹלָם, וְגֹי שְׂמֵתִיגֵר יֵשׁ בּוֹ נִיצוּץ קִדְשָׁה שֶׁנֶּפֶל שָׁלֹא בְּמִקּוֹמוֹ, וְכִשְׂמֵתִיגֵר יוֹצֵא נִיצוּץ זֶה לַחֲרוּת. וּמִפָּאן, שֶׁכָּאֲשֶׁר יְהוּדֵי הוֹלֵךְ לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה, עָלָיו לְקַחַת אִתּוֹ גַּם אֶת 'יתרו', קִרִּי: כֹּל דְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ נִיצוּץ שֶׁל קִדְשָׁה הַשֵּׁיף אֵלָיו.

שְׁנֵי יְהוּדֵי מִמִּחְרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מִשְׁה מִן־הַבֶּקֶר עַד־הָעֶרֶב: ^{יג} וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עָשָׂה לָעָם וַיֹּאמֶר

מִה־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אָתָּה עָשָׂה לָעָם מִדּוּעַ אָתָּה יוֹשֵׁב לְבִדְדָךְ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן־בֶּקֶר עַד־עֶרֶב: ^{יד} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֲתָנֹו כִּי־יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים: ^{טו} כִּי־יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֹתַי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתָיו: ^{טז} וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר אָתָּה עָשָׂה: ^{יז} נָבֵל תִּבְלָל גַּם־אָתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כִבֵּד מִמֶּךָ הַדְּבָר לֹא־תוֹכֵל עָשֹׂהוּ לְבִדְדָךְ: ^{יח} עַתָּה שָׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֹךְ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִיָּה אָתָּה לָעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתָּה אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים: ^{יט} וְהוֹתַרְתָּה אֶתָּהם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרוֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדְּבָר יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ: ^כ וְאָתָּה תִּחְזֹק מִכָּל־הָעָם אֲנִשִּׁי־חֵיל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנִשִּׁי אִמַּת שְׂנְאֵי בָצַע וְשִׁמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת: ^{כא} וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדְּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלַיךְ וְכָל־הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּהֶם וְהָקַל מֵעַלְיָךְ וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ: ^{כב} אִם אָתָּה הַדְּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצוּנָה אֱלֹהִים וּיְכַלֶּת עֲמָךְ וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מִקְמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ט"ו בשבט תשמ"ב)

וַיְהִי מִמִּחְרָת, מוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים הִיָּה (רש"י יח, יג)

פַּעַם נִכְנָס כ"ק מו"ח אֲדַמּו"ר אֶל אָבִיו, הַרְבֵּי הַרש"ב, בְּמוֹצָאֵי יוֹם כַּפּוּר, וַשְּׁאָלוּ: וְמָה עָתָה? הַשִּׁיב לוֹ אָבִיו: 'אִיעֲצֹעַר בְּאֶרֶץ מִעַן עָרֶשֶׁת תִּשּׁוּבָה טָאן' (= בְּמִיחָד עָכְשׁוּ יֵשׁ לַחֲזוֹר בְּתִשּׁוּבָה). וְהֵינּוּ, שְׁנֵים מִי שְׁהִינֵעַ לְמַצֵּב נִעְלָה בְּעִבּוּדַת ה' צָרִיף לְהוֹסִיף כִּהְנֶה וְכִהְנֶה. הַדְּבָר נִרְמָז בְּרִש"י: גַּם לְמִחְרַת עִבּוּדַת הַתִּשּׁוּבָה שֶׁל יוֹם כַּפּוּר יֵשׁ 'לִשְׁפֹט אֶת הָעָם', הֵינּוּ לְהוֹסִיף בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, בְּבִחִינַת "אֵת הַדְּרֹךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֵת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ".

שְׁלִישִׁי כִּי וַיִּשְׁמָע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנֹו וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר: ^{כג} וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנִשִּׁי־חֵיל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיָּתֵן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת: ^{כד} וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדְּבָר הַקָּטָן וַיָּבִיאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּהֶם: ^{כה} וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֲתָנֹו וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֶרְצוֹ: ^{כז}

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם ז' עמ' 186)

כל דין שדין דין אמת לאמתו (רש"י יח, יג)

כל סבא ודעה בתורה היא אמת, "אלו ואלו דברי אלקים חיים"; אבל הלכה היא אמת לאמתו, כי היא שיכת לשם הוי', כמאמר "והוי' עמו, שהלכה כמותו". והנה, אדם שגון יכול לומר סבא טובה, דברי אלקים חיים, אבל יתכן שלאחר מכן תתעורר סבא שניה, טובה יותר, שתפריך אותה; מה שאין פן פסק הלכה הוא נצחי.

רביעי יט * בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני: * ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד החר: * ומשה עלה אלהיהם ויקרא אליו יהוה מן החר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל: * אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי: * ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי בלחאריץ: * ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת י)

אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים (יט, ד)

בני ישראל נכנסו לברית בשלשה דברים. מילה – היציאה מן הטמאה, הסרת המסך המסתיר על הנפש האלקית. טבילה – הכניסה לקדושה, טבילה אותיות הביטל. קרפן – עליה והתפללות באש שלמעלה, שהרי זה כאלו מקריב קלבו ודמו. לפי זה יש לרמוז אף כאן: אשר עשיתי למצרים – הכניעת הקלפה. ואשא אתכם – הכניסה לקדושה. ואבא אתכם אלי – יחוד באור אין סוף.

חמישי: * ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו יהוה: * ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר יהוה נעשה וישב משה את דברי העם אל יהוה: * ויאמר יהוה אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם אל יהוה: * ויאמר יהוה אל משה לך אלה העם וקדשתם

היום ומחר וכבסו שמלתם: * והיו נכנים ליום השלישי כי * ביום השלישי ירד יהוה לעיני כל העם עליהר סיני: * והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצוהו פלחננע בהר מות יומת: * לא תגע בו יד פייסקול יסקל או ירה ירה אם פהמה אם איש לא יחיה במשך היכל המה יעלו בהר: * וירד משה מן ההר אלה העם ויקדש את העם וכבסו שמלתם: * ויאמר אלה העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה: * והיו ביום השלישי בהית הפקר והיו קלת וברקים וענן כבד עליהר וקל שפר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה: * ויציא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתצבו בתחתית ההר: * והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו יהוה באש ויעל עשנו בעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד: * והיו קול השפר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יענו בקול:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם יח עמ' 59)

כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם (יט, יא)

אלו היו ישראל חסרים אפלו אדם אחד, לא היתה השכינה נגלית עליהן, דכתיב . . לעיני כל העם (דברים רבה ז, ח) הרי אומר: אם הפחות שבפחותים שבעם ישראל לא היה אומר נעשה ונשמע, או שהיה חסר למנן ששים רבוא – לא היה משה רבנו יכול לקבל את התורה! שכן, כל ישראל הם 'קומה אחת שלימה', גוף אחד, ובריאותו של אבר אחד נוגעת לכל האברים.

ששי * וירד יהוה עליהר סיני אל ראש ההר ויקרא יהוה למשה אל ראש ההר ויעל משה: * ויאמר יהוה אל משה רד העד בעם פני יהרסו אליהוה לראות ונפל ממנו רב: * וגם הכהנים הנגשים אליהוה יתקדשו פני פרץ בהם יהוה: * ויאמר משה אל יהוה לא יוכל העם לעלות אליהר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו: * ויאמר אליו יהוה לך ירד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אליהרסו לעלת

שנאמרו לכל יחיד ויחיד בפני עצמו. ויש לומר, ששני עננים אלו באפן נתינת התורה הם בהתאם לשני הדברים שנתנו במתן תורה. התורה והמצוות – נתנו לכל ישראל כמצאונת אחת, באפן השווה לכל. למוד התורה – נתן לכל אדם ואדם לפי ערכו.

שביעי^{טו} וכל־העם ראים את־הקולות ואת־הלפידים ואת קול השפָּר ואת־ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק: ^{טז} ויאמרו אל־מֹשֶׁה דַּבֵּר־אַתָּה עִמָּנוּ ונִשְׁמָעָה ואל־יִדְבֹּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן־נָמוּת: ^{יז} ויאמר מֹשֶׁה אֱלֹהִים אֶל־הָעָם אֲלֵתִיכֶם כִּי לִבְעֹבֹר נָפֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבֹר תִּהְיֶה יִרְאַתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ: ^{יח} ויעמד העם מרחק ומֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹהִים: ^{יט} ויאמר יהוה אל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתֶם רֵאיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: ^כ לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי אֱלֹהִי כְסֶף וְאֹתִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּן לָכֶם: ^{כא} מִזִּבְחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה־לִּי וּזְבַחְתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנְךָ וְאֶת־בָּקָרְךָ בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכִיתִיךָ: ^{כב} וְאִם־מִזִּבְחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶה אֶתְּהֶן גִּזִּית כִּי חֲרִיבָה הִנֵּפֶת עָלֶיהָ וּתְחַלְלָהּ: ^{כג} וְלֹא־תַעֲלֶה בַמַּעֲלֹת עַל־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִגָּלָה עֲרוֹתָךְ עָלָיו:

פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 565)

וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך (כ, כא)
פרש אדמו"ר הזקן: מזבח אדמה – מזבח של בטול, באדמה זו שהכל דשין עליה. וזבחת עליו את עולותיך – את העליות שלך. ואת שלמיך – השלמות שלך. והנה, אין הכוונה ל'ישנות', אלא למה שהתורה מגדירה כעליה וכשלמות, ואף את זה יש ל'זבוח'. ובדגמת תורת הבעל שם טוב: שויתי – הכל שווה אצלי, גם דברים שהם ברום המעלה, שכן ה' לנגדי – אינני חפץ אלא בקיים רצון העליון ולא בשום דבר אחר.

ע"כ פסוקים, יונ"ב סימן.

אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרֹץ־בָּם: ^{כד} וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים: ^{כה} כֹּה יִדְבֹּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמְרוֹ: ^{כו} סֵם אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: ^{כז} לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי: ^{כח} לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל | וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם | מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאֶרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמִּים | מִתַּחַת לָאָרֶץ: ^{כט} לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָשׁ פֶּקֶד עֹז אֲבוֹת עַל־בְּנֵים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשָׁנָאִי: ^ל וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֻלָּפִים לְאַהֲבִי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי: ^{לא} לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: ^{לב} וְכוֹרֹ אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ: ^{לג} שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל־מְלָאכְתְּךָ: ^{לד} יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת | לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אֹתָהּ | וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עִבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: ^{לה} כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: ^{לו} סֵם בְּכָד אֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ^{לז} לֹא תִרְצַח: ^{לח} סֵם לֹא תִנָּאֵף: ^{לט} סֵם לֹא תִגְנֹב: ^ל סֵם לֹא־תַעֲנֶה בְרַעְךָ עַד שִׁקָּר: ^{לא} סֵם לֹא תַחֲמוֹד בֵּית רַעְךָ סֵם לֹא־תַחֲמוֹד אִשְׁתִּי רַעְךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׁוֹר׃ וְחִמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעְךָ: ^{לב}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 192)

אנכי ה' אלקיך (כ, ב)

מעמד הר סיני היה לכל ישראל באחד, ואלו היו ישראלים חסרים אפלו אדם אחד לא היו זוכים למתן תורה. לאידך, אחד הטעמים שעשרת הדברות נאמרו בלשון יחיד הוא משום

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עִזְיָחִים היא למחזיקים בה, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּינָעָם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכְבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדוייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר פָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת יתרו בישעיה פרק ו

ו א בְּשַׁנְת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וַאֲרָאָה אֶת־אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשְׁאַ וְשׁוּלְיוֹ מְלָאִים אֶת־הַהִיכָל: ב שָׂרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בְּשֵׁתִים | יְכֻסָּה פָּנָיו וּבְשֵׁתִים יְכֻסָּה רַגְלָיו וּבְשֵׁתִים יְעוֹפֶף: ג וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: ד וַיִּנְעוּ אַמּוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבֵּית יִמְלֹא עֲשָׂן: ה וְאָמַר אוֹיְלִי כִי־נִגְדַמְתִּי כִי אִישׁ טָמֵא שִׁפְתָּיִם אֲנֹכִי וּבְתוֹךְ עַם־טָמֵא שִׁפְתָּיִם אֲנֹכִי יֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת רָאוּ עֵינָי: ו וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשָּׂרָפִים וּבִידּוֹ רָצָהּ בְּמַלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: ז וַיַּנֵּעַ עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה עַל־שִׁפְתֶיךָ וְסָר עוֹנֶךָ וְחָטֵאתָ תִּכְפֹּר: ח וַאֲשַׁמֵּעַ אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אָמַר אֶת־מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יִלְךְ־לָנוּ וַאֲמַר הִנְנִי שְׁלַחְנִי: ט וַיֹּאמֶר לֵךְ וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שְׁמָעוּ שְׁמוּעַ וְאַל־תִּבְּיִנוּ וְרָאוּ רָאוּ וְאַל־תִּדְּעוּ: י הַשָּׁמַן לִבְהֻעָם הַזֶּה וְאֲזַנּוֹ הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הַשֵּׁעַ פֶּן־יִרְאֶה כְּעֵינָיו וּבְאֲזָנָיו יִשְׁמָע וּלְכָבוֹ יִבִּין וְשֵׁב וּרְפֵא לוֹ: יא וְאָמַר עַד־מָתִי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאִין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאִין אָדָם וְהָאָדָמָה תִּשָּׂאָה שְׁמָמָה: יב וְרַחֵק יְהוָה אֶת־הָאָדָם וּרְבֵה הַעֲזוּבָה בְּקֶרֶב

קפט

הָאָרֶץ: יָ וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂירֶיהָ וְשָׁבָה וְהִיְתָה לְבָעֵר בְּאֵלֶּה וְכֹאֲלוֹן אֲשֶׁר בְּשַׁלְכָתָּ מִצִּבְתָּ בָּם
זָרַע קֹדֶשׁ מִצִּבְתָּהּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מְדַבְּרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:
רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כֶּסֶּאֱו לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִגְחֲלוּ עוֹד אַחֲרִים אֶת כְּבוֹדוֹ.
כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:
עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, י"ב שבט, תשי"ז

ברוקליו.

הו"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה שמואל שי' שו"ב

שלום וברכה!

נעמה לי השתתפותו בהתועדות יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע נשיא
ישראל ויהי רצון שגם בהתועדות זו יקוים פירוש רז"ל הידוע בי הילולא דאזלינן מנ"י חטוף ואכול חטוף
ושתי וביאורו ע"פ תורת החסידות חטוף ואכול חטוף ושתי בעניני תורה ומצותי' שנמשלו ללחם ומים וכו'
וצריך להיות באופן דאזלינן מנ"י אשר האדם נעשה מהלך בין העומדים האלה ואשרי חלקו שעל ידו נדפסו
והולכים ונדפסים כמה מאמרים ושיחות המעוררים את האיש הישראלי לעבודה האמורה וזכות הרבים
תלוי בו.

בברכה לבשו"ט ולהתראות בהתועדיות חסידותיות הבע"ל.

לוח זמנים לשבוע פרשת יתרו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:37	6:35	8:39	8:40	9:12	9:12	10:05	10:05	17:04	17:10	17:30	17:35	16:49	17:45
חיפה (ח)	6:39	6:37	8:40	8:40	9:12	9:12	10:05	10:05	17:00	17:06	17:26	17:32	16:35	17:42
ירושלים (ח)	6:34	6:32	8:38	8:38	9:09	9:10	10:03	10:03	17:03	17:09	17:29	17:34	16:28	17:42
תל אביב (ח)	6:39	6:38	8:40	8:41	9:13	9:13	10:06	10:06	17:02	17:07	17:28	17:33	16:46	17:44
אוסטריה וינה (ח)	7:35	7:30	9:16	9:15	9:48	9:46	10:33	10:33	16:33	16:42	17:06	17:14	16:22	17:28
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:12	6:18	9:17	9:21	9:48	9:53	11:02	11:06	20:47	20:44	21:16	21:13	20:26	21:26
אוקראינה אודסה (ח)	7:33	7:29	9:16	9:15	9:48	9:47	10:34	10:34	16:40	16:48	17:12	17:20	16:29	17:24
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	7:23	7:18	9:02	9:01	9:34	9:33	10:19	10:19	16:16	16:25	16:49	16:58	16:06	17:02
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:56	7:50	9:31	9:29	10:04	10:02	10:47	10:47	16:34	16:43	17:09	17:17	16:24	17:21
אוקראינה קייב (ח)	7:48	7:43	9:24	9:22	9:56	9:54	10:40	10:39	16:27	16:36	17:02	17:10	16:17	17:14
אוקראינה דונייצק (ח)	7:09	7:05	8:50	8:49	9:22	9:20	10:07	10:07	16:08	16:16	16:40	16:48	15:57	16:52
איטליה מילאנו (ח)	7:56	7:52	9:40	9:39	10:12	10:11	10:59	10:59	17:10	17:18	17:41	17:49	16:59	18:03
אקוואדור קיטו (ח)	6:12	6:14	8:46	8:48	9:16	9:18	10:18	10:20	18:36	18:37	18:58	18:59	18:19	19:03
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:55	6:01	8:54	8:58	9:27	9:31	10:39	10:42	20:11	20:09	20:38	20:36	19:51	20:49
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:25	6:32	9:37	9:42	10:08	10:12	11:23	11:27	21:24	21:20	21:54	21:50	21:03	21:54
ארה"ב בולטימור (ח)	7:22	7:19	9:15	9:14	9:47	9:46	10:37	10:37	17:11	17:18	17:39	17:45	16:58	17:49
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	7:14	7:10	9:06	9:05	9:38	9:37	10:27	10:27	16:58	17:05	17:27	17:33	16:46	17:45
ארה"ב ג'רסי (ח)	7:15	7:11	9:06	9:05	9:38	9:38	10:28	10:28	16:57	17:04	17:26	17:33	16:45	17:45
ארה"ב דטרויט (ח)	7:54	7:51	9:45	9:44	10:16	10:15	11:05	11:05	17:30	17:37	17:59	18:06	17:18	18:18
ארה"ב היוסטן (ח)	7:14	7:13	9:19	9:19	9:51	9:51	10:44	10:45	17:48	17:53	18:13	18:18	17:34	18:28
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:54	6:52	8:55	8:55	9:26	9:26	10:19	10:19	17:12	17:17	17:38	17:43	16:58	17:53
ארה"ב מיאמי (ח)	7:07	7:06	9:14	9:15	9:47	9:47	10:41	10:42	17:55	17:59	18:19	18:23	17:40	18:33
ארה"ב ניו הייבן (ח)	7:13	7:09	9:02	9:02	9:35	9:34	10:24	10:24	16:50	16:57	17:19	17:26	16:38	17:40
ארה"ב שיקאגו (ח)	7:10	7:07	9:02	9:01	9:33	9:32	10:22	10:22	16:51	16:58	17:20	17:26	16:38	17:37
בוליביה לה פאס (ח)	6:02	6:06	8:51	8:54	9:20	9:23	10:28	10:30	19:22	19:22	19:45	19:45	19:04	19:49
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:37	8:31	10:10	10:08	10:42	10:40	11:26	11:25	17:07	17:17	17:43	17:52	16:57	18:09
בלגיה בריסל (ח)	8:34	8:29	10:10	10:08	10:41	10:39	11:25	11:24	17:10	17:20	17:45	17:54	17:00	18:10
בלרוס ליובאוויטש (ח)	8:06	7:59	9:32	9:30	10:04	10:01	10:44	10:43	16:05	16:16	16:44	16:54	15:56	16:58
ברזיל ס.פאולו (ק)	6:29	6:33	9:19	9:22	9:50	9:53	10:59	11:02	20:03	20:03	20:28	20:27	19:45	20:34
ברזיל ריו דה ז'נירו (ק)	6:16	6:20	9:06	9:09	9:37	9:40	10:46	10:48	19:49	19:48	20:13	20:12	19:30	20:19
בריטניה לונדון (ח)	7:54	7:48	9:29	9:27	10:00	9:58	10:44	10:43	16:26	16:36	17:01	17:10	16:16	17:27
בריטניה מנצ'סטר (ח)	8:12	8:06	9:42	9:39	10:14	10:11	10:55	10:54	16:25	16:36	17:03	17:12	16:16	17:30
גרמניה ברלין (ח)	8:06	8:00	9:37	9:35	10:09	10:07	10:51	10:51	16:27	16:37	17:03	17:12	16:17	17:16
גרמניה פרנקפורט (ח)	8:13	8:08	9:51	9:49	10:22	10:20	11:06	11:06	16:57	17:06	17:31	17:40	16:47	17:44
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:22	5:27	8:18	8:21	8:48	8:51	9:58	10:00	19:12	19:11	19:37	19:36	18:53	19:40
הודו בומביי (ח)	7:13	7:12	9:26	9:27	9:58	9:59	10:55	10:56	18:24	18:28	18:47	18:51	18:09	18:55
הודו פונה (ח)	7:06	7:06	9:21	9:22	9:53	9:54	10:50	10:51	18:22	18:26	18:45	18:49	18:07	18:53
הונגריה בודפשט (ח)	7:23	7:19	9:04	9:03	9:36	9:35	10:22	10:22	16:24	16:32	16:56	17:04	16:13	17:08
טורקיה איסטנבול (ח)	7:24	7:21	9:15	9:14	9:47	9:46	10:36	10:36	17:04	17:11	17:33	17:39	16:52	17:43
יוון אתונה (ח)	7:37	7:34	9:31	9:31	10:04	10:03	10:54	10:54	17:33	17:39	18:01	18:07	17:20	18:11

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ח)	7:43	7:39	9:24	9:23	9:57	9:56	10:43	10:42	16:45	16:54	17:17	17:25	16:34	17:29
מקסיקו מ. סיטי (ח)	7:06	7:05	9:24	9:25	9:54	9:55	10:51	10:53	18:27	18:31	18:50	18:54	18:12	18:58
ניו זילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	5:06	5:13	8:17	8:22	8:50	8:55	10:06	10:10	20:12	20:07	20:43	20:39	19:49	20:43
נפאל קטמנדו (ח)	6:49	6:48	8:59	8:59	9:29	9:30	10:24	10:25	17:37	17:42	18:02	18:06	17:23	18:10
סינגפור סינגפור (ח)	7:10	7:12	9:37	9:39	10:10	10:12	11:11	11:13	19:18	19:20	19:40	19:42	19:02	19:46
פולין ורשא (ח)	7:33	7:27	9:06	9:04	9:37	9:35	10:20	10:19	15:58	16:08	16:35	16:44	15:49	16:48
פרו לימה (ח)	5:53	5:56	8:31	8:33	9:03	9:06	10:08	10:11	18:42	18:43	19:05	19:06	18:25	19:10
צרפת ליאון (ח)	8:13	8:09	9:58	9:57	10:30	10:29	11:17	11:17	17:28	17:36	17:59	18:06	17:16	18:20
צרפת פריז (ח)	8:34	8:29	10:14	10:12	10:45	10:44	11:30	11:30	17:27	17:36	18:00	18:08	17:16	18:23
קולומביה בוגוטה (ח)	6:01	6:02	8:32	8:33	9:02	9:03	10:03	10:05	18:11	18:13	18:33	18:35	17:55	18:39
קנדה טורונטו (ח)	7:43	7:40	9:32	9:31	10:03	10:02	10:51	10:51	17:11	17:19	17:41	17:48	17:00	18:01
קנדה מונטריאול (ח)	7:26	7:22	9:11	9:10	9:43	9:42	10:30	10:30	16:42	16:50	17:13	17:20	16:30	17:34
קפריסין לרנקה (ח)	6:52	6:49	8:48	8:48	9:21	9:21	10:13	10:13	16:59	17:05	17:25	17:31	16:46	17:35
רוסיה מוסקבה (ח)	8:43	8:35	10:08	10:05	10:39	10:36	11:19	11:18	16:36	16:47	17:16	17:26	16:27	17:44
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	8:00	7:56	9:41	9:40	10:14	10:12	10:59	10:59	17:01	17:10	17:34	17:42	16:50	17:46
שווייץ ציריך (ח)	8:03	7:58	9:46	9:45	10:17	10:16	11:03	11:03	17:08	17:17	17:40	17:48	16:57	18:02
תאילנד בנגקוק (ח)	6:43	6:43	9:01	9:02	9:33	9:34	10:31	10:33	18:12	18:15	18:35	18:38	17:57	18:42

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל ג' י"ד בו, שעה 4 עם 10 דקות

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 Israel - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס www.chazak.co.il